SARAH BOWER

BORGIA

PĂCATELE FAMILIEI

NEMIRA

SARAH BOWER

BORGIA

PĂCATELE FAMILIEI

SARAH BOWER s-a născut în Yorkshire, dar acum locuieşte în Suffolk şi este consultant al mai multor agenţii literare. Coordonează proiecte de promovare a lecturii şi susţine cursuri de scriere creatoare la University of East Anglia.

Prozatoare fascinată de istorie, Sarah Bower este unul dintre numeroşii autori contemporani care au redescoperit romanul istoric. A publicat scrieri de ficţiune şi nonficţiune în diverse reviste şi periodice, a câştigat câteva concursuri de proză scurtă şi a semnat mai multe volume de beletristică. Romanul ei de debut, *Needle in the Blood* (2008), este o ficţiune istorică ce a atras imediat atenţia cititorilor.

SARAH BOWER

BORGIA

PĂCATELE FAMILIEI

traducere din limba engleză
CORINA MITRULESCU

NEMIRA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
BOWER, SARAH
Borgia: păcatele familiei / Sarah Bower; trad.: Corina Mitrulescu - București: Nemira Publishing House, 2013
ISBN print: 978-606-579-610-2
ISBN epub: 978-606-758-008-2
ISBN mobi: 978-606-758-009-9

I. Mitrulescu, Corina (trad.)

929.52(450) Borgia
94(450 Roma)"15" Borgia

Sarah Bower
SINS OF THE HOUSE OF BORGIA
© 2011 by Sarah Bower

© Nemira 2013
Coperta: Gabi DUMITRU
Redactor: Dana IONESCU
Tehnoredactor: Stelian BIGAN
Tehnoredactor ebooks: Mihai Eftimescu

Orice reproducere, totală sau parţială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

CUPRINS

Despre autor

Cuprins

Familia Este

Familia lui Rodrigo Borgia

Teritoriul Estense

Prolog

Cartea Esterei

- Capitolul 1
- Capitolul 2
- Capitolul 3
- Capitolul 4
- Capitolul 5
- Capitolul 6
- Capitolul 7
- Capitolul 8

Cartea Promisiunilor Încălcate

- Capitolul 1
- Capitolul 2
- Capitolul 3
- Capitolul 4
- Capitolul 5

Cartea lui Gideon

- Capitolul 1
- Capitolul 2
- Capitolul 3
- Capitolul 4

Cartea Iubirii

- Capitolul 1

Epilog

Postfaţă

Mulţumiri

Portretul Lucreziei Borgia

Note

FAMILIA ESTE

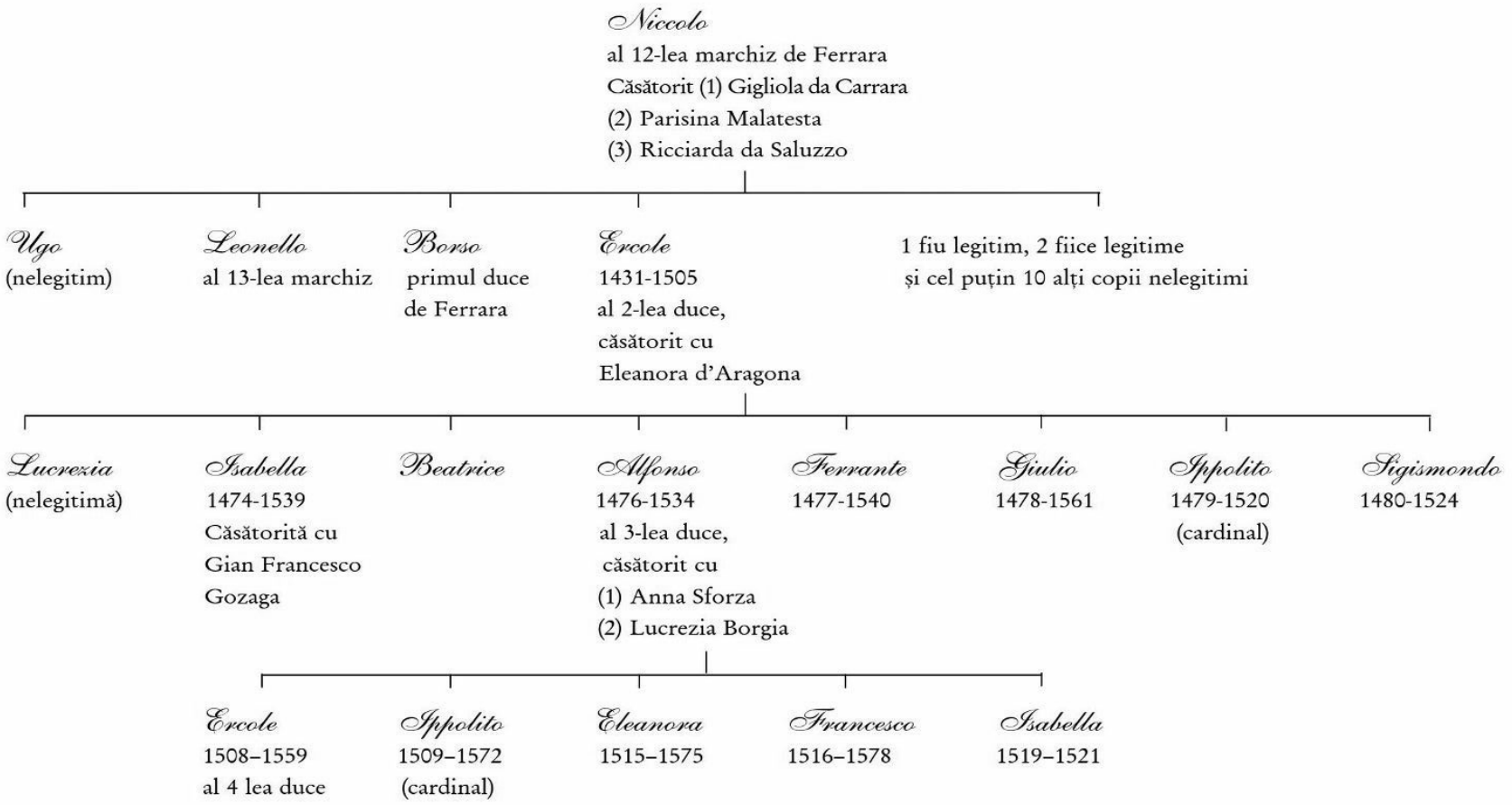

FAMILIA LUI RODRIGO BORGIA

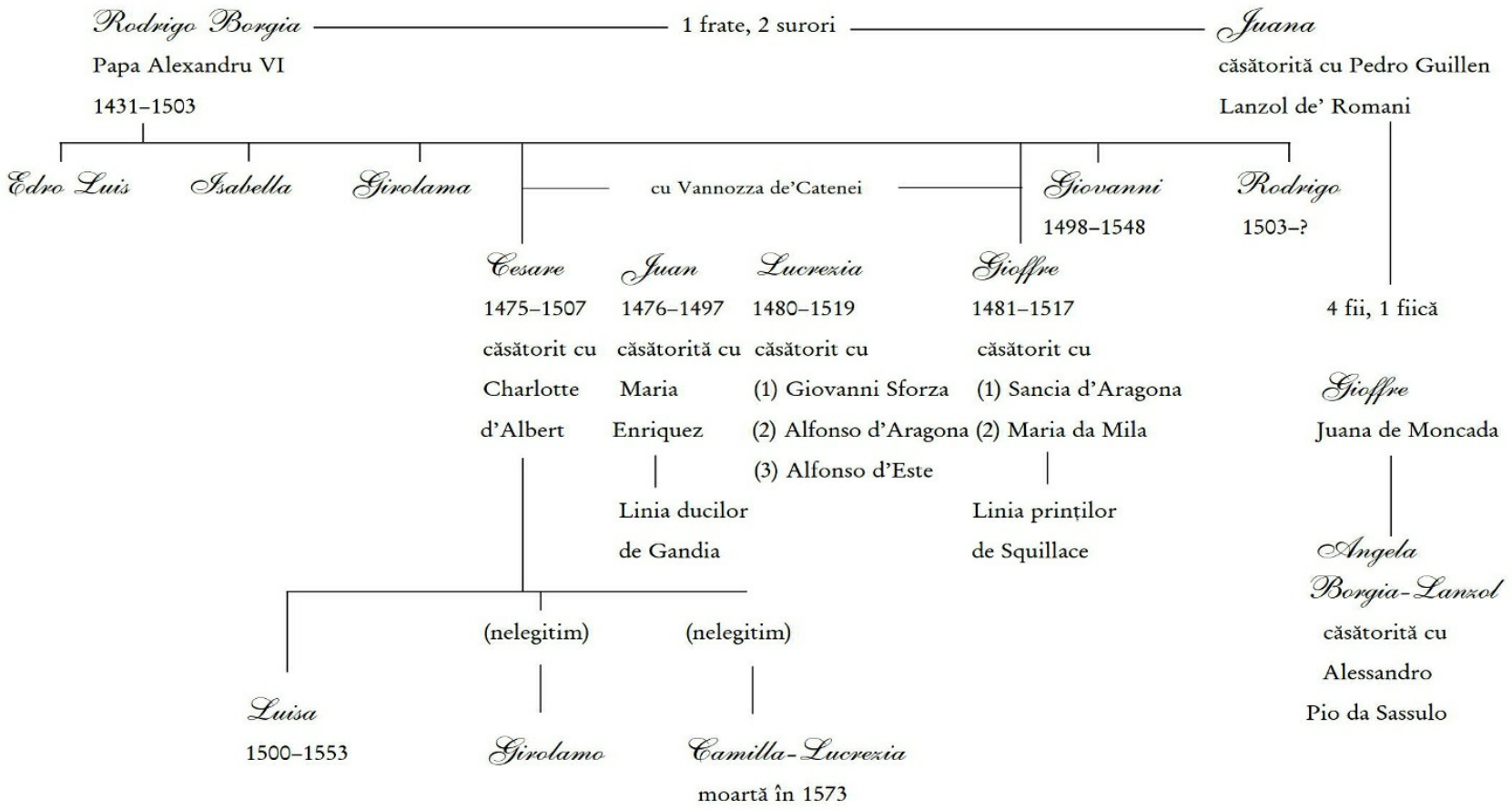

TERITORIUL ESTENSE

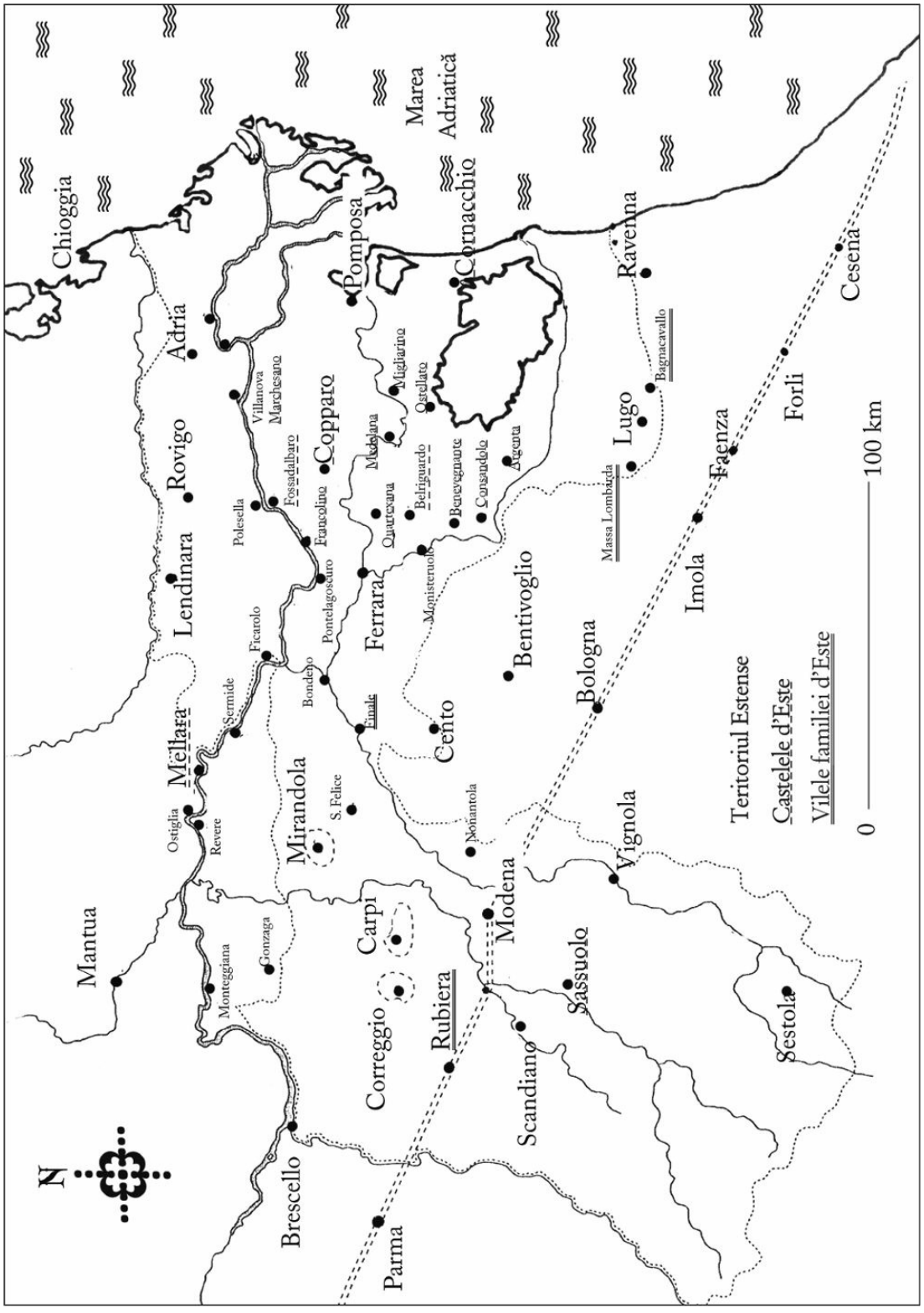

Trecutul se întinde neîndoielnic în urma noastră, împietrit, imuabil. Se schimbă doar felul în care îl privim. Percepţia este totul. Ea transformă pe ticăloşi în eroi şi victimele în colaboratori.

HILARY MANTEL, *O Change of Climate*

Acum dragostea m-a abătut din calea vieţii mele.

PIETRO BEMBO, *Gli Asolani*

Pentru Kairo

PROLOG

CACHIQUIN, ÎN LUNA A DOUA A RECOLTEI
DE VANILIE, 5281, ANUL CREŞTINILOR 1520

Uneori dansez singură pe o muzică doar de mine auzită.
Când dansez, simt cum însăşi inima pământului îmi vibrează
prin tălpi şi picioare, prin şale şi pântece şi-mi urcă în piept,
până ce propria-mi inimă bate la unison cu cea a pământului.
Apoi mă întreb dacă şi tu o simţi, acolo unde te afli, sub
pământ, pe acolo pe unde te-ai aşezat, pe unde ai mers sau ai
şi dansat deopotrivă. Pentru că, atunci când dansez,
întotdeauna dansez cu tine.

Sfârşitul culesului vaniliei atrage întotdeauna o mulţime de vizitatori. Sunt negustorii, apoi reprezentanţii reginei, bineînţeles, care vin să stabilească preţurile, dar mai sunt şi cei care vin să vadă zburătorii. Copacul a fost ales, doborât şi aşezat în piaţa oraşului, iar preoţii de toate confesiunile şi-au spus rugăciunile asupra lui, l-au tămâiat şi l-au stropit cu sânge de pui. Funiile au fost încercate şi ultimele amănunte, adăugate la pelerinele cu pene şi bonete. Dorm prost zilele astea şi m-

am trezit de dimineaţă înainte de răsărit, bântuită de cântecul îndrăzneţ, singuratic al unui caporal [1] , care exersa la flaut sus, pe platforma sa, aplecat sub greutatea cerului şi a vânturilor.

Aşadar, mă trezisem deja când Gideon s-a întors de la Villa Rica însoţit de un călător din Ferrara. Podeaua fusese măturată şi oala cu porumb pusă la fiert. Gideon a mers direct la Xanat şi la copil, poate din tact, poate din cauză că le dusese dorul, lăsându-mă singură cu drumeţul. Spun „singură“, dar de fapt în jurul meu se mai învârteau încă vreo patru sau cinci dintre copiii mai mari, treziţi şi ei devreme pentru că era ziua oamenilor care zburau. În timp ce îi ceream călătorului veşti, i-am uşuit pe toţi afară. De altfel, o neghiobie, întrucât niciunul dintre ei nu înţelegea limba italiană şi, chiar dacă ar fi înţeles, nu aş fi avut nimic să le ascund. Însă nu am vrut să ne audă conversaţia. Nu vreau ca cei alături de care trăiesc să se contamineze cu trecutul meu.

Drumeţul mi-a zis că ducesa murise. Primul meu gând a fost să mă întreb ce făcuse cu scrisorile din Spania, dar nu i-am amintit călătorului nimic despre toate astea. Sper că a avut îndeajuns timp să le distrugă.

Mi-a spus că se stinsese vara trecută, după o sarcină dificilă. Sarcinile ducesei fuseseră întotdeauna dificile, dintr-un motiv sau altul. Nu o plâng, deoarece ştiu că îşi dorea să părăsească această viaţă de mai bine de doisprezece ani. Iar eu însămi sunt mult prea aproape de moarte ca s-o mai jelesc. Portocalul are patru ani deja. Anul ăsta a înflorit pentru prima oară, ceea ce-mi pare un semn. Trupul meu e la fel de veştejit şi de răsucit ca o frunză toamna şi se răsuceşte tot mai mult, ca şi cum ar tânji să se întoarcă în pântece, să fie din nou un mugur, un pumnişor de viaţă. La Toledo, pe când eram copil.

CARTEA ESTEREI

Apoi, servitorii care-i slujeau regelui au grăit: Să fie căutate pentru rege tinere fecioare bălaie.“

(Cartea Esterei, capitolul 2, versetul 2)

CAPITOLUL 1

TOLEDO, ANUL 5252 DUPĂ NUMĂRĂTOAREA DE OMER [2]
ANUL 1492 LA CREŞTINI

Sunt zile când cred că mi-am pierdut speranţa de a te revedea vreodată, de a fi liberă sau stăpâna propriului meu destin. Apoi, îmi dau seama că inima şi pântecele îşi păstrează veghea încăpăţânată. Când spunem că ne-am pierdut speranţa, ceea ce facem de fapt e s-o provocăm pe Doamna Soartă să ne demonstreze că ne-am înşelat.

Când eram doar o copilă, în oraşul unde m-am născut, pe când era încă în viaţă, mama obişnuia să mă ducă la sinagogă pentru a sta împreună cu celelalte femei în spatele paravanului şi a-i asculta pe bărbaţi cântând rugăciunile de Sabat. Uneori, departe de privirile bărbaţilor, în timp ce ei erau mult prea ocupaţi cu solemnitatea îndatoririlor lor, femeile nu se purtau aşa cum ar fi dorit să creadă soţii, fraţii şi taţii lor. Chicoteau, şuşoteau, îşi mutau scaunele, cleveteau mimând cuvintele şi ridicând din sprâncene. Evantaiele fluturau ridicând nori înmiresmaţi de colb, care dansau în razele de

soare îndoite, răsfrânte pe ornamentele grilajului din piatră care ne despărţea de bărbaţi. Şi în jurul meu era mereu un du-te vino de femei care-mi atingeau faţa şi părul, murmurând şi oftând, aşa cum dintotdeauna i-am auzit pe oameni suspinând în faţa marilor opere de artă sau a minunilor naturii.

Tot interesul lor mă înspăimânta, dar mă uitam la mama pentru a găsi mângâiere, iar ea era întotdeauna zâmbitoare. Când mă-mpingeam în trupul ei, potrivindu-mi rotunjimea obrazului în talia ei unduioasă, ea îmi mângâia părul şi primea complimentele celorlalte femei. Un copil aşa de frumos şi bălai, cu nişte oase atât de delicate. Dacă nu aş fi fost de faţă la naşterea ei, adăuga mătuşa Sofia, aş fi zis că e un prunc lăsat de zâne, posedat de un *dybbuk* [3] . Şi ceilalţi câţiva copii, băieţei şi fetiţe de o vârstă cu mine, care nu avuseseră încă *bar mitzvah* [4] , îşi fixau ochii gravi şi întunecaţi în ochii mei albaştri, ca şi cum, în ciuda a ceea ce spusese mătuşa Sofia, eram într-adevăr un *dybbuk*, un spirit rău, un intrus. Necazuri. Rahela Abravanel obişnuia să mă tragă de păr, răsucindu-l strâns pe degete şi strângându-l până când trebuia să dau capul pe spate cât pot de mult ca să nu strig şi astfel să atrag atenţia bărbaţilor. Rahelei se pare că nu-i păsa că părul meu îi reteza carnea şi-i împiedica sângele să circule către vârful degetelor. Merita pentru satisfacţia de a mă vedea suferind.

La un an după întâmplările pe care le evoc, după ce Rahela murise într-o călătorie, în timp ce corabia traversa din Sardinia în Napoli, señora Abravanel i-a spus mamei, când să-i scadă febra cu o cârpă înmuiată în apă de mare, cât mă iubise fiica ei. Mult mai târziu am reuşit să descâlcesc enigma, şi anume că avem o pornire ciudată de a-i răni pe cei la care ţinem.

Încă de când am deschis ochii în lume am ştiut că sunt altfel. Şi, în

luna Omer a anului 5252, pe care creştinii o numesc mai, 1492, m-am convins că eu eram vinovată de toate nenorocirile care s-au abătut asupra everilor. Era o noapte fierbinte şi nu puteam nicidecum dormi. Odaia mea dădea spre curtea interioară a casei noastre din Toledo şi, amestecându-se cu susurul apei din fântână, se auzeau vocile părinţilor mei aprinse într-o discuţie.

– Nu! a strigat mama dintr-odată, şi glasul ei mi-a stârnit un firicel rece de frică prin tot corpul, la fel ca atunci când Micul Haim îmi picura gheaţă pe spate în timpul sărbătorii Purim.

Nu cred c-o mai auzisem ţipând aşa până atunci. Chiar şi atunci când îi cream neplăceri, era întotdeauna rece şi chibzuită, ca şi când ar fi prevăzut astfel de scene de obrăznicie şi ar fi născocit deja pedeapsa potrivită. În plus, vocea-i era stridentă nu din pricina mâniei, ci a panicii.

– Dar, Leah, fii rezonabilă! Împreună cu Esther o să poţi trece. Rămâi aici până găsesc eu un loc sigur şi după aceea voi trimite după voi.

– Iartă-mă, Haim, dar nici vorbă. Dacă trebuie să plecăm, vom pleca împreună, ca o familie. Ne vom asuma riscurile ca o familie.

– Regele şi regina ne-au dat trei luni până la Shavuot. Până atunci ne aflăm sub protecţie regală.

Mama râse aspru, cum nu-i stătea în fire:

– Atunci, putem sărbători Paştele înainte să plecăm. Ce ironic!

– E Paştele lor. Sunt zile sfinte pentru ei. Poate că, după tot ce s-a întâmplat, Maiestăţile Lor vor da dovadă de puţină conştiinţă.

Auzeam nepăsarea din glasul tatălui meu. Era vocea pe care o avea când se ocupa de treburi, felul în care vorbea când se târguia cu muşteriii pentru împrumuturi, muşterii despre care trăgea nădejde că vor fi de încredere, dar pentru care punea condiţii de restituire care să-i scadă lui riscurile cât mai mult cu putinţă.

– Conştiinţa regelui Ferdinand nu ajunge dincolo de cei ce cred în falsul Mesia, după cum au aflat şi maurii. Sute de ani ei au pavat drumuri, au clădit sisteme de irigaţii, au iluminat străzile, iar regele i-a nimicit dintr-un capriciu al soţiei.

– Şi tu ne-ai distruge dintr-un capriciu al tău? Avem trei luni până când edictul intră în vigoare. Eu voi pleca acum cu băieţii, iar tu şi Esther ne veţi urma înainte să se isprăvească cele trei luni, aşa că veţi fi în siguranţă. În plus, am trebuinţă de cineva care să vegheze la vânzarea tuturor proprietăţilor noastre. În cine altcineva să mă încred?

– Poftim, atunci!

Am auzit un hârşâit de lemn pe piatră când mama a sărit de pe scaun. Nu am îndrăznit să mă ridic din pat şi să privesc pe fereastră, de teamă să nu-şi verse furia pe mine.

– Poftim farfuria. O voi umple şi le-o voi duce cerşetorilor. Dacă pleci, vei muri!

– Leah, Leah! am auzit vocea tunătoare a tatălui meu, după care un zgomot de porţelanuri sparte.

– Nu te mişca! Sfărâmi marţipanul, dacă păşeşti pe el şi nu voi mai reuşi niciodată să-l curăţ de pe lespezi.

Apoi, mama a izbucnit în plâns şi micul fior de frică s-a preschimbat

într-un şuvoi de sudoare rece. Aşa că, atunci când a venit să vadă de ce plângeam, doica a crezut că am un început de febră şi m-a silit să beau unul dintre ceaiurile ei din plante, unul cu gust îngrozitor.

– Îmi pare rău, Haim, am auzit-o pe mama spunând înainte ca infuzia să-şi facă efectul şi să adorm.

Tata nu i-a răspuns şi n-au mai răzbătut până la mine decât un foşnet de haine şi sunetul discret al unui sărut umed, care m-au făcut să-mi acopăr urechile cu perna.

Peste o săptămână, tata şi cei trei fraţi ai mei, Eli, Simeon şi Micul Haim, împreună cu alţi câţiva bărbaţi din comunitatea noastră, au plecat din Toledo spre Italia, unde mulţi dintre conducătorii numeroaselor oraşe-state şi teritorii erau cunoscuţi pentru toleranţa faţă de evrei şi pentru prudenţa faţă de regele Ferdinand şi regina Isabela, a căror viziune despre treburile statului nu le păreau îndeajuns de pragmatice. Chiar şi despre regatul Neapolelui, condus de rude ale regelui, se spunea că e doritor să primească refugiaţi din rândul celor surghiuniţi de la Ierusalim. Cu toate astea, tata avea de gând să meargă la Roma. Papa era pe moarte, ne-a explicat el, şi exista un cardinal spaniol dispus să plătească o groază de bani ca să-i ia locul la momentul potrivit. Acest cardinal Borja va avea nevoie de un bancher de încredere. Nu ştiam prea bine ce e acela un papă sau un cardinal, iar Borja ne părea un nume mai degrabă catalan decât spaniol. Şi despre catalani ştiam că sunt la fel de neîncredere ca şi ţiganii, dar zâmbetul atât de strălucitor al tatei, ivit în barbă ca o perie neagră, era aşa de încrezător, încât nu am putut decât să încuviinţăm, să ne înghiţim lacrimile şi să-i spunem că ne vom revedea la Roma.

Zilele de Omer au trecut şi nu am primit nicio veste. Auzeam tot felul de zvonuri despre vase capturate de piraţi în Marea Tireniană, despre legenda Corsarului din Genova, care se desfăta tăind urechile victimelor şi apoi punându-şi croitorul să i le coasă la cingătoare. Unii evrei care încercau să părăsească Spania fuseseră bătuţi de slujitori regali mult prea zeloşi, mai cu seamă cei care le datorau bani. Alţii îşi găsiseră sfârşitul în munţi, unde sătenii refuzau să le dea adăpost şi hrană. Am auzit despre sinagogi transformate în magazii şi despre fermieri care îşi păşteau porcii în cimitirele noastre.

Totuşi, aşa cum îmi repeta şi mama neîncetat, nu existau mărturii. Găsise cineva vreun porc în cimitirul nostru de la poalele Muntelui Palomarejos? Văzusem eu vreodată în sinagogă baloţi de pânză sau butoaie cu heringi săraţi? Cine l-a zărit măcar o dată pe Corsarul din Genova? Cine a văzut trupuri zdrobite sau oase îngheţate în trecătorile din munţi? Nimeni, bineînţeles. Pentru că nu era nimic de văzut. Regele şi regina declaraseră amnistie până la sfârşitul lui Omer, aşa că până atunci evreii din Spania erau în siguranţă, ca întotdeauna, iar tata şi băieţii probabil că de-acum ajunseseră la Roma şi ne pregăteau un nou cămin, cu pereţi acoperiţi de tapiserii mai strălucitoare şi cu o fântână mult mai mare în curte.

Casa noastră părea goală şi tăcută, mai ales noaptea când, întinsă în pat, ascultam greierii şi paşii moi ai mamei, care se plimba pe coridoare în aşteptarea chemării tatei, dorindu-şi să vină, temându-se poate de întrevederi cu fantome când trecea prin locurile unde obişnuiau să se joace fiii ei; grajdurile cailor lor preferaţi, încăperea lungă unde dormeau toţi, care încă mai mirosea vag a sudoare de bărbat tânăr şi a pârţ. Apoi, într-o după-amiază târzie, când eram încă

ameţită după siesta, mama mi-a spus să mă ridic şi să mă îmbrac cu cât mai multe haine, fără să ţin seama de zăpuşeala de afară. Când m-am oprit la mantia cea bună, de iarnă, mama însăşi m-a înfăşurat în ea şi mi-a strâns catarama de sub bărbie. Am mers la grajdurile din spatele casei, unde, uimită, am privit-o pe mama înşeuând un cal, cu degetele mişcându-se iute şi sigur printre catarame şi chingi. Habar n-aveam că era în stare de aşa ceva. A aruncat o pereche de desagi pe spatele animalului, apoi m-a ridicat şi pe mine şi l-a condus pe poarta din faţă, unde s-a oprit o clipă să ia *mezuzah* [5] de pe tocul uşii. A învelit-o împreună cu cheia casei în *ketubah* [6] şi a pus pachetul într-unul dintre desagi.

Începuse să se însereze şi, cum băieţii care purtau torţele încetaseră de mult să mai aprindă felinarele din cartierul nostru, toţi cei care ni se alăturau în timp ce călăream spre porţile oraşului păreau frânturi de umbră, desprinse din asfinţitul care se întuneca, mergând călare sau pe jos alături de noi, cu tropăit de copite, zgomot de paşi înăbuşiţi şi suflare măsurată la ceasul acela straniu, rău prevestitor, când totul se schimbă. Clădirile parc-ar fi fost nişte vise, plăcile de mozaic scânteiau ici-colo şi ornamente de uşi din alamă pluteau într-o mare de întuneric. Uneori se ivea limpede câte-un chip, îndeajuns cât să recunosc oameni pe care îi cunoşteam, apoi dispăreau din nou, fără să-mi dau seama dacă-i văd aievea sau doar în vis. Mai ales când mi-a zâmbit Rahela Abravanel, neîndoios că a fost doar un vis.

Odată ieşit din cartierul evreiesc, grupul nostru s-a strâns într-un pâlc, bărbaţii formând un şir ocrotitor în jurul femeilor şi al copiilor. Auzisem de evrei bătuţi cu pietre pe stradă, îmbrânciţi în grămezi de bălegar sau alegându-se cu o oală de noapte care li se golea drept în cap. Mama şi prietenele ei vorbeau în şoaptă despre o evreică silită să îndure înjosiri, ceva cu un porc, deşi, oricât mi-am ciulit urechile, n-

am aflat niciodată despre ce anume era vorba. Totuşi, pe noi nu ne băgau în seamă, cu toate că mi se părea că ne urmăresc nişte ochi prin crăpăturile obloanelor, foştii vecini fiind prea ruşinoşi să ne privească făţiş, în timp ce socoteau cât valorează casele noastre părăsite, viile, obiectele din metal şi prăvăliile.

Mai degrabă o simţeam decât o auzeam pe mama vorbind din când în când, glasul vibrându-i prin trupul meu lipit de al ei, de formele moi ale sânilor şi de pântecele care-mi era reazem.

– Să mă ierte Cel Milostiv, îi zicea ea cuiva care mergea lângă noi, dar n-ar fi trebuit să-l ascult niciodată pe Haim.

A făcut o pauză, probabil uitându-se să vadă dacă adormisem. Am rămas tot nemişcată, ţinând ochii închişi, aşa că a continuat:

– Dacă a trebuit să moară, cel puţin aş fi fost alături de ei.

– Hai, Leah! Şi fiica ta? Ea ce-ar fi făcut? a replicat o voce din întuneric.

Abia dacă îndrăzneam să respir. Să moară? Oare mama primise? Ăsta să fie motivul plecării noastre în grabă? Muriseră toţi sau doar unii dintre ei? Te rog, Doamne, dacă vreunul din fraţii mei a murit, să fie Micul Haim, să nu mai trebuiască să-i îndur chinurile. Cum muriseră? Unde? Ce ni se va întâmpla acum? Mă sufocam sub o ploaie de întrebări care curgeau ca nisipul printr-o pâlnie.

– Dacă nu ar fi fost fiica mea, aş fi plecat cu Haim. A spus că o să putem trece fără, căci Esther e aşa de albă şi de gingaşă. Şi acum amnistia s-a isprăvit. Am aşteptat, am aşteptat, dar în zadar. Nici bani. Nimic. Cum să ajungă până la Roma o femeie singură, cu un copil mic? Şi dacă el nu e acolo? Atunci, ce?

Mama parcă se îneca şi ea într-o avalanşă de întrebări.

Ţin minte foarte puţin din călătoria aceea – doar întuneric, lumină, apoi din nou întuneric, nu ştiu de câte ori. Ţin minte că am căzut din şa ca un bolovan, că mă trezeam prea înţepenită pentru ca să mă pot ridica, din pricina rănilor de pe coapse şi de pe spate, că-mi intrase în piele şi în oase ţărâna noduroasă pe care dormeam. Pentru început, aveam la masă pâine, caise şi chifteluţe din carne, presărate cu scorţişoară. Apoi au urmat foametea şi setea, până ce am crezut că nu mai pot îndura. Un serafim al nepăsării a venit şi le-a luat, aşa că mă întrebam dacă nu cumva am murit şi paradisul este, de fapt, tot acest nimic. Am înlocuit uscatul cu marea, crestele pământului cu valurile şovăitoare, legănarea calului cu înclinarea punţii şi vărsarea lestului. Şi auzeam întruna aceste cuvinte, ca un refren dintr-un cântec: dacă nu ar fi fost fiica mea.

Mama nu-şi schimbase purtarea faţă de mine. Ea era mereu, dacă nu veselă, cel puţin încrezătoare. Îmi supraveghea rugăciunile la orele exacte din zi, mă învăţa cântece şi mă obliga să exersez la ţambal pe straturi de pământ întins sau pe benzi marcate cu creta pe punte. Se asigura că am îndeajuns de cusut, deşi acum lucrul de mână însemna mai mult a petici şi a broda, şi mă încredinţa că urechile mele sunt prea mici pentru Corsarul din Genova, care mă va cruţa şi mă va arunca înapoi în mare ca pe un peşte prea mic ca să fie mâncat. La începutul traversării pe mare, înainte de a avea picioare de marinar [7] , când încă mă simţeam rău, ea mi-a ascuns faptul că sănătatea ei se şubrezeşte cât să-mi ţină capul în timp ce vărsam peste parapetul vasului şi să mă oblige să fac gargară cu apă de mare. Cel mai potrivit leac, zicea ea. Dar, acum când ştiu ce credea cu adevărat despre mine, sunt sigură că habar n-avea.

Cum începuse, între lumină şi întuneric, exodul mamei, aşa s-a şi sfârşit, la hotarul dintre uscat şi apă, pe plaja de la Nettuno. Era o zi fierbinte, soarele ajunsese la zenit, ca o minge albă de foc pe un cer senin, umbrit doar de siluetele încordate ale şopârcarilor care zburau cercuri, fiind în aşteptare. Plaja era vărgată de alge zbârcite, iar nisipul uscat şi alb ni se tot sfărâma sub tălpi când ne chinuiam să ne îndepărtăm de mare cu toate cuferele şi cu toţi sacii. Nu aveam nici pic de umbră. Atât de mulţi dintre noi erau bolnavi, încât căpitanul corabiei se speriase şi ne debarcase pe întâiul petic de pământ care îi ieşise în cale, şi când înjghebam umbrare din velatură pentru suferinzii care nu puteau merge mai departe, bărcile lui păreau doar nişte insecte gigantice, care se târăsc pe întinderea scânteietoare a mării.

M-am aşezat abătută lângă mama, aşteptând să-şi revină şi să mă mustre pentru că umblu în picioarele goale şi pentru că lărgisem gaura din rochie atât de mult, că nu se mai putea cârpi. Nimeni nu avea grijă de mine şi ceilalţi nu-mi vorbeau. Erau prea prinşi cu propriile bunuri sau cu îngrijitul bolnavilor. Au trimis câţiva băieţi să caute apă proaspătă sau vreun sat de unde am fi putut primi ajutor, iar eu tânjeam să plec cu ei, dar nu am îndrăznit. Ce ar fi spus mama dacă ar fi aflat că hoinăresc cu o ceată de băietani? Mi-am adâncit picioarele în nisip, am luat mâna mamei şi mi s-a părut că simt că-mi răspunde cu un zvâcnet, crezând că sunetul aspru, că horcăiala din suflarea ei sunt semne că încearcă să vorbească.

După un timp, señora Abravanel a venit să stea cu mine, acum că fiica ei murise şi nu mai avea cui să-i poarte de grijă. A scos un pieptăne de la cingătoare şi a început să-mi perie părul. Mi-a povestit despre

Rahela, ceea ce mi s-a părut supărător, şi m-am întrebat de ce nu face nimic s-o ajute pe mama să se însănătoşească.

Dintr-odată mama a început să mişte buzele şi a scuturat încet din cap, dintr-o parte în alta, parcă încercând să alunge o muscă.

– Esther?

Vocea ei suna uscată şi prăfoasă ca nisipul.

– Da, mama.

– Unde eşti?

A pipăit nisipul până ce mi-a atins cu degetele pulpele goale, apoi a zâmbit, crăpăturile movulii din buze plesnindu-i şi mai mult.

– Nu cred că te vede, a spus señora Abravanel.

– De ce?

Señora Abravanel n-a mai trebuit să-mi răspundă, căci mama a vorbit din nou.

– Pentru tine am trăit, draga mea. Am fost atât de mândră. Îmi pare rău.

Îi părea rău? Pentru ce ? Cu siguranţă că eu eram cea care ar fi trebuit să se simtă vinovată, pentru că abătusem toate nenorocirile asupra noastră.

Señora Abravanel m-a tras uşor de mână:

– Hai, Esther, vino! Nu mai e nimic de făcut aici. Eu şi señor

Abravanel ne vom îngriji de tine de acum încolo.

Nimeni nu îmi zisese că, de fapt, mama murise, aşa că eu n-o credeam moartă. Nici chiar atunci când am văzut bărbaţii spunând rugăciunile pentru morţi şi trecându-i o monedă peste ochi, nici măcar când ea nu a ripostat în niciun fel când i-au tăiat unghiile şi câteva şuviţe din păr, pe care le-au învelit într-o pânză şi mi le-au dat. S-au scuzat că nu au pâine pentru a îndeplini ritualurile şi se întrebau cu voce tare dacă stropirea cu apă se putea face la fel de bine cu apă sărată ca şi cu apă dulce, dar mamei nu părea să-i pese.

Când băieţii s-au întors cu vestea că au găsit un sat şi când toţi se pregăteau să plece, m-am târât în spatele lor încet, pentru ca mami să aibă timp să ne prindă din urmă când se va simţi mai bine. Îmi spuneam că la următoarea cotitură de pe drum sau poate când voi zări o vacă, un pescăruş sau o şopârlă pe o piatră, mă voi uita înapoi şi o voi vedea venind cu paşi mari spre noi. Aşa că mi-am lăsat mama pe plajă, cu valurile muşcându-i câte puţin din degete, mai deznădăjduită cu fiecare privire pe care o aruncam în urmă, însă având în faţă o privelişte suportabilă. Señora Abravanel mă ţinea strâns de mână şi la Nettuno toţi au presupus că sunt fiica ei. Le-a primit fără şovăială laudele despre părul meu bălai.

Temându-se de boli, locuitorii din Nettuno ne-au dat mâncare, apă şi catâri ca să ne grăbim spre Roma. Stăteam în faţa lui señor Abravanel, ca într-un leagăn din oase mişcătoare – ale catârului şi ale lui señor Abravanel –, strângând la piept o tolbă din piele, pe care mi-o dăruise señora Abravanel şi care mirosea vag a acasă. Mi-a zis că îmi pusese în ea cheia de la casa noastră şi de la *mezuzah,* precum şi cartea de bucate a mamei, de care voi avea nevoie într-o zi, când mă voi căsători. Cu siguranţă, mi-am zis, mami ne va fi ajunge din urmă până atunci.

Am călătorit teferi tot drumul, poate pentru că El, Cel pe care nu-l putem numi, are obiceiul de a purta de grijă neamului Său, poate pentru că localnicii de pe coastă se obişnuiseră deja cu cete de evrei fără adăpost, care duhneau a surghiun şi a apă sărată şi erau contaminaţi de înfrângere.

Deşi se consideră centrul lumii civilizate, pe-atunci Roma era un oraş mai mic decât Toledo şi tata, al cărui cardinal Borja reuşise – datorită propriului său noroc şi a flerului tatei într-ale finanţelor – să se facă papă, nu era greu de găsit în cartierul evreiesc, în apropiere de Campo de' Fiori. Casa lui era dintre cele mai mari, nou-construită, înconjurată de grădini, întocmai cum îi făgăduise mamei înainte ca el să plece din Toledo.

Bănuiesc că a fost bucuros să mă revadă şi eu asemenea, că a fost tulburat de moartea mamei, la care socot ca ţinea în felul lui, dar nu-mi amintesc prea bine. Undeva, pe drumul dintre Nettuno şi Roma, legănată şi zdruncinată pe spinarea unui măgar, m-am rătăcit pe mine însămi. Şi a trebuit să treacă mult timp până când mi-am regăsit propriul sine. În primul rând, Eli, care era cu şase ani mai mare decât mine, deci aproape bărbat, şi care ar fi trebuit să aibă mai multă minte, obişnuia să mă necăjească:

– De ce nu lupţi, Esther? Mă întreba. Eşti atât de mototoală! Hai, ripostează, loveşte-mă şi tu!

Însă eu nu-l loveam. Devenisem întruchiparea virtuţii feciorelnice. Nu-i făceam neplăceri tatei şi îi dădeam toate motivele să fie mândru de mine, pe măsură ce steaua lui se înălţa tot mai sus pe bolta cerească controlată de Papa Alexandru al VI-lea. Împreună cu alte câteva fete din înalta societate a Romei, exersam muzica şi broderia sub supravegherea călugăriţelor de la Mânăstirea Santa Clara, cărora nu li

se părea deloc ciudat să educe o tânără evreică. De la rabin învăţam Tora, iar de la un tânăr erudit grec, cu ochi flămânzi şi cu un neg de tuberculos, deprindeam împreună cu fraţii mei greaca, latina şi geometria. Iar de la fetele de la Santa Clara am învăţat să-mi aranjez părul, să-mi ciupesc obrajii pentru a le da culoare şi să-mi picur apă de trandafiri în ochi pentru strălucire. Şi că foamea din ochii junelui învăţat nu venea, probabil, din stomac.

Nu am vorbit niciodată cu tata despre mama, cu toate că el socotise cu aproximaţie data la care murise şi înfăptuia cu sfinţenie ritualurile de pomenire, aprinzând lumânări în amintirea ei de Yom Kippur.

Tata m-a chemat în camera lui de lucru într-o după-amiază din luna pe care m-am obişnuit să o numesc septembrie, în anul de după Jubileu, după ce făcuse afaceri la Vatican. Se servise prânzul şi masa era strânsă, iar întreaga casă moţăia în căldura amiezii. Chiar şi sclavii se odihneau în odaia lor din lemn, peste drum de grajduri. Simeon probabil că nu era în pat şi nici nu se odihnea, însă ăsta era doar unul din multele secrete pe care le împărtăşeam cu tatăl meu, dar despre care nu vorbeam niciodată. El conducea o bancă, iar eu mă îngrijeam de casă. Camerele erau măturate zilnic, făcusem bucătării separate pentru lactate şi carne, ţineam posturile şi sărbătorile cu ritualurile lor, aprindeam lumânări de Sabat şi păstram *mezuzah*, adusă de mama de la Toledo şi de mine de la Nettuno, prinsă pe tocul uşii. Ar fi nedrept să spun că ne iubeam; niciunul dintre noi nu ar fi consimţit ca o emoţie atât de puternică precum iubirea să pătrundă în universul nostru atât de bine rânduit. Ne ţineam în echilibru unul pe celălalt, ca într-un cântar cu bună cumpănire.

Tata stătea la birou când am intrat, fixând cu privirea un punct

undeva între marginea mesei şi pragul uşii unde stăteam eu, răsucindu-şi inelul pe unul dintre degetele lui groase. L-am aşteptat să vorbească, băgând de seamă enervată că reproducerea lui după *padron real* [8] atârna cam strâmb pe peretele din spatele lui. O prevenisem pe Mariam în repetate rânduri despre curăţarea hărţii. Trebuia să o lase în seama mea; hârtia era mult prea valoroasă pentru a fi mânuită de o slujnică. Mai bine ar fi păstrat-o într-un cufăr, decât expusă la aer, praf şi priviri pizmaşe.

– Închide uşa, fata mea. E curent.

Am împins uşa grea cu tăblii, apoi i-am făcut o reverenţă.

– Stai jos, Esther. Nu, vino aici.

S-a ridicat de la pupitru şi mi s-a alăturat pe unul dintre cele două scaune tapisate care străjuiau vatra de porfir. A îndepărtat fără tragere de inimă un ţânţar care i se aşezase pe obraz.

– Ştii că donna Lucrezia se va căsători din nou? m-a întrebat.

Nu numai că ştiam, că doar vuia gura târgului.

– Ar trebui să fiu oarbă şi surdă ca să nu ştiu. Canonada de la Sant' Angelo, când s-a dat de ştire, aproape că mi-a clănţănit dinţii.

Însă trasul cu tunul n-a fost suficient pentru pontiful triumfător, catalanul a cărui fiică nelegitimă urma să intre, în urma căsătoriei, într-una dintre cele mai ilustre familii din Italia, familia Este din Ferrara. A pus să se tragă clopotul de pe Capitoliu pe toată noaptea şi a aprins ruguri pe domeniile castelului, împletite cu încărcături explozive, care ameninţau să aprindă Podul Sant' Angelo. În ziua următoare, donna Lucrezia a mers în procesiune până la Biserica

Santa Maria, lângă Porta del Popolo, în compania a trei sute de călăreţi şi patru episcopi, pe care oamenii care încercau să-şi vadă de treburile zilnice pe străzile înghesuite îi simţeau mai degrabă ca fiind trei mii şi patruzeci la număr. Când copiii Sfântului Părinte aveau ceva de sărbătorit, Sfântul Părinte se asigura că nici fiii lui spirituali nu au de ales decât să sărbătorească şi ei. Au ieşit şi doi măscărici, îmbrăcaţi în straiele vechi ale donnei Lucrezia, care se fuduleau prin oraş strigând „Trăiască cea mai ilustră dintre ducesele de Ferrara!“. De fapt, fuseseră chiar nostimi, încreţindu-şi buzele date cu carmin şi piţigăindu-se cu voci false.

– Trei soţi înainte să împlinească douăzeci şi unu de ani. E chiar neîntrecută.

Eu aveam cincisprezece ani şi împreună cu prietenele mele de la Santa Clara eram deja femeie de lume. Ştiam bârfele şi multe dintre ele o priveau pe donna Lucrezia, fiica preferată a Papei.

Nu mă mira nicidecum faptul că Papa avea o fiică. Rabinul nostru avea nouă fii şi mi se părea nefiresc – dacă mă gândeam cât de cât, ceea ce făceam destul de rar – ca un preot să nu aibă familie. Enoriaşii reprezintă tot un fel de familie şi cu siguranţă că un preot ar putea să-i păstorească mai bine dacă ştie cum stau lucrurile într-o familie. Nici prietenele mele creştine nu comentau paternitatea donnei Lucrezia şi una sau două dintre ele erau chiar fiice de cardinali.

– N-a prea avut noroc cu soţii, e adevărat, a spus tata atent.

Mă chinuiam să-mi şterg rânjetul de pe faţă. Chiar şi după standardele romane, viaţa donnei Lucrezia era senzaţională. Ca să începem cu începutul, ea locuia cu amanta tatălui său, superba Giulia Farnese, cu doar trei ani mai mare ca ea şi căsătorită cu unul dintre verişorii

Lucreziei. Donna Lucrezia se căsătorise prima oară la treisprezece ani şi divorţase după patru ani, pe motiv că soţul ei era neputincios. Deşi, după spusele lui Battista Farignola, a cărei soră mai mare era curtată pe-atunci de Don Juan, fratele donnei Lucrezia, ea era deja însărcinată în şase luni când încă îşi mărturisea fecioria. Însă nu s-a mai născut niciun copil, aşa că cine ar fi putut şti?

– Sanctitatea Sa zice că e mult mai evlavioasă de când cu văduvia, a stăruit tata holbându-se la mine până când am încetat să mai zâmbesc.

Cel de-al doilea soţ al donnei Lucrezia, Alfonso de Bisceglie, rudă îndepărtată a regelui Ferdinand şi, după spusele Luciei de Mantova, nemaipomenit de chipeş, fusese ucis cu un an înainte, ziceau unii, chiar de fratele mai mare al donnei Lucrezia, ducele Valentino. Fetele păstrau însă tăcerea în această privinţă; să-ţi ţii gura era cel mai înţelept lucru pe care-l puteai face când venea vorba despre duce.

Cu doar o săptămână înainte, Micul Haim îmi povestise că văzuse mâna mutilată a unui bărbat, cu limba cusută de degetul mic, atârnând la una dintre ferestrele închisorii Savelli şi că ducele Valentino ar fi pus-o acolo, deoarece omul ar fi scris o scrisoare deschisă, în care îl acuza pe duce că trăieşte ca un turc, înconjurat de un harem de târfe. Am ţipat şi mi-am astupat urechile şi, cu toate că nu am vrut să recunosc, m-am gândit la Corsarul din Genova.

– Şi ar trebui să araţi mai mult respect pentru mai-marii noştri, a adăugat tata.

Însă în această privinţă donna Lucrezia nu era mai presus de mine. O fi fost Papa tatăl ei, dar despre mama ei se spunea că, deşi bogată, nu era decât o hangiţă care se descurcase binişor cu un an în urmă, la Jubileu, când oraşul era înţesat de pelerini veniţi din toate colţurile

lumii.

– Da, tată.

Vedea că se frământă cu ceea ce are să-mi spună şi nici prin gând nu-mi trecea să-i îngreunez misiunea.

– Ducele Ercole de Ferrara, noul ei socru, negociază destul de dur, după cum am auzit, a continuat el, şi a pus un preţ mare pe mâna fiului şi moştenitorului său. Trebuie să-l ajut pe Sanctitatea Sa cu zestrea.

Şi ce treabă aveam cu toate astea? Am aşteptat. Tata şi-a dres glasul. M-a privit cu mâinile împreunate în dreptul gurii, apoi a părut că ajunge la o hotărâre.

– Esther, Sfinţia Sa mi-a sugerat într-un mod foarte agreabil că ai putea fi avută în vedere ca doamnă de onoare a donnei Lucrezia, dacă-i vei fi pe plac.

– Eu, tată? Să mă duc în Ferrara? Dar e tocmai în celălalt capăt al Italiei! S-ar putea să nu te mai văd niciodată. Nu pot.

M-am înclinat spre el cu pumnii încleştaţi în poală, cu umerii aplecaţi. Îi cercetam faţa să vad dacă într-adevăr vorbeşte

serios. Poate era doar probă încâlcită prin care-mi punea la încercare loialitatea.

– Va trebui să fii botezată, desigur.

Încă o dată am simţit aceeaşi teamă care mi se strecurase în trup cu zece ani în urmă la Toledo, când trăsesem cu urechea la cearta

părinţilor mei pe tema Edictului de expulzare. Mi-am dat seama că de atunci nu mai simţisem teamă cu adevărat. Până acum. Şi de data asta eram prea mare pentru ca să-mi trag pur şi simplu perna peste urechi.

– Cum poţi spune aşa ceva?

M-a mirat propria-mi voce, atât de calmă şi de fermă, în ciuda mâniei pe care o simţeam fierbând pe dinăuntru. Vorbeam la fel ca mama, iar privirea tatei mi-a dat de înţeles că şi el băgase de seamă.

– Hai, fata mea, ascultă-mă înainte să te apuce furia. Ai cincisprezece ani. Dacă am fi fost tot la Toledo, probabil că până acum te-ai fi măritat. Dar nu mai suntem. Acum ne aflăm aici şi semenii noştri sunt răspândiţi prin toată lumea. Trebuie să mă gândesc la viitorul tău. Nimeni altcineva n-o poate face.

– Señora Abravanel îmi va găsi un soţ, tată, l-am întrerupt eu, deşi nici eu nu spuneam ce gândeam cu adevărat. E o peţitoare bună. Ai lăsat-o să aleagă pentru Eli. De ce nu şi pentru mine?

– Eli nu se va căsători mulţi ani de-acum înainte. Josefa e încă o copilă. Şi un fiu... ei bine, un fiu e altceva. Dacă pleci împreună cu donna Lucrezia, ea îţi va putea găsi un soţ din rândul nobililor, un om cu rang şi avere, care să te poată ţine... în siguranţă, a încheiat el pe un ton neconvingător. Se pare că ducele Ercole este de acord ca nora lui să aibă o convertită printre doamnele ei, una căreia să-i poată oferi instruire şi călăuzire religioasă. E un bărbat foarte evlavios.

Am râs, deşi râsu-mi era aspru şi lipsit de umor.

– Eu? Să primesc îndrumare religioasă de la donna Lucrezia Borgia? Ai idee cât de fără noimă sună?

– Se zice că se împărtăşeşte în fiecare zi de la moartea ducelui de Bisceglie şi că ea însăşi l-a învăţat catehismul pe fiul său.

M-am sprijinit de perete.

– Mama a murit pentru că era evreică. Cum crezi că s-ar simţi dacă ar auzi o astfel de conversaţie?

Mi-am ţinut respiraţia şi mi s-a părut că acoperişul o să se prăbuşească peste mine. Nu mă puteam uita la tata, dar i-am auzit respiraţia întreruptă, ca şi cum s-ar fi tăiat la un deget ori i-ar fi înjunghiat cineva degetul mare de la picior.

– Crezi că mie mi-a fost uşor în toţi aceşti ani, m-a întrebat el liniştit, când ai crescut sub ochii mei, semănând tot mai mult cu mama ta? Pentru că semeni, să ştii, în ciuda părului şi a ochilor albaştri. Felul în care te-ai uitat la *padron real* când ai intrat. Întocmai ca ea. Şi, dacă te gândeşti că Mariam s-a apropiat din nou de el cu cârpele ei de şters praful, să ştii că n-a făcut-o. L-am lovit eu când m-am aşezat la birou. Zici că mama ta a murit pentru că era evreică. De e aşa, crezi că ar fi de acord ca tu să păţeşti la fel? Pentru că, vezi tu, n-o să fim niciodată în siguranţă printre creştini. Ei cred că noi l-am dat pe Mesia al lor pentru a fi răstignit. Astfel, nu ne mai găsesc trebuincioşi pentru mântuirea lor şi se simt liberi să se răzbune. Papa are aproape şaptezeci de ani. Cine poate fi sigur că urmaşul său va fi la fel de înţelegător ca el? Cine poate spune că nu va avea loc o altă expulzare? Crede-mă, Esther, mama ta m-ar sprijini. Foloseşte-te de acest avantaj şi îndepărtează-te de noi cât mai poţi.

Înăuntrul meu s-a iscat o luptă. Pe de o parte, tata îmi cerea să-mi trădez cultura, educaţia, oamenii pe care i-am cunoscut. Pe de altă parte, deşi observam conştiincioasă riturile şi ritualurile noastre,

niciodată n-am putut să nu mă întreb dacă mă încred cu adevărat în convingerile ce zăceau dincolo de ele. Ele erau semne în calendar, amintiri din istorie, prilej de sărbătoare sau de post, de petreceri sau priveghi. Nu ar fi fost atât de anevoios să le schimb cu ale creştinilor, mai ales că multe dintre ele, precum Paştele sau Crăciunul, cădeau la o dată apropiată de cea a festivalurilor noastre. Patima mamei şi pragmatismul tatei se înfruntau, vrând să pună stăpânire pe sufletul meu.

– Poţi sta să chibzuieşti astăzi, dacă doreşti, a îngăduit tata cu un zâmbet încordat.

– Voi face cum îmi ceri, papa.

Dintr-odată eram foarte sigură, ca şi cum cineva mi-ar fi şoptit la ureche că soarta mea nu era să mor pe o plajă oarecare, desculţă şi orbită de febră, cu un copil zdrenţăros stând lângă mine în nisip. M-am ridicat şi am aşteptat permisiunea de a pleca.

– Am trimis după voi, să ştii, a spus el frământându-şi fruntea între degete, dar era prea târziu când am aflat că vaporul care vă aducea scrisoarea mea se scufundase lângă Corsica. Deja plecaseră̆ţi. Am încercat să-i vorbesc mamei tale, dar nu ştiu dacă mă aude.

– Creştinii ar zice că te aude.

M-am oprit să-l sărut pe obraz şi avea gust sărat. Închizând uşor uşa, l-am lăsat cu ochii în lacrimi.

CAPITOLUL 2

Pe corabia care plecase din Ostia, nu m-au stingherit la început să stau sub punte, în lanţuri, deoarece nu aveam de ales. Eram prea obosită pentru a găsi soluţii şi nu-mi doream decât să mă eliberez de povara de a gândi. Bănuiesc că eram mulţumită, deşi nu pot fi sigură, pentru că niciodată nu am înţeles ce e aceea mulţumirea, ci doar absenţa pe care o resimţeam – a bucuriei, a durerii, a ambiţiei sau a imaginaţiei.

Am întâlnit-o o singură dată pe donna Lucrezia înainte de botezul meu, când tata m-a dus la marele palat Orsini, aflat la baza scărilor care duceau la Bazilica Sfântul Petru, unde locuia cu mătuşa ei Adriana da Mila Orsini şi cu Giulia Farnese, nora donnei Adriana, dar şi preferata Papei. Am fost dezamăgită. La Bella Giulia nu a fost prezentă la întâlnirea noastră, deşi eram tare curioasă să le cunosc şi pe ea, şi pe donna Lucrezia. Se spunea că era la fel de frumoasă ca Elena din Troia.

Am fost primiţi în *piano nobile* [9], o galerie atât de întinsă, că nici măcar focul – care ardea în căminul din marmură de Carrara şi era mare cât

să frigi un bou – nu reuşea să-i străpungă eleganţa de gheaţă. Mi-am privit aburii respiraţiei îngheţate când un sclav în livrea a închis fără zgomot uşile duble în spatele nostru şi Adriana da Mila ne-a făcut semn să înaintăm.

Ea şi donna Lucrezia stăteau pe jilţuri tapiţate, de-o parte şi de alta a şemineului. Băieţelul donnei Lucrezia, Rodrigo de Bisceglie, care avea puţin peste un an, era aşezat între ele, pe un covor din blană, jucându-se cu nişte păpuşi din lemn, îmbrăcate în ieniceri. Turbanul unuia se destrăma, iar copilul începuse să-l roadă la un capăt. O sclavă neagră stătea în spatele scaunului donnei Lucrezia, atât de nemişcată, încât mă întrebam dacă nu e, de fapt, o statuie. Pe obraji avea cercuri tatuate, deşi era îmbrăcată într-o rochie decentă, dar costisitoare, din mătase de culoarea dudelor.

– Poate aţi binevoi să aşteptaţi acolo, ser Sarfati, a zis donna Adriana, făcând un semn cu o mână plină de bijuterii şi pătată de la boala de ficat spre o laviţă aflată tocmai la jumătatea sălii.

Tata s-a înclinat, m-a împins uşor de la spate şi s-a aşezat pe bancă. Tapiţeria din piele a scârţâit. Pantofii mei noi din piele fină, uzi de la băltoacele prin care călcasem în curtea palatului, au lipăit uşor când m-am dus spre vatră. Eram atât de agitată, încât, în ciuda frigului, am început să asud, ţinându-mi mâinile strâns lipite de corp şi dinţii încleştaţi pentru a-mi opri clănţănitul. „Erai aşa de băţoasă, că arătai ca o marionetă“, şi-a amintit donna Lucrezia mulţi ani mai târziu, cu o urmă de râs în glas.

Însă în dimineaţa aceea părea aspră şi oarecum obosită, cu nasul ei uşor acvilin şi cu ochii mari, cenuşii, împăienjeniţi ca şi când ar fi fost răcită sau ar fi plâns. Mâna pe care mi-a întins-o era durdulie şi plăpândă. I-am luat-o pentru scurt timp în mâna mea şi m-am înclinat,

aşa cum îmi spusese tata că se obişnuieşte printre creştinii de viţă nobilă. Pielea ei era atât de moale, că abia dacă o simţeam, iar încheieturile degetelor, de o albeaţă extraordinară, aveau gropiţe, precum ale copiilor. I-am făcut apoi o reverenţă donnei Adriana, a cărei pieptănătură a clincănit ca perlele lovite când şi-a înclinat capul către mine.

– Ei bine, a zis donna Lucrezia, chiar eşti bălaie, nu? Spune-mi, e tot natural?

– Da, madonna.

A oftat, atingându-si propriul ei păr, prins într-o plasă verde de mătase presărată cu rubine.

– Şi al meu avea aceeaşi culoare. Apoi mi-a căzut în smocuri după ce l-am născut pe Rodrigo şi mi-a crescut o nuanţă mai închis. Acum trebuie să stau ore întregi în soare. Am o născocire splendidă, un fel de pălărie fără calotă, din cupru, care grăbeşte decolorarea. Caterina Sforza, când era... invitata ducelui Valentino anul trecut, mi-a dat reţeta unui amestec de şofran, cinabru şi sulf, pe care-l foloseşte ea, dar îţi închipui că îţi face capul să duhnească îngrozitor. Te poţi aşeza. Catherinella, un scăunel!

Atunci mi-am dat seama că sclava nu era doar un ornament, deoarece s-a întors să ridice un taburet de lângă vatră şi mi l-a pus chiar în spate. Începuse să mă mănânce nasul. Mi s-a părut că aud şoapta stăruitoare a lui Mariam: „Strănută, copilă, ca să alungi diavolii.“ Nu pot strănuta în faţa acestor doamne, mi-am zis. Mai bine diavolul decât să mă respingă donna Lucrezia şi să dau piept cu dezamăgirea tatălui meu. Am pufăit uşor şi m-am aşezat cu mâinile împreunate în poală, fixându-mi privirea asupra lor ca să nu mă holbez la cele două

femei cu mătăsurile, blănurile şi giuvaierurile lor strălucitoare.

– Spune-mi cum înaintezi cu instruirea, a reluat donna Lucrezia. Găsesc deosebit de satisfăcător când cineva din seminţia ta se întoarce către Hristos, pentru că, nu-i aşa? şi El era tot evreu.

– Sper că sunt un bun învăţăcel, madonna. Am învăţat *Crezul Apostolilor* şi tainele bisericeşti şi bineînţeles că poporul meu... evreii au poruncile lui Moise aşijderea.

– Şi ştii să spui *Tatăl nostru?*

– Da, madonna. *Pater noster qui es in caelis, sanctificetur nomen tuum...* [10]

– Excelent! Văd că ştii ceva latină.

– Şi puţină greacă, madonna.

– Şi spaniolă, presupun.

– Regret, madonna, dar aveam doar şase ani când am părăsit Spania. Nu-mi mai amintesc limba.

Cu toate că uneori încă visam în acest grai, în castiliana unui copil de şase ani, deci de două ori mai mic decât eram acum.

– Eu m-am născut aici, dar întotdeauna am vorbit în catalană între noi. Familia mea se trage din rândurile nobilimii valenciene.

Unda de reproş din glasul ei m-a făcut să explic:

– Tatei i-a părut important să exersăm italiana, pentru a ne integra noului mediu. Şi, oricum, nu cred că ne-am putea înţelege în spaniolă, madonna, pentru că familia mea este din Toledo, aşa că voi sunteţi

catalani şi noi castilieni.

– Chiar aşa? Mă tem că geografia Spaniei nu mi-e foarte limpede, mai ales acum, când spaniolii sunt peste tot, de când cu descoperirile lui ser Columb.

Avea un ton rece. Perlele donnei Adriana s-au lovit. Un uşor scârţâit dinspre laviţa de piele unde stătea tata mi-a reamintit că întrecusem limitele cuviinţei, dar, deşi gândul a făcut ca inima să-mi bată mai repede, nu-mi păsa cu adevărat. Eram acolo pentru că aşa dorise tata, nu eu.

– Ştiai că romanii ne numesc *marrano* [11] când facem ceva ce nu le e pe plac? Nu crezi că e o ironie ca noi, familia Sanctităţii Sale, să fim bănuiţi de a fi evrei în secret? Poate am putea vorbi în ebraică, fetiţo? Ce zici?

Nimic din ce i-aş fi putut răspunde nu ar fi fost îndeajuns de iscusit pentru a nu aduce ofense familiei donnei Lucrezia sau propriei mele familii. Apoi, deodată, a zâmbit. Surâsul a preschimbat-o. Părea mai degrabă că o iluminează dinlăuntru, nu era un surâs făţarnic, ca un tablou agăţat pentru a ascunde crăpăturile dintr-un perete. Te făcea să crezi în bunătatea sufletului ei.

– Spune-mi, m-a întrebat, cunoşti scrierile lui Petrarca?

Din rău în mai rău. Ştiam puţin despre Petrarca din copiile versurilor sale, mult prea răsfoite, pe care fetele de la Santa Clara şi le dădeau una alteia pe furiş, dar cu tata aşezat chiar în spatele meu, trebuia să fiu precaută în a recunoaşte. Pe de altă parte, dacă nu reuşeam să-i dau un răspuns sincer, donna Lucrezia nu m-ar mai fi considerat niciodată potrivită pentru suita ei şi aş fi spulberat toate planurile tatei

pentru mine.

– Şi Dante, bineînţeles.

Asta venea ca o uşurare. Dante era mult mai demn, dacă nu chiar recomandabil pentru lectură înainte de culcare. Am deschis gura să reproduc unul dintre comentariile profesorului meu despre simbolismul religios al dragostei poetului pentru Beatrice, dar ea a continuat cu un chicot mic, înainte ca eu să pot articula: *„Lasciate ogne speranza, voi ch'intrate“* [12], ceea ce m-a făcut s-o privesc drept în faţă. Mi-a surprins privirea când şi-a ridicat ochii către mătuşa sa, a cărei tuse uşoară suna mai degrabă a avertisment decât a problemă în gât. Am simţit că îmi iau foc obrajii. Dezaprobarea tatălui meu mă ardea pe spate. Sub nicio formă, îmi spusese el, nu trebuie să priveşti direct în ochi o doamnă aşa măreaţă precum donna Lucrezia, căci gestul va fi socotit culmea impoliteţii.

Dar, de îndată ce privirea stăruitoare a donnei Lucrezia a întâlnit-o pe a mea, am ştiut că indecenţa mea nu a contat. O scânteie i se aprinsese în ochii cenuşii. Zâmbea. Îi plăceam. Nu-i dădusem niciun motiv special să nu mă placă, dar era evident că văzuse ceva în mine, o analogie a gândurilor cu care rezona.

Chiar atunci, băieţelul, plictisit de păpuşi, a început să scâncească. Sclava, Catherinella, a înaintat, dar donna Lucrezia a îndepărtat-o cu un gest al mâinii şi a luat copilul în poală. El i s-a agăţat fericit de colier, molfăind un pandantiv de smarald cât un ou de raţă.

– Îi ies nişte dinţi, a zis donna Lucrezia.

– Madonna, am îndrăznit încurajată de ceea ce văzusem în ochii ei.

Donna Adriana a tuşit din nou. Tatăl meu a inspirat cu putere. Am mers mai departe:

– Pot să vă întreb ceva?

– Să o lăsăm pe această tânără curajoasă să ne pună o întrebare? i s-a adresat fiului său. De ce nu? Rodrigo zice că poţi, signorina Esther.

– Care sunt îndatoririle unei doamne de onoare, madonna?

– Copila mea, o doamnă de onoare, ca orice altă femeie, slujeşte. Un soţ, o naştere, o...

– O vei sluji pe donna Lucrezia după placul ei. Asta e tot, ne-a întrerupt donna Adriana.

Crezând că întrevederea a luat sfârşit, am aşteptat să fiu lăsată să plec, dar înainte ca cineva să mai spună ceva, uşile duble s-au trântit la perete, lăsând înăuntru un curent de aer rece, care a făcut ca flăcările să danseze în cămin. Un sol înveşmântat în livrea din catifea stacojie şi satin aurit a păşit de-a lungul încăperii *piano nobile* ca şi când ar fi fost a lui. S-a înclinat în faţa doamnelor, apoi i-a înmânat donnei Lucrezia un pergament împăturit şi pecetluit. Faţa ei palidă s-a îmbujorat de un roz delicat în timp ce rupea sigiliul şi citea scrisoarea.

– E o invitaţie la ospăţ astăzi după-amiază, i-a spus mătuşii ei, deşi faţa îmbujorată şi ochii strălucitori dădeau de înţeles că ar fi ceva mai mult decât un prânz.

– Desigur că acceptăm, i-a spus mesagerului, care s-a înclinat din nou şi s-a retras.

Pe spate, când s-a întors, am văzut literele C E S A R, bătute cu fir de

aur.

Donna Lucrezia s-a ridicat şi i l-a dat pe fiul ei Catherinellei.

– Du-l în camera copiilor. Eu trebuie să merg să mă pregătesc.

M-am ridicat şi eu şi am aşteptat să-mi dea liber.

– Îi vom da de ştire tatălui tău, mi-a zis donna Adriana.

– Nu, aşteaptă!

Donna Lucrezia s-a întors către mine. Arăta înfrigurată.

– Esther, când este ziua botezului tău?

– Nu sunt sigură încă, madonna.

– Atunci, îmi voi ruga secretarul să-i vorbească vicarului de la Santa Maria del Popolo pentru a stabili data. De acum încolo, vei fi instruită de capelanul meu, iar eu îţi voi fi naşă. Aş vrea să primeşti numele Donata... Donata Spagnola.

– Da, madonna. Mulţumesc, madonna. Am făcut o reverenţă adâncă, dar m-a alungat cu un gest al mâinii. În timp ce mă alăturam tatei care pur şi simplu radia, am auzit-o pe donna Lucrezia discutând cu mătuşa ei despre rochii.

Ar fi trebui să-mi fie ruşine să recunosc, dar ce mă necăjea cel mai mult pe măsură ce botezul se apropia era rochia, nu starea mea sufletească.

Deşi nu o mai văzusem de la ultima noastră întâlnire, cu o lună în urmă, donna Lucrezia se ţinuse de cuvânt. Capelanul ei venea zilnic la

noi acasă, croindu-şi drum prin acea parte a curţii cea mai îndepărtată de *mezuzah*, închinându-se şi murmurând rugăciuni în acelaşi timp. Eu şi Micul Haim obişnuiam să alergăm până sus, în galeria de pe acoperiş, pentru a spiona aceste sosiri tainice şi obrajii încă mă dureau de atâta râs, când Fra Tommaso mă chema în salonul unde îmi primeam învăţăturile. Era un bărbat timid, mai mult înfricoşat de Atotputernicul, se pare, decât bucuros de a-L sluji. Dar încercam să fiu un învăţăcel bun de dragul tatei şi pentru că nu puteam uita sclipirea de înţelegere din ochii donnei Lucrezia, atunci când mă privise.

Cu o zi înainte de slujba religioasă, sclava neagră, Catherinella, a sosit la poarta noastră însoţită de un lacheu care ducea un pachet din mătase galbenă, legat cu panglici. Abia aşteptam să văd ce e înăuntru. Cum a plecat sclava, l-am deschis chiar acolo, în vestibul, împrăştiind învelişul din mătase pe pardoseaua din piatră lustruită. Am scos o frumoasă carte de rugăciuni, legată în piele, cu colţuri din argint şi încuietori în filigran, apoi o rochie de botez albă, cu mânecile şi poalele brodate cu fir de aur şi guler din dantelă fină ca o pânză de păianjen. O mantie din catifea albă, căptuşită cu blană de vulpi polare şi la gât cu o cataramă bătută cu perle, se potrivea cu rochia. Zăbovind din curiozitate, după ce deschisese la poartă, Mariam a rămas fără glas când a văzut bogăţia rochiei pe care încercam să o scot din învelitoarea de mătase. Am ridicat-o în lumina lămpilor aflate din sfeşnicele lor din bronz.

– Aveţi grijă, domniţă. Nu cumva să o afumaţ!

Ce mă îngrijora era felul cum trecea lumina lămpilor prin ţesătura fină. Oricare ar fi fost reputaţia donnei Lucrezia, cu siguranţă nu avea pretenţia să apar în biserică, în faţa clericilor şi a tuturor enoriaşilor, într-o rochie transparentă ca un văl al Salomeei.

Am dus mantia şi rochia sus, în odaia mea, şi am chemat-o pe Mariam să mă ajute, deoarece nu aveam cameristă. După ce am golit dulapul unde îmi ţineam toate cămăşile şi lenjeria de corp, înşirându-le pe covorul de lângă pat şi, odată cu ele şi crenguţe pline de praf de rozmarin şi lavandă, încât biata Mariam trebuie să scuture din nou, am încercat toate combinaţiile posibile de lenjerie, stând în faţa unei lămpi, cu braţele întinse, în timp ce Mariam cerceta cu luare aminte dacă mi se zăreşte de sub haine vreo parte a corpului. În cele din urmă, ne-am oprit asupra a două cămăşi din in şi a unui jupon din lână. Arătam mai degrabă greoaie, dar măcar avea să-mi fie de cald, iar buna mea cuviinţă rămânea nepătată.

După ce a plecat Mariam, am stat mult în camera mea, studiind frânturile de imagine dintr-o oglindă de mână pe care o ţineam în felurite unghiuri. Tata avea dreptate; ajunsesem ca mama. Nu numai că îmi puteam aminti limpede chipul ei după atâţia ani sau trăsăturile pe care tata spunea că le am de la ea, ci şi felul cum îmi dădeam părul după ureche, la tâmplă, şi-l răsuceam pe deget sau cum stăteam cu mâinile în şold, apucătură de care donna Lucrezia cu siguranţă mă va dezvăţa. Dar, când mă uitam la trăsăturile mele – la pometii ascuţiţi, la nasul mic şi drept, la maxilarul uşor pătrat şi la ochii rotunzi, deşi adânci, care-mi dădeau un aer diferit de al fraţilor mei, care, când erau împreună, arătau ca un şir de bufniţe holbate –, o vedeam pe mama. Nu, „o vedeam“ nu sunt tocmai cuvintele potrivite. Mai mult mi-o aduceam aminte. Zăbovea în spatele reflexiilor din oglindă, mimând cuvinte pe care nu le înţelegeam, pentru că o învăluia propria-mi expresie de îndoială şi încăpăţânare.

Oare tata avusese dreptate când îmi spusese că mama ar fi fost de acord sau fusese doar o minciună ca să mă convingă? Sau poate că-şi înţelesese cu adevărat propria soţie? Ei bine, acum era deja prea târziu

pentru speculaţii. Mâine, la liturghia de dimineaţă, fiica Papei îmi va lua mâna slabă ca o gheară de pasăre în mâna ei durdulie şi mă va călăuzi în supunerea faţă de tatăl ei. Mâine, donna Lucrezia va deveni naşa mea în faţa lui Dumnezeu. Voi fi spălată de păcatele mele şi ale neamului meu; voi deveni o *tabula rasa*.

Când eram gata să mă schimb, am auzit la uşă o bătaie uşoară, aproape timidă.

– Cine e?

– Tata.

– Intră. Tocmai mă... îmbrăcam, am răspuns eu pe un ton neconvingător, observând expresia care i s-a aşternut pe faţă văzându-şi fiica în rochia de botez.

– Eu.... ăăă...., şi-a dres glasul. Trebuie să iau cina astă-seară cu omul lui Fugger. Este ceva legat de creşterea taxelor la piperul care intră în Veneţia. Important, dacă stai să te gândeşti la cât piper consumăm. E cu putinţă să mă întorc târziu.

– Poţi să mă trezeşti.

Amândoi ştiam că va trece mult până când ne vom revedea.

El şi fraţii mei nu puteau fi prezenţi la biserică a doua zi, nici nu aveau cum să-mi facă vizite la Santa Maria in Portico şi habar n-aveam cât timp sau câtă independenţă îmi vor îngădui noile mele îndatoriri.

– Aş prefera să nu te trezesc.

Venind spre mine, mi-a pus mâinile lui mari pe umeri.

– Trebuie să arăţi bine mâine. Nu ţi-ai dori să ai cearcăne.

– Nu e...

Nunta mea am vrut să zic, dar m-am oprit.

– E bine că donna Lucrezia îţi face un asemenea favor. E bine pentru soarta ta. Mama ta ar fi aşa de mândră, a terminat el în grabă, ca şi când ar fi plonjat într-o apă rece sau ar fi înghiţit un leac amar.

Şi, înainte să apuc eu să-i răspund, deja se întorsese pe călcâie şi plecase, lăsând în urmă doar un uşor parfum de ambră, pe care o folosea ca să-i dea luciu bărbii.

Mi-am luat straiele de creştinare şi le-am întins pe cufărul de călătorie, care urma să fie dus în dimineaţa următoare la palatul Santa Maria. Era un cufăr frumos, cumpărat pentru această ocazie, acoperit cu piele roşie, spaniolă, şi ferecat în alamă. Avea compartimente speciale, căptuşite cu lemn de cedru pentru perii, cingători şi pantofi şi două table pentru rochii. Undeva în hăţişul de compartimente practice şi meşteşugite zăcea sufletul Donatei Spagnola.

Botezul creştinilor e un ritual straniu. Noi, evreii, punem mare preţ pe hranş în celebrarea credinţei noastre. Mâncăm miel fript cu rozmarin şi usturoi şi prăjituri *matzoh* [13] de Paşte, ouă înroşite şi orez cu şofran în ajunul Sabatului şi, preferatele mele, pentru că sunt asociate cu povestea reginei Estera, *orejas de Haman* [14] însiropate, de sărbătoarea Purim, cu o dulceaţă aproape de nesuportat după trei zile de post. Dar ştim că sunt făcute din aluat, rulate şi încreţite astfel încât să semene cu o ureche de om; nu credem nicidecum că, printr-o magie, se prefac

în urechile lui Haman când le mâncăm. Câte urechi poate avea un om, chiar dacă este cel mai necinstit şi uneltitor dintre toţi curtenii care s-au aflat vreodată şi au ascultat la uşa de la odaia regelui?

Dar, iată-mă, buimacă de la fumul gros de tămâie şi de la vocile de soprană ale băieţilor din cor, îmbătată, miruită şi sărată, ca şi cum aş fi fost bună de pus la fript. Sfinţii care sângerau, în culori ţipătoare, erau peste tot, pe pereţi, pe tavan, în vârful soclurilor, ivindu-se din nişe. Am îngenuncheat în faţa altarului, între donna Lucrezia şi un episcop al cărui nume nu mi-l amintesc acum, cu rol de mandatar pentru celălalt naş al meu, cumnatul donnei Lucrezia, cardinalul Ippolito d'Este. Se aşteptau acum să consum pâine şi vin şi să cred că se preschimbaseră în trupul şi sângele lui Hristos printr-o simplă atingere a mâinii preotului. Eu, o evreică, eu, care consumasem doar carnea, din care sângele fusese spălat în întregime, eu, care nu aveam voie să mănânc nici măcar un ou cu pete de sânge pe el. M-am rugat, nu pentru Duhul Sfânt, ci să nu mi se strângă şi să mă înec.

Era o dimineaţă cu ploaie deasă şi vânt aspru, drept care cardinalul Vera, care trebuia să oficieze mesa, era mulţumit că ceremonia se ţine în interiorul bisericii, şi nu afară, cum se plănuise. Poate tocmai de-asta Sfântul Duh a hotărât să rămână departe. Odată ce cardinalul a rostit exorcismul şi mi-a pus vălul pe cap, în timp ce mă apropiam de altar, cu donna Lucrezia şi episcopul fără nume ţinându-mă fiecare de câte o mână, gustul sărat de pe limbă îmi făcea stomacul să-şi ceară micul dejun. Apa îmi picura pe coapse de pe vârfurile părului despletit, udându-mă până la piele. Am început să tremur. Donna Lucrezia m-a strâns de mână şi a zâmbit spre altar; poate credea că tremurul meu e semn de intervenţie divină, ca aripile unui porumbel fluturându-mi pe piele.

Am îngenuncheat pe o pernă din mătase albă. Am spus *Crezul* şi *Tatăl nostru,* apoi însuşi cardinalul Vera, al cărui gât cu vine îmbătrânite îmi amintea de carnea de vânat, mi-a dat cuminecătura. Vin şi pâine, îmi spuneam, e doar vin şi pâine – nici măcar una foarte gustoasă, de altfel –, în timp ce înghiţeam micul disc cu gust de hârtie şi vinul care-mi ardea gâtlejul. Mă întrebam cum reuşeşte donna Lucrezia să facă asta în fiecare dimineaţă, pe stomacul gol. Am privit-o îngenunchind lângă mine, cu capul plecat, mişcându-şi buzele în tăcere în ceea ce părea o rugă fierbinte, apoi luându-mă după ea, m-am ridicat şi am plecat de-a-ndărătelea spre uşă, în timp ce clericii îmi dădeau binecuvântări şi murmurau rugăciuni.

Le-am observat pe Battista Farignola şi Isotta de Mantova printre membrii congregaţiei, dar nu mi-au întors zâmbetul, fiind prea ocupate să atragă atenţia unui grup de tineri îmbrăcaţi la modă, care-şi pierdeau vremea printre coloane şi flecăreau destul de tare. Asta mi s-a părut o ticăloşie provocatoare. La sinagogă, fetele şi băieţii se întâlneau doar după slujbă, sub supravegherea atentă a părinţilor şi a peţitoarelor. Aparent, pe creştini nu-i deranja ca femeile să se amestece cu bărbaţii în biserică, aşa că tot jocul privirilor şi al gesturilor, atunci când era curtată o femeie, al evantaielor fluturate şi al bezelelor putea avea loc nestingherit peste capetele plecate ale patriarhilor şi ale soţiilor pioase. De credeau că Eva e mama tuturor păcatelor, nu se puteau învinovăţi decât pe ei înşişi.

Nu am putut să n-o remarc pe Giulia Farnese. Era cea mai atrăgătoare femeie pe care o văzusem vreodată, cu ochii calzi precum zahărul ars şi părul de culoarea mierii, răsucit cu şiraguri uriaşe de perle, sub un văl din ţesătură aurie. Ţinea de mână un băieţel grăsuţ, de vreo patru ani, care, am presupus, era fiul ei, Giovanni, supranumit şi Infantul Romei, pe care majoritatea oamenilor îl credeau vlăstarul Papei

Alexandru. Pe cât de frumoasă era ea, pe atât de lipsit de farmec era copilul, iar titlul nu părea să-i stea bine pe umerii mici şi rotunzi. La Bella Giulia şi-a înclinat capul spre mine, ceea ce a stârnit rumoare în rândul unui grup de doamne din spatele ei, majoritatea tinere, cu ochi precauţi. Doar una nu părea preocupată de aranjamentele sociale necesare ca eu să fiu primită în cercul de preferaţi ai amantei Papei. Acoperindu-şi gura cu un manşon de zibelină, a căscat, apoi mi-a făcut cu ochiul. Am crezut că aiurez, dar în curând am aflat că m-am înşelat.

Urma să se dea un banchet în cinstea mea la palat, ceea ce mă făcea să mă simt foarte însemnată, dar evident că nu eram. Aveau nevoie doar de un pretext pentru a da o petrecere şi acum era doar o mică petrecere, o masă urmată de dans, pentru a-mi face cunoştinţă cu celelalte doamne de onoare ale donnei Lucrezia, Giulia Farnese fiind invitată de onoare. La sosirea la palat, sclava Catherinella m-a condus repede printr-un labirint de coridoare şi mi-a arătat odăiţa la unul din etajele superioare.

– Tu schimbat haine, a zis ea în italiana ei lentă, exactă. Eu ajutat la tine.

Cufărul meu de călătorie era aşezat lângă pat care împreună cu noptiera şi un scaun simplu, din lemn, erau toată mobila. Am observat că fusese deschis, iar rochia mea cea bună, din catifea bleumarin, scoasă şi întinsă pe pat. Lângă ea erau o *camorra* dintr-un brocart verde-smarald, strălucitor, căptuşită cu mătase argintie şi un colier de perle cu un pandantiv de safir.

– De la stăpâna mea, zise Catherinella.

M-am umflat în pene de mândrie, ca un porumbel care-şi curtează

perechea, că madonna Lucrezia mi-a trimis astfel de daruri. Cu siguranţă că era un semn că mă favoriza în mod special. Nu mi-am dat seama atunci că oamenii la fel de nechibzuiţi şi cu averi fabuloase ca ale familiei Borgia în anii ei de glorie apreciau darurile mărunte, nu pe cele extravagante. O şuviţă de păr împletit, o casetă în care odată a fost un poem. Eram convinsă că, atunci când voi intra în salonul unde se ţine banchetul, toate capetele se vor întoarce spre mine şi toate conversaţiile vor înceta, în timp ce doamnele de onoare ale donnei Lucrezia se vor strădui să-şi ascundă invidia faţă de noua favorită, noua stea care se înălţa, Donata Spagnola, ridicându-se ca pasărea phoenix din cenuşa lui Esther Sarfati. Vai! La hotarele lumii creştine, fata aceea din Toledo dispăruse cu desăvârşire. Şi, pe cât de repede fusese dată uitării, pe atât de repede Donata devenise o romană, în catifeaua şi în perlele ei.

Dar, de fapt, o singură persoană s-a desprins din grupul de tinere ca nişte păuni care se foiau prin sală, fata cu manşonul de zibelină, puţin mai mare decât mine, pe care o priveam acum şi care fără îndoială era o Borgia, cu acelaşi nas acvilin şi ochii mari, puţin prea apropiaţi, ca ai donnei Lucrezia.

– Eu sunt Angela, mi-a zis, întinzând mâna.

Avea o strângere fermă şi o privire candidă.

– Sunt verişoara Lucreziei. Una dintre verişoare. Mai e şi Geronima, dar ea e teribil de... spaniolă. Se-mbracă în negru, merge mereu la biserică, ştii genul. Oh, îmi pare rău. Şi tu eşti spaniolă. Dar, până la urmă, evreii sunt evrei, nu? Aşa că nu eşti spaniolă cu adevărat.

Nici cu adevărat evreică, m-am gândit, încercând să nu mă simt insultată, dar în acelaşi timp dezarmată de sinceritatea Angelei şi de

căldura zâmbetului ei.

– Catalanii chiar sunt spanioli? am întrebat-o eu.

– Oh, Doamne!

Am tresărit. Cât de uşor invocau creştinii Numele Sfânt.

– Noi, cei din familia Borgia, suntem ceva şi nimic, într-adevăr, a continuat Angela şi m-am trezit întrebându-mă dacă ducele Valentino o fi auzit-o vreodată vorbind astfel şi, dacă da, cât timp avea Angela să-şi mai păstreze limba în gură. Romanii zic că suntem *marrano* şi probabil că au dreptate.

– Atunci, suntem la fel.

Angela încă îmi ţinea mâna. Începuse să o mişte veselă în sus şi în jos.

– Şi o să fim prietene. Am aranjat să împărţim camera. Sper că nu te deranjează.

Nu puteam spune că mă deranja, dar m-a pus pe gânduri. Neavând rude de parte femeiască, nu eram obişnuită să împart patul cu cineva. Dacă Angela sforăia, scrâşnea din dinţi sau dădea din picioare când dormea? Sau dacă eu însămi mă făceam vinovată de toate acestea?

În caz că a băgat de seamă cât de rezervată sunt, atunci nu i-a dat importanţă.

– Acum, a ciripit ea mai departe, cine e făptura înaltă care îşi admiră propria reflexie în oglinda din argint? Vreuna dintre prietenele tale? Ştii să dansezi *moresca* [15]? Vărului meu Cesare îi place să privească mai mult femeile decât bărbaţii dansând.

Şi-a îndesat mâna mea sub braţ şi a continuat bombardamentul de întrebări, oprindu-se doar cât să-mi prezinte invitaţii sau să facă vreun comentariu despre o coafură, despre lărgimea mânecilor sau cât de sulemenit era nu ştiu cine. Dacă Angela spunea că vom fi prietene, atunci, am chibzuit că n-are niciun rost să o contrazic.

Donna Lucrezia stătea în capul mesei, cu Giulia Farnese la dreapta şi Angela la stânga. Eu eram lângă Angela, deşi onoarea de a sta la doar un loc distanţă de donna Lucrezia nu mai avea niciun sens pentru mine acum şi îmi doream să mă fi aşezat cât mai departe cu putinţă de masa înaltă, cu prietenele de la Santa Clara, unde nimeni să nu mă poată vedea. Nimeni nu mânca până ce noi, cei de la masa înaltă, nu luam prima înghiţitură din fiecare fel. Erau acolo raci, vită cu sos de smântână şi purcel de lapte umplut cu smochine. În mod repetat încercam să mă conving că acum nu mai e păcat să mănânc din toate aceste feluri, dar trupul şi mintea mea parcă erau despărţite; mintea îmi poruncea să mănânc, dar gâtlejul mi se strângea, împiedicând mâncarea să treacă. Cu ajutorul unor sorbituri mari de vin, am reuşit să-mi împing pe gât câţiva dumicaţi, dar, privind de-a lungul întregii săli, până unde erau Battista şi Isotta, am început să văd totul dublu şi mi-am dat seama că probabil sunt beată. Mi l-am amintit pe Simeon enumerând vederea dublă ca unul din simptome.

Tânjeam după apă, dar nu îndrăzneam să cer. Pajii în livrele, care stăteau în spatele fiecăreia dintre noi, erau rigizi şi solemni ca efigiile de pe morminte; nu credeam că vor binevoi să mă asculte, chiar dacă mi-aş fi făcut curaj să vorbesc. Aşa că am băut şi mai mult vin şi, când toate cărnurile au fost luate de pe mese şi înlocuite de boluri cu fructe şi preparate din brânză de vaci îndulcită, m-am trezit brusc flămândă. Farfuria mea era plină-ochi de coji de rodii şi sâmburi de la piersicile din compot şi băltea de sirop, când donna Lucrezia a anunţat bătând

din palme că trebuie să ne mutăm într-o sală mai mare de la parter, unde ne aşteaptă muzicanţii.

Am încercat să mă ridic, dar am simţit că sunt din nou pe mare, pe timp de furtună, iar puntea se rostogoleşte şi-mi alunecă de sub picioare. Un fel de apă dulce mi-a umplut gura şi nasul cu dulceaţa ei lipicioasă. Cu siguranţă că eram pe punctul de a vărsa; m-am împiedicat de o bancă împingându-l din calea mea pe unul dintre micuţii paji ceremonioşi şi am fugit din salon, lăsând în urmă strigătele Angelei – *Donata? Te simţi bine?* –, care mi-au crestat auzul prin bâzâitul din urechi.

Aer. Aveam nevoie de aer. Trebuia să găsesc o cale să ies afară, dar eram la primul etaj şi habar n-aveam unde sunt scările. O fereastră. Orice. Am fugit, m-am întors, am fugit în altă direcţie, m-am împiedicat de marginile covoarelor, mi-am prins mâneca într-o lămpă de perete. Gura mi s-a umplut cu fiere. Prea târziu. Am vărsat până ce am crezut că o să mi se sfâşie gâtul, am căzut în genunchi şi am dat toată cina afară, pe un covor de mătase fină, întins în mijlocul unei pardosele de marmură. Fără a mai avea puterea să mă ridic, m-am târât departe de mizeria urât mirositoare şi m-am întins pe jos, cu fruntea lipită de marmura rece. Nu voiam decât să dorm, dar nu ştiam cum să găsesc patul din camera micuţă, îngropată în inima întinsului palazzo. Mai mult, dacă aş fi închis ochii, capul ar fi început să mi se învârtească şi mi-era teamă că-mi va fi iarăşi rău.

Nu ştiu cât am zăcut astfel, când am auzit paşi apropiindu-se. La început am sperat să fie Angela sau vreo sclavă a donnei Lucrezia, trimisă să mă găsească. Voi cădea în dizgraţie, desigur. Poate chiar mă vor trimite înapoi acasă. Gândul m-a făcut să mă simt un pic mai bine. Apoi am auzit voci de bărbaţi, un schimb de şoapte, urmat de un râset

scurt. Un fâşâit de pantofi moi, însoţit de zăngănitul elegant al unor cizme cu pinteni. Am strâns din ochi cât am putut de tare, mintea meu turmentată convingându-mă că, dacă eu nu-i văd, nici ei nu mă vor vedea pe mine.

Tăcere. Flacăra unei torţe luminându-mi filigranul de vinişoare din pleoape. Respiraţie cu miros de vin pe obrazul meu şi un parfum vag, de ulei de iasomie. Vârful uneia dintre cizme direct în coastele mele, dar delicat, precaut, întorcându-mă pe o parte. Apoi, teama de a vomita din nou, când o respiraţie împuţiţă m-a lovit drept în faţă, urmată de alunecarea călduţă a unei limbi care îmi lingea nasul.

– Beată! a rostit vocea purtătorului de cizme, plină de o veselie reţinută. Las-o în pace, Tiresias. Dacă are un gust la fel de bun ca o trufă, atunci e a mea, câine blestemat!

– Nu văd niciun semn pe ea, a zis celălalt cu glas suav, aproape ca o şoaptă în urechea mea.

Nu avea accent roman.

– Pute ca un salon de han.

– O fi vreuna dintre fetele Lucreziei, a zis posesorul cizmelor. Paj, mergi în Sala Zodiacului şi vesteşte-o pe donna Lucrezia că una din mieluşelele ei s-a rătăcit.

– Da, stăpâne, s-a auzit vocea subţire a unui băiat, apoi paşi grăbiţi şi întuneric, ba nu, o schimbare de lumină.

Probabil că băiatul luase torţa, dar aprinsese una dintre lămpile de pe perete înainte să plece. Am deschis ochii.

Îngenuncheat lângă mine stătea un tânăr în robă de cardinal, cu o mână întinsă camaraderesc peste umerii turtiţi ai unui dulău, ai cărui ochi albinoşi erau de un albastru lăptos, de la cataractă. Cardinalul mi se părea tot roşu cu negru, cu barba-i întunecată, roba roşie şi buzele pline şi strălucitoare.

– S-a trezit, a zis el zâmbindu-mi.

Dulăul a rânjit, de asemenea cu limba atârnându-i peste cioturile de dinţi maro.

Umbrele s-au mişcat când cel care purta cizme s-a ghemuit în spatele câinelui ca să mă privească mai îndeaproape. Bărbatul purta o mască şi era îmbrăcat tot în negru; chiar şi mâinile, care i se odihneau relaxate pe genunchi, erau înmănuşate în catifea neagră şi o bonetă neagră îi acoperea părul. Lumina lampei îi forma un halou în jurul capului, de aceea era greu să desluşesc amănuntele de pe îmbrăcăminte şi mască.

– Ei bine, spuse, sper că celelalte doamne ale surorii mele nu sunt în aceeaşi stare. Eram pe drum cu cardinalul Ippolito, mergând să privim dansul, şi ar fi un talmeş-balmeş dacă ar cădea toate pe jos cherchelite.

Ducele Valentino. M-am gândit la limba cusută de mână. Am închis ochii din nou şi am strâns din dinţi, sperând că un asasin aşa de iscusit mă va putea executa fără durere, cum fac măcelarii care prepară cuşer.

Nu s-a întâmplat nimic. Am deschis din nou ochii, dorindu-mi să se întâmple. Pentru că, în mintea mea afumată de băutură, mi-am dat seama că nu numai ducele mă găsise zăcând pe jos, ci şi cardinalul Ippolito d'Este, cel ales să-mi fie naş.

– Încearcă să te ridici, spunea cardinalul. Te vei simţi ameţită la început, dar e mai bine să stai în picioare, deoarece astfel tot vinul ţi se va scurge din creier.

– Îmi pare rău, iertaţi-mă, eu....

– Nu-ţi face griji. Cesare, ia-o de celălalt braţ şi hai s-o ridicăm. Are nevoie de aer.

Cei doi bărbaţi şi-au pus mâinile sub coatele mele, cea a cardinalului cu o manichiură desăvârşită, degetele înmănuşate ale ducelui fiind şi subţiri. Când el scotea unul dintre pinteni din trena *camorrei* mele, i-am aruncat o privire pe furiş. Cel mai chipeş bărbat din toată Italia, spuneau fetele de la Santa Clara, deşi nu cred că vreuna îl văzuse vreodată în persoană. Din cauza măştii i se zărea doar barba roşcată, tunsă îngrijit, şi buzele palide, care aveau o anume mobilitate a muşchilor. M-a şocat faptul că purta masca din catifea neagră, cu pene, împletitură de aur şi perle, pentru că la el chiar şi frumuseţea era periculoasă. Poate că-i era teamă să-şi privească propriul chip?

Când m-am ridicat, parcă tot sângele mi-a fugit din cap şi s-a lăsat în picioare, iar cei doi s-au îndoit sub greutatea corpului meu, în timp ce eu mă împleticeam şi mă bălăbăneam, bolborosind şi mai multe scuze pentru cardinal.

– Dar te rog! a zis el viclean. Plăcerea e de partea mea. Mi-a strecurat o mână în jurul taliei în timp ce ducele îmi elibera cotul.

M-am gândit la tata şi la bunele lui intenţii şi am simţit că lacrimile-mi inundă ochii.

– Donata!

Era Angela.

– Oh, lăudat fie numele Celui Sfânt!

– Donata? a repetat cardinalul.

– Da, Eminenţă.

Asta era forma corectă de adresare? Speram că da.

– Iertaţi-mă. Cardinale... vărule Cesare...

Oprindu-se din fugă, Angela a făcut o reverenţă adâncă. Cardinalul i-a oferit mâna liberă, iar ea i-a sărutat inelul. După ce ducele a ridicat-o în picioare şi a sărutat-o pe obraz, ea a continuat să-l privească pe cardinal printre gene, într-o fermecătoare poză de modestie.

– Donna Angela, i-a reproşat cardinalul, va trebui să-ţi cer să ai mai multă grijă de fina mea de acum înainte.

– Poate că Eminenţa Voastră ar trebui să mă îndrume în această problemă.

Conştientă de hainele mele mânjite şi mototolite, de şuviţele de păr lipite de frunte şi de respiraţia dezgustătoare, m-am simţit mai nelalocul meu ca niciodată.

– Vino să bem o cupă împreună, după ce vezi de signorina Donata, a zis cardinalul, şi ne vom face un plan de lecţie.

– Hai, Ippolito, a spus ducele. Ne-am terminat norma de fapte bune pe ziua de azi.

Deşi nu a mai adăugat nimic, îmi puteam imagina ce fel de fapte viza

el, suspendate în aerul rece al coridorului, şi m-a înfiorat un tremur ciudat.

Văzând că tremur, Angela şi-a pus braţul în jurul meu.

– La culcare cu tine, domnişoară. Ai petrecul destul pentru o noapte.

– Mă va alunga donna Lucrezia? am scâncit eu, dorindu-mi şi temându-mă de răspunsul ei în acelaşi timp.

A râs.

– Doamne fereşte, nu! În cel mai rău caz, vei primi o mustrare din parte donnei Adriana, în cel mai bun, Lucrezia va fi amuzată. Odată Elisabetta Senese l-a confundat pe Sfântul Părinte cu o pernă de scaun şi s-a aşezat pe el. A fost încântat, aşa că i-a dat cea mai mare colecţie de perne din mătase, care provenea din apartamentele prinţului Djem. Camera ei arată ca un harem acum.

– Cine e prinţul Djem?

– Vai, a murit acum mulţi ani. Era fratele sultanului, dar acesta a plătit ca el să stea aici, ca să nu fie nevoit să-l ucidă. Se pare că aşa îşi asigură otomanii succesiunea la tron. Îşi ucid propriii fraţi. Toţi l-am iubit pe Djem, mai ales Cesare, dar Djem îl iubea mai mult pe Juan.

A făcut o pauză. Am simţit că mă măsura cu privirea, deşi acum eram departe de partea nouă şi puternic iluminată a palatului, în labirintul de pasaje înguste, şubrede, unde doamnele de onoare ale donnei Lucrezia îşi aveau camerele.

– Şi vorbesc serios când spun că îl iubea. Juan era frumos ca o fată. Uite, am ajuns.

Angela m-a condus în odaie, pipăind marginea patului şi împingându-mă să mă aşez în timp ce bâjbâia după caseta cu cremene pe care o ţinea într-o nişă, la picioarele unui crucifix din lemn. Încurajată de faptul că nu-i vedea faţa, am continuat:

– Şi ce i s-a întâmplat cu adevărat lui don Juan? Deşi eram doar o copilă când murise, încă îmi mai aminteam cum toată Roma fusese animată de bârfe atunci când cadavrul lui mutilat a fost pescuit din Tibru şi numele Valentino a apărut pe buzele tuturor. Se spunea că cei doi fraţi se luaseră la harţă pe favorurile cumnatei lor, prinţesa Sancia de Aragon, sau din cauză că Juan, deşi nepriceput ca soldat, fusese numit gonfalonier al Bisericii, pe când Cesare, pe atunci cardinal de Valencia, era sortit să-i calce pe urme tatălui său pe tronul Sfântului Petru. Nimeni nu a fost acuzat pentru asasinarea fiului preferat al Papei, aşa că zvonurile au început să supureze ca o rană nelecuită.

Angela a ciocnit bucăţile de cremene şi a aprins o lumânarea de pe noptieră. Aplecându-se spre mine, cu ochii mari şi sinceri, umbriţi de o oboseală pe care nu o observasem înainte, mi-a luat mâinile şi mi le-a lipit de genunchi.

– Donata, vreau să-ţi fiu prietenă. Eşti drăguţă şi isteaţă şi te descurci bine aici. Dar sunt unele întrebări pe care nu trebuie să le pui şi unele lucruri pe care, dacă le vezi, trebuie să le păstrezi pentru tine. Cât despre Juan, a adăugat ea, ridicându-se şi înmuindu-şi oarecum vocea, ca şi când niciun fel de mister n-ar fi planat asupra morţii lui, familia Orsini a fost de vină. Prinseseră ură pe noi încă de când unchiul Rodrigo l-a închis pe Virginio Orsini pentru că se dăduse de partea francezilor în ’93 şi apoi acesta a murit în închisoare. Erau convinşi că unchiul Rodrigo a poruncit să fie ucis, aşa că s-au dus după Juan să se răzbune. Acum sunt toţi chit, aşa că s-a isprăvit.

Nu erau chit, bineînţeles, aşa că vendetta nu se termina niciodată şi mă întreb dacă Angela chiar credea tot ce-mi spusese sau pur şi simplu încerca să mă protejeze. Aşa cum s-a dovedit mai târziu, râca dintre Borgia şi Orsini îmi va schimba viaţa, dar nu încă. Nu încă.

Angela m-a ajutat să mă dezbrac şi apoi m-a băgat în pat. Salteaua umplută cu lână şi păr de cal era moale ca un pat din puf pentru stomacul meu stricat şi capul care mi se învârtea. A luat o sticluţă de pe noptieră şi şi-a pus apă de trandafiri după urechi, apoi a zis că se întorce la bal şi mi-a urat noapte bună.

– Iau lumânarea, mi-a spus ea şi când s-a făcut beznă în cămăruţa care de acum înainte mi-era casă, am căzut într-un somn profund, fără vise. Nu mi-am dat seama când s-a întors Angela.

Am fost scutită de a o sluji pe donna Lucrezia când m-am trezit a doua zi, dar m-au chemat după prânz în micul salon care dădea spre treptele de la Sfântul Petru, unde ea îşi ţinea audienţele particulare. Donna Lucrezia arăta ca şi când ar fi dormit puţin; urme aprinse de culoare îi pătau obrazul ca o pudră dată cu stângăcie şi ochii îi străluceau ca reflexia lunii pe fundul unui lac. Deşi învelită într-o capă de blană, tremura intermitent şi mă temeam că are febră. Donna Adriana era cu ea şi a deschis discuţia, cu fălcile încleştate de indignare.

– Nora mea, donna Giulia, a fost foarte dezamăgită că nu i-ai fost prezentată aseară.

Mi-am înclinat capul, de teamă ca doamnele să nu mă vadă roşind.

– La fel şi Preafericitul, tatăl meu, a adăugat donna Lucrezia pe un ton care putea tăia şi sticla, care ne-a făcut o surpriză şi ne-a onorat cu

prezenţa.

– Nu ai nimic de spus, fato?

– Îmi pare nespus de rău. Sunt neobişnuită cu vinul şi mâncarea aşa de săţioasă... şi toate emoţiile zilei... Nu se va mai repeta, am terminat pe un ton neconvingător.

S-a lăsat tăcere. Strigătele negustorilor ambulanţi care vindeau plăcinte cu carne şi medalioane cu sfinţi pe treptele bazilicii au ajuns până la noi, înăbuşite de geamurile de la ferestre. Donna Lucrezia a privit afară, sprâncenele ei pensate cu grijă adunându-se într-o încruntătură. Mi-am amintit că ducele de Bisceglie, tatăl micului Rodrigo, chiar pe treptele acelea se alesese cu rănile care în cele din urmă i-au adus moartea şi m-am întrebat de ce voise ea tocmai sala cu pricina, dacă îşi iubise cel de-al doilea soţ atât de mult cât spuneau *avvisi.* [16]

Râsul tipic donnei Lucrezia mi-a curmat firul gândurilor.

– Cu toate acestea, l-ai cunoscut pe fratele meu, Cesare, a zis ea folosind forma catalană a numelui, chiar dacă mie îmi vorbea în italiană.

M-am întrebat dacă n-ar fi fost mai bine pentru mine să sar chiar atunci de la fereastră şi să-mi întâlnesc propria soartă pe treptele bazilicii Sfântul Petru. În cazul în care, probabil, ducele era ascuns chiar atunci în spatele unei draperii care acoperea o uşă secretă şi tocmai îşi scotea pumnalul de la cingătoare ca să-mi facă felul.

– Am fost înclinată să fiu severă cu tine, dar şi el, şi cardinalul Ippolito au intervenit în favoarea ta, aşa că-ţi voi arăta milă. Intenţionam să-ţi

ofer trei rochii noi pentru festivităţile dedicate nunţii mele, dar acum îţi voi da doar două, pentru a compensa costurile covorului pe care l-ai stricat şi care trebuie înlocuit. Totuşi, îndrăznesc să spun că nu mă vei face de râs, având şi *camorra* pe care ţi-am dăruit-o cu ocazia botezului, şi mantia de catifea albă.

– Dar...

Sprâncenele donnei Adriana s-au încruntat îngrijorător:

– Ţi-am spus că ar fi trebuit s-o descoşi mai cu atenţie, i-a zis donnei Lucrezia într-o şoaptă stranie. Acum îţi întoarce vorbele.

– Hotărârea mea nu-ţi este pe plac? a întrebat donna Lucrezia.

– Nu, madonna, vreau să spun... sunteţi foarte generoasă. Credeam că mă veţi trimite înapoi la tata.

– Şi exact asta îţi doreai.

Nu era o întrebare, ci o afirmaţie făcută încet, pe un ton plin de compasiune.

– Of, draga mea!

Donna Adriana i-a pus mâna pe braţ în semn de avertizare, dar donna Lucrezia a continuat fără să ţină seama de ea.

– Trebuie să învăţăm să ne dorim ce-şi doresc taţii noştri.

Următoarele câteva săptămâni au zburat într-un vârtej de probe de rochii şi meschine metode de înfrumuseţare, rafinate agonii cu ace şi păr smuls. Conştientă, fără îndoială, de privirile iscoditoare ale trimişilor ducelui Ercole, donna Lucrezia nu-şi neglija îndatoririle de

naşă. Fusese numită regentă la Vatican, când papa şi ducele Valentino inspectau fortificaţiile de la Nepi şi Civita Castellana, însă îşi făcea timp să mă însoţească la mesă în fiecare dimineaţă şi să mă îndrume să îngenunchez şi să mă închin cum se cuvine ori să înghit pâinea uscată pe care aceşti canibali o numeau trupul lui Hristos. Îmi supraveghea lucrul de mână şi cântatul şi s-a arătat mult mai îndurătoare în privinţa celei de-a treia rochii când a fost deosebit de mulţumită de un sonet în stilul lui Petrarca pe care l-am compus. Senină, zâmbitoare şi iscusită, ea părea să aibă vreo bănuială că nu va fi fericită alături de bărbatul lipsit de strălucire, a cărui efigie o purta peste tot, agăţată la cingătoare cu un lanţ de aur.

Numai în timpul vizitelor săptămânale la băi se relaxa cu adevărat şi accepta s-o tachinăm puţin pe tema nasului turtit al lui don Alfonso şi a părului său scurt, care nu era deloc la modă. Însă nici nu voia să audă cele mai grave zvonuri despre el, că o luase razna de la boala franceză [17] şi era predispus la depresii violente, în timpul cărora hoinărea pe străzile din Ferrara gol ca în ziua când se născuse, sau că avea un şir întreg de ţiitoare.

– Ştiu tot ce e de ştiut despre boala franceză, a cedat ea odată în faţa Angelei, când noi, celelalte, o îndemnasem să aducă vorba despre asta. Tu ar trebui să ştii cel mai bine dintre toţi.

– Iartă-mă, madonna, a şoptit Angela, şi o clipă m-am simţit ca şi cum mi-aş fi aruncat prietena unei haite de câini.

Obişnuiam să mărşăluim prin grădină, către baia comună, numai în mantiile napolitane, veşminte largi, diafane, la modă graţie prinţesei Sancia. De fiecare dată când mi-o puneam pe a mea, mă simţeam mai goală decât aş fi fost dacă nu aş fi purtat nimic şi vedeam privirile

dezaprobatoare ale lui Mariam aievea, de parcă m-ar fi privit ascunsă din spatele smochinului care umbrea poarta grădinii şi din care cădeau pe alee fructe lipicioase, în stropi de culoare roz. Câteodată aveam senzaţia unor priviri fugitive aruncate asupra noastră, priviri care mă făceau să simt noduri în stomac, să roşesc şi să-mi fie frig în acelaşi timp.

Băile erau deghizate cu rafinament sub forma unui templu în ruină, cu stâlpi din marmură sparţi şi statui de Venus plinuţe, ale căror nasuri fuseseră zdrobite dinadins, dar pe dinăuntru totul era cu adevărat modern. Un hipocaust [18] care se întindea pe sub podea ţinea apa caldă în cada adâncă de marmură, unde trândăveam pe trepte acoperite cu prosoape. Catherinella şi încă o sclavă neagră păstrau un abur aromat într-o a doua cameră, mai mică, aruncând găleţi de apă peste un pat de cărbuni încinşi, amestecaţi cu lemn de santal şi lavandă. Ascunse de vederea dinspre palat de o plasă de hibiscus, învăluite de aburi, chicoteam, cleveteam şi ne împărtăşeam secrete.

În acest confesional parfumat, unele recunoşteau că aveau pântecele prea mare sau sânii prea plaţi, în timp ce altele dezbăteau cât de greu e să-şi convingă iubitul să-şi folosească limba acolo unde el ar fi preferat să introducă alt membru. Obişnuiam să mă aşez lângă Angela, care-mi şoptea explicaţii.

– Nu poţi rămâne însărcinată de la limba unui bărbat, nici nu-ţi poate străpunge himenul. Şi, în plus, îţi oferă mult mai multă plăcere.

Aceasta nu era, probabil, educaţia despre trup pe care mi-ar fi dat-o mama, dar ea murise demult şi eu crescusem într-o gospodărie plină de bărbaţi, doar cu taciturna Mariam pe post de companie feminină şi cu speculaţiile fetelor de la Santa Clara. Mă ruşinează acum să

recunosc că nu simţeam ruşine atunci, ci doar o curiozitate nestăvilită, care-mi sălăşluia nu numai în sânii în creştere sau în locul dintre coapse, ce nu putea fi atins, ci şi în minte. Noua, draga mea prietenă părea că înţelege în timp ce mă atrăgea printre aburi către propriul ei trup voluptos, cu piele aurie, mângâindu-mi braţul sau coapsa.

O oglinjoară atârna pe peretele odăii noastre, prelungă, într-o ramă simplă, din argint, suficient de mare cât să ne putem vedea doar feţele. Din când în când, Angela îmi ordona să o dau jos şi să i-o ţin la înălţimea potrivită, ca să-şi poată aranja părul din părţile intime cu un cuţitaş de unghii. Stătea acolo, obraznică, goală, cu pielea strălucindu-i în lumina vasului de jăratic, acum că vremea se răcise, spunându-mi să mişc oglinda mai la dreapta sau mai sus ori s-o proptesc de scrin şi să-i ţin lumânarea mai sus ca să vadă mai bine. Un timp am îndeplinit această sarcină fără să cârtesc, prea mândră să recunosc că mi se părea straniu şi indecent. Verişoarei donnei Lucrezia nu-i părea ciudat şi era limpede că doamnele la modă fac aşa ceva, iar eu nu voiam să mă umilesc dezvăluindu-mi ignoranţa. Apoi, într-o seară, când şi-a smuls cu penseta un fir de păr rătăcit şi a început să-i curgă sânge şi eram deja în întârziere s-o ajutăm pe donna Lucrezia să se îmbrace pentru o recepţie la Vatican, am întrebat-o:

– De ce faci asta?

– Pentru iertarea păcatelor? a replicat ea repede râzând, apoi a devenit aproape serioasă, cu excepţia gropiţelor care o trădau, urme ale zâmbetului aşa cum capul lasă o adâncitură în pernă. Aşa îi place lui Ippolito.

– Ippolito? *Cardinalul* Ippolito? Adică eşti...?

Îşi petrecuse mai multe nopţi plecată, dar de fiecare dată îmi zicea că

merge s-o slujească pe donna Lucrezia, care nu se simţea bine. Donna Lucrezia era deseori bolnavă, aşa că nu am bănuit nimic.

– Mi-ai făcut o favoare când ţi s-a făcut rău la banchet.

– Şi l-ai lăsat să... Vreau să zic, nu sunteţi căsătoriţi.

– E foarte priceput.

Şi-a trecut mâinile peste sânii plini, lipsiţi de eleganţă, apoi peste părţile laterale ale trupului şi peste pântece.

– Foarte priceput, a repetat. Şi, când piosul lui tată va muri, curând adică, pentru că e bătrân ca Matusalem, verişoara Lucrezia îmi va găsi un soţ binevoitor, la fel ca bărbaţii cu care a fost căsătorită mama ei. Cei mai mulţi bărbaţi sunt dispuşi să se lase încornoraţi pentru un preţ decent. Jur că bătrânul della Croce considera că e o onoare ca nevastă-sa să fie înghiontită de unchiul Rodrigo.

M-am minunat. Din clipa în care privirea Angelei o întâlnise pe cea a cardinalului peste trupul meu întins pe jos, începuse să-şi pună la cale propriul viitor.

– Nu spune nimic, zisese Angela. Nu înainte să ne vedem cu fundul pe scaunele din Ferrara.

– Nu voi spune. Dar Angela?

– Ce?

– Gândeşte-te la monna Vannozza.

– Mă gândesc. Are patru copii cu unchiul Rodrigo şi încă se bucură de protecţia lui, deşi acum e bătrână şi urâtă. S-a aranjat pe viaţă.

– Dar Lucrezia o detestă, Juan e mort, iar Gioffre...

– Cesare o adoră. Asta sigur contează la ceva.

Mă întrebam ce ar putea fi acel ceva, deşi am considerat că e mai sigur să nu mai adaug nimic, nici chiar Angelei. Deşi-mi era prietenă, avea acelaşi sânge cu Cesare.

– Ei, hai, nu mai face mutra aia lipsită de haz! a continuat ea. Dacă-ţi mai faci gura pungă, o să faci riduri. Nu vrei să sfârşeşti cu o gură ca un dos de câine, ca verişoara Geronima.

Imaginea care mi-a venit în minte mi-a alungat chinul şi m-a făcut să chicotesc. A început să râdă şi ea, s-a aplecat de spate, iar mica picătură de sânge de la marginea „grădinii“ ei i-a mânjit pântecele.

– Lasă-mă să te curăţ, am bolborosit eu, încercând să îmi revin. Sau poate că iubitul tău o să te placă şi mai mult ştiind la ce chinuri te supui ca să-l satisfaci?

M-am ridicat, am scuipat în batistă şi m-am aplecat spre Angela, dar înainte să apuc să-i îngrijesc rana, ea m-a strâns în braţe şi m-a sărutat din plin pe gură, vârful limbii ei agitându-se peste buzele mele.

– Ai nevoie de un iubit, a zis ea făcând un pas înapoi şi punându-mi un deget peste gura închisă.

– Dacă nu ne grăbim s-o ajutăm pe madonna, chiar că voi avea noroc dacă-mi voi găsi un soţ, i-am răspuns, sperând să nu-mi simtă tremurul din glas.

– Atunci, ajută-mă să mă îmbrac.

A început să se învârtească prin cameră, ridicând cămăşi şi ciorapi pe paşi de dans frenetic, bocănind din picioruşele arămii pe covorul de lângă pat, călcând pe crenguţele de rozmarin uscat care căzuseră dintre aşternuturi. Era cea mai frumoasă fiinţă pe care o văzusem. În clipa aceea mi-aş fi dat viaţa pentru ea.

CAPITOLUL 3

ROMA, OCTOMBRIE 1501

Îţi simt trupul ca şi cum am dansa încă pentru papá, când talia ţi-era subţire, iar oasele nu mă dureau cum mă dor azi, în vântul de la munte. Ascultă-mă. Parcă sunt un bătrân sentimental, care-şi aduce aminte de prima iubită –, bineînţeles, aceea ai fost tu şi încă mai eşti.

Ne-nghesuiam una în cealaltă pe patul Angelei ca să ne încălzim. Era sfârşitul lui octombrie şi lumina soarelui îşi găsea rar drum spre camera noastră, care dădea spre o curte interioară în inima palatului vechi, iar vânturile tomnatice dinspre mlaştinile ce înconjurau oraşul ne învăluiau de peste tot. Angela era întinsă pe spate, cu faţa mânjită cu un amestec care duhnea, din sânge de porumbel şi brânză proaspătă amestecată cu sâmburi măcinaţi de piersică şi pietricele înmuiate în lapte, leac care, jura ea, îi va păstra pielea albă. Mă întinsesem cu capul lângă picioarele ei şi cu picioarele mele proptite pe perne, ca să-mi scadă umflăturile de la glezne, căpătate cu o noapte în urmă, când dansasem prea mult în pantofi nepotriviţi.

Pe măsură ce plecarea noastră se apropia, festivităţile pentru nunta donnei Lucrezia se înfierbântau. În fiecare zi se ţineau spectacole în pieţele publice, curse, reprezentaţii de teatru, spectacole ale unor trupe de paiaţă, comedianţi şi poeţi care declamau virtuţile donnei Lucrezia, ale lui don Alfonso şi ale familiilor lor. Canonade nemiloase trase din castelul Sant' Angelo zguduiau aerul. Sfântul Părinte, căruia îi plăcea la nebunie să navigheze, a făcut o călătorie pe râu până la Ostia, în ciuda avertismentelor primite de la astrologul său şi de la ducele Valentino, a cărui observaţie logică se baza pe simplul fapt că ploua cu găleata şi părea că n-o să se oprească întreaga zi. Dintre muzicanţii care ne însoţeau, doi s-au îmbolnăvit de friguri, iar cântăreţul la mandolină a trebuit înlocuit după ce a alunecat pe puntea umedă a barjei papale, a căzut peste bord şi s-a înecat. Pruncul Rodrigo era bolnav, iar madonna însăşi stătea la căpătâiul lui, în caz că îl prinseseră şi pe el frigurile.

În fiecare seară, după cine lungi şi copioase, întrerupte de interludii muzicale sau teatrale, Preasfinţia Sa cel veşnic neobosit le cerea doamnelor să danseze, aşa că dănţuiam până ce ne sângerau picioarele şi muzicienii moţăiau peste instrumente. Apoi ne poruncea să ieşim toţi afară pentru a privi focurile de artificii, din Belvedere sau de pe meterezele de la Sant' Angelo, înainte să ni se permită să ne retragem, cu dinţii clănţănind şi orbiţi. Eram recunoscătoare că ochiul Papei nu s-a oprit niciodată asupra mea decât cu obişnuita lui bunăvoinţă. Nu înţelegeam cum de îi rezistau energic doamnele donnei Lucrezia, apoi cedau cu graţie avansurilor lui. Poate că le îndemna gândul la cât de bine se descurcase familia Farnese de pe urma Giuliei sau chiar donna Lucrezia, fiica bastardă a unui parvenit spaniol şi a unei hangiţe, care era pe punctul de a intra în familia Este.

Seara ducele Valentino urma să dea o petrecere în apartamentele lui

particulare, în cinstea surorii sale. Cel puţin, a remarcat Angela când au sosit invitaţiile, vom avea parte de o masă bună. Spre deosebire de tatăl lui, ducele era faimos pentru că aprecia mâncarea bună şi vinul. Şi eram onorate că fusesem invitate, căci nu toate doamnele donnei Lucrezia urmau să participe, fiind o ceremonie intimă, cu doar vreo cincizeci de invitaţi.

– Nu ştiu cum te poţi gândi la mâncare cu duhoarea de la pasta aia în nas!

Era o dublă ofensă pentru mine, amestecul de sânge şi brânză; simţurile mi se dovedeau învăţăcei înapoiaţi într-ale creştinătăţii.

– Nu mai fi aşa de serioasă, Donata! Şi nu mă mai face să vorbesc atât, că mi se crapă pielea de lângă gură!

Am stat o vreme în tăcere, ascultând sfârâitul seului din lumânări şi, la un moment dat, o bubuitură urmată de strigăte de cealaltă parte a curţii, înspre bucătării. Apoi Angela a zis dintr-odată:

– Donata... E un nume atât de pompos, atât de... religios. Trebuie să-ţi găsim o poreclă.

– Şi Angela nu este? Religios, vreau să zic.

– Nici pomeneală! Îngerii pur şi simplu există; în schimb, darurile trebuie oferite şi primite, trebuie să mulţumim şi să facem şi treburi de felul ăsta. E prea complicat. În plus, şi Lucifer era înger. Îngerii au şi o parte întunecată.

– Şi cum ai de gând să mă strigi? Lucifer?

– Încă nu ştiu. O să-mi vină mie ceva în minte. Acum, ajută-mă să-mi

spăl asta de pe faţă. Am face bine să nu întârziem la vărul Cesare. Mor de curiozitate să văd cu ce e îmbrăcată La Fiammetta.

În timp ce o ajutam pe Angela să-şi cureţe pomada de înfrumuseţare de pe faţă, am încercat să mă concentrez asupra arhicunoscutei Fiammetta, curtezana florentină cu părul ca flacăra, actuala amantă a ducelui. Cu toate acestea, m-am trezit întrebându-mă ce ar fi zis rabinul nostru dacă m-ar fi văzut acum, atât de necurată la trup şi la minte. Apoi mi-am dat seama că nu-mi mai păsa; proscrisă cum eram, simţind sub degete pielea proaspăt curăţată a Angelei, am simţit că aparţin acelui loc, sentiment pe care credeam că-l lăsasem la Toledo.

Trebuia să fi ştiut, să-mi fi dat seama de ce gândea ducele despre mine, că invitaţia lui nu fusese un compliment, nici măcar o insultă. Pur şi simplu îi alesese pe cei pe care-i considera potriviţi să participe la desfătarea pe care o plănuise şi, bineînţeles, date fiind împrejurările primei noastre întâlniri, pe mine mă considera foarte potrivită.

Ducele trăia peste tot, mai puţin în propriul său palat de la San Clemente, în vechiul Borgo, care de când îl ştiam eu era în stare de reconstrucţie, aşa că el îşi avea suita lui de încăperi direct deasupra celor ale tatălui său de la Vatican. Respectivele camere îi aparţinuseră odată prinţului Djem şi, în ciuda darului ironic pe care Sfântul Părinte i-l făcuse Elisabettei Senese, păstrau mult din aerul de opulenţă orientală cu care prinţul turcilor se înconjurase. Am cinat la mese joase, întinzându-ne pe perne, ca anticii. Lumânări cu aromă de vanilie şi lemn de santal străluceau în suporturi ornamentale de alamă şi aerul somnolent, senzual era prins în draperii grele, din catifea.

Bărbaţi şi femei iau masa de seară împreună, tineri cavaleri din suita

ducelui, între care i-am recunoscut pe câţiva, o mână de cardinali mai tineri, blocuri solide de stacojiu printre mătăsurile şi brocarturile strălucitoare, tremurătoare ale doamnelor, dintre care, pe majoritatea nu le mai văzusem înainte, deşi parcă se simţeau ca acasă. Donna Lucrezia era întinsă alături de tatăl ei, care, luând în considerare vârsta şi rangul lui înalt, stătea pe un jilţ sculptat cu ornamente bogate, cu un picior odihnindu-se pe o pernă şi cu celălalt, suferind de gută, proptit pe umărul unui mic negrotei, care îngenunchease în faţa lui.

Dar ducele însuşi nu se zărea nicăieri. N-a apărut pe tot parcursul cinei până când, tocmai când servitorii strângeau fructele şi muzicanţii căutau în partiturile de pe stative pentru a găsi dansurile, marile uşi duble s-au dat la perete şi el a intrat precedat de doi bărbaţi purtând livrele în culorile lui, roşu şi auriu, şi la braţ cu o femeie cu păr roşu, pe care am luat-o drept La Fiammetta. Pe lângă ea, ducele înveşmântat ca întotdeauna în negru simplu şi purtând foarte puţine bijuterii aproape că se confunda cu umbrele aruncate de lumânările parfumate. Ea era magnifică, având o piele ca laptele şi ţinuta dreaptă care mă făcea să mă gândesc la statuile de marmură ce împodobeau noile faţade ale palatelor, precum cel în care locuiam la Santa Maria. De n-ar fi fost decolteul foarte adânc şi machiajul îndrăzneţ, ai fi putut s-o crezi o mare doamnă, nu o curtezană. Se pare că era o muziciană pricepută şi recita din memorie aproape toate pasajele din Ovidiu, deşi, spuneau unii, era aşa deoarece urmase împreună cu iubiţii foarte multe recomandări din *Ars Amatoria.*

Ne-am ridicat şi ne-am înclinat, un omagiu oarecum zgomotos, întrucât cei ce băuseră mai mult vin decât le trebuia se împleticeau printre perne. La Fiammetta a îngenuncheat în faţa Sanctităţii Sale şi i-a sărutat inelul, s-a înclinat peste mâna donnei Lucrezia, dar ne-a

privit pe noi, ceilalţi, cu un dispreţ poruncitor. Soţia ducelui Valentino, împreună cu fiica, rămăsese la curtea Franţei, fiind ostatice, ziceau unii, în schimbul bunei purtări a soţului ei. La Fiammetta era regina Romei. Ducele a condus-o spre perna ei, lângă donna Lucrezia. Aceasta s-a mişcat să-i facă loc, dar atmosfera dintre ele părea de gheaţă, ca şi cum strălucirea şi căldura lumânărilor parfumate n-ar fi pătruns până acolo. Era limpede că nu sunt prietene.

Ducele s-a aşezat în spatele jilţului tatălui său şi curând s-a afundat în conversaţie cu Sfântul Părinte, cu capetele aplecate unul spre celălalt, mâna ducelui întinzându-se pe speteaza scaunului, în timp ce maimuţa înaltei feţe bisericeşti alerga în sus şi-n jos, atât cât îi îngăduia lanţul din aur cu care era legată. Fata ce reuşise să se aşeze cumva în poala presfinţită a fost alungată ca o insectă enervantă atunci când a încercat să-i ciugulească urechea Papei. Apoi, brusc, râzând zgomotos, ducele a dat maimuţa la o parte, s-a îndreptat de spate, a pus capăt conversaţiei şi a început să se uite prin salon, în timp ce-şi urzea atacul asupra oaspeţilor. Mi-am dat seama, cu sentimentul că sunt o pasăre prinsă în colivie, că priveşte spre mine.

Poate voia doar să-şi salute verişoara, care stătea lângă mine. Dar nu. Traversase încăperea din câţiva paşi lungi şi uşori, iar acum îşi înclina trupul în direcţia mea, într-o plecăciune de mântuială. M-am străduit să mă ridic şi să fac o reverenţă acceptabilă, deşi mă încurcasem printre fustele Angelei şi printre perne. Mi-am muşcat buzele când mi-am lovit fluierul piciorului de marginea de jos a mesei.

– Ei bine, signorina Donata, acum te ţii pe picioare mai bine decât ultima dată când te-am văzut.

Am simţit că mi se urcă sângele-n obraji, ca şi când cineva mă băgase cu capul într-o oală cu apă fiartă. Cardinalul Ippolito, aşezat de

cealaltă parte a Angelei, a chicotit. Nu-mi venea în minte niciun răspuns, dar trebuia să zic ceva, altfel, ducele m-ar fi crezut needucată.

– A fost o zi foarte solicitantă pentru mine, Alteţa Voastră. Îmi regret... lipsa de stăpânire.

– Sfânta Maică Biserica poate avea efectul ăsta asupra unor oameni, a replicat el cu un dispreţ teribil, care m-a făcut să-mi ridic privirea asupra lui.

Nu-l mai văzusem pe duce fără mască până atunci. Angela spunea că-şi ţine faţa acoperită din pricină că avea cicatrici de la boala franceză, iar el era absurd de orgolios. Nu aş putea să vă spun dacă era adevărat, nu aş putea să spun cum arăta, dar pot să vă spun că era mult mai tânăr decât mă aşteptam. Şi am ştiut în mai puţin de o secundă că din acel moment faţa lui avea să devină sita prin care voi vedea lumea, etalonul cu care voi măsura frumuseţea fiecărui chip. Şi el mi-a înţeles sentimentele şi atunci, dacă nu şi altă dată, frumuseţea lui a fost un dar rezervat doar mie.

Don Cesare mi-a luat mâna într-a lui şi mi-a atins palma cu buzele. Nu purta mănuşi şi am remarcat că are arsuri de la praful de puşcă pe dosul mâinii drepte şi un tatuaj cenuşiu, pătat chiar pe încheietura degetului mijlociu. Dintre toate amintirile cu el pe care încă le port în inimă, aceasta este una dintre cele mai tandre. Mi-a arătat că e doar un om care poate fi rănit. Care poate fi iubit.

– Dansezi cu mine, Donata?

– Dacă-mi îngăduie milady, Alteţa Voastră.

– Oh, îţi va îngădui. Şi-ţi va îngădui şi să-mi spui Cesare.

Eram conştientă de privirile Angelei aţintite asupra mea, de expresia ei, un amestec de amuzament, curiozitate şi o urmă de nelinişte. Ochii îmi erau atraşi spre ea, dar privirea mi-era susţinută de Cesare la fel de ferm cum îmi ţinea şi mâna, cu o strângere uşoară şi delicioasă. Prinzând curaj, am spus:

– Dacă vreţi să dansezi cu mine, sire... ăăă... Cesare, va trebui să-mi daţi drumul. Mă tem că masa mă împiedică să ajung la ringul de dans.

– Treci peste masă. Cu siguranţă nu e prea înaltă pentru tine.

Mi-a zâmbit – a fost zâmbetul unui băieţandru –, dând la iveală nişte dinţi foarte albi. Sau eşti mai puţin pricepută la exerciţiile fizice decât la cele spirituale?

Nefiind sigură despre ce vorbea, am zis:

– Cred că tocmai invers.

Şi m-am urcat pe masă ca răspuns la uşoara lui strângere de mână. O rafală de râs şi aplauze au venit din direcţia jilţului Papei, iar Cesare mi-a pus mâinile în jurul taliei şi m-a ridicat de pe masă. O tipsie cu trandafiri din marţipan a căzut pe jos, trântită de fustele mele. Mai mulţi câini s-au târât de sub mese şi au şterpelit dulciurile; printre ei l-am recunoscut şi pe bătrânul dulău orb, care mă adulmecase la ultima mea întâlnire, atât de umilitoare, cu stăpânul lui, gâtul slăbănog atârnându-i sub greutatea unei zgarde bătute cu pietre preţioase. Cesare s-a oprit, i-a privit un moment, apoi a chemat un slujitor şi i-a dat nişte instrucţiuni pe care eu nu le-am auzit, pentru că tocmai atunci, văzându-l pe duce pe ringul de dans, muzicanţii au început să cânte o pavană. Dansurile franţuzeşti erau în mare vogă de când ducele îşi luase de nevastă o franţuzoaică.

Mai multe perechi s-au format în spatele nostru, în timp ce noi conduceam. Profesorul de dans mă învăţase că pavana e un dans pentru care îţi trebuie o graţie maiestuoasă, partenerii menţinând între ei întotdeauna o depărtare de două braţe şi atingându-şi doar palmele. Era însă evident că eu şi Cesare nu avusesem acelaşi instructor; pavana lui era graţioasă, dar departe de a fi maiestuoasă. Când i-am oferit palma, şi-a împletit degetele cu ale mele, când am încercat să mă rotesc, m-a prins de talie, şoptindu-mi că se minunează de micimea ei, şi mă răsucea ţinându-mă atât de aproape, că-i simţeam respiraţia mirosind a vin şi cuişoare şi bătăile inimii, muşchii de pe coapse îndoindu-se, aţâţarea lui, care mă încânta şi care apoi m-a făcut să mă ruşinez. Tot timpul în care am dansat, privirea lui întunecată nu s-a desprins de a mea şi, cu toate că nu puteam să mă înşel în legătură cu dorinţa din ochii lui, eram descurajată de simţământul că e doar ce vrea el să văd, că stăpâneşte dispoziţiile vitale care se nasc în inimă şi că poate să şi le pună în priviri cu aceeaşi uşurinţă cu care încălca toate regulile dansului.

– Dansaţi pavana foarte... original, Alteţă, am zis, încercând să readuc apropierea dintre noi în graniţele bunei-cuviinţe.

– Ai ceva împotriva stilului meu? S-a oprit o clipită, cu sprâncenele arcuite de mirare. Nimeni altcineva nu ar fi putut observa, aşa că şi-a regăsit iute ritmul.

– Dacă nu dansăm după reguli, cu siguranţă că vom arăta lipsă de respect faţă de muzică, iar muzica este glasul pe care ni l-a dat Atotputernicul pentru a I ne închina, nu-i aşa? Ficino spune...

– Ficino? Deci eşti fată educată!

Şi m-a ciupit de talie, continuând:

– Foarte bine. Ilustra mea soră trebuie să se înconjoare de doamne luminate, altfel, nu ar fi decât o prinţesă în zdrenţe.

– În care frumuseţea ei ar străluci şi mai mult, prin contrast.

– Acum mi-l citezi pe profesorul de desen? Încă puţin din acest duel, şi-mi voi pierde total poziţia şi – coborând vocea până ce a ajuns doar o şoaptă fierbinte, aşa că mai degrabă am simţit cuvintele decât le-am auzit – voi cădea neputincios în braţele tale. Ţi-a mai spus cineva că ai lobii urechilor de culoarea *lokum*-ului [19] ? Mă pricep foarte bine să fac *lokum.* O să-ţi arăt într-o zi.

Mi-a apucat cu dinţii lui regulaţi unul din lobii de culoarea bomboanelor roz.

Mi-am dat seama atunci că celelalte femei pe care nu le recunoscusem erau prostituate cinstite, curtezane ca La Fiammetta, care-şi făceau negoţul discret, în case special clădite pentru ele de amanţii lor bogaţi. Poate că nu eram mai bună decât ele, dar nu-mi mai păsa. Ameţită de dans, extaziată de dorinţă, nu mă gândeam mai departe de următoarea clipă când îşi va pune din nou mâinile în jurul meu şi-şi va lipi trupul de al meu. La Fiammetta n-avea decât să se ducă să-şi cântărească aurul. Cesare era al meu. Neîndoios că mă iubea mai mult decât pe ea. La urma urmei, eu eram fecioară şi nu adunase el o dată toate virginele din Capua şi le închisese într-un turn doar pentru propria lui plăcere?

Apoi m-am trezit singură. Muzica se oprise, deşi lumea încă se învârtea în jurul meu. Stăteam nemişcată în mijloc, lăsată de izbelişte, cu urmele lui Cesare dispărându-mi de pe piele pe măsură ce mă răcoream. Mă părăsise la fel de repede cum mă căutase şi se întorsese în cealaltă parte a sălii, alături de amanta lui şi de donna Lucrezia, cu

o mână pe genunchiul Fiammettei şi odihnindu-şi capul pe umărul surorii lui. Servitorii începuseră să ia candelabrele de pe mese şi să le aşeze pe podea la intervale regulate. Angela mă chema înapoi la locul meu, iar târfele se grupaseră printre candelabre, cumva fără nicio noimă, pentru un nou dans, ca nişte papagali ciripitori într-o pădure de lumini. M-am întors alături de ea, în timp ce orchestra cânta o sarabandă. Întorcându-şi o clipă capul de la Ippolito, m-a privit cu îngrijorare, strângându-mă de mână, dar eu simţeam doar atingerea degetelor lui Cesare imprimată adânc în carne. Deşi destul de aproape de ea ca să-i aud bătăile nebune ale inimii în timp ce Ippolito o mângâia pe coapsă, deja eram, fatalmente, în lumea mea.

Pe ringul de dans, când femeile se apropiau, mai mult se mângâiau decât să-şi atingă mâinile, desfăcându-şi corsajul şi fustele, ridicând din umeri şi dezbrăcându-se în ritmul muzicii. Nu era ca la sarabandele pe care le ştiam eu şi am încercat să nu le privesc. M-am uitat sau cel puţin aşa doream să cred către donna Lucrezia, căutând îndrumare. Cu siguranţă că ea nu ar fi găsit un astfel de spectacol potrivit pentru o companie de privitori de ambele sexe, mai ales pentru o femeie pe cale să se mărite, chiar dacă pentru a treia oară. Privirea pe care am întâlnit-o nu era a donnei Lucrezia, ci a fratelui ei. Desigur. Doar asta era ce avusesem de gând.

I-am zâmbit cu îndrăzneală. A făcut o mişcare poruncitoare din cap spre prostituatele care dansau, arătându-mi foarte clar că ar trebui să le privesc pe ele, iar nu pe el. Zâmbetul mi-a îngheţat pe buze. Iată plăcerea lui în acea clipă, nu să facă dragoste cu mine, ci să mă umilească cu spectacolul goliciunii. Sau poate că interesul lui faţă de mine nu mergea chiar atât de departe; când îmi luam ochii de la el şi mă uitam către ringul de dans, l-am văzut întorcându-se spre La Fiammetta, acordându-i toată atenţia, în timp ce îi strecura în decoltau

mâna arsă de praf de puşcă.

Prin perdeaua de lacrimi am privit dansatoarele care se unduiau, sâni dezgoliţi, cu sfârcuri maro şi roz, care mă priveau de parcă ar fi fost creaturile descrise în *Scrisoarea* preotului Ioan, care nu aveau capete, dar ale căror chipuri se găseau pe tors, cu ochii unde ar fi trebuit să fie sfârcurile.

Au intrat mai mulţi servitori purtând livrelele în carouri ale lui Cesare, cu numele lui brodat pe spatele tunicilor. Aduceau tipsii mari, pline de castane coapte, pe care le-au răspândit pe podea ca fermierii care aruncă seminţe pe ogor. Aruncându-se în patru labe, prostituatele au început să le adune, târându-se printre candelabre, astfel că fese şi coapse şi pântece atârnânde se iveau neclare din lumina lumânărilor. Unele pur şi simplu luau în mâini castanele de pe jos şi le îndesau în gură, altele le adunau cu limbi lascive. Mai mult, altele, ţinând castanele în balans chiar pe marginea meselor, reuşeau să le prindă în deschizăturile părţilor lor femeieşti, apoi, stând pe vine în faţa tinerilor din suita lui Cesare, îi invitau să se servească. Şi ei se serveau, cu mâinile sau cu gurile, fiecare după plac, ridicând ropote de aplauze din partea lui Cesare şi a tatălui său.

Deşi muzicanţii continuau să cânte imperturbabil, o nemişcare densă se aşternuse asupra spectatorilor. Bărbaţi şi femei deopotrivă îşi stăpâneau expresia feţei pentru a-şi ascunde pofta trupească, în timp ce oamenii lui Cesare, ghiftuiţi de castane, începuseră să se împreuneze cu prostituatele chiar pe ringul de dans, Sfântul Părinte strigând instrucţiuni şi încurajări, aşa cum proprietarii luptătorilor strigă de pe marginea pieţelor în zilele de sărbătoare. Privitorii începuseră să-şi schimbe locurile, mâini dispăreau sub faldurile de mătase şi in, conversaţia se redusese doar la foşnituri, se auzeau

gemete joase şi câte un mormăit răzleţ, pe când dorinţa începea să se amestece cu mirosul de sudoare stătută, camfor din veşmintele deranjate şi parfumul exotic al lumânărilor. Îngrozită şi facinată în acelaşi timp, mă întrebam dacă sunt singura din încăpere care încă-şi ţine mâinile în poală.

M-am uitat spre Angela, care cu gura întredeschisă şi cu ochii leneşi îi atingea lui Ippolito prohabul, iar degetele lui i se adânciseră în decolteu. Mi-am mutat privirea precaută în direcţia donnei Lucrezia, temându-mă de ce aş fi putut vedea, totuşi sperând să fie prea ocupată ca să observe, dacă m-aş fi strecurat afară. Era în poziţie verticală, cu genunchii încă sub ea, dar trupul şi-l ţinea atât de drept, încât părea încorsetat prea strâns ca să poată să respire. Lângă ea, Cesare şi La Fiammetta erau cufundaţi într-un sărut prelung. Ca şi cum ar fi simţit că ne uităm la ea, femeia şi-a întors capul spre mine şi mi-a aruncat o uitătură aşa de abătută, că mi-a rămas întipărită în memorie, deşi a trecut mult timp până ce am înţeles-o cu adevărat.

Cesare, descâlcindu-se dintre membrele lăptoase ale amantei, le-a cerut muzicanţilor să se oprească. Perechile de pe ringul de dans au început să se separe, tinerii lui Cesare îndreptându-şi hainele stângaci, roşind de parcă ar fi fost prinşi cu servitoarea de preotul familiei. Prostituatele s-au îmbrăcat languros, strângându-şi una alteia corsetele şi curăţându-şi părul, schimbând glume secrete şi râsete în şoaptă. Mă gândeam că aşa se poartă după ce pleacă bărbaţii şi se pot odihni şi că nu sunt prea diferite de mine şi de Angela, când ne înghesuiam una într-alta să ne încălzim în patul ei sau în al meu, bârfind celelalte doamne de onoare, veşmintele lor, drăguţii, împlinirile sau lipsa lor în arta de a face curte.

S-a auzit un ciocănit la uşă şi meşterul Burchard, maestrul de

ceremonii papal, s-a strecurat în încăpere, s-a înclinat şi i-a spus ceva lui Cesare. Văzându-l în roba neagră, cu barba sură întinsă pe piept, parcă l-aş fi văzut pe tata. Deşi eram scutiţi de regulile evreieşti privind îmbrăcămintea, datorită relaţiilor tatei cu Vaticanul, el s-a îmbrăcat întotdeauna modest, în togi lungi, de culoare închisă, poate cu un guler mic de veveriţă iarna. O durere mohorâtă mi-a urcat în piept, o furie pe mine însămi pentru că mă adâncisem atât în ambiţia de a avansa a tatei, încât acum tânjeam mai mult după o privire din ochii negri ai lui Cesare decât după un suflet pur sau o conştiinţă curată. Dar şi mânie împotriva ambiţiei tatei. Pentru că o părăsise pe mama ca să facă avere la Roma. Era vina lui. Toate astea erau vina lui.

Servitorii au adus nişte cufere legate în argint, pe care le-au pus dinaintea lui Cesare, a donnei Lucrezia şi a Preasfinţiei Sale, apoi le-au deschis capacele şi au îngenuncheat lângă ele. Cesare a anunţat că se vor împărţi premii celor care, în opinia lui, a ilustrei sale surori şi a Sfântului Părinte, arătaseră cea mai mare pricepere cu prostituatele. În caz de dezacord, a adăugat el cu un zâmbet între îngâmfare şi dispreţ, La Fiammetta, cu marea ei experienţă, va fi arbitrul final. Câştigătorii au fost întâmpinaţi cu aplauze şi fluierături; au primit tunici din mătase, pălării, pantofi din piele spaniolă şi cămăşi brodate. În ultima vreme fusesem foarte ocupate cu brodatul cămăşilor. Credeam că sunt pentru don Alfonso d'Este sau pentru scutierii şi pajii care urma să o însoţească pe donna Lucrezia în Ferrara. Ei bine, poate erau, dar era imposibil de spus în lumina afumată a lumânărilor.

După ce s-au dat premiile, deşi petrecăreţii păreau hotărâţi să continue până în zori, donna Lucrezia s-a ridicat să plece şi noi ne-am aliniat în spatele ei, făcând fiecare câte o reverenţă în faţa Papei şi a lui Cesare. Am crezut că îmi va face vreun semn, pentru că era imposibil să nu fi simţit şi el ce împărtăşisem pe ringul de dans. Dar o mulţime

de alte perechi împărtăşiseră mult mai mult pe ringul de dans de când făcusem pavana împreună şi Cesare era, de departe, prea preocupat de aranjarea meselor pentru jocurile de cărţi ca să le ureze somn uşor doamnelor de onoare ale surorii sale. Aşa de absorbită eram în dezamăgirea mea, că nu mi-am dat seama că Angela s-a strecurat afară până ce nu m-am găsit din nou singură în camera noastră, luptându-mă cu şireturile de la corset la lumina unei singure lumânări, tremurând sub aşternuturi doar în cămaşa în care mai stăruiau mirosurile de vanilie, lemn de santal şi încă ceva, sălbatic şi intens.

Noaptea era cel mai rău. Ziua, pe măsură ce plecarea noastră se apropia tot mai mult şi festivităţile de nunta se înteţeau, nu aveam timp să mă gândesc sau să-mi reamintesc ce se întâmplase. Dimineaţa, după mesă, stăteam cu donna Lucrezia în camerele ei şi brodam, citind uneori din *Vieţile Sfinţilor* sau din scrisorile Sfintei Caterina, de care madonna era ataşată în mod deosebit, uneori poezii sau romanţe pline de cavaleri tânjind de dor şi doamne cu inimă de gheaţă. Ce nu era bine cu mine, m-am întrebat, de mă identificam mai mult cu cavalerii decât cu doamnele? Apoi, de foarte multe ori, aveam angajamente, urmate de mese, spectacole şi divertismente puse la cale pentru a desfăta familia Este, venită în vizită. Cardinalului Ippolito i se alăturase la Roma fratele său, don Ferrante. Sfinţia Sa persevera în dorinţa de a-şi impresiona noile rude; chiar Cesare, se zvonea, ajunsese să-i primească pe ambasadori când încă nu se ridicase din pat, atât de istovit era de ritmul bătrânului.

Dar eu nu puteam să dorm, deşi în fiecare noapte ne prăvăleam în pat dărâmate de la atâta dans şi uimite de atâtea puneri în scenă,

banchete, spectacole de acrobaţi şi eunuci. Capul care-mi pulsa şi picioarele care mă dureau nu erau nimic, în comparaţie cu dorinţa care-mi ardea în pântece ca focurile pe care îmi imaginam că genieştii lui Cesare le aprind în fiecare seară sub zidurile fortăreţei. De multe ori mă trezeam plângând. Ajunsesem să cred că sunt nebună. Cum e posibil să-mi fie dor de ceva ce n-am avut niciodată?

Deseori eram singură. Angela mă atingea pe picioare în semn de adio şi se strecura în linişte afară pentru a-şi întâlni iubitul, imediat ce o pregăteam pe donna Lucrezia de culcare. Dacă n-aş fi fost atât de absorbită de propriile-mi dorinţe, aş fi băgat de seamă că aventura lor ajunsese o intensitate periculoasă. Angela devenise neglijentă, uneori mergând la el ziua în amiaza mare, când donna Lucrezia era ocupată cu scrisorile sau cu reclamanţii şi avea mai multă nevoie de secretar decât de noi. Dacă nu ar fi fost aşa preocupată de Ippolito, ar fi observat mai devreme ce mi se întâmplă.

– Ce este? m-a întrebat ţâfnoasă într-o seară, când indispoziţia lunară o condamna la castiate. Încă ţi-e dor de casă sau ce?

Îmi aminteam cum îmi admirase Cesare părul. *Aşa blond*, a murmurat el. Ca tânără fecioară, purtam părul despletit, doar cu un cerc îngust din argint, care să mi-l ţină departe de faţă. *Aşa de...*, apoi s-a întrerupt ca şi când n-ar fi găsit termenul potrivit de comparaţie sau întrebându-se poate dacă un soldat ar trebui să-i facă unei doamne complimente personale sau să le lase pe seama poeţilor.

– Nu, am răspuns. Angela, e adevărat ce se spune despre fecioarele din Capua?

– Aha! a zis ea ca luminată. Presupun că trebuia să se întâmple şi asta, a râs ea. Cred că mai degrabă vărul Cesare ar trebui să se închidă într-

un turn spre a se păzi de fecioarele vorace.

– O, presupun că da.

Am auzit-o oftând în întuneric, apoi a urmat foşnetul aşternuturilor date la o parte şi al cremenelor. M-am uitat la ea, pe deplin conştientă că lumânarea îşi răspândeşte lumina peste pleoapele mele umflate şi nasul roşu de plâns.

– Vino aici, mi-a zis Angela întinzându-mi mâna.

M-am urcat lângă ea în pat, cuprinzându-mi genunchii în braţe. Şi-a pus un braţ în jurul umerilor mei.

– Nu-ţi face asta! Nu merită.

Minţea.

În aceeaşi zi, mai devreme, Cesare dăduse un spectacol de lupte cu tauri în Piaţa Sfântului Petru, iar noi am privit din pridvorul de deasupra intrării principale de la Santa Maria. O ploaie rece, adusă de vântul dinspre râu, ne biciuia feţele, dar vremea rea nu a împiedicat mulţimile să se îmbrâncească pe parapeţii instalaţi împrejurul pieţei şi să se încălzească cu plăcinţele fierbinţi, ştanţate cu blazoanele familiilor Este şi Borgia. Vânzătorii aveau permise speciale de la Sfinţia Sa, în schimbul unui procent din vânzări. Locuitorii Romei nu prea făceau deosebirea între un spaniol şi un evreu şi poate că aveau dreptate. Şi, chiar dacă se grăbeau să-i acuze pe unii sau pe ceilalţi pentru nenorocirile lor, existau două obiceiuri spaniole cărora nu le puteau rezista: coridele şi jocurile de noroc.

Învălmăşeala de cai şi tauri înduioşa şi gloata din piaţă. Stindarde fluturau în vânt, crescând enervarea taurilor care spumegau şi

fornăiau, înfuriaţi de picadori şi *banderilleros.* Cesare ucidea singur fiecare taur, pe jos, nu călare, doar cu o spadă uşoară. Se baza doar pe agilitate şi precizie pentru a triumfa asupra forţei şi vicleniei animalelor. Dansa cu taurii, învârtindu-se, păşind lateral, flirta, ademenindu-i spre vârful spadei pe care le-o împlanta adânc între omoplaţi, acolo unde începe calea directă către inimă.

A ucis patru tauri cu graţie, precizie şi fără milă, iar la final a tăiat urechea ultimului şi i-a trimis-o surorii sale. Un pitic i-a adus-o în balconul nostru, un zgârci într-o pungă de catifea neagră pe o tăviţă de aur, pe când Cesare stătea dedesubt, înclinându-se în faţa madonnei, cu părul legat cu o panglică neagră într-o coadă groasă, căzându-i peste un umăr. Era gol până la brâu, cu pielea strălucind de sudoare şi ploaie, pătată de noroi şi sânge, ca un sălbatic tatuat din Lumea Nouă.

Toate femeile se aplecau spre el ca florile ce se întorc după soare, inclusiv Angela şi chiar vara Geronima, al cărei corset din piele fiartă scârţâia uşor, ca o şa nouă, Catherinella, cu faţa ei neagră, tatuată strălucind, şi chiar grăsuţa care avea grijă de cei doi băieţei, Rodrigo şi Giovanni, Infantul Romei, care şi-a apăsat şi mai mult faţa înlăcrimată la pieptul ei când ea şi-a schimbat poziţia.

Deşi socot că, în afară de mine, nimeni nu l-a mai privit după ce donna Lucrezia a primit în dar urechea şi s-a întors să plece. Nu cred că a mai sesizat cineva cum îşi trăgea umerii pe spate, apropiindu-şi omoplaţii şi ridicându-i ca şi cum şi-ar fi dorit să aibă aripi să zboare în altă parte.

– El e. Îl iubesc, sunt sigură.

Angela a râs dispreţuitor.

– Nu-l iubeşti. Ai dansat cu el o dată şi nimic altceva.

– Şi tu de cât timp îl cunoşteai pe Ippolito, când...?

– Asta nu e dragoste, prostuţo. E ca şi cum te-ai scărpina unde te mănâncă.

– Ei bine, eu am mai mult decât o mâncărime. Am o durere teribilă.

– Unde te doare?

Mi-a atins pieptul:

– Aici?

Mi-am tras cămaşa de noapte până la gât; trupul meu era al lui Cesare şi numai al lui. Dar Angela m-a împins cu palma drept în capul pieptului, trântindu-mă pe perne, apoi şi-a strecurat mâna de-a lungul trupului meu, oprindu-se la baza pântecelui, acolo unde căldura dinafară se contopea cu cea dinlăuntru.

– Aici? a şoptit ea mişcând mâna mai jos, cercetând în interior cu degetele ei atotştiutoare.

Am încercat să-mi strâng picioarele, dar ele s-au îndepărtat. Mi-a ridicat cămaşa şi mi-a mângâiat burta şi coapsele, toate cutele din părţile tainice, minunându-se în şoaptă de cât de închis la culoare era părul.

– Aici jos chiar eşti evreică.

Apoi degetele ei au găsit locul care părea izvorul chinurilor mele, deoarece când m-a atins am simţit o durere atât de minunată, care m-a făcut să mă arcuiesc de spate şi cu siguranţă că aş fi ţipat dacă Angela

nu ar fi avut grijă să mă oprească, vârându-şi limba în gura mea. Cu toate că „durere“ nu e cuvântul potrivit, pentru că m-ar fi durut mai mult, dacă s-ar fi oprit; am ajuns până în punctul în care am simţit că nu numai hainele, dar toată pielea mi se desface de pe trup, lăsându-mi nervii zbârnâind în aerul încălzit de respiraţia Angelei, plin de miros de sudoare, dar şi înmiresmat de parfumul ei preferat de tuberoze. Voiam să o implor să se oprească, dar din gură nu-mi ieşeau decât sunete animalice. Părea că a înţeles, deoarece mi-a îndreptat cămaşa şi s-a întins alături de mine, privindu-mă cu ochii ei de Borgia, mari, întunecaţi, cu părul ei cu reflexe roşcate încâlcit pe pernă, printre şuviţe din părul meu.

– Cum te simţi acum? m-a întrebat moale.

– Liberă, am zis fără să ştiu că asta am de gând să spun.

– Vezi?

Dar în clipa când am rostit cuvântul, mi-am dat seama că în locul lui nu rămăsese decât un gol care se umplea încet cu sentimente de vinovăţie, ruşine, foame de a-l avea pe Cesare, dorind ca ceea ce abia se întâmplase să se întâmple din nou. Sau poate doar confundam această dorinţă cu o poftă de marţipan. Eram atât de obosită, că nu-mi mai desluşeam simţurile.

– Dormi, gâsculiţo, a murmurat Angela sărutându-mă pe frunte. Lumea e un loc aşa de mare şi aşa de rău!

Mi-am amintit, în timp ce mă adânceam în somn, că în ziua aceea era al zecelea Tevet, când evreii ţin post în amintirea asediului Ierusalimului de către regele Nabucodonosor. Zi de căinţă, de pioşenie, simbolizând începutul peregrinărilor noastre, care nu vor

înceta până ce Dumnezeu nu va considera că am suferit îndeajuns să-i mai domolim dezamăgirea. Cât de bucuroasă eram că reuşisem să merg la culcare cu burta plină, afundându-mă în aşternuturile care miroseau, ciudat, a sare, fier şi ceapă, miros ce-mi aducea aminte de noaptea banchetului cu castane coapte.

CAPITOLUL 4

ROMA, DECEMBRIE 1501

Aş fi putut să-mi fac orice poftă cu ea, atât de pasivă era, însă n-am făcut. N-ar mai fost nici urmă de plăcere.

Într-o dimineaţă, la puţin timp după Crăciun, când o ajutam pe donna Lucrezia să se îmbrace pentru a merge la Tivoli, un sol a adus un bilet pentru mine. Santa Maria in Portico e un palat uriaş, cu kilometri de pasaje care duc spre sute de camere, atât de întortocheate, încât mă îndoiesc că donna Adriana, care trăise acolo aproape toată viaţa, le cunoştea pe toate. Singurii care le ştiau erau mesagerii, majoritatea bărbaţi vârstnici, schilodiţi în lupte sau pur şi simplu prea sluţi pentru a putea servi în saloane. Din sediul lor, o încăpere din spatele bucătăriei principale, cu pereţii căptuşiţi cu rafturi partiţionate, pentru a le uşura munca de a sorta corespondenţa, duceau scrisorile în toate colţurile palatului şi în afara lui. Invitaţii la rendez-vous sau citaţii de a apărea în faţa intendentului pentru a da explicaţii în legătură cu un geam spart sau cu o zgârietură apărută pe fresca lui Psyche şi a lui Cupidon din Salonul Îndrăgostiţilor, mici daruri în semn de preţuire,

poliţe pentru cei care pierduseră la jocul de cărţi, mănuşi rătăcite sau provocări la duel, toate inundau palatul Santa Maria din tolbele din piele turtite ale solilor şi apoi curgeau înapoi în oraş sau pe râu în jos, până la Ostia ori, ieşind pe marile porţi ale Romei, se îndreptau spre Neapole sau spre Romagna şi ţineau palatul în viaţă, legându-ne ca o pânză de păianjen de restul lumii.

Un bilet nu era ceva deosebit în sine. Ce a stârnit nelinişte printre doamnele Lucreziei, pe când îi înşiretam cizmele de călătorie şi îi prindeam părul într-o plasă din catifea de albastru închis, a fost faptul, fără precedent de altfel, că scrisoarea îmi era adresată.

– Ia te uită! a zis madonna şterpelindu-i mesagerului biletul înainte să mi-l poată înmâna. Micuţa noastră Donata are un drăguţ, până la urmă. Eşti o vicleană şi o trădătoare... să ascunzi aşa secrete faţă de naşa ta.

– Te încredinţez, madonna, că şi pentru mine e un mister la fel de mare ca şi pentru Alteţa Voastră.

– Poate e unul dintre ferrarezi care te-o fi admirat de la distanţă şi crede că dimineaţa asta îi va purta noroc, a zis Elisabetta Senese, cea care-l luase pe Sfântul Părinte drept pernă.

– Nu, a răspuns donna Lucrezia, pe un ton calculat, mai rece ca gheaţa. Până la urmă, nu e niciun mister. Este scrisul ducelui.

Celelalte fete au rămas fără glas. Am întins mâna după scrisoare. Parcă eram singura care se mişca, care respira chiar, ca şi cum întreg palatul ar fi căzut sub vraja Frumoasei Adormite, iar eu reuşisem să scap ca prin minune. Nici măcar donna Lucrezia nu se mişca, ţinând epistola aşternută pe pergament de culoarea laptelui între degetul

mare şi arătător, ca să n-o pot ajunge.

– Pot s-o văd, madonna? Te rog!

Vai, cât de cutezătoare mă făcea patima! Donna Lucrezia a clipit de câteva ori, cum făcea tata când era trezit prea brusc din somnul de după-amiază.

– Desigur, a răspuns ea cu un glas sfârşit. E a ta.

Pergamentul era tare şi neted la atingere. L-am despăturit, trecându-mi degetele peste blazonul lui Cesare, ştanţat la începutul paginii – taurul viclean al familiei Borgia, cheile Sfântului Petru, crinii Franţei. M-am oprit asupra crinilor, emblema soţiei sale franţuzoice. Oare ţinea la ea? Oare îi ducea dorul? Încercase să facă tot ce-i stă în putere pentru a o elibera din ghearele regelui Ludovic?

– Ei bine? Ce scrie?

– Mă... mă întreabă dacă jocheul lui poate purta culorile mele la cursele de mâine, madonna. Şi dacă accept să le privesc împreună cu el.

Am roşit aşa de tare, că aş fi putut încălzi camera fără foc.

– Toate vom merge să privim. Linia de sosire e chiar aici, în piaţă.

– Da, madonna.

– Atunci, aşa rămâne. Îi vei răspunde astfel.

– Da, madonna.

Deşi nimic nu părea stabilit. Mi-am aruncat privirea spre Angela, care

peria capa mică a stăpânei. A dat din umeri. Am ridicat o cutie cu mănuşi şi am ţinut-o pentru ca madonna să aleagă ce dorea să poarte.

– Nu mi-ai dat niciun răspuns.

Aştepta lângă grajduri, când noi ne întorceam din excursia de la Tivoli, înfăşurat într-o mantie căptuşită cu samur, care să-l apere de frig, cu gulerul ridicat până peste gură şi cu boneta de catifea neagră trasă bine pe frunte, deşi bănuiam că era mai degrabă din pricina unei tăieturi cu care se alesese la coride decât din cauza vremii urâte. Era destul de cald pentru acea perioadă a anului, mai ales că era miezul zilei, iar soarele era sus pe cer. Mi-a ţinut calul până ce am descălecat, încercând să nu calc pe Tiresias, care ca de obicei se încurca printre picioarele stăpânului său.

– Madonna zice că oricum vom privi cursele, deoarece linia de sosire e chiar lângă obelisc. Am vrut să vă scriu, dar nu am avut timp.

Cesare a privit spre locul unde sora lui stătea de vorbă cu don Ferrante şi, de parcă ar fi strigat-o pe nume, ea s-a întrerupt din ce spunea şi s-a uitat la el.

– Şi a zis madonna dacă jocheul meu îţi poate purta culorile? a întrebat, cu ochii încă aţintiţi asupra donnei Lucrezia.

– Nu a zis, milord.

– Atunci, dă-mi acum ceva repede. Înainte să vină ea.

Călărisem cu un văl prins cu ace de pălărie, ca să-mi apăr faţa de soare şi de vânt. Abil, el mi-a desprins repede vălul şi l-a îndesat în mânecă.

– Şi asta.

M-a sărutat pe buze atât de iute şi de uşor, că am crezut că visez. Doar că mintea mea, sub îndrumarea Angelei, nu-şi mai putea imagina ceva atât de cast.

Apoi don Ferrante ne-a spus că ne aşteaptă cu prăjituri şi vin fiert în camerele lui, aşa că am mărşăluit în spatele donnei Lucrezia pentru a ne aranja rochiile pe măsura ocaziei.

Angela mi-a spus mai târziu că don Ferrante mi-a acordat o atenţie specială, umplându-mi cupa chiar el, iar nu slujitorii. Nu remarcasem. Mă uimea chiar că am băut ceva, fiindcă mi-era teamă să nu cumva să mi se şteargă urmele sărutului lui Cesare. Ar fi trebuit să fiu galantă cu don Ferrante; era necăsătorit şi al doilea moştenitor al unuia dintre cele mai vechi şi mai puternice ducate ale Italiei. Dar eu deja mă gândeam că luasem startul în viaţă, la fel cum calul lui Cesare va fi la linia de start mâine pe Campo di Fiori.

– Te clatini pe marginea unei prăpastii, a replicat Angela, şi voi merge la Ippolito şi-i voi spune că fratelui lui o place pe cea mai bună prietenă a mea. Donna Lucrezia îşi pleacă urechea la spusele lui Ippolito.

Donna Lucrezia. Mi-am amintit răspunsul ei rece la scrisoarea lui Cesare, privirea cenuşie, de gheaţă, fixată asupra noastră atunci când m-a sărutat.

– Nu! am ţipat la Angela când îşi dădea buzele cu carmin. Va căuta orice prilej să mă ţină departe de Cesare. Te rog, Angela, nu-i spune nimic.

Privirile ni s-au întâlnit în oglindă.

– Încerc să te ajut, Donata. Suntem prietene, mai mult decât prietene. Dar refuz să mă prăbuşesc odată cu tine. Aşa nu-ţi voi mai fi de niciun folos.

– Nu înţeleg.

– Mă tem că în curând vei înţelege. Acum spune-mi cum arăt.

S-a îndreptat de spate şi şi-a întors faţa spre mine. Îşi lărgise panglicile de la gulerul cămăşii ca să i se vadă puţin sânii şi îşi desfăcuse părul. Avea buzele stacojii ca roba cardinalului.

– Îi vei fi pe plac iubitului, am spus.

A zâmbit şi a dat să plece, dar s-a oprit cu mâna pe clanţa de la uşă.

– Sper că şi tu îi vei fi pe plac iubitului, a zis. Crede-mă, îmi doresc asta mai mult decât orice pe lume. Mă voi ruga pentru tine, dacă se poate spune că aşa ceva se poate pomeni într-o rugăciune. Nu-i voi dezvălui nimic lui Ippolito. Deocamdată.

În dimineaţa curselor, soarele a răsărit pe un cer curat. Pe când deschideam obloanele şi inspiram aburul de la bucătărie, care mirosea a supă de pui, mi-am adus aminte iar de casă. Angela a mormăit şi a întors spatele luminii palide, atenuată de zidurile înalte ce înconjurau curtea interioară. Se întorsese din nou în zori. Dar vrăbiile din oraş erau gălăgioase, peticul nostru de cer, fără nori, iar o astfel de zi nu putea fi umbrită de mahmureli sau de dor de casă. Cât despre mine, un alt fel de dor îmi făcea stomacul să se strângă, aşa că nu m-am

putut atinge de micul dejun şi mă simţeam de parcă aş fi plutit undeva sus, aproape de tavan, privindu-mă cum stau pe marginea patului donnei Lucrezia, mijindu-mi ochii pe sub umbrele baldachinului de brocart, încercând să ajustez puţin corsetul pe care îl alesese şi din care se slăbise ochiul de topaz al unei păsări. Va trimite după mine, cu siguranţă va trimite, căci nu era genul de bărbat care să se plece în faţa capriciilor surorii sale.

– Donata, a zis donna Lucrezia când îi finisam pieptănătura, adăugându-i în jurul frunţii o panglică de mătase, cu un smarald tăiat pătrat, cât un portret în miniatură. Aş vrea să rămâi puţin cu mine în urmă. Trebuie să fac ceva pentru socrul meu în această dimineaţă. Mă tem că vom pierde cursa de cai, dar cred că ducele a plănuit mai multe curse, aşa că nu vom pierde toată distracţia.

– Da, madonna.

Donna Lucrezia a şuierat printre dinţi.

– E prea strâns, Donata.

– Iertaţi-mă, madonna. Piatra e prea grea şi m-am temut să nu alunece.

– Las-o mai largă.

– Da, madonna.

– Bine. Aşa e mai bine. Acum voi, restul, puteţi pleca. Donata, însoţeşte-mă în Sala delle Donne. Te va interesa cu siguranţă.

Sala delle Donne, numită astfel deoarece pereţii erau împodobiţi cu panouri pictate ce înfăţişau vieţile unor femei virtuoase, se învecina cu

piano nobile, unde avusesem prima întâlnire cu madonna. Eram cu totul altfel pe atunci. M-am uitat în treacăt la tabloul din stânga uşilor duble, care o înfăţişa pe regina Estera îngenunchind în faţa regelui Ahasuerus, şi mi-am dat seama că nu mă mai identific cu ea, ca atunci când eram Esther Sarfati. În această dimineaţă mă vedeam mai degrabă în pielea reginei rebele Vashti, dar mi-am ţinut gândul, ridicându-i madonnei trena ca să se poată aşeza pe scaunul strălucitor, ca un tron, pe care-l folosea pentru audienţe, după care a expediat-o pe Catherinella „s-o aducă pe călugăriţă".

– Te poţi aşeza, a zis donna Lucrezia, arătând spre un taburet de la picioarele scaunului ei.

Călugăriţa a venit însoţită de un preot, de stareţă şi de alte două călugăriţe, înveşmântate în straiul alb cu negru al dominicanilor. M-am cutremurat, sperând ca madonna să nu fi băgat de seamă. Nu mă puteam abţine; nu e nimic mai înspăimântător pentru o evreică spaniolă, chiar şi pentru una care fugise din ţară de mic copil, decât să dea ochii cu coţofenele Inchiziţiei. Dar călugăriţa era mică şi fragilă, susţinută din ambele părţi de surorile care o însoţeau, ca şi când nu s-ar fi putut ţine pe picioare de una singură. Mă temeam că e vreo leproasă, pentru că avea mâinile şi picioarele înfăşurate în bandaje murdare. Când se apropia, donna Lucrezia a lunecat de pe scaun şi a îngenuncheat, făcându-ne semn mie şi Catherinellei să facem la fel. Mi-a trebuit toată stăpânirea de sine ca să nu mă retrag atunci când mi-a aşezat mâinile bandajate pe capul plecat pentru a-mi da binecuvântarea.

– Ne onorezi, soră Osanna, a zis madonna în timp ce se ridica. Sper că drumul nu a fost prea împovărător şi că te-ai instalat confortabil la Santa Maria.

– M-aş simţi mai bine dacă biserica n-ar fi fost clădită pe temelia unui templu păgân, a răspuns sora Osanna cu o voce surprinzător de puternică.

Donna Lucrezia şi-a înclinat capul cu respect.

– N-aţi vrea o gustare?

– Doar puţină apă. Post până mă voi întoarce la surorile din Mantova.

Donna Lucrezia a rămas consternată.

– Dar nu v-a spus nimeni...? Nu ştiţi de ce sunteţi aici?

– Eu îl ascult doar pe Dumnezeu, fiica mea.

– Am încercat să vă explicăm, dar...

Stareţa a ridicat din umeri, rugându-l din ochi pe preot, care abia dacă şi-a înclinat capul.

– Înţeleg.

Donna Lucrezia s-a aplecat în scaun. Faţa i-a devenit aspră, de parcă trăsăturile îi fuseseră forjate într-un cuptor. Pete albe i-au apărut pe lângă nas, iar ochii au început să-i strălucească.

– Ştiţi cine sunt, soră?

În loc de un răspuns, sora Osanna a scos un vaiet care a răsunat cu ecou în încăpere, ricoşând din frunţile albe ale femeilor virtuoase de pe pereţi. A căzut în genunchi, chircită parcă de durere, strângându-şi poalele cu mâinile bandajate. Cele două însoţitoare au îngenuncheat lângă ea, trăgând-o de mâneci şi gângurind ca nişte porumbei

îngrijoraţi.

Donna Lucrezia părea debusolată.

– Sunt fiica Sfântului vostru Părinte, Papa Alexandru, care, în mărinimia sa, v-a curăţat ordinul de ereziile lui Fra Girolamo din Florenţa. Deci pe mine mă puteţi asculta, nu-i aşa?

Tonul îi era blând, dar ferm, la fel de primejdios ca gheaţa care se ascunde pe sub zăpadă.

Gemând şi legănându-se înainte şi înapoi, sora Osanna se trăgea acum de urechi ca şi când ar fi vrut să le rupă.

– Diavolul mă ispiteşte, a scâncit ea, oh, cât mă ispiteşte!

Apoi, încă îngenuncheată, dar cu spatele drept şi nemişcată, a rostit limpede şi calm:

– Dar nu va triumfa! „Şi pe a sa gură scoate-va spada cea ascuţită cu care va izbi neamurile.“ Voi asculta porunca lui Dumnezeu, fiica mea.

Donna Lucrezia a părut uşurată.

– V-am adus la Roma ca să mă puteţi însoţi până la Ferrara, soră. Ilustrul meu socru, ducele Ercole, de mult se-nclină în faţa evlaviei voastre, întrucât purtaţi semnele patimilor Domnului nostru şi sunteţi binecuvântată cu darul profeţiei, şi doreşte să vă alăturaţi surorii Lucia din Narni, în casa pe care a clădit-o special pentru ea.

S-a oprit pentru a se asigura de efectul vorbelor sale; sora Lucia din Narni era renumită pentru profeţiile ei, iar ducele Ercole a depus multă trudă, chiar pe căi mai puţin ortodoxe, pentru a o lua de la

mânăstirea ei din Viterbo şi a o aduce în Ferrara.

– Maica stareţă şi preotul dumneavoastră, părintele Eustasius, sunt de părere că ar trebui să vă răspândiţi învăţăturile şi mai departe de Mantova.

Felul cum stareţa şi-a mişcat buzele şi strălucirea din ochii urduroşi ai părintelui Eustasius mi-au arătat că acordul lor nu fusese cumpărat prea ieftin. Acum mi-am dat seama de ce avea bandaje. Sora Osanna purta stigmatele, răni misterioase pe mâini, picioare şi părţile laterale ale corpului, care, se zice, reproduc rănile lui Hristos, pricinuite de romani. Sau poate de evrei.

Sora Osanna a dat din cap, cu o supunere blândă, după ce donna Lucrezia i-a amintit de soarta lui Girolamo Savonarola.

– Atunci, ne-am înţeles, a zis donna Lucrezia.

– Nebănuite sunt căile Domnului, madonna.

– Într-adevăr, soră. Ridicaţi-vă acum şi apropiaţi-vă.

Am văzut că preotul şi stareţa au schimbat priviri nedumerite, pe când sora Osanna făcea ce i se ceruse, iar donna Lucrezia a continuat:

– O vedeţi pe fata de lângă mine? S-a născut evreică, dar prin mila Mântuitorului nostru şi prin mijlocirea sfinţilor s-a creştinat. Nu socotiţi că ar fi o mărturie a compasiunii Lui faţă de o păcătoasă, dacă aţi lăsa-o să vadă semnele?

Eram îngrozită, dar când am privit spre donna Lucrezia, cuvintele de protest mi-au zburat de pe buze. Expresia de pe chipul ei era aidoma celei a vecinului nostru, bătrânul señor Perdoniel, negustorul de

pânzeturi, atunci când freca între degete o bucată de lână sau de in pentru a-i simţi calitatea. Donna Lucrezia era o femeie cu adevărat evlavioasă, dar, asemenea tatălui ei, chiar dacă inima îi era alături de îngeri, picioarele îi rămâneau bine înfipte în pământ, mai ales pe acea bucată îngustă, scobită printre tarabele de pe strada acelor *bancherotti*, negustorii de monede străine şi fleacuri amanetate, unde tata îşi începuse afacerea când a ajuns la Roma, în vreme ce aştepta o audienţă de cardinalul Borgia. Aşa că, până la urmă, altul era motivul pentru care mă adusese aici, nu încercarea de a mă ţine departe de magnificul ei frate pe mine, o umilă *conversa.*

Stareţa a făcut semn cu capul, iar celelalte două călugăriţe au înaintat şi au început să-i scoată bandajele de la mâini şi de la picioare. Sora Osanna stătea supusă ca un copil, cu ochii plecaţi, ridicând picioarele sau întorcând mâinile în aşa fel încât să le facă să-i uşureze sarcina. Neliniştită şi în acelaşi timp detaşată, era ca un artist care îşi dezvăluie opera în faţa ocrotitorului său, conştient că e şi nu e a lui, că e făurită de el cu materiale plătite de ocrotitor şi cu inspiraţia de la Cel Sfânt. Bandajele erau tot mai însângerate, aşa că am vrut să privesc în altă parte, dar nu am putut; duhoarea de putreziciune a făcut-o pe donna Lucrezia să scoată o batistă din mânecă şi să o ducă la nas. Am înghiţit în sec de mai multe ori, încercând să nu vărs. Apoi călugăriţele au început să dezvelească părţile laterale, desfăcând un şir de agăţători ascunse între cusăturile veşmântului.

Dintr-odată atenţia ne-a fost atrasă de zarva de dincolo de uşi. Voci ridicate, urmate de o încăierare, apoi de sunetul unor pantofi moi pe podeaua lustruită şi o bufnitură când ceva a căzut zgomotos după ce a lovit uşile. Doar sora Osanna părea nepăsătoare, nemişcată şi stăpână pe sine, ca femeile din tablourile de pe pereţi, pe când noi, ceilalţi, ne uitam îngrijoraţi spre uşi.

Cesare a intrat în salon, urmat îndeaproape de un alt bărbat, care abia dacă îi ajungea cu capul până la umăr, deşi era bine făcut, cu o faţă atât de ciupită de vărsat de parcă ar fi fost o rodie şi cu ochi duri, strălucitori ca două marcasite într-o piatră spartă. Când uşile duble se trânteau la zid, iar unul din mânere a ciobit o bucată de ghips din fresca reginei Estera, am văzut cu coada ochiului uşierul ţinându-şi mâinile la nasul însângerat.

– Aici erai, târfuliţă trădătoare! a strigat Cesare pironindu-mă cu privirea. Tiresias a lătrat în semn de susţinere şi s-a holbat la mine, deşi era complet orb. Aruncându-mi vălul pe jos, Cesare a continuat:

– Ei bine, sper că inima ta împietrită se va bucura dacă vei afla că am câştigat oricum. Calul celor din Mantova a condus pe tot parcursul, dar a azvârlit jocheul din şa undeva pe lângă piramida din Borgo.

– Speriat de ceva din mulţime, a mârâit faţă-de-rodie. Mă întrebam cine ar fi putut fi, un om care să-l întrerupă în voie pe ducele Valentino.

– Fără îndoială, a răspuns Cesare cu un zâmbet răutăcios.

– Milord, don Michele, ce înseamnă această întrerupere? Nu aveţi niciun pic de evlavie? Priviţi această femeie.

Donna Lucrezia a făcut un semn spre sora Osanna. Don Michele a căzut ca secerat în genunchi şi s-a închinat ostentativ; Cesare şi-a fulgerat sora cu privirea.

– Ştiai de invitaţia pe care i-am făcut-o signorinei Donata. Ce te-a făcut să mă înşeli astfel?

Donna Lucrezia abia dacă a apucat să deschidă gura, că sora Osanna

s-a întors spre Cesare, care stătea puţin mai în spatele ei. Am văzut că toată furia i s-a scurs din obraji şi s-a albit ca gluga sorei Osanna. Câinele s-a făcut mic de tot, a pus botul pe labe şi a început să scheaune.

– Regatele oamenilor sunt un foc de paie, a zis sora Osanna cu vocea ei puternică, stranie. Cu cât flacăra cu care arzi e mai mare, cu atât te vei stinge mai repede. Păzeşte-te, micule duce, păzeşte-te de mâna Răzbunătorului.

Cesare s-a clătinat. M-am gândit că o să leşine. M-am ridicat de pe taburet să-i sar în ajutor, dar sora Osanna, deşi cu spatele la mine, a ridicat mâna şi mi-a făcut un semn să mă opresc, bandajele căzându-i şi dezvelind o rană adâncă, pe care se uscase sângele. M-am oprit ca lovită de trăsnet, ca şi când m-aş fi izbit cu capul de un zid nevăzut. Încăperea se răcise brusc şi până şi portretele de pe pereţi parcă tremurau. L-am văzut pe părintele Eustasius frecându-se pe braţe, de parcă şi el ar fi simţit frigul. Indiferent care ar fi fost scenariul pe care el şi stareţa îl scriseseră pentru sora Osanna, replicile pe care cea din urmă tocmai le rostise nu făceau parte din el.

Cesare a mişcat buzele, dar nu a reuşit să scoată niciun sunet. A încercat din nou.

– Douăzeci şi opt, a bâiguit în cele din urmă, cu şoaptă aspră.

– Douăzeci, a răspuns sora Osanna şi, deşi n-avea nicio logică, asta l-a făcut să râdă.

– Mă flataţi, soră, a zis el şi vraja s-a rupt.

Călugăriţa i-a întors spatele, aproape cu dispreţ, mi s-a părut.

– Bandajele mele, le-a cerut ea însoţitoarelor, deşi ele nu s-au urnit, uitându-se când la stareţă, când la donna Lucrezia pentru instrucţiuni.

Donna Lucrezia a încuviinţat din cap şi au început să-i înfăşoare la loc rănile. Catherinella s-a întors cu apă, părând netulburată din pricina pielii întunecate sau poate dincolo de emoţia de a o sluji pe donna Lucrezia.

– Vino, mi-a zis Cesare întinzând mâna spre mine. Au amânat cursa de mistreţi până mă întorc. Nu te voi lăsa să mai pierzi şi restul.

Mi s-a părut că don Michele a mişcat mâna o fracţiune de secundă spre mânerul unuia dintre pumnalele pe care le avea la brâu.

– Madonna...

– Poţi merge, Donata. Cum sora Osanna ne va însoţi în Ferrara, vei avea destule ocazii de a trage foloase din evlavia sa.

M-am uitat să văd ce efect au veştile asupra lui Cesare, dar parcă pentru el sora Osanna n-ar fi fost mai importantă decât orice altă călugăriţă pe care ar fi întâlnit-o pe stradă sau în sălile publice pentru audienţele de la Vatican. Oferindu-mi braţul, a început să vorbească despre pariuri cu don Michele, lăsându-mă să-i savurez căldura trupului său în timp ce mă conducea prin uşi, de-a lungul pasajelor şi pe scări în jos, până când am ajuns la o uşiţă simplă, pe care nu o mai văzusem niciodată. Don Michele a descuiat-o cu o cheie pe care i-a înmânat-o Cesare şi s-a dat la o parte ca să ne lase să trecem. Cesare s-a pitit ca să nu se lovească de pragul de sus. Din unul dintre cele mai lungi şi mai întortocheate coridoare din palatul Santa Maria, am păşit direct în aerul ca de peşteră, plin de mireasmă de tămâie al Bazilicii Sfântul Petru, rece şi tăcută, exceptând sunetul paşilor preoţilor care

se pregăteau pentru următoarea liturghie a zilei, acum era tulburată de ecoul cizmelor cu pinteni ale lui Cesare şi don Michele şi de al propriilor mei pantofi, pe când treceam prin naos şi prin spatele altarului şi ne îndreptam spre o a doua uşă, ascunsă în spatele unui triptic înfăţişând martiriul Sfântului Petru.

– Câte ceasuri am stat aici în genunchi! şi-a amintit Cesare căutând o altă cheie în punga atârnată la brâu. Mă dor numai dacă îmi amintesc. Ştii că odinioară am fost cardinal?

Ştiam. Toată Roma era neliniştită din cauza scandalului şi cel mai mult se bârfea în sălile de clasă de la Santa Clara, când, la puţin timp după asasinarea lui don Juan, Cesare a renunţat la chemarea religioasă pentru a prelua slujba fratelui său de general în fruntea armatelor papale.

– Ce pierdere de vreme! a adăugat el scuturând din cap.

Dar înainte să apuc să-l întreb ce vrea să spună, a doua uşă s-a deschis către alt şir de scări şi pasaje, mai bine luminate decât cele din Santa Maria, cu pardosea din marmură şi pereţi acoperiţi cu tapiserii. Am bănuit că eram la Vatican, şi după câteva clipe am ieşit printr-o fereastră de la primul etaj pe un pod scurt, care ducea spre tribuna instalată în faţa palatului pentru papă şi invitaţii săi.

Când am urcat în lojă, lângă jilţul papal, gălăgia mulţimii m-a izbit în piept, aproape tăindu-mi respiraţia. Spectatorii erau înghesuiţi în spatele balustradelor din lemn, aşteptând să înceapă cursa. Mulţimea din tribuna cealaltă a prins să se foiască şi scândurile, să se despice, iar paznicii în livreaua lui Cesare şi-au pregătit halebardele ca să intervină în cazul unei răbufniri. Lamele scânteiau în soarele rece de iarnă. Marea piaţă era ticsită de stindarde cu blazoanele familiior

Borgia şi Este, atârnând la fiecare fereastră şi prinse de cornişele acoperişurilor, cu tauri înfuriaţi din mătase şi vulturi planând deasupra prăzii. Peste capetele noastre, baldachinul lojei, stacojiu cu dungi aurii, foşnea într-un vânt rece şi am regretat că nu am avut timp să-mi iau mantia.

Cesare s-a oprit să salute mulţimea, strângându-mă de mână, astfel că a trebuit să-i rămân alături, conştientă şi de don Michele, care stătea în spatele meu, mirosul de usturoi din respiraţia lui amestecându-se cu mirosul puternic de lemn nou şi de parfum, pe care oaspeţii le foloseau pentru a-şi masca sudoarea: ulei eteric de trandafir, lemn de santal, portocal şi levănţică. M-am simţit ciudat, expusă; nici măcar nu apucasem să-i sărut inelul Sfântului Părinte; fără îndoială că până şi el băgase de seamă această lipsă de respect, în ciuda toleranţei lui faţă de lipsa de stricteţe de la palatul Santa Maria in Portico.

Cesare nu a zâmbit, nici nu a făcut cu mâna mulţimii, nici nu s-a înclinat; doar stătea în picioare, cu faţa nemişcată ca măştile pe care le purta, aşteptând să se facă linişte. M-am trezit întrebându-mă cum se simţiseră oare taurii, acum câteva zile, când au fost mânaţi în arena acum transformată în pistă de curse, când porţile au fost deschise şi s-au văzut faţă în faţă cu acea tăcerea deplină pe fondul haosului din *cuadrilla.*

Zarva a încetat în câteva clipe, doar vânzătorii ambulanţi de miracole şi frigărui de pui cântându-şi încă marfa în piaţă. Cesare s-a întors spre don Michele şi a zis:

– Cât de departe e Campo, dacă mergi la galop, Michelotto?

Nu am auzit răspunsul. Michelotto. Desigur. Ar fi trebuit să-mi dau seama. Cui altcuiva ar fi putut Cesare să-i încredinţeze cheile de la

uşile secrete, dacă nu lui Michelotto, un *condotiere* din Navarra, cunoscut ca fiind mâna lui dreaptă, deoarece, atunci când Cesare clocea un plan diabolic, Michelotto era cel care trebuia să-l ducă la îndeplinire? Până şi Papa se temea de Michelotto, pentru că nu se putea teme de fiul său.

– Cursa de mistreţi va începe în douăzeci de minute, a anunţat Cesare nu prea tare, dar îndeajuns să se audă în toată piaţa, iar între timp, pentru a îndulci aşteptarea, slujitorii mei vă vor împărţi prăjituri şi vin.

Ca la un semn, mulţimea a început să freamete şi să se învolbureze în jurul livrelelor roşii cu auriu, care purtau tăvi uriaşe cu dulciuri şi urcioare, care parcă ieşiseră din pământ, ca scheletele lui Iason.

Abia atunci Cesare s-a aşezat pe banca tapiţată din spatele scaunului tatălui său, o piesă de mobilier masiv, sculptat în stejar spaniol, îmbrăcată în piele roşie, care scârţâia sinistru ori de câte ori Sfinţia Sa îşi schimba poziţia. Aşezată la dreapta lui Cesare, cu Michelotto de cealaltă parte, încă respirând greu după alergătura spre Campo di Fiori pentru a da startul cursei, era prima dată când stăteam atât de aproape de Papa Alexandru. M-am uitat pe furiş la el când m-am aplecat în faţă, sub pretextul că vreau să-mi îndrept faldurile rochiei.

Încadrat între boneta strâmtă, din catifea albă şi gulerul din blană de hermină al mantiei, chipul lui oglindea contradicţiile ce-i definiseră viaţa şi-i exasperaseră pe toţi cei care veniseră în contact cu el. Gura, aşezată între fălci bogate şi bine rase, era plină şi senzuală, dar avea ochi de ţăran bogat, vârâţi adânc sub arcadele cărnoase şi pielea oacheşă a omului de acţiune, şi nu paloarea adusă de rugăciune şi contemplaţie.

Auzisem vorbindu-se că are în dormitor un tablou al artistului său preferat, micul pictor din Mantova, în care era înfăţişat el însuşi îngenunchind cu adoraţie în faţa Fecioarei Maria. Modelul pentru imaginea Fecioarei fusese chiar Giulia Farnese. Astfel reuşise să îmbine sacrul şi profanul. Devotat în chemarea lui, credea că puterea temporară pe care i-o oferă poziţia sa trebuia să fie pe măsura solemnităţii spirituale, iar capul acestei Biserici, în sânul căreia preoţii rămân celibatari, nu vedea nimic rău în a folosi sabia fiului său şi pântecele fiicei pentru a-şi atinge scopurile. Am observat că papa îl luase de mână pe Cesare şi, cum acesta din urmă îşi înclinase capul spre tatăl său în timp ce îi vorbea repede şi apăsat în catalană, apăsând tot timpul mâna fiului său de braţul sculptat al jilţului. Probabil că de cealaltă parte a pieţei, din locul unde donna Lucrezia se alăturase doamnelor sale în loggia de deasupra uşii principale de la Santa Maria, erau consideraţi întruchiparea afecţiunii reciproce.

Un huruit îndepărtat a început să vibreze în aer. Tăcerea s-a aşternut asupra gloatei şi toţi s-au întors spre capătul sudic al pieţei de unde mistreţii trebuiau să se întreacă până la linia de sosire de lângă obeliscul lui Caligula. Privitorii din tribună s-au aplecat în faţă, eliberând un miros de sudoare în aerul stătut de sub acoperiş. Mi-am dat seama că sunt singura femeie între toţi bărbaţii de acolo, că celelalte doamne, exceptând suita donnei Lucrezia, s-au adunat de cealaltă parte a culoarului mărginit de o balustradă din frânghii. Mi-am împreunat mâinile în poală şi m-am uitat la ele, imaginându-mi toţi ochii bărbaţilor aţintiţi asupra mea, deşi ştiam că se uită cu toţii la acel loc din piaţă unde trebuia să înceapă cursa, cu fiţuicile de la pariuri şifonate în pumnii încleştaţi pe măsură ce vuietul creştea, ca şi cum o furtună s-ar fi abătut asupra străzilor înguste.

– Acolo sus, a murmurat Cesare apropiindu-se de urechea mea, căci

altfel nu l-aş fi auzit, se află cenuşa lui Iulius Cezar. Crezi că şi spiritul lui mai lâncezeşte pe acolo? O râde de jocurile noastre?

Când mă uitam la sfera aurită din vârful obeliscului, nori de praf maroniu se ridicau deasupra acoperişurilor vechi, acoperite cu ţiglă din Borgo şi se vărsau în *piazza*, provocându-le tusea celor de la punctul de start, care apoi se ştergeau la ochi. Balamalele care ţineau barierele din lemn au început să zăngăne. Gărzile au sărit la adăpost, aruncând mai întâi halebardele peste parapeţi. Primul mistreţ a şarjat, guiţând şi răsucindu-şi capul pe când încerca să scape de piticul care îl călărea şi se agăţa de el cu picioarele lui crăcănate, dar puternice şi cu ajutorul unor hăţuri legate de un inel din râtul porcului. Bestia furioasă a virat dintr-odată chiar spre panoul de sub punctul de observaţie al donnei Lucrezia. Mulţimea s-a tras în spate, scoţând un sunet ca vuietul mării. Înfigându-şi colţii în scânduri, mistreţul l-a aruncat pe pitic peste balustradă, unde l-au prins câţiva spectatori şi l-au aruncat înapoi în arenă.

Alţi câţiva mistreţi intraseră deja în piaţă, unii având-i încă pe jocheii pitici agăţaţi de spate, alţii fără călăreţi. Unul, cu o zdreanţă însângerată în colţi, plin de spumă şi cu ochii înroşiţi de frică, l-a atacat pe nefericitul jocheu pe care mulţimea îl aruncase înapoi pe pistă şi l-a străpuns cu colţii. Omul a căzut sub copitele celorlalţi porci, iar cursa s-a încheiat într-un talmeş-balmeş sălbatic atunci când mistreţii s-au oprit la mică distanţă de linia de sosire şi au început să-şi devoreze victima.

– Ei bine, eu niciodată..., a zis papa lăsându-se în jilţ.

Spătarul a scârţâit uşor. Un râset puternic, de maniac, a ieşit din pieptul ca un butoi al lui Michelotto.

– Priveşte, a zis Cesare înghiontindu-l în coaste. Îl vezi pe cel cu piciorul. Pariez cinci sute de *scudi* că vărgatul i-l va lua.

– S-a făcut, a răspuns Michelotto. N-ai vrea să mâncăm câştigătorul la cină? Un mistreţ cu un picior de om în burtă, asta da, noutate.

– Am planuri pentru astă-seară.

Deşi nu s-a uitat la mine, mâna lui îmi strângea tare genunchiul şi mi-era foarte clar despre ce vorbeşte. Mă simţeam ca şi cum ţeasta mi s-ar fi spart ca un ou fiert prea mult şi astfel ar fi pătruns înlăuntrul meu tot felul de emoţii. Dezgustul provocat de priveliştea mistreţului care ucisese piticul rivaliza cu fascinaţia faţă de ideea de a trăi pentru a muri. Umilinţa de a sta neînsoţită printre bărbaţi, cu un bărbat ţinându-şi mâna pe genunchiul meu într-un loc public, era copleşită de o tulburare imprudentă, aceea de a cădea pradă aurei lui Cesare de invincibil.

Dinăuntrul meu, poate chiar din locul unde Angela mă atingea cu degetele ei iubitoare, atotştiutoare, simţeam cum se ridică cu forţă o poftă care m-a făcut să-mi mişc piciorul un pic mai aproape de el şi nu am opus rezistenţă când mâna i-a alunecat un pic mai sus pe coapsa mea, unul din inele prinzându-i-se într-o aţă desfăcută din *camorra* mea verde. Am închis ochii să-mi alung iureşul din gând, cu obrajii arzând şi inima zbătându-se între coaste. Simţeam uleiul de iasomie cu care îşi parfuma barba invadându-mi simţurile, dar şi un miros periculos, sălbatic de mosc, pe care nu-l ascundea destul.

– Ar trebui să priveşti, mi-a zis, în glasul lui împletindu-se o vagă ameninţare care m-a întrerupt din visare. Am deschis ochii şi m-am uitat la el, dar el privea drept înainte, gura schimonosindu-i-se într-un zâmbet enigmatic. Cineva mă privea, totuşi, atrăgându-mi privirea.

Un băiat imberb, înveşmântat luxos în catifea de un roşu închis, cu o bijuterie mare din aur prinsă de chipiu, îşi întorsese ochii spre mine, aşezat fiind cu un nivel mai jos. Cu nişte ochi frumoşi, de culoarea castanelor deasupra unor obraji netezi, de culoarea laptelui, îmi cântărea trupul cu o curiozitate îndrăzneaţă. Mi-am plecat ochii când Cesare a înclinat capul spre băiat în semn de salut, apoi s-a întors brusc spre piaţă.

Încurajaţi cu jumătate de gură de mulţimea pentru care spectacolul mistreţilor era greu de suportat, câţiva bărbaţi în negru se împleticeau mai mult decât alergau către linia de sosire. Unul a căzut, ştergându-şi cu palmele de şolduri când încerca să se ridice. La început, ameţită de aburii parfumului de iasomie, mă întrebam doar cum vor reuşi să strângă mistreţii la un loc înainte să devasteze tot şi care va fi declarat învingător. Apoi, când simţurile mi s-au ascuţit, am simţit că un tremur îmi cuprinde inima, ca o mare amară, plină de sentimente de vinovăţie şi nesăbuinţă.

Bărbaţii erau evrei. Acum vedeam îngrozitor de limpede stelele galbene cusute pe tunici şi pe feţe pe care le recunoşteam, cu toate că era praful şi eu eram istovită. Daniel Cohen, fiul ciubotarului care-mi meşterise cufărul, Isaac ibn David, care îl făcea să plângă pe tatăl meu prea puţin simţitor atunci când cânta la vioară. Dar, cel mai rău, acum era în genunchi, în ţărână, bâjbâind după ochelarii pe care trebuia să-i poarte ca să vadă ceva, umilit de batjocura privitorilor de la linia de sosire, era chiar fratele meu, Eli.

Imaginile au început să mi se învârtească în jur în cercuri descrescătoare, de parcă şi eu aş fi început să alerg din ce în ce mai repede. Am văzut-o pe mama murind pe plaja de la Nettuno, l-am văzut pe tata cu chipul congestionat atunci când încerca să-mi spună

ce planuri are pentru mine. Pe mine însămi plutind, înveşmântată în alb, ca o fantomă, către cristelniţă. Mâna plină de răni a sorei Osanna, gura roz, zâmbitoare a Angelei, suferinţa donnei Lucrezia la banchetul cu castane, umerii goi ai lui Cesare când se îndepărta de arenă. Regina Estera îngenunchind în faţa regelui Ahasuerus, dar asta nu era decât o frescă pe un perete. Alergam, dar ceva îmi scăpa şi simţeam că toate venele îmi vor exploda înainte să găsesc acel ceva. Mă deranjau lumina şi zgomotele şi toţi oameni ăia. Cum aş putea găsi ceva?

Am încercat să mă ridic, să fug de acolo, dar mâna lui Cesare mi-a strâns şi mai tare genunchiul, degetele afundându-se în carne, prin toate straturile de haine. De cealaltă parte, Michelotto m-a prins liniştit de braţ.

– Nu te distrezi? m-a întrebat Cesare.

Apropiindu-se şi mai mult, mi-a şuierat în ureche:

– Micuţă Esther Sarfati, credeai că sunt sentimental ca regele... cum l-o fi chemând? Vezi mulţimea? Cu siguranţă te-ar rupe în bucăţi, cum au făcut blestemaţii de mistreţi cu piticul. La fel şi pe mine. Suntem amândoi *marrani.* Dar pe mine mă suportă fiindcă le ofer distracţii şi le ţin duşmanii departe de porţile oraşului. Şi probabil că te plac acum doar pentru că eşti frumuşică şi stai lângă mine. E un lucru despre care pot bârfi prin tavernele lor soioase şi în jurul vetrelor mici şi murdare. Ştiu că tatăl tău ne-a ajutat să cumpărăm toate acestea, dar acum, că le avem, roata s-a întors. Acum *tu* ai nevoie de mine.

Cineva începuse să ţipe. Era vocea unei femei. *Dă-mi drumul! Dă-mi drumul!* Oamenii îşi întorceau capetele să privească. Tânărul cu broşa prinsă la pălărie s-a întors cu un rânjet întins pe toată faţa. Strigătele se ridicau prin baldachin, rupând mătasea vărgată, crescând până sus, pe

cerul albastru; unul, apoi încă unul, apoi încă unul. Un stol de ţipete. Ţipetele mele.

– Las-o să plece, Michelotto. Începe să mă plictisească.

Şi am început să plutesc urmând firul vocii mele, cu braţul pulsând, cu picioarele libere, uşoare ca aerul purtându-mă peste bancă, de-a lungul coridorului până în Vatican, prin uşa secretă pe care Michelotto o uitase probabil descuiată, înapoi în bazilica a cărei linişte apăsătoare m-a făcut să mă opresc. Am căzut în genunchi încercând să mă rog oricărui dumnezeu dispus să mă asculte, să îmi arate o cale de ieşire din încurcătura în care mă aflam. *Trimite ciuma asupra mea,* imploram, *trimite un mistreţ rătăcit să mă devoreze sau pe Michelotto cu un pumnal.* Nu-mi era teamă; eram deja năpăstuită, ruptă în bucăţi, străpunsă până în inimă.

– Ducele Valentino are un simţ al umorului... unic, mi-a zis Dumnezeu cu un glas plin de subînţeles, dar fără să se întrerupă, totuşi.

M-am uitat în sus spre gura tainică a unei femei, făcută din aur, iar nu din carne, care se agăţa cu nişte picioare micuţe, ca de broască, tot din aur, de coastele unui cal din aur. Două braţe mici ţineau în sus un arc cu o săgeată. Am clipit şi straniului ornament i-au luat locul ochii castanii ai tânărului din lojă. Nu era un tânăr, mi-am dat seama asudând dintr-odată de umilire, ci La Fiammetta, cu picioarele ei lungi, bine proporţionate, desăvârşită în tunică şi ciorapi, cu boneta din catifea trasă ispititor într-o parte, sub greutatea broşei din aur. Şi-a trecut vârfurile degetelor înmănuşate peste mânerul elegant al unui pumnal pe care-l avea la brâu şi a râs.

Nu mi-am adus aminte nimic până să mă trezesc în patul meu, cu Angela aşezată alături, ţinând un castron cu un lichid aburind, care

mirosea a frunze putrezite.

– Bea asta, mi-a zis.

– Nu.

– Ai leşinat. Ţi-a început şi sângerarea. Asta o să te ajute.

– Nimic care duhneşte aşa nu mă poate ajuta.

Mi-am amintit de ochelarii zdrobiţi ai lui Eli, de piciorul piticului în pantaloni, ca o halcă de carne înfăşurată pentru a fi fiartă, sălbăticia rafinată a micii cuvântări ţinute de Cesare, La Fiammetta... probabil că era cu ea acum, făcând glume pe seama mea, în timp ce îi scotea ciorapii şi îi dezgolea încet picioarele fără cusur, atingându-i pielea albă a coapselor cu vârfurile degetelor...

– Nimic nu mă poate ajuta.

Cu un oftat, Angela a ridicat de pe noptieră o hârtie împăturită.

– A sosit asta.

M-a privit când deschideam scrisoarea, cu gura redusă la o linie exasperată. Mi-am trecut degetul peste blazonul ştanţat. Taur, chei, crini.

Mă vei ierta, scria el. *Nu am fost eu însumi. După cum ştii, fusesem oarecum tulburat de călugăriţa surorii mele. Uneori sunt bolnav. Vei înţelege; nici tu nu eşti tu însăţi.*

Valentino

– Ştii cum îţi zice acum? m-a întrebat Angela luându-mi epistola din mână şi citind-o dând din cap. La Violante, „cea care încalcă făgăduielile“.

– Chiar aşa?

Îmi făcea plăcere acest cuvânt drăgălaş, cu înţeles atât de urât.

– Înseamnă că mi-am primit porecla. Ai spus că aşa şi trebuie.

CAPITOLUL 5

ROMA, BOBOTEAZA 1502

Am ştiut dintotdeauna că nu aş fi putut trăi fără tine. E ceva ce nu se poate schimba, ca soarele ce răsare de la est sau ca cele cinci degete de la fiecare mână.

– Să-ţi pavez calea cu pietricele de râu, Lucrezia, ca să găseşti drumul spre casă?

Donna Lucrezia i-a zâmbit istovită Infantului Romei şi i-a mângâiat obrazul cu vârful degetelor. Unghiile ei au aruncat o licărire de perlă roz pe pielea lui cenuşie. Ne luase o oră să-i facem manichiura cu o seară înainte, scufundându-i mâinile într-o soluţie din rădăcină de urzică, masându-i-le cu o loţiune cu miros de trandafiri, îndepărtându-i pieliţele cu ajutorul unor cârpe cu praf de sticlă. Oricine ar fi crezut, mormăia Angela frecându-şi genunchii înţepeniţi, că urma să ajungă chiar mâine în Ferrara, şi nu că pleca într-o călătorie care va dura, cel mai probabil, câteva săptămâni.

– Ferrara va fi casa ei, Giovanni, l-a certat Sfântul Părinte cu emoţie în glas, dar vom merge cu toţii să o vizităm acolo, nu te teme.

L-am văzut pe Cesare înghiţind în sec. Învăţasem să-l privesc. Îl simţeam când intra într-o încăpere chiar dacă eram cu spatele, pentru că lumina lumânărilor devenea dintr-odată mai strălucitoare şi aerul, mai dulce. Eram atrasă către el cum e atras Sufletul de Frumuseţe, cum spuneau platonicii. Sau cel puţin aşa îmi plăcea să cred. Chiar şi mărul lui Adam mişcându-i-se deasupra gulerului de la cămaşă era o adevărată încântare pentru mine.

Apoi a expirat zgomotos, şi-a trecut degetele prin păr şi s-a îndepărtat de peretele de care se sprijinise, la oarecare distanţă de cei din familia lui, adunaţi în jurul focului din salonaşul madonnei, care dădea spre treptele Bazilicii Sfântul Petru. Din câţiva paşi a fost la fereastră şi s-a uitat afară. Mă întrebam la ce se gândea văzând treptele unde asasinii săi îl atacaseră pe ultimul soţ al surorii sale, dar nu-l putem citi, aşa cum nu puteam citi nici scrierea maurilor care, se zice, scriu de-a-ndoaselea. Acum atitudinea lui arăta nerăbdare.

Nu mă puteam uita pe fereastră, deoarece eram aşezată în spatele scaunului madonnei, dar auzeam zarva chiar şi prin geamuri. Suita noii ducese de Ferrara era prea numeroasă pentru a se strânge în curtea de la Santa Maria, aşa că se aduna, în schimb, în marea piaţă din faţa bazilicii. Huruitul şi tropotul necontenite erau întrerupte din când în când de strigătele oamenilor, de nechezatul cailor şi de mugetul boilor.

– Bine, a zis Cesare. Ar trebui să ne punem în mişcare.

– Vai, dar...

– Papá, dacă nu merge cineva acolo jos să facă ordine, se va însera până să plecăm şi deja a început să ningă. Violante, fii bună şi du copiii la doică şi nu te mai întoarce. Avem de discutat chestiuni de familie.

L-a luat pe Giovanni de mână şi l-a condus spre mine. O clipă s-a aflat atât de aproape, că-i vedeam fiecare împunsătură din broderia aurită a tunicii din catifea neagră şi-i simţeam parfumul de iasomie. Tânjeam să-i privesc chipul, dar nu îndrăzneam, aşa că mi-am fixat privirea pe mâna lui, pe pata lăsată de arsura de la praful de puşcă, pe vârfurile degetelor viguroase, care se odihneau pe curbura delicată a pumnului fratelui său.

– Vreau să rămân, a scâncit Giovanni. Şi eu fac parte din familie.

– Fă ce ţi se spune şi îţi promit că te voi duce mai târziu să vezi căţeluşii Bellei.

– Când mai târziu?

L-a tras pe Cesare de degete:

– Când mai târziu?

Nu venea Cesare cu noi în Ferrara? Nu zisese doar acum câteva clipe că „noi“ trebuie să plecăm înainte de căderea serii?

– Când îţi spun eu. E o promisiune între doi domni, aşa că nu mă voi dezonora nerespectând-o, nu-i aşa?

Nu, mă gândeam eu, şi viermele mic al neliniştii a început să scormonească în mine.

– Nu. Bine, atunci.

I-a pus mâna într-a mea, cu pielea caldă încă de la căldura lui Cesare, dar a trebuit să-i dau drumul pentru a merge să-l iau pe Rodrigo din poala mamei lui.

Un fir din veşmântul lui se încurcase printre perlele cusute pe corsetul madonnei.

– Lasă-mă o clipă, a cerut ea, deşi era evident că nu o preocupau câtuşi de puţin perlele care se slăbiseră.

Şi-a mângâiat fiul pe spate, i-a sărutat părul, l-a apăsat pe vârful nasului cu degetele, făcându-l să râdă. Mâinile, când îi şovăiau, când i se agitau în jurul firelor încurcate, de parcă n-ar fi ştiut decât pe jumătate ce trebuie să facă şi nu îşi amintea restul. Cesare s-a dus în spatele scaunului ei şi i-a pus o mână pe umăr. Am văzut că încheieturile degetelor i s-au albit, strângând-o tot mai tare. Ea s-a întors, implorându-l din ochi. El a dat din cap, apoi amândoi s-au uitat spre mine de ai fi zis că făcuseră repetiţii, cu expresiile feţei atât de asemănătoare, că parcă ar fi fost copiate una după cealaltă. O clipă am crezut că încercau să îmi spună ceva, dar apoi Giovanni m-a tras de mână şi mi-a zis:

– Hai odată; când isprăvesc cei mari cu vorba, va fi prea târziu să mai mergem la căţeluşi.

Vraja s-a rupt, iar ce am zărit ascuns privirii a dispărut înainte să-i pot desluşi adevărata formă.

Dintre doamnele care o însoţeau pe donna Lucrezia, doar eu păşisem

în afara Italiei, şi asta nu prea conta, deoarece pe atunci eram prea mică să-mi mai pot aminti ceva. Majoritatea nu fuseseră mai departe de Tivoli sau de băile de la Stigliano. Dar, dacă erau temătoare, ştiau să o ascundă. Eram, totuşi, un alai de nuntă, deşi semănam mai degrabă cu un oraş întreg, la cât eram de mulţi, cu bucătari şi croitori, cu propriul fierar, şelar şi cu bijutierul Alonso, care nu se spăla niciodată pe mâini, de frică să nu cumva să piardă vreun grăunte de aur. Ne însoţeau trei episcopi, ca să nu-i mai amintim pe cei doi capelani ai donnei Lucrezia. Doi, se bârfea, pentru că unul nu era îndeajuns să poarte povara păcatelor donnei Lucrezia. Îi aveam pe nobili, tot felul de dandy care se fuduleau, pariau la jocuri de noroc, beau prea mult, ne făceau complimente nouă, doamnele de onoare, şi ne ispiteau servitoarele. Ne însoţeau odraslele familiilor Orsini şi Colonna, dispuse la conversaţie cât timp trăiau pe seama Papei, şi mai bine de treizeci dintre oamenii lui Cesare.

O sută cincizeci de trăsuri s-au construit, cumpărat sau rechiziţionat de la familii romane mai înstărite pentru a transporta suita, ca să nu mai vorbim de cai, catâri şi boi, care însumau mult mai mult decât ştiam eu să număr. S-a spus că, atunci când ni s-a alăturat şi suita lui don Ferrante, ajunsesem deja să numărăm mai bine de o mie de oameni. Chiar şi în imensitatea noroioasă a pieţei Sfântului Petru ne înghionteam pentru a ne face loc, catârii se muşcau de gât, picioarele grăjdarilor erau fracturate de copite neliniştite, cei care ştiau mai bine cum stă situaţia dădeau din coate ca să ocupe cele mai bune locuri, sub ferestrele Vaticanului, unde Papa stătea ca să-i ureze drum bun preaiubitei sale fiice. După cum remarcase Angela, negustorii de lopeţi probabil câştigaseră destul de bine de pe urma căsătoriei donnei Lucrezia. Băieţii de la grajduri urmau să aibă al naibii de multă balegă de curăţat înainte ca această călătorie să se fi sfârşit. Ca toată familia ei, de altfel, Angela era în sinea ei o adevărată ţărancă; chiar şi

cuvintele ei aveau mai multe înţelesuri, precum oasele ce rămâneau azi din pulpa de vacă şi erau folosite la ciorbă a doua zi.

Când în sfârşit am început să ne încolonăm ca să ieşim din piaţă pe străzile vechi, înguste din Borgo, cavalerii pe care ni-i pusese Cesare la dispoziţie şi care ne erau escortă au fost nevoiţi să-i pocnească pe pierde-vară cu mânerele halebardelor pentru a-i da la o parte şi a ne face loc. Cu mult înainte de a ajunge la porţile oraşului, noi, cei din avangardă, care călăream chiar în spatele donnei Lucrezia, escortată de o parte şi de alta de Cesare şi Ippolito, ne-am separat de restul grupului, când unul dintre carele trase de boi s-a blocat pe podul Sant' Angelo. Cesare a trimis un om să afle ce se întâmplă, apoi, cum întârzierea era tot mai mare şi zăpada începuse să vină din ce în ce mai mult din cerul care se întuneca, el însuşi s-a întors pentru a vedea despre ce e vorba. Am încercat să-i surprind privirea când a trecut pe lângă mine, dar s-a uitat drept în faţă, cu ochii îngustaţi de lumina mohorâtă, pentru a descoperi pricina întârzierii, cu gura schimonosită de un mârâit de frustrare. Am tremurat, mi-am răsucit hăţurile la oblânc şi mi-am afundat mâinile adânc în manşonul din blană de linx. Şi dacă într-adevăr nu venea cu noi? Atunci, ce?

– Au început să demonteze blestematul de parapet ca să poată trece căruţa, i-a strigat el lui Ippolito la întoarcere.

Aşa că am descălecat cu toţii şi am început să ne învârtim pe ici-colo, nervoşi şi înghеţaţi, cu picioarele ude şi cu un sentiment de stinghereală, ca nişte musafiri care au abuzat de ospitalitatea gazdelor. Cesare şi Ippolito au condus-o pe donna Lucrezia sub acoperişul unei dughene unde se vindeau dulciuri şi m-am uitat cu invidie cum proprietarul uimit, cu mâinile tremurânde, le servea oaspeţilor neaşteptaţi migdale cu zahăr şi ghimbir din conservă.

În cele din urmă, căruţa s-a eliberat şi, în vreme ce scârţâia învăluită într-o ceaţă de respiraţie de animale şi aburi care se ridicau din acoperămintele boilor încordaţi, am încălecat din nou şi am pornit spre poartă. Acolo ne-am oprit a doua oară. Ippolito s-a înclinat peste mâna donnei Lucrezia şi i-a urat noroc, apoi s-a îndepărtat pentru a-i vorbi fratelui său. Cesare s-a aplecat în şa, a luat mâinile madonnei într-ale lui şi a sărutat-o pe obraji. Încă ţinându-i mâinile înmănuşate în roşu, contrastând cu mănuşile lui negre, a zis:

– Împrăştie pietricelele de râu, *cara mia,* ca să te pot găsi.

Au râs, apoi Cesare şi Ippolito şi-au întors caii spre oraş. M-am uitat la Angela. Lacrimile îi curgeau pe obraji, dar nu părea surprinsă. Trebuie să fi ştiut de la bun început că Ippolito nu urma să ne însoţească, dar nu era şi cazul lui Cesare. Cu siguranţă mi-ar fi spus. Poate că nimeni nu ştiuse. Poate luase hotărârea chiar în dimineaţa aceea, când îi făgăduise lui Giovanni că o să-l ducă să vadă căţeii.

Poate că, văzându-mă atât de aproape, alesese să-i vorbească Lucreziei în italiană, ca să se asigure că eu voi auzi şi voi înţelege cuvintele. Despre asta era vorba, cu siguranţă. Trebuie să fi fost un mesaj ascuns pentru mine; numai dacă l-aş fi putut descifra!

Când cei doi bărbaţi treceau pe lângă noi, Ippolito a încetinit pe nesimţite şi i-a făcut un semn cu capul Angelei, care a înclinat din cap o fracţiune de secundă, în semn de recunoaştere. Tot ce a făcut Cesare a fost să ridice de pe hăţuri una dintre mâinile cu mănuşi negre ca să-şi şteargă zăpada din ochi, să-i dea pinteni în coastele calului şi să galopeze de-a lungul coloanei, spre podul rupt şi, mai departe, spre Vatican. Nu mi-a spus un cuvânt, nu mi-a aruncat nici măcar o privire.

Dar glumise cu madonna despre pietricele. Aidoma copilului inspirat din basm, a vrut să fie sigur că-şi va găsi drumul înapoi spre comoara lui.

La două săptămâni după ce am părăsit Roma, am ajuns la Urbino, unde am preluat controlul asupra palatului ducal, obligându-i pe ducele Guidobaldo şi pe soţia lui să se adăpostească într-o mânăstire dinafara zidurilor. Chiar dacă eram înghesuiţi ca un grup de sclavi, noi, doamnele de onoare, fiind obligate să dormim pe podeaua din vestibulul donnei Lucrezia, cu mantiile pe post de aşternuturi, mi s-a părut că palatul e o bucăţică ruptă din rai. După chinurile călătoriei, poate că orice loc unde am fi putut rămâne mai mult de o noapte mi se părea un adevărat paradis. Cărările din munţi erau înşelătoare, pline de noroi şi zăpadă, adeseori blocate de alunecările de pământ. Uneori dădeam peste pâraie repezi, acolo unde hărţile noastre nu arătau nimic şi trebuia să facem ocoluri mari să găsim vaduri. Într-o noapte, neputând ajunge la destinaţie înainte să se însereze, am fost nevoiţi să dormim afară, făcându-ne tabără ca ţiganii, înconjuraţi de căruţe. Am adormit ascultând urletul sălbatic al lupilor, imaginându-mi că sunt un soldat în armata lui Cesare.

În seara sosirii noastre la Urbino, zidurile palatului străluceau roz în lumina sutelor de torţe, în timp ce noi coteam pe drumul care ducea din oraş spre deal. Ridicat pe o stâncă abruptă, invizibilă în întuneric, castelul licărea suspendat în aer. În dimineaţa următoare, soarele şi-a făcut una din puţinele lui apariţii, iar galeriile de marmură din jurul curţii străluceau de parcă ar fi fost stropite cu diamante. Pe când palatul Santa Maria era înţesat cu opere de artă şi antichităţi doar pentru că donna Adriana aflase de cutare pictor, *tapissier* sau vânzător

de cupidoni cu nasurile cioplite, care erau la modă, tot ce se afla în Urbino era o dovadă a bunului-gust şi a chibzuinţei. Dacă Santa Maria era ca o târfă bătrână, cu gura plină de dulciuri, palatul de la Urbino era ca o filosofie devenită realitate, menit să hrănească spiritul. Erau spaţii suficient de mari între tablouri, alei mărginite de bănci sau lămâi care se împleteau printre statuile din grădini.

Urmând-o pe ducesă într-un tur al sălilor şi al saloanelor cu pereţii plini de tapiserii bogate, care fuseseră scuturate pentru venirea noastră, aşa că străluceau chiar şi în lumina cenuşie, mohorâtă a iernii, am început să înţeleg de ce mă silise tata să învăţ geometrie. Îţi va arăta locul tău în lume, obişnuia el să spună. Credeam că se referă la faptul că poţi calcula o poziţie călăuzindu-te după stele şi mă întrebam la ce-mi va folosi vreodată. Apoi m-am întrebat dacă nu cumva e ceva legat de faptul că trebuia să mă compar cu fraţii mei, care sigur vor pleca pe mare cu afaceri de familie. Acum, admirând frescele *trompe l'oeil* [20], incrustate în *studiolo* la bătrânul duce, la cât de inteligent îi descriau armura atârnând într-un dulap şi cărţile preferate, îngrămădite pe un raft, mi-am dorit să-i pot spune tatei că înţeleg ce vrusese să spună şi aş fi vrut să-i pot mulţumi. Geometria ne învaţă să măsurăm proporţiile, să clădim, să pictăm şi să facem grădini, care să fie apăsătoare şi înghesuite, sau să ne înspăimânte, fiind ridicate la o scară prea mare şi să ne facă să înţelegem că într-adevăr suntem făcuţi după chipul Celui Sfânt.

Urma să aibă loc un bal în onoarea donnei Lucrezia, dar îl aşteptam cu emoţii amestecate. Poate va participa şi Cesare. Nimeni nu ştia unde se află; poate era la Neapole sau la Milano sau poate că vorbea cu ducele Guidobaldo în mânăstirea lui, la câţiva metri de zidurile

oraşului. Pe de altă parte, dormisem prost în feluritele noastre locuinţe temporare. Oasele mă dureau de la podele tari, saltele de paie pline de cocoloaşe şi lungile ore petrecute călare. Indispoziţia lunară îmi începuseră cu o zi înainte şi mă simţeam balonată şi prost-dispusă şi aveam un coş în barbă, care îmi pulsa ca o tobă. Nu încăpea îndoială că, la cum arătam, aş fi putut acri laptele sau sparge oglinzi. Dacă Cesare ar fi apărut în cele din urmă, ar fi trebuit să-mi strâng corsetul un pic mai mult şi să-mi ţin masca pe faţă toată noaptea, cu riscul de a mă sufoca.

Cum capul mi se învârtea de la zarva femeilor care cotcodăceau ca nişte găini pregătindu-se de petrecere, într-un spaţiu atât de mic, am ieşit afară. Donna Lucrezia m-ar fi muştruluit zdravăn dacă ar fi aflat că rătăceam pe-afară fără o însoţitoare, dar în starea în care mă aflam, era foarte probabil să i-o întorc şi eu. În plus, mă îndoiam că va observa că lipsesc până când trebuia să o îmbrăcăm, adică multe ceasuri de acum încolo. Madonna făcuse o adevărată artă din a întârzia la orice.

Ducesa Elisabetta avea o grădină de trandafiri ascunsă, un cerc împărţit în cinci segmente simbolizând cele cinci părţi ale madrigalului. Convergeau către centru într-o *rotunda* elegantă, mărginită de coloane, loc de întâlnire intenţionat ascuns de ochii celor din palat. M-am plimbat o vreme, ascultându-mi zgomotul paşilor pe aleile pietruite, mărginite de bănci şi cântecul unui prihor singuratic, cocoţat printre cioturile retezate ale tufelor de trandafiri. Apoi m-am aşezat în rotondă, bucurându-mă de singurătate şi de aerul rece care-mi pătrundea prin haine, calmându-mi iritaţia pe care mi-o dăduseră înţepăturile de ţânţari de pe drum, odihnindu-mi spatele chinuit de durere pe marmura rece a băncii.

Timpul a trecut şi mi-am dat seama că cerul începe să se întunece, coloanele rotondei şi pământul bogat, roşu, în care erau plantaţi trandafirii împrumutând o strălucire nepământească, ca şi cum ar fi ţinut prizoniere ultimele raze din lumina zilei. Probabil că mă aflam afară de mai mult timp decât credeam. Trebuia să mă întorc, înainte ca madonna să întrebe de mine. Dar nu mă puteam ridica. O senzaţie care începuse ca o impresie de mâini care îmi apasă umerii mi s-a răspândit prin tot trupul, în pântece, ca o piatră fierbinte care mă ţintuia de bancă. Dulceaţa parfumului de iasomie mi-a pătruns în nări şi m-a ameţit. Era aproape, ştiam. Din moment în moment aşteptam să-i aud zgomotul paşilor repezi pe pietriş şi să-i cad în braţe chiar acolo, în locul secret din inima madrigalului.

– Ia te uită la măreasa doamnă!

– Se fasă drăgusă are!

– Şi dansează exselent.

– Nu, nu, nu, „eşti un porc“... „Exselent“ e replica mea. Trebuie să zisi „se bine dansează“ şi eu spun...

– Neprisepută si ca un elefant.

– Siudat, dar exselent.

S-a auzit un pârţ ca o trompetă.

– La fel de minunat si exselent? Nu prea cred. Hopa... scusă-ne domnisă, credeam că nu e nimeni aisi.

– Chiar nu este nimeni, când s-a elucidat misterul. Doar eu.

Gatto şi Perro [21], piticii spanioli ai madonnei.

– Făseam repetisie, a explicat Perro care, derutant, semăna cel mai mult cu o felină – cu ochi galbeni şi o graţie unduitoare, în ciuda formei pipernicite.

– Pentru dansul madonnei de la bal, a adăugat Gatto vorbind încă italiana cu sâsâitul său spaniol. Trebuie să o privim si să-i adusem laude dansului.

– Ştiţi dacă madonna e gata să se îmbrace? am întrebat ieşind din rotondă. Sau e don Cesare cu ea?

– Don Sesar? N-ar îndrăsni să-si arate fasa pe aisi.

– Nu după insidentul cu Dorotea Caracciolo.

Măscăricii au revenit la spaniolă.

– Vorbeşte mai rar. Ce incident?

– Donna Dorotea era una dintre doamnele ducesei Elisabetta. O frumuseţe, după cum se povesteşte. Don Cesar, care trebuia să o conducă în siguranţă prin Romagna pentru a-l întâlni pe soţul ei la Veneţia, a răpit-o.

Perro a pocnit din degete.

– Uite-aşa!

– A făcut-o dispărută.

Gatto s-a aplecat să ia o piatră de pe alee, a pus-o în palma mâinii drepte şi şi-a trecut mâna stângă peste ea. Piatra dispăruse.

– N-a mai văzut-o nimeni de atunci.

Gatto şi-a scos piatra prin urechea stângă.

– Pesemne că a fu...

Perro i-a dat un ghiont în coaste.

– Până şi-a dat duhul.

– Drăguţ! a zis Perro, căruia îi plăceau băieţii. Acum priveşte, cotoi răutăcios, ai supărat-o pe Violante.

– Nu-i nimic, am zis, încercând să-mi opresc tremurul din voce, ţinând ochii larg deschişi şi încercând să nu clipesc pentru ca lacrimile să nu mi se reverse şi să mă dea de gol. Mai bine aş pleca. Nu-i aşa că nu veţi spune că m-aţi găsit stând neînsoţită aici? Sau...

– Sau ce?

Gatto şi-a pus mâinile în şold şi a scos în faţă burdihanul, în semn de sfidare. Era îndeajuns de nostim să-mi uşureze inima.

– Sau îi voi spune madonnei că voi credeţi că dansează ca un elefant.

Mi-am adunat fustele şi am alergat, cu cei doi măscărici urmărindu-mă în glumă, deşi s-au oprit la baza scărilor care duceau la camerele donnei Lucrezia şi i s-au înclinat Angelei, care mă aştepta acolo.

– Tocmai veneam să te caut. Pe unde ai umblat? Nu-şi găseşte colierul pe care i l-a dat don Ferrante şi stă să izbucnească un război.

– E în cutia de bijuterii neagră. Ştii, cea pe care i-a dăruit-o tatăl ei.

Luând-o de braţe, i-am întors faţa spre mine:

– Angela, a fost Cesare pe aici?

Ea a oftat:

– Nu, dragă. Din câte ştiu eu, e încă la Roma, încercând să facă o oaste pentru următoarea campanie. Cu banii împrumutaţi de la tatăl tău, probabil. Cred că nunta l-a lăsat lefter pe unchiul Rodrigo, până ce va mai vinde câteva pălării de cardinal. De ce întrebi? a vrut să ştie, eliberându-se din strânsoarea mea şi frecându-se pe braţe.

– Pentru că sunt sigură că a fost în grădina de trandafiri.

– Când? m-a privit ea cu îndoială.

În toată Romagna, Cesare păstra ştafete cu cei mai iuţi cai, aşa că ar fi putut călători mai repede decât majoritatea; şi îi plăcea la nebunie să facă surprize, de la petreceri organizate pe loc până la lovituri militare.

– Chiar acum.

Ne-am uitat una la alta, apoi Angela a dat din cap.

– Am fost cu Lucrezia toată după-amiaza, masându-i tâmplele. A apucat-o iar migrena. Nu ar fi bătut drumul până aici fără s-o vadă. Sângerezi, nu? De la asta e, neîndoios. Uneori asta provoacă halucinaţii.

– Dar...

Tot ce mi se păruse foarte clar acum câteva clipe se prăbuşea în confuzie. Ce văzusem? Doar o umbră, un nor peste soare. Totuşi,

parfumul de iasomie îmi stăruia în nări şi pe piele.

– Eşti doar obosită, dragă. Toate suntem. Trebuie să încerci să nu te mai gândeşti la el. Ţi-a dat vreun semn că te preferă? Ţi-a scris măcar o dată de când am părăsit Roma? Nu. Nu s-a născut încă femeia care să-l prindă în cursă, în afară de Doamna Soartă, dacă te consolează cu ceva.

Biata Angela! Vorbea cu mult bun-simţ, dar eu nu făceam apel la logică când venea vorba de Cesare. Ori de câte ori soseau mesagerii cu scrisori care purtau sigiliul său, speram, dar de fiecare dată se dovedea că misivele sunt pentru donna Lucrezia, don Ferrante sau cavalerii lui care ne escortau. Mă alinam cu cele două epistole pe care le primisem de la el când eram încă la Roma, mai mult mângâind cu degetele şi ochii liniile şi buclele scrisului său decât citindu-le.

– Ippolito ţi-a scris? am explodat eu, regretând imediat, cum i-am văzut chipul umbrit o clipă de o încruntătură.

– I-am spus să nu-mi scrie. Ştii bine că nu vreau necazuri până nu ne instalăm în Ferrara.

Am luat-o în faţa ei pe scări.

– Buclucul e că nu ştii cu adevărat cum e să fii îndrăgostită. Dacă ai fi ştiut, ţi-ai fi dat seama că nu avem nevoie de scrisori. Noi... el... el pur şi simplu e *aici.* Asta e tot.

– Aha. Şi exact de-asta ţii biletul pe care ţi l-a trimis îndesat în corset. Stai o clipă. Lasă-mă să-ţi periez fusta. E plină de frunze.

A inspirat adânc şi a scos un sunet ca de recunoaştere.

– Iubesc iasomia care înfloreşte iarna, mireasma pe care o dăruieşte exact când apune soarele. E o floare aşa plină de speranţă!

Din Urbino ne-am întreptat spre răsărit, spre Pesaro, pe teritoriile lui Cesare şi de acolo am continuat până la Bologna, prezenţa lui făcându-se simţită peste tot. Toate drumurile fuseseră nivelate şi reparate şi în toate oraşele pe care le-am vizitat eram întâmpinaţi extravagant de mulţimi de copii în livreaua lui, agitând crengi de măslin şi strigând „Duca, Duca, Lucrezia, Lucrezia!“. Palatele în care am stat erau reparate, fumul din bombardamente, curăţat şi toate urmele decăderi, şterse. Tapiserii noi erau agăţate pe pereţi, multe reprezentând victoriile lui Cesare, iar saltelele noi în istovitoare şi unde sora lui stătea acum trează, holbându-se la baldachinul din brocart sau la picturile din *alcove,* făcând speculaţii despre don Alfonso.

La Cesena, don Ferrante a dublat paza cumnatei sale, deoarece auzise zvonuri cum că soţul Doroteei Caracciolo pune la cale s-o răpească pe donna Lucrezia şi să o ţină ostatică pentru a-şi răscumpăra soţia. Don Ferrante călărea aproape de suita ei, deşi uneori rămânea mai în urmă ca să inspecteze garda, petrecând timp îndelungat consultându-se îndeaproape cu căpitanul gărzii, care mie-mi părea mult prea tânăr pentru îndatoririle lui. Ne-am mişcat cât am putut de iute din Forli la Faenza şi în cele din urmă la Imola, unde donna Lucrezia a stăruit să mai stăm o zi ca să-şi spele părul şi ca să ne revenim înainte să intrăm în Bologna şi să lăsăm în urmă locurile care i-ar mai fi putut aminti madonnei de casă. Parcă era un atlet care face pauză să-şi adune puterile pentru efortul final, concentrat asupra propriului centru, departe de tot ce-l înconjura. Angela spunea că era ca şi cum ar fi

trecut printr-un văl, aşa cum fac unii oameni de Ognissanti [22] când trec pe celălalt tărâm şi nu-şi mai găsesc drumul înapoi.

De obicei, zilele în care îi spălam părul erau ca şedinţele din băile din grădinile palatului Santa Maria in Portico. Aburul care ieşea din cazanele mari, cu apă fierbinte, când băgam urcioarele ca să-i udăm madonnei părul, crea aceeaşi atmosferă care ne îndemna la mărturisiri. Nevăzându-ne prea limpede prin abur, ne simţeam încurajate să ne divulgăm secretele. Ne puteam ocoli privirile, fiind prea absorbite de sarcinile noastre, de misiunea de a înmuia cu grijă părul madonnei, fără să-i udăm pielea capului sau de a amesteca pasta de decolorare din şofran pisat, albuş de ou şi suc de lămâie, asigurându-ne că acoperă fiecare şuviţă. Vorbeam cu apa, cu o şuviţă aurie plutitoare sau chiar cu degetele noastre lipiciose, pătate cu portocaliu, care ne usturau.

La Imola, totuşi, a fost cu totul altfel. Madonna păstra tăcerea, mai puţin când se plângea că apa e prea rece sau prea caldă sau că cineva o trage de păr sau că îi udă cămaşa. Noi ne făceam treaba mai departe, pricepute şi posomorâte, conştiente de hainele jilave care atârnau de pe noi şi de izul de pământ umed al şofranului, ca mirosul unui cimitir în ploaie. O săpunisem o dată cu săpunul alb, simplu, adus de la Veneţia, o dată cu cel parfumat cu ulei de trandafiri şi tocmai îi înfăşuram părul în prosoape înainte să-i aplicăm decolorantul, când şi-a smucit capul şi a aruncat o privire aspră spre vasul cu pasta portocalie, cleioasă, de parcă vasul i-ar fi fost duşman.

– Nu e destul albuş, a zis.

– Madonna, am pus acelaşi număr de ouă ca întotdeauna.

Ca de obicei, Elisabetta Senese nu ştia când să-şi ţină gura. Verişoara

Geronima, care citise cu voce tare din *Viaţa Sfântului Sebastian*, în speranţa deşartă că lectura va săgeta cumva vanitatea madonnei, a încremenit, cu mânile împreunate în poală. Angela a dat ochii peste cap şi apoi s-a uitat la mine, gest pentru care i-am fost recunoscătoare; relaţiile se cam răciseră între noi de la Urbino, de când vorbisem despre scrisori.

– Atunci, înseamnă că ouăle sunt mai mici, a replicat ea. Violante!

– Da, madonna.

– Du-te la bucătărie. Adu-mi mai multe ouă şi două castroane ca să le separăm.

Donna Lucrezia avea şi o latură de gospodină.

De ce tocmai eu? m-am gândit ridicându-mi mâinile din cazan şi ştergându-mă de murdăria lăsată de spuma de săpun pe un cearşaf vechi, pe care mi-l înfăşurasem ca să-mi protejez rochia. De unde să ştiu eu unde e bucătăria în *rocca* de la Imola? Şi oare bucătăriile sunt lipite de apartamentele ducelui sau trebuie să găsesc clădirea principală, care, fără îndoială, se află la ceva depărtare de fortăreaţa pentru arme şi praf de puşcă?

– Da, madonna.

Nu am întrezărit nicio speranţă că voi primi instrucţiuni despre cum să ajung, aşa că m-am înclinat şi am plecat în căutare. Numai după ce am închis în urma mea uşa de la odaia donnei Lucrezia mi-am dat seama că nici ea nu mai fusese aici niciodată. Imola fiind citadela fratelui ei, mă gândisem că mai fusese.

Nu ştiu cât am umblat de-a lungul coridoarelor din piatră, ale căror

ziduri groase, cioplite primitiv, fuseseră mascate în grabă cu tapiserii şi covoare, când iată că am zărit o dungă de lumină pătrunzând printr-o uşa deschisă, care m-a condus într-o sală înaltă, cu o fereastră arcuită la un capăt. Auzind voci, am intrat. Părea un fel de sală a armelor, deşi mai degrabă puse la expoziţie decât pentru folosinţă. Erau acolo torţe aprinse din pricina după-amiezii întunecate de iarnă şi reflexiile lor pâlpâitoare ricoşau de pe armurile aranjate în vitrine de-a lungul pereţilor sălii. Pe pereţii cojiţi atârnau, ca nişte snopi de porumb, suliţe, lănci, halebarde şi topoare de luptă. În mijlocul camerei erau cufere doldora de săbii şi pumnale cu mânerele ornamentate.

În încăpere se aflau doi oameni, un bărbat şi o femeie. Deşi stăteau cu spatele la mine, relaxarea cu care s-au apropiat şi felul în care îşi ţineau capul unul lângă celălalt arătau limpede că nu sunt simple cunoştinţe, primul meu impuls fiind să mă retrag. Dar deja era prea târziu; prezenţa mea fusese observată.

– Monna Violante! a zis don Ferrante, întorcându-se către mine. Sunt surprins să te găsesc aici. Te interesează armele?

– M-am rătăcit, Alteţa Voastră, am replicat pe un ton jalnic. Caut bucătăria.

– Ah! a exclamat. Te putem ajuta? Ai mai fost aici, nu?

Deşi i se adresase femeii, ea nu i-a răspuns, ci a continuat să privească foarte atent la o armură cu formă ciudată, aşezată la loc de onoare, direct sub fereastră. M-am gândit că se comportă nepoliticos, iar rochia ei era dintr-o pânză ieftină, de un mov ţipător, mai degrabă pentru o târfă decât pentru o doamnă. Mă simţeam stânjenită şi puţin insultată, aşa că am început şi eu să mă holbez la armură.

Era frumos meşterită, incrustată cu trandafiri agăţători, poleiţi cu aur, fiecare petală, frunză şi spin fiind înfăţişaţi în cel mai mic detaliu, dar, totuşi, părea menită unui cavaler cu o diformitate. Părţile componente erau foarte mici, parcă pentru un băiat, nu pentru un bărbat, iar partea din faţă era, ciudat, umflată, după care pieptarul se strângea într-o talie îngustă.

Don Ferrante mi-a prins privirea.

– Foarte frumoasă, nu?

Şi-a pus mâna uşor pe spatele însoţitoarei sale.

– Şi noi o admiram.

Femeia continua să mă ignore, dar don Ferrante nu s-a oferit să mi-o prezinte, nelăsându-mi altă opţiune decât să mă port mai departe ca şi când ea nu ar fi existat, ceea ce era foarte greu, întrucât mâna lui se odihnea cu multă familiaritate pe talia ei îngustă. M-am concentrat asupra armurii.

– Foarte, am încuviinţat. Dar are o formă aşa de stranie. Pentru cine s-a făurit? Ştiţi?

Spre uimirea mea, Ferrante a râs.

– Desigur. Pentru La Sforza. Ea a purtat-o la asediul de la Forli. Vezi cârlige din jurul ţintelor de sus?

A arătat spre o bandă cu ţinte chiar sub pieptar.

– Se pare că se făceau astfel încât ea să-şi poată prinde o fustă de ele, dacă ar fi dorit.

Am văzut-o odată pe Caterina Sforza, când, fiindu-i prizonieră lui Cesare, a călărit prin Roma în parada victoriei din anul Jubileului. Îmi amintesc că ovaţiile mulţimii s-au înteţit când Cesare însuşi a trecut pe sub Porta del Popolo şi că s-au stins apoi, lăsând în urmă doar ecouri nedumerite, când oamenii au dat cu ochii de tânărul care plecase spre Franţa cu optsprezece luni în urmă, într-o văpaie de aur şi giuvaieruri şi acum se întorsese îmbrăcat tot în negru, fără nicio podoabă. Caterina Sforza călărea aproape, în spatele celui care o capturase, înfăşurată într-o mantie închisă la culoare, cu glugă, flancată de doi bărbaţi călare, care-i conduceau calul. Avea încheieturile mâinilor şi gleznele prinse în lanţuri de aur, precum Zenobia. Imaginea ei mi-a rămas în amintire, silueta ei mică, încotoşmănată, călărind în lanţuri, în spatele tânărului general solemn, de parcă ar fi fost întruchiparea conştiinţei lui sau, poate, o afirmare a intenţiilor lui. Mi-a venit din nou în minte acum, când Ferrante remarca liniştit:

– E singura care l-a obligat la o luptă dreaptă.

M-am uitat la el, nesigură dacă trebuie să-i arăt că i-am auzit cuvintele, dar doamna de lângă nu părea să aibă aceleaşi incertitudini.

– A condus el însuşi atacul artileriei, a spus ea.

M-am întrebat dacă se simte bine; vocea îi era ca un cârâit. Dar a continuat:

– O noapte şi-o zi, fără încetare. A refuzat să se retragă chiar şi când unul dintre tunuri a făcut recul şi i-a ars mâna. A fost o privelişte minunată. Nu-l voi uita niciodată, cu ochii lui înlăcrimaţi de la fum, cu cămaşa lipită de trup, ca o a doua piele, şi ruptă acolo unde îşi tăiase o fâşie ca să se lege la mână. Era ca... era ca... Hefaistos.

– Oh, ce comparaţie jalnică! a glumit sarcastic Ferrante.

– Sunt surprinsă că erau şi femei de faţă, am zis şi imediat l-am văzut roşind şi pe însoţitoarea lui holbându-se, mărul lui Adam zbătându-i-se sălbatic sub colierul din perle, când a încercat să-şi înghită cuvintele. Mi-aş fi dorit să pot face la fel. Ferrante şi-a mutat greutatea de pe un picior pe altul şi şi-a dres glasul.

– Vittorio ştie unde e bucătăria, a zis. După cum ştii, el a mai fost aici.

Vittorio? Acum îl recunoşteam pe tânărul ofiţer din gardă, cu care Ferrante conversa adesea în timpul călătoriei noastre, era omul căruia începuse să-i crească barba acoperită cu un strat gros de praf de plumb alb, dat cu roşu în obraz şi cu buzele rotunjite cu carmin, cu rochia, acum vedea limpede, atârnându-i ciudat pe trupul pătrăţos, de bărbat.

– Dar mi-ai acordat atâta atenţie în tot acest timp, mi-am dat eu drumul la gură, toată stăpânirea mea de sine spulberându-se când l-am văzut pe Vittorio în mov ţipător, cu gulerul rotund strălucind peste clavicula osoasă. Ce sunt eu? Un soi de..., am arătat cu mâna spre armele şi armurile expuse în jurul nostru, ...tactică de diversiune?

Spre uimirea mea, Ferrante a început să râdă. Chiar şi faţa osoasă a lui Vittorio s-a înmuiat într-un zâmbet timid, în timp ce îşi strecura mâna în cea a lui Ferrante.

– Nu prea am nevoie de o tactică, a zis acesta. Gusturile mele sunt bine cunoscute în Ferrara şi, cât timp sunt discret, nimeni nu mă va raporta autorităţilor. Pur şi simplu trebuie să accepţi că bârfitorii de la Roma nu ştiu chiar tot, draga mea.

– Dar de ce...?

– Pentru că te plac, aş dori să-ţi fiu prieten. Pentru că ne asemănăm în multe privinţe, tu eşti evreică, iar eu, sodomist, amândoi suntem toleraţi, dar nu pe deplin acceptaţi. Şi ne prefacem în ţapi ispăşitori, atât de convenabili în caz de fântâni otrăvite, ciumă sau recoltă proastă. Noi, intruşii, ar trebui să stăm uniţi, dacă nu vrem să ducem o viaţă foarte precară.

Am rămas fără glas. Cum putea Ferrante să facă o astfel de comparaţie jignitoare, el, care era mereu în stare să găsească fraza sau gestul potrivit pentru a-i face pe oameni să se simtă în largul lor, să-i farmece şi să-i amuze?

– Uiţi, milord. Am primit taina botezului.

– Şi totuşi, am văzut că mâna îţi şovăie când faci semnul crucii la mesă. Fetiţo, bolboroseşti *Crezul* de parcă ai fi silită să mănânci un cârnat în sânge.

Asta nu puteam nega. Dar remarca lui nu era, totuşi, întemeiată.

– Neamul meu e ales de Dumnezeu, pe când cei ca tine...

– Îşi iau exemplul de la greci.

Mi-a aruncat-o ca pe o uşoară provocare, dar cu o notă defensivă în glas, care m-a făcut să-mi dau seama că îl rănisem, şi îmi părea rău. Nemaiştiind ce să zic, am coborât privirea şi m-am trezit uitându-mă la mâinile lui mari ca nişte labe de urs, cu degetele pline de pistrui şi de smocuri de păr de culoarea nisipului, împletite cu degetele osoase şi nu prea îngrijite ale lui Vittorio.

– Ce vreau să spun, a continuat Ferrante pe un ton mult mai blând, este că nu putem schimba felul cum ne văd ceilalţi şi că asta avem în comun. O premisă de la care putem pleca pentru a ne înţelege, sper.

– Iartă-mă, Ferrante. Biblia este împotriva... practicilor tale. Dar astfel măcar le recunoaşte existenţa. Bănuiesc că trebuie să cred că toţi suntem fiii lui Dumnezeu. Oferta ta de prietenie...

– Te-ar onora mai mult, dacă te-aş ajuta să găseşti bucătăria.

Am râs cu toţii.

– Dispoziţia madonnei cu siguranţă nu se va îmbunătăţi, dacă nu mă întorc cât de degrabă cu ouăle, am recunoscut eu.

– Probabil că îi este foarte greu.

– Tuturor ne este.

Ferrante a încuviinţat dând din cap. Vittorio mi-a explicat cu o voce răguşită, de băietan, cam pe unde sunt bucătăriile şi m-am simţit uşurată că nu s-a oferit să mă însoţească.

Am făcut rost de ouă şi două vase de la o femeie uscăţivă, aprigă, cu sânge pe sub unghii şi câteva pene mici lipite de încheieturi, şi m-am întors la stăpâna mea ca să isprăvesc cu spălatul părului.

În dimineaţa următoare am lăsat în urmă frontiera lui Cesare şi ne-am îndreptat spre Bologna, apoi spre Bentivoglio, de unde trebuia să navigăm spre Torre del Fossa, unde madonna urma să se întâlnească cu don Alfonso. Dar la Bentivoglio planurile s-au schimbat; acum,

dacă privesc în urmă, îmi pare că totul s-a schimbat.

Am ajuns în oraş pe înserate, când trăgeau toate clopotele din *campanile* pentru rugăciunea de seară, iar corbii croncăneau, întorcându-se la cuib ca nişte petice negre pe un cer mohorât, plin de norii purtaţi de vânt. La noi la *campagna* începuse aratul şi, când ne îndreptam spre porţi, pe marginea drumului se adunaseră ţărani îndesaţi, cu feţe murdare, pe care gărzile îi împingeau în lături pentru a ne face loc să trecem. Eram obosită şi nu-mi doream decât să-mi odihnesc spatele plin de vânătăi, să cobor din şa şi să mă întind pe o saltea de paie sau pe o bancă tapiţată. Nădăjduiam că locuinţa noastră nu va fi chiar spartană şi că madonna nu ne va reţine prea mult înainte ca ea însăşi să se retragă. Familia Bentivoglio dăduse un bal în cinstea ei în Bologna şi nu mai plănuia nimic de aceeaşi anvergură pentru această oprire, unde vechiul castel al familiei era mult mai mic. Cât despre mâncare, îmi pierdusem de mult orice speranţă de a gusta ceva cât de cât acceptabil şi încercam să mă obişnuiesc cu felurile fade, greoaie, specifice nordului, care îţi cădeau greu la stomac, ca plumbul din alice.

De-abia îi scosesem madonnei veşmintele, când gazda noastră, Annibale Bentivoglio, a dat buzna în cameră, împrăştiindu-i pe micii paji de afară şi, bombănind câteva scuze pentru purtarea nemanierată, a bălmăjit ceva despre nişte cai care au fost văzuţi apropiindu-se dinspre miazănoapte şi despre care se credea că sunt ai lui don Alfonso d'Este.

– Vine încoace?

Madonnei îi pierise culoarea din obraji după o lungă zi petrecută pe drum şi se concentrase în două pete intens colorate de pe pomeţi, iar ochii îi străluceau. Nu aş fi putut spune dacă se mâniase din cauza lui

don Alfonso, dacă era bucuroasă de provocare sau dacă era doar o fierbinţeală pricinuită de oboseală.

– Nu se poate, a zis, de parcă aşa l-ar fi putut alunga. Uită-te cum arăt.

Apelând la toată galanteria de care era capabil, don Annibale s-a înclinat adânc şi a zis:

– Nimic din ce văd nu-i poate displăcea lui don Alfonso sau oricărui alt bărbat, madama.

Deşi ştiam foarte puţin despre bărbaţi pe vremea aceea, am fost de acord.

De obicei, poeţii erau cei care o numeau pe Lucrezia frumoasă, împreună cu ambasadori care aveau stăpâni de impresionat sau cu petiţionari recunoscători pentru judecata ei dreaptă. Şi, bineînţeles, singurul bărbat care o iubise orbeşte. Da, era fermecătoare şi inteligentă şi le zâmbea bărbaţilor, privindu-i într-un fel anume de sub pleoapele plecate, astfel că ei ajungeau s-o ia drept o rivală a Elenei din Troia. Avea o graţie firească, când mergea, parcă plutea, şi când dansa, parcă păşea pe nori. Desigur, se îmbrăca extraordinar, cu acelaşi simţ înnăscut al stilului pe care îl aveau toţi cei din familia ei, iar chipul şi atitudinea sa impresionau chiar şi în momentele de doliu cele mai întunecate. Chiar şi acum, când încă avea noroi prins de tivul rochiei, părul jilav, lipit de frunte şi cearcăne ca nişte vânătăi sub ochi, don Alfonso nu prea avea de ce să se plângă.

– Dacă vine, asta e, a zis Angela, a cărei relaţie cu donna Lucrezia îi îngăduia mai multă libertate de a vorbi deschis decât celorlalte. E soţul vostru. Ar trebui să începem să ne îngrijim de înfăţişarea voastră chiar acum.

Donna Lucrezia a tras adânc aer în piept.

– Desigur, a zis ea aplecându-se să ridice o oglindă din cufărul de călătorie de pe podea. Unde ar fi cel mai indicat să-l primesc, don Annibale?

A început să-şi perie părul, care la umezeală avea tendinţa de a se încreţi.

El a ridicat din umeri.

– Am o casă mică, madonna. Nu avem decât o sală.

– Prea bine. Îi poţi spune lui don Alfonso că îl voi primi personal în sală.

Don Annibale s-a înclinat şi s-a retras, iar odăiţa din turn a fost cuprinsă de agitaţie, în timp ce desfăceau cutii, rochii, *camorre,* cămăşi, pălării şi văluri aruncate pe pat, podoabe şi pomezi vărsate pe masa de toaletă. În cele din urmă, donna Lucrezia şi-a alungat toate doamnele, cu excepţia mea, a Angelei şi a slujitoarei Catherinella. De ce m-a păstrat pe mine nu aveam nici cea mai vagă idee; eram una dintre cele mai necunoscătoare femei din suita ei şi mă aştepta o provocare destul de grea. Pesemne că donna Lucrezia credea că-l va face pe don Alfonso să aştepte un ceas, adică un timp îngrijorător de puţin, în care să se poată îmbrăca aşa cum se cuvine pentru prima întâlnire cu noul ei soţ.

Din fericire, a ales o rochie simplă de culoarea dudelor, cu mâneci tot simple, din dantelă. Sub ea purta o cămaşă curată, de in alb, strânsă la gât cu o broşă cu perle, aleasă dintre darurile de nuntă trimise de familia Este, care îi fusese prezentată de Ippolito la căsătoria prin

mandat, când Ferrante, dintre toţi oamenii, i-a stat alături în calitate de mandatar al fratelui său mai în vârstă. Cu părul desfăcut revărsându-i-se pe umeri şi pe spate în bucle strânse, din cauza plasei pe care o purtase de când plecasem din Imola, arăta sfioasă ca o mireasă neprihănită. Don Annibale a trimis un paj să ne escorteze, dar înainte să părăsim camera, donna Lucrezia a cerut să vină sora ei, Osanna. Nimeni nu ştia dacă acesteia i se oferise adăpost în castel sau în oraş, dar, când a apărut în cele din urmă, madonna ne-a alungat şi a petrecut câteva minute singură cu ea.

În sfârşit, ne-am prezentat în sală, Catherinella urmându-ne îndeaproape şi ţinând trena stăpânei, ca să nu atingă podeaua. Locuitorii castelului nu se aflau la porunca lui Cesare, ca în Romagna, aşa că întreaga casă părea lăsată de izbelişte, având un uşor miros de mucegai. În sală, totuşi, făcuseră târziu un efort, în onoarea moştenitorului ducelui de Ferrara. Lămpile şi luminile erau aprinse, platouri cu pâine şi brânză, jambon şi fructe conservate, aşezate de-a lungul mesei pătate de seu, astfel că cei care călătoriseră puteau lua o gustare. Ei înşişi stăteau ciorchine în jurul focului de la capătul îndepărtat al sălii, o adunare de bărbaţi bine-făcuţi, în veşminte sobre, cu dulăii la picioare şi pajii învârtindu-se printre ei cu căni cu vin.

Pajul nostru ne-a anunţat, iar unul dintre bărbaţi s-a desprins de grupul din jurul focului, traversând sala cu paşi lungi, apăsaţi şi urmat de vreo doi câini de vânătoare tărcaţi. Şi-a dus mâna dreaptă la inimă, într-un gest romantic, care nu se potrivea deloc cu trupul lui masiv şi cu hainele simple.

– Vi-l prezint pe don Alfonso d'Este, ne-a zis don Annibale grăbit.

Don Alfonso s-a înclinat. Am observat că părul scurt, ondulat, începuse să i se rărească în vârful capului. Donna Lucrezia, ai cărei

ochi au rămas aţintiţi în jos, a făcut o reverenţă adâncă.

– Donna Lucrezia Borgia, a spus don Annibale, în timp ce ea îi oferea mâna soţului ca el să o sărute.

Don Alfonso a rămas nemişcat o clipă ce mi-a părut o veşnicie, încruntându-se pe deasupra capului donnei Lucrezia. Mirosul de seu şi câine ud mi se lipise de gâtlej şi mi-am ţinut respiraţia până când am simţit că încep să ameţesc. Dintr-un anume motiv, n-o plăcea. Probabil că o să ne trimită înapoi la Roma, pe o vreme rece de iarnă, făcând cale întoarsă, doborâţi sub povara umilinţei, dar şi a bagajelor. În sfârşit, îl voi revedea pe Cesare. El nu va vrea să mă vadă. Încercam să-mi închipui furia lui, dar nu puteam, mă simţeam uşurată, apoi îngrozită că chipul lui începuse deja să-mi pălească în amintire.

Cu o mişcare ciudată, don Alfonso şi-a mutat mâna stângă în dreptul inimii, eliberând mâna donnei Lucrezia şi ridicând-o din plecăciune. A rămas uşor aplecat, cum fac oamenii când obosesc sau când încearcă să-şi protejeze o rană din dreptul stomacului. Don Alfonso părea destul de sănătos, lat în umeri şi cu înfăţişarea colerică, dar poate că astfel îi era aparenţa, dinăuntru era măcinat de sifilis. Am încercat să îi atrag atenţia Angelei, dar nu părea interesată de toată pantomima şi privea încordată spre grupul de lângă foc; poate spera să-l vadă pe Ippolito printre ei.

– Servitorul vostru, madonna, a zis don Alfonso.

Avea o voce aspră şi un pronunţat accent nordic.

– Dimpotrivă, sire, am impresia că eu sunt slujitoarea voastră, dacă mai e valabil contracul încheiat între familiile noastre.

Donna Lucrezia şi-a privit soţul direct în ochii isteţi şi albaştri şi a zâmbit. Era limpede că el îi înţelesese răspunsul, dar părea şovăitor, neştiind ce să facă cu el. Deodată, s-a înclinat, strângându-şi ambele mâini la piept. Donna Lucrezia a icnit uşor. Un scâncet ciudat i-a scăpat lui don Alfonso; m-am temut că are o criză şi am înaintat un pas să-l ajut; era un gest instinctiv ce nu-i scăpase madonnei, care mi-a aruncat o privire mustrătoare.

Don Alfonso s-a îndreptat, apucând cu ambele mâini o legăturică mişcătoare de puf alb. Întinzând mâinile foarte ţepene spre donna Lucrezia, a zis:

– Ţi-am adus un dar.

Mi s-a făcut inima cât un purice; încă o dată am încercat să-i atrag atenţia Angelei, dar ea continua să privească spre foc. Deşi crescuse printre bărbaţi care adorau vânătoarea, donna Lucrezia ura câinii; spunea că sunt gălăgioşi, murdari, iar puricii lor o făceau să strănute.

– Un câine de poală, a subliniat don Alfonso, confirmându-mi temerile, pe când donna Lucrezia rămăsese înfiptă în pământ, cu zâmbetul ca o mască. Am luat-o pe mama lui de la un indian pe care l-am întâlnit la Veneţia.

– E foarte...

– Poftim, ia-l. Lasă-l să se obişnuiască cu tine, apoi se va linişti. Câinilor le place să aibă un conducător. Sunt ca lupii, înţelegi?

Donna Lucrezia parcă nu înţelegea, dar îşi cunoştea bine îndatoririle, aşa că a luat căţeluşul de la don Alfonso, ţinându-l precaut de labele din faţă. Arăta mai mare bălăbănindu-se între mâini, cu picioarele mai

puternice şi cu mutra cârnă mai la vedere.

– Giulio a zis că o să-ţi placă, a continuat don Alfonso. Cică femeilor le plac lucrurile astea.

A arătat cu capul spre grupul de lângă foc:

– Fratele meu, Giulio.

Unul dintre bărbaţi a înclinat din cap şi abia acum am înţeles de ce Angela nu le acorda nicio atenţie stăpânei sale şi lui don Alfonso. Se vedea că sunt fraţi; aveau acelaşi nas lung, puţin coroiat, parcă spart şi vindecat strâmb, dar asemănările încetau aici. Părul castaniu al lui don Alfonso era tuns scurt, cel al lui don Giulio cădea în bucle aurii. Ochii primului erau de un albastru spălăcit, ca o zi frumoasă de iarnă, iar cei ai celuilalt, violet, cu gene aşa de lungi, că puteau stârni invidia oricărei fete. Era proaspăt ras, iar obrajii îi păreau o piersică cu puf. În locul buzelor subţiri ale lui don Alfonso, întoarse în jos exagerat de mult, don Giulio avea gura ca a lui Ippolito, plină şi senzuală, numai bună de sărutat. În alte împrejurări, eu însămi m-aş fi simţit atrasă de el.

– Mulţumesc, milord. Fratele vostru a fost într-adevăr foarte grijuliu. Cred că sunteţi fericit cu toţi fraţii voştri. Don Ferrante în mod deosebit a fost ca un munte de putere pe drum. Şi monseniorul Ippolito, desigur, este un bun prieten al fratelui meu, ducele.

Probabil că madonna ştia despre Angela şi Ippolito, dar nu a făcut nicio aluzie, iar Angela părea să nu fi auzit rostindu-se numele iubitului ei.

– Am impresia că au fost ridicaţi la rang de cardinali la acelaşi

consistoriu, a zis don Alfonso puţin debusolat.

Apoi, elucidând mulţumit misterul, a continuat:

– Presupun că s-a înfiripat un fel de camaraderie. Cam ca aceea pe care o aveţi cu cei cu care vă însufleţiţi, nu?

– Sunt convinsă că aveţi dreptate, a răspuns madonna cu căldură.

– Ei bine, nevastă, n-ai vrea să stai puţin alături de mine? Nu greşesc dacă spun că, odată ajunşi la Ferrara, serbările ne vor lăsa prea puţin timp să ne putem cunoaşte mai bine.

S-a mişcat pentru a-şi pune mâna sub cotul donnei Lucrezia. Ea se juca prosteşte cu căţelul. Păreau o pereche nesigură de paşii unui nou dans, până ce am înaintat şi am luat animalul. Don Alfonso m-a observat pentru prima dată.

– Pe Jupiter! a exclamat el şi o clipă am crezut că am fost prea îndrăzneaţă, după eticheta ferrareză.

Se putea vedea că şi donna Lucrezia se teme de acelaşi lucru. Apoi don Alfonso a continuat:

– Semănaţi ca două picături de apă.

Donna Lucrezia a părut nu numai uşurată, ci şi sincer încântată. Eram, totuşi, cu vreo şase ani mai mică decât ea şi faţa mi se păstra mai bine; biata madonna se lupta cu bărbia retrasă moştenită de la tatăl ei. De fapt, numai părul ne asemăna, iar al meu nu era decolorat.

– Aceasta este monna Violante, a zis ea. Nu face parte din suita mea de foarte mult timp, dar îmi place. Ea şi donna Angela, verişoara mea,

sunt de nedespărţit.

Clipele s-au scurs mai încet până ce Angela a băgat de seamă că madonna îşi îndreptase atenţia asupra ei, abia luându-şi ochii de la foc pentru a şi-i pironi în jos, parodiind desăvârşit sfiala şi făcându-i lui don Alfonso o reverenţă. Am simţit că mi-a scăpat un oftat de uşurare şi eram încredinţată că mă auzise şi don Alfonso, deşi nu a arătat.

– Trăsnit nume! a comentat el.

– E o poreclă dată de fratele meu, a contraatacat donna Lucrezia şi am văzut o expresie de neputinţă şi resemnare trecând peste chipul lui don Alfonso, aceeaşi pe care o avea şi don Ferrante când venea vorba de Cesare.

Apoi mi s-a adresat surâzând:

– Ei bine, nu ar fi prea elegant din partea mea să întreb de ce, dar sunt convins că nu vei face nimic ca să o meriţi şi la Ferrara.

– Nu a făcut nimic ca să o merite, în primul rând, a spus donna Lucrezia uşurel. Este o ironie, o recunoaştere a integrităţii monnei Violante.

Apoi, oferindu-i braţul lui don Alfonso, s-a lăsat condusă de-a lungul sălii, spre şemineu. La un semnal al lui don Alfonso, ceilalţi bărbaţi s-au retras pentru a le lăsa puţină intimitate lui şi miresei sale.

M-am aşezat cu Angela pe o bancă de lângă masă. Am reuşit să arunc câteva priviri spre donna Lucrezia şi don Alfonso, deşi mă străduiam să ţin căţelul să nu sară pe masă, după mâncare; nu era el prea puternic, dar se zvârcolea nemaipomenit.

– Cred că se-nţeleg, nu? i-am spus Angelei, aşteptând să-mi confirme impresia că, în ciuda câinelui, donna Lucrezia aprecia gestul romantic al soţului de a veni şi de a o întâmpina astfel înainte ca ceremoniile oficiale să aibă loc în Ferrara. Şi că, indiferent de ce i s-o fi spus, don Alfonso fusese plăcut surprins de ţinuta modestă a madonnei şi de atitudinea ei sfioasă.

– Aşa e, a răspuns ea aruncând o ocheadă discretă spre ei, înainte să se întoarcă spre don Giulio, aşa cum fierul e atras de un magnet. Dumnezeule! a şoptit, trăgându-mă de mânecă, aşa că am fost nevoită să-i dau drumul căţelului care a plonjat printre farfurii, vin încoace!

Distanţa dintre noi şi grupul de bărbaţi se micşorase, iar ei se îndreptau spre noi, încă discutând, fără a se uita în direcţia noastră, încercând să se asigure că nici stăpânul lor, nici donna Lucrezia nu le vor băga de seamă îndrăzneala. Mi-am amintit de cina cu castane a lui Cesare şi mi-am spus că viaţa va fi foarte grea la Ferrara.

Neobservat, Ferrante se alăturase grupului fratelui său şi acum făcea prezentările, rămânând între noi şi oamenii lui don Alfonso, ca şi când ar fi fost însoţitorul nostru. S-au înclinat, noi am făcut reverenţe, apoi am rămas într-un cerc, oarecum stânjeniţi, vorbind despre voiajul nostru, despre vreme, despre avantajele călătoriei spre Ferrara pe uscat sau pe apă, despre apropierea carnavalului şi despre cum se sărbătoreşte la Roma şi în Ferrara. Foarte puţini ştiau câte ceva despre carnavalul roman, iar eu nu eram prea încântată de perspectiva celui din urmă, unde aruncatul cu ouă în prostituate părea principala distracţie.

Angela nu spunea nimic. Prietena mea vorbăreaţă şi rafinată, care îşi condusese cu atâta fineţe campania de a-l cuceri pe Ippolito, stătea lângă mine ca o fată nătângă, învârtindu-şi fusta între degete şi

holbându-se în podea, la ornamentele de pe pereţi, la câinele care ţopăia printre farfuriile de pe masă, la orice altceva decât la ce-şi dorea să privească, adică ochii violet, atât de frumoşi, ai lui don Giulio.

CAPITOLUL 6

FERRARA, FEBRUARIE 1502

Niciodată pur şi simplu fericită...

Ducele Ercole fiind văduv, fiica sa Isabella, marchiză de Mantova, trebuia s-o întâmpine pe madonna la Ferrara. S-a văzut limpede de la bun început că donna Isabella îşi făcea datoria cu o politeţe forţată. La Curtea ei se refugiaseră mulţi dintre cei surghiuniţi de Cesare din Romagna, inclusiv primul soţ al madonnei, Giovanni Sforza. Donna Isabella nu se sfia să-şi arate nu numai dezacordul profund faţă de felul cum fratele ei îşi alesese mireasa, ci şi resentimentele pricinuite de faptul că madonna, acum ducesă de Ferrara, o întrecea în rang chiar la ea acasă.

Deşi don Alfonso şi donna Lucrezia se hotărâseră să-şi termine călătoria până la Ferrara pe uscat, când, însoţită de don Giulio, ne-a întâmpinat la Malalbergo, donna Isabella a stăruit să mergem cu o corabie.

– Ne va întârzia foarte mult, s-a opus don Alfonso, uitându-se urât la sora lui.

– Dar m-am trezit special în zori ca să aduc un bucentaur [23] , a parat donna Isabella, încercând să obţină ce vrea, ridicându-şi ochii obosiţi spre fratele său.

Donna Isabella era plinuţă, cu părul roşcat, ale cărui onduleuri demodate erau ascunse în pieptănături aproape la fel de complicate ca ale donnei Adriana. Avea o gură mică, răutăcioasă şi un nas grosolan, cărnos, dar ochii-i erau foarte frumoşi şi ştia să se folosească de ei.

Deşi donna Lucrezia îşi păstra în public veselia molipsitoare, noi, apropiaţii ei, ştiam cât de îngrozită fusese de această întâlnire. Se descurca foarte cu bărbaţii, dar îi era greu să lege prietenie cu femei.

– Aş fi preferat să-şi fi trimis soţul în această misiune, a şoptit ea când eu, Anglea şi Geronima o ajutam să se îmbrace.

A urmat un murmur general de încuviinţare. Toate îl cunoscusem la Roma pe don Francesco Gonzaga şi rămăsesem încântate de el, în ciuda buzelor lui groase şi a nasului care parcă fusese strivit de o minge de fotbal trimisă greşit. Avea tendinţa de a sta tot timpul încruntat, fiind foarte orgolios, şi credea că, dacă se încruntă, nu mai are ochii bulbucaţi, dar toate acestea nu-i ascundeau plăcerea pentru desfătări. Se zvonea că o urăşte pe donna Isabella, deoarece ea avea un creier pe care chiar voia să-l folosească, şi că lui îi plăcea să se bucure de nenumăratele sale ţiitoare, dar şi de unii paji mai drăgălaşi.

– Puţin probabil în asemenea împrejurări, a zis vara Geronima, şi chiar ea a părut că regretă.

– Poate că, a răspuns madonna ridicându-şi braţele şi întorcându-se pentru ca Angela să-i poată strânge corsetul, ar trebui să găsim ocazia potrivită să-i comentăm absenţa. Ca să-i reamintim într-un fel de ce li se întâmplă soţilor mei. Dacă nu-l mulţumesc pe tata. Sau pe fratele meu.

Tonul ei păstra doar o uşoară urmă de ironie, ca şi cum ar fi încercat să o camufleze, dar nu ar fi reuşit.

– Pentru Dumnezeu, fato, nu aşa de strâns! Vrei să leşin la picioarele Isabellei Gonzaga? Mai desfă-l puţin. Doar nu e niciun pericol să apar grasă, în comparaţie cu ea.

– Arată ca o broască râioasă împopoţonată, mi-a şoptit Angela mai târziu, când cele două femei îşi zâmbeau şi se îmbrăţişau pe ţărmul plin de noroi, iar noi stăteam la o parte.

Angela încerca atât să evite, dar şi să atragă privirea violet a lui don Giulio. Lapoviţa ne izbea în faţă, adusă de un vânt de gheaţă. Peisajul era mohorât, trist, simplu. Când donna Isabella a uitat o clipă care îi era rangul şi a încercat să se urce pe corabie înaintea donnei Lucrezia, unul dintre caii care aşteptau pe poteca edecului a ridicat coada şi a început să se balege. L-am văzut pe don Giulio uitându-se la rahaţii aburinzi, apoi la sora lui, la madonna – o învolburare de satin şi hermină – şi la Angela, care îşi ascundea faţa în gluga mantei tivite cu blană de vulpe, şi a zâmbit.

Am debarcat la Torre del Fossa, când dezhămau caii şi scoteau vâslele pentru ultima parte a călătoriei noastre. Aici, ducele Ercole, însoţit de toată suita lui, aştepta pe un mal al canalului. Blazoanele familiei Este

fluturau în vârful turnului de veghe care dădea şi numele satului. Frânturi de conversaţie şi de muzică ajungeau până la noi purtate de vânt, de pe puntea bucentaurului ducelui, având prora aproape la fel de înaltă ca turnul pe care se vedea vulturul cu două capete al familiei Este, sculptat ca o făptură fantastică. Un şir de ţărani îndesaţi, în haine din stofă ţesută în casă, clipeau ca să-şi scoată lapoviţia din ochi, pe când noua lor ducesă, în rochia ei cu fir de aur, cu mânecile stacojii din satin, cu părul strălucind de diamante şi fulgi de zăpadă, cu o perlă cât o pară mică ridicându-i-se şi coborându-i pe piept în ritmul suflării, a îngenuncheat în noroi să îi sărute mâna socrului. Ne-am ţinut respiraţia. Ducele Ercole a ridicat-o pe madonna şi a sărutat-o pe amândoi obrajii, apoi, întinzându-şi buzele subţiri într-un zâmbet, i-a făcut Catherinellei semn să cureţe noroiul de pe fustele stăpânei. Am răsuflat uşurate.

Donna Lucrezia s-a urcat pe corabia ducelui, lăsându-ne pe noi, restul, să o urmăm în cealaltă barcă. Atmosfera era întreţinută de muzicienii de la Curte şi de poeţii care declamau elogii la adresa familiilor Este şi Borgia. Noi, în cel de-al doilea şlep, ne descurcam singuri. Sorbeam vin fiert, condimentat, şi priveam fâşia de pământ care se întindea sinistru de o parte şi de a alta a golfului, vâslele clipocind, câmpiile întinse, străbătute de canale de irigaţii, întinzându-se ca nişte bucăţi de plumb sub cerul de iarnă, viţa-de-vie neagră şi plopi ososi, clădirile joase, la fel de şterse ca oamenii care trăiau în ele şi ca pământul pe care îl arau. Sufletu-mi spaniol tânjea după culoare. Privind la Angela, mă întrebam dacă şi ea simte la fel, dar părea atât de ruptă de realitate, încât mă îndoiam că observase împrejurimile. M-am uitat din nou în depărtare, atrasă de umbrele strânse la orizont, în spatele lizierei de plopi a căror reţea de ramuri acoperea malul canalului. Pe când priveam, umbrele au început să se desluşească, prefăcându-se într-o mare din care se înălţau patru turnuri pătrate şi astfel am văzut

prima dată castelul Este, ce avea să-mi fie cămin de acum înainte. Arăta sumbru, respingător şi îngrozitor de rece.

– Aproape că o auzi de aici pe Parisina Malatesta plângând, a zis Angela cu un tremur.

Pe-atunci Parisina şi iubitul ei, Ugo d'Este, care era şi fiul ei vitreg şi fratele mai mare al ducelui Ercole, erau aproape la fel de vestiţi ca Paolo Malatesta şi Francesca di Rimini ai lui Dante, dar temniţa unde fuseseră închişi şi apoi executaţi la porunca ducelui Niccolo, este renumită şi azi pentru alţi prizonieri, dar Ugo şi Parisina aproape că au intrat în uitare.

– Mai întâi va arăta locul unde au avut loc faimoasele execuţii.

Triumful şi amărăciunea se simţeau în glasul donnei Isabella, care se uita la colierul cu diamante şi rubine care îi aparţinuse mamei sale şi care acum împodobea gâtul madonnei. Stăteam în picioare pe scara lungă, care ducea din curtea principală din Corte Vecchio până la locul unde conducătorul celor din Savi [24] şi alţi demnitari civili aşteptau ca să-şi ţină cuvântările de bun venit. Donna Isabella stătea pe treapta de sus, aşa că donna Lucrezia era obligată să-şi ridice privirea ca să se uite la ea.

Donna Isabella refuzase să coboare de pe scări să-şi salute cumnata în curte. Era prea mare înghesuiala, spusese ea, cântărind din ochi amestecul de oameni, cai, catâri, căruţe cu bagaje, boi, litiera pe care Sfântul Părinte i-o dăduse madonnei pentru călătorie, înclinându-se într-o parte ca o corabie eşuată, cu perdelele atârnând prin noroi. Dar bănuiesc că dorea ca madonna să se împiedice pe treptele de marmură

tocită şi alunecoasă, sperând să-şi rupă gâtul ei drăguţ sau cel puţin să-şi piardă tiara de diamante, safire şi perle enorme care-i aparţinuse tot ducesei Eleanora.

Sigur auzise calul madonnei, care, speriat de un zgomot puternic când intram în oraş, se ridicase în două picioare şi o azvârlise pe jos. Fără îndoială că o înfuriase felul cum madonna reuşise să întoarcă incidentul în favoarea ei, odată ce s-a ridicat în picioare şi a încălecat din nou, strigând mulţimii într-o ferrareză poticnită:

– Vedeţi? Am căzut săgetată de dragostea pentru Ferrara.

Cuvintele i-au adus un ropot de aplauze şi fluierături, însoţite de o fluturare a fanioanelor în culorile lui don Alfonso, roşu şi alb. Apoi cineva a dat drumul unei archebuze, iar don Alfonso a stăruit ca madonna să descalece şi să i se găsească un cal mai liniştit, pentru că se temea că va cădea din nou. În caz că donna Isabella sperase că donna Lucrezia îşi isprăvise rezerva de farmec şi noroc, descurcându-se atât de elegant, urma să sufere o nouă dezamăgire, când madonna a rostit blând:

– Cred că soţul doamnei i-a închis pe Parisina şi pe Ugo sub Torre Marchesana, unde să stau. Soţul meu deja m-a prevenit că tatăl său va dori să-mi arate acest loc şi că uşile celulelor sunt foarte joase.

A râs cu râsul ei răutăcios, iar donna Isabella s-a îndreptat de spate, madonna îmbrăţişând-o ca între surori.

– Poate el crede că sunt deosebit de predispusă la accidente şi în pericol de a mă lovi cu capul.

Apoi şi-a atins inocentă tiara.

Ducele Ercole a sugerat că poate doamnelor madonnei le-ar plăcea să o însoţească în vizita la locul execuţiei, unde petele negre de pe una dintre dalele de piatră puteau fi doar umezeală sau chiar urmele de sânge ale nefericiţilor îndrăgostiţi. Deşi, în general, nu era socotit om cu imaginaţie, ducele Ercole avea opinii oarecum sinistre despre moralitatea tinerelor din Roma şi se simţea obligat să ne spună făţiş că doamnelor din Ferrara li se cere să respecte o conduită mult superioară.

Ne-am început excursia binedispuşi. Trecuseră trei nopţi de la sosirea noastră şi, deşi nu ne spusese încă nimic, donna Lucrezia părea mulţumită de soţ. Indiferent de reputaţia lui de beţiv şi de afemeiat şi de faptul că petrecea multe ore în topitorie sau la cuptorul pentru olărit, provocând frecvent incendii în partea de miazănoapte a grădinilor castelului, fusese meticulos în ceea ce priveşte atenţiile faţă de soţia sa. În fiecare seară făcea o scurtă plimbare de-a lungul galeriei care unea Corte Vecchio cu castelul, unde i se alătura pentru o cină intimă, şi nu se întorcea în propriile apartamente până în zori. Din zâmbetul languros al madonnei în timp ce o îmbrăcam şi din umbrele adânci care i se întindeau sub ochi şi pe care i le mascam cu praf de plumb şi ulei de violete, am dedus că don Alfonso învăţase vreun truc aducător de plăcere de la târfele lui. Îi îndrăgise chiar şi căţeluşul şi-i găsise un nume. Îl striga *Alfonso, Fonsi* pe scurt.

Sfidând intenţia ducelui Ercole, chicoteam şi flirtam în timp ce ne îndreptam spre locul execuţiei lui Ugo şi Parisina, ne ridicam fustele pentru a coborî scările către temniţe, arătându-le gleznele, pulpele şi chiar genunchii tinerilor care ne aşteptau la baza scării pentru a ne prinde. Mulţi călătoriseră cu noi de la Roma şi continuam flirtul care

începuse pe drum. Numai că plăcerea noastră a pâlpâit şi s-a stins când am trecut printr-o portiţă în ruină, de-a lungul pasajului îngust pe ai cărui pereţi se prelingea clisa, şi am ajuns în faţa celulei, nu cu mult mai mare decât ecluzele care controlau nivelul apei din şanţ, unde Ugo d'Este îşi înfruntase tatăl, îşi respinsese duhovnicul şi îşi jertfise viaţa în numele iubirii.

– Oricum, e o sursă bună de hrană la vreme de asediu, a glumit unul dintre tineri, desprinzând un melc de pe spatele unei uşi legate în fier, dar nimeni nu a râs.

Am văzut-o pe Angela foindu-se lângă mine şi oftând şi i-am căutat mâna, pe care am simţit-o lipicioasă într-a mea. Deşi ducele îi oferise madonnei braţul, ea a clătinat uşor din cap, a luat o torţă de la un paj şi, aplecându-se sub prag, a păşit singură în celulă.

Când a revenit, era albă la faţă şi plină de broboane de sudoare, care îi străluceau pe frunte, în lumina torţei, cu o mină gravă şi de nepătruns. Ca o mască, atrăgea atenţia asupra ochilor unde mi-am închipuit că văd spiritele îndrăgostiţilor sacrificaţi reflectându-se în pupilele ei negre, dilatate. Apoi momentul a trecut, aerul umed fiind stârnit de râsul ei politicos, în timp ce spunea:

– Mai bine că niciunul dintre ei nu a trebuit să se chinuie, închis mult timp într-un astfel de loc. Mânia şi compasiunea tatălui vostru s-au amestecat la fel de potrivit ca sângele trădătorilor, Alteţă.

De multe ori m-am întrebat dacă şi-a mai amintit aceste cuvinte în anii care au urmat. Dacă a ajuns să le regrete sau nu, ele şi-au atins scopul cu ducele Ercole în acea zi. Spre dezamăgirea donnei Isabella, el i-a oferit donnei Lucrezia bijuteriile familiei, care nu fuseseră prezentate de Ippolito la căsătoria prin mandat. Era captivat nu numai de

înţelepciunea ei, ci şi de victoria pe care o repurtase aducând-o pe sora Osanna la Ferrara şi de perfecta înţelegere a vânătorii cu şoimi. Angela vedea generozitatea ducelui ca pe o dovadă a priceperii donnei Lucrezia de a se purta cu bărbaţii, deşi eu, fiică a tatălui meu, bănuiam că podoabele sunt doar împrumutate, în vreme ce zestrea madonnei, banii pentru cheltuielile propriei case, ţinuţi într-un seif din trezoreria ducelui Ercole, nu erau un împrumut. Eram convinsă că giuvaierele erau apă de ploaie, iar strâmbătura ironică pe care o făcea donna Lucrezia când se admira purtându-le m-a convins că gândeşte astfel.

– Ce fătarnică e Isabella! a remarcat Angela în intimitatea camerei noastre. Ştii că fiul ei cel mare se va logodi cu Luisa?

– Luisa?

Ce tot îndruga? Sperasem să întorc cumva conversaţia spre Giulio, acum, că tot vorbeam despre familia Este şi neajunsurile lor. În schimb, ea s-a eschivat în această nouă direcţie, evident irelevantă. Fiul Isabellei nu putea fi decât un copilaş.

– Da, Luisa. Fiica lui Cesare.

Sigur că avea un nume. Fără îndoială că-l mai auzisem înainte, dar nu dorisem să mi-l amintesc; nici numele fiicei, nici pe cel al soţiei. Cavalerii lui Cesare, care ne însoţiseră în Ferrara, rămăseseră la carnaval. Dar asta înseamnă că, de fapt, îi trimisese ca să aleagă hanurile sau casele cetăţenilor mai înstăriţi. Ducele Ercole era zgârcit cu cheltuielile gospodăreşti, dacă n-aveau legătură cu orchestra, cu călugăriţele lui sau cu pisicile persane, cu blană mare şi ochii albaştri, care aveau propriii lor servitori şi propriile uşiţe, tăiate la baza tuturor uşilor din Corte Vecchio. Deşi frescele erau ameninţate permanent cu

degradarea şi mucegaiul, el interzicea să se aprindă focurile înainte să se însereze.

Tinerii lui Cesare rămăseseră în palatul ducelui doar pentru că o aşteptau pe soţia lui, prinţesa Charlotte, şi pe fiica lor şi pentru că, în Ferrara, cine nu dă din cap şi nu le zâmbeşte veneţienilor sau nu are un ochi aţintit la împărat e socotit aliat al intereselor Franţei. Nu se ştia dacă Cesare însuşi urma să vină în Ferrara ori dacă îşi aştepta soţia la Roma sau undeva prin Romagna.

– Înţeleg, am zis.

Charlotte d'Albert era considerată una dintre cele mai frumoase femei din Franţa, fiind verişoara reginei, virtuoasă şi credincioasă soţului ei, deşi căsătoria lor se reducea doar la patru luni petrecute împreună. Ce altceva mai puteam spune?

Mă întreb când îşi va face apariţia. Charlotte, vreau să zic. Poate la carnaval. Tuturor străinilor le place carnavalul din Italia.

Prinţesa Charlotte n-a venit de carnaval, împiedicată fiind, se spunea, de vremea rea din Alpi

– Ar fi putut veni pe calea apei, a zis Angela. Îmi doream să o cunosc.

– Poate Cesare va veni oricum, am răspuns eu.

– Poate.

Dar nu a venit; se pare că doar soţia lui l-ar fi putut ademeni până în Ferrara.

Aşa că, de carnaval a trebuit să mă mulţumesc să privesc poznele domnişorilor din logia de deasupra marelui arc care dădea spre piaţa din Corte Vecchio. Purtam măşti şi aruncam cu ouă ca nişte mici opere de artă, împodobite extraordinar de don Alfonso cu vopseluri şi emailuri pe care le pregătise pentru majolica [25] lui. Se zvonea că prostituatele adună cojile şi le expun în vitrinele magazinelor ale căror depozite şi saloane le întrebuinţau pentru negoţul lor, în semnul bunătăţii lui don Alfonso. Cum se ştia că don Alfonso e un adevărat cunoscător în domeniu, găseau că încuviinţarea lui le face bine la afaceri.

Dacă ne aplecam îndeajuns peste balustradă, vedeam statuia de bronz a ducelui Borso încadrând o latură a arcului, personajul purtând o pălărie conică, din hârtie, împodobită cu un fel de penaj din păr de cal. Dacă ne lungeam gâtul în cealaltă direcţie, îl zăream pe tatăl său, ducele Niccolo, cu chipul sever acoperit de o mască de încornorat, înfrumuseţată cu două coarne cioplite în lemn. Nimeni nu ştia cine se urcase pe coloanele care susţineau statuile să-şi bată joc de agerimea lui Borso ori să amintească întregului oraş cum îl înşelase nevasta pe Niccolo, dar se întâmpla în fiecare an, iar ducele Ercole, deşi foarte orgolios, nu încerca niciodată să îi prindă pe făptaşi sau să îndepărteze decoraţiunile, iar oamenii îl iubeau pentru asta.

Austeritatea postului Paştelui era exagerată de refuzul continuu al ducelui Ercole de a-i da madonnei banii din zestrea sa. Câţiva din muzicanţii ei spanioli au fost obligaţi să se întoarcă la Roma, deoarece ea rămăsese fără fondurile pentru întreţinerea lor, deşi cântăreţii păreau foarte bucuroşi că pleacă deoarece, spuneau ei, aerul din mlaştini le strica voca. Acum bijutierul ei, lumânărarul şi feluriţi alţi

oameni aflaţi în serviciul său erau nevoiţi să plece. Poate că madonna spera că, atunci când va vedea cum a trebuit fiica lui să-şi reducă averea, Sfântul Părinte îl va ameninţa pe bătrânul duce cu excomunicarea dacă nu scoate lacătele de pe cufere. Oricare i-ar fi fost convingerea, ea continua să zâmbească, să încânte şi să consimtă la toate noile aranjamente şi, dacă adormea plângând în fiecare noapte, noi nu ştiam, întrucât îşi petrecea toate nopţile cu don Alfonso. Fiind proaspăt căsătoriţi, o dispensă papală le fusese acordată pe perioada postului.

Zilele noastre cuprindeau mersul la liturghie, urmat de vizite la sora Osanna, în noile ei încăperi de la mânăstirea Santa Caterina.

– Cred că sora Osanna se va simţi mai în largul ei dacă va vedea un chip cunoscut, spusese donna Isabella, care ne însoţea într-una din vizite. Desigur, toată Mantova este onorată de atenţia pe care i-o acordă Alteţa Voastră, dar întotdeauna m-am îndoit că va călători bine.

– A părut mulţumită pe deplin tot drumul până aici, a zis donna Lucrezia când aşteptam în curtea mânăstirii ca să ni se deschidă uşa trăsurii. Nu crezi, Violante?

Încă o dată madonna mă alesese să-i fiu însoţitoare, în interesul educaţiei mele creştine, şi îngrijitoare pentru Fonsi, care acum mergea cu ea peste tot.

– Fără îndoială că s-a molipsit de la starea noastră de spirit.

Donna Lucrezia a zâmbit aproape imperceptibil, dar recunoscătoare. Arăta palidă, iar carnea de pe faţă parcă îi atârna, făcând-o să semene atât de mult cu Cesare, că abia suportam să o privesc şi mă simţem

uşurată că rangul mă obliga să-mi ţin privirea în jos în cea mai mare parte a timpului. Dacă era să-l uit, era ca atunci când uităm lumea care ne înconjoară, pentru a deveni din nou conştienţi de ea, atraşi fiind de splendoarea pe care o capătă o pânză de păianjen când e ger sau de lătratul ascuţit al unei vulpi singuratice în miez de noapte.

– Totuna e, a replicat donna Isabella, aruncându-şi în gură o frunză de mentă confiată.

Aveam sentimentul că o să înceapă să facă profeţii, când schimbarea a făcut-o să dea înapoi. Eu aş fi zis că ar fi trebuit lăsată puţin mai mult, dacă mi-ar fi cerut cineva părerea.

O scânteie din ochii donnei Lucrezia mi-a dat impresia că ei, ca şi mie, îi venea greu să creadă că donna Isabella ar fi aşteptat să fie întrebată înainte să îşi exprime opinia.

– Ştiu că e postul Paştelui, a continuat donna Isabella, degetele ei grăsuţe căutând o a doua frunză de mentă în cutiuţa din fir de aur şi email care-i atârna la brâu, dar nu pot scăpa de gustul care mi-a rămas de la ştiuca pe care am mâncat-o la prânz. Sunt sigură că de-acum s-a dus. Va trebui să preiei ferm comanda bucătăriilor de aici, draga mea. Casa e condusă de mult prea mult timp de bărbaţi.

– Ar trebui să încerci cu nucşoară, Isabella. Are efect mai mare asupra respiraţiei decât menta şi nu ai nevoie de zahăr să o conservi.

Băiatul birjarului a pus o scară lângă uşa trăsurii, iar eu l-am dus pe Fonsi în curte să se uşureze, înainte să o ajut pe donna Lucrezia să se ridice, în timp ce Catherinella îi aranja trena. De două sau trei săptămâni nu prea mai avea poftă de mâncare şi părea slăbită. Spunea că nu e decât o răceală, de la schimbarea de anotimp, dar noi toate

eram convinse că este însărcinată. La urma urmei, don Alfonso nu lipsise nicio noapte din patul ei, iar Angela zicea, cu vocea gâtuită de invidie, că era limpede că nu alungau plictiseala orelor târzii jucând cărţi. Făcusem pariuri şi am început să numărăm zilele până la următoarea menstruaţie a madonnei, conştiincioase că cele care aveau iubiţi, şi nu soţi, şi le numărau pe ale lor.

O novice ne-a condus în vorbitorul călugăriţelor, care era separat printr-un panou din fier forjat. Pe partea noastră se aflau scaune tapisate, o cană cu vin şi farfurii cu prăjituri din ovăz neîndulcite, pe care Catherinella ni le întindea; puterea ei de a sta absolut nemişcată mai multe ceasuri continua să mă uimească, deşi Angela spunea că africanii o au în sânge, căci ea îi ajută să se ascundă de leii şi de elefanţii din junglă. Donna Isabella părea să se minuneze, de asemenea, pentru că am văzut-o atingând-o pe sclavă pe obraz sau pe mână, ca şi când ar fi încercat să o provoace să se mişte. De cealaltă parte a grilajului, sora Osanna stătea cocoţată pe un taburet şi bea apă dintr-un urcior de pământ pentru a-şi mai potoli foamea din Postul Mare. Era însoţită de sora Lucia da Narni, care avea şi ea stigmatele şi fusese convinsă de ducele Ercole să plece de la Viterbo, în schimbul promisiunii acestei noi şi măreţe mânăstiri.

– E trasă la faţă, a zis donna Isabella.

La început am crezut că vorbeşte despre donna Lucrezia şi m-a mirat sinceritatea ei, apoi mi-am dat seama că încerca să pătrundă cu privirea prin grilaj, până la sora Osanna.

– Rănile arată cumva infectate? Vezi, Lucrezia?

Donna Isabella şi-a întors capul într-o parte, şiragul ei de perle dispărând într-un şanţ de carne, între gât şi umăr.

– Oricum, bandajele par curate. Nici nu mă aşteptam la altceva. Sora Lucia are cele mai mari pretenţii. În fiecare noapte mătură ea însăşi biserica, ştii, mai puţin când intră în transă. Nu-i aşa, soră?

Donna Isabella a vorbit mai tare ca să se asigure că se făcuse auzită prin grilaj. Rezultatul a fost că arăta de parcă ar fi încercat să-i vobească unui idiot.

Am simţit cum mi se ridică firele de păr pe gât, iar pielea capului a început să mă înţepe. Eram convinsă că sora Lucia reuşise cumva să mă privească drept în suflet şi că-mi pusese acolo imaginea cu Mariam măturând casa noastră, pregătind-o de Sabat, şi cu mine însămi tăind lumânările din *menorah,* cu ochii la peticul de lumină care pâlpâia dincolo de obloanele deschise, unde trebuia să răsară steaua care va înseamna începutul zilei noastre celei sfinte.

Donna Isabella, ale cărei degete plinuţe pătrunseseră încă o dată în cutiuţă, în căutarea unei noi frunze de mentă, a dus mâna spre farfuria cu prăjituri, în timp ce sora Osanna, care o fixa pe donna Lucrezia, a spus cu vocea ei puternică:

– Trebuie să te uiţi la temelii, fiica mea. Incendiile pot începe de acolo. Nu le lasă să respire.

Mă temeam de cum va reacţiona madonna în starea de slăbiciune în care se afla, dar abia dacă s-a încruntat puţin, ca în faţa unei ghicitori al cărei răspuns nu-l ştia.

– Poate că vorbele ei mă vizează pe mine, a zis donna Isabella plină de speranţă, împroşcând cu frimituri în jur şi atrăgând atenţia căţelului de la mine din poală.

Dar sora Osanna părea prea puţină conţientă de existenţa donnei Isabella. Am observat că ochii nu îi erau foarte adânciţi în orbite şi i se întindeau pe faţă ca nişte bălţi de apă argintie.

O roşeaţă puternică a apărut pe obrajii donnei Lucrezia şi o scânteiere plină de mânie în ochi.

– Nu prea cred, a zis, deoarece sora Osanna a făcut profeţii în prezenţa mea şi la Roma.

Cuvintele îi erau măsurate, dar, dacă îşi pierdea cumpătul, ar fi putut dezvălui mai mult decât intenţiona.

Sprâncenele donnei Isabella s-au arcuit în semn de întrebare şi m-am simţit obligată să vorbesc, indiferent de consecinţe.

– A asigurat-o pe milady că va avea o căsătorie fericită şi rodnică împreună cu don Alfonso, madonna.

Ei bine, o făcusem. Ce va fi, va fi. Dar măcar Cesare nu va avea de suferit din cauza scenei ciudate dintre el şi sora Osanna, la care fusesem martoră la Roma. Deşi nu îi ştiam înţelesul, o premoniţie îmi spunea că el nu va agrea să se discute despre acest lucru prin toate saloanele, sălile şi băile societăţii mondene din Veneto.

Aşteptând ca donna Lucrezia să mă certe pentru îndrăzneala mea, ceea ce nu a făcut, donna Isabella şi-a arcuit sprâncenele şi mai mult şi a zis fornăind, plină de dispreţ:

– Aceasta abia dacă poate fi numită profeţie.

– Având în vedere antipatia familiei voastre faţă de căsătorie, aş spune că a fost mai degrabă ceva miraculos, a revenit donna Lucrezia, la fel

de iute şi de dur ca şi când ar fi lovit o minge de tenis francez.

Donna Isabella a bătut în retragere.

– Oricum ar fi, mă surprinde că le îngăduiţi doamnelor voastre atâta libertate. N-ar fi trebuit să le vorbeşti astfel în numele stăpânei tale, fetiţo.

– Eu şi monna Violante gândim la fel, atât în această chestiune, cât şi în altele.

Donna Lucrezia şi-a întors toată puterea din priviri spre mine, candoarea ochilor săi mari, cenuşii având efectul unor raze de soare într-o încăpere cufundată în întuneric. Cu siguranţă că înţelesese încă de la început ce se petrecea între mine şi Cesare. Cum să nu fi înţeles? Dacă nu spusese nimic era pentru că nu era nimic de spus.

În noaptea aceea, deşi a cinat cu don Alfonso ca de obicei, donna Lucrezia a dormit singură. Apăruseră multe speculaţii în rândul nostru, al doamnelor, despre scuza pe care o inventase pentru soţul ei şi dacă era sau nu era adevărat. Desigur, zicea Elisabetta Senese, el zâmbea atunci când a cerut o torţă pentru a se duce în oraş.

M-am trezit în toiul nopţii, crezând la început că somnul îmi fusese deranjat de dangătul clopotelor liturghiei de noapte de la vreuna din mânăstirile oraşului. Apoi plânsetul îndurerat al unei femei mi-a ajuns la urechi, atât de trist, că îmi pătrunsese prin vise. Parisina, m-am gândit şi mi-am ţinut respiraţia. Plămânii mi s-au strâns şi mi-au îngheţat în piept. Nu îndrăzneam să o trezesc pe Angela, pentru că, dacă m-aş fi mişcat, Parisina m-ar fi auzit şi ar fi venit să mă caute, legănându-şi capul plângăreţ între braţe. Nu ştiu cât timp am rămas ascutând, nemişcată ca un cadavru în cămaşa de noapte, până ce am

fost nevoită să inspir adânc, iar odată cu aerul mi-a revenit şi înţelepciunea. Sunetul acela venea dinspre camera de toaletă a donnei Lucrezia, despărţită de odaia pe care o împărţeam cu Angela doar de o pereche de uşi duble.

M-am înfăşurat în halat, am aprins o lumânare de la tăciunii focului nostru şi am plecat să-mi slujesc stăpâna. Stătea la masa unde, de obicei, îşi ţinea pomezile şi parfumurile, dar toate acestea erau azvârlite pe podea. Flacoanele din sticlă, cu dopurile scoase, răspândeau mirosuri de trandafir şi lavandă, portocal şi ulei de cuişoare în aerul răcoros al nopţii. Plăcile de marmură erau pătate cu praf de plumb şi carmin. Stătea cu capul în mâini, cu coatele de o parte şi de alta a unei cutiuţe ornamentate, lucrată în filigran aurit şi căptuşită cu catifea, care probabil că la un moment dat adăpostise o bijuterie. Părea aşa de concentrată să o privească, încât m-am întrebat dacă nu cumva pierduse ceva sau se temea că i se furase.

– Madonna?

Nu a părut surprinsă să mă vadă.

– Am visat, mi-a zis, întorcându-se către mine.

Avea ochii umflaţi şi nasul îi curgea nestingherit.

– Despre Ugo şi Parisina.

Dinţii îi clănţăneau, iar cuvintele abia i se puteau strecura printre maxilarele încleştate. Mi-am dat halatul jos şi i l-am pus în jurul umerilor.

– Când v-am auzit plângând, am crezut o clipă că era fantoma Parisinei.

Am zâmbit timid, dar nu cred că m-a observat.

– Nu pot, Violante. Am crezut că pot, dar nu pot.

Luându-şi din nou capul între mâini, şi-a încleştat pumnii în şuviţele din părul despletit şi şi-a lăsat lacrimile să-i curgă în cutia goală.

– Sunt urmărită peste tot. Ştii de ce am venit în camera asta? Pentru că am descoperit un panou nefixat în tavanul dormitorului meu.

– E doar ceva ce trebuie reparat, madonna.

Şi-a mai revenit puţin, mai mult indignată decât la ananghie.

– Şi ce e deasupra dormitorului meu? Acoperişul. Unde îşi ţine soţul meu lunetele cu care se uită la stele. Sau cel puţin aşa credeam.

S-a şters la nas cu dosul mânecii. Am început să strâng din sticlele şi borcanele care zăceau pe podea. Mi-era frig şi trebuia să fac ceva că să mă încălzesc. Dar, când am încercat să mut cutiuţa, a apucat-o cu înverşunare şi a ţinut-o la piept, deşi nu avea nimic de valoare, în afară de lacrimile ei. Mă întrebam de ce se teme atât să fie văzută cu cutia, dar în acelaşi timp refuză s-o lase. O fi având în ea vreun dar de la don Alfonso?

– Ce crezi că a vrut să spună sora Osanna după-amiază? m-a întrebat.

– Nu ştiu, madonna. Poate că ar trebui să vă asiguraţi că temeliile căsniciei voastre sunt solide încă de la început.

– Mă tem că e ceva mult mai complicat şi mai inteligent, a zis privind în întuneric, dincolo de cercurile de lumină aruncate de lumânările noastre.

Trântind capacul cutiei, mi-a întors spatele, cu aerul unui om că a ajuns la o hotărâre.

– Dacă eu am dreptate, atunci, şi ea are dreptate, aşa că întotdeauna trebuie să am în vedere temeliile. Este ceea ce... este... Violante...

Strângând cutia la piept cu o singură mână, a întins cealaltă mână spre mine şi m-a apucat de mânecă:

– Orice s-ar întâmpla în viitor, nu trebuie să uităm că sub toate aceste aparenţe, sub decoraţiuni, mobilă elegantă, muzică şi ce mai avem, în temniţă se află cei doi îndrăgostiţi.

Am tremurat.

– Nu, nu, nu. N-o spun aşa. Nu vorbesc despre fantome. Ci despre puterea dragostei. Înţelegi?

Am încuviinţat din cap, dar de fapt nu înţelegeam nimic. Acum, când privesc înapoi, nu-mi vine să cred cât eram de necunoscătoare, nici nu-mi pot închipui dacă aş fi reuşit să port povara înţelegerii. Capul mă durea de la frig şi de uimire. Nu doream decât să se termine odată discuţia, să mă pot întoarce în pat, lângă Angela şi să-mi încălzesc picioarele de pulpele ei.

– Lăsaţi-mă să vă ajut să vă bagaţi în pat, madonna.

– Prea bine, dar mai întâi stinge lumânările. În caz că a pus pe cineva să mă urmărească.

– Vreţi s-o iau? Unde aţi dori să o pun?

Am pus mâna pe cutiuţă, dar ea a strâns-o şi mai tare.

– E-n regulă. O să am eu însămi grijă de ea. Dar, Violante?

– Da, madonna.

– Dacă o să mi se întâmple ceva, trebuie să te asiguri că acest obiect va ajunge la Cesare. El va şti de ce.

S-a oprit cu gura mişcându-se, ca şi când nu putea să se hotărască dacă să vorbească sau să-şi păstreze cuvintele pentru ea.

– Toată viaţa mea e în ea, a spus în cele din urmă, apoi a căscat de parcă vorbele îi secaseră toată energia rămasă.

Nu ştiam ce să-i răspund, aşa că am stins lumânările, cum îmi ceruse, şi am condus-o înapoi în dormitor, izbindu-mi fluierele picioarelor şi coatele de uşi, de scaune şi de colţurile meselor. Era ca şi cum încăperea s-ar fi rearanjat de una singură, la adăpostul întunericului. Brusc mi-a dat drumul la mână şi a zis:

– Catherinella va avea grijă de mine de aici înainte. Vede pe întuneric.

Abia atunci am conştientizat prezenţa slujitoarei, cu respiraţia ei regulată, cu albul ochilor strălucind de la o lumină a cărei sursă nu o puteam detecta, cu lipăitul picioarelor goale când se mişca prin cameră spre stăpâna ei, sigură pe ea ca o pisică.

Negăsind lumânarea unde o lăsasem în camera de toaletă, am bâjbâit înapoi până la pat. Nu m-am urcat în patul Angelei, deoarece nu doream să o trezesc şi să mă oblige să-i povestesc discuţia cu donna Lucrezia. În schimb, m-am întins tremurând, întrebându-mă dacă nu cumva căzuse pradă vreunei boli a minţii, deşi mai mult mă temeam că nu. Nu am spus nimănui nimic despre ce vorbisem cu madonna şi, când am mers să o îmbrăcăm a doua zi de dimineaţă şi am început să

bârfim despre ziua care ne aştepta, în timp ce sorbeam vin şi apă fiartă şi mâncam chifle albe, proaspete, amândouă ne-am purtat de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic.

Chiar înainte să înceapă Săptămâna Patimilor, Ippolito a venit de la Roma cu un şir de bagaje aproape la fel de lung ca cel care ne însoţise pe noi la Ferrara. Privind alături de mine din balconul din Camera Dal Pozzolo, unde obişnuiam să ne strângem ca să coasem sau să clevetim, când donna Lucrezia nu avea nicio întâlnire oficială, Angela a sărit în sus şi-n jos pe călcâie, ca o fetiţă, bătând din palme şi chiţăind de bucurie la gândul cadourilor pe care i le adusese Ippolito. A durat aproape o oră ca lungul şir de catâri, trăsuri, care trase de boi şi cutii ţinute în balans pe o prăjină ca nişte racle, să-şi croiască drum prin piaţă.

Între timp, Ippolito ni se alăturase în balcon, aflând că tatăl lui e la vânătoare în Barco şi preferând compania noastră celei a fraţilor lui. Angela a alergat prin cameră ca o mică tornadă când el a fost anunţat, apoi aruncându-i-se în braţe şi l-a făcut să se clatine pe picioare, cu un zâmbet năuc pe chip. Angela hotărâse că, deoarece reuşise să supravieţuiască alegerilor pe care le făcuse madonna în privinţa suitei sale, care pricinuiseră plecarea la Roma, alături de cavalerii lui Cesare, atât a donnei Adrian, cât şi a verişoarei Geronima – poziţia ei în Ferrara era îndeajuns de puternică ca să poată lăsa la o parte discreţia.

Sau o fi având alt motiv să-şi arate afecţiunea. Eram convinsă că tăcerea ei în privinţa lui Giulio nu e rezultatul unei lipse de interes din partea lui. Deşi nu-i văzusem niciodată singuri împreună, observasem cât de des se străduia el să obţină un loc aproape de ea în timpul liturghiei, cum întotdeauna e pe aproape ca să-i strângă chinga sau să-

i acordeze lăuta când ea se plângea că o dor degetele de la prea mult cântat. Conversaţia lor era mereu politicoasă, dar discursul trupurilor atingea o cu totul altă notă. Dar dacă nu ajunseseră la o înţelegere, Angela nu dorea să pună în primejdie afecţiunea cardinalului ei.

– Ei bine, a zis Ippolito, ce primire! Spune-mi, unde e stăpâna ta? Trebuie s-o cert imediat pentru lipsa de bună-cuviinţă a doamnelor ei.

Vocea îi tremura uşor de surprindere şi de încântare şi mi-a fost milă de el. Mai mult, simţeam un soi de prevestire, o dorinţă de a-l avertiza de ceva, deşi nu aveam habar de ce anume. Era ca şi cum timpul s-ar fi oprit o clipă şi, aşa cum unele lucruri devin mai vizibile la răsărit, la apus sau în împrejurări neobişnuite, am văzut toată sălbăticia acestui vechi castel în spatele zidurilor împodobite, sub covoarele costisitoare şi podeaua lustruită. Prinsă în pietrele ei roşii era durerea tuturor prizonierilor torturaţi, a sclavilor chinuiţi, a adversarilor umiliţi, a iubiţilor părăsiţi, a soţiilor moarte la naştere, a pruncilor ucişi de febră, a soldaţilor, fratricizilor şi a slujitorilor credincioşi, ale căror trupuri se gârboviseră în slujba familiei Este la fel ca pomii care se apleacă atunci când bate vântul tare.

– Draga mea fină! Eşti bine? Arăţi un pic... absentă. Sper că nu de la vin iarăşi.

Eram condamnată să mă simt jenată ori de câte ori mă întâlneam cu Ippolito, dar îmi ascundeam iritarea. Nu o spunea cu răutate, ba dimpotrivă, glumea ca să înţeleg că fusesem iertată.

– Vai, inima îi este bolnavă, nu stomacul, m-a tachinat Angela, braţ la braţ cu Ippolito şi cu fustele amestecându-i-se printre faldurile sutanei lui.

– Încă? Ei bine, s-ar putea să am un leac, a zis el, bătându-se peste o trăistuţă de piele care îi atârna la cingătoare, dar mai întâi trebuie să-mi văd sora, pe donna Lucrezia. Unde e? Să nu-mi spuneţi că e plecată şi ea la vânătoare!

– Nu. E în pat în această dimineaţă. A dat tot micul dejun afară. Credem că e...

Angela a făcut un gest cu mâna liberă spre pântece, apropiindu-şi gura de urechea lui Ippolito şi şoptind: *enceinte.*

– Asta e o veste bună. Şi atât de repede! E limpede că fratele meu a fost foarte conştiincios cu îndatoririle sale.

– Oho, şi ce conştiincios! a repetat Angela, rotind vocalele şi consoanele ca şi cum şarpele Evei s-ar fi încolăcit în gura ei drăguţă, sâsâind cuvântul.

Un leac, m-am gândit, uitându-mă la desăguţa lui Ippolito. Trebuie să fie o scrisoare, o scrisoare de la Cesare. Dar de ce nu mi-o dă? De ce trebuie să o vadă pe Lucrezia mai întâi? Nu puteam îndura să aştept în timp ce el pierdea vremea cu ibovnica lui, schimbând glume lascive şi necăjindu-mă că nu prea ţin la vin.

– Merg să văd dacă te poate primi, am zis, ridicându-mă în aşa grabă, că gulerul pe care îl brodam mi-a alunecat din poală, într-un talmeş-balmeş de ace şi aţe de culori felurite. O auzeam pe Angela râzând în timp ce mă grăbeam spre uşă.

Dormitorul avea ceva care te liniştea pe loc, în ciuda mirosului vag de vomă şi de aşternuturi neschimbate. Draperiile din jurul patului erau trase, deşi ferestrele rămăseseră acoperite, dându-i luminii care se

filtra prin draperia din mătase verde o culoare submarină, rece. Mi s-a părut că donna Lucrezia arăta ca o sirenă, cu părul desfăcut şi întins pe perne. Catherinella stătea lângă pat, făcându-i vânt cu mişcări lente, cu un evantai în formă de paletă. Fonsi dormea în scobitura braţului donnei Lucrezia, sforăind uşor.

– Cum vă simţiţi, madonna?

A fluturat o mână moale şi Catherinella s-a oprit.

– N-aţi vrea să deschidem fereastra? Aerul e cam stătut şi afară e o dimineaţă foarte plăcută.

Încruntându-se, a clătinat din cap.

– Am o durere de cap îngrozitoare, Violante.

Vocea îi era plângăcioasă şi copilăroasă.

– Doamna e bolnavă, aşa că deseori o strânge aici.

Catherinella şi-a dus mâna liberă la ceafă.

Am scos un zumzet din gât, în semn de compasiune, dar am stăruit.

– Am veşti care vă vor înveseli, madonna. Cardinalul Ippolito a sosit cu scrisori de la Roma. Doreşte să vă vadă.

Tonul meu însufleţit îmi amintea de sora Beatrice de la Santa Clara, care ne supraveghea când jucam diverse jocuri cu mingea.

– Mă întrebam eu de ce atâta agitaţie!

Donna Lucrezia a zâmbit şi mi s-a părut că obrajii au început să-i

prindă puţină culoare.

– Presupun că a călătorit la fel de neîncărcat ca de obicei.

– Încă n-a ajuns toată încărcătura la porţile oraşului, madonna.

Am râs. Fonsi s-a trezit şi a început să-şi bâţâie ciotul de coadă.

– Ei bine, a zis donna Lucrezia ridicându-se un pic mai sus pe perne, sunt convinsă că nu mă voi mai simţi rău în dimineaţa asta. Cu siguranţă că nu mai am ce să vărs.

– E un semn bun, totuşi.

I-am prins imediat aluzia cum că se simţea rău doar dimineţile.

– Să sperăm că aşa va fi, draga mea.

Evident că, pentru moment, era tot ce avea de comentat pe această temă.

– Catherinella, adu-mi apă proaspătă şi vesteşte-l pe monseniorul cardinal că voi fi gata să-l primesc într-o jumătate de oră.

Am ridicat din sprâncene: madonna era faimoasă pentru încetineala cu care îşi face toaleta.

– Mai bine o oră, Catherinella. Sunt încredinţată că va avea cu ce să-şi ocupe timpul până atunci.

O oră. Încă o oră.

– Să duc câinele afară, madonna?

– Nu. Rămâi cu mine şi ajută-mă să mă pregătesc. Lasă lumina să intre. Voi avea nevoie de mai mult pentru a arăta prezentabil. Şi să-mi citesc scrisorile.

Îmi venea mai uşor să-i vorbesc deschis, dacă stăteam cu spatele. Când legam draperiile, urmărind cu privirea o rândunică ce ţâşneşte pe cerul limpede, palid, pe deasupra apei care strălucea în şanţ în briza uşoară, am spus:

– Eminenţa Sa mi-a dat de înţeles că ar avea o scrisoare şi pentru mine.

Am auzit foşnetul de in şi mătase şi o bufnitură uşoară când madonna şi-a schimbat poziţia, iar câinele a sărit pe podea.

– De la ducele Valentino?

Glasul ei trăda afecţiune, dar nu-mi dădeam seama dacă pentru el sau pentru mine. Donna Lucrezia şi-a dat la o parte aşternuturile şi a pus picioarele pe podea. Am băgat de seamă că pulpele ei ar trebui epilate, dar mă îndoiam că ar fi putut suporta chinul cerii încinse în starea în care se afla. În plus, dacă era cu adevărat însărcinată, don Alfonso va fi nevoit să caute plăcere în altă parte, până ce soţia lui va fi născut şi va fi mers la biserică, aşa că înfăţişarea părţilor ei întime nu mai conta prea de mult.

– Da.

Tatăl şi fraţii mei nu-mi scriau, tata crezând că pot spera la o asimilare completă într-o casă de creştini numai dacă rup toate legăturile cu originea mea. Prietenele mele, Battista şi Isotta, influenţate fiind de durerea despărţirii, îmi promiseseră că îmi vor scrie şi poate că o vor face.

– Sper că a scris, a zis donna Lucrezia, bătându-mă pe mână când m-am apropiat ca s-o ajut să se ridice.

A hotărât că nu are puterea trebuincioasă ca să se îmbrace, dar l-a primit pe Ippolito stând într-un fotoliu, învelită în catifea violet, cu picioarele goale în papuci asortaţi, după moda turcească, şi cu părul prins într-o coadă simplă, dată peste un umăr. Eu aşteptam atât de încordată, în timp ce ei schimbau politeţuri despre sănătatea madonnei şi călătoria lui Ippolito, că abia îmi puteam ţine picioarele nemişcate. Ce pierdere de vreme pare câteodată arta conversaţiei! În cele din urmă, madonnei i s-a făcut milă de mine şi a zis:

– Ai scrisori pentru mine?

– Da.

Ippolito a şi-a desfăcut tolba şi a scos o legătură de pergamente, cu sigiliile atârnând ca un ciorchine de fructe din ceară strălucitoare.

– De la Sfinţia Sa, care încă e gata să plângă ori de câte ori cineva îţi menţionează numele şi care te ceartă pentru că nu îi scrii în fiecare zi. Şi asta este de la madonna Giulia. De la nobila ta mamă.

Madonna s-a încruntat la misiva de la mama sa şi a pus-o jos pe podea, lângă scaun.

– Iar acestea sunt de la ilustrul tău frate.

Pachetul avea trei scrisori. Donna Lucrezia le-a răsfirat ca şi când ar fi fost cărţi de joc, a luat una şi mi-a înmânat-o.

– Cred că asta e ce aşteptai, Violante.

– Mulţumesc, madonna.

Mi-a trebuit toată voinţa ca să mă abţin să nu i-o trag din mână şi să fug din încăpere. Am strecurat-o într-un buzunar al fustei, unde un colţ ascuţit al pergamentului îmi zgâria piciorul când mă mişcam.

– O poţi citi, a zis madonna.

– Mulţumesc, madonna, dar... aş dori să aştept.

– Cred că Fonsi ar vrea afară acum.

Câinele adulmeca într-adevăr prin colţurile camerei de parcă ar fi căutat un loc unde să se uşureze.

– Poate că ar trebui să-l scoţi înainte să se facă de râs în faţa cardinalului. Când ieşi, trimite-o pe donna Angela la mine.

– Mulţumesc, madonna.

Luându-l pe Fonsi în braţe şi uitând de reverenţă, aproape că am zburat din cameră, cu picioarele alunecându-mi pe marginea treptelor în timp ce mă grăbeam, ca într-un vârtej, spre etajul de jos. Am băgat capul pe uşa de la Camera Dal Pozzolo ca s-o chem pe Angela la madonna, apoi mi-am continuat fuga spre grădină.

Nici acolo însă nu puteam avea parte de prea multă linişte. Don Alfonso începuse renovarea băilor construite iniţial pentru mama sa şi peste tot erau muncitori fluierând şi strigând unul la altul, în timp ce de-a lungul aleilor cărau cu roaba munţi de pietre sau amestecau în marile lor găleţi din piele piatra de văr cu un miros atât de pătrunzător. Neluându-i în seamă când m-au tachinat, m-am grăbit pe aleea mărginită de viţă-de-vie şi m-am aşezat pe una dintre băncile

din marmură.

Când a scos scrisoarea din buzunar, am privit jocul de lumini şi umbre de pe mâna mea, pergamentul tare şi sigiliul ce atârna de panglica roşie, în care era legată epistola. Mi-am trecut degetele peste adresă, oprindu-mă acolo unde un „l“ se curba peste un „a“, îndepărtând cu vârful unghiei o picătură de ceară rătăcită. Nu era prea ordonat când venea vorba de scris, m-am gândit, cu un val de iubire ce m-a făcut să-i zâmbesc grădinarului care săpa în spatele lui Fonsi.

Am rupt sigiliul cu degetele transpirate. Cesare păstrase tăcerea atât de mult timp, iar tăcerea lui era în general urmată de o licărire anonimă de oţel în lumina lunii sau de şoapta otrăvii care alunecă într-un pahar. Acum oare ce avea oare să-mi spună?

Madam,

Ei bine, nu era chiar formula de adresare cu care un amant cu sânge fierbinte şi-ar fi început scrisoarea către iubita sa:

Ilustra mea soră, ducesa Lucrezia, căreia îi port stimă în tot ceea ce face, a stăruit să îţi scriu pentru a-ţi curma chinurile. Fără îndoială că ea mă flatează gândindu-se că am asemenea putere asupra liniştii tale. Sunt sigur că orice nefericire pe care ai suferit-o de când ai părăsit Roma trebuie să fi fost urmarea faptului că ţi-ai lăsat în urmă prietenii şi familia şi că a trebuit să înduri rigorile unei călătorii în mijlocul iernii. Dar acum, binecuvântat fie Domnul, ai ajuns la Ferrara în siguranţă. Nu mă îndoiesc că dispoziţia ţi s-a mai

îmbunătăţit în acel oraş plăcut şi prosper şi că vei uita de această scrisoare imediat ce o vei citi.

Aici era un spaţiu între rânduri, o pauză, ca să-şi tragă sufletul. Poate că trebuise să-şi lase peniţa jos ca să facă altceva şi o reluase mai târziu.

Violante, sora mea îmi porunceşte să-ţi spun adevărul despre mine. Ea zice că statornicia ta o merită. Hai să începem cu adevărul despre sora mea. Poate că motivul pentru care ea şi mama mea nu se suportă este că amândouă sunt încăpăţânate ca nişte catâri şi nu vor să fie contrazise în nimic. Eu sunt un bărbat ocupat, fără a dispune de resurse pentru a lupta împotriva donnei Lucrezia, aşa că mă voi supune poruncilor ei. Cât ar fi de acord cu mine ser Castiglione, care de multe ori m-a învinovăţit că recurg la vicleşugul farmecului pentru a ascunde faptul scandalos că nu sunt un adevărat curtezan, ale cărui inimă şi spadă sunt consacrate slujirii sexului frumos. I-am îngăduit să scape nepedepsit pentru că, de asemenea, îmi laudă iscusinţa de a pune la cale tot felul de farse.

Poate că sarcina pe care mi-a trasat-o stăpâna ta nu e chiar atât de grea cât anticipasem. Deja ai două adevăruri. Că pun preţ pe unele lucruri mai presus de dragostea pentru femei şi că sunt un păcălici. Ţi-aş putea face o listă, Violante. Ţi-aş putea spune că sunt general al Bisericii şi conducătorul statului întemeiat pe principii practice, laice, că familia mamei mele era alcătuită din zugravi din Mantova, iar cea a tatălui meu descinde din casa regală de Aragon. Că odată am purtat sutana de preot, dar nu am fost niciodată hirotonit, că nicio spovedanie pe care am ascultat-o n-a fost făcută de

bunăvoie şi că iertarea nu se află în harul preoţilor, ci în judecata posterităţii. Îţi pot spune, în deplină cunoştinţă de cauză, că nu vei putea distinge niciodată între cele două, că îmi ţin prietenii aproape şi duşmanii şi mai aproape. Soldaţii mei mă venerează, supuşii mei îşi plătesc dările la timp, iar tatăl meu se teme de mine. Pot să îndrept o potcoavă cu mâinile goale şi m-ai văzut deja ucigând tauri. Dar sunt bolnav. Boala mocneşte în mine ca focul în inima unei căpiţe de fân jilave, ticăie în noapte ca ceasul morţii printre luntraşi.

Ţi-aş putea spune că am fost singur, ca să-ţi înmoi inima cu această mărturisire, dar nu e adevărat, aşa că îţi voi spune că îmi văd inima ca pe o insulă într-un lac rece. Când lacul îngheaţă, te poţi apropia, dar cu riscul de a eşua, iar insulă e un deşert ostil, unde trăiesc dragoni, nu o poiană silvestră, pe unde umblă unicornii. Nu pot pierde vremea momind fecioare, Violante.

Dar Galenus zice că inima este doar un fel de foale, pompând sângele prin tot trupul, iar Galenus era doctorul ostaşilor. Dacă este adevărat, mă întreb, cine umflă foalele? Dumnezeu? Propria mea voinţă? Sau o forţă oarbă, surdă, mută şi neînţeleaptă, care-i face pe vârcolaci, vârcolaci şi pe unicorni, unicorni şi ţine planetele pe orbitele lor. Iată un adevăr care ar merita descoperit.

Sunt multe chestiuni pe care un bărbat le-ar putea cerceta la bătrâneţe şi în tihnă. Ştii că acum doi ani era un neamţ la universitatea din Bologna care spunea că pământul se învârteşte în jurul soarelui? E o idee interesantă. Dacă nu ne aflăm în centrul universului creat de Dumnezeu, atunci, de ce ne mai aflăm aici? Poate că suntem doar un accident

întâmplător, o aruncare a zarurilor celeste. Cum spunea şi Cezar pe malurile râului Rubicon, alea iacta est [26] . Soarta noastră e ceea ce facem noi. Ce pârâiaş dezolant a rămas Rubiconul în zilele noastre! Presupun că nu ai băgat de seamă când l-ai trecut în timpul călătoriei tale spre miazănoapte. Dar de trecut, l-ai trecut, aşa că şi tu ţi-ai aruncat zarurile.

Mă tem că această epistolă nu a atins scopul sperat de sora mea, dar nu-ţi pot dezvălui mai mult. Urăsc scrisul. Uite cât de încurcat e, ca un ham prost întreţinut, la fel de tulbure ca o hartă prost întocmită. Mă simt în largul meu doar cu faptele, care nu pot fi interpretate greşit. Te îndemn să te gândeşti mai mult la faptul că am scris doar la cuvintele pe care le-am înfipt în pagină ca pe nişte insecte colecţionate de un naturalist.

Adevărul adevărat e că ştiu că nu-ţi pot spune adevărul. Tot ce-ţi pot spune, cu toată sinceritatea de care sunt capabil şi, aşa cum zice şi donna Lucrezia, pentru că meriţi, este că nu sunt liber să iubesc o femeie, dar, dacă aş fi fost, poate că femeia aceea ai fi fost tu. Mă tem că într-o zi vei afla de ce.

Al tău slujitor în tot şi în toate,

Valentino.

Nu înţelegeam nimic din scrisoare. Era beat când a scris-o? Sau bolnav, cum sugerase? Cu siguranţă că scrisul se schimbase după primul pasaj, după spaţiul dintre rânduri unde, bănuiam eu, se aflau majoritatea răspunsurilor. Scrisul era aplecat înainte, mai puţin îngrijit, cu unele litere lipsă şi cuvinte neterminate, de parcă mâna i s-

ar fi grăbit să ţină pasul cu firul gândurilor.

Am privit în sus, odihnindu-mi ochii pe lumina soarelui ce pătrundea prin frunzele primăvăratice ale viţei-de-vie. Am inspirat parfumul curat, medicinal al rozmarinului pătat cu albastru, aşteptând lacrimile, dar nu mi-a venit decât un vers din Dante:

> *Nu există pedeapsă mai mare*
> *Decât să trăiesc aici fără speranţă, dar cu dorinţă.*

Iată soarta pregătită, în viziunea poetului, celor nebotezaţi, poporului meu.

Dar eu mă botezasem şi eram tânără, îndrăgostită şi plină de viaţă. În această viaţă, dorinţa nu poate trăi fără speranţă, cum flacăra unei lumânări nu poate arde fără aer. Desigur, mă onorase cu toate cuvintele scrise din inimă, sincer, fără înfloriturі. Şi nu zisese că m-ar iubi, dacă ar putea? Doar pentru că nu era liber să mă iubească în acel moment... cu siguranţă că situaţia se poate schimba. Poate dorea să mă scutească de durerea de a-l pierde când încă trebuia să lupte pentru siguranţa statului său, poate, dacă rămâneam răbdătoare şi statornică, în cele din urmă va veni la mine. Am afişat o faţă zâmbitoare ca răspuns la privirea întrebătoare a donnei Lucrezia când m-am întors în camera ei, ceea ce a părut s-o liniştească; avea griji mult mai mari decât cochetăria fratelui său cu una dintre doamnele de onoare.

Angela m-a descusut atent mai târziu, când ne aflam în camera noastră pregătindu-ne pentru cina pe care madonna o dădea în cinstea socrului ei.

– Deci? a început ea oprindu-se scurt să mă întrebe dacă decolteul e

îndeajuns de cuviincios.

Ducele Ercole nu agrea moda de la Roma, ceea ce ne făcuse să ne coasem gulere şi şaluri peste decolteuri, deşi era o uşurare că nu mai trebuia să ne strângem corsetele atât pentru a ne ridica sânii.

– Ce a zis?

– Cine?

– Nu mă mai necăji! Ştii prea bine. Ai zbughit-o în grădină, cu roşie la faţă ca o rodie, să citeşti scrisoarea de la prietenele astea ale tale de la şcoală.

– A zis...

Dar, de fapt, ce a zis? M-am uitat spre cufărul meu, unde ascunsesem scrisoarea de la el, sub unul din compartimentele libere.

– A zis că m-ar iubi, dacă ar putea.

Angela s-a încruntat:

– Serios? A scris el asta?

– Şi de ce n-ar fi scris?

– Sinceră să fiu, m-ar surprinde şi dacă ar putea spune pe litere cuvântul *dragoste.* Nu e ceva ce...

– Ei bine, tu nu-i eşti decât verişoară mai mică. Nu prea cred că ţi-ar vorbi despre dragoste.

Am simţit că încep să roşesc, o sudoare înţepându-mă la subraţ şi între

sâni.

– Violante...

– Da?

– Ah... nimic. Ce zici de La Fertella? Nu e cel mai nostim? Ce isteţ din partea lui Ippolito să-l găsească!

Ippolito i-l adusese pe La Fertella cadou donnei Lucrezia. Un bărbat scund, îndesat, cu ochii ca de pasăre, întunecaţi, care te săgetau şi cu un maxilar îngust, aproape tot ocupat de buze palide, mobile. Ca măscărici, avea haz nu pentru că-şi bătea joc şi făcea farse, ca Gatto şi Perro, ci pentru jonglerii şi mimă. Donna Lucrezia era încântată de el.

– Te bucuri să-l vezi pe Ippolito?

Stăteam cu spatele la Angela, scotocind prin caseta de bijuterii după colierul pe care mi-l dăduse donna Lucrezia la botez. Când nu mi-a răspuns imediat, am privit peste umărul ei, la reflexia din oglinda pe care o ţinea. În scurtul moment în care nu şi-a dat seama că e privită, am citit panică şi nedumerire pe chipul ei ca de copil rătăcit şi am înţeles că lucrurile merseseră mult mai departe decât îmi închipuiam cu don Giulio. Apoi privirea ei din oglindă a întâlnit-o pe a mea şi a zâmbit.

– Ce vei face când va veni Cesare? I te vei dărui?

– Vine? Nu a spus nimic despre asta.

– Nu spune niciodată ce intenţii are. Ştii şi tu cum e. Mă îndoiesc că-i spune valetului la ce oră să-i aducă apa pentru bărbierit. E prea secretos. Dar o să sosească nu peste mult timp şi trebuie să ştii clar ce

ai de gând înainte să te muşte de ureche prin vreun colţ întunecat şi să te uzi.

Numai gândul mi-a făcut sfârcurile să se întărească şi mi-a adus între coapse acea încordare cunoscută, pe care degetele Angelei se pricepeau atât să o elibereze. Apropiindu-mă de ea prin spate, i-am strecurat mâinile în jurul taliei şi mi-am pus obrazul pe spatele ei, simţind cum împletitura şireturilor care îi strâng corsetul îmi pătrunde în carne. Apăsându-mi palmele pe curba pântecelui ei, am simţit că ezită, cedând pentru o clipă, pentru ca apoi să devină băţoasă şi, răsucindu-se cu faţa spre mine, mi-a îndepărtat mâinile.

– Încetează! a zis. Nu mai suntem nişte copii. Iar ăsta nu e un joc.

– Are legătură cu Giulio, nu-i aşa? am întrebat, începând din nou să caut în cutia de bijuterii.

– Are legătură cu tine şi cu Cesare, a replicat tăios. Îmi cunosc vărul şi nu va tolera să-l tachinezi. Se pare că pe cât e de viclean în unele chestiuni, pe atât e de făţiş în altele. Dacă îţi scrie despre dragoste, fii sigură că pentru el înseamnă ceva mai mult decât sonete şi de buchete de flori. Asigură-te că l-ai înţeles, sau... ei bine, cine ştie ce s-ar putea întâmpla.

Imaginea limbii cusute de degetul mic atârnat la fereastra închisorii Savelli mi-a trecut prin faţa ochilor, deşi nu mai părea atât de reală sau atât de îngrozitoare cum o descrisese Micul Haim, după ce se asigurase că tata nu îl aude când îmi dă toate amănuntele sinistre. Nu părea o faptă săvârşită de bărbatul care îmi scrisese acea epistolă stranie, ambiguă, introspectivă. Pe care se pare că trebuia să-l iau serios în considerare ca amant. Această revelaţie nu mi-a adus bucuria pe care aş fi aşteptat să o simt. Şi aici era problema.

– Dar dacă nu o să mai fiu fecioară când o să mă căsătoresc?

Pentru Angela era altfel, bănuiam, fiindcă relaţia de rudenie cu Sfântul Părinte o făcea o partidă de dorit în orice condiţii. Ruptă de propria-mi familie, eu nu aveam altă zestre decât ce putea să-mi ofere donna Lucrezia şi nu valoram decât virtutea mea.

– În primul rând, a răspuns Angela, aşezându-se pe marginea patului şi făcându-mi semn să stau lângă ea, himenul poate fi rupt de tot felul de lucruri, nu numai de un bărbat.

M-am gândit la degetele ei, puternice, zvelte şi ştiutoare, deşi nu sângerasem niciodată în timpul jocurilor noastre.

– Călăritul, de exemplu, a continuat ea, cu o urmă de râs în voce, cu ochii dansându-i când stăteam lângă ea, cu genunchii atingându-ni-se.

O iertasem pentru că reuşise iar să abată conversaţia de la don Giulio.

– Şi, oricum, poţi face o grămadă de lucruri. Puţin sânge de pui pe aşternuturi. Există chiar o pastă despre care am auzit că, dacă te ungi cu ea înăuntru, creează o asemănare care-i poate păcăli pe majoritatea bărbaţilor, dar nu ştiu din ce e, deşi pariez pe un ducat de aur că mătuşa Adriana ştie. Ce trebuie să ştii despre soţul tău este că el vrea să te creadă virtuoasă, frumoasă şi pricepută la toate, de la făcut bere până la planuri de viitor. Altfel, ar părea un netot care a făcut o afacere proastă.

M-a sărutat pe vârful nasului.

– Eşti o gâsculiţă aşa de neliniştită! Linişteşte-te. Când te va duce Cesare în patul lui, savurează clipa. Am auzit că majoritatea femeilor aşa fac. Învaţă de la el. Poate că până o să te măriţi o să ştii nişte

şiretlicuri prin care să-ţi faci soţul să nu se mai gândească de unde şi cum le-ai învăţat.

– Eşti atât de înţeleaptă.

Am rămas aşezată pentru o clipă, după ce ea s-a ridicat, zicând că trebuie să ne grăbim să o îmbrăcăm pe madonna, deoarece ducele Ercole nu poate dormi dacă mănâncă mai târziu de ora a douăzeci şi doua. Încercam să-mi închipui patima nimicitoare a sărutărilor lui Cesare, cum o fi trupul lui pe sub straturile de catifea neagră şi in alb, ce cicatrici are sau ce poveşti îmi va spune, cum mă voi simţi când...

– Hai odată! a zis Angela, luându-mi mâinile şi ridicându-mă în picioare.

Când m-a tras prin cameră, am aruncat o ultimă privire peste umăr la cufărul meu de călătorie unde era misiva, un pergament tare printre faldurile de satin roşu închis.

Încă mai am scrisoarea. E cea de-a doua cea mai importantă scrisoare pe care am primit-o vreodată. Uneori, când sunt singură acasă, o scot de pe fundul cufărului căptuşit cu tinichea pe care-l folosisem în călătoriile pe mare şi o ţin între palme, încălzindu-i amintirea cu mâinile. Ştearsă, având colţurile îndoite, ruptă de-a lungul unei îndoituri, pecetea era sfărâmată, iar panglica maro şi învechită, pătată de apa unui ocean pe care Cesare nu l-a văzut niciodată, ea se află printre cele mai importante scrisori pe care mi le-a trimis vreodată. Epistola m-a îmboldit să trec la fapte, iar pe Cesare, să viseze. Mă întreb cât de diferită s-ar fi dovedit viaţa mea dacă ar fi fost invers? Dacă nici eu nu aş fi trăit să văd oceanul?

Ce binecuvântaţi suntem că nu ne putem vedea viitorul!

CAPITOLUL 7

FERRARA, PAŞTI 1502

Dragostea e simplă şi adâncă, precum marea când nu o priveşte nimeni.

Madonna leşinase în catedrală în timpul unei reprezentaţii a Patimilor, în Vinerea Mare, chiar când Hristos se cobora în iad prin stomacul unui şarpe de mucava. După aceea n-a mai încăput îndoială despre starea ei. Evident, ne aşteptam să nu-l mai vedem aşa des pe don Alfonso, odată ce medicul ducelui şi cel al madonnei au discutat şi apoi au anunţat că se va naşte un copil cam de Crăciun. Îşi făcuse datoria şi urma să se întoarcă la viaţa de dinainte de căsătorie, cu călătorii şi desfrâu.

Dar, spre surprinderea mea, şi-a făcut obiceiul de a petrece prima oră a după-amiezii cu soţia sa, ţinându-i de urât când se odihnea într-un pat adus în Camera Dal Pozzolo, aşezat lângă fereastra dinspre grădini. Aşezat lângă ea, cu mâna ei durdulie, de un alb incredibil, în laba lui uriaşă, îi vorbea, smucită şi ciudat, cum îi era firea, încercând

să-i trezească interesul asupra feluritelor proporţii în care cuprul şi cositorul trebuie amestecate în metalul din care se turnau tunurile.

– Cel mai bine să fie cel puţin nouă părţi de cupru, înţelegi, de două ori mai mult decât în metalul pentru clopote.

Iar donna Lucrezia încuviinţa serioasă, cu un zâmbet vag, care arăta că e interesată, ba chiar fascinată, dar prea obosită. Aşa că el trecea mai departe, la cealaltă mare pasiune a lui, olăritul. Toate vasele din încăpere, chiar şi farfuriile de faianţă din care mâncam în fiecare vineri şi în zilele de post, erau făurite de don Alfonso şi împodobite cu păsări şi flori, cu mici scene de vânătoare, cu personaje în miniatură făcând treburi gospodăreşti – pregătitul berii, coptul pâinii sau întinsul hainelor la uscat, pe tufişurile de pe malul unui râu. Cum se face că un bărbat cu mâini atât de late, cu degete grase ca nişte cârnaţi şi încheieturi bolnave de gută, poate picta scene atât de migăloase şi de frumoase era una din tainele Creatorului

Uneori don Alfonso venea în vizită însoţit de unul sau altul dintre fraţii săi, deşi niciodată don Sigismondo, care avea numai sifilis în cap, nu era prea ocupat să pregătească o campanie militară împotriva şobolanilor de pe malurile de pământ ale şanţului ce înconjura castelul şi care, spunea el, erau gata să-i dea o lovitură familiei Este. Cel mai mult ne distram când venea Ferrante. Deşi ducele Ercole îşi pierduse speranţa în ceea ce-l priveşte pe cel de-al doilea fiu al său, care, zicea el, nu e decât un blestemat de filfizon curtenitor, ne făcea să râdem. Era nemilos de nostim, deşi loviturile lui ascuţite erau date aşa de apatic, că sunau mai degrabă flatant, stil care ne amintea de romanii din societatea pe care o părăsisem. Deşi educată, renumită îndeosebi pentru muzică, înalta societate din Ferrara era în acelaşi timp convenţională şi rece. De la moartea mamei lui don Alfonso şi a

primei sale soţii, masculinitatea severă şi solitară se abătuse asupra Curţii.

Ferrante făcea tot felul de jonglerii şi se întrecea cu La Fertella la a scoate tot soiul de fleacuri de după urechile doamnelor sau panglici colorata din gulerul cămăşii lui don Alfonso. Până şi Perro, şi Gatto erau atraşi de el, râzând nebuneşte la glumele lui, chiar şi când nu le înţelegeau. Când venea Ferrante în vizită, Fonsi, care se îngrăşase rapid pentru că petrecea prea multe ceasuri întins pe burta donnei Lucrezia în timp ce ea îl îndopa cu marţipan şi fructe caramelizate, sărea cu picioruşele lui scurte, ca un butoiaş, pe vreo noptieră şi începea să latre frenetic de bucurie. Hotărârea lui Ferrante de a-şi desfăta cumnata, care nu avea nicio ocupaţie din pricina stării în care era, ne făcea pe toţi să-l îndrăgim, mai ales pe mine, care ştiam că Vittorio se întorsese la Roma cu oamenii lui Cesare şi înţelegeam deplin cât de singur trebuie să se fi simţit Ferrante fără el. I-aş fi vorbit despre asta, dar nu am găsit niciodată prilejul.

Cardinalul Ippolito ne aducea la zi cu bârfele de la Roma, atât laice, cât şi ecleziastice, deşi totul se reducea cam la acelaşi lucru: cine dă cele mai bune ospeţe, cine cheltuieşte cel mai mult pe colecţii de artă şi antichităţi, cu cine se întreţine La Fiammetta în saloanele ei sau marea ei rivală, Imperia, cele mai nostime sau mai macabre *avvisi* ţintuite de Pasquino [27] . Sezonul social pare că se va prelungi mult după Paşte, spunea, săgetând-o pe donna Lucrezia cu privirea, deoarece ducele Valentino urma să rămână în oraş, chiar dacă vremea se îmbunătăţise şi trupele lui, încartiruite lângă Roma, deveneau neliniştite. Spania şi Franţa se certau din nou pe Neapole, situaţie pe care Cesare şi tatăl său intenţionau neîndoielnic să o exploateze într-un fel sau altul, dar cum? Pare-se că nici măcar papa nu ştia, deoarece se plângea la fel de mult ca oricine altcineva de greutatea de a comunica cu fiul său, care

mergea la culcare în zori şi dormea toată ziua, ieşind din apartamentele lui doar după lăsarea întunericului şi deghizat. Se zvonea că suferă din nou de boala franceză, care îi desfigurează chipul, dar alţii vedeau cât se răspândise neliniştea la Florenţa şi începuseră să-şi pună întrebări.

Aproape ca un gând venit târziu, Ippolito mi-a zis că-l văzuse de câteva ori pe tata la Vatican şi că îmi trimitea respectele lui.

Toate acestea donna Lucrezia le asculta atent, cu căţeluşul în poală şi cu soţul alături.

– Ce nedrept din partea ta să mă faci să mă îngrijorez pentru sănătatea fratelui meu, când eu însămi sunt atât de slăbită! s-a plâns când a terminat Ippolito. Nu mi-a scris nimic despre asta în epistolele lui, care sunt toate vesele şi pline de laude la adresa iubitului meu soţ.

S-a întors cu un mic surâs spre don Alfonso, care a scărpinat câinele după urechi. Fiind foarte atentă la discuţia despre Cesare, nu mi-a scăpat schimbul iute de priviri dintre el şi Ippolito. Ca şi când ar fi vrut să spună *orice o fi ştiind ea, aşa n-o s-o facem să ne spună.*

Când ne vizita don Giulio, don Alfonso îşi aducea întotdeauna viola. Toţi fraţii erau muzicieni pricepuţi, dar Giulio era cel mai bun: cânta la orice instrument şi avea o voce de înger. Dacă nu ar fi avut posibilitatea de a se ascunde la adăpostul muzicii, nu cred că ar fi venit. Ori de câte ori se aflau în aceeaşi încăpere, el şi Angela se purtau ca doi viţei aiuriţi, acum roşind şi de îndată pălind, holbându-se unul la altul mult timp, vrăjiţi minute în şir, pentru ca apoi să se uite speriaţi în altă parte atunci când privirile li se întâlneau. Donna

Lucrezia îl învăţa pe Giulio cântece spaniole şi îi plăcea să-l acompanieze la chitară, picioarele ei în şosete descriind paşi de dans la căpătâiul patului. Când obosea, îi dădea chitara Angelei, ea însăşi interpretă iscusită, deşi nu îţi prea dădeai seama, la cât de neîndemânatic îi umblau degetele pe corzi, în timp ce vocea pură de tenor a lui don Giulio se înălţa spre cer. Cânta cu ochii închişi; poate era secretul lui, deşi mă îndoiam. Faptul că nu-şi putea vedea iubita nu însemna că inima îi bate mai încet sau că mintea lui acorda mai multă atenţie raţiunii.

Am urmărit atent pantomima nu numai pentru că Angela mi-era prietenă şi mă temeam să nu fie prinsă între Scylla şi Caribda [28] celor doi fraţi, ci şi pentru că mă făcea să mă gândesc şi la altceva în afară de muzică. Chiar şi acum sunetul chitarei spaniole mă poartă înapoi spre Toledo. Acum pot închide pur şi simplu ochii şi mă desfăta cu muzica, amintindu-mi cum stăteam pe umerii tatei în timp ce priveam un spectacol de comedie jucat de comedianţi ambulanţi în piaţa de lângă casa noastră, cu cerul serii de un indigo tare, sub lumina torţelor care pâlpâiau peste feţele pictate ale artiştilor şi făceau umbrele copacilor să danseze. Îmi las gândurile să zăbovească asupra aromei mingiuţelor din cocă dulce, fripte în ulei, până ce încep să salivez. Simt puterea umerilor tatei sub picioarele slăbănoage de copil, cu o dragoste eliberată în sfârşit de păreri de rău. Dar atunci astfel de amintiri m-ar fi făcut să plâng, iar lacrimile mele nu ar fi fost decât o trădare a grijii lui pentru viitorul meu şi a mărinimiei donnei Lucrezia faţă de mine, aşa că îmi alungam muzica din inimă şi mă concentram, în schimb, asupra prietenei mele şi a noul ei admirator.

Într-o după-amiază, spre sfârşitul lui aprilie, ducele Ercole în persoană ne-a făcut o vizită şi a zis că doreşte să-i vorbească madonnei între patru ochi. Putea să-şi păstreze sclava neagră ca să se asigure că stă în

voie, dar a cerut celorlalţi să plece. Am mers direct în camera mea şi a Angelei, unde ea zăcea chircită pe pat, cu genunchii ridicaţi aproape până la bărbie, tremurând, deşi era cald. Aerul din încăpere avea un iz fetid şi zbârnâia de bâzâitul ţânţarilor.

Începuse să se plângă de dureri de stomac şi de febră cu o zi în urmă. Nu-i acordasem prea multă atenţie, crezând că poate nu-i priise ceva din ce mâncase: seara trecută se servise un sos de scoici, care mie mi-a mirosit a stricat, deşi nasul meu de evreică era cam prea sensibil la mâncărurile despre care fusesem învăţată să le cred interzise. Îi făcusem un vomitiv din vin amestecat cu pudră antimoniu, pe care o cerşisem de la maestrul într-ale topitoriei al lui don Alfonso, apoi, după ce a vărsat, am însoţit-o pe donna Lucrezia în Barco, să vadă cursele de ziua Sfântului Gheorghe. Angela rămăsese neobişnuit de tăcută, palidă şi congestionată la faţă, refuzând să parieze pe ace de păr şi bănuţi, singurele pe care madonna le îngăduia, deoarece nu socotea că e un păcat pariul simbolic, pe mărunţişuri. Chiar şi când a izbucnit o încăierare între jocheul victorios, purtând culorile donnei Lucrezia, desigur, şi bărbatul al cărui cal ieşise pe primul loc, dar fără călăreţ, ea a rămas retrasă şi nenorocită, legănându-se înainte şi înapoi pe locul unde stătea, cu mâinile împreunate peste pântece. Până seara, nu-şi mai putea ascunde suferinţa şi donna Lucrezia, foarte neliniştită, i-a îngăduit să plece.

– Du-te cu ea, Violante, mi-a poruncit. Ai ceva cunoştinţe într-ale leacurilor, sunt sigură. Ceva obişnuit în educaţia pe care o primesc cei din neamul tău, nu?

Învăţasem câteva leacuri practice de la Mariam, deşi probabil că nu mai mult decât donna Lucrezia însăşi, dar norodurile creştine aveau tendinţa să creadă că toţi evreii sunt doctori, deoarece doctorii sunt de

obicei singurii evrei pe care îi lasă în casele lor.

– Da, madonna, am răspuns şi m-am grăbit să plec cu Angela.

Am avut o noapte agitată, cu ea gemând, zvârcolindu-se de durere, ridicându-se de multe ori să se uşureze, spunând că, astfel, se va simţi mai bine, deşi niciodată nu o ajuta. Lumina zilei nu a însemnat nicio schimbare. Micuţa slujitoare care ne aduce vinul, biscuiţii şi apa pentru spălat a părut şocată de chipul cenuşiu, tras al Angelei pe faţa de pernă udă de sudoare şi a dus oala de noapte ţinând-o la distanţă, ca şi când ar fi fost contaminată. Eram convinsă că e vorba despre o otrăvire, fie cu mâncare stricată, fie dintr-o sursă mai sinistră. Oare îşi dăduse Ippolito seama de sentimentele ei pentru Giulio? mă întrebam. Dar ea insista că durerea seamănă cu cea care vesteşte indispoziţia lunară, deşi cea din urmă e mai puternică, iar perioada era greşită.

– Ai putea fi însărcinată? am întrebat, stând în capot pe marginea patului ei, încercând să o înduplec să bea puţin vin.

Obrajii i-au pălit şi mai tare, dacă e cu putinţă.

A dat din cap, nenorocită:

– Am încercat să fiu grijulie, dar se mai întâmplă şi accidente.

– Angela, nu ai făcut ceva nesăbuit, nu?

Şi-a ridicat faţa în sus să protesteze, dar i-am făcut un gest cu mâna ca să tacă:

– Nu-ţi voi ţine o predică. Doar că, dacă ai luat ceva, trebuie să-mi spui ca să pot găsi leacul.

– Sunt aşa de proastă! Ce o să mă fac, Violante?

Răvăşită de o altă crampă, s-a ghemuit pe o parte şi a muşcat din pernă.

– Trebuie să-mi spui ce ai luat.

– Nu ştiu. Le-am luat de la o femeie din Via dei Volte. Nişte frunze uscate.

– Mai ai pachetul? A mai rămas ceva?

Angela a dat din cap, trăgându-şi genunchii la piept şi strângând din ochi de durere.

– Le-am ars. Nu trebuie să afle nimeni.

– Că eşti însărcinată sau că ai încercat să lepezi pruncul?

– Nu ştiu.

Eram nedumerită:

– Spuneai că nu te-ar deranja să ai un copil, odată stabilită în Ferrara.

– Dar acum e altceva.

– Din cauza lui Giulio.

A încuviinţat dând din cap:

– Îl iubesc, Violante. Vreau să mă mărit cu el. Când mă priveşte, mă face să mă simt... curată, neprihănită, ca la începutul lumii. Cum să se mai uite la mine aşa, dacă eu mă târăsc pe aici cu plodul lui Ippolito în

burtă?

– Trebuie să afle. Sentimentul ăsta e numai al tău, Angela, nu şi al lui. E doar în închipuirea ta.

– Ei bine, da, tu probabil că ştii mai multe despre dragoste şi închipuire, mi-a replicat, uitând de durere o clipă. Pentru tine, dragostea există doar într-o lume închipuită.

M-am gândit la scrisoarea lui Cesare de pe fundul cufărului şi am prins putere amintindu-mi cuvintele lui. Mila pe care o simţeam pentru Angela m-a ajutat să-i răspund calm:

– Nu vorbim despre mine. Necazul e al tău. Ai vorbit cu Giulio? Ai vreun plan pentru a isprăvi aventura cu Ippolito?

Din nou a clătinat din cap:

– I-am spus Lucreziei ce simt. Mi-a fost peste poate să vorbesc cu Giulio în particular, deoarece e foarte preocupat să se poarte cu mine onorabil.

Spunând acestea, a râs ciudat, înainte ca un alt val de durere să-i străbată trăsăturile într-o încruntare.

– Iar Ippolito e gelos. Mă tem de el, ca să-ţi spun drept, şi de influenţa pe care o are asupra lui don Alfonso. Sunt cei mai apropiaţi dintre toţi fraţii.

– Şi Lucrezia ce zice?

– Că ar trebui să ţintesc mai sus decât bastardul şi să mă căsătoresc cu Ferrante.

– Dar pe Ferrante nu-l interesează câtuşi de puţin îndatoririle unui soţ.

– Cam aşa ceva. Să mă mărit cu Ferrante şi să fiu amanta lui Giulio, zice Lucrezia. Astfel, copiii nelegitimi ai lui Giulio ar deveni moştenitorii de drept ai lui Ferrante şi toată lumea ar fi fericită.

– Dar pe Ippolito nu-l are în vedere?

– Nu i-am vorbit despre el, aşa că s-a făcut că nu ştie despre noi.

– Poate c-ar trebui să-i urmezi sfatul şi să o laşi să-ţi aranjeze căsătoria cu Ferrante. El te-ar apăra de Ippolito, dacă s-ar ajunge la asta.

– Dar nu e ce-mi doresc. Vreau să o iau de la început. Giulio... e ca un înger, cu ochii lui mari, violet, şi cu vocea lui... Cum aş putea să mă gândesc să-l atrag într-un compromis aşa de urât?

Înainte să apuc să-i răspund, a gemut iar şi faţa i-a pălit şi mai tare. Când durerea i-a mai trecut, şi-a băgat o mână între picioare şi apoi mi-a arătat-o. Degetele îi erau mânjite cu sânge. A zâmbit vag:

– Cel puţin ştiu că are efect.

Chiar atunci am auzit o bătaie uşoară la uşă. Deschizând, am dat de Catherinella aşteptând afară, cu respiraţia uşor tăiată.

– Tu vino, a zis.

Am simţit că transpir şi că mi-e frig în acelaşi timp, iar stomacul mi s-a strâns. Ce se întâmplase? Toată discuţia cu Angela despre întreruperea sarcinii m-a făcut să mă tem de ce e mai rău:

– Ce este, Catherinella?

– Şeful cheamă la tine. Prin „şef“ am presupus că se referea la duce.

– Dar donna Angela nu se simte bine. Ea nu poate veni.

– Doar tu. Evreica, el spune, apoi doamna mea spune monna Violante. Părut mânios.

A ridicat din umeri şi a mormăit ceva pe limba ei.

– Angela, am zis când îmi pescuiam pantofii pe sub pat, spune-mi unde e femeia asta. Poate reuşesc să te ajut.

– Undeva pe lângă San Paulo.

– Voi merge acolo imediat ce voi scăpa de Lucrezia.

– Nu-i spune nimic.

– Decât dacă nu voi avea de ales, i-am promis.

Deoarece, dacă Angela ar fi murit, nu aş fi putut-o lăsa pe madonna să creadă că verişoara ei fusese otrăvită. Niciuna dintre noi nu era în siguranţă până ce madonna nu va naşte un fiu.

Când am intrat în Camera Dal Pozzolo, o tânără pe care nu o mai văzusem stătea alături de ducele Ercole. Când i-am făcut reverenţa ducelui, am observat că picioarele ei s-au mişcat stânjenite pe sub fusta nu prea costisitoare, din lână stacojie. Avea picioare mari, aşa că, ridicându-mi ochii, nu m-a surprins să văd că e înaltă, aproape cât ducele. Deşi avea o constituţie puternică, ducele Ercole avea picioare scurte, oarecum strâmbe şi toţi fiii erau mai înalţi ca el.

– Aceasta este Fidelma, a zis donna Lucrezia, deşi nu a făcut niciun gest să se ridice de pe pernele care îi sprijineau spatele, iar tonul îi era ţâfnos şi plin de aversiune.

– O va înlocui pe donna Angela, a adăugat ducele. O vei lua sub aripa ta, monna Violante. Şi ea e o evreică botezată ca tine.

Nu ştiu cum am reuşit să prind sensul vorbelor ducelui. Să o înlocuiască pe Angela? Ce avea în cap? Cum putea? Angela era de neînlocuit. Oare o otrăviseră cei din clanul Este, la urma urmei, iar ce cumpărase de la cotoroanţa din Via dei Volte doar masca adevărata pricină a bolii ei? Dar de ce? Poate că ducele Ercole hotărâse că singurul mod de a o transforma pe parvenita de Borgia, cu reputaţia ei îndoielnică, într-o soţie demnă de moştenitorul lui era să o rupă de tot de familia ei. Donna Adriana şi vara Geronima plecaseră deja; acum era rândul Angelei.

Încântătoarea, vesela Angela, care îmi umpluse aşa de mărinimos şi atât de firesc sufletul gol când m-am alăturat suitei donnei Lucrezia prima dată, care-mi ascultase cu atâta răbdare toate lamentaţiile când tânjeam de dor după Cesare... Cesare! Oare ducele va încerca să-l ţină şi pe el departe de Ferrara? Desigur, căsătoria surorii sale cu don Alfonso îl legase de mâini şi de picioare; era puţin probabil că va invada ducatul, cât timp iubita lui Lucrezia domnea peste el. O clipă am respirat mai uşor, până ce, îngrozită de egoismul inimii mele, mi-am amintit de Angela, de cum arăta când o lăsasem în cameră, chircită din cauza durerii, cu pântecele contorsionat de efortul de a elimina pruncul nedorit.

Dacă va supravieţui, oare cum se va putea întoarce la Roma, ruşinată, alungată de sub protecţia donnei Lucrezia? Dacă pierdea copilul, Ippolito nu ar mai fi avut nicio obligaţie faţă de ea. Iar dacă îl păstra,

ostilitatea tatălui lui ar fi îngreunat recunoaşterea bastardului. Cât despre Giulio sau Ferrante... Dintr-odată mi-am dat seama ce urmăreşte ducele Ercole şi că este vorba mai degrabă de a le asigura bunăstarea fiilor săi decât despre dorinţa de a-şi afirma autoritatea asupra donnei Lucrezia.

Am cântărit-o din ochi pe Fidelma. Slabă, fără sâni, cu un nas coroiat şi o piele smeadă, puţin probabil să o poată înlocui pe Angela în sufletul lui Ippolito sau al lui Giulio. Sau al meu. Mi-am luat ochii de la ea fără măcar un zâmbet şi am încercat să-i surprind privirea donnei Lucrezia, dar ea şi Catherinella erau absorbite cu aranjatul pernelor. Ştiam că trebuia să confirm că înţelesesem instrucţiunile ducelui, dar nu mă puteam aduna. Capul refuza să mi se plece şi gura să articuleze cuvintele de supunere.

Toată viaţa mea am fost supusă bărbaţilor care îşi exercitau autoritatea asupra mea. Am rămas în Toledo la stăruinţele tatălui meu, până când a fost prea târziu să mai călătorim în siguranţă, fiind silită să fiu martoră la moartea singuratică, zadarnică a mamei, pe plaja de la Nettuno. M-am lepădat de propria-mi credinţă şi de familie în favoarea acestor Borgia cu farmecul lor primejdios, cu minciunile lor credibile, cu religia lor neomenoasă. Am acceptat chiar şi o poreclă ticăloasă deoarece îmi fusese dată de un bărbat.

Numele meu. Numele meu adevărat.

Am căzut în genunchi în faţa ducelui Ercole şi mi-am înclinat capul până la podea. I-aş fi sărutat vârful cizmei dacă nu şi-ar fi retras piciorul în grabă, ca să nu ajung.

– Milord duce, am început, îndreptându-mă de spate.

Ducele a tuşit, parcă sufocându-se. Faţa lui avea o culoare de *melanzana.* Poate că felul în care mă comportasem îi declanşase un atac de apoplexie. Cu atât mai bine. În talmeş-balmeşul care ar urma, m-aş fi putut strecura neobservată s-o găsesc pe femeia din Via dei Volte. Dacă don Alfonso ar fi ajuns duce, nu ar fi izgonit-o pe Angela, fiind prea ataşat de soţia lui ca s-o trateze atât de crud.

Dar nu s-a întâmplat nimic, aşa că a trebuit să continui:

– Ştiţi că Violante nu e numele meu adevărat, ci doar o glumă ale cărei origini nu au nicio relevanţă acum. Numele meu adevărat este Esther. Ştiu că sunteţi un om evlavios, aşa că nu trebuie să vă reamintesc povestea Esterei. Mă înclin în faţa voastră precum regina Estera în faţa regelui Ahasuerus, ca să vă implor să vă mai gândiţi.

Ştiam că donna Lucrezia şi Catherinella rămăseseră nemişcate în spatele meu. Cântecul păsărilor, strigătele negustorilor din piaţă şi huruitul roţilor pe pavajul din strada de dedesubt, toate păreau amuţite, la o depărtare de nemăsurat. În liniştea încăperii, îmi auzeam sângele curgând prin vine, sunetul aspru al unghiei ducelui, care îşi scărpina barba cu un deget strâmb.

– Continuă, a zis el, cu un glas uşor amuzat, aproape zdruncinându-mi hotărârea.

Am încercat cu disperare să-mi amintesc lecţiile profesorului meu de retorică. Nu aveam timp de *dispositio, elocutio* sau *pronuntiatio.* Trebuia să trec direct la *actio* şi să sper că o voi scoate la capăt cu sinceritatea sentimentelor mele.

– Nu vă pot oferi un banchet sau orice alt serviciu pe care o regină i l-ar putea face regelui ei. Toate bogăţiile pe care le pot pune la

picioarele Voastre, milord, sunt dragostea pentru stăpâna mea, care mă îndeamnă să-i caut fericirea. Donna Angela este sora ei în toate, mai puţin prin naştere, cea mai apropiată rudă şi confidentă. Alteţa Voastră a fost biencuvântată cu mulţi fraţi şi surori, încât mi-e peste poate să-i număr pe toţi. Ei sunt ca stelele cerului şi ca nisipul ţărmului.

Speram că va aprecia aluzia biblică, deşi era mai degrabă luată dintr-una din cărţile noastre decât din ale creştinilor:

– Dar milady a avut doar trei fraţi, iar unul a murit, aşa că vă implor să nu i-o luaţi şi pe donna Angela.

M-am uitat pe furiş la ducele Ercole să văd ce impresie îi făcusem. Părea nepăsător, îngăduitor, ca un adult silit să asiste la spectacolul oferit de un copil de care nu-i păsa prea mult. Apoi, trebuia să nădăjduiesc că ambiţiile lui în ceea ce priveşte moştenitorii pe termen lung vor cântări mai mult decât preocupările imediate legate de fiii săi.

– Mai ales în starea în care se află! Cel puţin aşteptaţi până ce îi va dărui în siguranţă un fiu şi un moştenitor lui don Alfonso.

Eram conştientă de mişcarea donnei Lucrezia, de un oftat, de un foşnet de mătase când îşi schimba poziţia, dar nu am îndrăznit să privesc în jur şi mi-am ţinut ochii ţintă la vârfurile cizmelor negre ale ducelui Ercole şi gândurile la Angela şi viaţa care i se scurgea dintre picioare odată cu sângele.

– Mă tem că donna Lucrezia ar fi mai degrabă necăjită dacă donna Angela ar rămâne în Ferrara decât dacă ar pleca, a răspuns ducele, cu o candoare la care nu mă aşteptasem.

– Onorat tată..., a început donna Lucrezia, dar i-am făcut un semn să păstreze tăcerea.

Dacă ducele era îndeajuns de copleşit încât să-şi dezvăluie gândurile, atunci trebuia să profit înainte să-şi recapete calmul. Donna Lucrezia mă va putea certa pentru lipsa mea de respect, dar mă îndoiam că pedeapsa o să fie prea aspră dacă aş izbuti să pledez în favoarea Angelei.

– Nu-mi pot închipui ceva care să o supere pe madonna mai tare decât despărţirea de iubita ei verişoară, Alteţa Voastră. Dar, dacă nu vă pot convinge astfel, atunci vă rog să luaţi altceva în considerare. Aici, în faţa Voastră, vedeţi miracolul nu numai al uneia, ci a două evreice aduse la Hristos, care se bucură de ocazia ce li s-a dat spre a ispăşi ticăloşia neamului lor. Fără îndoială că aţi făcut multe daruri Bisericii drept mulţumire, dar cel mai sincer şi cel mai nepreţuit dar ar fi să vă arătaţi compasiunea faţă de nora Voastră, căreia i-aţi încredinţat atât de solemna datorie de a supraveghea drumul meu şi al Fidelmei spre mântuire. Amintiţi-vă, milord, că Atotputernicul vede dincolo de acoperămintele pentru altar şi de raclele pentru moaşte, direct în sufletul oamenilor, şi că El nu pune preţ pe daruri, oricât de rară le-ar fi frumuseţea, dacă nu sunt făcute cu inimă curată.

Am tăcut. Inima-mi bubuia, mă simţeam rău şi tremuram, aşa că atunci când ducele mi-a cerut să mă ridic, cu o voce gâtuită de emoţie, m-am temut că o să mă prăbuşesc. Uşor, cu grijă, clătinându-mă ca un acrobat pe sârmă, m-am ridicat în picioare.

– Uită-te la mine, fetiţo.

Mi-am ridicat privirea spre ochii lui spălăciţi, bulbucaţi, cu albul îngălbenit şi îngroşat de vreme. Oare ce nu văzuseră ei? Ce gânduri şi

calcule, ce planuri şi vise ascunseseră sau dezvăluiseră în lungii ani ai vieţii sale? Mai mult de jumătate din viaţă şi-o trăise în străinătate, neglijat de tata, aşteptându-şi şansa. Deşi nimeni nu vorbea despre asta, cu toţii ştiau exact locul din *cortile,* în vechiul Castello, unde pregătise butucul să-l decapiteze pe nepotul său, Niccolo, moştenitorul ales. Putea scăpa de o evreică, fiica unui cămătar, mai uşor decât de un ţânţar. Gândindu-mă la ce e mai rău, m-am liniştit; am aşteptat să-mi aud sentinţa, cu o demnitate care nu ar fi ruşinat un martir creştin.

– Ai grăit bine, a zis, şi cu înţelepciune. Ai dreptate. Am îngăduit ca unele chestiuni imediate, dar poate lipsite de însemnătate, să-mi distragă atenţia de la ce e mai important. Donna Angela poate rămâne în Ferrara şi, între timp, i-o voi lăsa pe Fidelma în grijă, deoarece socot că poate învăţa mult de la tine despre cum trebuie să fie un creştin. Şi, a adăugat strângând din buzele subţiri, ceea ce mi s-a părut un zâmbet, un curtean.

Apoi s-a înclinat spre madonna şi a părăsit încăperea, cu pajul grăbindu-se în faţă ca să-i deschidă uşa.

– Brava, brava! a exclamat donna Lucrezia bătând din palme, imediat ce s-a închis uşa după el. Vai, Violante, vino aici şi lasă-mă să te sărut!

Aplecându-mă peste divan, m-am lăsat îmbrăţişată. M-am gândit la Cesare când buzele ei mi-au atins obrazul şi braţele mi-au cuprins umerii, la cât de des trebuie să-i fi sărutat ea obrazul aşa, la cum buzele ei purtau încă urma pielii lui, a bărbii, a oaselor fine de dedesubt, iar acum gura ei purta amintirea chipului meu pentru a o transfera pe al lui şi, dacă mă va mai săruta vreodată, toată povestea se va repeta.

– Speram că-l vei câştiga, a zis când mi-a dat drumul. Nu e chiar căpcăun, aşa cum îi place să creadă. Ţii minte ce grijuliu a fost când m-a azvârlit calul în timpul procesiunii de primire, când am sosit prima dată? Şi că mi-a adus un măgar imediat? În străfundul lui, e un bătrân suflet grijuliu.

Oh, da, ducele era cu siguranţă grijuliu, de vreme ce îşi decapitase nepotul, poruncind să i se coasă căpăţâna la loc, iar stârvul să fie îmbrăcat în brocart aurit pentru înmormântare!

– Mă bucur că am reuşit să-i atingem punctul sensibil, madonna. Cred că amândouă i-am fi dus foarte mult dorul donnei Angela.

– Fidelma, du-te puţin mai departe. Am ceva de vorbit între patru ochi cu monna Violante.

Fata a făcut un pas mare înapoi, s-a împiedicat de tivul fustei şi aproape că a căzut. Am schimbat o privire cu madonna, apoi ea a dat ochii peste cap:

– Vom avea ceva de muncit cu ea, a şoptit. Acum, draga mea, cum se simte Angela? După o scurtă ezitare a adăugat:

– E însărcinată?

– Madonna, eu...

– Haide, feiţo! Credeai că nu ştiu nimic? Se culca cu Ippolito cu mult înainte să plecăm de la Roma şi bănuiesc că a început să o facă din nou de la sosirea lui în Ferrara. Sau o fi celălalt? Bastardul chipeş. N-aş putea să o învinovăţesc! E chiar încântător. Aş fi ispitită eu însămi dacă nu ar fi cumnatul meu. Dar tu, Violante? Ar putea don Giulio să te abată de pe calea cea dreaptă sau îţi mai sfârâie călcâiele după

fratele meu?

– Ştiţi că da, madonna, am mărturisit.

Nu-mi mai vorbise niciodată cu asemenea candoare şi fără îndoială că eram datoare să fiu la fel de sinceră.

– Scrisoarea lui te-a... încurajat?

– Nu m-a descurajat.

– Ei bine, asta e..., părea să caute cuvântul potrivit... bine, a zis în cele din urmă, cu o expresie de îndoială în jurul gurii şi a ochilor. Dar vorbeam despre Angela, a continuat, cu o mişcare uşoară a capului, de parcă s-ar fi scuturat de ploaie. Am dreptate în ceea ce priveşte pricina indispoziţiei ei?

– Da, madonna, şi dacă doreşti...

– Şi tatăl?

– Cardinalul Ippolito, zice ea.

– Şi tu o crezi?

– Da.

– Nu că ar avea vreo însemnătate. Oricum ar fi, e o mare încurcătură.

– E foarte posibil să piardă sarcina, madonna. Bănuiesc că asta ar mai descurca puţin lucrurile.

Donna Lucrezia s-a uitat la mine cu ochii ei gânditori, cenuşii:

– Câteodată ai o întorsătură a frazei ciudată pentru o tânără, mi-a zis.

– Ar trebui să mă întorc la ea, madonna, se simte foarte rău.

A şovăit iarăşi, apoi mi-a cercetat chipul cu privirea, de parcă ar fi găsit acolo soluţia la problema Angelei:

– Uite cum facem, a zis în cele din urmă. În scurt timp trebuie să merg la moşia de la ţară a ducelui, la Belriguardo. Aerul e mai sănătos acolo, acum că a început să se încălzească. Don Giulio ne va escorta în drumul său spre donna Isabella, la Mantova. Angela nu va putea călători, aşa că o voi lăsa aici, în grija ta. M-am făcut înţeleasă? Soţul meu pleacă într-o misiune la curtea Franţei, iar Ippolito îl va însoţi. Aşa că numai Ferrante şi Sigismondo vor rămâne în Ferrara. Ai ceva influenţă asupra lui Ferrante, cred, întrucât ţine la tine. Până când ne vom întoarce, să sperăm că situaţia Angelei va arăta mai roz.

S-a uitat la mine cu sprâncenele ridicate, parcă aşteptând să-i confirm că e un plan bun. Chiar şi când Angela zăcea la mai puţin de douăzeci de paşi distanţă, donna Lucrezia se gândea la propria ei supravieţuire.

– Voi face tot ce-mi va sta în putinţă pentru ea, madonna.

Ne înţelegeam una pe cealaltă, eu şi donna Lucrezia. Amândouă ajunsesem să ne pricepem de minune să trăim cu rădăcinile tăiate, ca trandafirii într-un vas cu apă îndulcită.

Via dei Volte se numea astfel deoarece casele multe, înalte şi înclinate, aveau catul de sus construit astfel încât să se unească cu celelalte, formând bolţi peste stradă. La origine strada principală din cartierul negustorilor, Via dei Volte, era luminată zi şi noapte. Încă se vedeau

suporturi prinse de faţadele multor locuinţe, deşi majoritatea erau încuiate şi ruginite. Când ducele Ercole dărâmase vechile ziduri de la miazănoapte ca să facă loc noului cartier, negustorii mai înstăriţi se mutaseră din casele întunecate şi înghesuite în modernul palazzi care mărginea Barco. Via dei Volte, pe unele locuri mai degrabă tunel decât stradă, era acum o zonă rău famată, de ucigaşi şi pungaşi, târfe ieftine şi vrăjitoare bătrâne, care le ajutau să se ţină de treabă cu afrodiziace şi leacuri pentru avorturi. Nu era un loc pentru o doamnă fără escortă şi mă gândeam la cât de disperată fusese Angela, dacă mersese până acolo, şi cât de nechibzuită eram eu.

Mi s-a făcut dor de Mariam, când, cu gluga trasă peste faţă ca o mahomedancă ce-şi ţine chipul acoperit, ţinând torţa înainte, ca pe o sabie, mă grăbeam spre biserica Sfântul Pavel, în spatele căreia se afla Via dei Volte. Nu-mi pusesem tălpici, întrucât mi-ar fi fost cu neputinţă să alerg, sau chiar să merg mai iute prin ridicăturile anevoioase, iar pantofii mi se umpluseră deja de terciul împuţit de urină, rahaţi şi legume putrezite, care se revărsa din canale. Lipăind pe lângă o şaretă al cărei birjar părea ocupat să parieze pe doi dulăi deşiraţi, care se băteau pe ce speram că e un os de animal, am simţit imboldul să îl apostrofez pentru lene, dar ştiam că nu trebuie să nu atrag atenţia asupra mea. Până şi mantia mea cea mai veche începuse să atragă priviri lacome.

Ajungând la biserică, n-am avut încotro şi am încetinit pasul ca să caut semnele ce mi-ar fi arătat casa hârcii viclene, deşi care ar fi putut fi ele nu aveam habar. Smocuri de ierburi prinse de prag? Sculpturi misterioase pe tocul ferestrelor, pietre fermecate? Chipul lui Mariam mi s-a înfăţişat atât de viu, de parcă ar fi conjurat-o una dintre vrajitoarele pe care le căutam. Îi auzeam glasul, înţepând cu dispreţ, vedeam cum îşi strânge buzele, cu liniile adânci ca nişte cicatrici de

deasupra buzei superioare, înşirând leacuri pentru febră. Pelin, limba-mielului, flori de gălbenele, frunză de salcâm galben. Frunza de salcâm galben. Provoacă avortul fără greş, mă asigurase mai de mult Isotta de Mantova. Foarte util de ştiut, zicea ea, cu un aer atotştiutor, în caz că... Va trebui să caut salcâm galben, un desen sau... ce? Situaţia era fără ieşire.

Colpeşită dintr-odată de oboseală, cu picioarele îngheţate, m-am sprijinit de zidul înalt al bisericii, nepăsătoare la praful de var care se cojea şi care mi se lipea de mantie. Gluga mi-a alunecat pe spate când mi-am ridicam faţa spre fâşia îngustă de lumină care venea dintre clădiri. Membrele îmi tremurau atât de tare, că mă temeam să nu fi luat vreo boală îngrozitoare din aerul fetid pe care îl respiram. Duhoarea de moarte şi înfrângere îmi umplea nasul. Angela probabil că murise din cauza sângerării până acum, singură, speriată, în chinuri groaznice. După toate câte făcuse pentru mine, ce prietenă mă dovedisem a fi pentru ea? La ce bună cuvântarea mea frumoasă din faţa ducelui Ercole? Când mă voi întoarce la castel, voi găsi, probabil, aşternuturile ei însângerate strânse de pe pat şi arse, iar lucrurile Fidelmei puse unde se afla flaconul de parfum din sticlă de Veneţia, peria ei din carapace de broască ţestoasă, micuţa pensetă din argint cu care îi smulgeam părul ca să-i fie pe plac lui Ippolito.

Mi-am pus torţa de-a-ndoaselea într-un suport diform, de lângă o uşă putredă. Lucrătura din fier ruginit s-a sfărâmat, torţa căzând în canal, sfârâind şi bolborosind, căldura ei înteţind duhoarea până ce m-a făcut să vărs şi să scuip fiere. Un şobolan mi-a alergat peste picioare. Când mă îndreptam de spate după criza de vomă, puţina lumină care se strecura printre arcadele adânci, umede, s-a oprit brusc şi am simţit o mână pe umăr, grea, lată, cu o strângere puternică. O mână de bărbat. Şi dintr-odată nu mi-a mai fost frică. Eram furioasă. Urma să

fiu violată, probabil ucisă. Comoara pe care o păstram pentru Cesare, pentru iubitul meu, urma să-mi fie furată şi eu voi muri fără să ştiu cum m-aş fi simţit dăruindu-mă lui.

– Pleacă de aici! am ţipat. Nu sunt singură, să ştii! Mai sunt şi alţii cu mine. Ai grijă!

Am auzit un şuierat ascuţit de durere când lovitura mea cu piciorul şi-a găsit ţinta. Apoi bărbatul şi-a luat mâna de pe umărul meu, deşi pielea tot mă ardea acolo unde se iritase de atâta zbucium.

– Violante?

Cunoşteam vocea. Când mi-am tras gluga şi mi-am tras mantia, m-am trezit privind în ochii neîncrezători ai lui don Giulio.

– Ce Dumnezeu cauţi aici? m-a întrebat.

Părea furios, dar privirea i se întunecase de îngrijorare:

– Nu e un loc pentru o domnişoară. Mă înfior când mă gândesc la ce ţi s-ar fi putut întâmpla dacă nu te găseam. Ce-o fi avut stăpâna ta în cap, de te-a lăsat să umbli aşa, fără escortă?

– Nu ştie, i-am răspuns nenorocită.

– Ah, înţeleg, ai venit în căutarea celor ce vând vrăji de dragoste. Ceva pe care să-l încerci pe ducele Valentino, poate? Înţeleg de ce vrei să păstrezi secretul faţă de donna Lucrezia.

Mi-a zâmbit compătimitor, păşind într-o parte ca să-i facă loc unui măgar încărcat cu lemne de foc. Spre surprinderea mea, ştrengarul care îl mâna l-a salutat pe don Giulio, făcându-i un semn cu băţul, iar

el a dat din cap.

– Mă interesează chimia, mi-a explicat. Tatăl băiatului fiind pădurar, cunoaşte o mulţime de proprietăţi chimice ale plantelor. Pentru grădina mea, a adăugat el. De-asta vin aici.

– Iar eu pentru... Angela.

Don Giulio avea ceva special, un aer de candoare pe faţa lată, deschisă, datorită căreia era imposibil să-l minţi. Poate pădurarul lui putea să ne ajute. Mai bine pentru Angela să fie dezonorată în ochii lui decât moartă din cauza neglijenţei mele.

– Presupun că trebuie să întreb de ce.

Gura frumoasă i s-a schimonosit a asprime.

– Ea... ea a luat ceva de la o vrăjitoare de lângă San Paolo, aşa mi-a spus. Iar acum... oh, Giulio, e foarte bolnavă. Mă tem că va muri. Am vrut să găsesc femeia, ca să aflu ce i-a dat şi dacă există vreun leac.

– Du-mă la ea.

Întorcându-se către servitorul care îl însoţea, a zis:

– Mergi la mine acasă şi spune-i lui ser Pandolfo să vină la castel imediat. Mă va găsi în Torre Marchesana, în apartamentele ducesei. Ser Pandolfo e medicul meu, a explicat.

– Sunteţi prea bun, milord.

– E simplu, Violante. O iubesc. Nimic din ce a făcut nu-mi poate pricinui la fel de multă durere ca gândul că voi continua să trăiesc într-o lume pe care ea a părăsit-o.

Mi s-a părut că arăta puţin mai bine când am intrat cu Giulio în cameră şi a avut atâta putere să protesteze că i l-am adus pe Giulio neanunţat. Catherinella stătea cu ea. Aşternuturi de pat fuseseră schimbate, iar părul ei, pieptănat, şi faţa, spălată. Deşi mi-am dat seama că totul trebuie să se fi făcut din porunca donnei Lucrezia, rămăsesem cumva cu impresia că forţa devotamentului lui Giulio jucase şi ea un rol. Vedeam că au multe să-şi spună, aşa că am lăsat-o liberă pe Catherinella şi eu însămi m-am dus să aştept în curte sosirea lui ser Pandolfo. Când m-am întors însoţită de doctor şi de un servitor care-i purta cutia plină de ventuze şi şomoioage, Angela părea adormită, cu un zâmbet vag pe buze şi cu degetele împletite cu cele ale lui don Giulio.

– Cred că ce a fost mai rău a trecut, a şoptit el când am intrat în cameră, dar nu o voi părăsi. I-am trimis vorbă lui Ferrante cerându-i să mă înlocuiască în călătoria la Belriguardo. Voi merge direct la Mantova cât de repede voi putea.

A doua zi se simţea suficient de bine cât să se ridice în capul oaselor şi să mănânce un pic de supă de pui, în vreme ce Giulio îi citea. După-amiază, Angela chiar ni s-a alăturat când eu şi Giulio am început să cântăm pentru a ne alunga plictiseala. Acum, că donna Lucrezia plecase din Ferrara, el a hotărât să o mute pe Angela pentru convalescenţă în palatul lui, cu mine pe post de însoţitoare. Giulio locuia pe Corso degli Angeli, în inima noului oraş, unde străzile erau mai largi şi nenumăratele parcuri şi grădini împrospătau aerul. O istovisem pe o biată servitoare tot şovăind şi răzgândindu-ne în legătură cu rochiile pe care ar trebui să le luăm cu noi, când Angela a început dintr-odată să se plângă de dureri de cap şi m-a implorat să închid obloanele de la ferestre, întrucât găsea lumina imposibil de

suportat. Când i-am dat părul de pe frunte, am simţit că arde, o căldură uscată.

– Voi trimite sclava după apă, am zis.

Pierduse atât de mult sânge, că trupul ei se lupta, în arşiţa verii, să revină la umoarea rece, apoasă, despre care Aristotel ne spune că e normală la femei.

– Îi voi scrie lui Giulio şi-i voi spune că nu eşti în stare să călătoreşti azi. Poate mâine.

Dar nu ne-a fost sortit să călătorim nici a doua zi.

– E febra mlaştinilor, a decretat Giulio cum a ajuns, cu ser Pandolfo şi trusa de instrumente după el.

Tonul îi era sumbru, parcă îmbătrânise chiar sub ochii mei, când se lăsa moale pe tocul uşii şi ofta prelung.

– Faceţi ce se poate, i-a spus medicului, deşi amândoi ştiam că nu prea mai erau multe de făcut, decât să aşteptăm şi să sperăm.

– Te rogi pentru ea? m-a întrebat Giulio în a treia sau a patra zi a veghii noastre.

Angela nu mai vorbea, epuizată aproape până la inconştienţă de accese de vomă şi crize de halucinaţii febrile, în timpul cărora trupul i se zbătea, ochii i se rostogoleau în cap şi urla şi ţipa ca o pisică în călduri.

– La cine? Am fost învăţată că Dumnezeul creştinilor e milostiv şi iertător. Ce i-a făcut Angelei e milostiv şi iertător?

Îşi pierduse controlul asupra intestinelor, iar camera puţea, indiferent dacă îi schimbam aşternuturile sau aprindeam lumânări parfumate cu ambră şi rădăcină de lemn duce. Nimeni nu avea grijă de ea, în afară de noi doi şi de ser Pandolfo. Servitorii refuzau să se apropie de ea de frică să nu se îmbolnăvească şi mulţi din castel erau deja suferinzi.

– Ai petrecut prea mult timp în compania lui Valentino, a zis Giulio râzând nefiresc, fără a înveseli atmosfera. Sper că nu vorbeşti astfel şi în prezenţa tatei.

Dorind să-mi pot înghiţi cuvintele, atât de superficiale, de nechibzuite, am început să mă agit aranjând plăpumile Angelei ca să nu-l privesc în ochi pe Giulio. M-a prins de mână şi şi-a strâns degetele sub palma mea, în timp ce eu îndreptam cuvertura:

– Roagă-te pentru ea, a zis. Rugăciunile câştigate cel mai greu sunt cele care preţuiesc cel mai mult pentru Dumnezeu.

Mă întrebam cum poate el să ştie. Dar firea lui blândă şi sinceră m-a făcut să-mi doresc să-i fac pe plac, aşa că i-am promis că mă voi ruga. Nu doream să merg în capela madonnei din Torre Marchesana, o cămăruţă înghesuită, în care te sufocai, fără pereţi exteriori, unde mirosul de tămâie şi rânjetul aurit al sfinţilor îmi copleşeau sufletul. Urma să mă duc în Capela Madonei din catedrală şi să contemplez imaginea pe care eu o numeam Madonna Străinilor.

Catherinella îmi atrăsese atenţia asupra ei. Donnei Lucrezia îi plăcea să participe la slujbele din Capela Madonei; avea aceeaşi dragoste faţă de Fecioară ca tatăl său şi îi plăcea să se înconjoare de grupuleţul ei de păgâne, pe care dorea să le aducă pe calea Domnului. Fidelma făcea un adevărat spectacol din evlavia, spunând perfect rugăciunile, anticipând fără greş când trebuia să îngenuncheze şi când să se ridice.

Catherinella stătea în spatele madonnei, ca întotdeauna, dreaptă, nemişcată, la fel ca stâlpii care susţineau arcadele acoperişului, cu ochii departe, în vreun punct fix, părând că nici măcar nu clipeşte. Eu eram în general neatentă, privindu-i cu coada ochiului pe ceilalţi oameni din catedrală. Nu cred că există loc mai bun pentru a te uita la oameni decât o catedrală creştină, cu naosul şi transeptul ca o răscruce de drumuri, unde negustorii bat palma, mamele îşi arată fiicele de vârsta măritişului, iar cerşetorii profită de conştiinţa bogătaşilor.

Dar, într-o dimineaţă din timpul Postului Paştelui, când catedrala era neobişnuit de tăcută din cauza vremii proaste, care ţinea credincioşii în casă, cu ferestrele şi uşile ferecate ca să se apere de vânt şi de ploaie, m-am hotărât să mă distrez încercând să o prind pe Catherinella când se mişcă. Am făcut pariuri cu mine însămi, cele mai multe pe mâncare, deoarece nu terminasem încă de postit: dacă aş vede-o pe Catherinella respirând, atunci, donna Lucrezia s-ar înmuia şi ne-ar da voie să mâncăm compot de vişine cu pâine. Dacă ar fi clipit, am fi avut doar pâine de secară înmuiată în puţin ulei. Şi astfel s-a întâmplat; când mă uitam la licărirea albăstruie din albul ochilor Catherinellei, în lumina slabă, prăfoasă, propria mea privire a urmărit-o pe a ei, fixându-se pe imaginea înrămată a Fecioarei cu Pruncul. Fecioara purta o coroană bogat ornamentată şi o mantie bătută cu fir de aur, iar chipul, la fel ca al pruncului pe care îl ţinea în braţe, îi era negru. Abia atunci am observat zâmbetul vag al Catherinellei, expresia tainică de recunoaştere cu care o privea pe regina neagră în roba aurită.

Nu ştiu de ce era neagră. Poate se făcuse vreo greşeală la pregătirea pigmenţilor sau din pricina fumului de la puzderia de lumânări care ardeau în faţa ei, deşi nu şi în timpul postului, împiedicându-ne să-i vedem adevărata înfăţişare. Poate că în trecut credincioşii o putuseră atinge, iar chipul i se înnegrise de la sudoarea palmelor, de la

murdăria de monede sau de la respiraţia puturoasă a cerşetorilor. Pentru că în ochii Tatălui toţi suntem cerşetori. Întunecimea ei îmi aducea alinare şi mă făcea să simt că, până la urmă, şi ciudăţeniile ca mine sau Catherinella au un loc în Casa Domnului creştin. Îmi reamintea că Maria a fost o mamă evreică, la fel ca a mea, uneori binecuvântată în mărinimia ei, alteori o femeie cicălitoare, fără îndoială, în zilele de făcut conserve sau când rufăria nu se usca. M-ar fi putut ocărî pentru că aveam părul încurcat sau pentru gaura din ciorap, dar simţeam că îi pot vorbi.

Acum voiam să merg să-i vorbesc despre Angela. Dar nu am făcut asta. Având vie în minte remarca lui Giulio, m-am aşezat în faţa iconiţei, în rama ei adâncă, şi m-am gândit la Cesare. Aşa că poate tot ce s-a întâmplat după a fost din vina mea, pentru că am spus rugăciunile greşite, iar Fecioara neagră le-a auzit şi a ales să le răspundă.

Angela era tot mai slăbită. Când nu i-a mai găsit nicio venă să-i ia sânge, ser Pandolfo i-a pus ventuze pe spate. Când rănile au început să supureze, Giulio l-a dat afară. Angela avea rar momente de luciditate, creierul ei răpus de febră înaintând pe un drum pe care noi încercam să-l înţelegem. Cerea apă, apoi ne acuza că o hrănisem cu scorpioni care îi înţeapă buzele. Vedea gratii de închisoare în umbrele pe care le arunca pe patul ei lumina pătrunzând prin obloanele închise şi fantomele părinţilor ei răposaţi de mult, ce se iveau în spectrele care dansau pe pereţi când aprindeam lumânările. Spunea că a băut parfumul mamei sale, că-i simte mirosul în gât, iar acum mama ei e furioasă şi încearcă să-i bage degetele ei scheletice până în burtă ca să-şi ia parfumul înapoi. Mama ei a început să ţipe când copilul din

pântecele Angelei a muşcat-o de vârful degetului.

– E pe moarte, a şoptit Giulio cu lacrimi curgându-i pe obraji.

– Ar trebui să-i trimitem vorbă donnei Lucrezia, am zis.

Omul cu torţa a împins uşa şi s-a dat la o parte cu capul întors în cealaltă direcţie şi cu faţa zbârcită de dezgust. Donna Lucrezia a trecut pe lângă el fără să încetinească pasul, aducând în bezna noastră împuţită aer proaspăt şi iz de cai şi de praf încălzit. Am observat cu groază că purta pantaloni de călărie veneţieni, cu pintenii legaţi de cizmele butucănoase şi având un bici scurt în mâna înmănuşată. Cu siguranţă că era nebună, dacă galopase atât de iute, cu copilul sortit să se nască în mai puţin de cinci luni. Nu trecuseră nici douăzeci şi patru de ore de când mesagerul lui Giulio plecase spre Belriguardo. Cel puţin nu trebuia să ne temem de don Alfonso, care era încă în străinătate.

– Slavă Domnului că aţi venit aşa de repede!

Giulio a sărit în picioare să o salute, aşa că faţa i-a fost acoperită de umbre, doar mâinile, cu unghiile muşcate până la carne, întinzându-se spre cele ale donnei Lucrezia, care a apărut în lumina galbenă a lămpii de pe noptiera Angelei.

– De când e în starea asta?

Donna Lucrezia a încercat să pară calmă, dar un tremur din voce arăta limpede cât e de cutremurată şi de furioasă pentru că nu fusese chemată mai devreme.

– A avut parte de cele mai bune îngrijiri cu putinţă. Dar mulţi servitori sunt bolnavi şi ei. La fel şi doctorii.

– Desigur că aţi fost minunat, a răspuns donna Lucrezia mai blând, de parcă ar fi vrut să împace un copil nemulţumit.

S-a aşezat pe patul Angelei, lângă Giulio, şi a îndepărtat părul îmbâcsit de pe fruntea verişoarei ei.

– Dar acum trebuie să vă odihniţi, pentru ca ea să vă poată vedea zâmbind imediat ce-şi va reveni. Eu şi Violante o vom veghea în locul vostru.

La urma urmei, doamnele de onoare nu sunt decât nişte servitoare în rochii luxoase; ele nu au nevoie de somn.

Giulio s-a ridicat, dar părea rătăcit, neştiind ce să facă mai departe. A pornit spre uşă, apoi a ezitat:

– O iubesc, Lucrezia. Dacă iese cu bine la capăt, mi-aş dori foarte mult să-mi daţi permisiunea pentru a mă căsători cu ea.

– Chiar dacă...?

– Chiar dacă a pierdut copilul.

– Era al vostru?

El a clătinat din cap nenorocit:

– Nu mi-am dorit-o niciodată amantă. Dar aş fi avut grijă de micuţ. Tot ce înseamnă Angela îmi este drag. Totul.

Dragostea din ochii lui, când se uita în jos către pat, m-a umplut de

afecţiune pentru el, deşi înteţită de gelozie, aşa cum oţetul poate întări dulceaţa căpşunilor.

Oare iubitul meu va vorbi despre mine la fel atunci când va veni în Ferrara? Pentru că trebuia să vină, neîndoios. Şi o clipă, în lumina slabă, difuză, în locul ochilor lui Giulio i-am văzut ochii, prudenţi şi negri, trăsăturile ascuţite ale chipului său suprapuse peste ovalul bucălat al lui Giulio, râul de păr roşcat şi des umplând buclele fine, blonde ale lui Giulio. Am clipit şi iată-l pe Giulio din nou, cu mâna odihnindu-se pe clanţa uşii când striga după un servitor.

Abia terminasem de schimbat cearşafurile, când am auzit paşi pe coridor. Crezând că e Giulio care se întoarce, am deschis uşa. Împingându-mă la o parte cu atâta forţă, că am căzut în genunchi, ducele Ercole a păşit în încăpere. Donna Lucrezia începuse deja să stingă lumânările, fiindcă cerul deja se lumina, trecând de la cenuşiu la albastru închis, iar primele triluri ale păsărilor îşi croiau drum spre urechile noastre. În lumina monotonă, mohorâtă, chipul ducelui părea străvechi, cu obrajii gălbejiţi şi scobiţi, cu gâtul care îi ieşea de sub gulerul de blană al veşmântului ca de broască ţestoasă, dungat de linii şi pliuri.

– Când m-am trezit şi am întrebat ce e cu toată agitaţia, am sperat că servitorul meu a înţeles greşit, a zis, fixând-o pe donna Lucrezia cu ochii spălăciţi, observând fiecare amănunt al hainelor ei pătate, părul despletit şi trăsăturile fine deformate de epuizare. Vorbise calm, dar acum vocea îi devenise mai stridentă, aspră de indignare:

– Cum ai putut să te porţi atât de iresponsabil? Nu eşti o femeie proastă. Probabil că ţi-ai dat seama că te tolerez în casă numai şi numai pentru un singur motiv, anume că ţi-ai dovedit capacitatea de a zămisli copii sănătoşi.

Am văzut-o pe madonna cutremurându-se când şi-a amintit de Rodrigo, aflat la sute de kilometri distanţă, în Neapole, în casa mătuşii sale, prinţesa Sancia. Dar tot ce a spus a fost:

– Credeam că pentru alt motiv.

Vorbea încet.

– Poftim? a întrebat ducele trăgându-se de ureche.

– Am crezut, a repetat madonna ridicând vocea, că fiul tatălui meu este un factor la fel de însemnat pentru căsnicia mea ca orice copil pe care l-aş putea naşte.

Am simţit că mi se strânge inima şi m-am uitat în altă parte. Era ca şi cum aş fi fost obligată să asist la un fel de ritual de tortură, în care victima şi călăul îşi schimbă permanent locurile, ca într-un dans macabru. Privirea mi-a alunecat într-o oglindă de argint din perete, în a cărei suprafaţă prea puţin netedă am văzut nu propria-mi reflexie, ci pe aceea a donnei Lucrezia, redusă la nişte tipare de lumină, încât părea mai degrabă o schiţă a chipului ei, o mâzgăleală argintie, cu ochi cavernoşi şi un maxilar încleştat, sfidător. Chipul ei? Sau al lui Cezare? Un miros de iasomie şi-a făcut drum prin duhoarea de boală, trimiţându-mă cu gândul la grădina palatului din Urbino.

– Credeţi că avem nevoie de protecţie împotriva unui general maniac ca fratele vostru, madam? Noi, cei din familia Este, care suntem soldaţi de două sute de ani?

Donna Lucrezia a ridicat din umeri:

– Există femei de viţă mult mai nobilă decât mine, care i-ar fi putut

dărui lui don Alfonso urmaşi, deşi, trebuie să recunosc, prea puţine la fel de bogate. Totuşi te-ai îndurat să accepţi propunerea tatei. Şi, cu toate că mi-am dat silinţa să-i fiu lui o soţie bună, iar ţie o bună fiică, mi-ai arătat foarte limpede că nu ai afecţiune pentru persoana mea.

O femeie mai puţin înzestrată ar fi încercat să izbucnească în lacrimi sau să exprime mai clar ameninţarea cu Cesare, dar donna Lucrezia nu a făcut-o. A lăsat cuvintele să plutească în aer, pentru ca ducele să tragă ce concluzii doreşte. Eliberată de vraja oglinzii, l-am privit cum îi întorcea vorbele pe toate feţele, prins între lăcomie şi teamă şi cu o admiraţie plină de ranchiună faţă de nora lui. Apoi a părut că găseşte o portiţă de scăpare din capcana pe care i-o întinsese.

– Măcar de ai fi mai docilă în anumite privinţe.

Tonul lui parcă încerca să o tragă pe sfoară, străduindu-se să-şi ascundă mânia:

– Suita voastră, de exemplu, sau cât de potrivite vă sunt însoţitoarele.

Privirea i-a alunecat ca o şopârlă spre Angela, ai cărei dinţi au început să clănţăne convulsiv, în ciuda arşiţei din dimineaţa aceea şi a cuverturilor îngrămădite peste ea. M-am ridicat în picioare precaută, sperând ca ducele să nu mă observe. Trebuia să aduc vase de încălzit, mai multe plăpumi, ca să iasă febra. Dar, mişcând una dintre palme înapoi, el mi-a ordonat să rămân unde eram.

Donna Lucrezia şi-a ridicat bărbia şi şi-a dat părul de pe frunte:

– Şi ea îţi purta în pântece nepotul, Alteţă.

Am închis ochii. Poate că, dacă nu văd ce se întâmplă, nu se va mai întâmpla. Vocea detaşată a madonnei, care suna ca fierul patinelor pe

gheaţă, a tăiat prin gemetele Angelei şi gânguritul prostesc al porumbeilor din grădini:

– M-am gândit şi la familia Este atunci când am venit să o ajut pe iubita mea verişoară.

Deschizând iarăşi ochii, l-am văzut pe ducele Ercole închizând şi deschizând pumnul, ca şi când ar fi încercat să sugrume un şarpe.

– Îţi aminteşti când ai venit aici prima dată?

– Nu a trecut prea mult, Alteţă.

– Ţi-am arătat locul unde a fost executată ducesa Parisina pentru adulterul cu fiul ei vitreg. Nu am făcut asta ca să te distrez, madam, ci pentru a te informa pe tine şi pe... doamnele tale.

A scuipat cuvântul, puternic condimentat cu sarcasm, uitându-se spre Angela. Ochii ei pe jumătate deschişi s-au învârtit în orbite, deşi sunt convinsă că nu auzise nimic din ce spunea el.

– Şi cu care dintre ei se presupune că a comis o infidelitate verişoara mea? Nici don Giulio, nici Eminenţa Sa cardinalul nu sunt căsătoriţi, deşi cardinalul, te asigur, ar trebui să ştie mai bine.

Ducele a vorbit dispreţuitor:

– E chiar amuzant, având în vedere că vine din partea fiicei Papei.

Speram că nu va zice nimic despre intenţiile onorabile ale lui Giulio şi despre adevăratele sentimente ale Angelei faţă de el. Ceva îmi spunea că dispoziţia ducelui nu se va îmbunătăţi la perspectiva unei a doua nurori Borgia. Dar nu trebuia să-mi fac griji.

– Dar îndeajuns de bună pentru fiul şi moştenitorul tău, Excelenţă. Poate că bunăstarea lui morală nu vi se pare la fel de importantă ca cea a cardinalului. Cu ajutorul unuia, îţi vei asigura poziţia pe pământ, iar prin celălalt îţi vei cumpăra un loc printre sfinţi.

S-a uitat în jos spre pântecul ei şi a început să vorbească de parcă i se adresa pruncului din interior:

– Ei bine, cu toţii suntem folosiţi de taţii noştri. Este cursul normal al lucrurilor. Dar uneori suntem mai degrabă cărţile decât banii pe care se joacă. Avem propria noastră soartă, independentă de cea a jucătorilor. Tu, micuţule, ai propria ta soartă separată de a mea, chiar înainte să fi fost tăiat cordonul dintre noi. Ce părere ai, Alteţă?

Ducele şi-a dres glasul şi s-a uitat în jos. Mi s-a părut chiar că a roşit, deşi cred că era doar culoarea naturală a pielii, care i se urca în obrajii cenuşii şi ar fi putut fi desluşită, de asemenea, de soarele care răsărea şi nu ar fi putut fi pusă pe seama unei tulburări. Dar donna Lucrezia jucase un atu şi avea şi asul în pântece. La urma urmei, cine altcineva i-ar fi putut da ducelui un moştenitor, în afară de don Alfonso? Ippolito, mirele Bisericii? Sigismondo cel cu creierul afectat de sifilis? Ferrante, cu haremul lui de băieţi? Doar Giulio, însă el nu era din linia legitimă.

– De ce aveţi nevoie? a mârâit el, rotindu-şi capul pentru a mă include şi pe mine în întrebare. Voi trimite ajutoare. Pe cineva care să o supravegheze pe donna Angela în timp ce voi vă odihniţi. Domnia Voastră trebuie să se odihnească, a insistat el, fulgerând-o cu privirea pe donna Lucrezia.

– Ai dreptate, tată, şi poate mai târziu vei consimţi să mă însoţeşti la sora Osanna. Astrologul meu mă asigură că voi avea un băiat, dar aş

vrea să aud şi opinia ei.

Zâmbetul îi era dulce ca mustul strugurilor.

Ducele Ercole i-a zâmbit şi doar eu am văzut cum i s-au lăsat umerii donnei Lucrezia când a închis uşa în urma lui.

– Acum mergeţi în camera voastră, i-am zis. Voi rămâne eu cu Angela.

A căscat şi a dat din cap ca un copil răpus de oboseală. La uşă s-a oprit, întinzând mâna la spate după şireturile corsetului.

– Nu pot...

– Daţi-mi voie să vi le slăbesc, madonna, şi după aceea vă puteţi ocupa de restul.

– Violante? a întrebat ea peste umăr pe când îi desfăceam corsetul.

– Da, madonna.

– Tu în ce limbă visezi?

– Nu ştiu, madonna. Nu-mi vine niciuna în minte.

– Eu visez în catalană. Ciudat, nu, de vreme ce m-am născut în Italia? Angela e singura apropiată care păţeşte la fel. Care trăieşte aproape de mine, vreau să zic.

Asta, ca să-mi dau eu seama că mai era o persoană.

După ce a plecat, am închis obloanele ca să nu intre odată cu soarele şi aerul infectat din mlaştini. Oprindu-mă să bag aşternuturile mai bine sub Angela, care tremura, am plecat să caut un servitor care să aducă

ce aveam nevoie. Am găsit un băiat care dormea târziu sub piciorul scării de la baza turnului Marchesana, i-am dat un şut să-l trezesc şi i-am spus că îmi trebuie tămâie, vase pentru încălzit, pline cu sâmburi de măsline, din mormanul pe care îl folosea don Alfonso ca să-şi aprindă focul în cuptor. Sâmburii de măsline păstrează căldura mai mult decât aşchiile de lemn. Privirea lui goală, somnoroasă, nu mi-a inspirat prea multă încredere că îmi va îndeplini porunca aşa cum trebuie. Apoi mi-am amintit că Mariam îmi împachetase pe fundul cufărului câteva aşa-zise necesităţi când plecasem prima dată de acasă, la Santa Maria in Portico. Loţiuni şi suspensii în borcănele albastre, ierburi uscate în săculeţi de in, toate rămăseseră unde le aşezase ea, căci, deşi păream plăpândă, cu oasele mele subţiri şi pielea albă, aveam o sănătatea de fier şi nu-mi trebuiau niciodată. Printre ele era sigur ceva care să scadă febra.

Dar eram atât de obosită, încât aveam mintea goală şi cu cât căutam mai adânc în amintire modul lor de întrebuinţare, cu atât se îndepărtau mai mult. Tot ce am putut să fac a fost să identific lavanda şi să răspândesc câteva frunze mărunţite pe perna Angelei, ca să o ajute să doarmă. Nerăbdătoare să împachetez şi restul leacurilor lui Mariam, ca să nu le mai văd şi să-mi aducă aminte de ignoranţa mea, am răsturnat unul dintre borcane; capacul a sărit şi tot conţinutul s-a vărsat pe fundul cufărului. Am scotocit după scrisoarea lui Cesare, cu toate că în borcan era o substanţă vâscoasă care s-a întins doar peste căptuşeala din mătase roşie. Ulei de cuişoare, m-am gândit, inhalând vaporul aromat, lemnos, când îndreptam borcanul; e bun pentru dureri de dinţi şi, ţinând scrisoarea mototolită în cealaltă mână, m-am întrebat dacă Mariam nu împachetase şi vreun balsam pentru inimi zdrobite.

Deşi era ziua, iar viaţa din castel se revărsa în spatele uşii de la camera

noastră şi a ferestrei închise, trupul îmi spunea că e noapte, iar mintea îi răspundea cu sinceritatea simplă care ne ţine treji în ceasurile de întuneric. Trecuse aproape o jumătate de an de când nu-l mai văzusem pe Cesare, de când călărise pe lângă mine fără a-mi arunca măcar o privire, în vreme ce grupul nostru aştepta să iasă prin Porta Pinciana. Ar trebui să-mi recunosc mie însămi că nu am însemnat nimic pentru el, nimic mai mult decât o altă fată drăguţă, zăpăcită de frumuseţea şi de rangul lui înalt. Am văzut fecioare precum iarba înaltă şi pe Cesare păşind printre ele cu o seceră, pe unele tăindu-le, pe altele strivindu-le sub tălpile cizmelor lui înalte şi negre.

Şi totuşi, aveam scrisoarea lui, în care îmi spunea foarte limpede că, dacă ar fi fost să iubească pe cineva, eu aş fi fost aceea. Nu m-am întrebat prea stăruitor de ce nu e liber, ci m-am mulţumit cu idei vagi, cum că era căsătorit şi soldat pe deasupra, deci în orice clipă poate să se schilodească sau să moară. O adevărată curtezană trebuie să înţeleagă aceste lucruri. Trebuie să fie răbdătoare şi stăpână pe sine, nu să-şi cicălească iubitul cu tot felul de pretenţii şi nici să caute să-l lege de ea. Şi, dacă nu era liber să mă iubească pe mine, cu siguranţă că nu putea iubi nici pe altcineva. Nici pe La Fiammetta, nici pe Dorotea Caracciolo, cea pe care o răpise. Aşa că, trăgându-mi un scaun lângă patul Angelei, cu epistola în mână, trecându-mi degetul peste hârtia boţită, simţindu-i pliurile şi mângâind urmele lăsate de peniţă pe pergament, m-am hotărât să aştept să mi se schimbe soarta.

Probabil că am adormit, deoarece următorul lucru pe care mi-l amintesc a fost o voce, joasă şi răguşită, care îmi zgâria auzul ca o pilă nesuferită care nu se opreşte din pilit.

– Violante? Violante?

M-am trezit ameţită şi m-am holbat la Angela. Fusese un strigăt al

morţii care pătrunsese prin toropeala mea de om istovit? Întunericul se lăsase în spatele obloanelor, iar ochii mei se încordau să o vadă.

– De ce nu eşti la Belriguardo? m-a întrebat cu un glas perfect lucid, în ciuda slăbiciunii. Sau acum ai căzut şi tu în dizgraţie, prin asociere?

A încercat un zâmbet, apoi s-a încruntat când buzele i s-au crăpat de la efort. O clipă am rămas fără grai, pur şi simplu stăteam acolo cu lacrimi de uşurare şi autocompătimire curgându-mi pe obraji şi cu scrisoarea lui Cesare strânsă în mână.

– Ce s-a întâmplat? a stăruit Angela, uitându-se când la obrajii mei uzi, când la scrisoare. Ţi-a scris iarăşi? A zis ceva care să te supere?

– Ai fost bolnavă. De aceea mă aflu aici. Giulio a trimis un mesaj în care spunea că eşti pe moarte. Donna Lucrezia s-a întors... ieri, cred. Ar fi trebuit să am grijă de tine şi, în schimb, uită-te la mine, doar...

Nu am mai putut continua. Trebuia să aprind lumânările, să-i dau apă suferindei pentru gâtul ei uscat, să verific vasele pentru încălzit, aşternuturile, plapuma... Dar de unde să încep?

– Avem apă? a întrebat ea de parcă mi-ar fi dat un indiciu. Am un gust ca de cocină în gură.

Am turnat apă şi i-am dus-o la buze:

– Îngrozitoarea contemplare a morţii n-a făcut nimic să-ţi mai curăţe limba, deci.

A sorbit din ceaşcă, apoi a căzut din nou pe perne:

– Zici că Giulio a fost aici? m-a chestionat cu un surâs care părea că se

întinde în toate coţurile feţei palide. Ştii, nu-mi amintesc aproape nimic, doar că i-am văzut tot timpul chipul. Am avut vise de culoarea ochilor lui, ziua sau la lumina lumânărilor, iar el mirosea a miere.

Auzisem vorbindu-se despre cei care fuseseră aproape de moarte ca lama de obrazul care trebuie bărbierit, despre cum văzuseră lumina paradisului la capătul unui tunel lung şi cum respiraseră parfumul tărâmului unde curge lapte şi miere.

– Te-a vegheat fără încetare până la sosirea madonnei. Ea l-a trimis la culcare. Era epuizat. Să găsesc pe cineva ca să-l anunţe că ţi-ai revenit?

– Încă nu. Probabil că arăt ca o sperietoare.

– Ştii că nu va conta pentru Giulio.

– Nu-l pot vedea, a zis, de parcă asta ar fi fost sfârşitul, dar îmi e dor de el.

– Crezi că nu te-a văzut şi în situaţii mai rele, în timp ce delirai? Te-a îngrijit cu dragoste de mamă.

Chiar când rosteam cuvintele, mi-am dat seama de cât de prosteşti şi de fără sens era. Mamele sunt aspre şi mânioase, frustrate pentru că nu pot trăi vieţile copiilor şi nu pot face greşelile în locul lor. Mamele mor. Aşa că am continuat:

– Iar el nu va primi prea bine, dacă refuzi să îl vezi. Va crede că l-ai respins.

– Cum poţi fi atât de înţeleaptă şi inventivă când vine vorba de inima mea, când te zdrobeşti ca o molie în flacăra lumânării, când vine vorba de a ta?

Nu ştiam. Cum puteam?

Angela şi-a revenit repede, odată ce febra i-a scăzut şi s-au făcut planuri ca suita madonnei să se mute la Belfiore. Madonna sperase să se poată întoarce la Belriguardo sau să meargă la vila de vară din Medelana, dar, deşi medicii lui Ippolito le considerau pe ambele potrivite pentru convalescenţa Angelei, medicii lui Giulio erau în favoarea unei călătorii mai scurte. Belfiore era preferata lor, pe o insulă din Barco, în oraş, dar departe de căldura şi de aerul murdar din cartierul vechi, care înconjura castelul. În plus, ducele tocmai îi spusese lui Pietro Bembo că poate merge la Belriguardo ca să lucreze în linişte la versuri şi că muza unui poet atât de mare nu trebuia înspăimântată de un cârd de femei vorbăreţe şi de servitoarele lor.

Faţada din marmură albă de la Belfiore se reflecta desăvârşit în apele nemişcate ale lacului în după-amiaza sosirii noastre, de parcă un geamăn al lui se înecase, ca o reproducere miraculos clădită de nereide. Dar madonna era prost-dispusă din cauza castelului chiar înainte să sosim, din pricina unor încăperi cu fresce ce preamăreau împlinirile mamei soţului său, ducesa Eleanora. Totul era ca să-i reamintească, zicea ea, că ducesa fusese o spanioloaică tot la fel ca ea, o membră a Casei Regale de Aragon, dar îi făcea stomacul să se strângă şi creierul i se zăpăcea dacă trebuia să trăiască printre lucruri ce-i aminteau neîntrerupt de cât de extraordinară era ducesa la şah, la muzică, la dans. Apoi a râs. Şi la ospătat. Se pare că ducesa fusese la fel de grasă ca fiica ei, donna Isabella.

– Crezi, mi-a şoptit ea un pic mai încet când mergeam prin respectivele camere, care se întindeau de-a lungul aripii apusene a palatului şi străluceau acum în ultimele raze de soare, înainte ca ele să

se scufunde în lac că ducele Ercole trebuia să o călărească pe la spate? Sau că era îndeajuns de bărbat să ajungă la ea, în ciuda burţii uriaşe?

Devenise flatant de familiară cu mine de când cu boala Angelei, socotind că eu reuşisem cumva să o vindec.

Am râs.

– Care e gluma? a întrebat Angela, răsucindu-se în scaunul cu rotile pe care-l împingeam. Offf, urăsc să fiu înţepenită aici jos, cu câini şi de pitici!

M-am aplecat şi i-am spus despre ce e vorba, adăugând:

– Tu şi madonna ar trebui să ştiţi mai multe despre bărbaţii din familia Este şi despre priceperile lor, draga mea.

Angela s-a lansat într-o pledoarie viguroasă despre virtutea lui Giulio, pe care verişoara ei a luat-o veselă în zeflemea, făcându-ne confidenţe intime despre don Alfonso, menite să o prindă pe Angela în capcana propriilor revelaţii. Râsetele noastre se loveau de imaginile cu rotunda ducesă Eleanora şi Curtea sa. O atmosferă de batjocură injurioasă a şters-o înaintea noastră prin galerie, doar ca să fie adus înapoi de apariţia unui şir de servitori care ne cărau bagajele înăuntru de pe flotila de barje ancorate la debarcaderul palatului. Angela a ţipat uşor, dar madonna i-a spus să se calmeze înainte să se îmbolnăvească din nou. Slujitorii nu erau decât nişte pereţi, nici nu stăteau mai bine cu auzul. O afirmaţie destul de banală, m-am gândit, pentru o femeie care crescuse în labirintul de intrigi de la Vatican.

Primăvara s-a făcut vară şi ne-am instalat destul de bine la Belfiore. Pe

măsură ce pruncul îi creştea în pântece, donna Lucrezia era tot mai puternică, mai încrezătoare că îşi va duce sarcina până la capăt şi că îi va dărui lui don Alfonso fiul ce îi va întări poziţia ca moştenitoare potrivită pentru averea omniprezentei ducese Eleanora. Glumea spunând că talia ei începe s-o ajungă pe a soacrei sau mai degrabă pe a elefantului a cărui vizită în Ferrara era evocată pe pereţii din Sala del'Elefante.

Angela, de asemenea, începuse să-şi recapete sănătatea, deşi era încet, atât de slăbit îi era sângele de la febra întreruperii de sarcină. A rămas slabă şi subţire, incapabilă să mănânce altceva în afară de supe şi lapte covăsit şi având mare nevoie de odihnă. Rutina noastră era tihnită. Făceam picnicuri pe lac, ascultam muzică în grădină seara, notele plutind în aerul plin de mirosul de regina nopţii şi heliotropi şi de parfumul lumânărilor pe care le ardeam ca să alungăm ţânţarii. Jucam cărţi, făuream măşti, glumeam cu Gatto, Perro şi La Fertella. Fiind o casă plină de femei, cu excepţia măscăricilor, a capelanilor şi a căţelului Fonsi, ne petreceam cea mai mare parte a timpului umblând de colo-colo în haine largi, înarmându-ne cu corsetele doar pentru câteva evenimente formale.

Don Alfonso era tot la Curtea franceză, aşa că singurul domn care ne vizita era Giulio, care ar fi rămas, eram sigură, dacă i-ar fi îngăduit tatăl său. Astfel, îl însoţeau doar vâslaşii care îl aduceau cu barca, strecurându-se discret de la vechiul debarcader de pe partea cu oraşul, acolo unde se descărcau carcasele animalelor după vânătorile din Barco. Angela era convinsă că mica lui ambarcaţiune va fi răsturnată de cea mai slabă adiere de vânt şi că fie se va îneca, fie va fi devorată de urmaşii viermilor uriaşi pe care ducele Niccolo îi pusese în lac pe vremea când lacul se afla în afara oraşului şi făcea parte din sistemul de apărare. Angela credea în viermi cu o convingere de nestrămutat,

în ciuda nenumăraţilor şi feluriţilor peşti pe care lacul îi oferea ca să-i punem pe masă în zilele de post. Boala o făcuse credulă şi ostilitatea stârnită de povestea ei de dragoste cu Giulio o încredinţase că lumea întreagă conspiră ca să-i facă lui rău.

Există un anumit fel de dragoste, plină de adulaţie, în care iubitul e văzut ca un obiect incredibil de fragil, menit să nu reziste greutăţilor şi piedicilor vieţii de zi cu zi. Dragostea aceasta o cuprinsese pe Angela la fel ca febra mlaştinilor în vara aceea.

Aşezată în logia de pe acoperiş într-o dimineaţă, lucrând la bucata mea din acoperământul pentru altar pe care donna Lucrezia îl făgăduise catedralei, în semn de recunoştinţă pentru însănătoşirea Angelei, m-am întors o clipă într-o parte ca să-mi odihnesc ochii, când i-am zărit pe Angela şi pe Giulio în grădină. Logia dădea cu faţa spre nord şi est, în cealaltă direcţie faţă de Ferrara, aşa că nu aveam cum să-i vedem barca traversând lacul din punctul în care ne aflam. Ea era întinsă pe o bancă tapiţată din marmură, la umbra unui castan. Faţa îi era acoperită cu un văl, iar frunzele se amestecau şi alunecau una peste cealaltă în briza dimineţii, care venea dinspre lac. Giulio stătea alături, cocoţat pe un braţ al băncii, cu o carte deschisă în poală. Pietrele preţioase din legătura cărţii scânteiau din când în când, atunci când el o ridica şi presupun că îi citea din ea. Poate tocmai de-asta scena îmi atrăsese atenţia.

Am invidiat-o pentru norocul ei simplu de a putea sta într-o grădină însorită şi de a-şi asculta iubitul citindu-i, de a-i mirosi soarele din păr şi de a-i simţi căldura trupului umplând micul spaţiu dintre ei, de a savura cadenţele unice ale vocii lui. Cu un sentiment ce mi-a părut o infidelitate, mi-am dat seama că nu-mi mai puteam aminti vocea lui Cesare. Şi, cu cât încercam mai mult, cu atât amintirea lui se sfărâma

în bucăţi, mărunţindu-se precum vechile cărămizi maure din Toledo atunci când te atingeai de ele, pătându-te pe fustă sau pe mână de un roşu de culoarea deşertului, culoarea vechilor clădiri roase de dorul de casă al oamenilor care le-au construit.

– Lasă lucrul o clipă, Violante. Odihneşte-ţi ochii.

Abia când mi-a vorbit donna Lucrezia şi muzicienii care ne cântaseră la lăută şi mandolină s-au oprit mi-am dat seama că ochii îmi erau plini de lacrimi, iar madonna probabil că mă observase frecându-mă la ei. Mâna în care ţineam acul era alunecoasă de la umezeală; mi-aş fi putut scoate ochiul sau aş fi putut păta acoperământul cu lacrimile mele.

– Da, madonna.

Zâmbetul ei vag, blând îmi înota printre lacrimi.

– Du-te şi adu-o pe verişoara Angela. Convalescenţa o face leneşă.

Celelalte femei au râs politicos, hohotul trecând, ca un zbor de fluture, de la una la alta.

– Da, madonna.

Când am coborât cele patru rânduri de scări spre grădină, urmărită de Fonsi care gâfâia, Angela şi Giulio nu mai erau singuri. Cardinalul Ippolito li se alăturase, cu lucind scânteieri cărămizii în lumina soarelui. Giulio lăsase cartea din mână şi-şi ridicase faţa spre fratele său. Era evident că cei doi bărbaţi se certau. Nedorind să mă amestec într-o ciondăneală de familie, am ridicat căţelul şi m-am retras în

spatele unui paravan din caprifoi verde, care mărginea grădina. Nu intenţionam să trag cu urechea, dar era peste poate să nu le aud vocile ridicate.

– Nu am traversat lacul pe căldura asta ca să fiu ignorat, striga Ippolito, sunând, îmi imaginam, mai degrabă ca atunci când era necăjit în camera copiilor de fraţii şi de surorile lui. Tata te cheamă înapoi în Ferrara.

– Mereu încearcă să mă ia de aici. Nu vorbeşte serios.

Giulio nu părea prea preocupat; în vara aceea nu-l interesa nimic, în afară de Angela şi recuperarea ei.

– De data asta vorbeşte serios. A venit un ambasador de la Florenţa. Va avea loc un consiliu de familie.

– Ei bine, eu nu sunt genul acela de rudă, nu? Sfatul tău îl caută şi pe cel al lui Ferrante, probabil chiar pe cel al lui Sigismondo, înainte să dorească să se consulte cu mine.

Sutana lui Ippolito a foşnit pe aleea cu pietriş când a păşit:

– Nu mai fi aşa cârcotaş, Giulio! Ştii că te iubeşte.

– Bineînţeles că mă iubeşte. Îndrăznesc să spun că a iubit-o pe mama mea mai mult decât pe a voastră. Dar asta nu înseamnă că îmi apreciază opiniile. Nu-mi curge prin vene sângele regal din Aragon.

– Giulio, trebuie să îţi vorbesc între patru ochi.

Giulio a râs aspru, ceea ce nu-i era în fire, şi l-a făcut pe Fonsi să scâncească şi să mi se zvârcolească în braţe:

– Cu siguranţă că noi trei nu avem niciun fel de secrete.

– Giulio...

Vocea Angelei părea slabă şi plângăcioasă.

– Vorbesc serios. Dacă ai ceva să-mi spui, o poţi face de faţă cu donna Angela.

– Angela... draga mea.

Vorba de alint a sunat penibil în gura lui Ippolito. Eram surprinsă, pentru că mi se părea că cearta nu era despre faptul că ducele Ercole îşi chema toţi fiii să întâlnească un emisar din Florenţa.

– Nu e vorba că am secrete faţă de tine... la urma urmei am... suferit împreună.

Cuvintele parcă erau smulse din tufişuri pline de spini. Din nou s-a auzit râsul lui Giulio, iar câinele mi s-a foit în braţe.

– Nu eşti tu de vină, a continuat Ippolito, ci mai degrabă... familia ta.

Acum a fost rândul Angelei să râdă şi mi s-a părut că de multe săptămâni glasul nu-i mai sunase aşa de puternic.

– Aha, înţeleg, a zis cu un glas la fel de cald ca soarele ce îmi încălzea spatele. Ce a mai făcut de data asta vărul meu? A invadat Florenţa?

Am auzit zarva unei încăierări, mormăielile sforţate ale celor doi bărbaţi şi ţipătul scurt al Angelei, dar nu am îndrăznit să privesc afară din ascunzătoare. Discuţia mersese prea departe pentru ca trasul meu cu urechea să fie luat drept întâmplător sau nevinovat.

– Ce ştii? a întrebat Ippolito. Ce ţi-a spus?

– Ia-ţi mâinile de pe ea! a strigat Giulio.

– Nimic, a răspuns Angela. Eşti mai prost decât te credeam, de crezi că Cesare îmi face confidenţe. Îşi ţine gândurile aproape de el însuşi, cum îşi ţine evreul punga.

Am tresărit.

– Vezi? a zis Ippolito în zeflemea. Îi place s-o iei tare. O ajută să-şi ascută inteligenţa.

O pocnitură ascuţită, urmată de o tăcere care a durat un pic cam mult. Mi-am pus mâna pe botul câinelui ca să nu mai schelălăie.

– La dracu'! Ăsta e un dinte, a zis Ippolito mormăind ca un bătrân care suferise o criză.

– Vai, Giulio! Cum vei mai putea acum să-mi cânţi la lăută? Uită-te la încheieturile degetelor! Trebuie să mă laşi să ţi le curăţ.

– Întreab-o pe noua noastră ducesă, Ippolito. Are mai multe scrisori de la fratele ei decât de la al nostru. Trebuie să-i fi spus ceva despre planurile lui în ele, căci ce altceva are în viaţa lui, în afară de dorinţa de a devora Italia?

– Crezi că ar acţiona în timp ce Alfonso şi cumnatul nostru Gonzaga se află la Curtea franceză? Eşti nebun. Depinde de Ludovic pentru jumătate din armată şi pentru banii cu care trebuie să-i plătească pe soldaţi.

– Chiar dacă Alfonso şi Francesco au influenţă asupra lui Ludovic, ei

spun că Valentino e pregătit să-l gâdile unde trebuie.

– Chiar aşa? Ce prostie! Răposatul meu văr Juan ar fi putut, dar nu şi Cesare.

– Aşa spun? a stăruit Ippolito neluând în seamă încercarea Angelei de a apăra onoarea vărului său. Şi cine sunt ei? Servitoarele din bucătărie ale lui Ferrante?

Ca un păstrăv durduliu, învăluit în blană, Fonsi mi s-a răsucit în braţe şi a sărit jos, alergând cât îl ţineau picioarele lui ca nişte cioturi spre Angela şi Giulio. Nu-mi rămânea decât să-l urmez, în speranţa că nu-şi vor da seama că auzisem întregul schimb de replici. Angela s-a aplecat să mângâie căţelul, apoi s-a uitat la mine. Deşi ochii îi erau ascunşi de borurile largi ale pălăriei de soare, mi-am dat seama imediat, din felul cum i se adânciseră liniile din jurul gurii, care îi apăruseră de când era bolnavă, că ştia că auzisem totul.

– Îmi pare rău, mi-a şoptit. Pentru gluma cu evreul, a explicat ea, văzând că mă încrunt fiindcă nu înţeleg.

M-am aplecat să iau câinele. În clipa în care feţele ni s-au apropiat atât cât ne permitea borul pălăriei ei, am întebat-o:

– De ce să mă simt ofensată?

M-am îndreptat ca să-l găsesc pe Giulio uitându-se la mine cu o căutătură rea, mângâindu-şi încheieturile degetelor cu palma celeilalte mâini.

– Probabil că a auzit tot, i-a spus fratelui său, care s-a apropiat de el, frecându-şi falca deja atât de umflată, că îi deformase barba tăiată cu grijă. Sângele ce îi cursese din gură formase o pată de un roşu mai

închis pe stacojiul sutanei. Trecând pe lângă Giulio fără să-l privească, Ippolito s-a apropiat de mine atât de mult, încât i-am simţit mirosul de sânge din respiraţie.

– Eşti iscoada lui Valentino, fetiţo?

Cuvintele i-au ieşit bolborosite ca din gura nestăpânită a unui beţiv. Speriată că ar fi putut să pună mâna pe mine, l-am strâns pe Fonsi în faţă ca pe un scut; măcar avea dinţii ascuţiţi şi era posesiv. Parcă ascultându-mi indicaţiile, căţelul a mârâit ascuţit, cum zăngăne orezul când e aruncat într-un vas din metal, şi am văzut că râsul izvorăşte în ochii întunecaţi ai lui Ippolito. Buzele i s-au strâns; a tresărit şi s-a întors:

– Fii sigură că voi fi cu ochii pe tine de acum înainte. Şi, dacă te gândeai să-i trimiţi vorbă, aminteşte-ţi ce uşor e ca un mesager să rătăcească drumul prin mlaştinile noastre. Ai face bine dacă i-ai aduce aminte şi stăpânei tale. Giulio, barca pleacă în zece minute. Să fii acolo.

M-am întors spre casă, dar Giulio, neluând în seamă ordinul fratelui său, mi-a pus o mână grea pe umăr şi m-a întors cu faţa spre el. Fonsi a început să scheaune frenetic. Angela mi l-a luat, mângâindu-l pe cap şi gângurind peste el până ce s-a liniştit şi s-a cuibărit în braţele ei fornăind.

– E adevărat?

– Că sunt iscoada ducelui Valentino? Nu, Giulio, nu sunt.

Până acum fusesem încurajată de un entuziasm înşelător, măgulită că Ippolito îşi închipuise că Cesare are atâta încredere în mine încât să

mă facă iscoada lui. Acum, când Giulio ridica posibilitatea unei examinări, îmi era amarnic de limpede cât de absurdă fusese acea presupunere:

– Ar putea foarte bine invada Ferrara în după-amiaza asta, iar eu aş afla cel mai probabil săptămâna viitoare, am adăugat, simţind cum mi se răspândeşte în corp un val de bilă neagră. Îngrijorarea din ochii Angelei, ochi de Borgia, m-a făcut să mă simt şi mai rău.

– Dar ai văzut scrisorile lui către ducesă? a insistat el.

– Vede la fel de mult ca şi restul, a izbucnit Angela. Vede pergament rulat şi un sigiliu roşu atârnând de o panglică mov. Ce se întâmplă între milady şi fratele meu nu putem decât ghici.

Credeam că minte, dar nu aveam idee despre ce şi-i eram recunoscătoare pentru intervenţie, fiindcă mă mai făcea să par aşa de neghioabă. Am dat din cap în semn de încuviinţare.

– Acum trebuie să avem grijă de mâna ta înainte să înţepenească pe veci.

Cu o aluzie grosolană despre extremităţi care se întăresc, Giulio i-a îngăduit Angelei să-l conducă, lăsându-mă să mă întorc la lucrul de mână, cu Fonsi abandonat mergând în urmă. În timp ce Angela şi Giulio se pierdeau în umbra densă a arcadei galeriei care înconjura Sala del'Elefante, grădina a părut dintr-odată surprinzător de goală. Nici măcar scârţâitul unei roabe sau zgomotul de foarfece nu întrerupeau liniştea. Nicio adiere nu încreţea suprafaţa lacului şi nici nu făcea castanul să foşnească, niciun cântec nu venea dinspre păsările care aţipiseră în căldura zilei. De pe această parte a casei nu puteam auzi nici măcar zarva din bucătărie, unde se pregătea prânzul.

Mă scufundasem într-o temniţă de căldură, cu soarele care mă lovea drept în cap şi care îmi opărea plămânii când respiram, cu marginile corsetului care mă frecau sub braţe, acolo unde sudoarea îmi umezise cămaşa şi mi se strânsese într-un cocoloş de in umed.

Nu-mi păsa dacă Cesare invadează Florenţa, Milano sau Veneţia ori chiar Sfântul Imperiu Roman. Doream doar să termine odată ce plănuise şi să vină aici să umple plictisitoarea curte ferrareză cu glume, intrigă, muzică spaniolă şi jocuri de cărţi, care să dureze toată noaptea. Mă voi urca personal în blestematul de castan să-i culeg fructele spinoase, numai să mai am încă o dată şansa să-l văd cum îşi dă capul pe spate şi râde, văzând târfele goale care se târăsc printre lămpi în căutarea castanelor. Închizându-mi ochii, îi zăream vârful limbii prins între dinţii albi, parfumul răspândit de părul lui când îi cădea în valuri pe spate. Iasomie, măsline, aerul sărat din Ostia când bătea vântul dinspre apus şi încă ceva tainic şi sălbatic, ceva care îi era unic, el cel adevărat, poate. Sau poate că memoria mea înfometată suferea de iluziile date de dorinţă.

Ei bine, dorinţa mi s-a îndeplinit, dar, ca în cazul tuturor dorinţelor importante, nu chiar cum mi-am închipuit eu.

Deşi ne-am retras cu toţii în camere în ceasurile cele mai călduroase ale zilei, Angela nu mi s-a alăturat în dormitorul nostru. Bănuiesc că le acorda toată atenţia încheieturilor lui Giulio. Nu am crezut nicio clipă că el urmase sfaturile lui Ippolito şi se întorsese în oraş; statutul lui de fiu nelegitim al unei amante mult iubite îl făcea ca ţipar greu de prins. De drept, Fidelma ar fi trebuit să aibă un pat în camera noastră, şi, indiferent de neînţelegerile apărute între mine şi Angela de când ne mutasem în Ferrara, împărtăşeam aceeaşi opinie despre Fidelma: era

fără haz, evlavioasă şi nu ne puteam încrede în ea. Orice dezvăluire ce i se făcea ricoşa din ea ca apa din fierul încins, pentru a ajunge Dumnezeu ştie unde şi în cine ştie ce formă greşit înţeleasă. Ne-am asigurat că nu e loc pentru ea în camera noastră.

Fusese oare şoapta Angelei cea care mă trezise, mâna ei care îmi zdruncina umărul de parcă ar fi fost încuietoare înţepenită? Sau îmi venisem în simţiri cu câteva clipe mai devreme, trezită de corul de ţipete, blesteme, geamuri sparte şi lemn sfărâmat.

– Violante! Trezeşte-te. Am nevoie de ajutorul tău cu Lucrezia.

– Ce s-a întâmplat?

Îmi simţeam ochii umflaţi şi plini de nisip, capul doldora de mucegai pufos, care mi se scurgea în gură.

– A primit o scrisoare de la Cesare.

Inima mi s-a strâns ca un pumn:

– A murit?

– Vai, Doamne, dă-mi putere! Am zis de la el, nu despre el.

– Îmi pare rău, îmi pare rău.

Am clătinat din cap şi m-am frecat la ochi. Un torent de strigăte în catalană a ajuns la mine dinspre donna Lucrezia, de undeva de pe coridorul de afară.

– A cucerit Urbino.

– Urbino?

– Întocmai, a spus Angela, interpretând greşit uimirea pe care nu mi-am putut-o ascunde din voce. A întrecut măsura. Guidobaldo e un conducător popular. Doamne Dumnezeule, a fost chiar gonfalonierul unchiului Rodrigo la un moment dat! Iar soţia lui este cumnata donnei Isabella. Lucrezia e turbată de furie. Dacă nu facem ceva să o liniştim, mă tem pentru că va fi rău pentru copil.

Dar, deşi mi-am pus corsetul, mi-am îndesat picioarele în pantofi, grăbindu-mă după Angela, gândurile-mi stăruiau la mine însămi şi la curioasa trăire din grădina de la Urbino. Oare ştiusem tot timpul? Ar fi trebuit să spun ce ştiu? Nimeni nu m-ar fi crezut vreodată. Aş fi fost respinsă, cum mă respinsese şi Angela, ca o lunatică, bolnavă de o patimă neîmpărtăşită. În plus, ce aş fi putut spune? O şoaptă fără noimă, o arătare din parfum, o suflare care putea să fie doar o adiere de vânt.

Am găsit-o pe donna Lucrezia măsurând cu pasul culoarul lung, acoperit de arcade din faţa apartamentelor ei. Soarele apunea şi arunca lungi umbre ce se intersectau de nenumărate ori şi pe care ea le călca, fiind prizonieră furiei ce îi cutremura trupul de parcă ar fi fost posedată de un demon. Părul îi atârna în ochi, hainele îi erau rupte, mâinile pline de zgârieturi însângerate. Picioarele în ciorapi striveau neatent cioburi de sticlă şi ceramică, aşchii de lemn din scaunul pe care îl rupsese şi a cărui tăblie inferioară tapiţată cu piele se balansa în echilibru precar pe balustrada de pe partea deschisă a pasajului.

– E nebună, am murmurat spre Angela. Nu putem face nimic. Trebuie să-i aducem doctorul. Sau un preot, am adăugat simţind că roşesc.

Angela a dat din cap:

– Trebuie doar să o calmăm. Ia-o de un braţ, iar eu o voi apuca de

celălalt. Numai să putem să o facem să stea nemişcată cât să asculte glasul raţiunii.

Mă îndoiam că simpla raţiune i-ar face vreo impresie, dar m-am îndreptat spre madonna când paşii i s-au întors în direcţia mea, în încercarea de a o apuca de unul din braţele care i se zbăteau. Văzându-mă, s-a oprit în mijloc.

– Tu! a urlat cu vocea stranie a unei pisici gata de luptă.

Şi-a lăsat braţul în jos şi a arătat către mine, vârându-mi în piept un deget cu o unghie zdrenţuită ca a unei slujitoare la spălătorie:

– Vino cu mine!

M-am uitat la Angela. Ea a dat din umeri. Îngrozită, am urmat-o pe donna Lucrezia în apartamentele ei.

Camerele arătau de parcă ar fi fost prădate. Draperiile erau trase de la ferestre şi zăceau aruncate pe podea, printre haine, giuvaiere, geamuri sparte şi ceramică. Urme însângerate se înşirau pretutindeni, ca o iritaţie a pielii.

– Ştii ce a făcut? a întrebat ea, întorcându-se către mine înainte să am ocazia să închid uşa de la anticamera unde o urmasem. Nici urmă de Catherinella sau de vreun alt servitor. L-am auzit pe Fonsi scâncind pe undeva, dar nu l-am văzut şi nici nu îndrăzneam să-l chem.

– N... nu, madonna.

De ce mă întreba pe mine? Ştia ce se întâmplase la Urbino sau era întrebarea ei un simplu mecanism retoric?

Parcă nu mi-a auzit răspunsul.

– A făgăduit, a continuat ea, vorbind acum aproape în şoaptă, clătinând din cap cu o tristeţe teribilă, obosită. Ai făgăduit! a strigat ea, cu privirea ţintă la mine, aşa că o clipă mi-am scotocit în memorie pentru a-mi aminti vreo făgăduială pe care i-o făcusem şi de care nu m-am ţinut, până când mi-am dat seama că, de fapt, vedea prin mine.

– La Nepi. Mi-ai făgăduit, ai jurat că nu vei interveni.

A început din nou să se plimbe, lăsând şi mai multe amprente însângerate peste cele care deja începuseră să se usuce pe draperiile rupte, sfâşiindu-şi cu unghiile urechile şi părul încâlcit, de parcă un corp străin ar fi sălăşluit în capul ei şi ea ar fi încercat să-l scoată afară. Degetele i s-au încurcat curând în şuviţe lungi de păr blond, ca nişte viermi de mătase în coconi. Îmi era teamă pentru ochii ei.

– De ce nu mă laşi? Lasă-mă să merg mai departe, ştiu că pot. Ai încredere în mine. Băiatul? Din pricina lui?

Când a adus vorba de băiat, s-a linişit dintr-odată. Prin urmare, mi-am dat seama cu uşurare că veştile primite de la Urbino nu o tulburau atât de mult încât să uite de datoriile faţă de copilul ei încă nenăscut.

– E prea devreme, a zis, uitându-se direct la mine, cu mâinile împreunate peste burta umflată.

– Aveţi dureri, madonna? Poate ar trebui să vă întindeţi.

Deşi, dacă dormitorul ei se afla în aceeaşi stare ca şi această cameră, Dumnezeu ştie unde s-ar fi putut întinde.

– Voi trimite după medic.

Am înaintat şi am încercat să o apuc de braţ, dar m-a alungat cu un mârâit de nerăbdare.

Aruncându-şi ochii prin cameră de parcă vedea haosul pentru prima dată, a zis:

– Vreau să vezi ceva.

A ridicat o tapiserie ce atârna pe perete şi a scos la iveală scrinul unde îşi ţinea corespondenţa; stând în echilibru doar pe trei picioare bune, acesta s-a clătinat când a dat la o parte tapiseria şi un pergament pe jumătate împăturit a căzut pe podea. Cu un efort, donna Lucrezia s-a aplecat să îl ridice şi mi l-a înmânat.

– Citeşte, mi-a poruncit.

Documentul era scris de o mână pe care nu o recunoşteam, deşi scrisul era măsurat şi atent, deci de mâna unui scrib.

– Citeşte tare, a repetat donna Lucrezia.

– Acest domn, am citit, e cu adevărat splendid şi magnific, iar în război orice faptă măreaţă îi pare mică; în căutarea gloriei şi a pământurilor, el nu se odihneşte niciodată, nu cunoaşte oboseala sau primejdia. El soseşte într-un loc înainte să fie ştiut...

– Da, da, e de-ajuns. A trimis-o ca pe o glumă, înţelegi?

M-am încruntat. Nu înţelegeam. Donna Lucrezia a oftat şi mi-a explicat:

– E o dare de seamă a misiunii florentine care a venit la el, la Urbino. A interceptat mesagerul şi a copiat documentul. L-a trimis, zice el, ca

să mă amuz, ca să văd cât de uşor i-a fermecat pe „republicanii feciorelnici“, aşa cum îi numeşte el. Vezi, nu ia nimic în serios, Violante. Ce să mă fac eu?

– Trebuie să-i scrieţi şi să-i spuneţi ce gândiţi, madonna. Dacă înţelege cât v-a rănit, se va retrage din Urbino, sunt sigură.

Deşi îi curgeau lacrimile, lăsând urme sărate pe zgârieturile de pe obraji încât m-am mirat că nu o ustură, a râs:

– Dacă ar fi avut puţină consideraţie faţă de mine, nu ar fi cucerit oraşul de la bun început. Montefeltri sunt familia mea acum şi au fost obligaţi să fugă doar cu hainele de pe ei, după spusele donnei Isabella, care i-a primit în casa ei.

– Şi Cesare e familia Voastră, madonna, am îndrăznit eu.

– Cesare e...

Acum începuse să plângă sincer, dezlănţuită, înghiţindu-şi suspinele ce ameninţau să consume tot aerul din camera care începuse să se întunece.

– E diavolul în persoană, s-a jelit ea, apăsând silabele ca şi când ar fi pictat din sunete însăşi coada diavolului.

S-a apucat iar să meargă, să zgârie, să-şi smulgă părul, să bălmăjească despre Nepi şi, fără a cere permisiunea să plec, am fugit să aduc ajutoare.

– De ce tot vorbeşte despre Nepi? am întrebat-o pe Angela când ne grăbeam în căutarea servitorilor chirciţi prin colţuri, pe care i-am gonit înapoi să facă ordine.

– Nepi? Angela părea nedumerită. Tu de acolo, găseşte-l pe capelanul madonnei! Şi medicul. Du-te! a urlat ea la un băiat slăbănog pe care credeam că-l mai văzusem cu Ferrante. Nepi, a repetat parcă plină de înţelegere. Lucrezia a fugit acolo cu Rodrigo după ce tatăl lui a fost ucis. El era doar un copil şi toată lumea ştia că Cesare îl omorâse pe Alfonso de Bisceglie. Nu chiar cu mâna lui, dar cu ceva le fel de bun. Michelotto, a rostit ea, puţin nepregătită să rostească mult-temutul nume în aerul îmbălsămat al nopţii din Belfiore. Lucrezia a fost dezamăgită. A jurat că nu va mai vorbi niciodată cu Cesare. Câteva săptămâni mai târziu, acesta s-a oprit la Nepi pe drum spre Cesena, unde trebuia să se alăture oastei sale. Nimeni nu ştie ce s-a întâmplat, doar că Lucrezia s-a întors la Roma numai lapte şi miere şi fără griji, iar viaţa a continuat de parcă Alfonso nici n-ar fi existat.

A ridicat din umeri:

– E tot ce-mi vine în minte.

Deşi donna Lucrezia a încetat cu aiurelile şi a aşteptat docilă ca un copil care ştia că a fost obraznic şi voia să îndrepte ce a făcut, în timp ce servitorii aranjau camerele distruse, reparând mobila ruptă şi tapiseriile unde se putea, aruncând restul într-un rug aprins lângă grămada de bălegar din spatele curţii grajdurilor, era limpede că nu e în apele ei. A leşinat în timp ce se spovedea în capela ducală. Medicul ei a anunţat că are febră, pentru care i-a luat sânge şi i-a recomandat repaos la pat cel puţin o săptămână. Madonna, totuşi, nu se odihnea deloc, stăruind să se întoarcă degrabă la Ferrara. Fără îndoială că Angela îi povestise despre neliniştea dintre Ippolito şi Giulio şi, cu soţul la Milano, la Curtea franceză, şi cu ducele Ercole despre care se spunea că e în drum într-acolo, drept răspuns la invazia lui Cesare din

Urbino, madonna era hotărâtă să-şi întărească poziţia de ducesă.

– Dar dacă această călătorie primejduieşte viaţa pruncului? m-am opus eu când ea supraveghea împachetatul hainelor, întinsă pe pat şi cu picioarele umflate strânse în ciorapi din mătase violet, la fel de rotunde şi strălucitoare ca *melanzane.*

– Dacă voi pierde copilul, trebuie să se întâmple la Ferrara, a răspuns ea. Sarcina e îndeajuns de înaintată pentru a se putea vedea că a fost băiat.

Vremea se schimbase. O lumină mohorâtă, cenuşie se filtra prin burniţa deasă, la unison cu paloarea ei şi cu liniile care-i trăgeau gura în jos şi îi arătau hotărârea. Rar îl văzusem pe tatăl ei fără să zâmbească, în schimb, arăta exact la fel, senzual şi nemilos, sentimental, dar fără conştiinţă. Am hotărât să nu mai spun nimic. Dintr-un motiv sau altul, Dumnezeu veghea asupra donnei Lucrezia.

CAPITOLUL 8

FERRARA, AUGUST 1502

Eşti prima, ultima şi singura mea dragoste.

A început de la un corist din capela ducelui. Participam la slujbă pentru a sărbători ziua unuia dintre nenumăraţii sfinţi, o îndatorire de-ale noastre. Dacă aş fi ştiut care va fi urmarea slujbei, poate mi-aş fi amintit şi aş fi aprins lumânări sau aş fi numit unul dintre copii în onoarea lui.

Dar tot ce îmi amintesc e că a fost o zi toridă, iar mirosul de tămâie care încărca aerul din capelă mă înăbuşea mai mult decât puteam să îndur. Evantaiul meu parcă ridica şi mai abitir temperatura decât să reducă îmbâcseala, cum mestecatul într-o căldare nu face decât să elibereze nori de aburi. Nu-mi dau seama cum de poate donna Lucrezia să respire prin vălul gros care îi acoperea faţa. Am încercat să mă concentrez la liturghie, dar mi-au atras atenţia petele de sudoare închise la culoare de sub braţele maestrului corului, apărând şi dispărând ritmic când dirija cântăreţii, şi singurul fir de praf care

plutea în raza de lumină puternică ce intra prin ferestrele capelei.

Brusc, s-a iscat agitaţie printre corişti. Un băiat, cu faţa ca fildeşul lustruit, lucind de sudoare, a căzut în genunchi şi s-a clătinat în lături. Muzicienii au şovăit, s-au poticnit. Cu o serie de mişcări rapide ale mâinii, apăsate, dirijorul i-a adus înapoi la cântare. Doi paracliseri, cu picioarele împiedicându-se în stiharele tivite cu dantelă, au tras băiatul prin uşa baptisteriului. Ruga noastră a continuat neabătută şi m-am simţit mai învigorată acum, de parcă starea de leşin prin care treceam îl apucase pe corist, nu pe mine. Când am auzit mai târziu că a murit, m-a copleşit un sentiment de vinovăţie iraţional şi neaşteptat, aproape ca şi cum moartea lui mi-ar fi fost sortită mie.

Curând am aflat despre şi mai multe morţi. Febra a început la fel ca fierbinţeala mlaştinilor, cu sudoare, tremurat şi dureri la încheieturi, dar în câteva ore victimele aveau stări de vomă atât de severe, încât li se sfâşiau măruntaiele şi rămâneau să sângereze prin toate orificiile. Cu toate că odăile coriştilor din Corte Vecchio au fost bine curăţate cu apă fiartă, iar pastile aromate din ambră şi camfor atârnau de toate grinzile acoperişului, alţi doi băieţi s-au îmbolnăvit. Coridorul ce lega Corte Vecchio de castel a fost încuiat şi tămâia ardea în faţa porţii, dar, chiar şi aşa, medicii donnei Lucrezia şi-au înteţit campania de a o convinge să părăsească din nou oraşul. Totuşi, au trims după don Alfonso la Milano, iar ea era hotărâtă să-l vadă şi să-i ceară sfatul.

El şi tatăl său au ajuns la Ferrara cam la două săptămâni după decesul băiatului din cor, timp în care căruţele începuseră deja să adune cadavrele din faţa uşilor cele mai umile ale oraşului în fiecare dimineaţă şi un grup de călugări franciscani începuse să ţină slujbe de înmormântare pe marginea gropilor cu var, săpate în afară de Porta degli Angeli pentru a adăposti morţii. Mirenii se retrăseseră între

zidurile catedralei, unde se ţineau încontinuu liturghii, iar cei în putere veneau în căutarea Sfântului Gheorghe, care să lupte cu balaurul molimei, şi a Sfântului Maurelio, care să-i ierte de păcatele ce abătuseră nenorocirea asupra lor.

Don Alfonso a lăsat vorbă că îşi va vedea soţia după ce se va întâlni cu consiliul orăşenesc, pentru a stabili ce se poate făcut întru alinarea suferinţelor poporului şi pentru a opri răspândirea bolii. Asta ne-a dat un răgaz de trei sau patru ceasuri pentru a inventa mijloace să ascundem zgârieturile ce stăruiau pe faţa madonnei. Pulberea de plumb era soluţia Angelei, dar nu prea groasă, am avertizat eu, sau don Alfonso va crede că şi madonna e bolnavă de febră. Elisabetta Senese a început să prepare cu mojarul şi pistilul o pomadă din pulbere de plumb, carmin şi ulei de trandafiri care să se potrivească tenului stăpânei. Între timp, spre neliniştea mea, madonna a petrecut o oră retrasă cu Fidelma.

Când a sosit în apartamentele ei, don Alfonso era tot în hainele de călătorie, deşi făcuse o încercare vagă de a-şi spăla faţa şi mâinile şi îşi scuturase grosul de praf de pe mantie şi cizme. Ca în schiţa pe jumătate ştearsă a unui pictor, avea o expresie parcă mâzgălită, neterminată, cu ochii neatenţi şi neputându-se concentra, cu gura mişcându-se cu nelinişte. Când, însoţită de Fidelma, madonna a ieşit în Camera Dal Pozzolo din încăperea unde se îmbrăca, avea faţa neacoperită şi fără urmă de machiaj. Am auzit că Angela, care stătea lângă mine, şi-a ţinut respiraţia şi am simţit-o că-şi trage gluga mai bine. Don Alfonso s-a holbat la soţia lui, cu mâna ei, pe care o ridicase să o sărute, încremenită în laba lui uriaşă, cu unghii murdare. Venindu-şi în fire, s-a înclinat, i-a atins cu barba mâna, apoi s-a îndreptat şi s-a uitat prin încăpere, apoi la noi, de parcă ar fi dorit să ne facem una cu zidurile.

Nu a zis nimic, totuşi, aşa că am rămas unde eram.

– Ce dracu' ţi-ai făcut la faţă, nevastă? a întrebat el. Parcă te-ai încăierat într-o tavernă. Sau ai ajuns aşa din cauza şobolanilor lui Sigismondo?

A râs nesigur. Donna Lucrezia a zâmbit ca o fecioară sfântă, dar nu a zis nimic.

– Ei? a stăruit don Alfonso.

Privirea ei a scânteiat furioasă spre Fidelma. Era evident că, oricare le-ar fi fost planul, nu se ridica la înălţimea ocaziei. Nu era nimic de făcut, m-am gândit păşind înainte, decât să mă încred în statutul meu de salvatoare a Angelei şi iubită a lui Cesare şi să clădesc un adevăr pe o temelie de minciuni şi iluzii.

– Milady a fost îngrozită de acţiunile ducelui de Romagna împotriva familiei Voastre în Urbino, aşa că şi-a provocat aceste răni din cauza supărării.

Să tragă propriile concluzii despre motivele ce pricinuiseră supărarea; supărarea în sine era adevărată.

– Nu ţi-am dat permisiunea să vorbeşti, Violante. Dar ce spune este adevărat, soţ al meu.

A îngenuncheat, lăsându-se pe Fidelma pentru sprijin.

– Iertare!. Ar fi trebuit să mă gândesc la neplăcerea Voastră de a mă vedea astfel.

– Ridică-te, femeie.

M-am simţit uşurată să aud tonul aspru şovăind spre sentimentalism înlăcrimat şi mi-a încălzit inima să văd cum i-a îndepărtat Fidelmei mâna ca s-o ajute el însuşi pe madonna să se ridice. Îi putem ţine picioarele ascunse, m-am gândit, mintea galopându-mi înainte, pentru că nu se va mai culca cu ea până nu se va naşte. Deşi casele josnice şi deocheate pe care el le prefera erau predispuse la tot felul de boli, aşa că va trebui să-i facem rost de fetele potrivite, plinuţe şi grosolane, în stare să sperie un fricos, dar şi să gâdile membrul stăpânului cu aceeaşi veselie; toate îi erau aşezate în cale ca un fel de apărare pentru stăpâna noastră.

Cei doi soţi au cinat împreună în seara aceea, dar apoi don Alfonso s-a întâlnit cu tatăl său, Ferrante şi Giulio pentru a pune la cale campania împotriva febrei. S-a anunţat stare de asediu în oraş. Nimeni nu avea voie să intre de teama de a nu aduce alte boli, nici nu se putea ieşi pentru că era nevoie de oameni ca să coacă pâinea, să tranşeze carnea şi să conducă morţii la gropile cu sulf unde se incinerau cadavrele. Deşi la Ferrara, în general, evreilor li se permitea să trăiască şi să muncească liber printre creştini, acum ducele le-a poruncit să rămână în cartierul vechi care înconjura sinagoga. Pentru siguranţa lor şi a bunurilor lor, spunea el, deoarece evreii ar putea fi învinovăţiţi de izbucnirea molimei şi atacaţi.

– Asta a spus şi regina Isabela în Edictul de Expulzare, i-am zis Fidelmei când vocea ofiţerului ducelui, aspră şi întreruptă de accese de tuse flegmatică, se ridica din piaţă către logia din Corte Vecchio, unde mersesem să ascultăm vestea.

Sau cel puţin aşa obişnuia tatăl meu să spună, pe acelaşi ton dur, ironic, pe care îl foloseam şi eu acum cu Fidelma, un ton în răspăr cu cuvintele, de parcă mai era şi altceva ce ar fi vrut să-mi zică.

– E o măsură de precauţie înţeleaptă, a zis ea. Şi o dovadă de compasiune să nu expună sufletele creştinilor ispitei când sunt în primejdie de a muri nespovediţi.

Preoţii refuzau să intre în casele bolnavilor de teama molimei; Ippolito se oferise degrabă să călătorească la Roma pentru a cere o dispensă papală, prin care se putea acorda iertarea păcatelor şi de către mireni şi fără îndoială că ea se va acorda, dar încă nu ajunsese la noi.

– De ce eşti aici? În slujba donnei Lucrezia, vreau să spun? Dacă te-ai convertit cu adevărat, nu ţi s-ar fi potrivit mai bine viaţa la mânăstire?

– Am făcut o înţelegere cu tatăl meu. El e bijutier. A zis că, dacă tot vreau să fiu creştină, măcar i-aş putea fi de folos. A lucrat câte ceva pentru donna Isabella Gonzaga în Mantova şi ea i l-a recomandat donnei Lucrezia, cum cele două nu se plac, s-a gândit că va avea mai mulţi sorţi de izbândă dacă mă va trimite în Ferrara. Nu ne putem alege soarta. Uită-te la Sfântul Pavel sau chiar la Hristos. Trebuie să facem lucrarea Domnului unde o găsim.

Zi şi noapte oraşul gemea sub un văl de fum galben şi murdar, duhnind a ouă stricate; greu de crezut că avea menirea de a curăţa aerul. Ni se agăţa de păr, ni se lipea de gâtlej şi se strecura între faldurile hainelor, îmbrăca edificiile strălucitoare în funingine şi ne făcea pielea de culoarea untului. Puzderia de cruci roşii apărute pe uşile caselor nu respecta rangul, vopseaua proaspătă picura ca sângele de pe porţile sculptate în bronz ale nobilimii, de pe fierul solid ce lega uşile negustorilor oraşului şi din pieile zdrenţăroase ce acopereau intrarea în cele mai jalnice bordeie. Tavernele erau pline din zori până în noapte de bolnavi, muribunzi şi oameni loviţi de durere, care

căutau uitarea. Ducele a dat ordin ca toate tavernele să fie închise, ceea ce nu a făcut decât să mute zarva pe străzi, când găştile de beţivi se întâlneau cu procesiuni de oameni care se autoflagelau şi cântau imnuri, aşa că au fost redeschise. Stârvurile animalelor moarte de foame când nu mai rămăsese nimeni să le hrănească umpleau străzile, fiind devorate de haite de câini ce se sălbăticiseră, în timp ce stăpânii lor asudau pe saltele din paie sau paturi din puf. Fumul cel puţin ţinea muştele departe.

Pasajul care lega castelul de Corte a rămas încuiat. Uşa bucătăriei prin care se aduceau mâncarea şi băutura în interior se spăla în fiecare zi, iar servitorii care cărau sacii de grâu şi butoaiele cu vin, borcanele de măsline şi cutiile cu peşte sărat erau obligaţi să poarte măşti din tifon peste gură şi nas. Ni se interzisese să mâncăm carne proaspătă sau fructe şi legume care se copseseră în aerul contaminat; chiar şi laptele şi ouăle ne erau refuzate, aşa că am învăţat să trăim doar cu *polenta* [29] pe care o mâncau şi ţăranii. Nimeni nu putea să intre sau să iasă din reşedinţa ducală şi până şi scrisorile se ardeau. Chiar şi aşa, febra era vicleană şi ne pândea la fiecare colţ şi răscruce şi, la sfârşitul lui iulie, una dintre doamnele madonnei, Giuliana Cecharella, o fată sfioasă, cu aplecare spre lucrul de mână, a fost găsită moartă în patul ei, cu spatele arcuit şi părţile intime la vedere, acolo unde îşi îndepărtase aşternuturile şi cămaşa de noapte în criza finală. Cei doi medici ai madonnei fiind şi ei bolnavi, murise nesupravegheată.

Seara madonna s-a plâns de dureri în pântece.

– Acolo unde era talia, a zis ea cu tristeţe, încercând să nu-şi considere simptomele nimic mai mult decât o balonare de la dieta forţată cu terci de grăunţe.

Dar mă temeam pentru ea, vedeam că se dă o adevărată luptă între dispoziţiile sale, pe de o parte, deznădejdea provocată de moartea Giulianei, singură şi nespovedită, cu trupul aruncat în gropile de sulf, la rând cu muncitorii şi ştrengarii de pe stradă, iar pe de altă parte, bucuria profundă a unei femei a cărei sarcină se apropia de termen. Ori de câte ori pruncul i se mişca în pântece, tristeţea îi dispărea din ochi şi toată faţa i se însufleţea de încântare şi emoţie. Se pare că exista un dezechilibru între elementele sângelui ei şi cele ale copilului. Credeam că pruncul se va naşte pentru a o salva, dar sorocul va veni tocmai la începutul postului Crăciunului.

Am zis că voi rămâne în camera madonnei în noaptea aceea, văzând că medicii erau ei înşişi la pat, iar ea nu s-a opus. Deşi m-am aşezat în voie pe patul meu improvizat din pături îngrămădite pe podea, am dormit puţin. Noaptea era cea mai bună perioadă pe timpul febrei, deoarece aerul se răcorea, iar focurile se stingeau şi se putea respira normal iarăşi. Eram mulţumită că pot sta trează, înfăşurată ca un cocon printre pene, ascultând strigătele cucuvelelor şi ale bufniţelor şi goana şoarecilor pe sub podele. Mi se părea liniştitor să mă gândesc la creaturile sălbatice care îşi continuau viaţa fără a ne băga în seamă pe noi şi suferinţele noastre. Mă simţeam în siguranţă aşa neînsemnată cum eram; dacă contam atât de puţin, poate că durerea din inima mea conta şi mai puţin în ochii lumii, iar cu timpul va deveni suportabilă.

Sau va dispărea de tot. Acest gând m-a zdruncinat din moţăială. Nu puteam continua să trăiesc fără acea durere, cum nu puteam trăi fără aerul pe care-l respiram sau apa cu care îmi potoleam setea. Dacă cedam în faţa mulţumirii, dragostea ce sălăşluia înlăuntrul meu se va înmuia şi va păli şi mă voi obişnui din nou, încă o tânără născută într-o familie bună şi fără prea mult noroc, folosită de stăpâna sa în păienjenişul de intrigi care ar ancora-o mult mai bine în noua ei viaţă.

Iubirea pentru Cesare era cea care mă deosebea, care mă făcea unică. Familia mea, credinţa mea, chiar graiul îmi fuseseră luate şi umplusem toate aceste locuri cu dragostea pentru el. Dacă îi dădeam voie să plece, cine ştie ce îi va lua locul şi mă va face de nerecunoscut în propriii mei ochi?

Voinţa îmi cam hrănea chinul de neocolit, aşa că eram trează când am auzit-o pe donna Lucrezia vărsând, ceea ce mi-a alungat chipul lui Cesare din gând. Descâlcindu-mi picioarele din grămada de plăpumi, m-am grăbit spre ea, trăgând draperia patului şi ghemuindu-mă să-i ţin capul până trece criza de vărsături. Lumina lunii se cerne prin obloanele ferestrei, captând luciul de pe pielea ei neagră, iar Catherinella s-a desprins în tăcere din întuneric şi a îngenuncheat lângă mine, cu un vas în braţe. Când donna Lucrezia şi-a revenit din spasm, am aprins o lumânare lângă pat şi împreună am scrutat conţinutul vasului, uitându-ne după semnele sângelui negru care indica febra.

– Lumina e slabă, am zis.

– Am mâncat budincă în sânge la cină, a zis madonna, amintirea făcând-o să verse din nou.

Doar Catherinella a rămas tăcută; poate, în ciuda febrei, nu vedea nicio ameninţare în culoarea neagră.

Donna Lucrezia s-a întins pe perne, cu şuviţele de păr umed, care îi ieşiseră din boneta de noapte din dantelă, lipite de frunte.

– O voi trimite pe Catherinella după un doctor, am zis. Sigur nu sunt toţi bolnavi.

– Mai bine s-ar duce după un preot.

Lacrimi au început să alunece pe obrajii palizi, umflaţi ai madonnei. Dacă tot s-a ajuns la asta, s-a plâns, cu o voce plăpândă ca un scâncet.

Era vina lui Cesare, m-am gândit furioasă, apoi, mânia ridicându-mi-se ca fierea în gât, m-am întrebat de ce trebuie ca aproape întotdeauna totul să se reducă la el. Dacă nu ar fi invadat Urbino, ne-am fi aflat încă la Belfiore, departe de primejdie. Când am luat vasul şi i-am dat madonnei o înghiţitură de apă pe care a dat-o afară imediat, nu mai ştiam dacă îl iubesc sau îl urăsc sau dacă nu cumva e totuna.

– Du-te, am strigat la Catherinella. Adu un doctor!

– Dar madam zice...

– Nu are nevoie de preot. Nu moare toată lumea!

Deşi, după ce a plecat sclava, lipăind cu picioarele goale pe podeaua din lemn lustruit, madonna a zis:

– S-a zis cu mine, nu-i aşa, Violante?

– Nu, madonna, bineînţeles că nu...

Dar, înfruntându-i privirea dură şi fără de speranţă, vocea mea s-a redus la nimic:

– Nu ştiu, am recunoscut.

– Uită-te sub pat. E o cutie. Scoate-o afară.

Ştiam la ce se referea, la cutiuţa din piele uzată, legată în alamă şi încuiată cu o cheie pe care madonna o ţinea legată de un lanţ în jurul

gâtului. Am scos cutia de sub pat şi i-am pus-o în poală cu grijă. Lanţul cu cheia i s-a încurcat în păr, dar a refuzat să o ajut; nimeni în afară de ea nu atinsese cheia aceea vreodată. Cu un mic oftat de triumf, a scos lanţul şi l-a tras peste cap, apoi a deschis cutia. Speram că masca nepăsării, pe care noi, doamnele de onoare, eram obligate să o purtăm, nu-mi alunecase de pe faţă, pentru că priveam înăuntru cu o curiozitate indecentă. Ce o fi fost în cutie? Scrisori de dragoste? Un tezaur secret de aur şi diamante? O fiolă de otravă, ultimă soluţie?

La început am crezut că e goală, apoi, pe măsură ce lumina lumânării şi-a găsit drum pe sub capacul arcuit, am zărit în ea caseta în filigran pe care o văzusem în noaptea de după vizita noastră la temniţa lui Ugo şi a Parisinei. Iute, instinctiv, m-am uitat în tavan, căutând panoul fals, dar, dacă se afla cu adevărat acolo, era închis. Ridicând caseta din cutie, madonna a ţinut-o o clipă în mâinile făcute căuş, zâmbind la ea de parcă ar fi ţinut în reţeaua de fire răsucite şi strânse o amintire deosebită.

– Nu uita ce ţi-am spus, Violante. Dacă mor, trebuie să i-o dai lui Cesare împreună cu...

Vocea i s-a stins, a clipit de câteva ori repede, apoi a continuat:

– ...cu îndatorirea mea de soră şi cu afecţiunea mea.

Am încercat să mă gândesc la vreun pretext s-o întreb de ce e atât de importantă pentru ea, dar nu mi-a venit nimic în minte înainte de întoarcerea Catherinellei cu unul din medicii lui don Alfonso, somnoros, zburlit şi îngrozit. Probabil că nu ştia să trateze decât vărsatul de vânt, m-am gândit, urându-l pentru că nu-mi potoleşte curiozitatea. Urându-mă pentru că nu-mi potolesc curiozitatea.

Se pare că donna Lucrezia, deja slăbită de la sarcină şi de îngrijirile obositoare acordate Angelei, nu putea supravieţui acestei ultime lovituri, dar don Alfonso era hotărât să facă orice pentru a o salva. Cum îmi câştigasem faima de vindecătoare şi, îmi închipui eu, pentru că se puteau lipsi de mine, fiind doar o *conversa*, mi s-a poruncit să rămân cu madonna zi şi noapte. Don Alfonso însuşi pusese să i se facă un pat în camera de toaletă, de unde putea fi chemat rapid, dacă starea ei se schimba pe parcursul nopţii. Ziua stătea cu ea cât îi îngăduiau îndatoririle şi întotdeauna când lua masa. Deşi eu însămi îi preparam mâncărurile pe un vas cu jăratic din camera de toaletă, supă de pui şi terci simplu, şi chiar dacă nu putea ţine nimic în stomac în afară de puţină apă, don Alfonso bănuia o otrăvire. Era o iluzie. Până şi otrava e preferabilă febrei.

Când veştile se răspândeau prin palat, vulturii au început să se adune, emisarii celorlalte puteri, cu privirile lor ascuţite şi zâmbetele enigmatice, pictorii, poeţii şi muzicanţii care se bucurau de ocrotirea madonnei şi aveau familii de hrănit, negustorii ce îi luau preţuri piperate pe satin sau săpun, preoţii şi doctorii care se priveau de sus unii pe alţii, din părţi opuse ale încăperii, fiecare profesiune sigură pe propriile convingeri şi dispreţuitoare faţă de celelalte. Iată-l pe Gian Luca Pozzi, trimisul ducelui Ercole la Roma pentru căsătoria prin mandat a madonnei, el, care tot adulmecase pe lângă ea, în speranţa că-i va obţine sprijinul pentru o togă de cardinal, în schimbul rapoartelor pozitive, sau cel puţin nu ostile, trimise stăpânului său. Şi acolo, într-un colţ retras, cu ochii strălucind ca cei ai pisicilor pe întuneric, stătea la pândă Francesco Troche, cunoscut drept „reparatorul“ papei. Din când în când îi şoptea din colţul gurii câte ceva colegului său catalan, Francesc Remolins, care venise din Urbino cu veşti despre căderea oraşului Camerino în mâinile forţelor lui Cesare. Şi lorzii din Camerino erau înrudiţi cu familia Este.

Familia a sosit, ducele însoţit de sora Osanna şi un stol de măicuţe care plângeau şi îşi rupeau hainele de pe ele, asigurându-l pe Alteţa Sa că se va face o minune care îi va ocroti nepotul încă nenăscut. Ferrante a adus bârfe şi cărţi de versuri şi mi-a plâns puţin pe umăr. Chiar Sigismondo a venit să-şi vadă cumnata şi să o asigure că febra nu e decât încă o conspiraţie a şobolanilor şi că situaţia nu-i scăpase de sub control. A adus chiar hoitul unuia dintre infractori, îmbălsămat în saramură de condimente şi învelit în muselină de culoarea untului pentru a-i dovedi că victoria e aproape. L-am uşuit afară cu tot cu premiul lui, uşurată că avem propria noastră bucătărie la parterul turnului Marchesana.

Episcopul Venosa, doctorul favorit al Sfinţiei Sale, îşi croia drum prin mulţime, ca Moise care despicase Marea Roşie, pe când patrula înainte şi înapoi prin cameră, spre patul bolnavei, iar asistenţii săi purtau vase acoperite şi tăvi cu ventuze şi şomoioage, grăbindu-se la priveghi. Ori de câte ori ieşea din cameră, feţele care aşteptau, răbdătoare, neliniştite, curioase, clevetitoare, se întorceau spre el, iar expresia lui era şi mai solemnă şi mai prevestitoare de rău. Ori de câte ori uşa se închidea din nou în spatele lui, începea iar murmurul în care se auzeau bănuieli şi conspiraţii. Zumzetul vocilor era ca şoaptele diavolilor care trăiesc în aer.

Apoi, într-o după-amiază, când madonna părea un pic mai bine şi mă dusesem în camera mea să mă odihnesc puţin şi să-mi schimb hainele, m-am întros în dormitorul ei ca să găsesc mulţimea alungată de Michelotto da Corella, în straie de cavaler al Sfântului Ioan, stând de pază la uşa dormitorului.

– Ia te uită! a zis, acoperindu-şi faţa ciupită de vărsat cu o expresie care aducea a zâmbet. Evreicuţa! Stăpânul meu va avea o primă

frumoasă.

– E aici?

Am rămas fără răsuflare. Podeaua a început să se mişte şi să-mi alunece de sub picioare, ca puntea unei corăbii. Michelotto a dat din cap. Îmi venea să-l sărut, chiar dacă duhnea a usturoi şi unt rânced şi avea dinţi de cal bătrân.

– Dar nu trebuie deranjat.

Şi-a îndreptat umerii şi şi-a trecut mâna dreaptă peste mânerul sabiei.

– Probabil că donna Lucrezia mă caută.

I-am poruncit inimii să nu mai bată aşa tare, dar nu m-a băgat în seamă, aşa că am continuat:

– Sunt infirmiera ei specială.

– Acum nu prea eşti, a zis Michelotto cu un rânjet revoltător. Tre' să aştepţi aici până ce te cheamă. Dar aş vrea nişte vin înainte să te aşezi prea comod. Şi mâncare. Aproape că ajunsesem în blestematu' de Milano, când s-a hotărât să vină aici şi nici măcar nu ne-am oprit să schimbăm caii.

– Avem foarte puţin. Suntem închişi în oraş din pricina molimei. V-aţi descurcat bine, dacă aţi trecut de porţi.

– Ah, dar suntem cavaleri ai Sfântului Ioan, nu se vede?

A arătat spre crucea albă, cusută pe pieptul tunicii:

– Am venit să ajutăm suferinzii.

Cesare, m-am gândit, simţind că explodez de bucurie, putea face o glumă din nimic.

– O să văd ce găsesc prin bucătărie. Dar nu voi merge prea departe.

– Ţi-e frică să nu te lase iar cu buza umflată? Ar trebui să te obişnuieşti cu asta, fato.

– Sunt nerăbdătoare să-i fiu alături stăpânei dacă va avea nevoie de mine.

– Adu-l pe Torella, Michelotto. Repede!

Era vocea lui Cesare, tare precum soarele, cu un uşor accent spaniol. Nu eram pregătită, nu aşa visasem că o să se întâmple. Dar cel puţin aveam cămaşa curată şi părul pieptănat. Am făcut o reverenţă şi am aşteptat cu privirea aţintită în podea să mi se adreseze.

– Violante! Slavă cerului! Vino cu mine.

Niciun fel de salut, nici surprindere, de parcă nu ne-am fi văzut de doar o zi.

– Milord.

Acum în sfârşit îl puteam privi. Chipul îi era alb ca varul şi încremenit ca o mască, chiar şi buzele îi erau albe, strânse, iar barba, cenuşie de la colbul de pe drum. Teama îi scânteia în ochi, deşi nu-mi dădeam seama dacă îi era frică de ce văzuse în camera madonnei sau de faptul că expresia sa l-ar fi putut da de gol. Întorcându-se cu spatele la mine, a revenit în dormitor, ţinând uşa deschisă cu palma. Nu purta mănuşi şi urme de murdărie îi tiveau unghiile. Mâna i-a tremurat uşor şi mi-am dorit să o ating, să îi simt căldura şi să-i pipăi oasele de la

încheietură până la vârfuri.

Mârâitul jos, ca de animal, mi-a pătruns în minte gradat, după ce-mi mai trecuse zăpăceala provocată de apropierea lui Cesare după atâtea luni de dorinţă. M-am grăbit după el, aproape m-am ciocnit de el când s-a oprit imediat după uşă, m-am înghesuit pe lângă el ca să ajung la patul madonnei, mi-am simţit coapsa şi umărul julite de tunica lui de ospitalier din zale, arzând la căldura trupului său pe când ne-am atins.

Deşi o lăsasem întinsă în pat când plecasem, madonna zăcea acum peste aşternuturi, înfăşurată în capotul ce îi alunecase de pe un umăr şi se desfăcuse, lăsând la vedere un picior. Spatele îi era aşa de arcuit, că m-am temut să nu i se rupă coloana, ochii îi erau daţi peste cap, o spumă de salivă îi alunecase pe barbă şi un mârâit nepământesc îi ieşea din străfundurile gâtlejului. Fonsi, care ca de obicei stătea, sărea lătrând frenetic.

– Stăteam de vorbă când...

– Ce? Nu te aud.

A încercat din nou, dar nu a putut să se facă auzit peste lătratul câinelui care ne spărgea timpanele. A apucat animalul de ceafă. Acesta a scâncit şi s-a cutremurat.

– Taci! i-a zis şi i-a dat una peste bot înainte să-l lase la piciorul patului, unde a rămas cu botul pe labe, perfect liniştit.

Mi-aş fi dorit să fiu câinele lui Cesare, să-i stau la picioare, să-i simt mirosul, să fiu lovită sau sărutată după cum are chef şi să-i fiu recunoscătoare pentru atenţia pe care mi-o acordă.

– Nu mă descurc, am zis. Are nevoie de doctor.

– L-am adus pe Torella. Părea destul de bine, aşa că l-am trimis să se odihnească. Nu e obişnuit cu călăritul, ca mine şi ca Michelotto. Michelotto! a strigat spre uşă. Unde dracu' e Torella? Cât timp poate să-ţi ia să găseşti pe cineva în coliba asta blestemată?

Niciun răspuns.

– Acum trebuie să mă ajutaţi, i-am spus.

Nu aveam timp de politeţuri, iar, dacă mă credea neobrăzată, putea să se ocupe de mine cum crede de cuviinţă după ce trece criza. Într-un fel sau altul.

– Trebuie să o aşezăm pe o parte. Aşa. Ţineţi-o nemişcată, iar eu îi voi pune pernele la spate ca să nu se întoarcă. Şi limba. Se zice că în astfel de crize de epilepsie, oamenii îşi muşcă limba.

Cesare a rămas cu mâinile peste sora lui, ca şi cum, din fierbinţeala febrei ei, carnea i s-ar fi lipit de a ei.

– Nu are epilepsie, a zis, când eu scotoceam prin cameră după vreo curea sau vreun băţ ca să i-l trec pe sub limbă.

– Febra o poate provoca uneori. Am văzut la alţii.

Nimic. Sticluţe de parfum, perii de păr, tuburi cu pastă de cârmâz, brâuri bătute cu pietre şi ace de pălării. Eu aveam nevoie de...

– Cureaua de la sabia voastră. Daţi-mi-o.

O desprinsese deja de sabia acum proptită într-un colţ. Dar el rămânea îngheţat, incapabil să se mişte. Cureaua de la sabie, am ţipat,

aplecându-mă peste pat, la doar câţiva centimetri de faţa lui. El şi-a revenit, s-a îndreptat, a încercat să deschidă catarama, dar nu a reuşit, degetele încurcându-i-se. Alergând spre partea lui, m-am strecurat între el şi pat, cu coapsele şi pântecele lipite, într-o parodie de dorinţă de care niciunul dintre noi nu era conştient pe deplin. I-am desfăcut cureaua, m-am căţărat în pat şi, îngenunchind lângă donna Lucrezia, i-am împins-o în gură. A dat capul pe spate şi a cedat ca un cal încăpăţânat care rezistă zăbalei. Încercând s-o liniştesc, am mângâiat-o pe spate. Abia atunci mi-am dat seama că faldurile aşternutului de sub ea sunt ude leaorcă.

– I s-a rupt apa, i-am spus lui Cesare, întorcându-mă prin pat ca să fiu cu faţa spre el.

– E cu două luni mai devreme.

Ne-am uitat unul la altul cu toată liniştea disperării; chiar şi donna Lucrezia s-a liniştit, ieşind din criză cu un oftat prelung, tremurat, apoi rămânând parcă adormită, ferită de durerile facerii, ca şi când şi copilul ar fi ştiut că nu mai e nimic de făcut. Apoi Cesare a clipit şi a clătinat din cap, de parcă voia să alunge un vis.

– Torella! a strigat el. Unde eşti, omule, pentru Dumnezeu?

Sosirea lui Gaspare Torella, care încă ţinea în mână o bucată de pâine cu brânză, a fost o alinare imediată. Îl mai întâlnisem pe doctorul lui Cesare cu câteva ocazii la Roma, el fiind bărbat versat în favorurile sociale, ca şi în profesiunea de a vindeca, şi îmi plăcea. Era din Valencia şi mă făcea să râd. Cesare, ştiam, îl favoriza în mod deosebit de când îl vindecase de sifilis printr-un regim complicat de purgative, luări de sânge şi asudări cu mercur, despre care se tot vorbea în băile de la Stigliano pe vremea când le suporta Cesare. Torella scrisese apoi

un tratat despre remediu, cu complicitatea entuziastă a pacientului, şi din încasările datorate faimei sale crescânde i-a cumpărat tânărului său patron o cutie din aur şi email pentru pastile, în care să-şi ţină leacurile de rostopască şi aloe pe care trebuia să le ia în fiecare zi la masă pentru a preveni revenirea bolii.

Cesare s-a năpustit asupra lui când a intrat, aruncându-i din mână rămăşiţele prânzului. Când mâncarea a ajuns pe podea, m-am aşteptat să se ridice Fonsi şi să o devoreze, deoarece adora brânza, dar a rămas unde îl pusese Cesare, deşi nasul i-a fremătat optimist.

– Slavă Domnului! Noi doar vorbeam şi ea a făcut asta... criza asta... acum...

– Da, da, Alteţa Voastră. Fiţi bun să staţi liniştit în timp ce o examinez. Monna Donata? Vrei să mă ajuţi? Torella nu era un adept al poreclelor. Bănuiesc că e treaba doctorului să vadă dincolo de măşti.

Când am luat pernele şi am întors-o pe spate, madonna s-a trezit din somn cu un geamăt de durere şi s-a apucat de pântece.

– Nu, a murmurat ea, întorcându-şi ochii cenuşii spre mine. Te rog, nu.

– Vi s-a rupt apa, madonna.

Auzind că vorbeşte, Cesare a sărit de pe scaun, făcându-şi de lucru cu sabia ale cărei catarame desfăcute scoteau un zgomot enervant când loveau teaca. A îngenuncheat lângă pat şi i-a luat mâna, obligându-l pe Torella să renunţe la încercarea de a-i lua pulsul, fiind nevoit să se mute pe cealaltă parte. A dat dovadă de o răbdare aproape paternă, când Cesare îi vorbea surorii sale în şoaptă şi cu patimă, într-o

catalană grăbită. Ea dădea din cap şi zâmbea, apoi a apucat-o iar o contracţie şi şi-a întors faţa de la el, încruntându-se şi strângând din ochi.

– Trebuie să pleci acum, a şoptit ea în italiană. Nu vei face decât să-i încurci. Poţi veni să-ţi vezi nepotul când se va isprăvi totul.

El a încercat să se opună, dar ea a fost de neclintit.

– O să-i provoace şi mai multă neplăcere dacă vă ştie martor la suferinţa ei, am spus. Mergeţi la don Alfonso. Va avea nevoie de companie.

Şi i-am atins obrajii cu vârful degetelor, de parcă ar fi fost cel mai firesc gest din lume pentru mine.

– Da. Mulţumesc.

Nu a fost prea greu să-l găsesc pe don Alfonso. Deja începuse să se plimbe prin faţa dormitorului ca un urs legat de un par. Catherinella şi încă două fete care aduceau grămezi de aşternuturi de pat curate se ghemuiseră pe lângă pereţi, deşi cred că se temeau mai mult de ochii injectaţi cu sânge ai lui Michelotto decât de sentimentul de neputinţă al lui don Alfonso faţă de soţia lui. Michelotto stătea la o măsuţă, având lângă cot o carafă mare cu vin, care, după cât de uşor o ridica, era aproape goală. Lăsându-i pe soţul şi pe fratele madonnei prinşi într-o îmbrăţişare înlăcrimată, m-am întors la căpătâiul ei.

Copilul s-a născut pe înserat, când cerul din afara ferestrei dormitorului era suspendat între lumină şi întuneric, iar păsările ce mergeau la culcare nu se desluşeau de cenuşa care plutea pe deasupra

rugurilor pentru ciumă. La sfârşit donna Lucrezia a suferit o nouă criză, arcuindu-şi spatele şi urlând ca un câine când fiica ei aluneca în lume într-o baltă de sânge şi mucus. Acum zăcea fără cunoştinţă, în timp ce încercam s-o curăţ şi să-i leg fâşii de in între picioarele inerte pentru a-i absorbi sângele. Jumătate din mine aştepta ca plânsetul firav al pruncului să pătrundă prin dangătul clopotelor care vesteau rugăciunea de seară, iar cealaltă jumătate ştia că e moartă. Înghiontind şi întorcând pe toate părţile micul cadavru întins pe o tavă din argint, ridicându-l în lumina ce pălea, Torella a anunţat că pruncul e mort de cel puţin câteva zile.

– Pielea e maronie, zbârcită, şi are pieptul înfundat, fără vernix. [30]

S-a uitat în ureche, despărţind spiralele de zgârci şi piele ca un grădinar care caută un vierme în inima unui trandafir, apoi a dat din cap, ca şi cum urechea îi confirma diagnosticul.

– Nu mai e nimic de făcut, a zis, întinzându-mi tava.

Nu o acoperise, căci nu intra în sarcinile lui.

– Voi vorbi cu don Alfonso, dacă mă duci la el.

Stăteam acolo, clătinând din cap ca o neghioabă, sprijinindu-mi vasul pe coaste.

– Voi chema fetele să schimbe patul şi pe Catherinella să-i perie părul înainte să... trebuie să arate bine pentru el.

– Monna Donata, a zis Torella mai blând, e pe moarte. Nu mai e mult timp, cred. Găseşte-i pe don Alfonso şi pe preot.

– Şi don Cesare?

Torella a zâmbit resemnat:

– Şi pe don Cesare, a încuviinţat el. Acoperă vasul, a adăugat, făcându-mă să mă opresc din goana spre uşă.

Am pus ligheanul jos pe o masă şi m-am uitat la pruncul mort, care după atâtea luni de pregătiri elaborate şi nelinişti alunecase în lume la fel de uşor ca un iepure jupuit de piele. Era desăvârşită, de la genele umede care îi mărgineau pleoapele până la despicătura goală dintre picioruşe şi la unghiile cenuşii de la picioare. Şi brusc m-am bucurat că e moartă, pentru că nu o vor putea schimba, aşa cum mă schimbaseră pe mine, pe mama ei sau pe toate femeile din această lume a bărbaţilor.

– Spune-i unei servitoare să scape de ea, a zis ser Torella, interpretând greşit motivul pentru care şovăiam şi adăugând: Nu e nimic, n-a fost botezată, nu e nevoie de nicio ceremonie.

Dar ceva trebuia făcut pentru a comemora trecerea fetiţei a cărei venire pe lume fusese aşteptată cu atâta însufleţire şi afecţiune. Nişte cuvinte, un zâmbet, o atingere:

– O voi face eu însămi. Mai bine să nu ajungă veştile la servitori înainte să afle don Alfonso. Mă voi ocupa eu, apoi voi merge să-l găsesc pe don Alfonso.

Ser Torella a încuviinţat:

– Ce fată înţeleaptă!

O voi da căruţelor care duc morţii la groapă. Astfel, cel puţin va avea parte de câteva vorbe rostite la căpătâi de călugării franciscani, cu ochii lor înlăcrimaţi şi cu vocile înăsprite de fum, când se roagă lângă

gropile cu var şi uneori se îmbolnăvesc ei înşişi, căzând printre enoriaşi şi arzând. Trebuia să plec acum, cu vasul ce parcă nu ar fi fost decât o oală de noapte sau o farfurile goală, de-a lungul curţii şi apoi afară, în piaţă. Întotdeauna găseai o căruţă lângă catedrală, aşteptând în faţă la Porta di Guidizio, de unde se scoteau răposaţii din biserică pentru a fi înmormântaţi. Ştiam că mai era încă una, lângă poarta închisă a cartierului evreiesc din Via San Romano, dar nu voiam să merg acolo. Oamenii spuneau că îngăduinţa ducelui Ercole faţă de evrei atrăsese mânia lui Dumnezeu asupra ferrarezilor şi nu încercaseră să alunge doar febra când închiseseră porţile.

Nici nu apucasem să mă gândesc cum să-l conving pe portar să lase podul jos, că mi-am auzit numele strigat în liniştea neobişnuită din curte, unde toate obloanele erau închise.

– Violante!

În crepusculul care se întuneca, îngroşat de fumul ultimelor rugăciuni ale zilei, vocea suna straniu, despărţită de trup, venind de pretutindeni şi de niciunde. Era oare vocea conştiinţei mele? Nu. Nu făcusem nimic greşit. Doream doar ca pruncul să se poată odihni în pace.

– Ce faci aici singură?

Cesare. Vai, Dumnezeule, nu încă! Am strâns vasul şi mai mult, trăgându-l mai aproapre, de parcă aş fi vrut să-l ascund sub haine. Ce i-aş fi putut spune, dacă mă întreba? Deşi, când a ieşit din beznă şi i-am văzut faţa, cu brazde adânci între sprâncene, cu expresia încordată, aproape rugătoare în ochii întunecaţi, încercănaţi, mi-am dat seama că nu e nimic de spus.

– De ce nu eşti cu stăpâna ta? m-a întrebat, cu tonul şovăind între speranţă şi groază. S-a născut copilul?

Marginea ligheanului îmi intra în coaste. Dacă îl apăsam îndeajuns, poate că oasele mi s-ar fi despărţit şi aş fi putut înghiţi pruncul.

– Da, milord. Vă căutam... şi pe don Alfonso îl căutam.

– Aici, afară? Alfonso priveşte păsările. Pe acoperiş, cu luneta şi cu un urcior de vin.

Mi-am amintit de panoul dezlipit din tavanul din camera madonnei. Înseamnă că ştie, m-am gândit uşurată.

– Domnia Voastră este aici, am spus în apărare.

– Aveam nevoie să iau aer.

A tuşit ironic, dar nu era nimic amuzant:

– Spune-mi, am un nepot? Cum se simte sora mea?

– Milord... Cesare...

– Spune-mi. Nu mai vorbi din vârful buzelor.

M-a apucat de umeri şi m-a zgâlţâit. M-am agăţat de vas. Mirosul de vin şi de nesomn i se simţea puternic în respiraţie.

– Copilul s-a născut mort.

Mâinile i-au căzut pe lângă corp. Privirea mi-a alunecat peste lighean. Văzând încotro privesc, a ridicat o margine a pânzei. M-am ferit de el, strângâdu-mi povara aproape de pântece, dar nu l-am putut opri.

– O fată, a zis, acoperind ligheanul din nou cu o grijă studiată. Bine. Dacă ar fi pierdut un fiu acum, ar fi fost o catastrofă pentru noi.

Cum putea fi atât de rece? Nu privise, nu văzuse? Degeţelele ei, răsfirate ca picioarele unei broaşte, cu guriţa menită să sugă şi să trăncănească şi, într-o zi, să-şi sărute iubitul? Ceva s-a frânt înlăuntrul meu.

– Fiica ei, am strigat, nepoata Voastră. E moartă.

Îl uram în acel moment.

– Dacă nu era Domnia Voastră, ar fi adus în siguranţă copilul pe lume, fie fată sau băiat. Dacă nu aţi fi invadat Urbino, nu s-ar fi îmbolnăvit niciodată. Spuneţi-mi, aţi venit din grijă pentru ea sau pentru propriile Voastre ambiţii?

– Sunt una şi aceeaşi, a spus, apoi s-a oprit, privindu-mă de parcă abia atunci mă recunoscuse. Torella n-ar fi trebuit să-ţi ceară să scapi de ea.

Chiar şi prin lacrimile care îmi umpluseră ochii am simţit ceva în vocea lui care m-a făcut să mă îngrijorez pentru ser Torella. Dă-mi-o mie.

Strânsoarea mi s-a întărit:

– Ce veţi face cu ea?

– Dă-mi-o odată!

Mi-a smuls ligheanul şi, urcându-se pe marginea parapetului ce mărginea podul, a golit conţinutul vasului în şanţ, micuţul cadavru alunecând de sub pânza de in cum alunecă morţii învăluiţi de la bord

când sunt înmormântaţi în mare. A stat acolo o clipă, o siluetă întunecată, uitându-se în jos la apă, iar când trupşorul nu s-a scufundat, s-a aplecat să culeagă o piatră desprinsă din pavaj şi să o arunce după el. Când piatra îşi atingea ţinta şi fiica donnei Lucrezia se scufunda, ceva mi-a încolţit în minte.

Don Juan. Existaseră martori, îmi aminteam, un paznic care supraveghea noaptea un transport de buşteni pe malul râului văzuse trupul lui don Juan alunecând în Tibru de pe crupa unui cal. Călăreţul, un bărbat bine îmbrăcat, care purta mănuşi cu manşete bătute cu pietre scumpe, fusese nevoit să petreacă ceva timp aruncând cu pietre în mantia unduitoare a mortului, până ce cadavrul s-a scufundat. Corpul, se spune, e mai uşor cu trei livre [31] după ce sufletul îl părăseşte. Paznicul nu a bănuit nimic; în fiecare noapte se azvârleau cadavre în Tibru.

Apoi Cesare a coborât de pe parapet, ieşind din umbră, şi a devenit un oarecare în cămaşă şi vestă, cu mâinile goale, cu o expresie de oboseală, nepăsare şi tristeţe.

– V-aţi pus o dorinţă? l-am întrebat.

Părea nedumerit.

– Când aţi aruncat piatra, am adăugat.

– Ah!

S-a oprit. Eram sigură că abia acum se gândeşte la o dorinţă şi mă întrebam de ce-şi mai bate capul, de ce nu mă minte pur şi simplu.

– Da, a zis, dar înainte să-ţi spun, trebuie să-mi explici ce ai vrut să spui despre Urbino.

Nu era o poruncă, tonul lui era destul de relaxat.

– Aţi fi înţeles dacă aţi fi văzut-o. Plângând şi ţipând. Smulgându-şi părul şi zgâriindu-se pe faţă. A tras jos toate draperiile şi a rupt aproape toată mobila de la Belfiore.

Spre marea mea nedumerire, Cesare a început să râdă:

– Chiar aşa a făcut pisicuţa? Ei bine, ar trebui să înveţe să aibă mai multă încredere în mine.

Broboane de sudoare îmi apăruseră pe frunte şi pe buza de sus. Mi-am şters palmele de fustă şi am simţit că mă înţeapă carnea umedă dintre sâni în adierea adusă de înserare. A făcut un pas către mine, lipindu-şi trupul doar în cămaşă şi pantaloni bufanţi de al meu.

– Ştii care mi-e dorinţa, a murmurat.

Am simţit că mi se taie respiraţia, iar inima mi s-a zbătut între coaste ca un nebun închis într-o cuşcă. Mi-am ridicat faţa, am respirat mirosul de iasomie, sudoare şi praf, mi-am lăsat privirea să alunece peste curbura gurii lui. Mă deschisesem larg ca un nufăr, ca un trandafir înflorit...

– Trebuie să mergeţi la ea. Ser Torella spune că nu va mai dura mult.

Tremurând de parcă şi eu aş fi luat febra, m-am întors să plec. Acum nu era timpul.

– E pe moarte? Nu va muri, Violante. Tu o vei împiedica.

Mi-a luat braţul, mai mult ca un temnicer decât ca un iubit, şi m-a întors spre Torre Marchesana. Spune-i... spune-i că Guidobaldo de

Urbino plănuia să meargă în apărarea oraşului Camerino.

Îi simţeam oasele fragile prin piele şi prin mânecă şi mi-am dat seama dintr-odată că marea lui putere fizică, luptele cu ţăranii, îndoitul potcoavelor şi decapitarea taurilor nu erau decât un alt spectacol pe care-l dădea, o altă mască. Gândul mi-a dat încredere. Donna Lucrezia nu va muri, o voi salva eu:

– Să-i spună chiar Domnia Voastră, i-am zis.

Când am intrat în cameră, donna Lucrezia părea nesupravegheată. Aşternuturi curate fuseseră puse pe pat, iar sânii ei, legaţi pentru a opri laptele, dar era încă inconştientă, cu obrajii palizi, cu pleoapele vineţii, cu gura rănită de când îi strânsesem centura lui Cesare pe sub limbă. Cesare s-a dus direct lângă ea. S-a întins alături de ea pe pat, cu capul lângă al ei şi a început să-i vorbească încet. Luând şuviţe din părul lor, acolo unde li se amestecau pe pernă, a început să-l împletească împreună, roşul închis şi blondul pal. Îmi părea o scenă prea intimă pentru a asista la ea, aşa că am încercat să-mi fac de lucru prin cameră, curăţând resturile muncii lui ser Torella. Unde era? Renunţase pur şi simplu la ea şi plecase? Abia atunci am observat-o pe Catherinella. Era la masa de toaletă a madonnei. Aceasta se afla în spatele uşii, ce aceea nu o văzusem. O coroniţă din aur, cu pietre preţioase îi strălucea în părul creţ şi coliere îi acopereau pieptul.

– Ce faci? am strigat eu.

– Madonna e pe ducă, a replicat ea.

Mi-am ridicat mâna s-o plesnesc, dar, văzându-i reflexia în oglinda

lustruită din argint, luminată de lumânările ce ardeau pe măsuţa de toaletă, n-am văzut o sclavă care profita de neputinţa stăpânei, ci pe Madonna Străinilor.

– Te rogi pentru ea, Catherinella? am întrebat-o mai blând, dar înainte să-mi răspundă Cesare s-a aruncat pe ea, smulgându-i coroniţa de pe cap.

Câteva şuviţe de păr încreţite strâns în jurul cercului din aur s-au smuls odată cu ea şi sclava a ţipat.

– Unde e ser Torella?, a întrebat el împingându-şi faţa atât de aproape de a ei, încât ea s-a ferit, de parcă respiraţia lui ar fi ars-o.

– Plecat.

– Unde a plecat?

A apucat-o de păr şi a tras-o pe spate până ce am auzit cum i-au pârâit oasele de la gât.

– Găsit don Alfonso, a scâncit ea.

– Şi te-a lăsat pe tine să veghezi asupra stăpânei! Şi astfel o răsplăteşti tu? Furând ce-i aparţine?

Vocea lui nu era mai mult decât o şoaptă. A ridicat-o în picioare, a întors-o cu faţa spre el şi i-a smuls colierele de la gât. Ele i-au alunecat printre degete şi au căzut cu zgomot pe masa de toaletă. Catherinella a început să bolborosească pe limba ei. Când Cesare a târât-o afară, i-au căzut papucii din satin brodat, iar degetele de la picioarele late şi negre i s-au împiedicat printre covoare.

– Michelotto! a strigat el la uşă. Vino aici!

S-au auzit bufnituri de paşi alergând, zdrăngănit de sabie şi pinteni.

– Don Cesar?

Abia respira.

– Pune chestia asta la loc sigur până voi avea timp să mă ocup de ea.

– Da, don Cesar.

Până a reapărut ser Torella, însoţit de don Alfonso, ciufulit şi cu ochii roşii, donna Lucrezia îşi recăpătase cunoştinţa şi o convinsesem să mănânce puţină supă de pui, pe care a reuşit să n-o mai dea afară, deşi îi înţepa buzele învineţite. Calm, făţiş, Cesare i-a spus ce se întâmplase cu copilul:

– Pântecele tău este menit să poarte doar fii, a conchis el şi s-a înclinat să-i sărute mâna, fără să vadă zâmbetul trist cu care i-a primit ea cuvântarea.

Nu m-am gândit atunci la docilitatea ei, punând-o pe seama slăbiciunii şi a uşurării de a nu fi născut un băiat mort.

Spre dimineaţă, ser Torella a hotărât că madonna e îndeajuns de întremată să suporte o lăsare de sânge:

– E un miracol, a zis, privind în direcţia mea când căuta prin cutia cu şomoioage. Ai un dar, monna Donata, nu încape nicio îndoială.

– Eşti un bun doctor, messer.

Asta spunea mult despre priceperea medicală a lui ser Torella, dacă avea încrederea şi deschiderea minţii pentru a recunoaşte existenţa vindecătorilor naturali, deşi credeam că e puţin probabil ca eu să fi fost una dintre ei. Cei mai mulţi doctori calificau astfel de daruri drept vrăjitorie sau poveşti de babe.

– Şi cred că devotamentul soţului ei şi al ducelui Valentino au ajutat, de asemenea, la recuperarea puterii madonnei.

Madonna a încuviinţat din cap şi a zâmbit, deşi privirea îi strălucea acum înspre lama lui ser Torella, care o ţinea în lumină, încercându-i ascuţimea pe vârful degetului.

– Chiar e absolut necesar să-i iei sânge, omule? a întrebat Cesare, de parcă ar fi citit gândurile madonnei.

– Cu cât e scos mai iute sângele rău strâns în timpul sarcinii, cu atât mai iute se va însănătoşi şi se va putea întoarce în patul soţului. Altfel, pântecele se poate sufoca.

– Lasă-l pe ser Torella să-şi facă treaba, l-a admonestat donna Lucrezia blând, mormăind cuvintele printre buzele zdrelite.

Doctorul a ales să-i ia sânge din piciorul drept, întrucât luna se afla acum în Fecioară, iar acesta era un semn occidental, rece şi feminin, la fel ca Peştii, care guvernează picioarele. Deşi, a oftat el, Fecioara este aridă şi melancolică, pe când Peştii sunt o zodie umedă şi flegmatică, dar cerşetorii nu pot alege. M-a pus să aşez un taburet lângă pat, pe care madonna îşi putea odihni piciorul, la un nivel mai jos decât cel al corpului, pentru a ajuta scurgerea sângelui, dar încă-i era greu să găsească o venă bună. În cele din urmă, l-a lăsat pe Cesare să-i ţină piciorul, iar acesta a făcut tot timpul glume şi a imitat răutăcios

oameni pe care-i cunoscusem la Roma: severul maestru Burchard, cardinalul Piccolomini, care avea aproape nouzeci de ani şi o predispoziţie la sforăit în timpul liturghiei, don Diego Lopez de Haro, ambasadorul spaniol căruia Juan Borgia îi spărsese nasul într-o încăierare şi care vorbea necontenit, de parcă ar fi fost răcit.

L-a imitat şi pe prinţul Djem.

– Dragul de Djem! a suspinat madonna. Ţii minte ce ne mai distram cu el? Ce nemilos îl necăjea Juan! Îl adora pe Juan, ştii, iar Juan nu făcea decât să flirteze fără milă.

Deşi remarca ei îmi era adresată mie, în mod evident, privirea i-a rămas aţintită stânjenitor la Cesare.

Îmi amintesc că odată spusese că Cesare îl iubise pe Djem, dar nu arăta prea mult respect faţă de memoria prietenului său acum, când îşi umfla obrajii şi îşi îndesa bărbia în gât pentru ca să imite înfăţişarea impunătoare a prinţului.

– Sorbiţi licoarea din mac, dragii mei, a zis el cu un bâzâit şuierător, e mult mai eficace decât tisana.

– Cultiva nişte maci speciali într-un colţ al grădinii, aproape de Belvedere, a explicat donna Lucrezia, din seminţe pe care i le trimitea fratele său, sultanul. Sucul lor te făcea să vezi...

Vocea i s-a stins treptat, apoi a întrebat:

– Tu ce vedeai, Cesare?

– Viitorul, a răspuns el cu un râs care încerca să pună capăt conversaţiei, apoi a trecut mai departe, imitându-l pe secretarul grec al

Sfâtului Părinte, Podocario, care cam surzise la bătrâneţe.

Când don Alfonso s-a scuzat pentru a da curs unei necesităţi fireşti, deoarece din cauză că bea prea mult era întotdeauna dispus să-şi golească intestinele, Cesare şi-a extins repertoriul pentru a o include pe donna Isabella, aşa că, atunci când s-a întros don Alfonso, toţi, inclusiv ser Torella, râdeam cu lacrimi, donna Lucrezia strângându-se de sânii legaţi şi implorându-şi fratele să se oprească, căci altfel nu ar mai fi putut suporta durerea. Abia dacă mai simţea durerea provocată de lăsarea de sânge.

– Acum, a zis ser Torella, punând la o parte ligheanul cu sânge pentru a-l examina şi a curăţa bisturiul cu o cârpă moale, trebuie să vă odihniţi, madonna. Poate doriţi ca don Alfonso să rămână până ce adormiţi?

Era o sugestie subtilă. Ser Torella înţelegea foarte limpede că alegerea ei ar fi fost Cesare, dar poate că eu l-aş fi convins să plece de lângă ea. Cesare a şovăit.

– Nu vom merge departe, i-am făgăduit. Vino, Domnia Ta, să ne plimbăm prin grădina de portocali.

Portocalii creşteau în ghivece de plumb şi teracotă, pe o terasă de pe acoperiş, care dădea spre şanţul cu apă de lângă Torre Leone. Din apartamentele madonnei se putea ajunge printr-o galerie dintre cele două turnuri.

– Nu mă mai tot domni! mi-a poruncit Cesare, strecurându-şi prieteneşte braţul pe sub al meu când păşeam în galerie. Noi doi am trecut printr-o adevărată campanie în noaptea asta. Asta ne face egali.

– E foarte republican... pentru un duce, l-am tachinat eu, încurajată de familiaritatea lui.

Tufe de lavandă şi rozmarin mărgineau drumul, tăiate sub formă de potire, săbii, fişicuri de bani şi pachete de cărţi de joc. Cesare a rupt o rămurică de rozmarin din vârful unei săbii, a frecat-o între degete şi mi-a dus-o la nas. Am inspirat, parfumul intens pătrunzându-mi în plămâni şi furnicându-mi muşchii cu o forţă nouă.

– Guvernarea poporului are multe părţi bune, a zis Cesare. Toate oraşele mele din Romagna au propriile lor sfaturi ale bătrânilor. Ei îşi numesc judecătorii şi aşa mai departe. Au voie chiar să-şi strângă propriile miliţii, în anumite limite. Am descoperit că oamenii luptă mult mai bine dacă îşi apără propriile case şi familii.

– Cu toate acestea, sunt oraşele tale.

– Ştii, Violante, mi-am câştigat o reputaţie onorabilă ca soldat. Asta, pentru că tatălui meu îi place să aranjeze parade de triumf. Vrea ca locuitorii Romei să mă vadă ca pe un fel de Cezar al zilelor noastre. Dar, să-ţi spun drept, majoritatea oraşelor mi s-au predat din propria voinţă, fericite să scape de tiranii ce le asupreau. Am negociat cu ele; aşa fac generalii cei mai buni, ocolesc bătăliile, dacă pot. Au rămas credinciase cauzei mele pentru că birurile mele sunt sistematice, dreptatea mea, previzibilă şi puterea de a cumpăra grâne când recoltele sunt proaste, aproape nelimitată. Bani şi o bună conducere. Dacă-l citeşti pe Iulius Cezar, pe care presupun că tata nu l-a mai citit de când era copil, vei găsi că spune acelaşi lucru. Restul nu e decât un spectacol. Oamenilor le place şi asta.

Ceva nu suna chiar bine în descrierea acestei utopii practice.

– Ce vei face cu Catherinella? l-am întrebat.

– Cu cine?

– Cu sclava.

– De ce? Te interesează?

S-a întors spre mine încet, cu un zâmbet lasciv.

– Deci acesta e preţul tău? Viaţa sclavei? Atât?

– Nu ştiu despre ce vorbeşti.

– Ba sigur că ştii. Toţi avem un preţ. O voi cruţa dacă doreşti.

M-am simţit umilită şi furioasă că încercase să pună soarta Catherinellei în mâinile mele. O parte din mine ştia că aşa e felul lui de a fi, dar cealaltă parte se lupta să nege. Îmi doream să fie demn de dragostea mea.

– Ar trebui să o cruţi pentru sora ta, am zis. Cât despre mine, eu te iubesc oricum. Gata.

Spusesem cuvintele. Nu aşa cum îmi închipuisem, cu lacrimi şi cu un tremur feciorelnic. Nu siropos, ci strident şi cu indignare. Mi-am dat seama că, dacă ar fi fost demn, nobil şi iertător, drept şi mărinimos, nu m-ar mai fi fascinat. Dragostea dinlăuntrul meu s-a mutat puţin, îndepărtându-se de mine şi apropiindu-se de Cesare.

S-a aplecat peste parapet şi a privit spre catedrală. Adia un vânticel uşor, călduţ, aducând ciripitul porumbeilor ce îşi făcuseră cuib printre frize şi statui. Faţada din marmură roz strălucea precum carnea în lumina rozalie a soarelui de dimineaţă.

– Leon Battista Alberti, a zis. A construit clopotniţa, a adăugat el văzând că par nedumerită. Omul care spune că nu există reguli. Niciuna care să fie încălcată şi niciuna care să ne călăuzească, fiecare singur cu propria lui inventivitate.

Mi-am pus palma pe spatele lui. Vârfurile buclelor sale roşcate îmi mângâiau degetele ca nişte flăcări.

Nu mai era nici fum, nici miros de sulf. Focurile nu ardeau. Aerul era perfect curat.

Amândoi ne-am dat seama în acelaşi timp. Ne-am întors faţa unul către celălalt, fiecare fiind gata să vorbească, dar niciunul nu a zis nimic. Şi acolo timpul încetineşte, iar calea vieţii mele s-a schimbat pentru totdeauna.

Buzele, care se deschiseseră pentru a vorbi, se întâlnesc într-un sărut. Limbile care tachinaseră, se jucaseră, îşi reproşaseră, se apăraseră sau explicaseră, vorbesc acum doar limba fără cuvinte a atracţiei. Poate din pricina oboselii sunt prinsă în sărut, dar în acelaşi timp plutesc undeva deasupra, în aerul proaspăt, curat, care îmi arată propriile mele intenţii, fără ca mintea să mi se întunece. În străfunduri, pe sub mătăsuri şi in, nu ne deosebim prea mult de câinii care se împreunează prin canale, iar acest gând aduce un val de poftă necurată, care îmi apropie trupul de al lui Cesare, spălându-mi raţiunea, decenţa şi bunul-simţ. Ochii mi se închid sub greutatea dorinţei, repiraţia îmi părăseşte plămânii şi intră în ai lui.

Şi tocmai când cred că extazul meu mă va îneca, când toate organele

par să mi se fi prefăcut în sirop, el vine şi mă salvează.

– Mulţumesc, zice, desprinzându-se din sărut, deşi continuă să mă ţină atât de apropate, că ochii-mi rătăcesc mai departe pe chipul lui. Acesta e ca peisajul unui geometru, numai linii şi unghiuri, şi încă îl văd, în ciuda anilor care au trecut şi a oceanului, cu ochii sufletului, care nu cunoaşte trecerea vremii.

– Pentru ce? întreb eu, în prezentul de atunci, pe când eram doar o fată.

– Pentru că i-ai salvat viaţa Lucreziei.

– Nu am făcut nimic. Ser Torella al tău a salvat-o. Lui trebuie să-i mulţumeşti.

Luându-şi o mână de pa talia mea, face un gest pentru a mă întrerupe:

– El va fi răsplătit. Am o pereche de catâri pentru caleaşcă pe care-i voi da. Cei mai buni. Din Poitou. În Franţa, adaugă, văzând că nu ştiu unde e Poitou.

– Unde e soţia ta.

Mă aud vorbind, dar îmi doresc să-mi iau cuvintele înapoi.

El oftează exasperat:

– Violante, nu ţi-am mai spus o dată că nu am timp să fac curte fecioarelor? Conştiinţa ta e problema ta, nu a mea.

– Dar a ta?

– Eu nu am. Nu ştiai?

Rânjeşte dintr-odată şi mă îmbrăţişează mai strâns, rozându-mi lobul urechii cu dinţii.

– Sunt un monstru, mârâie moale, din străfundul gâtului. Mă prefac în lup când e lună plină şi mă hrănesc cu inimile prostuţelor care se îndrăgostesc de mine. Fripte, cu *trompetti de morte.* [32]

– Pe a mea trebuie să o mănânci cu rozmarin, răspund, cu respiraţia fierbinte pe gâtul lui. Pentru că rozmarinul e o iarbă a soarelui, care uşurează inima şi curăţă mintea. Ca să nu cumva să mai existe vreo urmă de îndoială în mine despre ce fac.

– Şi cu portocale.

Îmi ia mâna şi mă conduce spre grădina de portocali, croindu-şi drum printre ghivece şi micile vase pentru jăratic, în care se ţineau focuri aprinse ca să fie cald în iarnă. Toate fructele se coc la intervale diferite, aşa că aerul e plin de arome amestecate de fructe şi flori, de pietre fierbinţi şi zumzete de albine care zboară printre florile ca ceara. O logia se întinde de-a lungul peretelui din spate al grădinii. În nişa adâncă de sub balcon se află o bancă din piatră, sub un baldachin din brocart, plină cu perne de satin şi catifea, umflate şi strălucitoare ca fructele pe o tarabă din piaţă.

Cesare mă conduce pe sub arcada din marmură albă, în umbra albăstruie a balconului. Magia lui ne ascunde de ochii de la ferestrele castelului şi ţine în frâu bârfele din piazţă. Nimic nu mai contează, decât răsucirea sinuoasă a degetelor lui şi căldura palmei lipite de a mea. Îl privesc în timp ce ia pernele de unde sunt îngrămădite şi le împrăştie pe bancă. Aparent neglijente, mişcările lui sunt minuţioase, chibzuite. Mă vrăjeşte graţia lui, care face din lucruri atât de obişnuite un fel de poezie fizică, fiecare pernă luată, fiecare răsucire şi aplecare a

mijlocului său devenind o strofă. Pernele, îmi imaginez, sunt finalurile versurilor, acest gând mă face să zâmbesc, iar surâsul meu îl opreşte în loc pentru a-mi surâde la rândul lui.

Întinde mâna, cea cu arsura de praf de puşcă. Fac un pas înainte spre el şi îi pun mâinile pe mijloc, dar el mi le ia şi mi le lipeşte pe pieptul lui. Cămaşa i se desfăcuse, aşa că pielea mea o atinge pe a lui, iar părul umed de pe pieptul lui mi se înfăşoară printre degete, legându-ne împreună. Părul e negru, nu are niciun fir roşu, iar inima îi bate atât de liniştită, în comparaţie cu a mea, care mi se izbeşte frenetic de stern.

Dintr-odată sunt iar ţeapănă din pricina anticipării şi a nesiguranţei. Simt că palmele încep să-mi asude şi mă rog să nu observe. Dar îşi dă seama.

– Ce este? mă întreabă.

Obrajii îmi ard în focul ochilor lui:

– Eu... eu nu sunt La Fiammetta sau prinţesa Sancia...

Îmi lipeşte două degete de buze. Simt mirosul de camfor care se foloseşte la perne împotriva moliilor.

– Pentru mine, eşti mai preţioasă ca ele. Ştii, nu?

Am dat din cap. Ştiu, deşi nu înţeleg de ce, având în vedere că eu nu am un oraş, pământuri sau nume şi titluri, nici vreun alt talent erotic, în afară de ce mă învăţase Angela. A cunoaşte fără a înţelege nu e îndeajuns să mă facă să mă relaxez. Cu un zâmbet straniu, mă ia pe sus, cu un braţ pe sub umerii mei şi cu celălalt pe sub genunchi, şi mă întinde blând pe perne.

– Atunci, de ce te temi? întreabă, scoţându-şi cămaşa peste cap.

Părul de pe piept e în formă de potir, cupa îngustându-se într-o fâşie chiar sub coaste.

– La ce te gândeşti? încearcă din nou când vede că nu-i răspund.

Râde şi se întinde lângă mine:

– Arată-mi.

Ridic mâna ca să arăt spre sfârcul lui stâng, întunecat la culoare. Îmi privesc mâna de parcă ar fi a altcuiva; e pătată cu violet, de la lumina care se cerne prin baldachin. Când trasez linia potirului cu un vârf de deget, urmărind ridicăturile coastelor până la muşchii de pe burtă, se mişcă şi râde. Îmi dau seama că îl gâdilă, iar inima îmi tresaltă. Dar devine din nou serios când degetul mi se opreşte acolo unde piciorul cupei se întinde mai jos de buric.

– Nu te opri, zice, desfăcându-şi pantalonii.

Eliberat din strânsoare, mădularul lui pare să tânjească după mâna mea.

– Vezi, aprinzi dorinţa ca un magnet, murmură, dar mâna mi-a încremenit, de parcă ar avea propriul simţ al modestiei, dincolo de ce i-ar dicta creierul, şi tot corpul îmi tremură prins în strânsoarea războiului dintre ele.

Şi Cesare, care înţelege războiul, se lasă pe spate, îşi trage cizmele, apoi se întinde lângă mine pe perne şi începe, cu mişcări lente şi degete sigure, să-mi desfacă şireturile pieptarului. Îmbrăcată în grabă, pentru a o sluji pe madonna, nu purtam corset. Stau întinsă cu mâinile

ţepene pe lângă mine, cu pumnii încleştaţi, cu unghiile înfipte în palme, conştientă că numai mădularul lui mi se lipeşte de adâncitura dintre pântece şi muntele lui Venus. El îmi slăbeşte gulerul cămăşii şi îmi sărută sânii, unul după celălalt, trasând cu vârful limbii cercuri în jurul fiecărui sfârc. Mă gândesc la Angela.

– Ştiai, îmi şopteşte, că don Cristobal Colon, guvernatorul Indiilor, i-a scris odată reginei Isabela că pământul are forma unui sân de femeie, iar Grădina Raiului e chiar sfârcul lui?

Nu mă întreb de unde ştie. Dorinţa mi se întinde din gâtlej spre acele părţi care rămăseseră tainice până acum, aşteptându-mi conchistadorul, cu mâinile lui atotştiutoare şi zâmbetul care-l provoca pe diavol. Schimbându-şi uşor poziţia, o mână îi alunecă pe sub fustele mele, deschizându-mi picioarele, cercetând această lume nouă.

– Tu nu crezi în Grădina Raiului, îi reamintesc eu.

– Oh, ba da, mă asigură el.

Şi mă gândesc la don Cristobal şi la faptul că eu sunt tot pământul strâns în mâna iubitului meu.

Degetele lui mângâie şi caută, dar nu-şi găsesc ţinta şi vreau să-i spun, să ajungă acolo jos şi să-i călăuzesc atingerea, dar nu ştiu cum. Vreau să-l fac fericit, vreau să mă iubească, aşa că mă prefac, agitându-mă şi gemând şi cred că-l păcălesc. Brusc, se eliberează de deasupra mea şi se ridică în picioare. Scoţându-şi şi celelalte haine, stă deasupra mea şi-mi vine să râd.

Arată aşa de prostesc, prostesc şi vulnerabil, cu mădularul scos în afară, gros şi aspru, cu carnea întunecată şi tare ca un zgârci. Parcă nu

ţine de restul trupului musculos, cu oase fine, cu pielea nepătată, cu excepţia unei mici cicatrici roşii, ca un soare, chiar deasupra părului intim. Nimic nu e scris pe trupul lui, chiar goliciunea lui e o enigmă. Îmi muşc buzele şi caut ceva serios la care să mă gândesc. Îngenunchind între picioarele mele, îmi ridică fustele până la mijloc, mă deschide cu două degete şi pătrunde înăuntru.

E cu neputinţă. E prea mare. Mă voi rupe, totul mi se va rupe şi mi se va zdrenţui pe dinăuntru. Durerea e profundă şi ascuţită, bruscă, concentrată, dar în ce loc nu pot spune exact. Gem, îmi mişc capul, strâng din ochi. Din nou mă înţelege greşit şi se adânceşte şi mai mult. Acum ceva se schimbă. Coapsele mi se îndepărtează, şoldurile mi se arcuiesc ca să le întâlnească pe ale lui, sunt toată lacomă, doar o gură ce salivează şi soarbe. El se cutremură, geme înfundat lângă gâtul meu şi se opreşte. Îi simt pielea răcindu-se pe a mea, sunt ca un copil căruia i s-a dat o bomboană, numai ca să i se ia înapoi când se întinde după ea. Inspir adânc, aşteptând ca sângele să mi se potolească şi inima să mi se liniştească, picioarele sunt în jurul mijlocului lui Cesare, să se relaxeze şi să-i dea drumul.

După un timp se ridică într-un cot şi mă priveşte cercetător:

– Ce s-a întâmplat?

Aşteaptă, dar nu ştiu ce să-i răspund, aşa că trage concluziile singur.

– Abia acum te gândeşti la urmări? mă tachinează gândilându-mi burta.

– Nu. Angela spune că nu poţi rămâne însărcinată de prima dată.

Mă priveşte sceptic, dar nu spune decât:

– Atunci, la ce?

Văd că îşi dă seama.

– Nu te-am mulţumit, nu-i aşa? Ia te uită. Ce pot spune în apărarea mea? Te doream atât de mult, înţelegi, te doream de atâta vreme şi sunt copleşit de boala surorii mele... Dar nu scuze vrei tu, nu?

Îmi mângâie puful, căutând din nou ce ascunde.

– Nu contează.

Într-adevăr, nu contează. Pentru că pofta lui m-a ajutat să-mi fac o idee despre ce înseamnă să ai putere. Privesc în sus spre chipul lui, la încruntătura care îi brăzdează două linii inegale între sprâncene şi la aerul şovăitor din jurul gurii lui şi îmi spun că, în acest moment, dacă nu în altul, suntem egali. Mai mult decât egali.

– Nu mă minţi!

Scoate mâna dintre picioarele mele şi-şi linge degetele.

– Păsărica ta udă nu mă minte.

Îi dau o buclă de păr peste umăr şi, pe când îi ating pielea umedă, am un sentiment nepământesc, trecător, că ne-am contopit, că îl înţeleg.

– Crede-mă, nu contează.

Aparent mulţumit că spun adevărul, se face din nou comod pe patul din perne. Trăgându-mă aproape, până îmi pun capul pe pieptul lui, cu urechea lipită de inima lui, vocea sunându-i ca un tremur prin oasele craniului meu, zice:

– Atunci, îţi voi spune despre Urbino. Şi când voi isprăvi de povestit, vom fi gata să facem dragoste din nou. Şi mă voi descurca mai bine data viitoare, îţi promit.

Mă întreb dacă simte că zâmbesc.

În timp ce vorbeşte, îmi mângâie părul cu mişcări lungi, până pe spate, oprindu-se unde încep fesele, unde îşi lasă mâna să se odihnească puţin înainte să înceapă iarăşi.

– Îţi aminteşti, începe, vorbele lui având aproape aceeaşi magie că „a fost odată ca niciodată“, când francezii au ocupat Roma în ’94?

– Doar foarte vag. Eram o fetiţă. Iar evreii aveau propria miliţie. Era altfel. Francezii ne cam lăsau în pace, cred.

– Ei bine, eu aveam nouăsprezece ani. Tocmai devenisem cardinal. Aveam un doctorat în drept canonic, dar nu aveam sabie. Juan era în Spania, Lucrezia, cu soţul ei, Sforza în Pesaro, Gioffre... oh, nici nu-mi pot aminti unde era, oricum era doar un copil. Aşa că eram doar eu, papá şi o mână de bătrâni oameni ai Bisericii. A trebuit să ne refugiem la Sant’ Angelo. Papá le adusese şi pe Giulia Farnese, şi pe mama.

Râde, iar tonul i se schimbă în cel al unui curtean care bârfeşte şi care-i încântă pe vizitatori în saloanele Fiammettei.

– Îţi poţi închipui? Bietul Burchard, care nu pleca de lângă tata, indiferent ce s-ar fi întâmplat, era teribil de necăjit că nu ştia cum să-i aşeze la masă. Giulia era favorita, dar mama, pe de altă parte, era mama copiilor favoriţi ai papei. Dar nu despre asta e vorba. Ideea este alta. În timp ce femeile se porcăiau, iar tata şi ceilalţi cardinali plănuiau cum să negocieze cu Carol, eu îi priveam armata. Era cea

mai mare armată pe care o văzuse Italia vreodată. Ostaşilor le-a luat mult după ce s-a întunecat să treacă toţi prin Porta del Popolo şi nu am văzut niciun pedestraş care să nu ţină pasul. Aveau un tun cu o circumferinţă de mărimea unui cap de om. Cu aşa o oaste în spate, chiar şi schilodul ăla îngălat putea face orice îi pofteşte inima. Ştii, Violante, mi-au trecut furnicături prin mâini şi picioare, închis între pereţii groşi ai încăperilor de la Sant' Angelo, gândindu-mă ce aş fi putut face eu cu o asemenea armată. M-am împiedicat în roba cea nouă şi strălucitoare de cardinal, aşa că mama m-a certat că am fost atât de neîndemânatic.

Emoţionată de un val de dragoste pentru băietanul ciudat pe care mi-l descria, care nu se simţea în largul lui, am ridicat capul de pe pieptul lui şi l-am sărutat.

– Pentru ce a fost asta? mă întreabă el amuzat.

– Pentru nimic. Continuă. Încă nu ai adus vorba despre Urbino.

– Eşti prea nerăbdătoare. Nu e nicio grabă.

– Vor începe să ne caute în curând. Cât crezi că e ceasul?

Uitându-se la unghiul umbrelor ce păleau în curtea de cărămidă, zice:

– Este ora a treisprezecea sau a paisprezecea. Deşi soarele intră în nori. Unde rămăsesem?

– Când te certa mama ta.

– *Plus ça change* [33] , zice el trist. Da, ei bine, poate că o ştii, pentru că este una din poveştile dubioase care se spun despre mine, anume că una dintre condiţiile puse de Carol tatălui meu, când negociau

plecarea lui din Italia, a fost să ne trimită pe mine şi pe Djem ca ostatici, pentru a garanta buna purtare a celorlalţi. Având în vedere ce făcuseră deja oamenii lui la Roma şi în alte părţi, s-ar putea spune că închidea uşa grajdului după ce fugise calul, dar oricum, totul era hotărât. Am scăpat aproape imediat. Papá şi cu mine am clocit un plan...

– Ştiu. Obişnuiam să vorbim despre asta la şcoală. Se vorbea destul despre tine la şcoală. Principalul motiv pentru care prietenele mele au venit la botezul meu a fost că sperau să apuce să te vadă. Dar tu nu erai acolo.

– Ah, ei bine, pe atunci nu ştiam cât eşti de frumoasă. Poate că aş fi fost în stare să intru într-o biserică pentru tine.

Îmi ridică părul între degete şi îl duce la buze. Apoi pumnul i se încleştează, începe să tragă şi se opreşte doar când şuieratul meu de durere îl face să-şi dea seama că mă răneşte.

– Dar l-au ucis pe Djem, spune el cu o voce plată şi periculoasă ca oţelul călit.

– Donna Lucrezia zice că a murit de febră.

– A fost otrăvit, sunt sigur. Carol şi-a dat seama că eu şi tata plănuisem evadarea mea, când a descoperit că în cuferele mele de călătorie sunt doar pietre şi cutii goale, aşa că s-a gândit să-i facă în ciudă lui papá, lipsindu-l de banii pe care i-ar fi primit de la sultan pentru că îl ţinea pe Djem. Djem era puternic ca un elefant şi nu ar fi cedat aşa de uşor febrei.

– Ţineai foarte mult la el, nu-i aşa?

– Ne lăsa să fim noi înşine. Nici nu-ţi închipui ce raritate e aşa ceva pentru oameni ca noi.

Mă gândesc la mine, la înfăţişarea mea bălaie, la cele trei nume şi la limba în care visez uneori, dar pe care nu o mai înţeleg, dar rămân tăcută pentru că vreau să aflu cine e Cesare când e el însuşi.

– Când intrai în apartamentele lui, te simţeai ca într-un vis. Locuia într-un fel de cort, cu draperii strălucitoare din mătase, prinse din tavan ca nişte vele, iar podelele erau acoperite cu perne şi tăvi din argint, aşezate pe picioare mici, încovoiate, pline de dulciuri.

Privesc spre baldachinul de deasupra noastră, simt atingerea mătăsii şi a catifelei pe piele şi înţepăturile mici ale penelor răzleţe. Poate Djem ne priveşte de acolo unde se duc musulmanii când mor.

– Ardea tămâie pentru că îi plăcea mirosul, nu ca să-şi atragă bunăvoinţa vreunei zeităţi, căreia nu-i păsa de el nici cât o ceapă degerată. Ne-a învăţat să preparăm *lokum* într-o oală din bronz, care atârna peste foc şi ne încuraja să bem licoarea din mac, spunând că există o mulţime de secrete în seminţele de mac, pe care doar inima pântecelui nostru le poate elibera. Lucrezia nu a înţeles niciodată de ce nu puteam să inspirăm pur şi simplu mirosul florilor, dar desigur, acestea nu aveau niciun miros. Nu-i voi ierta niciodată pe francezi pentru Djem.

– Dar sunt aliaţii tăi. Soţia ta e franţuzoaică.

– De ce o ţii întruna cu soţia mea? E soţia mea, iar francezii nu sunt aliaţii mei, ci uneltele mele; ei şi spaniolii. Îţi voi spune doar un lucru despre şederea mea în Franţa.

Inima începe să-mi bubuie cu greutate, umedă, de parcă cineva mi-ar fi spălat rufe în piept. Nu sunt sigură că vreau să-mi spună ceva despre Franţa.

– Când eram acolo, mi-am dat seama de ceva. A fost, pesemne, din pricina depărtării. Mi-am dat seama că, dacă ar vrea să fie mai mult decât terenul de joacă al regilor Franţei şi Spaniei, Italia ar trebui să devină ea însăşi un stat cu un rege propriu.

– Tu?

El ridică din umeri:

– Nu are importanţă. Important e altceva.

Se întoarce cu faţa spre mine, adâncindu-se mai adânc între perne, şi îmi dau seama că a ajuns la sfârşitul povestirii, pentru că îl simt gata să facă dragoste din nou. Cu mâinile în jurul mijlocului său, îl trag spre mine.

– Am cucerit Urbino pentru că am putut, îmi şopteşte, pentru că am vrut, pentru că nu voi mai fi niciodată prizonierul cuiva, nu voi mai face ce îmi vor spune alţii, ci doar ceea ce voi vrea eu.

Stă peste mine acum, cu părul acuperindu-ne feţele în timp ce ne sărutăm, iar eu mă deschid către dulcea apăsare a dorinţei lui...

– Don Cesar?

În câteva clipe e în picioare, trăgându-şi cămaşa peste cap, scuturându-şi părul din ochi:

– Michelotto.

Timpul începe să se mişte din nou.

Michelotto stătea cu picioarele încrucişate, rezemat de o coloană de marmură albă, cu aerul unui om care mai văzuse toate astea. Cureaua sabiei lui Cesare îi atârna pe umăr, pintenii, la fel, iar cămaşa neagră din zale a cavalerilor Sfântului Ioan, în care sosise Cesare în Ferrara, parcă într-o altă viaţă, o avea împăturită pe braţ. Când scotoceam printre perne după haine, a zis:

– Salvatore e aici. Zice că a prins o chemare a cardinalului Orsini către Vitellozzo. Şi are şi planurile fortificaţiei de la San Leo, cele pe care i le-ai cerut lui Leonardo.

– Înseamnă că a început. Bine. Hai să spargem buba odată pentru totdeauna.

Michelotto mi-a aruncat o privire suspicioasă când Cesare îşi trăgea ciorapii şi pantalonii.

– Nu-i mare scofală, a zis, ca răspuns la întrebarea nerostită a locotenentului său. Nici pomeneală.

Habar nu aveam la ce se referă Michelotto, dar foarte curând întreaga Italie urma să vorbească despre asta.

Michelotto i-a aruncat tunica. Şi-a tras-o peste cap şi a ieşit din logie. Când îşi închidea catarama centurii de la sabie, s-a întors spre mine şi a zis:

– Spune-i rămas-bun surorii mele din partea mea. Spune-i... spune-i că vom petrece Crăciunul împreună.

A rânjit, mi-a trimis o sărutare şi dus a fost, ultima mea imagine cu el fiind zârnăitul pintenilor, suprapus peste câteva cuvinte despre starea drumului spre Milano. Mi-a venit în minte ce spunea Plotinus, nişte vorbe care îi plăceau tatei, anume că viaţa omului nu e decât o vrajă.

Nu ştiu cât timp am rămas aşa, zăcând pe jumătate goală în logie. Trupul mă durea de neîmplinire şi de dorinţă, iar membrele, când le întindeam, mi le simţeam stânjenite de toropeală, de parcă aş fi fost în apă. Aerul pe care îl respiram devenise insuportabil de fierbine, deşi sudoarea îmi era rece şi umedă, iar pata jilavă, unde sămânţa lui Cesare mi se scursese dintre fese, îmi lăsa un semn rece pe partea dreaptă. Exact asta mă aţâţa, gândul la sângele meu de fecioară care păta pernele donnei Lucrezia. Ce se va alege de mine dacă se va descoperi? Ruşinea îmi făcea obrajii să ardă. Întorcându-mă pe o parte, m-am uitat peste umăr. Slavă Domnului, nici pielea, nici pernele nu aveau niciun semn şi mi-am amintit de ce spusese Angela despre călărit şi despre unele lucruri pe care le făcusem împreună. Virginitatea îmi fugise ca un hoţ în noapte, fără a lăsa nicio urmă.

Mi-am strâns hainele şi am început să mă îmbrac, netezindu-mi cămaşa şifonată şi legându-mi pieptarul cât mai bine, cu degetele care parcă nu mă ascultau. M-am grăbit, am bâjbâit, speriată de goliciunea mea în acest loc în care nu aveam dreptul să mă aflu, dar şi încântată că îmi marcasem trecerea spre feminitate în braţele unui bărbat pe care îl adoram, care putea avea şi chiar avea orice femeie poftea şi care mă alesese pe mine, dezvăluindu-mi intimităţile lui, până ce am crezut că o să explodez de emoţie.

Tunetul a bubuit. Se pare că zeii erau neîncrezători. Am zâmbit sfidător şi mi-am pus pantofii, când primele picături de ploaie au izbit

frunzele cărnoase ale portocalilor şi au aruncat pete întuecate peste terasă. Nicio furtună de vară nu mă putea ameninţa, pentru că eram amanta lui Cesare Borgia, bărbatul pe care toate bârfele de la Roma îl numeau fiul lui Dumnezeu. Când mă vor privi de acum înainte, oamenii vor vedea pe trupul meu amprenta patimii lui, fierbinţeala ochilor lui reflectată în ai mei. Oricine ar fi trecut pe lângă mine pe stradă putea simţi mirosul parfumului de iasomie ce îmi zăbovea în păr.

Abia aşteptam să-i spun Angelei tot, dar nu chiar tot. Sunt unele lucruri care se întâmplă între iubiţi şi care, asemenea zidurilor din străvechile catacombe săpate sub străzile Romei, se fac praf şi pulbere când ajung la aer. Cum i-aş fi putut explica Angelei că adevărata schimbare din mine fusese pusă în mişcare nu de penetrare, ci de puterea cuvintelor? Era ca şi cu arsura de la praful de puşcă, ascultâdu-l pe înfricoşătorul Valentino descriindu-se ca pe un băiat neîndemânatic, care o călca pe nervi pe mama lui şi avea o slăbiciune pentru dulciurile turceşti. Copilul care se ascundea înlăuntrul bărbatului era cel care făcuse din mine o femeie.

Târându-mi picioarele şi pierzând vremea, ca fata cu ochi albicioşi care vindea primăvara violete lângă Porta Mare, mi-am croit drum spre Torre Machesana. Ploaia se scurgea acum, acoperind piaţa goală, curgând prin galerii. Începusem să simt dureri necunoscute prin corp, muşchii întinşi ai coapselor, buzele zgâriate şi bărbia care mă înţepa din cauza asprimii bărbii lui Cesare, o fierbinţeală în părţile intime pe care nu o puteam descrie ca pe o simplă durere. Plecase, fără să făgăduiască nimic, iar trupul meu îmi dădea o lecţie despre cum e să pierzi.

Apoi am simţit parfum de rozmarin prin mirosul umed al zidurilor

jilave şi vechi şi de burlane sufocate de muşchi. M-am oprit lângă un tufiş în formă de sabie pentru a-i inspira mireasma. Rozmarin, întru ţinerea de minte. M-am uitat spre şanţul biciuit de picăturile de ploaie până ce suprafaţa apei a devenit ca o tigaie turtită şi m-am gândit la pruncul dormind în namolul moale, printre peştii tăcuţi. Ce firesc mi se părea să fie acolo copiliţa care respinsese aerul chiar înainte de a fi împinsă afară! Ce nepotrivite îmi fuseseră instinctele şi ce desăvârşite fuseseră ale lui Cesare! Cât mă făcuse să mă smeresc şi cât de norocoasă fusesem să fiu aleasă pentru a purta semnele patimii lui!

M-a adus cu picioarele pe pământ un tunet care sigur mi-a bubuit chiar deasupra capului şi care a făcut o pereche de lebede să se ridice de pe apă şi aşa am băgat de seamă că picioarele îmi sunt ude leaorcă, iar pantofii, distruşi probabil. Mai rău, eram sigură că deja începuseră să mă caute. Trebuia să mă strecor înapoi în cameră ca să-mi schimb hainele, fără a fi văzută. Cu puţin noroc, toţi vor fi prea ocupaţi să o servească pe donna Lucrezia ca să mă mai observe şi pe mine. Deşi speram că Angela va fi în odaia noastră ca să mă învelească într-un prosop şi să-mi asculte mărturisirea.

– Ei, dragaa mea, chiar că e o vreme frumoasă, de hoinărit printre portocali!

Era Ferrante, ţinând deschisă uşa de la capătul galeriei.

– Am fost să-mi exprim condoleanţe pentru stăpâna ta şi am găsit-o plângăreaţă, pentru că ştia unde se află îngerul ei ocrotitor. Spunea că ducele Valentino a plecat inexplicabil, fără să-şi ia adio, iar tu ai dispărut. Am încercat să-i sugerez că poate te odihneşti, dar ai fost văzută. Bârfele, ca mirosul de varză fiartă, reuşesc să pătrundă în toate cotloanele clădirii. Trebuie să spun că arăţi... ei bine, măcar încearcă să-ţi ştergi zâmbetul ăla de pe faţă înainte să intri la ea. Tocmai a

pierdut un copil. Şi mai e ceva ce trebuie să ştii înainte să urci. O altă pierdere. Sclava, Catherinella.

Cu tot ce se întâmplase, uitasem de Catherinella.

– Au agăţat-o de Torre Leone într-o cuşcă, a continuat Ferrante nepăsător, lipsit de emoţie. Are o placă din lemn în jurul gâtului, pe care scrie: *Catherinella, sclava, expusă din ordinul ilustrului don Alfonso pentru că nu i-a arătat respect preanobilei sale soţii, ducesa Lucrezia.*

Ne-am uitat unul la altul; amândoi ştiam al cui ordin era în spatele celui dat de don Alfonso.

– Îşi poartă o dragoste nemăsurată iubitul tău şi sora lui, a zis Ferrante, uitându-se în altă parte.

– Cât trebuie să stea acolo?

– Până moare. Nu va dura mult, pe căldura asta şi fără apă. Iată de ce trebuie să-i mulţumim lui Dumnezeu. Toată lumea are un preţ, zise el.

– Dar plouă. Trebuie să o dăm jos.

Ferrante m-a privit de parcă i-aş fi zis să mişcăm luna de pe orbită sau să-i cerem soarelui să strălucească la miezul nopţii.

– Poftim? Şi ce să facem cu ea? Alfonso nu o va lăsa pe stăpâna ta să o ia înapoi, chiar dacă ar vrea, după ce a arătat atâta nerecunoştinţă.

– Nu fura, Ferrante, ea... oh, nu mai contează. Dar ştiu că nu fura. Cum se agaţă cuştile? Trebuie să facem acelaşi lucru, dar invers.

– Temnicerii le aruncă peste parapet. Le leagă cu lanţuri de inelele de pe acoperiş şi le aruncă.

M-am gândit la cuşcă învârtindu-se şi lovindu-se de zidul turnului, balansându-se peste frontoane şi peste tocul ferestrelor.

– Ei bine, nu ar fi treabă grea să o tragem înapoi. Catherinella nu cântăreşte foarte mult, e micuţă ca un copil, cred, deşi e greu de spus.

Uneori părea la fel de bătrână ca însăşi Africa.

– Violante, fii chibzuită! Nu se poate. Ne-ar descoperi. Alfonso cu siguranţă va porunci ca sclava să fie ucisă, iar noi vom fi pedepsiţi.

– Ce ne poate face? Aminteşte-ţi că nu e duce încă. În plus, amândoi ştim că el e cel care a dat sentinţa, orice ar scrie pe placă. O vom face noi. Trebuie să găsim pe cineva să ne ajute. Ce zici de Vittorio?

Ferrante a oftat.

– Vittorio e omul lui Cesare, Violante. Îl tolerez doar pentru că are unele... însuşiri pe care le găsesc irezistibile. Cesare ştie. De-asta l-a şi ales ca să o escorteze pe donna Lucrezia în Ferrara.

– Dumnezeule, Ferrante, eşti aşa... o femeie! Voi găsi pe cineva şi mă voi descurca eu singură. Vreo doi dintre valeţii madonnei. Asta e. Ea ne va apăra, chiar şi de Cesare.

– Crezi tu? a întrebat el liniştit. Dar Urbino?

Întrebarea m-a surprins. Nu luasem niciodată în considerare posibilitatea ca Ferrante să fie interesat de politică. A aşteptat un moment, apoi, când a văzut că nu răspund, a continuat:

– Mai e ceva. Un compromis grosolan, mă tem, dar Alfonso îţi va spune că e punctul meu forte.

– Ce? am întrebat eu.

– Nu întreba, copilă.

Nu sunt o copilă, nu, nu mai sunt, am vrut să-i spun, dar tonul lui Ferrante era compătimitor, nu ironic, aşa că m-am abţinut. Trebuia să am încredere în el.

– Acum, du-te la stăpâna ta. Sunt sigur că o vei ajuta să se recupereze distrăgându-i atenţia cu... aventurile tale.

M-am oprit la uşă o clipă, privindu-l pe Ferrante mergând greu de-a lungul aleii, spre grădina de portocali, cu umerii îndreptaţi împotriva ecoului pe care Cesare îl lăsase peste tot, ca un spiriduş răutăcios, dar încântător. De ce îl iubeam? Puteam la fel de bine să-mi întreb inima de ce bate sau plămânii de ce respiră.

În dimineaţa următoare, pe când un grup dintre noi străbătea piaţa în drum spre catedrală, unde urma să participe la liturghie spre a mulţumi pentru că madonna îşi revenise, mi-a atras atenţia zarva iscată în rândul unor gură-casă ce se uitau spre sclava în cuşcă. Oamenii arătau cu degetul şi bombăneau. În loc să stea locului, gloata se învârtea şi se foia neliniştită. Chiar şi vânzătorii ambulanţi, care rareori se arătau interesaţi de prizonierii agăţaţi de turn, se opriseră sub cuşcă, cu gâtul sucit în sus, fără să bage de seamă băieţii cerşetori cu degete uşoare care le şterpeleau de pe tăvi mere, caise sau tarte fierbinţi cu dovleac. Am privit în sus, dar n-am văzut decât fundul cuştii, prin ale cărei crăpături se filtrau linii fine de lumină. M-am uitat spre Ferrante, care era alături de don Alfonso, cu cartea de rugăciuni

strânsă la piept. Nu a vrut să mă privească în ochi. Am văzut că îl trage pe fratele său de mânecă, încercând să-l facă să meargă înainte, dar don Alfonso trimisese deja un om să afle ce se întâmplase.

Veştile au sosit chiar când corul termina *Te Deum*, cântul trecând din gură în gură ca focul ce sare de la o clădire la alta. A murit sclava. Reuşise să facă rost de o funie, cu care se spânzurase de grătarul mare din tavanul cuştii, care ţinea lanţul la locul lui. Gâtul gros al lui don Alfonso se înroşise sub părul scurt. Lângă el, capul lui Ferrante era aplecat ca într-o rugăciune. Speram că Cel Milostiv l-a iertat pentru fapta lui, prin care a riscat nemurirea sufletului pentru demnitatea unei sclave.

CARTEA PROMISIUNILOR ÎNCĂLCATE

Ea ştie că lumea e condusă de mame, fără îndoială.

Ştie, de asemenea, că nu mai e ceea ce se numeşte fată. Despre încarcerare crede că a fost prizonieră de când era fiică.

Louise Gluck, *Persefona cea rătăcitoare*

CAPITOLUL 1

FERRARA, SEPTEMBRIE 1502

Nu ţi-am dat decât o casetă goală şi nişte versuri împrumutate.

Angela mi-a spus că sunt norocoasă.

– Cel puţin ai faţa curată, a zis, întreptându-şi spatele şi suflând în lumânarea a cărei flacără o folosise că să-mi examineze părţile intime.

Crezusem că e doar o răceală puternică, care nu mă surprindea prea mult, dacă mă udasem până la piele în timpul furtunii şi stătusem cu donna Lucrezia cât să-i explic, atât cât eram în stare, de ce fratele ei, ducele, părăsise Ferrara nelăsând în urmă decât promisiunea de a se întoarce de Crăciun. Eram prea obosită şi prea înfrigurată ca să fiu recunoscătoare, dar asta nu-i era de niciun folos, m-a ocărât ea. Acum avea nevoie de el, acum, când trebuia să facă faţă familiei Este, nu numai pentru că pierduse sarcina, ci şi pentru că era fată. Nu a adus vorba despre Catherinella, deşi cadavrul îi rămăsese spânzurat de

două săptămâni, până ce corbii îi scoseseră ochii şi îi mâncaseră carnea, iar oamenii care treceau prin piaţa de jos se minunau că oasele ei sunt la fel de albe ca ale lor.

Apoi Angela a băgat de seamă că mă scarpin. Nu pot să vă spun ce era mai rău, durerile ascuţite din mâini şi din picioare care mă făceau să mă zvârcolesc toată noaptea în căutarea alinării sau mâncărimea şi arsurile dintre coapse, care mă făceau să mă ascund prin colţurile întunecate, în spatele paravanelor, al uşilor sau al şpalierelor din grădină, oriunde puteam să mă scarpin fără a fi văzută. Visam să mă aşez pe cuburi de gheaţă şi beam cât mai puţin ca să nu urinez lame de cuţit.

– E doar o răceală la rinichi, am zis eu, lăsându-mă pe coate.

– Uită-te singură, a răspuns Angela, înmânându-mi o oglinjoară pe care mi-am înclinat-o între picioare până ce am putut vedea reflexia părţilor secrete.

O mică ulceraţie, plină de puroi gălbui, se cocoţase pe o labie, tare şi nedureroasă la atingere.

– Cu siguranţă că ţi-a lăsat un mic *memento amoris.*

– Am crezut că s-a vindecat.

Aveam o voce plângăcioasă.

– Doar nu crezi că a fost un exemplu de virtute călugărească de când cu faimoasele băi cu mercur ale lui Torella, gâsculiţo. Presupun că el însuşi s-a mai molipsit cu o doză.

Boala mocneşte în mine ca focul în inima unei căpiţe de fân jilave, ticăie în

noapte ca ceasul morţii printre luntraşi.

– Aş vrea să fi fost aici Torella.

– O să ne descurcăm noi. Avem nevoie de o broască. Sau de un pui. Asta ar fi mai uşor. Cel mai important e să-i ascundem Lucreziei. Nu o va ajuta la planurile de căsătorie pe care le are pentru tine, dacă nu te poate trece drept o fecioară neprihănită.

De când îşi revenise, acesta era marele proiect al madonnei, să ne găsească tuturor soţi buni, ferrarezi, pentru a îndrepta dezastrul provocat de pierderea sarcinii. Angela susţinea cu însufleţire eforturile verişoarei ei, pe când donna Lucrezia devenise apărătoarea unei posibile căsătorii cu Giulio.

– O broască?

– O broască vie, despicată în două şi aplicată pe umflătură. Sau un pui.

– Folosit la fel?

– Da. E unul din remediile lui Ippolito, mi-a dezvăluit ea, şi sigur merge, deoarece eu sunt curată.

– Dar de când nu te mai culci cu el?

Ippolito nu mai era în Ferrara de dinainte de febră şi chiar înainte de asta înţelesesem că Angela începuse să-i refuze atenţiile. Ea a roşit şi a început să se joace cu oglinda pe care i-o dădusem înapoi, în timp ce îmi îndreptam hainele.

– E greu, iată tot ce a zis.

Deşi am încercat de câteva ori să prindem o broască cu ajutorul unor ghivece de flori şi al unor plase mici, pretinzând în faţa madonnei şi a doamnelor că e un joc pe care îl născocisem pentru a alunga frigul după-amiezilor de toamnă, când ne plimbam prin grădini, eforturile noastre au eşuat, aşa că a fost nevoie să facem rost de un pui. Era o treabă destul de murdară, deoarece pasărea trebuia tăiată şi pusă pe zona cu afecţiuni când încă era în viaţă. Întinsă pe podea, pentru a nu mânji aşternuturile şi a nu trezi suspiciunea spălătoreselor, cu picioarele depărtate şi fustele făcute grămadă în jurul taliei, nu prea aveam cu ce să o ajut pe Angela să ţină bine pasărea care se zbătea, sarcină îngreunată şi de hotărârea ei de a purta o mănuşă folosită în vânătoarea cu şoimi pentru a se apăra de ciuguliturі şi zgârieturi.

Nu era prea sigură de cât timp trebuie să stea pe ulceraţie pasărea muribună. Până se răceşte, ne sugerase Ferrante, care făcuse rost de mănuşa de protecţie şi care stătea de pază la uşa noastră; era imposibil să avem încredere în celelalte doamne ale Lucreziei, deoarece Angela şi cu mine eram mai mult dispreţuite decât iubite pentru că eram favoritele ei, iar pioasa Fidelma îşi concentra toată ostilitatea asupra noastră, crezând că noi o abătusem pe madonna de la calea cea bună şi că eram de vină pentru că pierduse sarcina, întrucât o încurajasem să danseze şi să meargă târziu la culcare. Am făcut un compromis. Angela a ţinut movila de carne şi pene, agitată, cu sângele pulsând, fixată de părţile mele intime până ce nu a mai mişcat, iar sângele nu a mai curs şi era evident că murise. Apoi a aruncat-o în foc, duhoarea de pene arse făcându-mă să tuşesc când ieşeam dintre jupoanele spoite ca să mă duc să-mi spăl coapsele.

– Poate trebuia să fi făcut o ciorbă din ea, ca măsură de precauţie, am

zis.

– Jur că nu o să mai mănânc niciodată nimic din pasăre.

Angela a aruncat apa de spălat peste zburătoare, încercând să potolească fumul amar, dar nu a făcut decât să-l înteţească.

– Ei bine, acum o să mirosim a potroace. Trebuie să-mi împrumuţi parfumul tău.

– Doar dacă mă laşi să port rubinele tale. Giulio spune că îmi scot culoarea părului în evidenţă.

În seara aceea urma să se joace o piesă gândită de Ercole Strozzi, iar madonna îl întreţinea la cină în prealabil. În ciuda piciorului strâmb şi a frunţii retrase, care parcă îi împingea ochii şi nasul înainte, precum cei ai unei nevăstuici uriaşe, toţi îl adoram pe Strozzi, fiindcă ne făcea să râdem. Prietena madonnei, Barbara Torelli, era foarte înclinată spre a filosofa despre puterea erotică a râsului, iar ea ştia cel mai bine, întrucât se culca cu Strozzi, ceea ce era un secret ştiut de toată lumea.

Din pur noroc sau datorită aptitudinilor vindecătoare ale Angelei, puiul ca leac a dat roade şi, pe măsură ce toamna înainta şi aşteptam cu nerăbdare carnavalul dinainte de postul Crăciunului, mă simţeam minunat. Pofta mea, care fusese destul de modestă de când mă alăturasem obiceiurilor creştine privind hrana, aşa cum le ţinea suita donnei Lucrezia cu obiceiurile creştine privind mâncarea, era nepotolită. Devoram orice, de la rissoto cremoase, asezonate cu supă de ienupăr, la racii pe care noi înşine îi pregăteam pe grătar, pe micile vase cu jăratic şi-i mâncam direct din carcasă, atunci când făceam

„picnicuri“ în apartamentele donnei Lucrezia, înainte să ne punem măştile de carnaval şi să ne aventurăm afară pentru a ne alătura petrecerilor din oraş. Într-o zi, privind acrobaţii din piaţă, am mâncat atâtea migdale zaharisite şi brânză dulce, că Angela mi-a şoptit că se teme să nu cumva să se prăbuşească tribuna, iar Fidelma şi-a permis să mă întrebe dacă nu m-am pus la îngrăşat înainte de post, ca o cămilă care plănuieşte o călătorie în deşert.

Deşi înainte vânătoarea şi vânatul cu şoimi fuseseră îndatoriri pe care le îndeplineam doar pentru că-mi poruncea stăpâna, în toamna aceea am călărit cu fiecare ocazie, savurând căldura trupeşă a prăzii proaspăt ucise, amestecată cu mirosurile cailor, a săpunului pentru şa şi a apei îngheţate. Îmi plăcea să privesc câinii lui don Alfonso care căutau trufe prin pădure şi să mănânc bucăţile fine, picante din ciuperca cu gust de pământ, prăjite în unt la focul pădurarilor. Trufele erau de culoarea oaselor îngropate demult şi mă întrebam dacă de-asta atrag câinii.

Când a venit să ne facă proba pentru noile rochii pe care madonna voia să ni le dea de Crăciun, croitorul şi-a consultat însemnările şi a găsit că talia mea crescuse cu un lat de mână. Sânii, de asemenea, căpătaseră o formă mai feminină, aşa a zis Angela, cu o privire enigmatică, şi începuse să-mi apară o mică pernă de grăsime sub bărbie, la fel ca a donnei Lucrezia, moştenire de la tatăl ei. Petrecea câte o jumătate de oră în fiecare dimineaţă cu bărbia ridicată, masându-şi carnea cu pricina, că poate-poate o să se mai subţieze.

– O să-ţi schimb numele, a anunţat Angela. De acum înainte te vei numi La Bolognese, pentru că ştim cu toţii cât savurează plăcerile orale.

Ceva mi s-a strâns în stomac ca răspuns la aluzia Angelei şi la uşurinţa

cu care renunţase la numele dat de Cesare.

– Numele meu nu e proprietatea ta ca să-l schimbi, am ripostat şi am răsturnat tava din lemn pentru pâine cu ulei şi pastă de anşoa, pe care Fonsi a şterpelit-o.

Uneori ne purtăm într-un anume fel fără să ştim de ce. Odată ce mi-am dat seama că mâncam doar ca să umplu golul lăsat de Cesare, deşi uneori îmi era foame la ore ciudate din zi şi din noapte, durerea din stomac a început să se contopească cu cea din inimă în timp ce aşteptam veşti de la el, care nu mai soseau. Mă consolam repetându-i la nesfârşit Angelei micul meu sertar de amintiri, până ce ochii îi deveneau sticloşi, zâmbetul fix, în timp ce dădea din cap ca un automat. Îi găseam tot felul de scuze. În primul rând, era la Curtea franceză din Milano. Poate că soţia lui era acolo, chiar dacă nu era, fiind verişoară cu regina, poate îi era greu să îmi trimită o scrisoare fără ca infidelitatea să-i fie descoperită. Apoi, odată ce scrisorile către sora lui şi don Alfonso ne vesteau că se întorsese în Romagna, ei bine, era un om ocupat, cu multe de făcut înainte de a se întoarce în Ferrara de Crăciun.

Şi totuşi, abia dacă trecea o zi fără ca madonna să primească o scrisoare. Uneori ne împărtăşea unele pasaje mie şi Angelei. Obrăznicia acestei femei e aproape incredibilă, ne-a spus ea într-o zi, întrucât donna Isabella îi scrisese ducelui Valentino, cerându-i un cupidon antic din grădinile de la Urbino, „ştiind că Excelenţa Voastră nu găseşte antichităţile foarte plăcute“. Şi asta, în timp ce ducele şi ducesa de odinioară se aflau încă în exil în Mantova. El îi trimisese cupidonul şi o Venus care îl însoţea, printr-un curier special; darul îi făcuse o plăcere deosebită, adăugase el, întrucât statuile nu erau antichităţi, ci doar falsuri, copiate de florentinul Michelangelo.

Recunoscuse opera imediat, deoarece florentinul făcuse câteva piese similare pentru vestibulul palatului său de la Roma. De asemenea, adăugase el, îi trimisese lui Guidobaldo *Dă-i asta lui Violante* din biblioteca tatălui său, înainte ca restul cărţilor să fie împachetate şi trimise la rocca din Forli pentru a fi păstrate în siguranţă, până când se va hotărî ce să facă cu ele. Deşi am râs cu toate, am simţit că doar râsul meu s-a apropiat de tonul lugubru şi aspru al scrisorii.

O singură dată am primit un mesaj de la el. O scrisoare pentru madonna, trimisă din Imola, era însoţită de o mică schiţă pe un palimpsest dur. Înfăţişa capul şi umerii lui Cesare, cu expresia caracteristică a feţei, stăpânită, cu gura trasă în jos la colţuri, cu pleoapele mărginite de genele lungi, groase. Urmele unui scris înghesuit, strâmb, îi umbreau obrajii şi i se încurcau în barbă.

> *Dă-i asta lui Violante,* a citit madonna. *Inginerul meu, Leonardo, l-a desenat în timp ce mă uitam la o hartă a oraşului Imola pe care mi-a făcut-o, de parcă ar fi zburat pe deasupra cetăţii pe spatele unei păsări mari. M-a făcut asemenea unui profet din Vechiul Testament, aşa că mica noastră israelită ar trebui să-l aprecieze. Astfel, Leonardo îmi aduce multe servicii. În altă zi, câţiva dintre noi am luat cina împreună şi ne delectam cu ultimul panegeric al lui Sperulo despre reuşitele mele, când a dat drumul pe masă unei şopârliţe cu aripi din hârtie legate de spate, în carouri roşii şi aurii, culorile mele. A urmat un adevărat haos, majoritatea femeilor ţipând şi alergând afară din cameră, iar Ramiro l-a înjunghiat pe Torrigiano în mână când încerca să fixeze şopârla de masă. Când l-am întrebat mai târziu dacă e mulţumit că rivalul său, sculptorul, nu va mai putea lucra câteva săptămâni, Leonardo mi-a spus pur şi simplu că mă*

văzuse că adormisem – încăperea era înţesată de lume, focul ardea tare, vinul căzuse greu şi, ca să fiu sincer, versiunea lui Sperulo despre prăbuşirea acestui frumos oraş era oarecum prea puţin interesantă pentru gustul meu – aşa că a pus la cale gluma pentru a mă trezi.

Madonna a continuat să citească, deşi nu tare, când zâmbind, când încruntându-se, lăsându-mă să mă torturez cu gândurile despre femeile pe care le menţionase Cesare atât de întâmplător. Cine erau? Soţiile şi amantele invitaţilor la cină sau ale lui? Se afla şi Dorotea Caracciolo printre ele? Era într-adevăr atât de frumoasă, încât Cesare să rişte mânia Veneţiei pentru a o avea? M-am uitat nenorocită la desenul pe care-l strângeam în mână, un pergament care înlocuia pielea caldă a iubitului meu, focul care-i curgea prin vine reducându-se la liniile negre de cărbune.

Donna Lucrezia, m-am gândit, nici măcar nu avea nevoie de un portret al fratelui său, pentru că vorbele lui i-l aduceau în amintire. Scrisorile lui erau începutul unor lungi conversaţii intime între ei, de parcă ar fi rămas cumva prezenţi fizic unul în faţa celuilalt, în ciuda distanţei de kilometri şi a vremii care se înrăutăţea când iarna se instala, iar postul Crăciunului ni se impunea degrabă. Singurătatea mea i-ar fi fost de neînţeles, chiar dacă ar fi observat-o.

Dar nu a făcut-o. Era prea ocupată să repare prejudiciul adus poziţiei ei de pierderea fiicei sale, petrecând serile şi nopţile cu soţul ei, iar zilele în compania fraţilor lui. Din când în când, era dispusă să-l asculte serios chiar şi pe Sigismondo, pe când îi explica planul de a-l otrăvi pe regele şobolanilor cu sângele unui purcel ţinut cu capul în jos, care fusese omorât din bătaie. Deşi se delecta întotdeauna cu glumele lui Ferrante şi cântatul lui Giulio, era Ippolito, întors de la

Roma, cel care îi acapara aproape toată atenţia.

Cei doi băieţei, Rodrigo şi Giovanni, arătau minunat cu bonetele de catifea trimise de ea şi erau încântaţi de papagal. Sfântul Părinte avea, Dumnezeu fie lăudat, o sănătate de fier şi era la fel de ascuţit la minte ca întotdeauna. Mândria pentru copiii lui nu scăzuse, deşi suferea pentru pierderea Lucreziei şi era încontinuu exasperat de tăcerea misterioasă şi inerţia ducelui Valentino. Ascultând conversaţia dintre Ippolito şi Lucrezia, am aflat că fortăreaţa de la San Leo, în ducatul Urbino, se răsculase împotriva lui Cesare în octombrie şi o ligă formată din duşmanii săi semnase un tratat împotriva lui în cetatea Orsini din La Magione. Cu toate acestea, Cesare părea că nu face decât să meargă la vânătoare pe lângă Imola şi să schimbe glume cu Leonardo. *Pământul le arde sub picioare,* îi spusese el oratorului florentin, *şi urina din toate vezicile lor de fecioare nu e îndeajuns ca să-l poată stinge.*

Îmi era teamă pentru el. Tânjeam să-i mărturisesc temerile donnei Lucrezia, să o aud că spune că ştie că el deţine controlul, fiind întotdeauna cu un pas înaintea duşmanilor. Dar îmi era foarte clar, din zâmbetul ei tensionat şi plin de îndoială, că şi ea e în întuneric, la fel ca tatăl său. Apoi mi l-am amintit pe Michelotto menţionând San Leo când ne-a găsit în grădina de portocali şi mi-am dat seama că balanţa se înclinase. Măcar o dată ştiam mai multe despre planurile lui Cesare decât iubita lui soră sau chiar decât papa. Mi-am păstrat cunoştinţele pentru mine, de parcă ar fi fost un iubit consolator, un scut, nu i-am spus nimic donnei Lucrezia. Dacă îi împărtăşeam ce ştiam, puterea cunoaşterii s-ar fi risipit. Mi-ar fi pus întrebări la care nu puteam răspunde. Poate ar fi ajuns chiar să mă creadă în stare să-l trădez pe Cesare şi mă gonească de lângă el. Aşa că mi-am păstrat poveţele şi mi-am zis că nu am de ce mă teme.

Madonna, însoţită de ducele Ercole, îşi luase obiceiul de a o vizita pe sora Osanna sâmbăta. M-a luat cu ea o singură dată, dar reacţia preasfintei clarvăzătoare a fost atât de stranie şi de descurajantă, că, fără a se spune nimic, s-a hotărât să mă lăsa acasă în viitor. Chiar în clipa în care am intrat în jumătatea din vorbitor destinată vizitatorilor, cu câţiva paşi în urma madonnei, ducându-i şalul de hermină, sora Osanna a căzut pradă unei crize, bălăbănindu-se pe scaun dintr-o parte în alta, cu spatele arcuit şi rigid, cu picioarele convulsionate, cu bule de spumă albă apărându-i între buze şi curgându-i pe bărbie. Mâna stângă îi rămăsese ridicată, cu degetul arătător strâmb indicând spre mine, până când sora Lucia, care o însoţea, i-a sugerat madonnei să mă trimită acasă.

Şi-au exprimat îndoiala cu privire la autenticitatea convertirii mele şi am fost trimisă la părintele Tommaso. Fidelma mi-a luat locul în vizitele de sâmbăta, deşi nu cred că îi era pe plac ducelui la fel de mult ca prezenţa mea. Credinţa Fidelmei era mai convigătoare decât a mea, încât nu era nevoie să se arate sfintelor surori pentru a-şi asigura un loc în rai. Iar eu eram mai ispititoare pentru ochiul bătrânului decât slăbănoaga din Mantova, mai ales de când rochiile îmi fuseseră modificate pentru a se potrivi noii mele forme, mai feminine. Ducele nu mai avea ţiitoare şi mă ciupea de fund din când în când, mai ales când bea câte un pahar prea mult, şi de câteva ori m-a chemat să încerc bijuterii pe care avea de gând să i le dea madonnei. Asta, pentru că aveam o culoare atât de asemănătoare, mi-a explicat el.

Părintele Tommaso m-a pus să-i contemplez pe Sfinţii Martiri şi s-a rugat pentru mine în capela donnei Lucrezia până când capul a început să mi se învârtească ca roata Sfintei Ecaterina, iar stomacul meu păgân urla după ceva gătit pe grătarul Sfântului Laurenţiu. Mă gândeam pe ascuns că se apropie Crăciunul şi vine ziua propriului

mei sfânt, Sfântul Valentin. Poate că va rămâne până la Bobotează. Ca oaspete de onoare al familiei, fără îndoială că i se vor da camere aproape de ale madonnei, în care mă va putea invita. L-am văzut stând în uşa camerei sale, înfăşurat doar într-un halat căptuşit cu blană, cu un foc strălucitor într-un colţ al patului ce se vedea în spatele lui. L-am simţit cuprinzându-mă în braţe, cu pielea mea pe a lui, învăluiţi în blană. Vom avea nopţi întregi în care să ne desăvârşim arta de a face dragoste şi dimineţi îmbrăcate în ger ca să călărim şi să vânăm cu şoimi. Poate că lacul va îngheţa şi vom putea patina. În spatele rândului de felinare, vom aluneca împreună acolo unde gheaţa va reflecta fără cusur cerul stropit cu stele şi va fi ca şi cum am zbura prin rai, alunecarea patinelor fiind un ecou al muzicii sferelor.

Dimineaţa de Crăciun a adus lumină presărată cu moina venind din cerul de un galben murdar, atât cât să şteargă din culorile oraşului fără să bucure privirea cu o pătură de alb strălucitor. Deşi, spre încântarea lui Ferrante, tânărul ofiţer al lui Cesare, Vittorio, sosise la Ferrara în ajunul Crăciunului, însă eu nu aveam niciun semn de la stăpânul lui.

Am mers la liturghie în catedrala unde Ippolito predica despre ticăloşia censului care adusese Sfânta Familie la Bethleem. Înţelesul nu a scăpat niciunuia dintre noi; se ştia foarte bine că Papa impusese recent noi biruri asupra clerului, se spunea, ca să se poată face noi trupe pentru Cesare. Ne-am uitat pe furiş, cu teamă, spre madonna, care stătea alături de soţul ei sub un baldachin din mătase albă, ţinându-l de mână şi având o expresie gravă şi enigmatică. A trebuit să ne croim drum prin piaţă prin mulţimea care se strânsese să asculte peroraţiile unui călugăr cerşetor despre smerenia Pruncului din iesle.

Unii parcă îl ascultă foarte serios, dar majoritatea îl bombardau cu frunze de varză şi îşi scoteau respectuos pălăriile când treceam noi, înalţi şi maiestuoşi în saboţii din lemn, cu sclavii ţinându-ne fustele şi trenele mantiilor ca să nu se murdărească prin zloată şi fructe strivite.

Pe la jumătatea drumului prin piaţă, Fidelma a şovăit şi s-a întors înspre călugăr, care era urcat pe o căruţă cu platformă. Elisabetta Senese a intrat direct în ea şi a căzut. Ajutată să se ridice de Vittorio care chicotea şi de un tânăr cu faţa ca o lună, care o urmărea pe Elisabetta ca un căţeluş, dar care mai târziu a murit de vărsat de vânt, a plesnit-o pe Fidelma peste faţă pentru că îi stricase rochia nouă de Crăciun. Credincioşii care-l ascultau pe călugăr s-au aprins imediat ce au simţit că e rost de bătaie. El s-a uitat să vadă ce se întâmplă. Fidelma, care părea să fi uitat de palma de la Elisabetta, cu obrazul smead ce începuse să se vârsteze cu roşu, şi-a ridicat bărbia, privind peste gloată; era aşa de înaltă în tălpicii ei, încât îi venea foarte uşor să privească. Era ca şi cum privirea i s-ar fi unit printr-un fir întins, invizibil, cu cea a călugărului, în haina lui din lână pătată de noroi şi în mantia neagră şi roasă. M-am uitat după Angela.

– Angela, am şoptit, trăgând-o de braţ ca să-i distrag atenţia de la curăţatul rochiei Elisabettei, care se înroşise şi tremura. Angela!

– Da?

– Cred că este Fra Raffaello al Fidelmei. Ştii, predicatorul secret căruia îi mulţumeşte pentru că s-a convertit. Uită-te la ei.

S-a întors. Am văzut pata de sânge care-i întuneca albastrul deschis al rochiei.

– Sângerezi, i-am şoptit. Voi merge în spatele tău.

Din cauza complicaţiilor din viaţa ei amoroasă, Angela pierduse urma indispoziţiilor lunare. A înjurat, apoi a zâmbit şi mi-a mulţumit, dar am uitat într-o clipă de schimbarea din starea ei sufletească, de Fidelma şi călugărul ei. Am simţit că mi se strâng măruntaiele şi mi se ridică o fierbinţeală pe gât, dându-mi seama de cât de proastă fusesem, căci eu însămi nu mai sângerasem de câteva luni.

Nu de când plecase Cesare.

Îmi ardea faţa. O sudoare rece mi se prelingea pe trup, făcându-mă să tremur. Nu se putea... Angela spusese... Poate era doar un stăruitor efect secundar al sifilisului. Dar, Doamne Dumnezeule, dacă rămăsesem stearpă din cauza bolii? Ce speranţă pentru o căsătorie bună mai aveam?

– Hai, am zis, înghiontind-o tare în spate.

Madonna şi don Alfonso aproape au ajuns în Corte. Ne vor simţi lipsa. Mi-a aruncat o privire iritată, dar a pornit supusă pentru a o prinde din urmă pe donna Lucrezia, cu mine urmând-o aproape în spate, de parcă o ajutam să nu-şi murdărească fusta de zăpadă.

– Va trebui să discutăm mai târziu, a zis ea în timp ce îşi dădea jos desuurile şi îmbrăca o jupă nouă, iar eu curăţam cu un prosop umed pata de pe fusta de brocart. Nu putem face nimic în grabă şi o să dăm de bucluc dacă ratăm împărţirea darurilor.

– Crezi că ar putea fi deja acolo?

– Dragă Violante, a clătinat ea din cap cu un fel de exasperare binevoitoare, nu va veni. Mă îndoiesc că ar fi venit vreodată. A fost

doar un tertip ca să scape. Îl cunosc pe Cesare de o viaţă, şi totuşi nu l-am văzut niciodată să facă ce a spus că va face. Înşelăciunea e ca un drog pentru el. Habar nu are când trebuie să se oprească.

Am clipit furioasă. Refuzam să plâng şi să-mi mâzgălesc pomada aşezată cu atâta grijă pe pleoape cu ajutorul unui baton încălzit. Orice ar spune Angela, Cesare poate să sosească încă şi ce ar crede despre mine dacă pielea mi-ar fi pătată şi ochii umflaţi fiindcă am plâns pentru el? Ce rivală aş mai fi atunci pentru încântătoarea Dorotea Caracciolo?

Împărţirea darurilor în Sala Grande părea interminabilă. Ducele şi familia lui erau aşezaţi pe o estradă în capătul sălii, cu doamnele şi domnii casei obligaţi să stea în şiruri compacte, domnii pe o parte, iar doamnele pe cealaltă, lăsând loc pentru toţi intendenţii, secretarii, trezorierii, bucătarii, grăjdarii, şeful turnătoriei lui don Alfonso şi maestrul olar, bărbăţelul cu picioare strâmbe, care antrena caii de curse ai ducelui Ercole, poeţii, muzicienii şi pictorii curţii, care mergeau în şir prin mijlocul sălii pentru a-şi primi darurile. Sclavi în veşminte noi, cu roşu şi verde, şi mănuşi din piele de antilopă aduceau darurile de pe o masă lungă, aşezată sub estradă până la duce şi familia sa, în ordinea în care trebuiau prezentate.

Am încercat să nu mai iau în seamă spatele care mă durea, papucii care mă strângeau şi mirosul de trupuri nespălate, mascat stângace de parfumuri puternice, întrebându-mă la câte repetiţii îi supusese pe sclavi intendentul-şef al ducelui pentru a se asigura că soţia crescătorului de şoimi primeşte borcanul cu fructe confiate, iar valetul personal al lui Sigismondo, setul de batiste brodate şi nu invers. Jucam un joc cu mine însămi. Dacă servitorul care se ocupa de porumbeii de

curse ai lui don Alfonso îşi primea darul înainte de îngrijitorul păunilor lui Ferrante, Cesare urma să sosească în următoarele cinci minute. Dacă număram până la cincizeci înainte ca fetiţa berarului să acopere distanţa dintre uşa sălii şi estradă, va veni până la vremea cinei. Dacă mai mult de trei dintre lumânările din marile suporturi de bronz ce flancau estrada ardeau înainte de discursul de mulţumire al ducelui Ercole, adresat personalului său pentru serviciile aduse în timpul anului, înseamnă că va sosi a doua zi. Indiferent de ce spunea Angela, inima mea încăpăţânată refuza să creadă că nu va veni deloc.

Cu toate acestea, îmi făceam griji din pricina vremii. Până când ni s-a dat liber să ne pregătim pentru distracţiile serii şi traversam curtea către Torre Marchesana, zăpada începuse să cadă mai abundent. Paiele împrăştiate pe pavaj se transformaseră într-un covor gri-albăstrui, stropite cu pete de culoarea piersicii acolo unde torţele prinse de porţile turnului se reflectau în ele. Fulgi mari, liniştiţi se învârteau pe cerul care începuse să se întunece, prinzându-se în genele noastre. Angela şi-a ridicat faţa şi a scos limba. Pielea îi strălucea şi steluţe de zăpadă îi scânteiau scurt printre bucle înainte să se topească de la căldura ei. S-a aplecat şi a luat o mână de zăpadă, a făcut un bulgăre şi l-a aruncat spre mine. M-a lovit pe partea laterală a gâtului şi mi-a alunecat în jos pe umăr, gheaţă lucioasă, topindu-se, picurându-mi din păr, udându-mi cămaşa şi corsetul.

Lacrimile îmi erau fierbinţi; aşa mi-am dat seama de deosebire.

– Te rog, Violante, te rog!

Angela m-a luat în braţe şi m-a tras aproape, netezindu-mi părul, lipindu-şi obrazul rece de al meu, umed.

– Îmi pare rău. Nu plânge. Nu înseamnă nimic faptul că Cesare nu a

venit. Ştii cum sunt bărbaţii. Ia-l pe Ippolito, de exemplu. Drăguţul de el a împărţit patul cu Sancia cât a fost la Roma, ceea ce nu înseamnă că nu e la fel de înnebunit după mine, acum că s-a întors. Bărbaţii au memoria scurtă. S-ar putea să nu prea ne placă, dar nu putem decât să acceptăm. Aşa e firea lucrurilor.

M-am întrebat dacă ar fi fost la fel de calmă şi dacă Giulio era cel care se culca cu prinţesa Sancia, dar ar fi fost duşmănos din partea mea să spun aşa ceva, iar ea nu încerca decât să mă înveselească. Dar chiar dacă avea dreptate, chiar dacă atunci când Cesare era cu mine, aveam puterea de a-i alunga din cap toate gândurile despre alte femei, tot aveam de ce să plâng.

– Dar ce zici despre treaba cealaltă?

– Doamne! Aici eraţi.

Era Elisabetta Senese, cu pata de la zăpadă încă vizibilă, precum conturul unei hărţi pe catifeaua galbenă de Veneţia:

– Angela, va trebui să-i bagi minţile în cap. A hotărât că vrea să facă baie, dar e prea frig. Deja a poruncit să se pregătească băile şi vom întârzia, iar ducele va fierbe de supărare şi don Alfonso va începe să bombăne...

– Ei bine, eu nu pot merge la băi. Sângerez. În plus, don Giulio mi-a zis că el şi fraţii lui vor pune în scenă deseară noua operă a lui Tromboncino. Pentru şase viole. Tromboncino va cânta la a şasea. Dumnezeu ştie ce va face Sigismondo, dar bine ar fi să nu întârziem.

În ciuda concertului pentru şase viole al lui Tromboncino, madonna a stăruit să facă baie, dar, cum Angela nu se simţea bine, m-a scuzat şi

pe mine ca să-i ţin de urât. Trebuia să aşteptăm în apartamentele ei, spusese, ca să o supraveghem pe noua sclavă. Aceasta fusese trimisă de Cesare şi avea o zgardă din aur, pecetluită cu blazonul lui. Era din Dalmaţia, credea el, adusă de valuri pe plajele din Porto Cesenatico după distrugerea corabiei de piraţi de tunurile gărzii portului. Era o copilă remarcabilă, cu pometi înalţi, piele pală şi păr de un negru-albăstrui ca penele corbilor, nu vorbea o limbă pe care să o putem înţelege, iar donna Lucrezia încă nu-i dăduse nume.

Când o priveam mişcându-se în linişte prin camera de toaletă a madonnei, întinzându-i hainele, netezind puful de pe catifeaua corsetului ei stacojiu cu degeţele îndemânatice, lustruind o piatră preţioasă de pe mânecă, mi-am adus aminte de plaja de la Nettuno. Mi-am spus că respectiva perioadă din viaţa mea se terminase, fusese neînsemnată şi exorcizată de preotul care mă botezase, odată cu tot ce era evreiesc în mine. Dar mintea omenească, se pare, nu e făcută să stea locului; ea scotoceşte necontenit printre vechile amintiri, ca un savant zelos, care caută legături. Cum să fi fost fără scop sfârşitul patetic al mamei, dacă gândul la ea îl făcuse pe tata să se hotărască, iar amintirea ei era motivul care mă făcuse să accept? Dacă sfârşitul drumului început la Nettuno va însemna că eu însăşi voi fi mamă?

– Poţi să scapi de el, ştii. Ştiu o mulţime de trucuri. De la Sancia. Nu, prostuţo, nu aşa! Două picături de mosc în apa de trandafiri. Dumnezeule, Violante, de ce a trebuit să o spânzure pe Catherinella iubitul ăla al tău?

Nu el a spânzurat-o, m-am gândit eu, dar mi-am păstrat ideea pentru mine:

– C...c e? Să scap...? Sancia? Dar ai spus că nu e posibil să rămâi însărcinată de prima dată.

– Te-a pătruns o singură dată?

– Ştii bine că da. Ţi-am zis de nu ştiu câte ori.

A apărut Michelotto. Ea a ridicat din umeri:

– Întotdeauna există o excepţie care să confirme regula. Şi, după cum îţi spuneam, ştiu cum poţi scăpa de el.

– Cum a scăpat prinţesa Sancia.

– Da, drăguţo, Sancia. Am ajutat-o chiar eu de foarte multe ori. Ienupărul e cel mai puţin dureros, dar acul este, probabil, cel mai de încredere.

M-am aşezat brusc pe scaunul de toaletă al madonnei, înainte să mi se înmoaie picioarele.

– Era... erau... ai lui Cesare?

Angela a dat din umeri:

– Cine ştie? Sigur nu erau ai lui Gioffre, iată tot ce ştiu. Nu făcea decât să se uite.

– Să se uite. Înţeleg.

– Nu înţelegi, nu-i aşa?

S-a ciucit în faţa mea şi mi-a luat mâinile într-ale ei. Erau aşa de calde!

– Dar, dacă vrei să păstrezi copilul, vei deveni parte din familie. Aşa că cel mai bine ar fi să ştii şi ce fel de familie suntem. Gioffre e

impotent. Îi place doar să se uite.

– Şi Cesare...?

– Ei bine, nu cred că ceilalţi amanţi ai ei ştiau. Dar Cesare... Dă-i o scenă şi se va da în spectacol!

Mi-am retras mâinile din strânsoare:

– Ştiu ce încerci să faci, Angela, dar nu-ţi va merge. Nu-mi pasă de astfel de lucruri. Îl iubesc. Copilul meu e o parte din el. Nu te voi lăsa să-l ucizi.

Am încercat să mă ridic, dar ea şi-a pus mâna la mine în poală, greutatea ei ţintuindu-mă pe scaun. Braţele i-au alunecat în jurul taliei mele şi i-am simţit vibraţiile calde ale râsului prin straturile de haine.

– Deja ai o burtică mărişoară, a zis, stând pe călcâie. Va trebui să-i spui Lucreziei. Mai bine mai devreme decât mai târziu.

– Crezi că va fi mai puţin mânioasă dacă ştie că e al lui Cesare?

– Nu sunt sigură, a răspuns Angela, plecând privirea.

O clipă a semănat atât de mult cu el, încât am simţit că mi se sfâşie gâtlejul.

Am vrut să-i spun donnei Lucrezia a doua zi, de Sărbătoarea Sfântului Ştefan, dar s-a trezit foarte târziu şi apoi a primit un mesager de la mama ei. Omul se luptase cu viscolul ca să aducă nişte misive secrete pentru duce, don Alfonso şi Ippolito şi un bilet înfiorător de scurt pentru madonna. Stând în pat, învelită într-un halat din blană, sorbind

apă fierbinte cu suc de lămâie, ea a întors pe toate părţile singura filă, împăturită şi sigilată, examinând-o din toate unghiurile, înainte să ceară un cuţit cu care să taie sigiliul. Mă asigurasem că îi aduc singură băutura de dimineaţă, pentru a avea ocazia să-i cer o audienţă în particular, pentru a-i da veştile. Acum am vrut să mă scuz în timp ce citea scrisoarea de la fratele ei, dar mi-a poruncit să rămân.

– Am un sentiment ciudat, mi-a zis. Nu mă lăsa singură cu ea.

Am rămas lângă ea, cu mâinile vârâte în mâneci, pentru a mă încălzi, cu braţele odihnindu-se pe mica ridicătură a pântecelui, lovindu-se pe margine de sânii care-mi crescuseră. A citit toată scrisoarea cu voce tare:

> *Ilustră doamnă,* a început ea, apoi s-a oprit ca să mai ia o înghiţitură de apă şi a făcut o grimasă, văzând duritatea scrisorii, *şi preaiubită soră, dorim a-ţi da de veste că în această dimineaţă, de sărbătoarea Crăciunului, l-am executat pe Ramiro da Lorqua, ex-guvernator al provinciei Romagna, pentru delictul de delapidare.*

Madonna a icnit:

– Ramiro? Ramiro a fost cu el... oh, nici nu-mi amintesc de când. Mai mult chiar decât Michelotto. E imposibil.

Ramiro, m-am gândit eu, deşi nu am zis nimic, acelaşi Ramiro despre care ne scrisese cu atâta afecţiune doar acum câteva săptămâni, când ne-a descris incidentul cu şopârla înaripată. Madonna a citit în continuare, cu vocea joasă de îndoială şi spaimă.

De ziua Sfântului Ştefan vom pleca de aici spre Senigallia, pentru a le primi capitularea şi-ţi vom cere să te rogi să călătorim în siguranţă.

Fratele tău devotat, care te iubeşte ca pe el însuşi,

Caesar Valentinus

Dat la Cesena în a 25-a zi a lui decembrie, anul Domnului 1502.

Epistola era scrisă de mâna secretarului personal al lui Cesare, Agapio Geraldini, şi contrasemnată de el.

– Rugăciuni? a întrebat donna Lucrezia încruntându-se la mine. De când cere Cesare rugăciuni?

A tremurat.

– Trimite-i vorbă soţului meu şi întreabă-l dacă mă primeşte, apoi vino imediat înapoi să mă îmbraci. Cheam-o pe dalmată. Unde e Angela?

– O voi aduce imediat, madonna.

Angela, ştiam, aştepta în camera noastră veşti despre întrevederea mea cu madonna.

– Şi, Violante, poate am face bine să ne rugăm...

– Da, madonna.

În restul zilei şi aproape toată săptămâna care a urmat, noi, doamnele,

am fost lăsate cu propriile îndeletniciri, în timp ce madonna se sfătuia cu soţul său şi cu familia lui despre conţinutul misivelor de la Cesare. Deşi ne petreceam timpul mai mult în Camera Dal Pozzolo, ne instalasem acolo mici gherghefuri şi rame pentru brodat, şi aveam un stoc bun de cărţi de poezie, portative cu cântece şi câteva lăute vechi, dar chiar şi acolo ajungea frisonul neliniştii care cuprinsese întreaga Corte. Ori de câte ori auzeam voci în grădini sau copite în curte, una dintre noi se grăbea la fereastră sau pe casa scării ca să privească şi să asculte. Pe la mijlocul celei de-a doua zile, Strozzi, neconsolat, ne-a făcut o vizită în turn, dar deşi a încercat din răsputeri să ne înveselească cu rime, glume şi ironii adresate măscăricilor madonnei, chiar şi fetele din Ferrara, pentru care Cesare nu era decât un nume, o respiraţie rece în ceafă, o fantomă deghizată în cavaler al Sfântului Ioan, au rămas neatente şi serioase.

Eu agonizam. Am încercat să mă rog, dar rugăciunile mi se întorceau înapoi, inutile ca nişte ecouri. La care Dumnezeu mă puteam ruga eu, o *conversa* căreia i se ceruse să se roage pentru un ateu? Ce voia să spună cu o asemenea rugăminte, oricum? Era oare un fel de cod? Dacă da, era limpede că madonna nu-l înţelesese. Sau poate intervenise ceva care îl înspăimânta pe Cesare atât încât să ajungă să se bizuie pe religie? Oare Doamna Soartă îl părăsise? Sau o fi murit? Cu siguranţă că aş fi simţit, dacă da, acum că sămânţa lui creştea înăuntrul meu.

Apoi s-a întâmplat. Am descifrat mesajul. Am scăpat un ghem de aţă pe care îl înfăşurasem cu Fidelma şi, când mă aplecam să-l ridic, ochii mi-au căzut pe un leuţ desenat pe covorul de sub scaun. San Leo. Toate astea începuseră cu rebeliunea de la San Leo. M-am forţat să îmi aduc aminte de spusele lui Michelotto când întrerupsese aşa de nepoliticos întâlnirea mea cu stăpânul lui. Ce zisese? Ce anume? *Are şi planurile fortificaţiei de la San Leo, cele pe care i le-ai cerut lui Leonardo.* Îi

ceruse inginerului lui să întreprindă o cercetare. De parcă ar fi ştiut deja, de parcă ar fi plănuit ceva el însuşi.

I-am dat ghemul uneia dintre fete, spunând că trebuie să răspund chemării naturii. Angela mi-a aruncat o privire plină de înţelesuri, întrucât mă asigurase că nevoia frecventă de a urina e un semn sigur de sarcină. Închizând încet uşa după mine, am alergat spre apartamentele ducelui din Corte. Nu mai e nevoie să spun că nu mai intrasem acolo niciodată. Dar, cum stăteam în faţa uşii aşteptând ca portarul să afle dacă donna Lucrezia e înăuntru, nu am simţit emoţie, ci doar o disperare pentru a o asigura pe madonna că fratele ei nu e în pericol.

Auzeam voci în spatele uşii, bubuitul bărbaţilor întrerupt de interjecţiile subţiri ale madonnei, dar nu înţelegeam ce spun. Deodată Fonsi a început să latre, iar un dulău a mârâit drept răspuns şi apoi s-au auzit râsete nervoase. Una dintre pisicile exotice ale ducelui a trecut ca săgeata prin gaura de la baza uşii, cu coada înfoiată ca o mătură. Apoi am auzit glasul lacheului, un răspuns scurt, aspru, din partea ducelui, şi după aceea pantofii uşori ai lacheului îndreptându-se iar spre uşă. Am tras adânc aer în piept, mi-am tras umerii pe spate şi am păşit în încăpere.

Sccenele de vânătoare de pe tapiserii păreau vii în lumina focului şi a şirurilor de lumânări în suporturi de alamă, câini de vânătoare lătrând după cerbi care alergau, suliţele vânătorilor înfigându-se în coastele unui mistreţ vărgat. Bărbaţii din familia Este şi donna Lucrezia erau aşezaţi în jurul unui şemineu adânc, Ferrante şi don Alfonso unul lângă altul pe o bancă cu spătar înalt, Giulio pe podea, cu un spaniel în poală, donna Lucrezia pe un taburet jos. Sigismondo nu era acolo. Când am păşit spre grupul familiei, ducele s-a aplecat în faţă în jilţul

lui cu spătar înalt, cu buzele lui subţiri strânse de tot, cu ochii goi ca ai unui şarpe. Ţinea un ciocănel de argint în mâna dreaptă, ca cele folosite pentru a sparge nuci, şi bătea cu el ritmic în palma mâinii stângi. Mă plăcea, îmi tot spuneam eu când mă apropiam, îmi arătase de multe ori.

– Ai ceva să-i spui ducesei? a întrebat pe un ton periculos de calm.

Când donna Lucrezia s-a întors spre mine, am observat petele de culoare aprinse pe obraji, care mă avertizau despre cât de mânioasă e pe sub masca de un calm desăvârşit. Am ezitat.

– Orice ai avea de spus, poţi spune în faţa familiei mele, a zis ea, mişcându-se aproape imperceptibil spre don Alfonso.

Mi-am trecut privirea de la zâmbetul ei vag, de nepătruns, la chipurile bărbaţilor Este întoarse, pline de aşteptare, spre mine, de la ochii mici, duri ai lui don Alfonso, albaştri şi injectaţi, la don Giulio, cu privirea sinceră, violet, ca cerul de seară al unei zile de vară. Cum aş fi putut vorbi în faţa lor, toţi atât de insultaţi de cum îi tratase Cesare pe ducele şi ducesa de Urbino, în ciuda discreţiei? Şi totuşi, ce scuză puteam găsi pentru deranjul pe care-l făcusem? Mi se învârtea capul şi nu mai puteam să gândesc.

– Îmi pare rău, am bâiguit, simţind că obrajii îmi iau foc, iar ciocanul ducelui care spărgea o nucă sunând ca o împuşcătură în cap.

M-am întors şi am luat-o la fugă, într-o stare de la graniţa dintre conştienţă şi inconştienţă cu privire la Ferrante, care se ridicase şi făcuse un pas spre mine.

Am alergat înapoi spre Torre Marchesana, nepăsătoare la zăpada care

se făcea gheaţă sub picioarele mele, m-am încuiat în camera mea şi a Angelei şi am aşteptat ca lumea să mi se prăbuşească în jur. Chemarea madonnei nu a întârziat să sosească. Angela era mesagerul, cu faţa albă ca un ou de gâscă când s-a ivit la uşa noastră să-mi spună că sunt chemată.

Am mers imediat; deşi o întârziere nu ar fi putut înrăutăţi şi mai mult lucrurile, am decis că e mai bine să dau piept cu soarta cu capul înainte, decât să am prea mult timp să mă gândesc. După ce am intrat în cameră, i-am făcut madonnei o reverenţă adâncă. Foşnind în catifea, tropăiind cu picioruşele pe podea a ajuns îndeajuns de aproape să mă apuce de ureche şi să mă tragă în sus. Apoi m-a plesnit peste faţă atât de tare, că am simţit că mi se lovesc fălcile şi am văzut stele verzi în faţa ochilor.

– Pe sângele şi boaşele Domnului, fato! Ce ai vrut să faci? a strigat ea la câţiva centimetri de faţa mea, simţindu-i în nări respiraţia mirosind a cuişoare. De parcă nu era suficient că fratele meu, care „mă iubeşte ca pe el însuşi“, a citat ea cu un surâs dispreţuitor, pare chitit să pună în pericol tot ce noi... eu... Crezi că, dacă te joci cu el de-a iapa şi armăsarul, ai dreptul să te amesteci în treburi de stat? Dacă ar fi fost aşa, jumătate din femeile Italiei ar fi stat la coadă să-mi dea sfaturi. Credeai că nu ştiu?, a continuat, oprindu-se doar cât să-mi citească întrebarea care probabil că îmi apăruse pe chip. Crezi că, atunci când îl întreb pe Michelotto unde e fratele meu şi îmi spune că ducele nu e de găsit nicăieri, nu ştim amândoi ce înseamnă? Oh, maturizează-te, Violante!

Necunoscând ce mă constrânsese să îi spun ce ştiam, ce credeam că ştiu sau ce dedusesem din câteva cuvinte, pe jumătate desluşite, voia să mă umilească. În schimb, nu făcea decât să mă mânie. Îmi simţeam

ochii fierbinţi şi uscaţi, un muşchi micuţ a început să mi se zbată pe obrazul vânăt, iat pântecele mi s-a strâns de furie şi m-am temut că pruncul va fi strivit.

– Am tot dreptul! am strigat eu, continuând în grabă înainte să aibă timp să-şi revină din uimire. Singura mea greşeală a fost să cred că pot spune ce aveam de spus de faţă cu ducele şi don Alfonso.

– Despre ce vorbeşti, fetiţo?

– Sunt însărcinată, madonna. Am în pântece copilul lui Cesare. Cred că asta îmi dă dreptul să-mi fac griji pentru bunăstarea lui cel puţin la fel cât Domnia Voastră.

Linişte. Un buştean s-a aşezat mai bine în foc cu un trosnet uşor. Am auzit gânguritul monoton, prostesc al unui guguştiuc dincolo de fereastră. Donna Lucrezia se holba la mine, cu pumnii încleştaţi pe lângă corp, cu pieptul săltându-i pe sub şalul din dantelă pe care şi-l pusese ca să-i pară cât mai modestă socrului ei. Un zâmbet şi-a croit drum spre buzele ei, deşi ochii îi păreau măriţi de lacrimile nevărsate.

– Desigur, a spus ea.

Chipul i-a căpătat o expresie interiorizată, cu sprâncenele strânse într-o încruntare uşoară, de parcă ar fi căutat ceva. Mâncatul.

– Mâncatul?

– Da. Cu siguranţă ai băgat de seamă cum mănâncă Cesare. E întotdeauna lihnit.

– Nu am avut cu adevărat ocazia, madonna.

A părut surprinsă, apoi a zis:

– Nu, presupun că nu ai avut. Când s-a născut, era foarte slăbit, înţelegi, şi nu se aşteptau să trăiască. A fost bolnav aproape tot timpul până a împlinit cinci ani. Trebuia să petreacă toate după-amiezile odihnindu-se. Îţi poţi imagina aşa ceva?

Nu puteam. Cesare era cunoscut pentru orele la care dormea, ţinând audienţe la miezul nopţii cu ambasadori cu ochii împăienjeniţi de somn, mergând la vânătoare în zori cu însoţitori care de multe ori aţipeau în şa în timp ce el îşi privea leoparzii încercându-şi agilitatea şi viclenia pe cerbi uşori şi mistreţi focoşi. Poate că acumulase odihnă cât pentru o viaţă prin somnul lui de după-amiaza. Poate că se născuse ştiind că va veni timpul când va trebui să pornească o cursă împotriva vârstei tatălui său pentru a construi un stat îndeajuns de puternic ca să reziste morţii bătrânului Papă, la momentul potrivit.

– Oricum, a continuat madonna, fiind nevoit să petreacă cinci ani numai cu pâine şi lapte de capră, odată întremat suficient, a căpătat o poftă de uriaş. Pare-se că micuţul ăsta – a arătat cu capul spre burta mea – va fi exact la fel.

M-am simţit ameţită de uşurare la felul cum părea să primească veştile, atât de mult că am crezut că o să leşin şi a trebuit să-i cer permisiunea de a mă aşeza. Ea însăşi mi-a tras un scaun şi m-a întrebat dacă am nevoie de apă. Ne-am aşezat de o parte şi de alta a focului, madonna în jilţul înalt, tapiţat, cu vârfurile degetelor care abia îi atingeau podeaua, eu pe taburetul meu, încercând să ignor durerile de spate. Văzându-mă că iau un buştean şi vătraiul, m-a certat imediat şi şi-a chemat sclava. După ce fata a înteţit focul şi a plecat, m-a întrebat:

– Ei bine? Ce aveai să-mi spui?

– Nu ştiu exact. Doar că, orice s-ar petrece acum, a început cu revolta de la San Leo.

Madonna a clătinat din cap, ca şi când ar fi.

– Continuă.

– Ei bine, când Michelotto ne-a descoperit, pe mine şi pe Cesare...

– Da, da, nu o mai face pe mironosiţa şi treci la subiect.

– A zis că sosise un mesager, apoi ceva legat de Vitelozzo şi de faptul că Leonardo pregătise planurile cetăţii San Leo pe care i le ceruse Cesare. M-a făcut să mă întreb dacă nu Cesare însuşi a pus la cale răzmeriţa. Pentru a-i alunga pe conspiratorii de la Magione.

Donna Lucrezia a dat din cap.

– Deci crezi că nu avem de ce să ne îngrijorăm? Că deţine controlul, iar cererea lui de a ne ruga pentru el era un fel de dublă cacealma? Ori eşti foarte naivă, ori singura femeie pe care am întâlnit-o până acum care gândeşte la fel de întortocheat ca el. Tot ce putem face acum, presupun, e să aşteptăm şi să vedem dacă ai dreptate, dar cel puţin veştile tale ne dau ceva cu care să ne ocupăm timpul.

– Da, madonna. Deşi mie mi se părea că şi sarcina mea presupune să aşteptăm şi să vedem.

– Trebuie să-ţi găsim un soţ. Iar acum va fi şi mai greu. Ştii că ducele încă îmi mai reţine o parte din banii de nuntă, aşa că am foarte puţin să-ţi dau de zestre, iar tu, draga mea, eşti un leac care trebuie mult

îndulcit. O *conversa,* acum însărcinată. Pe de altă parte, a meditat ea, vorbind mai degrabă cu ea însăşi decât cu mine, Cesare va avea copilul şi va fi foarte generos, deci dacă putem găsi un bărbat pregătit să tolereze un cuc cu drepturi depline în cuib... Da, bine, las-o în seama mea. Şi ai grijă de tine. Trebuie să te odihneşti şi să eviţi şocurile. Fără dans, fără... ei bine, asta e puţin probabil, îmi închipui. Nu trebuie să nu stai în curent, dar nici prea aproape de foc...

– Madonna?

– Da?

– Pot să vă întreb ceva?

– Desigur.

– Unde e Senigallia?

– Puţin mai la sud de Pesaro. De ce?

Expresia mea probabil că i-a dat răspunsul de care avea nevoie. Aplecându-se spre mine pentru a-şi pune mâna peste palmele mele pe care le împreunasem în poală, mi-a zis:

– Îmi pare rău, Violante. Se pare că nu va veni încoace prea curând, orice ţi-ar fi spus ţie.

– Atunci, trebuie să-i scriu să-i spun despre copil.

Trebuie să privesc înainte, nu înapoi.

– Nu, a zis madonna repede, lasă-mă pe mine să fac asta. Va avea mai multă greutate, dacă vine din partea mea. Nu va crede că încerci să-l înşeli.

– De ce aş face asta?

– Aşa fac femeile. E bogat şi puternic şi poate fi blând şi fermecător când doreşte, aşa că ele gândesc că îl pot face să creadă minciuni sentimentale. Cred că îl cunosc. Nu face această greşeală, Violante. Ai putea să-l studiezi o viaţă întreagă şi să îţi dai seama că nu îl cunoşti.

Remarca ei a lovit destul de aproape ca să mă facă să mă ruşinez. O roşeaţă mi-a apărut în obraji, apoi s-a întins până ce am simţit că un vas de jăratic mi s-a aprins în pântece. Luând seama la instrucţiunile donnei Lucrezia, mi-am tras scaunul mai departe de foc.

– Dar îi veţi spune curând, madonna? Nu aş vrea să se afle despre starea mea, iar paternitatea copilului să rămână nerecunoscută.

– Îi voi spune la timpul potrivit, îţi promit. Nu-ţi face griji. În venele pruncului tău curge şi sângele meu, să nu uiţi. Voi avea grijă să fie îngrijit cum se cuvine. Îţi dau cuvântul meu.

– Mulţumesc, madonna.

– Poţi merge. Mă voi odihni acum. Ne aşteaptă o seară lungă la balul Roverella şi i-am promis volta [34] lui Ferrante. Mi-a zis că muzicanţii lui Roverella au exersat numai asta o săptămână, aşa că nu-i voi face faţă, dacă sunt prea obosită.

Eram uşurată să o aud că va dansa cu Ferrante, deoarece îmi făcuse impresia că-i ieşise cumva din graţii de la moartea Catherinellei, de parcă don Alfonso ar fi ştiut...

Era anotimpul balurilor. Aproape în fiecare seară ne strângeam în curtea castelului, după cină, pentru a face vizite pe jos sau călare la

vreunul dintre cetăţenii de vază din Ferrara, pentru a dansa, a asculta *intermezzi* sau a devora palate din poveşti, făcute din zahăr şi pastă de migdale. Trecuse aproape un an de la căsătoria madonnei cu don Alfonso, iar răceala iniţială a înaltei societăţi ferrareze fusese înlocuită de o acceptare precaută a noii ducese, dacă nu de afecţiune. Durul castel Estense nu căzuse pradă orgiilor, nu avusese loc nicio otrăvire şi nici nu fuseseră găsite cadavre plutind în şanţul cu apă, de fapt, nu se întâmplase nimic mai senzaţional decât reamenajarea grădinilor. Privind peste umăr la chinul ducelui Urbino, încă în exil la Mantova, unii ferrarezi îi mulţumeau în linişte lui Dumnezeu pentru donna Lucrezia, care stătea între ei şi ducele Valentino mult mai eficient decât vechile ziduri ale oraşului, care nu ar fi fost pe măsura artileriei lui franceze.

La câteva zile după Bobotează, Ercole Strozzi a dat un bal în onoarea donnei Lucrezia. Deşi casa Strozzi era alcătuită din bancheri de succes, în relaţii cu înalta societate din Ferrara, Ercole însuşi fiind poet şi un bărbat renumit pentru aventurile amoroase pasionate şi fără speranţă, familia lor era altfel. Aşa cum spusese donna Lucrezia când primise invitaţia lui, „cel puţin în casa aia vom fi trataţi ca oaspeţi, şi nu ca animatori“. Strozzi era ataşat de madonna mai mult pentru ea însăşi decât pentru cine era. Împărtăşeau pasiunea pentru poezie şi haine extravagante şi fiecare avea un trecut destul de pestriţ, ca trena unei pelerine vrăjite; adevărul despre fiecare dintre ei era în mare parte invizibil celor din afara cercului magic pe care îl trăseseră împrejurul lor.

Ar fi trebuit să aştept balul Strozzi cu nerăbdare, dar nu puteam scăpa de o nemulţumire cicălitoare. Nicio rochie nu mi se mai potrivea, cu toate acestea trebuia să apar în corset, ca de obicei, deoarece madonna nu dorea să se afle încă despre starea mea. Din câte ştiam, nu făcuse

nicio mişcare pentru a-i spune lui Cesare şi nu încăpea nicio îndoială că el trebuia să afle înaintea tuturor. Înţelegeam de ce amână atât; nu mai avusesem veşti de la el de când cu biletul prevestitor despre da Lorqua şi marşul spre Senigallia. Dar eram nerăbdătoare. Dacă se afla în pericol, dacă îşi risca viaţa, doream să afle despre copil, în caz că... înainte să... dar nu îmi puteam exprima temerile în cuvinte. Dacă madonna, senină, era preocupată doar de pantofii ce s-ar fi potrivit cel mai bine cu rochia ei de bal din tafta albă şi de cât de repede va sosi din Veneţia catifeaua galbenă pentru tunicile promise muzicanţilor lui Cesare care cântau la lăută, eu nu puteam decât să o urmez şi să-mi ţin grijile pentru mine.

Îmi era dor de el. Indiferent de sentimentele potrivite cu sarcina, îl doream. Deşi sămânţa lui îmi creştea în pântece, totuşi lăsase un gol în mine pe care schimbările din trupul meu nu făceau decât să-l accentueze. Madonna mi-a recomandat o pastă din seminţe de smochine amestecată cu ulei pentru a-mi calma sânii sensibili, dar când o aplicam, simţeam şi mai mult nevoia balsamului care era limba iubitului meu înconjurându-mi sfârcurile. Angela spunea că ar trebui, de asemenea, să-mi ung regulat părţile femeieşti cu ulei, pentru că-mi va face naşterea mai uşoară şi astfel mă voi asigura că nu vor rămâne întinse după aceea. Bărbaţii, zicea ea, se bucură într-o clipă de înduioşare la naşterea copilului, dar ea s-ar putea foarte uşor transforma în resentiment, dacă ar duce la diminuarea plăcerii. Nu-mi puteam pune uleiul fără să cad pradă extazului la amintirea atingerii lui Cesare şi atunci mă temeam că pruncul va fi afectat de dorinţa mea şi va ieşi în lumea deja bolnavă de dragoste.

Aşa că mă simţeam iritată şi nelalocul meu, deşi cerul nopţii era acoperit de stele, iar lumina torţelor noastre strălucea pe crusta de gheaţă de deasupra zăpezii proaspete, care ne scârţâia sub picioare în

timp ce mergeam pe drumul spre casa Strozzi, iar un ţurţure a căzut de pe fântâna îngheţată cu un zgomot cristalin ca râsul unei zâne din basme. Corsetul îmi săpa în aripioarele de carne ce îmi crescuseră la subraţ, mă freca pe dungile ce îmi apăruseră cu o zi înainte şi, în ciuda gerului, picioarele mi se umflaseră, aşa că pantofii mă pişcau de degete la fel ca frigul. Când madonna era însărcinată, mă gândeam furioasă, ar fi dat poruncă să o care pe distanţa asta. Nu ar fi mers pe jos, ca mine, care îmi zdruncinam la fiecare pas spatele ce mă durea şi sânii umflaţi. Aşa i-ar fi trebuit, dacă aş fi pierdut sarcina, iar Cesare s-ar fi supărat pe ea.

Cu toate acestea, îmi împrumutase o diademă cu safire, care se potrivea cu ochii mei, spunea ea, asortându-se cu mânecile tivite cu satin albastru. Şi îmi făcuse ceai din frunze de zmeură chiar cu mâinile ei, după masa de seară. Temperamentul meu ticălos era nedrept şi neîntemeiat. Oh, dacă Cesare ar fi aici, totul ar fi în regulă. M-ar fermeca cu vraja lui şi aş pluti pe deasupra zăpezii, în loc să mă târăsc prin ea. Dar aş fi fost silită să-l privesc dansând cu alte fete, în timp ce aş fi stat pe margine cu matroanele, bunicile şi fetiţele încă fără sâni. Să-l privesc cum surâde, cochetează şi jonglează cu inimile lor ca un scamator mascat. Măcar de ar trimite vorbă că e în siguranţă. Ar fi suficient.

După primul intermezzo, Strozzi însuşi i-a trecut flacăra madonnei pentru a începe dansul cu torţe. Îndatoritoare, ea a făcut primii paşi, apoi a purtat flacăra spre don Alfonso.

– Deci nu există surprize, a remarcat gazda noastră, lăsându-se în scaunul de lângă mine.

Şi-a proptit cârja între noi şi a început să-şi maseze genunchiul înţepenit:

– Al dracului frig! Ar trebui să mă duc să locuiesc în sud. Sau peste mări, poate. Tu ce crezi, monna Violante?

– Cred că v-am duce dorul cu toţii dacă aţi părăsi Ferrara, ser Ercole.

– Prostii! Stăpâna ta e întruchiparea soţiei care-şi iubeşte bărbatul. Vezi cum îi şopteşte la ureche dulci nimicuri lui don Alfonso?

– Presupun că-i spune să se asigure că o alege pe donna Angela după aceea, ca să-i poată ţine torţa lui don Giulio.

– Sper că da. Ei doi sunt o pereche bună pe ringul de dans, deşi mă îndoiesc că şi cardinalul ar fi de acord.

S-a oprit în timp ce ne uitam amândoi în direcţia lui Ippolito, care sărea în ochi în roba lui stacojie şi parcă izolat, deşi era prins într-un joc de zaruri cu ambasadorul ungar.

– Dar, apropo de perechi frumoase, a reluat Strozzi, tu nu dansezi? Să mă flatez crezând că stai aici doar ca să-i ţii companie unui bătrân schilod?

Mi-a aruncat o privire întrebătoare, cu toate că eram convinsă că ghicise deja de ce nu dansam şi doar căuta să-i confirm suspiciunea. Aşa era Strozzi, iute la dezlegarea enigmelor, dar incapabil să se lase, dacă mirosea rost de cleveteală.

– Nu cunosc paşii spanioli, sire.

– Ciudat! După câte am văzut, eşti partenera de dans aleasă de Valentino.

– Ştie să conducă. Nu e nevoie să cunosc paşii ca să-l pot urma.

Strozzi a râs, s-a plesnit peste picioare şi a tresărit când unul dintre inele i-a lovit genunchiul slab.

– Îmi placi Violante, îmi placi foarte mult. Dar mă văd nevoit să mă lipsesc de compania ta, deoarece mai e cineva aici care doreşte să te întâlnească.

Inima mi-a tresărit în odgoane. El e, am crezut o clipă, îmi joacă o festă. Am privit în sus, aşteptând o siluetă înaltă, în negru, cu mască, cu pene şi pietre scumpe, cu un zâmbet alb şi o barbă de culoarea sângelui şi a luminii soarelui. În schimb, am văzut un bărbat de vârstă mijlocie, robust, cu umerii laţi şi îndesat, cu o statură tipică bărbaţilor din Padano. Era foarte bine îmbrăcat, în tunică sobră, până la genunchi, din catifea albastră, tivită cu samur, iar pălăria îi era împodobită cu o perlă mare.

– Monna Violante, permite-mi să ţi-l prezint pe ser Taddeo di Occhiobello.

Am întins mâna. Taddeo di Occhiobello s-a înclinat. Ochii nu-i erau prea frumoşi, ci mici şi vicleni, de un maro-verzui, de culoarea castanelor necoapte. Era, poate, de vârsta tatei. Fără să fi rostit vreun cuvânt, mi-am dat seama exact de ce dorea să mă întâlnească, ceea ce m-a făcut să mă zbârcesc. Limba mi s-a lipit de cerul gurii uscate şi simţeam că o să mi se crape buzele, dacă aş fi zâmbit. Mâna mea în cea a lui ser Taddeo era ca o frunză iarna. M-am uitat la Strozzi, sperând în vorbe isteţe, care să mă ajute să trec de obstacol, dar el dispăruse deja în mulţimea adunată în jurul dansatorilor, iar acum, cu un oftat din partea publicului şi chiar însoţiţi de aplauzele celor care îşi lăsaseră timiditatea pe fundul unui urcior de vin, Giulio şi Angela acaparaseră ringul de dans.

– Nu-i aşa că sunt frumoşi? nu m-am putut abţine eu.

La fel ca toţi ceilalţi, mă lăsasem purtată de pasiunea lor. Dansau atât de aproape, încât Angela parcă intrase chiar în filigranul de foc al torţei pe care Giulio o învârtea. Ea însăşi se mişca precum o flacără, răsucită, uşoară, în desăvârşită armonie cu muzica, încât nu-i puteai auzi zgomotul paşilor; parcă dansa pe deasupra podelei, pe un nor de dorinţă nevăzut. Apoi numărul lor s-a terminat, iar Giulio a învârtit-o spre un grup de tinere care făceau pe mironosiţele şi chicoteau cu însoţitoarele lor ca un cârd de gâşte după un gard. El i-a dat torţa Fidelmei, care o ţinea ţeapănă şi dreaptă, trudindu-se să execute paşii cu picioarele ei mari, iar Giulio devenise ca apa ce curgea pe lângă o stâncă. Doar atunci mi-am dat seama că îmi ţin respiraţia şi doar când am început să mă relaxez am simţit durerea din umerii încordaţi ca pentru un zbor.

M-am întors spre ser Taddeo.

– Iertaţi-mă. Îmi place foarte mult să dansez, dar... mi-am sucit glezna. E foarte neplăcut.

– Eu nu sunt un dansator prea bun, mi-a răspuns el.

Suna de parcă s-ar fi apărat, înţepat. Mi-am dat seama că donna Lucrezia mă privea din partea cealaltă a sălii. Cine altcineva mă mai privea? Cesare avea iscoade peste tot; probabil donna Lucrezia nu-i scrisese încă despre mine, pentru că nu avea nevoie; probabil că fata care ştia să numere numai până la patru şi ne aducea mormanele de cârpe curate ce apăreau în cufărul meu de haine în fiecare săptămână, când mi se apropia sângerarea, era în slujba lui; posibil şi ser Taddeo. Alesesem când mă îndrăgostisem de Cesare; nu mai aveam altă opţiune.

– Sunt convinsă că un om de afaceri ca dumneata are treburi mult mai serioase la care să se gândească.

Am zâmbit şi buzele nu mi s-au crăpat, poate doar inima puţin. Mi-a răspuns la invitaţie, spunându-mi că e într-adevăr un om foarte ocupat, împărţindu-şi timpul între proprietatea de pe malul râului Po, unde cultiva viţă-de-vie şi îngrijea lacuri pline de ştiuci, şi îndatoririle de secretar al Consiliului Înţelepţilor, care conducea Ferrara şi din care făcea parte şi bunul său prieten, ser Strozzi. Era, s-a grăbit să adauge, văduv, având trei copii adulţi, o fiică de douăzeci de ani şi doi fii mai tineri. Mezinul se bucura de susţinerea cardinalului Ippolito şi era sortit carierei în sânul Bisericii.

Era desăvârşit din toate punctele de vedere, nu puteam tăgădui. Îmi putea oferi un nume bun şi un cămin confortabil. Cu doi fii mari şi o fiică la vârsta căsătoriei, nu avea nevoie să mă piseze ca să aibă un moştenitor, dar ar fi apreciat orice zestre mi-ar fi dăruit madonna pentru a-i putea da propriei lui fiice partea ei din bani. Neîndoios că, punând un acoperiş deasupra capului nepotului Papei, va ajuta ambiţiile ecleziastice ale mezinului. Cât despre iubitul meu, Occhiobello va închide ochii, dacă nu dorea să rămână decât cu ochii închişi. Am zâmbit şi am încuviinţat dând din cap, iar donna Lucrezia şi-a întors privirea mulţumită ca să se uite la domnii care dansează vioi.

După dans şi înainte de cină, Strozzi a anunţat un al doilea intermezzo. Ser Taddeo a tăcut şi a aşteptat. Stomacul îmi chiorăia. Speram că ser Taddeo nu va auzi. Foamea iubitului meu părea să crească în mine în ritm cu copilul lui. Am aşteptat refrenul sau ca muzicienii să-şi schimbe locurile, făcând loc pentru *virtuosi*, pentru actori, pentru o maşinărie ingenioasă ce urma să prezinte mişcarea

corpurilor cereşti sau pe Leda transformându-se în lebădă [35] . Nimic. Nimic, doar un omuleţ îmbrăcat în negru ca un savant, păşind în pantofi moi pe podeaua lustruită, spre mijlocul cercului de spectatori care aşteptau.

Un murmur de emoţie s-a răspândit prin sală. Bembo. E Bembo. Era Bembo? Întrebări urmate de răspunsuri afirmative, de parcă dansul cuvintelor ar fi fost un ecou al muzicii şi al paşilor. Strozzi a şchiopătat până în centrul cercului de privitori şi a ridicat mâna liberă pentru a cere tăcere.

– Dragi prieteni, a început el, am nemaipomenita onoare de a-l prezenta pe ser Pietro Bembo, cel mai remarcabil poet al generaţiei sale. Ser Pietro a stat închis multe luni, ca oaspete al meu sau al Alteţei Sale – Strozzi a executat o plecăciune spre ducele Ercole –, lucrând la versurile sale dialectice despre iubire, pe care le intitulează „Gli Asolani“. În ultimul rând, mă asigură că unele părţi sunt potrivite pentru a fi ascultate de audienţă şi a avut bunăvoinţa de a ne onora cu recitarea lor în această seară.

Am aplaudat în timp ce Strozzi s-a îndreptat greoi să se aşeze alături de donna Lucrezia, iar Bembo şi-a dres glasul, palid şi subţire ca un crin. Bine, m-am gândit. Oricât ar fi de mare ca poet, Bembo nu era decât un omuleţ cu vorba blândă. Recitalul lui îmi va da timp să mă gândesc la noua mea situaţie, fără a fi distrasă de muzică, dans sau invenţii mecanice. Ştiam că donna Lucrezia îmi va cere părerea despre ser Taddeo imediat ce mă va chema să o pregătesc de culcare şi trebuia să găsesc un mod de a-mi exprima aprecierea pentru alegerea făcută. Voiam să vorbesc cu Angela, să repet cu ea cuvintele cele mai potrivite.

Am privit în sus, căutând-o printre spectatorii lui Bembo. Candelabre înalte fuseseră trase în faţă pentru a-l lumina, aşa că ochii îmi erau orbiţi de şirurile de flăcărui care se reflectau aproape la infinit în oglinzi, pocaluri şi bijuterii, dar în cele din urmă am reuşit să o localizez. Giulio o lăsase la finalul dansului cu torţe, dar acum era din nou aproape de ea, stând chiar în spate. Părea că ea îşi odihnea capul pe umărul lui, cu gâtul întins şi buzele întredeschise. O cupă din argint era la jumătatea drumului spre gura ei. Era nemişcată ca fântâna îngheţată din curtea lui Strozzi, fără să clipească, parcă abia respirând, cu ochii ţintă la poet.

Am început să ascult.

Acum Dragostea m-a abătut din calea vieţii.
Acel timp fericit şi zilele senine.
Ce n-au ştiut al lacrimilor gust amar,
S-au stins în nopţi negre, chinuite...

Nu era Ovidiu sau Petrarca acest Pietro Bembo, dar avea un merit graţie felului cum îşi recita versurile, cu o voce liniştită, dar lucidă, evident mai presus de foşnetul de mătăsuri şi pantofi, de clinchetul cupelor, de râsetele şoptite ale câtorva ascultători neatenţi. Parcă îmi pătrunsese în suflet şi făcuse ordine în nedumerirea din el graţie rimei, asemănătoare cu cea din poemele lui Petrarca. Şi, aşa cum găseşti o scrisoare uitată sau o pereche de pantofi când faci curat într-o ladă, descoperise un adevăr care nu era nou, ci de mult îngropat. Îmi dădeam seama că şi Angela simte la fel şi m-am uitat în altă parte.

Madonna nu m-a întrebat despre ser Taddeo în acea seară, deşi a

vorbit mult despre Bembo şi perfecţiunea versurilor lui.

– Socot că desăvârşirea vine din recitare, nu din alcătuirea lor, ne-a spus ea în timp ce o pregăteam de culcare. Dar nu pot crede că din buzele acelea frumoase ar putea veni altceva decât perfecţiune. Marea înşelăciune platonică.

Ea însăşi arăta foarte drăgălaşă, cu ochii strălucitori şi obrajii îmbujoraţi chiar după ce îşi curăţase pasta de carmin.

Nici ea, nici don Alfonso nu se treziseră încă atunci când a sosit curierul din Senigallia, scuzându-se pentru întârziere cu răsuflarea întretăiată, cu livreaua în carouri galbene şi roşii, care abia se mai puteau desluşeau sub murdăria cu care se alesese pe drum. Neştiind exact ce fac, l-am condus spre uşa dormitorului madonnei, unde am tuşit tare înainte de a intra pentru a anunţa sosirea soliei, deşi abia mă auzeam de sângele care îmi pulsa în urechi. Doar veştile rele se răspândesc repede, mi-am spus, doar veştile rele.

– E afară acum? a întrebat madonna puţin uimită.

Părul îi era despletit, respiraţia, puţin întretăiată, iar aşternutul pe care îl strângea pe lângă ea abia îi acoperea sânii. Lângă ea, don Alfonso arăta ca un băietan de la fermă, cu pielea de pe piept şi braţe roşii de la ceasurile pe care le petrecea gol până la brâu în turnătorie sau lângă cuptor, cu mâinile pătate de arsuri în stadii diferite de vindecare. S-a uitat urât la mine, dar ea mi-a vorbit cu exasperare, dar blând:

– Nu-l pot primi până nu mă îmbrac, Violante. Poate că vrei să te întorci să mă îmbraci în câteva minute, pentru a-i da soţului meu timp

să se retragă.

– Da, madonna. Îmi pare rău, madonna.

Am făcut o reverenţă şi m-am retras, cu obrajii arzând de ruşine în timp ce închideam uşile, iar don Alfonso şi soţia lui izbucneau în râs.

Cu toate acestea, nici măcar n-am avut timp să găsesc un sclav care să-l ducă pe mesager la bucătărie să se spele şi să se reîmprospăteze puţin, că dalmata a venit după mine să mă anunţe, printr-o combinaţie de semne şi mormăituri guturale care ţineau loc de cuvinte, că madonna dorea să mă întorc.

– Unde e? a întrebat ea imediat ce am intrat în dormitor.

Era încă în pat, dar purta o cămaşă de noapte simplă, cu guler înalt şi mâneci lungi, şi o bonetă în care îşi înghesuise aproape tot părul. Aşternuturile erau netezite, iar pernele unde dormise don Alfonso, umflate. Dalmata s-a ghemuit în faţa căminului, cu cremene şi aşchii de pin.

– Aşteaptă afară, madonna.

– Adu-l înăuntru. Sunt destul de decent îmbrăcată, nu?

– Presupun că da, madonna.

Privirile ni s-au întâlnit. Va povesti totul, ne spuneam una alteia, aşa că trebuie să fie exact cum doreşte Cesare să fie. Donna Lucrezia şi-a mai îndesat nişte şuviţe răzleţe sub bonetă. Mi-am arcuit spatele în aşa fel încât burta să îmi iasă în afară şi mai mult decât de obicei. Madonna s-a încruntat uşor, a ridicat din umeri, apoi a zâmbit.

– Intră, i-a strigat mesagerului.

El a adus înăuntru un miros de noroi, zăpadă şi cai. Când a îngenuncheat în faţa madonnei şi am văzut literele C E S A R întinzându-se şi strângându-se pe spate aplecat în timp ce respira, m-am întrebat dacă menţiona în raport aroma de tuberoză şi lavandă, de aşternuturi conjugale şi de răşină încinsă de pin. La început, amestecul ciudat de mirosuri mi-a întors stomacul pe dos. Încă nu îmi încălcasem postul, iar foamea îmi dădea greţuri. Mi-am pus mâna peste pântece pentru a-l potoli.

– Da, da, a zis madonna ţâfnoasă, făcându-i omului semn să se ridice. Treci la subiect. Ce ai pentru mine de la milord ducele?

– Vă trimite omagiile sale, madam.

– Pentru Dumnezeu, dă-mi scrisoarea odată!

Eram tot neliniştită. Îmi simţeam stomacul plin de fluturi, iar dacă aş fi deschis gura, ar fi zburat toţi. Am privit epistola învelită într-o pânză, care a trecut din mâna înmănuşată în piele a curierului în cea durdulie a madonnei, cu degetele ei albe. Şi-a strecurat o unghie curată sub sigiliul ce lega pânza şi a rupt ceara. Fluturii îşi strânseseră aripile de acum şi îmi călcau în picioare măruntaiele, cu cizme cu tălpi din plumb. Doar veştile rele răspândesc repede.

Scrisoarea se întindea pe câteva pagini. Oare cât îi trebuie să o citească? Cum aş putea să îndur aşteptarea? Incapabilă să stau locului, m-am foit pe lângă sticluţele cu parfum, borcănelele cu pomezi, casetele cu bijuterii şi rufărie, spunându-mi că fac ordine. Doar ordine.

– Stai locului, fetiţo. Cum să mă concentrez?

Madonna a desprins trei pagini şi le-a aşezat lângă ea pe pat. Pentru ducele Ercole. Pentru soţul meu. Şi Ippolito.

Doar o pagină era pentru ea. Am simţit că tremur de uşurare.

– Da, madonna.

Am rămas lângă pat, cu mâinile împreunate în mâneci, strângându-mă de antebraţe pentru a-mi opri tremurul. Curierul aştepta în genunchi, în caz că ar fi existat un răspuns. Fluturii se liniştiseră.

Madonna a icnit.

– Doamne, a exclamat ea, Doamne Dumnezeule!

Apoi a zâmbit, a râs în tăcere, doar ca un pufnit, scoţând aerul din gât pe nas, după care mi-a înmânat scrisoarea.

– Ei bine, Violante, se pare că ai avut dreptate.

> *Minunată doamnă,* am citit, *iubită soră,*
>
> *Ei bine, şarpele a fost tăiat, iar conspiratorii de la Magione nu mai sunt. Acum, în sfârşit, îţi pot spune totul. Trebuie să-mi ierţi tăcerea, dar era absolut esenţial să păstrez secretul. Nu i-am divulgat planul nici măcar tatei, până în ziua în care l-am pus la lucru, deoarece ştii că, indiferent de cuvintele făţarnice pe care le-ar fi folosit, chipul şi purtarea lui l-ar fi dat de gol. Mi s-a zis că m-a numit în toate felurile, cu vorbe nepotrivite pentru auzul unei doamne, pentru că nu i-am scris nicio scrisoare, i-am cheltuit banii şi, zice el, n-am făcut nimic decât să-mi pierd timpul în Cesena, jucând fotbal şi alte jocuri care implică „mingi“ (iartă-mi lipsa de tact, dar nu fac decât*

să-l citez pe Sfinţia Sa). Ca întotdeauna, e şi nu e adevărat.

Totul a început de la Ramiro, ba nu, mai demult, cu rebeliunea de la San Leo, pentru că trădătorii au prins încredere să-şi arate adevăratul plan. Au crezut că îmi vor distrage atenţia, dar de fapt nu mi-a folosit decât să mă concentrez şi mai mult. Aşa cum i-am spus şi servilului castelan care sosise de la Veneţia pentru a-şi raporta înfrângerea, pierzând, San Leo nu a făcut decât să se asigure de recuperarea ei.

Pe Ramiro îl bănuiam de amar de vreme de complicitate cu cei din clanul Orsini şi cu restul javrelor Magione. Acum trei luni a trebuit să-i iau titlul de guvernator al regiunii Romagna, deoarece administraţia lui coruptă îmi uzurpa autoritatea acolo. Am vorbit cu el mult în noaptea de dinainte să fie executat (lipsindu-mă, astfel, de favorurile nevestei lui Marescotti, pe care mi-o tot puseseră în cale la balul găzduit de soţul ei, şi e o fată destul de drăguţă). I-am reamintit că a fost în serviciul meu de când aveam paisprezece ani şi am fost trimis la şcoală în Perugia, că am devenit prieteni, nu numai stăpân şi servitor, compatrioţi spanioli aflaţi departe de casă, pe care surghiunul ar fi trebuit să-i unească. Am plâns amândoi, deşi el mai aprig decât mine, şi, în cele din urmă, mi-a spus ce plănuiseră conspiratorii în privinţa mea. Că voiau să mă prindă în capcană la Senigallia, asigurându-se că Doria, castelanul de acolo, nu-mi va preda rocca *decât mie personal, apoi să se năpustească asupra mea, odată intrat în oraş, să mă înconjoare de trupele pe care ei le încartiruiseră acolo.*

Dumnezeu mi-a dat duşmani isteţi, iubită soră! Era cea mai

simplă, cea mai uşoară înşelăciune din lume. I-am concediat pe toţi ofiţerii mei francezi şi pe oamenii lor. Asta mi-a servit unui dublu scop, pe de o parte anunţându-l pe Ludovic că nu mai am nevoie de el şi că voi merge singur pe drumul meu în viitor, iar pe de altă parte i-am ademenit pe conspiratori cu înşelătoarea impresie de siguranţă. Doar ca să mă asigur de cea din urmă, mi-am dispersat trupele în grupuri mici, la sud de Cesena, pe rute diferite, şi i-am făcut să creadă că le dădusem liber de sărbători. Apoi am aşteptat mesajul care ştiam că trebuie să sosească de la Doria. Probabil că îţi dai seama că eram agitat, dar nu am arătat, până când, în orice caz, am pornit spre Senigallia purtând o armură de luptă completă, deşi, în aparenţă, mergeam doar să accept predarea formală a castelului, de la un om înconjurat din toate părţile de trupele mele loiale. M-am gândit puţin la cât de înţeleaptă era această măsură, întrucât mi-am dat repede seama că nu are rost să-mi risc tocmai pielea pe care pornisem să o salvez, mergând neînarmat.

Oastea mea m-a aşteptat lângă Fano şi le-am trimis vorbă condottierilor să evacueze oraşul, astfel încât să îmi pot încartirui trupele acolo. Mi-aş fi dorit ca tu să le fi văzut feţele când am ajuns, dragă soră. Erau întruchiparea spaimei, palizi precum cadavrele ce urmau să devină, asudând din belşug, în ciuda frigului. Paolo Orsini nu putea scoate o vorbă, doar ţipa ca un papagal, dar Vitelozzo era cel mai tare. Era bolnav de sifilis, aşa că nu putea călări fără ajutor şi purta o mantie verde, care îl făcea să pară şi mai furios. Cât despre mine, eram farmecul întruchipat. I-am sărutat pe toţi; dacă îmi ling buzele în timp ce scriu, îmi imaginez că simt gustul sărat al fricii lor şi, pe Dumnezeu!, e chiar dulce.

Când am intrat în oraş, singura poartă a fost încuiată în spatele nostru, închizându-mi trupele înăuntru, iar pe ale lor afară. I-am rugat să mă însoţească la casa pe care Michelotto mi-o găsise, unde se pregătise o masă într-o încăpere perfectă pentru scopul meu, la etaj, cu o singură uşă şi ferestrele blocate. Un fel de Cina cea de Taină. Dar îmi dau seama că dai din cap şi-ţi muşti limba de dezaprobare, de teamă să nu spun vreo blasfemie, aşa că nu voi duce analogia mai departe.

Am vorbit o vreme cu oaspeţii mei, servindu-le nonsensuri despre cât trebuie să mă bizui pe ei acum, că regele Ludovic şi-a rechemat trupele şi cât mă bucur de lucrul acesta, întrucât ei sunt cei mai curajoşi şi mai loiali căpitani pe care i-aş putea găsi de partea asta a Alpilor. Oliverotto da Fermo chiar a râs o dată, iar Vitelozzo a sorbit puţin vin, deşi mă temeam că-l va vomita.

Apoi m-am scuzat pentru a răspunde unei nevoi biologice, iar Michelotto a baricadat uşa în spatele meu. Am auzit câteva ţipete, mobilă mişcându-se şi vesela răsturnându-se. Oliverotto şi Vitelozzo, după ce i-au dat lui Michelotto cel atent amănunte generoase despre amploarea conspiraţiei, au fost spânzuraţi în dimineaţa următoare, în timp ce se învinovăţeau unul pe altul de lipsă de cavalerism şi-l invocau pe Sfântul Părinte pentru iertarea păcatelor. Pe cei trei Orsini i-am trimis la Roma. Mă voi întoarce acolo nu peste mult timp; le-am dat soldaţilor permisie în Senigallia şi nu mai e un loc prea confortabil de locuit. Cu atât mai mult mă voi bucura de carnaval, gândindu-mă la cei trei fii de târfe închişi la Sant' Angelo, în aşteptarea sentinţei pe care ilustrul nostru tată o va născoci pentru a răzbuna, în sfârşit, moartea lui Juan.

Înţelegi tu, dragă soră, date fiind împrejurările, ştiam bine cum să mă folosesc de ele. Fratele nostru se poate odihni în pace acum, iar eu m-am dovedit, în sfârşit, un succesor vrednic de titlul de gonfalonier al Bisericii. Unicul meu regret e Vitelozzo. A fost cel mai bun tunar din Italia la vremea lui.

De la fratele tău care te iubeşte ca pe el însuşi,

Cesare

Devoram cu ochii scrisul familiar, cursiv, care făcea trecerea de la raţiune la haos, când gândurile începeau să-i alerge mai repede decât pana. Când citeam, fluturii au început din nou. *Am simţit că,* lăsându-mă să văd toată scrisoarea, donna Lucrezia m-a primit chiar în sânul familiei. Observând că îmi lipesc mâna de diafragmă, m-a întrebat dacă mă simt bine.

– Sunt puţin întoarsă pe dos, madonna, asta-i tot. Cu atâta agitaţie înainte de micul dejun...

– Vino mai aproape.

Am înaintat, iar ea şi-a pus palma peste pântecele meu şi a ţipat uşurel de încântare.

– E copilul tău, Violante. Dansează pentru tatăl lui cel inteligent.

Fluturii mi s-au ridicat într-un nor, din stomac până în gât. Cu siguranţă îi va spune, acum că nu mai era nicio îndoială că pruncul există şi creşte tot mai puternic. Cu siguranţă că foarte curând va veni

să şi-l ceară.

– Simt că Doamna Soartă începe să ne surâdă în sfârşit, a zis ea.

CAPITOLUL 2

FERRARA, IANUARIE 1503

Viaţa nu mi s-a sfârşit, nu? Atât de repede?

Poate că Doamna Soartă nu putea decât să ne zâmbească, dacă Cesare-i răsucea mâna la spate, dar, indiferent că era un zâmbet sincer sau nu, avea acelaşi efect. La câteva zile după ce a primit veşti despre „frumoasa înşelăciune“ a lui Cesare, ducele Ercole a cedat în cele din urmă ultima parte din banii de zestre ai madonnei. Însemna că se putea face căsătoria mea cu ser Toledo şi sarcina mea putea fi recunoscută. Îmi puteam pune corsetul deoparte pentru ca pruncul să nu mai fie nevoit să danseze într-o cuşcă din piele tăbăcită şi stinghii din lemn.

Un izvor mai mare de bucurie era, însă, fericirea Angelei. Era convinsă că de acum ducele trebuia să consimtă la căsătoria ei cu Giulio. Era ultima picătură din leacul de care avea nevoie pentru a-şi reveni de tot, după febra verii trecute, punându-i roşeaţa înapoi în obraji şi aprinzând vechea scânteie în surâsul poznaş. Dispariţiile ei nocturne

s-au reluat şi, de data aceasta, eram sigură că nu merge în patul lui Ippolito.

Cum copilul mă ţinea trează, întrucât părea la fel de activ ca tatăl său noaptea, stăteam întinsă în întunericul iernii, adâncit de absenţa respiraţiei Angelei sau de foşnetul aşternuturilor ei când întorcea în somn, şi făceam speculaţii. S-o fi dus acasă la Giulio sau se întâlnea cu el undeva prin castel? Îmi plăcea să mă gândesc că se duce la el acasă, deghizată, păşind fără zgomot pe zăpadă în saboţii ei, însoţită doar de un paj, cu umbrele lungi şi albastre strălucind pe străzile pustii. Mi-o închipuiam cuprinsă de îmbrăţişarea lui în vestibulul întunecat, tremurând când urcau scările în linişte, fără servitori, lipindu-şi trupul ei încântător de al lui cu un oftat vesel de uşurare, deoarece asta era ce căutase toată viaţa ei, iar acum găsise.

Papa îi scrisese fiicei sale că Cesare va petrece carnavalul la Roma, unde, anticipa el cu bucurie, *va face o mie de nebunii şi va arunca pe fereastră câteva mii de ducaţi.*

– Dacă tatăl meu e aşa de liniştit că fratele meu aruncă banii, înseamnă că într-adevăr a obţinut imposibilul, glumise madonna când ne citea pasajul cu voce tare, în timp ce noi împodobeam măştile cu broderii cu fir de aur şi pene de păun furate de la păsările din ograda ducelui Ercole.

Cesare, continua Sfântul Părinte, urma să-i dăruiască oraşul Camerino fratelui său mai mic, Giovanni, şi mă întrebam ce dar îi va face copilului nostru. Urbino, poate. Ar fi foarte nimerit.

În scurt timp urma să fim onoraţi cu o vizită a donnei Isabella, care scrisese că nimic nu i-ar face mai multă plăcere decât să petreacă împreună cu draga ei cumnată carnavalul şi să sărbătorească marele

noroc al familiei sale. Îi trimisese nobilului ei frate, ducele Valentino, un dar de o sută de măşti de carnaval, douăzeci dintre ele din aur şi bătute cu perle şi pietre preţioase, douăzeci din argint, iar restul din cea mai fină mătase şi catifea. *După efortul şi osteneala prin care ai trecut în aceste încercări,* îi scrisese ea, *ar trebui să găseşti timp şi să te distrezi.* Cesare i-a scris madonnei că e încântat de măşti, una dintre ele având mustăţi din păr de cal şi un turban din pânză aurită, care îi amintea de prinţul Djem.

Îi scria, ca de obicei, aproape în fiecare zi. Obişnuiam să mă întreb uneori câte piei de viţel, scoarţă de stejar şi vase de gumă arabică se investiseră în relaţia lor de-a lungul anilor, dacă se baza mai mult pe cerneală şi pergament decât pe carne şi sânge. Aşa că atunci când m-a chemat într-o dimineaţă, în preajma sărbătorii Sfântului Valentin, şi am găsit-o aşezată la masa de scris, având în mână un pergament împăturit, am crezut că, în sfârşit, concepuse o epistolă către Cesare în care îi spunea despre copil şi dorea să mi-o arate înainte să fie expediată.

– Ce mai faci? m-a întrebat ea frecându-se la ochi.

Lumina de februarie care pătrundea prin fereastră era slabă, înăbuşită între norii joşi şi zăpada murdară, iar lămpile nu erau aprinse; e limpede că-i era foarte greu să scrie.

– Bine, mulţumesc, madonna. Copilul e foarte vioi şi creşte, cred.

A zâmbit, dar privirea i-a alunecat de la mine şi mi-am putut da seama că, de fapt, nu-mi ascultase răspunsul.

– Ţi-am arătat bunăvoinţă până acum, nu-i aşa? m-a întrebat ea.

– Da, madonna.

Eram nedumerită. M-am holbat la scrisoarea din mâna ei, dorindu-mi să văd cuvintele împăturite înăuntru prin suprafaţa densă, cremoasă a pergamentului.

– Îmi eşti credincioasă.

– Desigur, madonna.

– Te-am ales pe tine, ştii, pentru că noi două avem o legătură specială acum.

– Pentru ce m-aţi ales, madonna?

Poate că fusesem un pic cam dură. Mă enerva încetineala ei de a ajunge la subiect, dar mai ales pentru că mi-era clar felul cum vorbea că scrisoarea din mâna ei nu avea nimic de-a face cu Cesare, cu mine sau cu pruncul. Am observat că nu avea sigiliu; dacă i-ar fi fost destinată lui Cesare, cu siguranţă ar fi fost sigilată de madonna personal.

– Să duci asta.

Mi-a întins pergamentul şi l-am luat, dar nu i-a dat imediat drumul; când am rămas în impas, dreptunghiul de pergament cremos s-a întins între noi ca un pod firav şi am văzut că misiva nici măcar nu avea numele destinatarului. Albă, oarbă şi neprihănită era pielea pe care i-o prezenta lumii.

– Şi trebuie să-mi urmezi instrucţiunile întocmai, fii atentă! m-a avertizat şi mi-a încredinţat în cele din urmă scrisoarea.

– Desigur, madonna.

– În spatele băilor, unde vin grădinarii să strângă apa murdară. Strozzi va aştepta acolo, începând cu a cincisprezecea oră. Îi vei înmâna scrisoarea şi, orice ţi-ar da, îmi vei aduce direct mie.

S-a oprit. Ar fi bine să nu fii văzută.

– Da, madonna. Înţeleg.

– Nu spune asta, Violante. Nu încerca să înţelegi. Ia-l pe Fonsi, a adăugat. Şi, dacă te vede cineva, poţi spune că l-ai scos la plimbare.

Erau ea şi Strozzi amanţi? Iată ce m-am întrebat când mă îndreptam spre baie, cu căţelul tropăind pe urmele mele? Cu siguranţă că erau apropiaţi, dar întotdeauna m-am gândit la prietenia lor mai mult ca la una între două femei, unite prin bârfe şi graţie priceperii lui Strozzi de a cumpăra camee, ţesături fine sau parfumuri rare la preţuri bune, prin relaţiile pe care le avea la Veneţia.

Dar oare ce să cred despre prietenia mea cu Angela, înainte ca Cesare şi apoi Giulio să schimbe echilibrul dintre noi?

– Decorul se potriveşte, nu? Pe de-o parte, copacul lui Iuda, pe de alta, rezervorul cu apă murdară.

Strozzi a ieşit de după clădirea băii, cu bastonul lovind în pietrişul de pe alee, dând ocol rotundei cu arcade. Parcă-i era frig, faţa pătată şi albăstruie iţindu-i-se deasupra gulerului de blană al mantiei. Mă întrebam de cât timp aştepta acolo. Fonsi a sărit la el, cu limba atârnându-i şi cu labele zgâriindu-i cizmele.

– Nu ştiu, ser Ercole. Ştiu doar că trebuie să predau această scrisoare.

– A fost înţeleaptă să te aleagă pe tine. Ştii să-ţi ţii din scurt curiozitatea. Eşti o fată bună.

– Nu doresc să ştiu nimic din ce ar putea să-mi pună copilul în primejdie.

– Şi cum o mai duce micul acolit al Sfântului Valentin?

M-a bătut peste burtă. Pruncul a mişcat, iar el şi-a retras mâna brusc, deşi îmi zâmbea de parcă împărtăşisem o glumă intimă.

– Ai grijă de tine cum trebuie? Nu porţi mantie. Să nu răceşti.

– De mult nu mai simt frigul. Copilul e ca un furnal în pântece.

– Un fel de hipocaust personal.

A râs.

– Se face voinic. Se va naşte în mai, cred.

– Şi se pare că va fi un bun jucător de fotbal.

– La fel ca tatăl lui.

– Vezi, Violante – i-am citit pe chip felul cum mă vedea, de fapt, ca pe o fetişcană apucată de o dragoste prostească – cum ne poate îndepărta patima de noi înşine? Fii îngăduitoare cu stăpâna ta. Îţi închipui chiar şi o clipă că ar putea pune în pericol viaţa copilului fratelui ei? Are încredere în tine datorită lui, te cinsteşte şi, dacă nu gândeşte aşa de limpede pe cât ar trebui, fii înţelegătoare. Nu-i putem alege pe cei pe care-i iubim.

Vorbea în cunoştinţă de cauză; trăise zece ani la umbra unei iubiri de speranţă pentru o femeie căsătorită cu un bărbat atât de puternic, că niciodată nu i se rostea numele.

M-am gândit la fratele meu, Eli, căutându-şi prin noroi ochelarii, la râsul compătimitor al Fiammettei sau la Catherinella, cu gâtul rupt în cuşca ei, şi l-am înţeles pe Strozzi cu sufletul. Dragostea e întâmplătoare şi absolut înşelătoare.

– Îmi daţi ceva să-i duc? am întrebat cu blândeţe.

Strozzi mi-a înmânat un pergament împăturit, sigilat, dar anonim şi adresat donnei Nicola. Probabil că arătam nedumerită.

– E un nume care lui îi place, asta e tot, a zis el ridicând din umeri.

Cine? eram curioasă să ştiu, dar nu am întrebat. Am simţit greutatea din Torre Marchesana în spate, lăsându-se peste temniţa lui Ugo şi Parisina. Am simţit ochi la ferestre. Mi-am adus aminte de ce zisese sora Osanna în postul Paştelui, anul trecut. *Trebuie să priveşti spre temelii, fiica mea. Incendiile pot începe de acolo. Nu le lasă aer să respire.*

Am deschis gura să-mi iau rămas-bun de la Strozzi, dar el dispăruse, aşa de imaterial părea, ca vălătucii de abur ce veneau dinspre rezervorul cu apă al băilor. Nu l-am găsit nici pe Fonsi, deşi l-am strigat de mai multe ori. Urmele paşilor lui Strozzi, la distanţe inegale, punctate de semnul lăsat de baston, erau de neconfundat pe pietrişul aleii. Nu-mi permiteam să mai rămân în locul unde ne întâlnisem. Trebuia pur şi simplu să sper că Fonsi se întorsese înăuntru fără mine. În plus, dacă madonna mă aştepta să mă întorc cu un bilet de la un iubit, preocuparea pentru câine nu era de natură să îi acapareze mintea.

Apoi am auzit un lătrat puternic, de parcă ar fi fost prins pe undeva şi încerca să atragă atenţia. Gălăgia părea să vină dinspre aleea cu piersici, ce ducea de la băi spre vechiul palat. Când am păşit sub prima arcadă, am văzut-o pe Fidelma cu căţelul zbătându-i-se în braţe, încercând să-l strângă cu mâna de bot pentru a-l linişti. Arăta vinovată, de parcă ar fi păstrat un loc de întâlnire secret, iar acest gând a dat o căldură reală surâsului cu care am întâmpinat-o.

– Credeam că s-a rătăcit, a zis ea, cu privirea alunecându-i de la chipul meu la umflătura pântecelui.

Odată îi spusesem Angelei că mă temeam că neîncuviinţarea Fidelmei îmi va face laptele să se acrească. E geloasă, decretase Angela, şi nu are nevoie decât de o tăvăleală zdravănă cu Fra Raffaello ăla al ei cu faţă de zer.

– Doar îl plimbam.

Acum era rândul meu să o privesc. Mă urmărise, eram sigură, dar de ce? Şi ce văzuse? Şi cui îi va împărtăşi ce ştia? Am simţit scrisoarea în corsetul rochiei, acolo unde o ascunsesem, pergamentul rigid intrându-mi într-unul din sânii moi. Fără îndoială, Fidelma ştia că o pusesem acolo. Nu i-o puteam duce direct madonnei. Trebuia să scap de Fidelma mai întâi.

– Uite, am zis, trebuie neapărat să merg la toaletă. Junele – şi m-am bătut peste burtă, simţindu-mă umflată peste măsură, pe lângă Fidelma cea înaltă şi slăbănoagă – îmi stă exact pe vezică. Du-l tu pe Fonsi înapoi şi asigură-te că nu-mi ocupă nimeni scaunul ăla pe care-mi place să-l folosesc la cusut, cel cu spătarul înalt.

S-a grăbit să plece fără să mai spună vreun cuvânt, uimită de

obrăznicia mea, cu Fonsi agitându-i-se în braţe, uitându-se rugător înapoi spre mine cu ochii ei negri ca nişte nasturi.

M-am dus în camera mea şi a Angelei, deşi pe o rută ocolitoare, intrând în castel prin Torre Leone şi printr-o serie de încăperi care îl legau de Torre Marchesana, care erau în curs de reamenajare şi în care nu intrau decât muncitorii. Odată ajunsă, mi-am tras cufărul de sub pat ca să ascund scrisoarea pe fundul acestuia, dar când ridicam compartimentele libere, atenţia mi-a fost distrasă. Acolo, în vârful grămezii nu prea groase de misive trimise de Cesare, se afla schiţa făcută de Leonardo. Am privit desenul care semăna şi nu semăna cu el, care surprindea perfect o anumită privire pe care o avea când se gândea sau când citea, cu ochii absenţi şi buzele încreţite într-o strâmbătură de concentrare, dar care totuşi nu reprezenta totul. Câte expresii, mă întrebam, trecuseră de fapt peste chipul său agil, inteligent, frumos, în timpul când Leonardo făcuse schiţa? Am pus-o înapoi în cufăr şi am ascuns-o sub scrisorile de la el, deoarece eram în pericol de a-mi întipări în memorie doar acea imagine a lui. Aş fi putut uita restul, tot umorul, nerăbdarea, afecţiunea, tristeţea, patima şi mânia care-i schimbau forma gurii, strălucirea ochilor, culoarea din obraji, care mascau şi evidenţiau în acelaşi timp misterul suprem al chipurilor pe care noi le prezentăm lumii.

Ce expresie va avea el oare când, în cele din urmă, va afla despre copilul nostru?

– Aici erai.

Era Angela, care a continuat:

Fidelma mi-a zis că te-ai dus la toaletă, apoi Lucrezia a spus că lipseşti de prea mult timp şi începuse să-şi facă griji, aşa că m-a trimis să te

găsesc. Ce faci?

S-a ciucit lângă mine pe podea.

– Sper că nu mai jeleşti după vărul Cesare? Încă?

Tonul îi era blând, dar mai mult exasperat decât compătimitor:

– Ştii că pentru el nu va conta, aşa sunt bărbaţii. Sădesc sămânţa şi ne lasă pe noi, femeile, să avem grijă de ea.

Consideram că greşea, dar nu ştiam să explic de ce.

– Dar contează pentru madonna, am spus în apărarea mea.

– Asta pentru că...

Dar nu a mai terminat fraza. Atenţia i-a fost atrasă de scrisoarea pe care mi-o dăduse Strozzi:

– Ce e asta?

A ridicat-o, încercând calitatea pergamentului, îndreptând colţurile acolo unde se îndoiseră când o presasem de sâni.

– Cine e Nicola?

– Nimeni.

Angela a părut debusolată o clipă, apoi a izbucnit în râs când s-a luminat.

– Cunosc scrisul, a zis. E al lui Bembo. Nicola. Bineînţeles. Are o soră preferată sau o verişoară sau... Dumnezeule, ar putea fi chiar menajera

lui. Oricum, ştiu că există o Nicola în viaţa lui. E un *nom de guerre* [36] , nu-i aşa? De-asta stătea Lucrezia la pândă ca o pisică pe cărămizi încinse. Nu are nicio legătură cu tine şi cu o eventuală pierdere a sarcinii, e scrisoarea. De la Bembo. Pentru ea.

– Bembo şi madonna?

– Desigur. Nu e nicio surpriză, într-adevăr. A tot vorbit de gura lui frumoasă şi de vocalele pe care le rotunjeşte minunat, de când cu petrecerea lui Strozzi. Dacă nu erai aşa de prinsă în propriile griji, ai fi observat.

Tocmai ea vorbea, m-am gândit. Angela nu-şi petrecuse nici măcar o noapte în patul ei de câteva săptămâni.

– Dacă ai fi fost aici, poate ţi-aş fi vorbit despre ea.

– Violante, mi-a răspuns ea ridicându-se, cu ochii mari, cenuşii, aţintiţi asupra mea, dacă Cesare ar fi fost aici, locuind într-un palat la o jumătate de milă depărtare, singur, şi dacă ar fi tânjit după tine, câte nopţi crezi că ai fi dormit în camera lui? Nu înţeleg de ce îndrăgostiţii cred că ei sunt singurii de pe lume? Iubito, nu-i vorba că nu te înţeleg, ci dimpotrivă, probabil că înţeleg prea bine. Eu nu-ţi critic durerea, aşa că nici tu nu-mi refuza plăcerile.

– Îmi pare rău. Mă simt ca în purgatoriu, în aşteptare. Să vină copilul. Ca ea să-i spună lui Cesare şi totul să iasă la iveală. După cum stau lucrurile, toată lumea ştie că e copilul lui Cesare, dar cu toţii pretind că e al lui Taddeo, iar noi doi trebuie să susţinem ideea puţin probabilă că nu ne-am putut ţine departe unul de celălalt până după căsătorie. Şi când va avea loc ea? Nici măcar nu vrea să se angajeze să îmi ofere inelul de logodnă până ce nu se asigură că Cesare va

recunoaşte copilul şi nu vede ce beneficii va putea obţine de pe urma lui.

– Ar fi trebuit să-i spună până acum.

– Poţi vorbi cu ea?

– Despre asta nu. Nimeni nu le poate vorbi ăstora doi despre celălalt. Ştii şi tu cum sunt. Joacă după propriile reguli.

– Îţi urăsc familia. Acum toţi sunt numai zâmbete pentru toată lumea şi în secunda următoare trag obloanele şi nimeni nu mai e suficient de bun pentru ei.

– Nu sunt toate familiile aşa?

– De unde să ştiu? A mea m-a alungat. Eu am fost doar o parte din pachetul pe care tata l-a oferit pentru a-l ajuta pe unchiul tău, Rodrigo, să cumpere cheile Sfântului Petru.

– Şi nu te-ai gândit niciodată că şi Lucrezia, şi eu şi chiar Cesare facem o parte din pachet? Deşi, că poate de la Senigallia Cesare a câştigat cât să-şi plătească singur piperul.

Am rămas în tăcere pentru un moment, fiecare cu propriile gânduri, apoi Angela a zis:

– Hai, să nu ne certăm! Dacă vrei în continuare să beneficiezi de amabilitatea Lucreziei, mai bine i-ai duce scrisoarea aia, cu copil sau fără copil, sau te vei trezi izgonită la Occhiobello, neavând cu cine să vorbeşti, poate doar cu ştiucile câştigătoare de premii ale lui ser Taddeo.

S-a ridicat şi mi-a dat mâna ca să mă ajute.

– Sunt sigură că m-a văzut Fidelma când am luat-o. De-asta am şi adus-o aici. Ca s-o ascund până găsesc momentul potrivit.

– Dă-mi-o mie. Are o casetă de bijuterii cu fundul fals. Am mai folosit-o şi altă dată.

– Altă dată?

Eram surprinsă. Donna Lucrezia îmi făcuse cumva impresia că are un suflet statornic, dar se pare că era o bună comediană. Trebuia să fie.

– Lucrezia a avut întotdeauna amanţi, gâsculiţă prostuţă! Nu e nicio noutate. Sunt doar surprinsă că a durat atât să aleagă pe cineva. E cea mai lungă perioadă când i-a fost credincioasă cuiva, cu excepţia bietului Bisceglie.

Săptămâna următoare, donna Isabella a sosit din Mantova, aruncându-ne casa într-un talmeş-balmeş total, care se reflecta şi în pregătirile oraşului pentru carnaval. Donna Isabella şi suita ei au ocupat apartamentele ducelui Ercole din vechiul palat, iar ducele s-a mutat în camerele lui don Alfonso, care s-a dus să stea în cabana de vânătoare din Barco a lui Ippolito, care era la Roma. Cu Cesare, probabil.

Cu excepţia bătrânei guvernante spaniole a donnei Isabella, care o însoţea de când era doar o copilă în Castel Estense, niciunul din membrii personalului din Mantova nu ştia unde sunt lucrurile şi se rătăceau mereu; dacă donna Isabella dorea apă fierbinte, apa se răcea până să ajungă la ea, dacă cerea lămâi confiate, i se oferea hârtie de

scris de către vreo servitoare zăpăcită, care se temea să se întoarcă cu mâna goală din misiune. În toată harababura, nu mi-a observat nimeni escapadele pe furiş la clădirea băilor, pentru a-l întâlni pe Ercole Strozzi sub copacul lui Iuda.

Orice i-o fi scriind Bembo madonnei în scrisori, se părea că o mulţumea. Nu o mai văzusem niciodată aşa de copilăroasă şi fără griji, deşi Angela spunea că acum era cel mai aproape de adevărata ei fire de când se întorsese din exilul autoimpus de la Nepi şi i se anunţase logodna cu don Alfonso. Părea o forţă nesecată. Anul acela nu a mai privit bătaia cu ouă din logia de deasupra porţii palatului, ci a coborât în mulţime, în mantie şi cu o mască, şi li s-a alăturat oamenilor. Se trezea devreme pentru a merge cu bărbaţii la vânătoare, călărind printre dulăii săi şi printre cei care se ocupau de şoimi, când ceaţa dimineţii se mai agăţa încă de trunchiurile copacilor, iar câinii puteau adulmeca cel mai bine. În fiecare seară punea la cale tot felul de distracţii pentru donna Isabella. Se ocupa de coregrafia unor dansuri spaniole furtunoase, cu castaniete şi tamburine, în care ea şi Angela erau eroine, unduindu-şi părul lung şi despletit şi bătând din călcâie ca ţiganii.

Donnei Isabella îi lipsea agilitatea de a face mai mult decât să privească dansurile. Nu se pricepea deloc la călărie şi era prea greoaie ca să danseze bine, iar dacă ducesei de Ferrara îi făcea plăcere să aibă mantia bombardată cu ouă şi cizmele fine, din piele de ied, afundate în noroi şi balegă de cal, marchiza de Mantova trebuia să se gândească la demnitatea ei. O însoţeam când nu era cu tatăl ei sau când nu făcea vizite prietenilor din Ferrara. Vorbea necontenit despre logodna dintre fiul ei, Federigo, şi fiica lui Cesare, Luisa. Mă întrebam dacă nu se teme că el ar fi putut avea ambiţii mai mari pentru Luisa, de când cu succesul de la Senigallia. Mă întrebam şi dacă ştie că el e tatăl

copilului meu. Era imposibil să-ţi dai seama, cu donna Isabella; să alegi din conversaţia ei ce era important pentru ea era ca şi când ai fi încercat să alegi un canal sigur în ape primejdioase. Putea să treacă fără să-şi tragă suflarea de la echilibrul de putere dintre Franţa şi Spania la folosirea alegoriei în pictură la cum să-mi impun autoritatea în gospodăria lui ser Taddeo când ne vom căsători şi la ultima modă de la Milano.

Într-o dimineaţă, când o însoţeam într-o plimbare prin grădina de trandafiri, sădită de mama ei şi acum în grija donnei Lucrezia, s-a întrerupt în mijlocul unei tirade despre păduchii de plante pentru a mă întreba ce se întâmplase cu sclava neagră.

– Care sclavă neagră? am întrebat eu, deşi deja ştiam răspunsul.

– Cea pe care a adus-o stăpâna ta de la Roma, desigur. Doar nu a vândut-o sau nu a schimbat-o pentru asta.

A făcut un gest în spatele său, spre dalmata palidă, cu oasele ascuţite, care ne urmărea cu braţele pline de covoare. Mi-a spus cât de ataşată e de fata aia. Un dar din partea ultimului ei soţ, cred.

Nu ştiusem înainte.

– A murit, din păcate, am zis, sperând că donna Isabella nu mă va întreba în ce fel.

– Ce păcat! Era atât de deosebită, avea o piele neagră aşa de strălucitoare. Mă gândeam să o rog pe Lucrezia să mi-o împrumute ca să joace rolul servitoarei din *Judith cu capul lui Holofernes* [37], piesă pe care mi-a îngăduit-o Squarcione.

– Îmi pare rău, madonna.

Vocea îi era ca un fir care îmi trece prin creier, intrând pe o ureche şi ieşind pe alta. Ce mai contează, am vrut eu să întreb, ce deosebire vezi tu între un evreu şi un negru? Care e falsa ierarhie prin care aţi transformat-o pe Judith în una de-a voastră, o mare doamnă cu câini şi sclavi, ce cară capul amantului într-o geantă de mătase?

– Nu face nimic. Se întâmplă tot timpul. Par puternici, apoi cedează la cea mai mică adiere. Pentru a dovedi că noi suntem rasa superioară. Acum, spune-mi, cine va câştiga Battagliuola anul acesta?

– Madonna spune că ferrarezi, don Alfonso, forţele papale.

– Ah, sunt drăguţi unul cu celălalt. Dar tu cine crezi că va câştiga?

– Grupul ai cărui membri au mame care ajung mai devreme la piaţă, madonna, şi cumpără cele mai mari legume.

Battagliuola era o întrecere zgomotoasă, în care echipe de copii se luptau pe Campo Franco, lângă mânăstirea Corpus Domini, cu fructe şi legume trase cu praştia. Comemora o victorie antică a familiei Este împotriva armatelor papale. Pentru donna Lucrezia era o onoare că putea participa, astfel ca oamenii să vadă că ea era acum din casa Este, care datora supunere Ferrarei, şi nu Romei.

Am străbătut distanţa scurtă de la castel, cu donna Lucrezia şi don Alfonso mergând la braţ în fruntea noastră, cu servitori urmându-ne cu scaune, covoare şi vase de jăratic şi două lăzi cu premiile pentru învingători şi pentru cei de pe locul al doilea. Cu moştenitorul ducatului căsătorit cu fiica papei, nu trebuia să existe învinşi. Don Giulio, deghizat în Spavente, cu penele negre de struţ înălţându-se mult deasupra capului, păşea alături de Angela, travestită în Columbina.

– Aş fi vrut să vezi şi tu măştile pe care i le-am trimis lui Cesare, a remarcat donna Isabella, am presupus că mai degrabă spre ser Taddeo decât spre mine, întrucât eu auzisem deja de câteva ori descrierea lor minuţioasă. Pe cele din aur şi din argint, în mod special. Tânărul bijutier care mi le-a făcut e o minune greu de găsit. Pricepe exact ce vreau când zic că arta trebuie să aibă un înţeles frumos.

Vocea i se auzea înfundat din cauza propriei ei măşti din catifea neagră, tivită cu cozi de hermină ce-i săltau pe obrajii grăsuţi în timp ce mergea.

Ser Taddeo a surâs ca un leu binevoitor.

– Fără îndoială că a fost recunoscător să găsească o stăpână aşa de sensibilă şi de înţelegătoare, madonna, a zis el.

Donna Isabella şi-a ridicat bărbia şi umerii într-o atitudine de mare îngâmfare.

În timp ce aşteptam în piaţă să ni se aşeze scaunele, iar un servitor trecea printre noi cu o cană de vin fiert şi cu prăjiturele, ser Taddeo a întrebat-o cum se numeşte bărbatul.

– Sunt un pretendent aşa de neglijent, a zis el. Nici măcar nu i-am dat încă alesei mele un inel de logodnă. Pare că e bărbatul potrivit pentru o astfel de slujbă şi ne va învesti căsătoria cu un înţeles frumos.

M-a strâns de cot.

Atunci, însemna că madonna îi spusese în sfârşit lui Cesare despre copil? Avea veşti de la el? Despre intenţiile lui referitoare la micuţ? Trebuie să fi fost o scrisoare pentru mine.

– Se numeşte Gideon. Gideon da Quieto d'Arzenta.

Iată. Cesare nu ar lăsa nişte veşti aşa de bune să treacă neobservate.

– Acesta e fratele meu, madonna.

Cine vorbea? Al cui frate? Vinul. Era prea tare.

Un ţipăt neaştepat al donnei Isabella m-a readus la realitate. O îmbrăţişa pe Fidelma. Arăta ca o velă uriaşă înfăşurată în jurul Fidelmei, care stătea dreaptă ca un catarg.

– Gideon e fratele tău? a exclamat donna Isabella, cu vocea piţigăiată în asemenea hal, încât la auzul cuvântului „frate" oamenii s-au oprit din ce făceau şi s-au întors către ea.

– Da, madonna, a zis Fidelma, clătinându-se uşor sub greutatea donnei Isabella. Înainte să apuc pe calea lui Hristos, eram Juditha da Quieto d'Arzenta.

Era prima dată când o auzeam pe Fidelma referindu-se la familia ei sau la viaţa de dinainte de a se converti. Îmi aminteam de târgul pe care îl făcuse cu tatăl ei şi credeam că primise un nume bun pentru că era credincioasă. Ea nu-şi încălca promisiunile. O rafală de vânt mi-a aruncat praf în ochi şi m-a făcut să lăcrimez. Copilul se mişca şi făcea tumbe de parcă ar fi vrut să mă alătur şi eu combatanţilor emoţionaţi, care acum se înghesuiau în jurul bărbaţilor în livrele de culorile Casei Este şi ale Papei, care le împărţeau muniţia şi ultimele sfaturi tactice. Oare ce va fi, m-am întrebat apăsându-mi mâinile pe pântece ca să-l calmez, acest copil al celei ce-şi încălca promisiunile şi al învingătorului de la Senigallia?

– Oh, priveşte, a zis Taddeo, arătând spre cei din grupul ducelui care

se aşezau pe scaunele pregătite de servitori. Uite-l şi pe poetul nostru.

Taddeo era de o vanitate curtenitoare, numindu-l pe Bembo „poetul nostru“, datorită recitalului de la petrecerea lui Strozzi, unde ne întâlnisem pentru prima dată. Am privit. Bembo, care ieşea în evidenţă datorită hainelor negre ca de savant, îşi croia drum direct spre donna Lucrezia. M-am uitat împrejur după Strozzi, însă nu-l vedeam nicăieri, dar am surprins o privire dură din partea donnei Isabella, care se desprinsese de Fidelma şi se uita la cum mergea poetul de-a lungul pieţei aglomerate, atât de concentrată de parcă ar fi pariat cu cineva pe ora lui de sosire.

– Scuze, messer, i-am zis lui Taddeo. Trebuie să mă asigur că îi dau madonnei pernele potrivite. Suferă foarte mult din pricina spatelui de când a pierdut sarcina vara trecută.

Cum ne spune şi Pitagora, două linii care se mişcă una spre cealaltă trebuie să se intersecteze într-un vârf. Folosindu-mă de burtoiul meu pentru a-mi face loc prin învălmăşeala de copii care strigau şi mamele lor care îi certau, prin grămezi de portocale de iarnă storcite, păstârnac şi servitori înghesuiţi în jurul vaselor de jăratic puse pentru a ţine vinul cald şi a coace castane, am reuşit să-i tai calea lui Bembo doar la câţiva metri de scaunul madonnei.

– Monna Violante.

S-a înclinat şi când s-a îndreptat, am văzut că roşise. Aşadar, ştia că eu eram cea care ducea scrisorile. Eu tocmai... Ducesa m-a rugat să recit o elegie în cinstea câştigătorilor. A scos un pergament dintr-o tolbă pe care o purta legată peste piept, ca o curea de la muniţia unui archebuzier.

Nu-mi recăpătasem respiraţia îndeajuns înainte ca donna Lucrezia să exclame din spatele meu:

– Ah, messer Pietro, aici erai! În sfârşit. Credeam că vom începe fără dumneata.

Bembo şi-a lungit gâtul pentru a vedea peste grosimea mea.

– Mă fac vinovat de a fi lăsat însărcinarea dumneavoastră pe ultimul moment, ducesă. Iertaţi-mă. Poate v-ar face plăcere să vă aruncaţi ochii peste lucrare ca să vă asiguraţi că este corespunzătoare cu ce aţi cerut.

M-am uitat în spate să-i văd reacţia. Don Alfonso părea interesat, dar madonna a făcut un gest de concediere cu mâna înmănuşată. În acelaşi timp, eram conştientă că Bembo îmi întindea stăruitor pergamentul. Am văzut că un al doilea pergament e înghesuit înăuntru, între pliurile celui dintâi. Ce să fac? Don Alfonso întinsese deja mâna ca să-mi ia versurile. În graba mea de a-l opri, am plonjat după pergamente, dar ele mi-au alunecat din strânsoare. Incapabilă să mă aplec şi să le iau de pe jos, m-am uitat cu groază la colţul misivei secrete care ieşea din învelitoarea exterioară. Bembo s-a oprit să le salveze, dar nu a fost la fel de iute ca Vittorio, pe care nu-l observasem până atunci.

– Îngăduie-mi, monna Violante, a zis el, înmânându-mi pergamentele cu o privire care spunea că ştie despre ce era vorba, că stăpânul lui ştia şi că nu va acţiona deocamdată, dar că trebuia să avem grijă.

– Mulţumesc, ser Vittorio, stăpâna mea îţi este recunoscătoare pentru purtarea aleasă.

A clătinat din cap şi s-a topit în mulţime. Credeam că ne înţelesesem unul pe celălalt. Am reuşit cumva, stând cu spatele la don Alfonso, să-mi introduc cel de-al doilea pergament în mânecă, înainte să-i dau donnei Lucrezia elegia lui Bembo spre aprobare.

– Messer Pietro, a zis ea, apropie-te.

Oh, Doamne, acum ce mai era? Ce îşi scriseseră în misivele pe care le duceam eu, de o făcuse atât de indiscretă?

Don Alfonso s-a încruntat.

– Stai jos, femeie, şi să înceapă jocurile înainte ca toţi copiii să plângă după mamele lor.

Donna Isabella, deosebit de atentă la semnele ce trădau sfada dintre fratele ei şi soţia lui Borgia, o lăsase pe Fidelma şi îi privea pe don Alfonso şi pe donna Lucrezia, de parcă ar fi fost adversari într-o partidă de tenis foarte aprinsă. Donna Lucrezia era la serviciu.

– Am vrut să-l rog pe ser Pietro să-şi arunce ochii pe nişte versuri pe care le-am scris. Mă tem că sunt prea slabe pentru subiectul lor.

I-a zâmbit cu subînţeles soţului ei:

– Sper că ser Pietro mă poate ajuta să le fac mai valoroase.

– Ah.

Don Alfonso şi-a dres glasul, a început să se foiască în scaun, iar culoarea închisă a pielii lui s-a accentuat puţin.

– Ia te uită, nevastă, sunt sigur că orice ai scrie tu va onora un subiect atât de nedemn.

I-a luat mâna şi a mângâiat-o. L-a ridicat pe Fonsi, care îi alunecase din poală când se ridicase şi acum era grămadă pe genunchii lui don Alfonso, iar în momentul în care atenţia i-a fost distrasă, donna Lucrezia i-a înmânat „versurile“ lui Bembo şi au schimbat o privire pe care am invidiat-o cu toată fiinţa mea.

Doar după un timp, când Battagliuola era în plină desfăşurare, mi-am dat seama de însemnătatea prezenţei lui Vittorio. Zarva copiilor care strigau şi a adulţilor care îi aclamau, a tărtăcuţelor izbite de porţile mânăstirii şi a verzelor ce zăngăneau vasele de jăratic, toate îmi ţineau copilul treaz. Când se întorcea şi mă înghiotea în pântece, un dovlecel mi-a trecut la câtiva centimetri de nas. M-am întrebat dacă în anii care vor urma şi el va lua parte la Battagliuola şi dacă va avea şi fraţi care să se bată alături de el.

Cât de curând după naştere o să mă pot întoarce în patul iubitului meu pentru a începe să-i facem fraţiori? Care erau regulile Bisericii în astfel de situaţii? Era adevărat oare că alăptatul prevenea o nouă sarcină? Când va fi neprimejdios să mă împreunez cu el din nou? Nu încetasem niciodată să îl doresc pe Cesare, deşi când mă priveam în oglindă mă întrebam de ce tocmai eu îi trezisem poftele. Îmi doream ca el să ştie despre acest copil şi să vină la Ferrara, să-şi pună mâna pe burta mea şi să simtă cum pruncul nostru întinde mâna după căldura lui, dar mă temeam de reacţia lui când îmi va vedea buricul ieşit în afară şi pielea întinsă şi lucioasă peste sânii lăsaţi.

Apoi m-am gândit la Vittorio, la privirea pe care mi-a aruncat-o când mi-a dat hârtiile lui Bembo. Probabil că Cesare ştia, cu neputinţă să nu fi ştiut. Cu siguranţă că nu depindea doar de scrisorile pe care i le trimitea sora sa pentru a se informa despre ce se întâmplă la Curtea din Ferrara. Poate tăcerea lui însemna că bănuieşte că pruncul nu e al

lui. Îmi încălcasem o promisiune faţă de el. De ce ar fi crezut că îi pot fi o amantă fidelă? Aşadar, trebuia să-i spun. Dacă madonna refuza să-i scrie, atunci, trebuia să o fac eu.

Nu mai puteam fi atentă la spectacol. Scrisoarea pe care trebuia să o scriu făcea gălăgie să iasă afară şi să fie aşternută pe o pagină. Aproape că simţeam peniţa în mână, cu pana gâdilându-mi palma, cuvintele ţâşnind pe pergamentul curat sub apăsarea peniţei. Ce cuvinte? Ar trebui să-i înfăţişez faptele întocmai sau se le dau forma unei declaraţii de dragoste? Să stăruiesc asupra aspectelor practice sau să scriu despre copilul nostru ca despre întruchiparea pasiunii, legătură care ne unea pe viaţă? Să-mi îmbrac veştile în haina umorului sau asta îl va face să mă creadă prea frivolă ca să fiu o bună mamă pentru fiul lui? Cu cât mă gândeam mai mult, cu atât sarcina mi se părea imposibilă.

Apoi mi-am amintit de scrisoarea pe care mi-o îndesasem în mânecă, scrisoarea poetului către amanta lui. Cu siguranţă că ar fi cel mai bun exemplu de urmat. Dar, dacă doream să am ocazia să o pot citi înainte de a i-o da donnei Lucrezia, trebuia să părăsesc Battagliuola înaintea ei. Trebuia să plec chiar atunci. Întorcându-mă spre ser Taddeo, care stătea în spatele scaunului meu, l-am tras de mânecă pentru a-i atrage atenţia.

– Mă simt puţin rău, dragul meu, i-am spus. Cred că aş vrea să mă odihnesc puţin, dacă eşti bun să mă însoţeşti înapoi la castel.

– Ducesa îţi permite? a întrebat el, aruncând o privire şovăielnică spre madonna, foarte preocupată să-şi îndoape căţelul cu dulciuri, în timp ce don Alfonso aclama atacul cu dovlecei dungaţi cu verde şi galben al ferrarezilor aflaţi din spatele unei baricade.

– După cum ştii, bunăstarea copilului o preocupă îndeaproape. Mă va scuza dacă îi vei explica motivul şi te vei întoarce direct aici.

– Să o rog pe donna Angela să te însoţească?

– Aş prefera să vii tu.

L-am strâns de încheietura mâinii şi i-am zâmbit sperând să eman atât căldură, cât şi vulnerabilitate.

Şi-a croit drum cu precauţie peste pământul alunecos din cauza fructelor şi legumelor zdrobite, ocolind proiectilele din mers, tresărind la ţipetele copiilor foarte emoţionaţi. L-am văzut înclinându-se către madonna şi don Alfonso, madonnna aplecându-şi urechea spre el pentru a auzi ce are de spus peste zarva bătăliei. Mi-a aruncat o privire îngrijorată, m-am încruntat şi mi-am strâns mâinile peste pântece, iar ea a încuviinţat din cap şi l-a expediat pe ser Taddeo nerăbdătoare, când acesta încerca o a doua plecăciune.

Mi-am exagerat cam mult slăbiciunea pe drumul de întoarcere spre castel, aşa încât mi-a luat ceva timp să-l conving pe Taddeo că eram în siguranţă, dacă mă lăsa singură şi nu, nu aveam nevoie de doctor. Cum am închis uşa camerei când el se înclina cu o figură neliniştită, am scos scrisoarea lui Bembo din mânecă. Aşezată pe marginea patului, am despăturit-o cu grijă să nu las vreo urmă a subterfugiului meu, lacrimi, îndoituri sau pete de cerneală. Mă miram că un articol de corespondenţă atât de sensibil era nesigilat, apoi mi-am dat imediat seama că nişte bucăţi mari de ceară şi nişte panglici l-ar fi făcut să pară şi mai suspect. Departe de a deveni neatenţi din pricina propriei pasiuni, cei doi erau mult mai versaţi în arta de a face curte pe căi nepermise. Ştiau regulile jocului.

Când deschideam scrisoarea, cu obrajii roşii de ruşine la gândul lipsei de loialitate şi anticipând ce aş fi putut descoperi, a căzut încă un pergament mai mic. Mi-ar fi aterizat în poală dacă aş mai fi avut aşa ceva. Date fiind împrejurările, mi-a alunecat jos pe podea, peste ridicătura pântecelui. M-am ghemuit să-l recuperez, apoi m-am ridicat iar pe pat. Pete luminoase îmi dansau prin faţa ochilor de la efortul depus, iar respiraţia nu mi-a revenit imediat. Mă temeam că voi fi pedepsită pentru că-l minţisem pe Taddeo, iar minciuna se preface în realitate. Chinuindu-mă să respir, dorindu-mi ca bătăile inimii să mi se domolească, am citit scrisoarea cea mai mare. Conţinea doar câteva cuvinte.

Cum aş putea desăvârşi aşa ceva? Vă întorc versurile, scumpă doamnă, ca unică expresie a sentimentelor mele, ca o oglindire fără cusur a frumuseţii voastre de nepreţuit.

Am despăturit pagina mai mică, unde erau nişte strofe scrise de mâna donnei Lucrezia. Mi le-am întipărit în minte. Mi le mai amintesc şi acum, deşi motivele sunt mult mai complicate decât aţi putea crede. Astfel, am citit:

Cred că de-ar fi să mor,
Cu a durerii mele bogăţie
Pierind de dor,
De o astfel de dragoste să mă lepăd,
Lumea ar rămâne
Lipsită de amor.

Când la asta mă gândesc,
Întârzierea morţii este tot
Ce trebuie să îmi doresc,
Căci raţiunea-mi spune că fericirea
De cineva-n sclavie
E simţită cu asemenea foc.

Erau într-adevăr cuvintele madonnei? Era o versificatoare destul de pricepută, dar nu mai bună decât noi celelalte când compuneam sonete sau *maccheroni* pentru a ne omorî timpul în zilele ploioase. Născoceam tipare de cuvinte şi înţelesuri şi ne era mai lesne decât să brodăm cămăşi sau acoperăminte de altar. Îmi venea greu să cred că poate să scrie atât de simplu, însă cu suflet. Dar, dacă poemul era al ei, să îndrăznesc să mă folosesc de el? Cesare îl va recunoaşte cu siguranţă. Apoi mă întrebam de ce să-l recunoască? De ce ar fi fost interesat de versurile pe care madonna le compunea pentru amanţii ei? Era mai fericit să-l studieze pe Vitruvius sau războaiele galice ale lui Cezar decât să citească poezie de orice fel. În plus, Vittorio nu putuse vedea scrisoarea; mi-o înmânase imediat ce o scăpase Bembo pe jos. Dacă nu avea ochi şi în călimara lui Bembo sau vreo iscoadă care să sălăşluiască în inima poetului, Cesare nu avea cum să ştie ce conţine.

Am citit-o din nou. M-am gândit la cum mă trezeam uneori îngrozită în mijlocul nopţii. Convinsă că bebeluşul murise, îmi apăsam mâinile pe pântece şi îmi doream să mişte. Apoi, simţindu-mi trupul umplând tot spaţiul întunecat al dormitorului, strecurându-se printre lămpi şi cufere de rufărie, chiar în patul Angelei care rămânea gol de obicei, eram încredinţată că voi muri dând naştere unui monstru, cu pântecele sfârtecat şi sângerând, cu inima explodată de efort. Frica îmi

zornăia prin nervii mâinilor şi picioarelor până ce trebuia să mă ridic şi să mă plimb prin încăpere, deşi genunchii îmi cam înţepeneau şi mă dureau în timpul nopţii. Cum să mor, când Cesare încă trăia? *De o astfel de dragoste să mă lepăd, lumea ar rămâne lipsită de amor.*

Luasem o hotărâre. Îi voi trimite poemul şi astfel îl voi încredinţa, cu vorbe mult mai potrivite decât bietele mele cuvinte, că sunt o amantă fidelă şi copilul pe care-l port este al lui. Fiul lui, cu voia lui Dumnezeu, primul lui fiu.

Carnavalul terminându-se, madonna îşi distrăgea atenţia de la privaţiunile îngrozitoare ale postului aruncându-se în verva pregătirilor pentru lehuzia mea, care trebuia să înceapă după Paşti. Probabil că-i făcea o adevărată plăcere să-mi supravegheze dieta acum, că eram scutită de la post, graţie sarcinii mele. Dacă doream ca pruncul să fie băiat, trebuia să mănânc numai mâncăruri calde. Poruncise ca toate felurile să-mi fie pregătite în propriile ei bucătării, de obicei sub directa ei supraveghere sau a Angelei, care nu-mi ascundea resentimentul pe care-l avea pentru că trebuia să petreacă acest timp departe de Giulio. N-ar trebui să te gândeşti la dragoste acum, o certa madonna. Nici la carne de vită cu ardei sau la budinci cu fructe roşii, răspundea Angela, punându-mi în faţă compotul de smochine în sirop de ghimbir, într-un castron cu imaginea unui prunc viguros, care făcea pipi într-un pârâu, cu un arc de urină aurie. Mănâncă, spunea madonna. Mă simţeam ca o gâscă pusă la îngrăşat pentru *pate di fegato.*

Vasul făcea parte dintr-un set pe care don Alfonso îl făcuse pentru folosinţa donnei Lucrezia pe timpul sarcinii ei de rău augur din vara trecută. Îmi amintea de grămăjoara de oase şi carne zbârcită pe care

Cesare o aruncase în şanţ, expresia sumbră a gurii sale şi felul cum îşi coborâse pleoapele pentru ca nimic să nu i se poată citi pe chip, durere, frustrare sau orice altceva. Mă temeam că aceste gânduri îi vor face rău copilului, dar nu puteam spune nimic. Era un semn al deosebitei amabilităţi a madonnei că mă lăsa să folosesc vasele şi al indulgenţei şi generozităţii lui don Alfonso faţă de situaţia în care mă aflam. Aşa că mâncam, dar probabil că madonna îmi citise îndărătnicia pe faţă, şovăiala atât de puţin evidentă, încât nici măcar eu nu eram conştientă de ea când îmi duceam lingura la buze. Trăgându-şi scaunul mai aproape de mine ca să nu putem fi auzite, mi-a şoptit:

– Vezi tu, dacă nu aş fi fost atât de bolnavă, el nu ar fi venit atunci. Copilul tău s-a zămislit din pierderea pruncului meu. Poate că sufletul fetiţei va intra în copilul tău şi va trăi.

Odată trecute şi Paştile, m-am mutat din camera pe care o împărţeam cu Angela într-o încăpere de la etajul inferior apartamentelor madonnei, unde nu exista riscul curentului de la ferestre. Acolo trebuia să rămân până ce voi putea merge din nou la liturghie, la şase săptămâni după naşterea copilului. Nici plimbările printre vasele cu jăratic din grădina de portocali nu-mi mai erau recomandate de doctorii madonnei sau de moaşa pe care o angajase ca să mă slujească, dacă voiam să ne asigurăm de sexul copilului. Mi-a trecut prin cap un gând răzleţ despre cum plănuia madonna să-şi continue corespondenţa cu Bembo, dar nu aveam energia de a cugeta mai mult, întrucât trupul mi se umfla, iar inima îmi era tot mai leneşă.

Pentru a se asigura pe deplin că nu voi fi expusă la frig, fiind o primăvară răcoroasă, cu vânturi umede, sărate bătând dinspre

Adriatica, madonna a poruncit să se atârne pe pereţii camerei mele mai multe rânduri de covoare şi tapiserii, iar pe podea să se întindă un fel de cilindru de in, umplut cu lână şi legat la ambele capete cu un cordon. Draperii din brocart roşu îmi înconjurau patul, pe care se aflau grămezi de pături moi, doar din lână de berbecuţi. Focul ardea zi şi noapte, aţâţat de sclava dalmată, pe care madonna mi-o împrumutase cu un avertisment, întrucât pielea ei palidă indica un exces de bilă galbenă şi rece în natura ei. Un sclav ar fi fost mai potrivit, dar bărbaţilor nu li se îngăduia să intre în camera unei lehuze.

Mă bucuram că e tăcută, iar blazonul lui Cesare era ştanţat pe colierul ei. Simţeam că o parte din el se afla acolo, cu mine, înfundată în rochiile din lână şi înecată de fumul de la foc, în care trosneau şi sfârâiau seminţe de coriandru, care urma să-mi asigure o naştere uşoară.

Nu eram niciodată singură. Madonna însăşi petrecea atât timp în cameră cât îi permiteau îndatoririle, de parcă sarcina ar fi fost un fel de boală contagioasă pe care spera să o ia de la mine. Noi, femeile, jucam cărţi şi *biribissi*, ne citeam una alteia sau cântam ca să nu ne plictisim. Fidelma citea pasaje din *De regimine praegnantium* de Michele Savonarola, bunicul lui Fra Girolamo, al cărui exemplu îl inspirase pe mult iubitul ei Fra Raffaello. Spre surprinderea mea, madonna îi tolera lecturile şi chiar lăuda înţelepciunea sfaturilor lui ser Michele; familia Savonarola era respectată în Ferrara, medici şi profesori la universitate. Doamnele ferrareze ale madonnei, dintre care multe erau deja căsatorite, povesteau despre propriile lor naşteri, poveşti care deveneau mai sumbre şi mai scandaloase când madonna nu era de faţă. Ştiam că dispreţuiau faptul că trebuie să o slujească pe concubina parvenită a lui Valentino şi că voiau să mă înspăimânte,

poate chiar să determine o naştere prematură. Dar nu mă puteau atinge. E limpede că eram mulţumită să stau şi să nu fac nimic, să-mi privesc colegele cum cos hăinuţele pentru copil sau îşi pariază bijuteriile pe o mână norocoasă la *cacho*, să o ascult pe Angela cântând cântecele lui Giulio, cu vocea ca o inimă sfâşiată, în aerul plin de fum.

Într-o dimineaţă, după ce ascultase mesa, donna Lucrezia a venit în camera mea în compania unui cuplu pe care nu-l mai văzusem înainte, oameni de la ţară, după îmbrăcămintea simplă, deşi de bună calitate, curată şi nepeticită. Femeia purta un copil în braţe, cu obrajii roz şi cu ochii gravi sub o bonetă din dantelă aspră. Mintea mi s-a umplut cu imaginea copilului meu ghemuit în pântece, răsucit ca un arc, aşteptând semnalul pentru a-şi începe viaţa în această lume. Aşa va arăta şi el, ca păpuşă înfăşată, cu faţa lipsită de expresie într-un mod atât de straniu? Mi-am pus mâna pe burtă şi l-am simţit cum loveşte, brusc şi furios.

– Lăsaţi-ne! le-a poruncit madonna însoţitoarelor mele. Toate, a adăugat când Angela a părut că vrea să rămână.

Apoi, surâzând mai întâi către femeia cu copilul, apoi către mine, a continuat:

– Aceasta este Giuseffa. Este din Medelana.

Familia Este avea o casă de vară la Medelana, nu departe de Ostellato, unde Pietro Bembo era un oaspete frecvent al vilei Strozzi. Giuseffa a făcut o reverenţă. Soţul ei, care era mai scund decât ea, şi-a smuls pălăria de pe părul rar şi s-a înclinat.

– Am văzut câteva femei, a continuat madonna, şi cred că Giuseffa este cea mai potrivită. A crescut patru copii la fel de sănătoşi ca acesta.

I-am cercetat pe toţi şi au picioarele drepte, ochii curaţi şi vânturi sănătoase. Cred că cel mai mare ştie chiar şi să citească puţin.

Soţul Giuseffei a zâmbit şi a clătinat din cap încuviinţând. Îi lipseau dinţii din faţă.

– Potrivită pentru ce, madonna? am întrebat eu.

– Pentru o doică, copilă.

Vorbea de parcă ar fi fost limpede ca bună ziua.

Cu toate acestea, ştiam că ea îl alăptase singură pe Rodrigo. Bârfele de la Roma stăruiseră mult asupra acestui fapt, atât de neobişnuit pentru o doamnă de rangul madonnei. O făcuse din dragoste pentru ducele de Bisceglie şi copilul lui sau doar ca să-l ţină departe de patul ei câteva luni în plus?

Uitând de maniere, m-am holbat la ea, apoi m-am recules şi mi-am mutat privirea la Giuseffa, la obrajii încălziţi, la mâinile aspre, roşii şi la copilul calm, nătâng din braţele ei.

– Dar...

– Da?

Mi-a aruncat o privire atât de ascuţită, că putea tăia diamante cu ea, dar era vorba despre pruncul meu, nu despre o rochie ruptă sau o mănuşă pierdută.

– Sunt convinsă că nu am nevoie de o doică, madonna. Laptele a început deja să mi se strângă.

– Eşti foarte tânără, Violante. Giuseffa îmi spune că ea are treizeci de

ani. La această vârstă, laptele ei este mult mai hrănitor.

Am deschis gura să protestez, dar înainte să spun ceva madonna a adăugat:

– Propria-mi mamă avea peste treizeci de ani când m-a alăptat.

Şi când l-a alăptat pe Cesare, care era atât de slab, că nu se aşteptau să treacă de copilărie.

– Asemenea venerabilei voastre mame, am început eu precaut, nu sunt de viţă nobilă şi nu sunt obişnuită cu metodele acestora. Giuseffa, câţi ani are cel mai mare dintre copiii tăi?

– Aproape cincisprezece ani, Alteţă. Se va căsători imediat ce... adică...

Privirea i s-a îndreptat plină de îndoială spre madonna.

– Am fost de acord să le dau o zestre pentru fată.

– Şi o doică pentru primul ei copil, m-am întrebat eu?

– Deci aveai şaisprezece ani când ţi s-a născut fata?

– Dacă spuneţi dumneavoastră, doamnă.

– Şi i-a mers bine cu laptele tău?

– Oh, da, a fost o fetişcană drăguţă toată viaţa.

Giuseffa mi-a zâmbit. Eu i-am zâmbit la rândul meu.

– Cazurile nu se pot compara, Violante, a zis madonna, iar tu ştii prea bine. Mai e şi chestiunea sănătăţii tale pentru început.

– Sănătatea mea, madonna?

– Da, fetiţo.

M-a tras deoparte şi mi-a vorbit în şoaptă:

– Ştiu că fratele meu ţi-a lăsat ceva mai mult decât un copil în burtă, iar Torella spune că sifilisul poate trece la prunc prin laptele mamei.

– Dar m-am vindecat, madonna. Mă simt foarte bine de câteva luni. Mă tem mai mult să nu mă îmbolnăvesc, dacă nu-mi voi hrăni copilul. Soţia unuia dintre prietenii tatei a înnebunit din cauză că i-a murit copilul, iar laptele i s-a urcat la creier.

– Nu crezi că moartea copilului a înnebunit-o? Cred că pierderea unui copil este cea mai grea încercare pe care Dumnezeu, în mila Lui, i-o poate trimite unei femei.

Ochii nu i s-au umplut de lacrimi, buzele nu i-au tremurat. Doar mă fixa cu o privire de la care nu mă puteam desprinde.

– Te-am avertizat, a continuat ea, pregăteşte-te. Chiar şi o evreică e femeie.

– Atunci, asta e, nu?

Nu era vorba despre tinereţea sau sănătatea mea, ci iudaismul era cel care îmi va face laptele de nedigerat pentru iubitul copil al fratelui său. Iată molima pe care ar fi putut-o suge din sânii mei. Am râs, deşi râsul îmi răsuna trist în urechi. Giuseffa s-a uitat la mine alarmată şi şi-a strâns şi mai mult copilul.

– Ce puţin vă preţuiţi ca naşă a mea, dacă vă temeţi că îmi mai curge

sânge de evreu prin vine.

Donna Lucrezia s-a întros către Giuseffa şi soţul ei:

– Mergeţi, le-a spus. Aşteptaţi-mă afară şi asiguraţi-vă că uşa e bine închisă în spatele vostru.

Ei s-au înclinat şi s-au grăbit să iasă. Sentimentul unui triumf s-a aprins înlăuntrul meu, dar s-a stins imediat ce m-am întors de la uşă să o privesc pe donna Lucrezia. Cu un oftat adânc s-a cufundat într-un fotoliu şi a pus capul pe o mână.

– Stai jos, mi-a poruncit.

M-am cocoţat pe marginea patului înalt.

– Vă simţiţi bine, madonna?

A ridicat capul; apăsarea degetelor îi lăsase trei urme albe pe frunte.

– Uneori, a zis ea, inima va glăsui ceea ce mintea nu vrea să recunoască. Poate că nu m-am purtat atât de conştiincios pe cât ar fi trebuit faţă de tine. Îndrăznesc să spun că, în asemenea împrejurări, mulţi ar zice că nu, lăsându-te... ademenită astfel de fratele meu.

– Dar nu e vina voastră, madonna. Eraţi bolnavă şi el, îngrijorat, iar eu...

A ridicat o mână pentru a mă opri înainte de a merge mai departe.

– Da, da, ştiu cum acţionează Cesare. Nu e nevoie să îmi povesteşti.

Cât despre mine, simţeam nevoia să o retrăiesc, aşa cum făceam de o mie de ori pe zi.

– Îmi pare rău, madonna.

– Nu, mie îmi pare rău. Am vorbit ca o laşă şi o habotnică. Am arătat lipsă de respect şi mi-am trădat credinţa.

S-a ridicat şi a stat în faţa mea, luându-mi mâinile într-ale ei, strângându-le până când inelele ei mi-au pătruns în carne:

– Singura mea scuză e că... că acest copil înseamnă mult pentru mine, înţelegi?

Încă o dată am avut sentimentul că ar fi vrut să-mi spună mai mult, acelaşi sentiment care mă străbătuse în dimineaţa plecării din Roma, când Cesare îmi poruncise să duc copiii la doică, iar ei doi se întorseseră spre mine cu aceeaşi privire, ca o pereche de vulturi care urmăresc aceeaşi pradă.

– Atunci, sunt recunoscătoare, madonna, şi regret că v-am făcut să vă îndoiţi de mine.

Deşi conversaţia noastră păruse neconcludentă, chestiunea doicii a fost lăsată deoparte. Feluri noi de bucate începuseră să apară în meniul meu, supe de orz şi vin încălzit cu seminţe de chimen dulce, pentru a stimula lactaţia. Miercurea, vinerea şi sâmbăta, madonna îmi trimitea în cameră pe unul din capelanii ei pentru a mă împărtăşi, iar din biblioteca ducelui Ercole mi-a adus *Viaţa Sfintei Margareta din Antiohia,* pe care Dumnezeu o adusese teafără la viaţă din burta unui şarpe şi care devenise ocrotitoarea creştinelor aflate în durerile facerii.

Şi a hotărât să mi-o dea pe Fidelma ca însoţitoare permanentă, zi şi noapte. A poruncit să se aducă o saltea de pene în camera mea şi aşa

supraaglomerată şi să fie aşezată pe podea, lângă pat, astfel că nu mă puteam urca sau da jos în timpul nopţii fără să mă împiedic de silueta osoasă a Fidelmei.

– Dalmata nu e de încredere, a zis madonna. Trebuie să avem pe cineva cu care ne putem înţelege, în caz că se întâmplă ceva în timpul nopţii.

Trebuie să avem un câine de pază, m-am gândit eu, pentru morala mea creştină şi ce altceva mai bun decât o evreică ce s-a convertit? Nu există credincios mai evlavios decât cel ce s-a convertit, deşi madonna ar fi fost îngrozită să ştie ce curs luaseră discuţiile mele cu Fidelma.

Îmi făcea o plăcere răutăcioasă că Fidelma trebuia să doarmă pe jos, ca o servitoare, şi să fie trezită noaptea de insomniile mele. Neputându-mă aşeza comod, oricâte perne îmi îngrămădea ea, supusă, la spate sau sub pântecele care îmi atârna, dacă stăteam întinsă pe o parte, mă ridicam des, aprindeam toate lumânările şi, la lumina lor pâlpâitoare, citeam şi reciteam toate scrisorile lui Cesare. Le ţineam sub perne acum, pentru că nu mă mai puteam apleca să-mi trag lada de sub pat.

– Ţi-a scris din nou?

Fidelma stătea în capul oaselor, frecându-se la ochi, îndesând şuviţele de păr răzleţe sub boneta de dormit. Întotdeauna pretindeam că sunt scrisori noi, imaginându-mi că pot trece aspectul lor ponosit pe seama călătoriei. Dar adevărul era că nu aveam veşti de la Cesare, niciun răspuns la scrisoarea pe care i-o trimisesem cu poemul lui Bembo. Poate donna Lucrezia o interceptase. Credeam că îmi luasem toate măsurile de precauţie pentru a o păstra secretă, alegând mesagerul în care aveau încredere Angela şi Giulio şi pe care nu-l văzusem niciodată vorbind cu Vittorio, aşa că m-am gândit că e puţin probabil

să se afle în slujba lui Cesare. Şi pusesem scrisoarea lui Bembo în cutia de bijuterii cu fund fals a madonnei, ca de obicei. Dar era imposibil să ştiu cu siguranţă.

– Ce zice? a întrebat Fidelma.

...era un german la Universitatea din Bologna... Dacă nu ne aflăm în centrul universului creat de Dumnezeu, atunci, de ce ne mai aflăm aici? Ce spunea într-adevăr? Ce era lumea lui, în care eram gata să aduc un copil?

– Oh, îmi scrie că fratele lui mai mic, Giovanni, tocmai a primit ducatul de Camerino şi că e foarte mulţumit de coroniţa şi de personalul care i-a fost dat pentru că poate juca aruncatul potcoavei cu ei.

Asta aflasem de la donna Lucrezia.

– Ştii că nu se poate merge mai departe cu abuzul de funcţii din partea papilor.

– Ce tot spui?

Smulgându-mi ochii de la scrisul lui Cesare şi mintea de la întrebările despre gândurile lui, m-am uitat în jos spre ea, la cum îşi luase genunchii ascuţiţi în braţe, la expresia ageră, luminată de ceva mai mult decât flacăra lumânărilor. Era un chip inteligent, însă urât, atât de urât.

– Fra Raffaello zice...

Eu am pufnit dispreţuitor, dar nu am descurajat-o şi a continuat:

– Fra Raffaello zice că e o reacţie în lanţ. A început cu Fra Girolamo,

dar el a făcut greşeala de a încerca să păstreze o legătură între spiritual şi temporal. Cele două trebuie separate. Slujitorii Domnului nu trebuie pervertiţi de deţinerea de proprietăţi sau de putere pământească. Biserica trebuie să se ataşeze iarăşi de principii ca sărăcia, castitatea şi la puterea rugăciunii.

– Şi sunt sigură că şi Cesare crede la fel. Aminteşte-ţi că a decis să părăsească Biserica tocmai pentru că nu-şi putea ţine jurămintele. Cel puţin nu e un făţarnic.

– Cu toate acestea, nu pare mai bun la a-şi ţine jurămintele de căsătorie.

Am roşit. M-am simţit de parcă mi-ar fi aprins cineva un vas cu jăratic în pântece, iar acum arunca flăcări care se întindeau. Dar nu era nimic neobişnuit, căci mi se întâmpla de câteva ori pe zi, sudoarea îmi dădea mâncărimi pe piele şi mă pişca acolo unde îmi apăruse în ultima vreme o iritaţie, în spatele genunchilor şi la subraţ. Toate însoţitoarele mele îi dădeau zor că trebuie să îndur tot cu bucurie, deoarece cu siguranţă înseamnă că am băiat.

– Îşi ţine jurământul faţă de Biserică. În calitate de general al armatei sale. Niciun altul nu a mai avut atât succes în a aduce statele papale sub controlul său.

– Sub stăpânirea lui? În niciun caz a Papei, cred.

Deşi nu se recunoştea nimic în mod deschis, era general acceptată opinia că Cesare îşi îndreptase atenţia mai departe de Romagna, spre Bologna, chiar spre Florenţa şi Veneţia. Franţa şi Spania ciondănindu-se din nou pe Neapole, el se va face rege al Italiei, în timp ce acestea se întorseseră cu spatele, şopteau unii.

Şi mă gândeam că va avea nevoie de un moştenitor.

– Aşadar, el face exact ce vrei tu şi Fra Raffaello al tău să se facă. Ia statul de la Biserică.

Ochii Fidelmei, negri şi, dacă mă uitam bine, chiar frumoşi, deşi proeminenţi, aruncau priviri hăituite împrejurul camerei:

– E bine pentru tine că sunt căptuşiţi pereţii, a zis ea. Nu-mi vine în cap nici măcar o persoană care ar vrea să te audă vorbind astfel. Mă îndoiesc că... amantul tău ar spune-o chiar aşa pe faţă.

Mă simţeam neghioabă, eu, preferata Romei, amanta lui Valentino, fraierită de provinciala asta cu oasele ascuţite.

– Desigur că nu face nimic de genul ăsta. Sunt obosită. M-ai ameţit cu atâta vorbărie serioasă la ora asta târzie din noapte.

– Atunci, stinge lumânările şi dormi.

Am suflat în lumânări şi m-am urcat în pat, dar nu am putut adormi şi se pare că nici Fidelma nu putea. După o scurtă tăcere, întreruptă doar de foşnetul aşternuturilor când încercam să-mi găsesc o poziţie bună pentru pântece, iar Fidelma să-şi culcuşească oasele pe podea, a zis:

– Tata spune că papa a pus un bir pentru evreii din Roma, care trebuie să plătească pentru jocurile lui Cesare. Că lăzile Sfântului Petru nu mai fac faţă cererii de a reconstrui oraşele şi de a cumpăra oşti noi din Burgundia pentru a le dărâma din nou.

Spre deosebire de mine, Fidelma păstra legătura cu familia ei.

Dar nu am dat crezare spuselor tatălui Fidelmei. Papa va face ce

făcuse mereu. Se va împrumuta de la oameni cum se împrumutase tatăl meu de la compatrioţi spanioli înainte de a fi evrei, iar ei se vor bucura să-l împrumute. Cardinalii mai în vârstă mureau tot timpul şi-şi lăsau averile Sfântului Scaun, iar cei numiţi să-i înlocuiască plăteau frumuşel pentru pălăriile lor stacojii. Se găseau mereu bani să plătească împrumuturile şi, deşi papa nu arăta prea mult interes, făcea, totuşi, daruri generoase.

Cu cât mi se apropia sorocul, aşteptarea în sine parcă îmi sorbea toată vigoarea. Nici când madonna a venit în camera mea într-o zi, ţinând în mână o pungă de un verde-chiparos, brodată cu fir de aur şi cu blazonul lui Cezare, nu am putut arăta mai mult decât o curiozitate leneşă. Mă durea spatele, sânii îmi erau încinşi şi dureroşi, picioarele, umflate şi trebuia să mă sprijin de Angela pentru a-mi ţine echilibrul, în timp ce-i făceam o plecăciune madonnei. Iritaţia se răspândise până la coate, iar mâncărimea era de nesuportat. Îmi doream să mă îmbăiez în apă rece, dar nici nu se punea problema, deoarece răceala apei mi-ar fi putut scădea şansele de a da naştere unui băiat. Ca să fiu sinceră, în acel moment, amintirea lui Cesare şi plăcerea întreruptă pe care mi-o oferise mai degrabă m-ar fi iritat decât m-ar fi emoţionat.

– Tâmplarii au adus leagănul, a zis madonna, încercând cu vârful pantofului umplutura pusă la uşă pentru a ţine curentul afară. Aş vrea să-l vezi, dar e prea mare ca să-l putem aşeza aici comod. Am ţine uşa deschisă prea mult. Stâlpii sunt împodobiţi cu heruvimi, iar baldachinul e pictat ca un cer de primăvară, cu păsările şi nori albi şi pufoşi. Şi mai are şi un mecanism ingenios, ca să poată fi legănat cu piciorul, aproape fără sforţare. Am făcut proba cu Fonsi. Are aproape greutatea unui nou-născut. Avem puf de lebădă cât pentru două

plăpumi, aşa că, doamnelor, mai puţine pariuri şi mai mult brodat!

Un murmur de încuviinţare a fost însoţit de cărţile aruncate pe masă.

– Am ceva pentru tine, a continuat ea, înmânându-mi trăistuţa de catifea. Deschide-o, a poruncit când eu o tot pipăiam pe dinafară, sperând, împotriva oricărei logici a simţurilor, că poate o fi o scrisoare înăuntru.

Am deschis-o slăbind şnururile aurite cu unghiile. Pătrunzând înăuntru, mâna mi s-a strâns în jurul unei pietre, nu prea mare, poate cât un ou de ciocârlie, montate pe un postament fin lucrat din aur şi bătut cu diamante. Când o trăgeam afară, a scos un susur uşor ca vuietul valurilor care trec peste pietriş.

– E piatra vulturului, a zis madonna când eu ridicasem cristalul cu lapte şi apă în lumina lumânării.

Abia am putut desluşi în centrul gol mici frânturi care străluceau şi foşneau în timp ce îl întorceam pe toate părţile.

– Vezi, e ca un mic pântece plin de seminţe strălucitoare. Are proprietăţi benefice şi reduce durerile facerii şi uşurează naşterea. Fratele meu a trimis-o. Îţi va face copilul să strălucească. Trebuie să-l ţii întotdeauna pe partea dreaptă.

Şi, imediat ce a spus asta, am ştiut că e propria ei născocire. Găsise piatra la vreun şarlatan din Via dei Volte şi pusese să se brodeze blazonul lui Cesare pe pungă. M-am simţit într-o capcană, prinsă iute în reţeaua care-i lega pe cei doi cu un căluş făcut din toate cuvintele şi gândurile ce treceau între ei. Nu aveam nicio scăpare. M-am ridicat în picioare şi m-am aruncat spre uşă. Mâneca mi-a luat foc de la flacăra

unei lumânări. Când m-am întors să sting focul cu piciorul, mi l-am prins în tivul de la *cioppa* şi am căzut.

Nu am simţit nicio durere când madonna, Angela şi celelalte doamne s-au repezit să mă pună pe picioare şi înapoi în pat. Nu s-au oprit nici măcar o clipă din agitaţie, umflând perne, îndreptând pătura din catifea roşie, tivindu-mi marginea mânecii, şi o senzaţie ciudată a început să se facă simţită la baza coloanei, o greutate care mi s-a răspândit între coapse, unde s-a odihnit ca o durere până ce am simţit nevoia acută de a urina. Mi-au adus oala. Mi-am ridicat fustele şi m-am ghemuit, sprijinită de subraţ de două dintre doamnele madonnei. În câteva clipe, oala a dat pe dinafară şi a udat covorul turcesc pe care stătea.

– Apa, am zis.

Glasul îmi era slab şi plângăreţ, deşi eram destul de calmă. În timp ce madonna se foia, dând ordine precum unul dintre sergenţii fratelui ei, am avut prima contracţie. Am simţit că o mână mi-a pătruns în pântece şi mi l-a stors ca pe o portocală. Apoi strânsoarea s-a înmuiat cât să mă facă să zâmbesc, gândindu-mă la imaginea pe care o ofer, şi cât să apuce moaşa, o femeie cu buze subţiri şi mâini mari, aspre, ca nişte lopeţi ruginite, să spună că rânjetul mi se va şterge în curând de pe faţă. N-avem nevoie de moaşe slabe de inimă, zisese madonna când o angajase pe femeie. Mă întrebam cum de sosise atât de repede. Aveam nebunească senzaţie că madonna o ţinuse ca într-o presă şi o scosese ca pe o cămaşă curată sau un cearşaf mare.

Plină de o energie prea mare pentru ca trupul meu să o suporte, am început să merg prin odăiţă, lovindu-mă de mobile, oprind bătaia nerăbdătoare din picior a însoţitoarelor mele, strigând la madonna că am nevoie de aer curat, că dacă nu scap dintre zidurile căptuşite voi

exploda ca un pepene stricat.

– Respiră adânc, mi-a poruncit moaşa când am avut următoarea contracţie.

– Ce să respir? Fum? am ţipat eu, aplecându-mă peste un scăunel al cărui spătar mi-a picat în mâini.

L-am aruncat spre moaşă. S-a ferit cu aerul uneia care avea experienţă.

– Bună treabă că tatăl nu e aici! a comentat ea spre donna Lucrezia.

Aceasta mi-a apăsat piatra vulturului în mână.

Mai târziu am început să mă simt obosită, spatele şi picioarele mă dureau, aşa că m-am întins pe pat. Probabil că am adormit, deoarece, când m-am trezit, covoarele fuseseră strânse de pe podea, iar scaunul pentru naşteri, înghesuit în mijlocul camerei. Vorbisem cu mama. Un cap de cocoşel, mi-a reamintit ea, trebuie să batem în cuie un cap de cocoşel deasupra uşii camerei de naştere, pentru a alunga duhurile care aşteaptă să pună mâna pe copil. Când deschideam ochii, Angela se ghemuise lângă mine, frecându-mi fruntea şi tâmplele cu o cârpă umezită în apă de trandafiri. Am apucat-o de încheietură. Lichidul rece îmi picura în ureche, făcându-mi vocea să sune de parcă îmi ieşea din cap.

– Am nevoie de un cap de cocoş, i-am spus.

– Pentru ce?

– E un obicei evreiesc, a zis Fidelma.

– Atunci, nu are ce căuta aici, a răspuns madonna.

– Scoate-o pe vaca aia deşirată de aici! i-am zis Angelei printre dinţii încleştaţi, în timp ce aveam o nouă contracţie.

Eram conştientă de privirea cenuşie, atentă a donnei Lucrezia.

– Trimite la bucătării după capul de cocoş, Angela. Dar trebuie să-i legăm de coapsa stângă şi rugăciunea Sfintei Margareta. Trebuie să facem tot ce putem.

Mă simţeam liniştită. O vreme, m-a ajutat să îndur mai uşor durerile. Unele ceasuri au trecut în zbor, altele lâncezeau. Când madonna a zis că trebuie să meargă să ia cina, deoarece ambasadorul imperial era în vizită şi îşi adusese şi soţia, m-am gândit că deja ratase o masă din cauza mea, iar grija ei m-a făcut să plâng tare, cu suspine aspre, care s-au transformat în mormăituri şi ţipete de durere când contracţiile îmi loveau abdomenul şi îmi scoteau aerul din plămâni.

– Nu pot! m-am smiorcăit către Angela când monstrul din pântece a luat o pauză. Vreau să mor.

– Ba nu vrei.

Era palidă şi transpirată, părul îi atârna în ochi şi i se lipise de obraji.

– Gândeşte-te...

S-a uitat de jur împrejurul camerei, de parcă lucrul la care trebuia să mă gândesc ar fi atârnat de pânzele de păianjen din colţuri sau ar fi dansat în fumul lămpilor:

– Gândeşte-te la cât de repede vei slăbi apoi şi vei avea rochii frumoase. Şi-l vei vedea pe Cesare.

Cred că am lovit-o. Am vrut să o fac să sufere cât sufeream eu. Dar cel mai mult, uitându-mă la faţa ei prelungă, gravă, cu ochii mari, nasul acvilin şi părul roşu, îmi doream să-l fac pe Cesare să sufere. Toate lunile de acceptare placidă, de scuze şi speranţe. Castele în aer. Castele în Spania. Am râs sau am ţipat. Lui nu-i păsa. Mă lăsase pe mâna lui Taddeo şi mersese mai departe. Eram ca un orăşel pe care îl cucerise în drumul spre altă destinaţie, un orăşel rupt şi lovit, lipsit de orice resurse şi lăsat în grija unui guvernator supus, căruia i se plătea un salariu.

– Crezi că o să-l mai las pe nenorocit să mă tăvălească vreodată? După toate astea?

Linişte, nemişcare, parcă întreaga cameră ar fi suferit un şoc. O voce care venea de undeva dintre umbrele mişcătoare şi-i putea aparţine oricăreia dintre doamne a zis:

– Nu poţi vorbi astfel despre duce.

– Dimpotrivă. Ţin minte că şi eu am vorbit despre ducele de Bisceglie cam în acelaşi fel când ni s-a născut fiul. Noaptea, toate pisicile sunt negre.

Deci madonna se întorsese. Cum merge?

Moaşa m-a apucat de glezne şi m-a tras jos din pat, până ce fesele mi se legănau pe marginea lui, apoi mi-a ridicat fustele, mi-a îndepărtat picioarele şi mi-a îndoit genunchii. Mâna pe care mi-a împins-o înăuntru mi-a trezit amintirea altor mâini, cele ale mamei care ferea flacăra lumânărilor de curent când le aprindea pentru Sabat, ale degetelor boante ale lui Mariam, pe care mi le înghesuia pe pielea capului atunci când îmi spăla părul de primul meu *mikveh*, ale

degetelor ştiutoare ale Angelei şi cele ale lui Cesare când îmi rodea sfârcurile şi îmi povestea cum îi descrisese don Cristoforo forma pământului preaiubitei sale regine.

– Capul e în jos, duchesa, iar calea naşterii, bine deschisă. Aş zice că e timpul pentru scaun.

Însoţitoarele m-au ajutat să mă dau jos din pat şi să merg spre scaun şi m-au ţinut acolo, întrucât nu era mai mult decât o structură în formă de V, cu spătarul jos şi fără braţe. În cele din urmă, cu stinghiile de lemn care mă împungeau în coapse, cu moaşa îngenuncheată în faţa mea, cu mâinile ei aspre, crăpate, făcute căuş pentru a primi copilul, cu un val de frică de neoprit de la următoarea contracţie a pântecelui, situaţia a devenit foarte clară. Aveam şaisprezece ani, eram necăsătorită şi urma să devin mamă. Cum aş fi putut creşte un copil? Eram prea tânără, prea obosită. Nu aveam o mamă care să mă îndrume. Trebuia să pun capăt acum; nu se putea întâmpla.

– Opreşte-te! m-am rugat eu, dar se părea că nimeni nu mă auzise.

– Mai împinge o dată, a zis moaşa.

– Acum, a zis madonna şi i-am simţit respiraţia pe gât.

Îngenunchease în spatele meu, cu mânile încrucişate peste sânii mei. Angela şi una dintre doamnele ferrareze mă ţineau de braţe.

– Împinge! Cât poţi de tare. Nu te las să aluneci. Piatra se află lângă tine şi am invocat-o pe Sfânta Margareta. Totul va fi bine.

Am împins pentru că nu mă puteam abţine şi pentru că tot ce conta pe lumea asta era să-mi scot din corp strigoiul. Dintr-odată, după multe luni în care fusesem doar gazda noii vieţi, în care contasem numai

fiindcă trupul meu avea de la sine înzestrarea de a purta copii, aşa cum natura creşte copacii, urzicile sau norii de ploaie, întrevedeam începutul şi mă zbăteam să ajung la el. Sângele îmi pulsa în tâmple, oasele îmi trosneau. Am inhalat miros de sare şi fier, de ceară de albine, camfor şi parfum stătut. Mi-am ţinut respiraţia şi am împins iarăşi, apoi am simţit cum plutesc pe aburii unei arome de apă cu lavandă, iscate de aripile îngerilor făurite din in scrobit. Gândul că mor îmi plutea prin creier şi îl examinam cu nepăsare.

– E băiat!

Chipul donnei Lucrezia a apărut deasupra mea, roşu şi strălucitor, cu părul despletit. Trebuie să-i aranjez părul, m-am gândit, dar eram prea obosită.

– Ai un băieţel fără cusur, Violante. Priveşte. Are chiar părul roşu. Oh...

– Ce? Ce este?

Am încercat să mă ridic, simţind duhoarea bolnăvicioasă a sângelui care-mi uda bandajele dintre picioare. Ceva din tonul ei a readus lumea la o concentrare încordată, plină de teamă.

– El e... însemnat.

Mi-a pus fiul în braţe. Încă nespălat, scâncea pe păturică, alunecos ca un iepure jupuit şi privindu-mă lung, fix, cu ochii de un albastru-închis. Părul de culoarea morcovului i se lipise de pielea capului în spirale, ca nişte cochilii turtite de melc, iar degetele lungi făceau gesturi complicate prin aer, de parcă trebuia să înveţe limitele mâinilor de om. Pe pielea de le coapsa stângă, chiar aşa cum

medalionul ce purta rugăciunea Sfintei Margareta îmi lăsase o urmă în carnea de pe coapsă, avea o pată albăstruie, ca o vânătaie. Semnul, am observat eu, avea forma Spaniei de pe harta tatălui meu. Surâsul din mine a ieşit la suprafaţă sub formă de râs.

– E *mancha mongolica*. Toţi cei din familia mea s-au născut cu ea, dar dispare până în al şaptelea an de viaţă.

– Dar ce înseamnă? E un blestem sau semn de noroc?

– Arată că e evreu, am zis, dar madonna parcă nu mă auzea.

Întorcându-se spre Elisabetta Senese, a zis:

– Spune-i notarului să-mi aducă registrul casei mele. Trebuie să notăm ora naşterii şi să-i facem horoscopul.

A întrebat-o pe moaşă:

– După lumânare, ai înscris ora când ai tăiat cordonul? La puţin după a optsprezecea oră, cred.

– Da, duchesa, cam la jumătatea drumului dintre a optsprezecea şi a nouăsprezecea. Şi o să vedeţi că i l-am lăsat destul de lung, ca să fie bărbat adevărat atunci când va creşte.

În cameră s-au auzit hohote de râs şi s-au făcut câteva glume deocheate. În această încăpere, în pântecele nostru plin de zăduf, renunţasem de mult să-i mai tratăm pe bărbaţi cu respect. Să lăsăm lumea să-i laude pentru că zămislesc fiii. Noi ştiam mai bine.

Apoi ceva a început să mă deranjeze, în mulţumirea mea de sine, ceva ce trebuia să fac, ceva sugerat de vorbăria despre cordoane şi tăieturi.

– Ce nume o să-i dai? a întrebat madonna, pe când una dintre femei mi-a ridicat copilul din braţe pentru a-l spăla şi a-l înfăşa.

Bris mila, asta era, nu-l puteam striga în niciun fel înainte de circumcizie, în a opta zi.

– Nu te-ai hotărât încă?

– Girolamo, am zis repede, simţind ochii strălucitori aţintiţi asupra mea şi zâmbetele în aşteptare ale femeilor creştine, ca tatăl meu.

M-am surprins chiar pe mine zicând acestea. Era adevărat că nu mă gândisem la nume. Presupusesem, undeva în străfundul meu, că am la dispoziţie cele şapte zile ale Facerii pentru a-i găsi un nume. Şi nici atunci nu m-aş fi aşteptat să-i dau numele tatălui meu.

– Bine. E foarte potrivit. Şi vei adăuga şi *Cesare,* bineînţeles.

Mi-am privit fiul întins în poala Angelei, care îl trăgea de braţe înainte să-i înfăşoare o bentiţă de in în jurul umerilor. Ochii îi devorau goliciunea desăvârşită, pe cale de dispariţie, aşa cum îl lăsase Creatorul, aşa cum El îl făcuse şi pe tatăl copilului.

– Iar Giulio, a zis Angela, Giulio trebuie să-i fie unul dintre naşi. Girolamo Giulio Cesare. Cum îţi sună?

– Aproape la fel de lung ca el.

– Va creşte şi-şi va învăţa numele.

Şi el va creşte desăvârşit, fără a-i fi luat nimic din ce i-am dat eu şi Cesare. Nu va creşte din chinuri.

– Vrei să-i fii naşă? am întrebat-o. Nu mă pot gândi la altcineva mai

potrivit.

Angela s-a uitat bănuitor spre donna Lucrezia, care i-a întors privirea.

– Eu sunt mătuşa lui, a zis ea. Mai bine să împărţim onorurile, să-i dăruim cât mai mulţi ocrotitori.

– Şi cadouri, a adăugat Angela. Ce ţi-ai dori la botez, prichindel? Linguriţe din argint? O bonetă din damasc? Un căluţ de lemn?

Se părea că niciuna din sugestiile ei nu-l impresionase pe Girolamo. Începuse să scâncească pentru că-i strânseseră mâinile şi picioarele, scoţând un sunet firav, nervos, magic, care îmi trezea furnicăturile laptelui în sâni.

– Dă-mi-l mie, am cerut, probabil că-i e foame.

Când l-am pus la sân şi am simţit că gura lui trage cu sârg de sfârc, un fel de forţă liniştită mi s-a răspândit prin trup, un sentiment plăcut de bine, care mi-a alungat strânsoarea din pântece şi jena pricinuită de cârpele îmbibate de sânge dintre picioare. Aplecându-mă să-i sărut căpşorul pufos, am fost copleşită de miracolul existenţei lui. Uitându-mă în ochii lui care nu clipeau, m-am întrebat ce gânduri adusese cu el din apele întunecate ale pântecelui şi dacă erau ale mele, ale lui Cesare sau ale lui.

Izbucnirea febrei în oraş a făcut-o pe madonna să hotărască imediat botezul lui Girolamo, cu mult înainte de reprimirea mea, ca lehuză, în sânul Bisericii. Cum mi-era imposibil să particip la ceremonie, a devenit şi mai important pentru mine să găsesc bărbatul potrivit care să-i stea alături ca naş şi am vrut să-l aleg pe Ferrante. Totuşi, de la

moartea Catherinellei, îmi fusese destul de greu să stau alături de el. Prezenţa lui era întruchiparea conştiinţei mele vinovate şi îmi acrea amintirile plăcute despre Cesare, dar ştiam că ce făcuse arătase curajul şi compasiunea pe care le-aş fi dorit pentru fiul meu şi pe care, aparent, nu le puteam descoperi în mine însămi. Doream ca noua viaţă a lui Girolamo să o răscumpere pe cea a Catherinellei.

Ferrante nu avea voie să mă viziteze în timpul lehuziei deoarece nu-mi era rudă, deşi îmi trimisese daruri, o boneţică din tafta şi o mantie pentru Girolamo, de un galben solar, cu franjuri stacojii şi o cutie din porţelan, cu dulciuri glazurate cu zahăr şi *pane bianchi*, pentru a mă ajuta să-mi recapăt puterile. Am încercat să-i scriu, dar când voiam să pun peniţa pe hârtie, rândurile de pe pagină păreau să se transforme în cercurile tatuate pe obrajii Catherinellei. Apoi, mă trezeam plângând, lacrimile picurându-mi pe foaie şi mâzgălind cuvintele.

Dintre bărbaţii de la curte, doar lui Taddeo, logodnicul meu, i se permitea să intre în camera de lehuzie. Aşa că, în cele din urmă, l-am rugat pe el să-i fie naş lui Girolamo. A roşit de plăcere şi nu m-a putut privi în ochi, şi-a întins buzele într-un zâmbet de peţitor nătâng când a încuviinţat, dar nu s-a lăsat indus în eroare. Am văzut cum i s-au aprins ochii când îmi spunea ce onorat e şi că astfel se va întări legătura cu fiul meu şi că-i va fi tată în toate, mai puţin de sânge.

Mai devreme în aceeaşi zi o corabie sosise de la Cesenatico. Fusese nevoie de şase catâri pentru a-i căra încărcătura până la docul castelului, îmi spusese Angela, cu glasul între emoţie, tachinare şi un fel de admiraţie precaută. Toată încărcătura mi-era destinată sau mai degrabă lui Girolamo şi venea sub supravegherea unuia dintre intendenţii casei lui Cesare. Camera mea deja înghesuită era acum plină ochi de darurile de la el, iar eu stăteam în vârful patului, cu

pruncul în braţe, de parcă ar fi domnit peste un bazar turcesc.

Erau metri de pânzeturi de toate soiurile, de la bumbac egiptean şi dantelă de Bruxelles pentru scutece până la catifele şi brocart împodobit, bun de rochii potrivite pentru mama moştenitorului ducelui de Romagna. Împăturite lângă leagănul lui erau draperii din damasc alb, brodate cu fir din aur cu semnele zodiacului, aşteptând să fie prinse de barele pilaştrilor. Un set de linguri din argint erau aşezat într-o *cuchiaiera* din fildeş şi email. Într-un colţ al încăperii, înghesuit în spatele unui fort din lemn, purtând steguleţe cu blazonul lui Cesare, stătea un flautist în livreaua aurie cu roşu a stăpânului său. Nu părea să vorbească italiana. Cred că era francez sau de pe undeva din Imperiu, însă ne-a dat de înţeles prin semne că are misiunea să-i cânte copilului ca să adoarmă.

Monede de aur erau împrăştiate pe pat ca o hartă a campaniilor lui Cesare, ducaţi veneţieni şi florini de Medici, *louis d'or* şi dubloni spanioli, monede din monetăriile din Urbino şi Pesaro şi unele însemnate cu cheile Sfântului Petru. Îl fascinau pe Girolamo, care se uita fără să clipească la forma discurilor strălucitoare pe cuvertura mea roşie. Taddeo se holba şi el, în timp ce se servea din dulciurile trimise de Ferrante.

– Cred că vom fi mulţumiţi, a zis el.

– Sunt convinsă că vom fi, dragul meu. Dar acum, dacă mă ierţi, Girolamo va trebui hrănit curând.

Era şi o scrisoare care însoţea darurile din Cesenatico, pe care mi-o îndesasem sub perne şi muream de curiozitate să o citesc. Imediat ce Taddeo şi-a luat rămas-bun şi a ieşit din cameră printre baloţii de pânză şi cutiile cu ceară parfumată, am scos-o şi am rupt sigiliul.

Nu era scrisă de mâna lui Cesare, ci de a secretarului său, Agapito.

Către onorabila şi virtuoasa monna Violante, aşa începea misiva şi am roşit tare, gândindu-mă la cum vor fi chicotit secretarul şi stăpânul lui când aleseseră să mi se adreseze astfel. Am continuat să citesc cu un fior în inimă, de parcă tot sângele cald din trup mi s-ar fi urcat în obraji.

Îţi trimitem cele mai cordiale felicitări şi rugăciuni de mulţumire pentru naşterea în siguranţă a fiului tău... Fiul tău, scrisese el, nu *fiul nostru* sau *al meu.* Ei bine, era doar precaut, alegându-şi vorbele cu gândul la marile interese ale familiei soţiei lui. Cu siguranţă că extravaganţa darurilor lui dovedea că îl recunoştea pe Girolamo ca vlăstar al lui, chiar dacă considera mai înţelept să nu o spună. Am citit rândurile în grabă pentru a găsi vreun semn, vreo frază codată care să-mi arate limpede mândria, plăcerea şi dragostea lui pentru mine.

Nu era nimic. Doar o jumătate de pagină de stupidităţi de convenţie, încheindu-se cu semnătura lui oficială, *Dux Valentinus*. Luptându-mă cu greutatea unei singurătăţi îngrozitoare, ce m-a copleşit brusc, m-am ridicat din pat, am străbătut camera şi am aruncat scrisoarea în foc. Am privit sigiliul de ceară sfârâind şi scoţând fum, taurul, cheile şi crinii topindu-se. Prea bine, m-am gândit, prea bine. Suntem doar eu şi Girolamo împotriva lumii.

– Lucrezia zice că se gândeşte la nunta ta.

Angela stătea întinsă alături de mine, citind scrisoarea de la ea, în timp ce eu îl alăptam pe Girolamo. Îmi petreceam aproape tot timpul cu el fie lipit de sân, fie întins pe genunchi pentru a-l legăna. Era un

copil foarte înfometat. La fel ca tatăl lui, spunea madonna, iar eu mă agăţam de gândul ei. Oricât de rece devenise Cesare faţă de mine, cel puţin nu negase paternitatea lui Girolamo în faţa surorii lui.

– Vrea să te mărite şi să te întorci la Curte. Îi e dor de tine şi de... serviciile tale speciale.

– Vrei să zici de serviciile mele de curierat. Putem vorbi pe şleau aici, Angela. Ne aflăm la marginile universului.

Eram în casa lui Taddeo din Occhiobello, la o zi de mers de Ferrara, destul de mult pentru ca o proaspătă mămică şi pruncul ei să călătorească în litieră. După-amiaza de august era fierbinte şi ne adăpostisem la umbra unei livezi împrejmuite, pe partea de miazănoapte a casei, cu spatele la râu şi la miasma ce plutea peste apele lui molcome. Albinele roiau, iar o fântână împroşca apă în grădina propriu-zisă, de cealaltă parte a zidului de cărămidă. Întinsesem pe jos un covor vechi şi ne tolănisem pe el, bucurându-ne de un picnic cu căpşuni şi vin Frascati rece, adus din pivniţă. Angela se lăsase în cămaşă, iar eu îl desfăcusem pe Girolamo din scutece, aşa că era liber să dea din picioare şi să-şi mişce mâinile în voie. Nu mă temeam că membrele îi vor creşte strâmbe. Devenea robust destul de repede, cel puţin în ochii mei, şi la fel de bine-făcut ca tatăl lui.

Donna Lucrezia o convinsese pe Angela să mă însoţească în noua mea casă, deoarece, spunea ea, va da greutate argumentelor pe care urma să i le aducă ducelui Ercole în favoarea unei căsătorii între verişoara ei şi Giulio, dacă o credeau pe Angela în stare să afişeze un comportament potrivit, reţinere şi loialitate faţă de prietena ei. În plus, ducele îl trimisese pe Giulio într-o misiune la Veneţia pentru a curta un cântăreţ la modă, Gian de Artigianova, şi a-l convinge să plece din slujba dogelui.

Când mi-l treceam pe Girolamo la celălalt sân, Angela s-a ridicat şi m-a sărutat pe obraz.

– Asta pentru ce a fost?

– Pentru că eşti atât de frumoasă. Ţi se potrivesc toate: copilul, câmpul... Încep să cred că ai putea fi fericită.

În absenţa lui Giulio şi Taddeo fiind plecat cu treburi la moşie în cea mai mare parte a timpului, zi de zi, eu şi Angela ne reluasem o mare parte din intimitatea de altădată.

– Vărul Cesare va fi foarte mulţumit de tine.

– Oh, oricum nu cred că-i va păsa prea mult.

Nu-mi venea să cred că spusesem asemenea cuvinte, dar ele pluteau în aerul dintre noi, printre fluturii şi firele de praf care dansau, iar eu nu eram altfel, ci doar mă aflam într-un alt loc.

– Nu-l recunoaşte pe Girolamo, ştii.

– Nu în aşa de multe cuvinte, poate. Nu e felul lui. Face ciudăţenii, nechibzuite, dar în adâncul sufletului e la fel de precaut şi de viclean ca un ţăran catalan, ca unchiul Rodrigo. Nu pariază niciodată fără a se eschiva.

– Bănuiesc.

Şi eu ajunsesem la aceeaşi concluzie, dar îmi stăruia teama că nu crede că Girolamo e fiul lui şi voiam să-l las în pace, pentru că astfel mă puneam la adăpost de încă o dezamăgire. Nu îmi permiteam să gândesc bine despre Cesare, nu-mi puteam risipi dragostea pe el

acum, că aveam un copil la care să mă gândesc.

– Ce daruri crezi că îmi va aduce Giulio din Veneţia? Am cerut doar o cutie de ceară cu aromă de vanilie, întrucât ştiam că Lucrezia i-a cerut o groază de lucruri şi Strozzi l-a înnebunit cu sfaturi despre unde să cumpere mai avantajos. Dar cu siguranţă că va aduce mai multe.

Am râs, dar ea vorbea serioasă. Deşi darurile lui Cesare nu-mi dovedeau nimic, cele ale lui Giulio erau totul pentru Angela, fiind făcute din inimă.

– Vai, Violante, aş fi vrut să ne căsătorim înainte să plece. Astfel ne-am fi putut petrece luna de miere în Veneţia. N-ar fi minunat? Îmi doresc să merg acolo.

– Vom merge. Madonna spune că vom merge toate la toamnă, deoarece don Alfonso doreşte ca el să-l însoţească. Mă aştept ca tu şi Giulio să vă căsătoriţi până atunci, aşa că vei avea şi luna de miere.

L-am răsucit pe Girolamo şi l-am pus pe covor să doarmă. A scâncit puţin până ce Angela l-a gâdilat pe burtică cu o pană şi l-a făcut să râdă. Apoi ea şi-a întors pana spre mine, trasându-mi o linie fină de la gât până între sâni, îndepărtându-mi mâinile când am încercat să-mi strâng pieptarul. Am cuprins-o cu mâinile, am sărutat-o pe gură şi mi s-a părut că văd, cu ochii înceţoşaţi de apropiere, chipul cu oase fine al iubitului meu.

Încă stăteam întinse pe covor, moţăind una în braţele celeilalte, cu Girolamo adormit alături, când l-am auzit pe Taddeo strigându-mă. Ridicându-mi braţul Angelei de pe umăr, am sărit în picioare, îndreptându-mi hainele şi netezindu-mi părul care îmi intra în ochi. Ea a mormăit ceva, s-a întors pe parte cealaltă şi s-a culcat la loc.

– Ridică-te! am şuierat eu, luând corsetul şi aruncându-l spre ea.

Girolamo începuse să plângă când ea s-a ridicat, frecându-se la ochi. L-a luat în poală şi a început să-l îmbrace. Întotdeauna se împotrivea când venea vorba de înfăşat, aşa că scâncetele s-au transformat în urlete în toată regula.

– Dă-mi-l mie. Mai bine ai pune ceva pe tine.

Privirile ni s-au întâlnit şi am chicotit ca două şcolăriţe prinse zbenguindu-se.

– Aici erai!

Am văzut că Taddeo încerca să zâmbească în faţa priveliştii pe care o înfăţişam eu, cu părul despletit şi veşmintele dezordonate, şi la vederea copilului gol din braţele mele. Madonna pastorală. Dar părea incapabil să-şi stăpânească trăsăturile chipului. Gura i se întinsese mai mult într-o grimasă decât într-un surâs. Nu voia nici să-mi susţină privirea, nici să se uite direct la Angela. Cu obrajii şi gâtul înroşiţi brusc, m-am întrebat dacă stătea în grădină de mai mult timp decât crezusem noi şi dacă ne văzuse împreună pe mine şi pe Angela. Ei bine, nu era un păcat; era păcat doar dacă se petrecea între bărbaţi, deoarece femeile nu dispuneau de mijloace trupeşti de penetrare. Mi-am ridicat bărbia sfidătoare.

– Am făcut un picnic, i-am spus. O cupă de vin?

– Ce...? Nu... Eu... Eu am veşti.

Tonul lui mă umplea de presimţiri sumbre. Vorbele lui au căzut ca nişte picături de gheaţă în căldura toropită a după-amiezii. Angela şi-a încheiat corsetul şi s-a ridicat, şi-a tras fusta, iar eu l-am ţinut pe

Girolamo la piept, ca pe un scut.

– Va trebui să plecaţi. Amândouă. Imediat. A murit papa, şi-a dat drumul Taddeo.

– Unchiul Rodrigo? Nu se poate! a zis Angela, dar desigur că se putea.

Avea peste şaptezeci de ani. Angela a început să tremure, bâjbâind cu degetele prin dantela fustei. Scotea suspine mici, ascuţite, printre buzele strânse, apoi a deschis gura şi a început să ţipe. Am încercat să-i pun mâna pe umăr ca să o liniştesc, dar Girolamo se zbătea şi plângea atât de tare, că aveam nevoie de ambele mâini pentru a nu-l scăpa din braţe. În tot vacarmul, abia am auzit remarca lui Taddeo:

– Otrăvit, a zis. Se spune că şi ducele va muri.

– Ducele? Vrei să zici...?

Creierul îmi era încet şi păstos, ca un burete umed. Îi absorbise cuvintele, dar nu le putea înţelege.

– Cesare, a zis Taddeo, tuşind de jenă pentru că era neobişnuit să folosească numele de botez al lui Cesare. Probabil că deja a murit.

Mi-am strâns copilul atât de tare, că mi-am imaginat cum coastele lui micuţe mi s-au topit în mâinile ca nişte gheare. A icnit şi a tăcut brusc. M-am pregătit pentru atacul de panică, dar nu a venit. În schimb, simţeam o furie rece, raţională, mânioasă, care mă îndemna să-l lovesc pa Taddeo şi în acelaşi timp mă prevenea că nu ar fi cea mai înţeleaptă faptă.

– Nu a murit. Aş fi ştiut, dacă ar fi murit. Nu va muri.

Poate molipsit de calmul meu nemilos, Taddeo a reuşit în cele din urmă să mă privească în ochi:

– În ceea ce ne priveşte pe noi doi, madam, poate să fie şi mort. Ce putere mai are fără tatăl său? Cât va trece până când cei pe care i-a uzurpat se vor târî înapoi în oraşele lor, iar el va fi azvârlit ca un gunoi în Tibru, într-o noapte întunecată? Sau fratele lui, Gandia?

– V-aş sfătui să vă retrageţi cuvintele, dacă nu vreţi să sfârşiţi înecat, sire. Ochii şi urechile lui milord sunt peste tot.

Angela, o Borgia de la părul roşu închis până în vârful degetelor de la picioare, care se încălecau deoarece prefera pantofii cu vârf ascuţit, şi-a îndreptat umerii şi şi-a şters nasul cu dosul mânecii.

– La fel ca cei care îl iubesc, a adăugat ea, punându-şi braţul în jurul taliei mele şi fixându-l pe Taddeo cu o privire de o sinistră nepăsare, care m-a făcut să mă gândesc la cum ar fi arătat Cesare în timp ce asculta la uşa sufrageriei de sus, în Senigallia.

– Dragostea, a zis Taddeo cu un glas plin de regret, dar şi de scârbă, de om care a descoperit că statuia antică a unei Venus pe care îşi pusese ochii nu e decât un fals modern, este cumva asemănătoare ştiucilor mele. Aruncă puţină sare în eleşteiele lor şi vor muri toate.

– Atunci, nu aţi intenţionat niciodată să vă căsătoriţi cu mine? Ştiaţi că tatăl ducelui e în vârstă şi ar fi putut muri în orice clipă.

– Faceţi-mi onoarea şi nu vă îndoiţi de cuvântul meu, madam. Nu mi-am ţinut făgăduiala, chiar dacă ducele vostru nu şi-a recunoscut bastardul?

Acum am simţit lacrimi în ochi, o durere care îmi strângea gâtlejul,

dar m-am sprijinit mai aproape de Angela şi m-am luptat cu ele.

– Atunci, ce s-a schimbat?

– Otrava, madam, otrava. Asta îmi spune că ducele s-a întins mai mult decât îi era plapuma. A devenit neatent. Oamenii neatenţi îşi pierd statele la fel de uşor cum ar pierde o pereche de şosete sau ar arunca zarurile.

– Vom vedea ce are donna Lucrezia de zis, a spus Angela.

– Îndrăznesc să spun că, în sfârşit, va face cum îi va porunci soţul ei.

– Vino, Violante, să ne întoarcem la Ferrara.

M-a împins în faţa ei, întorcându-i spatele lui Taddeo, ridicându-şi capul dispreţuitor.

– Ne veţi da cai, ser Taddeo, doar pentru a grăbi ceasul când nu ne veţi mai avea în ochi.

Nu a răspuns imediat şi, deşi am refuzat să mă uit înapoi, am simţit că în el se dă un fel de luptă; parcă tulburase aerul gros, parfumat de la mirosul de piersici, în timp ce treceam prin el. Apoi a spus mai blând:

– Poţi lua trăsura mea, Violante, şi orice provizii aveţi nevoie pentru călătorie.

Chiar şi un fals poate valora ceva, dacă e îndeajuns de bun.

Când am sosit în Ferrara, am găsit castelul părăsit, deoarece Curtea se mutase la Medelana. Am trimis trăsura înapoi la Occhiobello şi am

pornit pe drumul spre munţi, călărind ca bărbaţii, cu scări, ca două adepte ale taberelor, spunea Angela, dar eu cred că ne întrebam amândouă dacă viitorul nostru, dintr-odată terifiant şi gol, ne rezervă o astfel de situaţie. Nu aveam escortă şi era probabil ca viitorul să nu ne rezerve mai mult decât o bandă de hoţi cu cuţite lungi şi ochi ageri la vederea harnaşamentelor scumpe. Dar drumul era liniştit şi aerul, tot mai curat pe măsură ce ne îndepărtam de oraş şi urcam departe de câmpia râului. Chiar cântam din când în când, pentru a-i face pe plac lui Girolamo, care stătea într-un coş roşu, legat de oblâncul meu. Angela îi spunea Moise.

La Quartexana era un han pe care îl ştiam, unde grupurile care călătoreau din Ferrara spre Medelana făceau popas de obicei. Eram de părere să ne oprim acolo doar cât să ne schimbăm caii, dar Angela stăruia să rămânem peste noapte. Ar fi fost o nebunie să călătorim după ce se întunecă.

În salonul hanului, zvonurile erau în floare. Deşi ne-am aşezat într-un separeu pentru a lua cina, conversaţiile comesenilor noştri se auzeau foarte limpede prin perdelele trase, cuvinte fierbinţi, din cauza cărora îmbucăturile noastre aveau gust de praf şi pulbere.

– Cică Sfântul Părinte ar fi făcut un pact cu diavolul pe patul de moarte.

– Prin duhovnicul lui, el, dintre toţi oamenii...

– Cerând încă vreo câţiva ani, am auzit.

– Şi diavolul s-a arătat lângă el sub forma unei maimuţe negre.

– Se zice că bătrânul beţivan era aşa de umflat, că n-au putut să-i bage

cadavrul în sicriu.

– Şi oamenii ducelui i-au jefuit în aşa hal apartamentele, că nu au mai avut veşminte în care să-l înmormânteze.

Încercând să-mi îndes pe gât carnea de oaie aţoasă pe care o pregătise soţia hangiului cu o înghiţitură de vin, m-am uitat la Angela şi mi-am văzut propria nenorocire reflectată pe chipul ei nefericit. Când o fi murit papa? mă întrebam. Nici măcar zvonurile nu pot călători decât cu viteza unui cal rapid. Chiar dacă Cesare mai era în viaţă când veştile despre moartea tatălui său au părăsit Roma, ar putea foarte bine să fi murit şi el până acum, suspendat ca un diavol între ultima suflare şi primele şoapte ale poveştilor care vor deveni legendă. Îmi închipuiam că ceilalţi oaspeţi vorbeau astfel doar ca să-i auzim noi. Eram sigură că ştiu cine suntem. Perdeaua care ne ferea de ei era oarecum transparentă pentru ei, dacă nu pentru noi. Eram batjocorite, degradate, lipsite de apărare.

– Ar trebui să ne continuăm drumul astă-seară, i-am murmurat Angelei, pe jumătate înecată de o îmbucătură de zgârci. Nu suntem în siguranţă aici.

– Nu ştie nimeni cine suntem, draga mea, de unde să ştie? Şi jur că mă apucă un clănţănit de dinţi dacă mai călătorim deseară.

Mi-a surâs stăruitor:

– Imaginează-ţi cum ar fi să mă prezint în faţa lui Giulio ca o hârcă fără dinţi.

– Crezi că a murit şi Cesare?

– Cesare? Are o constituţie de taur şi o digestie pe măsură. Mă

îndoiesc că s-a născocit otrava care să-l ucidă.

M-am gândit la copilul bolnav pe care mi-l evocase madonna, care trăise cu pâine înmuiată în lapte de capră, căutând aerul în după-amiezile fierbinţi, cu buzele şi unghiile albastre ca porumbarii.

– Cine a încercat o dată va încerca din nou. Cu ceva mai sigur. O lamă sau *garotta.*

Erau şi preferatele lui.

– Dacă au încercat – şi ţine minte, nu ştiam sigur –, nu vor mai avea o a doua şansă. Hai, suntem istovite. Dimineaţă lucrurile nu vor mai părea aşa de sumbre.

Avea dreptate. Era imposibil, chiar după micul dejun al proprietăresei, cu pâine de secară, mai potrivită pentru tălpi de pantofi decât să fie mâncată, şi brânză sărată care-ţi înţepa limba, să nu ne simţim încrezătoare. Marginile drumului erau acoperite de floricele, pernuţe parfumate de ochii-şoarecelui şi ienupăr, genţiene ca nişte fulgi de un albastru neprihănit, cioplite de pe chipul cerului. Pietrele de un cenuşiu şters se sfărâmau ca zahărul sub copitele cailor şi, când ne-am oprit să ne potolim setea, apa din izvorul ce curgea lin avea gustul aerului curat de pe dealuri. Dar când am tropăit pe poartă şi am intrat în Medelana, ne-am uitat în sus la vila care domina panta de deasupra oraşului şi m-am cutremurat când am văzut zidul înalt ridicându-se orb ca o cortină, străpungând cerul de un albastru fragil, ca oul de prihor.

Am fost întâmpinate de Ippolito. Stând în mijlocul curţii, cu sutana lipită de picioare în adierea prăfoasă, l-a alungat pe grăjdar şi ne-a ţinut el însuşi caii când am descălecat. Deşi i-a adresat un zâmbet de

formă lui Girolamo, pe care nu-l văzuse încă, când eu îl ridicam din coş nu a făcut nimic să-şi ascundă purtarea sumbră, preocupată. N-a sărutat-o pe niciuna dintre noi, nu a comentat nimic despre sosirea noastră fără escortă, fără pălării şi arse de soare ca două ţărănci.

– A trebuit să-i spun, a zis el. Dumnezeule mare, mi-am dorit ca voi două să fiţi aici! A fost îngrozitor. Am crezut că a înnebunit. Amintindu-mi de scenele din Belfiore când a primit veştile despre invazia lui Cesare din Urbino, îmi venea uşor să-l cred. Şi singurele pe care le-am găsit să se descurce cu ea au fost Fidelma şi Elisabetta Senese, aia cu capul sec.

– Ne vei conduce direct la ea? a întrebat Angela.

Nu trece nimeni la subiect?

– Ce veşti despre Cesare? Am început eu.

Ippolito a clătinat din cap.

Încă şovăittoare după lungile ceasuri de călărit, picioarele ameninţau să mă lase de tot. Împiedicându-mă de un fir desfăcut din fustă, îmi doream să cad, să-mi odihnesc obrazul pe lespezile reci, tociteşi să nu mă mai ridic niciodată.

– A primit o scrisoare de la Cosenza azi de dimineaţă. Cesare rezistă, dar e pe muchie, după câte se aude. A pus Vaticanul sub stare de asediu. Nimeni nu are voie să intre sau să iasă, nici chiar pentru înmormântarea Sfinţiei Sale. Michelotto e la conducere. Se zice că Cesare aiurează mai tot timpul. Cosenza face tot ce poate ca să-l încurajeze, dar, citind printre rânduri, pare-se că s-a coborât Infernul lui Dante acolo.

– A fost de la otravă? a întrebat Angela.

– Cosenza nu crede. Doctorii sunt de acord că a fost febra malariei. Se pare că a fost o vară foarte rea. Cosenza zice că, Cesare ţinându-i pe toţi închişi în palat, chiar în dormitorul lui, necazul e că n-are cine să facă un anunţ, astfel că bârfitorii şi-au luat liber să răspândească zvonurile.

– Înseamnă că nu mai judecă cum trebuie, a zis Angela, cu o notă monotonă de glasul hotărât. Cardinalul Cosenza era un vestitor de încredere, un bătrân prieten loial casei de la Santa Maria in Portico şi cardinal la palat de multă vreme.

– Dar se poate face bine. Mulţi supravieţuiesc febrei malariei, iar el e tânăr şi puternic.

– Oh, Violante, dacă dragostea ta ar fi fost un leac, s-ar fi făcut bine deja.

Angela a râs şi m-a strâns de braţ, dar Ippolito părea întunecat şi preocupat. Inimile femeilor nu aveau loc în gândurile lui.

– Cine se află aici? a întrebat Angela, încercând să pară relaxată, în timp ce urcam scările din curte, late şi deloc abrupte, spre primul etaj a cărui arcadă era sufocată de frunzele de bourgainvillea pline de praf. Florile se scuturaseră toate, fiind o vară târzie.

– Giulio e la Belriguardo cu tatăl nostru. Alfonso şi Ferrante sunt şi ei acolo. Eu sunt aici doar pentru că a trebuit să aduc veştile despre tatăl ei.

A râs macabru:

– Fiind preotul familiei, s-au gândit probabil că sunt cel mai potrivit să-i aduc alinare.

– Şi ai făcut-o? a întrebat Angela cu dezamăgire în glas.

– Vezi şi singură.

S-a oprit înaintea unei uşi închise şi a bătut. Am aşteptat. A bătut din nou, mai stăruitor. Uşa s-a deschis puţin şi chipul istovit al dalmatei s-a ivit dintre umbre.

– Spune-i stăpânei tale că verişoara ei şi monna Violante sunt aici, a zis Ippolito, vorbind dinadins tare, de parcă asta ar fi făcut-o să înţeleagă.

Neputinţa dalmatei de a vorbi sau de a înţelege italiana se transformase, mi se părea mie, dintr-un act de voinţă, un mod de a nega zgarda din jurul gâtului şi de a-şi ţine liber drumul spre casă în sinea ei. Faţa i-a dispărut iarăşi, ca o lună palidă înghiţită de nori. Ippolito a împins uşa şi s-a dat la o parte pentru a ne lăsa să trecem.

Toate obloanele de la ferestre erau trase şi la început nu am văzut nimic. În timp ce ochii mi se obişnuiau cu bezna, mi-am dat seama că, de fapt, nu prea era nimic de văzut. Camera era fără mobilă, cu excepţia unei saltele pe podea, sprijinită de perete. Acolo stătea madonna cu genunchii în braţe, cu părul lins atârnându-i de-o parte şi de alta a feţei. Rochia era din in negru şi aspru, cămaşa fiind roasă în locul unde fusese smulsă dantela. Nu purta alte bijuterii în afară de verighetă şi avea o cruce desenată cu cenuşă pe frunte, în semn de doliu. Nu eram sigură că ne observase, însă când a privit spre noi i-am văzut albul ochilor strălucind o clipă într-o rază din soarele după-amiezii, care pătrunsese printr-o gaură din obloane, apoi a privit din

nou în altă parte.

Am făcut o reverenţă.

– Angela, a zis madonna!

Vocea îi era răguşită de la plâns. Vorbele îi păreau suspine, de parcă durerea dinlăuntrul ei se revărsa pe dinafară când deschidea gura. Vom vorbi mai târziu. Deocamdată am chestiuni de discutat cu Violante. Singure.

– Dar...

– Mai târziu. Du-te şi răcoreşte-te. Schimbă-ţi hainele. Tot drumul ăsta călare probabil că te-a epuizat.

De unde avea amănunte despre călătoria noastră? Angela mi-a aruncat nedumerită o privire neajutorată şi s-a retras. Făcându-mi semn să stau lângă ea pe saltea, madonna a continuat:

– Încă nu pot da ochii cu ea. Mă va întreba despre Giulio şi, vai, Violante, am făcut totul pe dos.

– Pe dos, madonna?

– Când a venit Alfonso să-mi ofere condoleanţe, nu ar fi trebuit să-l las să plece, ar fi trebuit să mă agăţ de el. Acum îmi complotează toţi căderea la Belriguardo. Ştii că deja a început să se şoptească că mariajul meu e în afara legii, deoarece nu am divorţat cum se cuvine de Giovanni Sforza.

– Oh, madonna, e o bârfă veche. Doar nu vă închipuiţi că ducele Ercole şi-ar pleca urechea la aşa ceva. Nimeni nu poate dovedi acum

că s-a consumat într-un fel sau altul.

– Întotdeauna a existat cuvântul lui Giovanni. Cât timp a trăit tata, nu l-a luat nimeni în serios. Acum, totuşi... Doamne Dumnezeule, îmi doresc să fi vorbit cu Cesare, îmi doresc... Crezi că mai e în viaţă?

Începuse să se legene înainte şi înapoi ca o nebună. Alături de ea erau un urcior şi o cană din pământ. I-am turnat apă şi i-am dat-o, mai mult ca să-i distrag atenţia de la speculaţiile morbide decât ca să-i potolesc setea. S-a uitat la cană şi a clătinat din cap. Chiar atunci, Girolamo, care dormise cuminte, legănat în coşul legat pe spatele calului, s-a trezit şi a început să scâncească.

– Oh, lasă-mă să-l văd! a exclamat madonna. Cred că a crescut mult la ţară.

– Îi mulţumesc Domnului că-l ţine puternic.

– Dă-mi-l, lasă-mă să-l ţin în braţe.

I l-am pus în braţele întinse şi imediat scâncetele au lăsat locul unor urlete.

– Îmi pare rău, probabil că îi e foame, am zis.

– Prin el trăieşte tatăl lui.

L-a sărutat pe frunte şi mi l-a dat înapoi:

– Hrăneşte-l, a zis cu un zâmbet blând şi melancolic. Dacă i-aş fi putut dărui un fiu lui Alfonso, lucrurile ar fi cu totul altfel acum, pentru mine şi pentru Angela.

– Deci nu vă aşteptaţi ca ducele să-i îngăduie căsătoria cu Giulio?

Donna Lucrezia a clătinat din cap.

– Chiar dacă Cesare îşi revine, cât teren a pierdut? Dacă vom avea un papă ostil, care nu-l va numi din nou gonfaonier? Della Rovere vrea scaunul Sfântului Petru şi are mulţi susţinători şi nici pic de dragoste pentru Cesare.

– Şi Cesare are susţinători. Cu siguranţă că se găsesc destui cardinali ale căror voturi să-l ţină în şah pe Della Rovere.

– Întotdeauna a încercat să se asigure de asta. Noi... el a încercat să se pregătească pentru moartea papei. Era un om bătrân, deşi nu s-a comportat niciodată aşa, nu? Dar cine s-ar fi gândit că Cesare va fi el însuşi atât de aproape de moarte când se va întâmpla? A fost un as pe care Doamna Soartă l-a ţinut bine ascuns în mânecă. Şi Della Rovere e deştept, la fel de deştept ca Cesare, probabil, şi are prieteni în Franţa.

Mi l-am pus pe Girolamo la celălalt sân, cutremurându-mă întrucât sufeream de dureri de sfârcuri. Copilul sugea cu putere, fără să-i pese de maică-sa.

– Foi de varză, a zis madonna.

– Am încercat, am răspuns, deşi mă gândeam la altceva.

– Della Rovere nu are legături de sânge în Franţa, spre deosebire de Cesare. Fiica lui are sânge regesc francez în vene.

Am încercat să păstrez un ton oarecare, dar era clar din privirea înţelegătoare a madonnei că nu reuşisem. Am tăcut un moment, lumina scurgându-se printre obloane, de culoarea aurului învechit şi a caiselor, singurele sunete din încăpere fiind cele pe care le scotea

Girolamo în timp ce îl alăptam. Apoi donna Lucrezia a oftat, s-a întins să atingă cu vârfurile degetelor buclele pufoase şi arămii ale copilului.

– Trebuie să faci ceva pentru mine, a zis. Va fi periculos, dar tu eşti mai potrivită ca oricine. Trebuie să mergi la Roma.

– La Roma? Eu?

– Trebuie să te duci în locul meu la fratele meu, Violante.

A râs amar o clipă:

– Ştii, înainte să venim aici din Ferrara, dragul de messer Pietro a căzut bolnav de febră. Alfonso era plecat, iar eu am mers să-l văd. Am stat pe marginea patului şi i-am dat o fiertură din coajă de salcie pentru a-i scădea temperatura. I-am şters bărbia şi i-am mângâiat părul, iar el m-a ţinut de mână şi mi-a spus că ar muri din dragoste pentru mine. Lucruri simple, dar primejdioase.

– Da, madonna, foarte.

Dar deja eram atât de şocată că îmi spusese să merg la Roma, că nu simţeam cu adevărat urmarea sincerităţii ei în legătură cu aventura pe care o avea cu Bembo.

– Iar acum lumea s-a întors şi eu sunt mai în siguranţă îngrijindu-mi amantul decât pe iubitul meu frate. Nu-mi pot periclita şi mai mult poziţia aici mergând la el. Dacă... când îşi va reveni, va avea nevoie de prieteni ca Este. Aşa că trebuie să te duci tu în locul meu. Are afecţiune pentru tine...

– Şi pentru multe femei, madonna.

– Deşi nu-mi vine în minte alta pe care s-o fi văzut salvându-i sora în timpul unei crize. Întâmplarea e în măsură să-i dea încredere în tine ca vindecătoare, ceea ce contează acum mai mult decât... ei bine... alte lucruri. Şi Violante...

– Da, madonna?

– Nu trebuie să te întorci.

– Jur că nu mă veţi mai vedea în Ferrara până când Cesare nu se va simţi bine iar. Madonna, sunt onorată de încrederea pe care mi-o acordaţi...

– Am vrut să zic că nu trebuie să te întorci nici atunci când fratele meu va fi vindecat. Nu mă va ajuta să-mi păstrez poziţia, dacă sunt bănuită că-l adăpostesc pe copilul din flori al fratelui meu.

– Oh... da... înţeleg.

– Du-te la familia ta. Copilul va fi în siguranţă acolo.

– Vreţi să spuneţi că nimeni nu-l va căuta pe fiul ducelui de Romagna în casa unui evreu.

– Înainte să-ţi laşi limba aia ascuţită să ţi-o ia pe dinainte, fetiţo, gândeşte-te că nu ai fi mama fiului ducelui de Romagna dacă nu ţi-aş fi arătat bunătate. Chiar tot ce spunem noi, cei din familia Borgia, trebuie să aibă un dublu înţeles? Nu se poate ca, fiind văduvită de familia mea răspândită în toate zările, să pun pur şi simplu preţ pe familie?

– Îmi pare rău, madonna.

– Trebuie să pleci cum se crapă de ziuă şi avem multe de pus la cale. Trimite-l pe Sancho la mine. Îi voi porunci să-ţi pregătească un însoţitor de încredere pentru călătorie. Alege un cal bun, iar eu mă pot lipsi de unul dintre oamenii din garda personală. Ah, încă ceva...

– Da, madonna?

– Încearcă să-mi trimiţi vorbă despre Giovanni.

– Cu siguranţă că l-a luat familia mamei lui, madonna.

– E un Borgia. Cine l-ar mai dori acum, în afară de noi?

– Eu încă îl vreau pe Girolamo.

– Tu eşti altfel.

– Sunt doar o mamă, ca donna Giulia. Nu-şi va lăsa copilul să păţească ceva rău.

– Da, bine. Sper că e cu Cesare. Nu ştiu din ce motiv mi-a venit în minte imaginea pumnului grăsuţ al lui Giovanni închis între degetele lui Cesare când mi-l lăsa în grijă pe băieţel, în ziua plecării noastre din Roma.

– Atunci, şi eu sper că e aşa, madonna.

– Nu te voi mai vedea înainte de plecare, Violante. Îţi doresc noroc.

– Iar eu mă rog să vă fie bine.

– Ar trebui să o văd pe Angela acum.

– Da, madonna.

Numai când am închis uşa în urmă şi am stat o clipă, privind în jos, spre curtea ca un petic de piatră galbenă de la soare, la coţul unei troace de apă dintre frunzele de bourgainvillea, m-am gândit la papă. Şi la o anumită monotonie a luminii, de parcă lumea pe care o cunoşteam era doar un tablou, iar lumina vestea pleacarea mea din această lume.

CAPITOLUL 3

ALPE DI SAN BENEDETTO, AUGUST 1503

Viaţa mea a luat forma unui vis, dar nu ştiu dacă cea adevărată sau cealaltă, când tu încă trăiai.

El poartă mănuşi elegante, moi, cu manşete din dantelă, iar faţa îi e atât de palidă, de suptă, ca un craniu, deşi nu e chiar un craniu. Ochii îi strălucesc de lacrimi de mercur, ceea ce mă face să-mi dau seama că nu e el cel la care privesc, ci reflexia din oglinda de sticlă. Mă întind să-l ating şi degetele îmi trec peste oglindă ca prin apă. Imaginea se vălureşte, se sparge, se frânge în bucăţi şi îi dă apei din oglindă aceeaşi culoare ca a pielii lui, de un albastru lăptos. Îmi fac mâinile căuş, iar el bea din ele, lipăind ca o pisică lichidul lăptos, şi limba lui mă gâdilă în palmă...

– Nu te mai obosi. Uită-te la mâna ei. Vei primi cu o duzină mai mult decât te-ai târguit.

Aşa era, oricât aş fi încercat să-mi spun că e altfel. Spuzeala îmi

apăruse pe mâini cum părăsisem Medelana şi nu vedeam ce ar putea fi, în afară de o recidivă a bolii franceze. Stăteam întinsă, nemişcată, ascultând paşii bărbaţilor care se retrăgeau, cu cizmele ce se târşeau pe pietrele fragile şi plescăiau prin bălţi. Două perechi, mi se părea. Presupun că asta m-a salvat, deşi să mă salvez era ultimul lucru la care mă gândeam în timp ce zăceam acolo, simţind atingerea apei reci prin haine şi pătură. O stâncă ieşită la suprafaţă îmi oferise adăpost noaptea, dar probabil că vântul îşi schimbase direcţia în timpul nopţii, trimiţând ploaia direct spre tăpşanul unde întinsesem tabăra.

Doream să mor. Oasele mă dureau, iar dinţii îmi clănţăneau de febră. Nu mă puteam întoarce la Ferrara şi cum m-aş fi putut prezenta în faţa lui Cesare bolnavă şi desfigurată de sifilis? Cum mă va ajuta asta să-l conving că Girolamo era datoria lui? Totuşi, cumva trebuia convins, dacă leacurile Angelei cu găini moarte dăduseră greş. M-am gândit la Sigismondo ducându-şi războiul împotriva regelui şobolanilor şi la bătrâna târfă care cerea de pomană de la cei care jeleau, ducându-şi morţii la groapă prin Porta di Guidizio. Acoperea ce-i mai rămăsese din nas cu o teacă din piele ponosită, prilejuind multe glume pe seama a ceea ce ar fi trebuit să bage în teacă în primul rând. Trupul mă trădase; nu mai era supus voinţei mele, ci capriciilor întâmplătoare ale bolii.

– Ia caii. Vor aduce un preţ cumsecade, la cum arată, a zis celălalt bărbat, cel care îmi întorsese palma spre lumina torţei înainte să mă găsească nepotrivită chiar şi pentru un viol.

Vocea lui zgâria auzul ca scârţâitul unei roţi de car. Unde era Beppo, mă întrebam. I-ar fi împiedicat să ia caii. Ar fi trebuit să mă ridic, dar eram prea înţepenită, iar greutatea păturii ude mă trăgea în jos, lipindu-mă de noroiul negru, rece ca un mormânt. Nu-mi păsa de cai.

– Poate are nişte bani la ea.

– Ei bine, n-am de gând să o caut. Nu vreau să o ating.

– Hai să o omorâm, atunci.

– N-are rost. Nu a văzut nimic. Oricum, pare pe jumătate moartă. Un preţ prea mic, pentru care să ne vindem sufletele diavolului.

Au râs şi paşii lor au lipăit mai departe.

Un bocet subţire m-a străbătut ca un fir încins. Am vrut să-mi opresc lacrimile, dar nu-mi puteam mişca mâinile. Braţele parcă îmi erau legate cu sfoară, prinse în jurul trupşorului cald al lui Girolamo. Precum Talia din străvechea poveste, eram trezită din stupoare de nevoile copilului meu. Scuturând pătura, m-am ridicat şi am privit în jur, cu sânii care mă dureau pulsând, în timp ce plânsetul pruncului îmi chemase laptele de dimineaţă.

– Stai o clipă, i-am zis lui Girolamo.

Ceva nu era în ordine. Totul era greşit. Câteva păsări matinale cântau, încercând să conjure răsăritul pe cerul plin de norii joşi de ploaie. Pârâul umflat îşi croia drum vuind prin defileul unde ne adăpostisem noaptea trecută, în jos, pe panta muntelui. Dar era linişte, mult prea linişte. Nu se auzeau copite care să zdrobească pietrele răspândite pe pajişte, nu se auzea clinchetul harnaşamentului, nu trosnea niciun foc. Nu-l auzeam pe Beppo cântând. Nu credeam că o să ajung să-mi lipsească atât vocea lui afonă, dar ajunsesem să mă obişnuiesc cu ea. În fiecare dimineaţă a călătoriei noastre mă trezisem în trilurile lui Beppo şi în aroma prăjelii pe foc. Plânsetul lui Girolamo s-a înteţit şi a devenit stăruitor, de parcă şi lui îi lipseau cântecele lui Beppo şi

încerca astfel să umple golul pe care îl lăsase absenţa lui.

– Beppo! Niciun răspuns, doar ecoul vocii mele care se întorcea la mine după ce se lovise de pereţii defileului.

Am strigat iar, dar în adâncul sufletului ştiam că nu îmi va răspunde. Frica s-a umflat în mine ca un duh mic într-o lampă, dar mă luptam să mi-o înăbuş. Trebuia să-l hrănesc pe Girolamo. Mi-am înghiţit dorinţa de a ţipa şi de a izbucni în lacrimi şi m-am târât înapoi pe tăpşanul unde stânca ieşită în afară mai oferea puţin adăpost împotriva ploii. Abia dacă îmi aminteam când nu plouase, dacă existase un soare de august care să-mi umple oasele cu speranţă şi să-mi orbească ochii în faţa adevărului întunecat al situaţiei în care mă aflam.

Mi-a luat ceva timp să-l liniştesc pe Girolamo. Acoperite de straturi de haine permanent jilave, crăpăturile din sfârcuri nu aveau nicio şansă să se vindece curând, ceea ce făcea din alăptat într-un chin pentru amândoi, însă fiul meu avea ceva dur, un anume fel cum îşi ridica bărbia şi ochii care nu-i clipeau, şi asta mă convingea că îi era menit să trăiască, indiferent de ce mi se va întâmpla mie. Mă întrebam uneori dacă propria-mi mamă văzuse acelaşi lucru în mine, pe plaja de la Nettuno. Odată ce a încetat să-şi mai zdruncine capul şi să se mai zbată, refuzând să fie înfăşat, suptul lui ritmic m-a calmat şi am încercat să-mi cântăresc situaţia.

Călătorisem singuri, ţinându-ne departe de drumurile principale. Beppo spunea că e cel mai înţelept. Pentru început, eu mă împotrivisem. Aveam bani cusuţi în haine şi scrisoarea de recomandare din partea donnei Lucrezia către guvernatorii cetăţilor fratelui ei şi castelanii forturilor. Exact, spusese Beppo, soldat în Romagna încă de pe vremea când Cesare mai învăţa declinările din limba greacă şi se bătea cu o sabie de lemn. Oraşele lui au schimbat

stăpânirea atât de des, încât cetăţenii nu mai au încredere în conducătorii lor, care să guverneze peste sângele lor. Credea că nici banii madonnei, nici recomandările ei nu valorau prea mult pentru vreunul dintre ei. La Imola se dovedise că avea dreptate, întrucât paznicul porţii nici măcar nu l-a chemat pe guvernator, fiindcă nu aveam contrasemnătura personală a lui Cesare. La Forli, am dat peste un grup de autoflagelatori în faţa porţilor, scandând lozinci antipapale şi biciuindu-se cu mănunchiuri de rămurele cu spini, sub ochii unei falange de arcaşi cu degete foarte neastâmpărate. Beppo a considerat că era mai înţelept să ne continuăm drumul decât să ne dezvăluim identitatea şi să ne audă autoflagelanţii sau arcaşii.

Aşa că am apucat-o prin munţi, coloana osoasă de pământ care despărţea ducatul lui Cesare de Republica Florentină.

– Aici sus vor trage înainte să pună întrebări, a zis Beppo, dar noi nu vrem să le răspundem la întrebări, nu-? Iar eu însumi sunt un trăgător destul de bun.

Unde era? L-am grăbit pe Girolamo să termine de supt, am făcut tot ce-am putut să-l schimb şi să-l curăţ şi m-am grăbit spre poteca săpată în cheile râului, despre care Beppo spusese că ne va duce la Arezzo. Beppo avea un văr în Arezzo. Am început să-l strig iar. Îmi spuneam că se dusese la vânătoare pentru a ne face rost de micul dejun sau că ilurmărise hoţii şi chiar atunci îşi croia drum înapoi spre defileu, cu caii noştri, sau că pur şi simplu se aşezase în spatele vreunui bolovan să se uşureze. Acest gând m-a făcut să mi se strângă stomacul într-unul dintre accesele periodice de diaree; fără a mai avea timp să mă ascund, m-am ghemuit peste pârâu, gemetele mele trimiţând peste defileu ecouri ce ricoşau din pereţi înapoi spre mine, de parcă munţii înşişi ar fi fost bolnavi.

Călărisem în josul defileului, urmând cursul râului, înainte să ne oprim noaptea trecută, aşa că în direcţia asta am continuat să merg. Ştiam că Arezzo e undeva în sud, dar cât timp soarele rămânea ascuns, nu aveam niciun mijloc de a mă orienta, decât să mă încred că Beppo ştia încotro mergeam. Cum dimineaţa trecea, stomacul meu gol tânjea să se umple, deşi capul îmi tot spunea că sunt de una singură acum şi-mi înşira fără remuşcare, ca într-o litanie, toate lucrurile pe care mi le luaseră hoţii. Toate hainele uscate, scutecele şi cârpele curate pentru Girolamo, care fuseseră împachetate în desagii de pe calul meu. Pantofii mei cei buni, mi-am amintit când m-am împiedicat de o piatră, fuseseră împachetaţi în încărcătura de pe calul lui Beppo. Nu aveam cremene ca să aprind un foc, nici alte mijloace de a face rost de carne de fript, dacă Beppo plecase. Tot ce aveam erau monedele de aur pe care mi le dăduse madonna, cusute în corset, şi scrisoarea ei de recomandare, învelită într-o pânză ceruită şi legată de jupă.

Situaţia în care mă aflam părea atât de disperată, încât îmi părea că nu am altceva de făcut decât să râd. Aşa că am râs şi o neghioabă închisă între munţi a râs drept răspuns şi poate că râdeau şi hiene, şi stăncuţe şi toate soiurile de bufoni sfinţi ai Creatorului, cu un râs cât să le verse măruntaiele golite de căderea ducelui Valentino, cu târfa lui evreică şi cu bastardul lor cu părul de culoarea portocalei. Am râs atât de tare, că mi-am pierdut echilibrul şi am alunecat pe grohotiş, cu pietricelele râzând pe înfundate sub greutatea trupului meu. Ceva încâlcit mi-a oprit căderea, ceva dur şi moale în acelaşi timp, cu o formă ciudată.

Un corp. M-am oprit din râs şi mi-am şters lacrimile cu marginea soioasă a şalului. Era cadavrul lui Beppo. Probabil că-l luaseră prin surprindere, întrucât nu existau urme de luptă, nicio tăietură, vânătaie sau haine rupte, doar o rană curată, aproape fără sânge, în partea stângă a pieptului. Sprijinindu-l pe Girolamo de o piatră, i-am căutat

cadavrul ca un hoţ de morminte vechi în meserie, privindu-mă parcă dinafară şi punându-mi întrebări tot timpul. Învăţasem oare practica nemiloasă de nevoie sau zăcuse tot timpul în mine, în sângele meu evreiesc, moştenită de la Moise, a cărui înţelegere cu duşmanii îl însemnase ca pe un bărbat de care are nevoie Stăpânul Anafurei pentru a da formă neamului Său?

Nu că aveam prea multe de găsit. Hoţii îi luaseră sabia lui Beppo şi arcul, pieptarul de piele, cizmele şi mănuşile. Le scăpase din vedere, totuşi, cuţitul de carne, poate din cauza felului în care căzuse, ascunzându-l vederii, sau poate pentru că avea doar calităţi domestice, cu lama cioplită din os şi fără putere asupra oricărui fel de carne, în afară de cea gătită. L-am luat oricum, împreună cu tunica îmblănită, care încă putea fi folosită, având în vedere că rana care-i fusese fatală era foarte curată. Nu-l puteam îngropa acolo, unde stâncile munţilor erau acoperite doar de un strat subţire de pământ, aşa că am îngrămădit o movilă de pietre peste el ca să ţin şorecarii la depărtare şi am rostit câteva versete din imnurile lui David.

Unii se încred în care şi alţii în cai; dar noi ne amintim numele lui Iahve Elohim.

Ei sunt doborâţi şi se prăbuşesc, dar noi ne ridicăm şi stăm drepţi.

Nu ştiam rugăciunile creştine pentru morţi şi, fiind femeie, nu puteam rosti *kaddish*, în plus, cuvintele acelea păreau potrivite pentru noi amândoi.

Instinctul meu îmi spunea să ies din munţi şi să încerc să regăsesc drumurile pincipale. Nu puteam vâna sau aprinde focuri cu uşurinţă.

Trebuia să risc să călătoresc în compania altora şi să cheltuiesc pe adăpost şi mâncare o parte din banii de la donna Lucrezia, pentru a putea supravieţui. Dacă aveam noroc, boala mea îi va ţine pe ceilalţi la distanţă, cum se întâmplase cu ucigaşii lui Beppo. De parcă mi-ar fi încuviinţat planul, soarele a ieşit dintre nori în timp ce mergeam, aruncând la început o lumină slabă, gălbuie şi aşternându-mi în cale straturi de praf, apoi înteţindu-se până am vrut să cânt, simţindu-i căldura pe spate, şi am încercat să-mi aduc aminte versurile marşurilor lui Beppo, când îmi răsuceam copilul în braţe, făcându-l să râdă.

– I l-am jertfit pe Beppo soarelui, iar acum soarele e mulţumit, am strigat eu, apoi dintr-odată, îngrozită, m-am convins că nu mai eram singură.

Nu conta.

– Priviţi-mă, ascultaţi-mă! O femeie cu sifilis.

Nimeni nu se va apropia de mine.

– Nu ştiu cine a fost Beppo, dar sunt deosebit de recunoscător pentru influenţa pe care a avut-o asupra soarelui.

O voce morocănoasă şi suavă în acelaşi timp, a unui băiat care dorea să pară bărbat. Un accent pe care nu-l recunoşteam, gutural, parcă plin de pietricele. Eşti singură?

– Doar cu copilul meu.

– Iar Beppo a fost... soţul tău?

A ezitat, temându-se poate de o femeie care aparent îşi sacrificase

soţul soarelui. Am clătinat din cap. Un zâmbet de uşurare i s-a întins pe faţa imberbă.

– Vremuri ciudate, a zis.

– Ciudate într-adevăr.

Am trecut printr-un cătun părăsit, tăcerea lui molipsindu-ne şi pe noi. Un câine slăbănog ne-a fixat cu o privire plină de speranţă şi amândoi ne-am uitat în altă parte.

– Cum fac asta cânii? a întrebat tânărul.

Purta o spadă prea lungă pentru el şi un pieptar din bucăţi de piele suprapuse, care-l făcea să arate ca o broască ţestoasă slăbănoagă. Un dezertor, poate? Dar de unde, din ce război? Oare ce se petrecea acolo afară, în lume? Mi-am lungit pasul. Tânărul s-a oprit să arunce o privire prin brutăria satului, dar cuptorul era rece, la fel de gol ca stomacul meu.

– Hai, am zis, nu avem ce lua de aici. Ar trebui să găsim un han înainte de căderea nopţii.

– Ai bani? Sau ceva să dai la schimb?

Părea straniu de dezaprobator pentru un soldat, dar nu am avut ocazia de a mă gândi la asta înainte ca privirea lui să alunece de pe chipul meu pe un punct undeva în spatele meu şi un nou zgomot mi-a ajuns la urechi. Un zbârnâit ritmic şi un chiţăit. Roţi de căruţă care trebuiau unse. Mâna însoţitorului meu s-a îndreptat spre mânerul sabiei, dar apoi a afişat un rânjet larg, a început să râdă şi a alergat pe lângă mine, cu braţele întinse înainte, spre căruţa care se apropia.

– Felice?

Bărbatul care împingea căruţa, mai degrabă o roabă, suna de parcă ar fi fost vorba de obicei foarte suspicios când avea noroc.

– Bineînţeles că e Felice, a confirmat bătrânul care se afla în roabă, cu capul sprijinit pe un morman de saci împăturiţi, cu picioarele aruncate, atârnându-i ca nişte crengi rupte peste partea din faţă a vehiculului său, chiar dacă şi-a tăiat părul şi şi-a pus pantaloni.

M-am gândit la Ferrante şi la Vittorio. M-am întrebat dacă eram în apropiere de Imola şi mi-am dat seama că eu eram departe, chiar dacă ne aflam aproape de Imola. M-am uitat în jur şi nu am putut găsi măcar umbra, ecoul fecioarei nepătate, cu pielea moale, care se rătăcise prin castel şi descoperise nu numai drumul spre bucătărie, ci un adevăr mult mai spinos. Cum cei doi bărbaţi şi tânărul, care se pare că, de fapt, era o fată, se salutau, eu m-am ţinut deoparte, luptându-mă cu un al doilea şir de imagini, mai vechi, asaltată de amintirea bărbaţilor şi a băieţilor ce alergau şi se îmbrânceau, alunecând şi asudând, de ochelari striviţi prin noroi şi picioare lungi şi frumoase, în ciorapi de mătase. Fiammetta, femeia-băiat a lui Cesare, recipient pentru dragostea unui neadaptat.

Toate acestea însemnau ceva, trebuiau să însemne. Astfel de motive nu se repetă întâmplător în viaţă mai mult decât se repetă în artă. Dar ce? Girolamo a început să plângă şi să mi se cuibărească la piept. Felice şi cei doi bărbaţi s-au uitat la mine. Conturul feţei lui Felice îmi era atât de clar acum, încât mă întrebam cum de nu băgasem de seamă înainte că bucăţile pieptarului, care i se suprapuneau pe piept, nu erau chiar drepte peste sânii ei.

– Am putea să înoptăm chiar aici, a zis bărbatul mai tânăr. Clădirile ne

vor oferi ceva adăpost. Felice, ajută-mă cu bunicul, apoi poţi lua căruţa ca să strângi lemne de foc.

– Eu ce să fac? am întrebat, dorind să-mi alung amintirile, să mă simt mai puţin izolată.

Când Felice şi bărbatul pe care l-am crezut tatăl ei l-au ridicat pe bătrânul olog din căruţă şi l-au lăsat lângă un zid uscat, din piatră galbenă, măcinată, am simţit că nu-mi mai aprţin nici mie însămi.

– Alăptează-ţi copilul sau nu ne vom mai auzi nici gândurile, a răspuns el cu glasul plin de căldură şi normalitate.

Eram atât de recunoscătoare, prea recunoscătoare să-mi dau seama că mă privea doar ca pe o mamă tânără, cu un prunc înfometat, aşa că aproape m-au lăsat picioarele şi m-am aşezat atât de brusc lângă bunicul olog şi am simţit că oasele din şira spinării mi-au trecut unele prin altele.

Am călătorit câteva zile cu noii mei însoţitori. Am aflat că Felice fugise cu un an înainte cu un suliţaş elveţian şi continuase să lupte în locul lui, după ce acesta fusese ucis de explozia unui butoi cu praf de puşcă, când se afla în slujba unui conte tirolez. Cum moartea se petrecuse din întâmplare, contele nu a oferit o pensie, lăsând-o pe Felice fără posibilitatea de a alege.

– Te-ai fi putut întoarce acasă, a zis tatăl ei.

Felice a ridicat din umeri.

– Spui asta acum.

– Lucrurile s-au schimbat.

Părea că mi se adresa mai mult mie decât lui Felice, dar probabil că doar îmi imaginam. Nu le-am spus nimic despre mine, nici măcar că destinaţia mea era Roma, deşi aflasem că ei se îndreptau spre Citta di Castello, de unde eu speram să călătoresc mai departe pe râu.

Chiar în afara oraşului Sansepolcro am prins un loc într-un car cu cereale, pe jumătate gol. Vremea, a mormăit femeia care-l conducea, era fierbinte ca iadul şi apoi mai era şi ploaia, ca să nu mai vorbim că, de la moartea Sfântului Părinte, toţi bărbaţii alergau de colo-colo agitând săbiile unii la alţii, în loc să strângă recolta care mai rămăsese. Îi dorea ducelui însănătoşire grabnică; putea şi să ia cina cu diavolul, dar cel puţin se asigura că grânarele sunt pline mereu, iar *campesini* primesc un preţ cinstit pentru mărfurile lor.

– Un om drept ducele, a comentat tatăl lui Felice.

– Cum poţi spune asta, după ce ne-a făcut?

– Ţine-ţi gura, fetiţo!

– Şi cică s-au schimbat lucrurile.

Felice a oftat, şi-a încrucişat braţele şi s-a lăsat o tăcere mohorâtă. Ardeam de curiozitate.

– Dacă eu nu-i port pică ducelui, tu de ce îi porţi? a vrut să ştie bunicul lui Felice.

– Să nu mai vorbim despre el, a zis tatăl exasperat.

– Foarte înţelept, a fost de acord vizitiul, dând din cap spre mine, în

locul unde stăteam lângă ea pe banca încrucişată, întrucât avem aici o fată fără verighetă şi cu un copil cu părul de culoarea portocalei.

Am tras şalul şi mai mult peste Girolamo, iar obrajii mi-au luat foc, iar spuzeala mă mânca şi mai tare. Am simţit ochii însoţitorilor mei fixaţi asupra mea, în după-amiaza caldă, al cărei aer se umpluse dintr-odată de întrebările lor nerostite.

– Hai s-o întrebăm pe ea, atunci, a zis Felice. Dacă ăla e bastardul ducelui, hai să vedem ce crede ea.

– Felice...

Dar nu putea fi oprită.

– Îţi voi spune o poveste. A fost odată ca niciodată un duce care asedia Imola, oraşul a fost distrus pe jumătate de tunurile lui şi noi nu am putut lua cadavrele de pe străzi, deoarece el continua să tragă în noi zi şi noapte. Un om cumsecade, de meserie tâmplar, s-a dus pe *rocca* însoţit de o delegaţie de oameni cumsecade pentru a o ruga pe donna Caterina să se predea înainte să rămânem fără oraş. Ea i-a ameninţat cu un archebuz şi i-a trimis l-a plimbare. Aşa că, după ce s-a făcut noapte pentru a doua oară, tâmplarul s-a târât afară din oraş şi s-a prezentat în tabăra ducelui. Oamenii ducelui l-ar fi tăiat în bucăţele pe loc, dar ducele era curios să asculte ce avea de spus. Tâmplarul lucrase la fortificaţiile de pe *rocca,* a explicat el, şi ştia care e colţul slab, pe unde se putea face o breşă. Îi va da ducelui informaţia, în schimbul promisiunii că oamenii lui nu vor prăda oraşul şi nici nu vor batjocori femeile, iar ducele va plăti din propriul buzunar repararea stricăciunilor pe care le provocaseră tunurile sale. Ducele a fost la fel de bun ca făgăduiala sa. În concluzie, oamenii lui s-au comportat cum trebuie, iar cei care nu au făcut-o au fost spânzuraţi în piaţa oraşului.

Oraşul a fost reclădit cu puţine cheltuieli din partea cetăţenilor. Apoi, într-o zi, ducele a trimis după tâmplar, care s-a dus bucuros, crezând că ducele îi va oferi vreo recompensă. Totuşi, acesta i-a explicat că trădarea nu putea fi trecută cu vederea şi de aceea, cu mare regret, trebuia să-l pedepsească. Nu l-a executat pe tâmplar, întrucât i s-a părut prea nedrept. În schimb, l-a legat de coada unui mânz neîmblânzit, pe care l-a privit galopând de şase ori în jurul pieţei oraşului. După aceea, chiar dacă l-a îngrijit doctorul personal al ducelui, trupul tâmplarului a fost prea sfârtecat pentru a se vindeca şi a fost osândit să rămână beteag.

– Cum ţi se pare?

– Eu... n-aş putea spune.

Aveam lacrimi în ochi, dar nu pentru tâmplar. Povestea lui Felice mi-l însufleţise pe Cesare atât, atât de direct, încât nu-mi venea să cred că a murit şi am început să plâng de uşurare.

– Las-o în pace, a zis bătrânul cu blândeţe. Am făcut ce a trebuit să fac şi la fel şi ducele. Ne-am înţeles. Nu aş fi acţionat altfel.

– Ei bine, eu aş fi făcut o republică, aşa cum fac în cantoanele elveţiene. Nu există războaie în Elveţia.

– Îhî, dar oamenii sunt o mulţime ştearsă, care prepară o brânză cu gust de seu.

Cu toţii am râs şi încordarea s-a risipit, dar la poarta oraşului Sansepolcro, în timp ce se certau cu perceptorul despre cât trebuie să plătească pe grâne, le-am lăsat una din monedele de aur ale donnei Lucrezia şi m-am furişat de lângă ei. Fuseseră buni cu mine şi nu

doream să-i pun în pericol. M-am gândit deseori la ei după aceea şi m-am întrebat dacă rănile pe care li le lăsase Cesare s-au vindecat mai bine decât ale mele.

Mi-am cumpărat un loc spre Roma, pe barja care transporta tuf şi marmură de Carrara. Pe râul care traversa Sansepolcro circulaţia era destul de aglomerată şi mi-aş fi putut găsi o corabie mai rapidă, cel care conducea şlepul călătorind cu soţia şi copiii, ceea ce m-a făcut să mă simt mai în siguranţă. Iar blocurile de marmură, arătând tăieturi de un alb strălucitor prin învelitorile de in ceruit, mă linişteau. La Roma încă se mai construia. Nu venise încă sfârşitul lumii. Cine ştie, poate unele pietre erau destinate palatului lui Cesare. Poate chiar acum era aplecat asupra planurilor cu arhitecţii sau îşi zorea muncitorii, pentru că trebuia să se mute de la Vatican, odată ce noul papă va fi ales. Va trebui să se hotărască în cele din urmă în privinţa aşezării grajdurilor şi dacă va construi sau nu o logie pe acoperiş. Gândul m-a făcut să zâmbesc, iar nevasta omului ce conducea şleapul a zâmbit şi ea. Îşi făcea griji pentru mine, spunea ea, o tânără atât de gravă, cu o înfăţişare aşa de bolnăvicioasă şi cu un copil de crescut.

Poate că mă preţuia cuviincios, de parcă aş fi fost doar un alt membru al grupului ei de copii soioşi, pentru că puteam să-mi întind hainele la uscat peste blocurile mari de piatră, sau pur şi simplu fiindcă mă puteam odihni, sprijinindu-mă cu spatele de tuful cald, aspru, şi cu faţa în soare, dar în timpul petrecut sub zidurile Romei toate urmele bolii mi s-au şters, rămânându-mi doar pielea uşor uscată pe mâini şi pe faţă. Mă simţem puternică şi eliberată de zilele când călărisem şi mersesem prin munţi, foarte odihnită şi liniştită. Dacă murise, puteam să fac faţă situaţiei, dar nu murise. Dacă ar fi murit, nu aş fi simţit

această uşurare, această firavă fericire care se umfla înăluntrul meu ca un cântec. Curând aveam să-l văd, poate chiar azi. Vom acosta la docul Campo Marzio şi aveam de mers doar foarte puţin de acolo până în Borgo sau până la Vatican. M-am hotărât să trec mai întâi pe la San Clemente, în caz că el se afla deja acolo.

Deşi a trebuit să rămânem pe punte destul după ce am acostat, ce auzeam îmi dădea speranţă, iar speranţa mă făcea răbdătoare. Nici nu au legat bine parâmele, că bărbaţi înarmaţi s-au apropiat de noi, unul rămânând pe mal pentru a ţine capul calului care trăgea şlepul, iar doi urcând pe vas. Nu erau cei care strângeau birul în mod obişnuit, aşa că omul ce diriguia şlepul, cu soţia la braţ, i-a provocat. Cel scund dintre cei doi a scos un pumnal şi a îndreptat vârful spre bărbia lui.

– Suntem oamenii lui Borgia, a zis.

Avea un accent spaniol puternic:

– Nu şi-a încheiat încă socotelile. Cuvintele lui mi-au sunat în urechi ritmic, ca un dans.

– Iar eu datorez vamă oraşului, nu lui Borgia, a mârâit omul meu.

Calul şi-a scuturat capul, aproape dărâmându-l pe atacator.

– Vrem să ne asigurăm că transportaţi doar ce scrie în lista de încărcături, a zis cel mai înalt cu un zâmbet rece, împăciuitor. Hai să zicem că vrem să fim siguri că oraşul îşi primeşte taxele pe tot ce aţi adus.

Omul cu şlepul mi-a aruncat o privire abătută. Nevastă-sa l-a înghiontit în coaste.

– Familia, a murmurat el, ceea ce putea avea multe înţelesuri, date fiind împrejurările.

Cel mai înalt a râs.

– A mea e în Neapole şi vreau să mă asigur că rămân acolo.

S-a uitat, i-a poruncit spaniolului, care a început să se fudulească pe toată puntea, ridicând învelitorile pietrelor cu vârful cuţitului şi rânjind ca un pirat la copiii bărbatului care a condus şlepul; îşi înlocuise unul dintre dinţii de sus cu un dop din aur.

– *Nada,* a zis spaniolul, părând dezamăgit.

– Mulţumesc, i-a spus celălalt omului de pe şlep şi i-a dat înapoi lista, cu o uşoară înclinare. Nu putem să nu fim atenţi. Avem o armată franceză în nord şi una spaniolă în sud, iar don Cesare ar prefera să negocieze cu generalii lor decât cu iscoadele.

Mi-am lipit buzele strâns şi m-am chinuit să înghit toate întrebările ce fierbeau în mine. Se simţea Cesare bine iarăşi sau era doar o cacealma? Unde se afla? Cine era cu el? Stăpânea oraşul sau doar Borgo?

– Ceva veşti despre un nou papă? a întrebat bărbatul cu şlepul de dragul conversaţiei.

Cel înalt s-a întors, cu un picior pe copastie şi unul pe punte.

– Încă nu. Duşmanii lor sunt închişi toţi în Sopra Minerva ca nişte găini în coteţ.

– Sopra Minerva? Dar Sfântul Petru ce are?

– Va trebui să-l întrebi pe don Cesare despre…

Cum au plecat paznicii, am părăsit vasul cu îmbrăţişări, lacrimi şi rugăciuni pentru noroc din partea soţiei bărbatului care ne luase pe şlep şi am pornit spre Vatican pe străzile vechi, şerpuitoare, care împânzeau Campo Marzio. Acesta era în mod obişnuit cel mai aglomerat cartier al oraşului, unde oamenii se aşezaseră, spuneau istoricii, încă înainte de zilele lui Eneas. Iar unele case păreau cel puţin la fel de vechi, replicau umoriştii. Dar azi era gol goluţ, drumurile înguste, brăzdate şi acoperişurile cu ţiglă aşezată neglijent erau în stăpânirea pisicilor, a câinilor şi a porumbeilor. Părţile inferioare ale zidurilor încă aveau urme de sare uscată de la inundaţiile recente. Saci vărsaţi de orez şi grămezi de lemne tăiate umpleau curţile caselor şi pasajele dintre clădiri. Când inunda Tibrul, oamenii căutau de obicei adăpost la Castel Sant' Angelo, care, cu înfăţişarea lui înaltă şi perdeaua de ziduri, oferea protecţie în faţa râului.

Dar de obicei se întorceau imediat ce apa începea să scadă. Unde erau acum? Ce se întâmplase aici? M-am cutremurat şi Girolamo, simţindu-mă, a început să se smiorcăie. M-am aşezat ca să-l hrănesc, sprijinindu-mă de parapetul unui zid, unde mi-am spălat faţa şi picioarele, cu toate că nu am băut, de teamă că apa era stricată de la inundaţii. Ştiam că San Clemente era chiar după colţ, mărginind o parte din *piazzale* care dădea numele palatului.

Toate ferestrele dinspre stradă aveau obloanele trase şi erau cufundate în umbra după-amiezii târzii, dând casei iubitului meu un aspect duşmănos şi părăsit. Am simţit imediat că nu are cum să fie acolo, deşi o gloată se învârtea pe lângă poarta din faţă, care era barată, iar patru mortiere din bronz erau trase în *piazzale*, cu gurile căscate spre rândul de magazine cu arcade din partea opusă. Cum m-am oprit, neştiind dacă să le vorbesc gărzilor sau să mă îndrept pur şi simplu

spre Vatican, unul dintre oameni s-a desprins de grup. Deşi mergea în direcţia mea, era evident că nu venea spre mine, întrucât nu m-a văzut, şi am crezut că trebuie să mă dau la o parte din drum ca să-l las să treacă. Era un bărbat înalt, cu păr creţ, cu o tentă roşcată şi o faţă dominată de un nas îngust, acvilin. Barba îngrijită acundea o bărbie oarecum slabă. Era îmbrăcat ţipător, în ciorapi căptuşiţi, cu mâneci despicate şi mănuşi cu manşete bătute cu pietre scumpe. Când m-a văzut, ochii lui mari, holbaţi s-au căscat şi pielea oricum pală i s-a albit de parcă ar fi văzut o fantomă.

– Lucrezia?

– Numele meu e... şi, când mă gândeam ce nume să-mi dau, mi-am dat seama cine era. Don Gioffre, am zis.

A părut bănuitor.

– Cine eşti? Mâna dreaptă i s-a îndreptat spre mânerul sabiei.

– Sunt o prietenă a fratelui vostru, don Cesare.

Ochii lui m-au săgetat, măsurându-mi rochia purtată, peste care încă mai aveam pieptarul lui Beppo, pe care-l ţineam mai mult ca pe o amintire decât de nevoie acum, că soarele reapăruse, la părul meu necoafat, la Girolamo, care era înfăşat în şalul meu murdar.

– Încă una, a zis el obosit. Mă întrebam câtă energie i-a mai rămas pentru a-şi guverna statul, pe care a cheltuit atât şi a încercat să-l populeze cu bastarzii lui. Nu-mi irosi timpul, femeie.

Ar fi trecut mai departe, dar m-am aşezat în calea lui.

– Sunt aici din porunca ducesei de Ferrara. Aşteptaţi! Poftim.

I l-am aruncat pe fiul meu în braţe, iar el a aşteptat, uimit şi stângaci cu copilul în echilibru pe braţe, în timp ce eu scotoceam prin jupe după scrisoarea de recomandare a madonnei.

– Îi cunoaşteţi sigiliul? l-am întrebat când l-am luat pe Girolamo înapoi şi i-am înmânat scrisoarea.

El a încuviinţat din cap, a rupt sigiliul şi a citit scrisoarea.

– Şi ce aţi păţit? a întrebat când a terminat.

– E o poveste lungă. Unde e Cesare?

– E tot în apartamentele lui din Vatican. Violante... pot să-ţi spun aşa?

Mi-a atins braţul cu vârful degetelor înmănuşate:

– E încă îngrozitor de bolnav. Mă îndoiesc că va supravieţui.

– Du-mă la el. Sunt o bună îngrijitoare. El ştie. Va crede că-l pot vindeca.

– De ce?

I-am zis lui don Gioffre despre febra donnei Lucrezia din vara precedentă şi despre ce spusese ser Torella despre mine. S-a gândit o clipă, apoi a zis:

– Scrisoarea surorii mele zice că ai familia la Roma.

– Da.

– Atunci, mergi la ei noaptea aceasta. Îi voi spune lui Cesare că eşti aici şi voi trimite după tine de dimineaţă. Nu trebuie să-l luăm prin

surprindere. Nu e îndeajuns de puternic. Îţi voi lăsa unul dintre oamenii mei ca să te escorteze şi astfel voi şti şi unde să te găsesc.

Deşi ziua de mâine îmi părea foarte îndepărtată, deşi nimic din ce auzisem despre don Gioffre nu mă putea face să am încredere în el, ce spunea el avea logică. Preocuparea pentru fratele lui părea autentică, chiar dacă venea din teama pentru propria piele, dacă Cesare ar fi murit. Şi nu murise. Încă era posibil orice. Îl voi vedea mâine. Se va face bine. Va sprijini alegerea unui chip prietenos pe Scaunul Sfântului Petru şi ne vom trezi cu toţii din coşmar.

Don Gioffre mi-a găsit un catâr şi m-a ajutat să urc pe el, făcându-mi o scară din propriile-i mâini. Când cavalerul lui a luat frâiele şi m-a condus, a strigat după mine:

– Sora mea e o vulpiţă vicleană! Să n-o subestimezi niciodată.

Abia dacă l-am auzit. Mintea mi-era la Cesare şi la ziua de mâine.

– Încotro vrei să mergi? m-a întrebat cel care mă însoţea când ne-am întors spre Piaţa Sfântului Petru.

M-am uitat spre Santa Maria in Portico, care părea ponosit şi neglijat, cu obloanele de la ferestre deformate de soare, cu uşa de la intrare lipsită de lacheii eleganţi care stătuseră mereu acolo, supraveghindu-ne sosirile şi plecările cu mare nepăsare. Apoi mi-am schimbat privirea spre partea opusă a pieţei, spre Vatican, şi am văzut cu colţul ochiului ceva strălucind ca un ciob din sticlă albăstrui, reflectând soarele după-amiezii de vară şi, în loc de zidurile palatului, de ferestrele zăbrelite şi gărzile lui Cesare în tunici cu pătrate roşii şi galbene, am văzut tribuna din lemn, împodobită cu steguleţe şi plină de curteni în toată spledoarea. În mijlocul lor şedea bătrânul papă şi

jur că-l auzeam râzând, iar râsul lui nu suna de parcă ar fi venit de dincolo de mormânt.

Puţin mai la dreapta lui, o fată într-o camorra verde-smarald se lupta să scape din prinsoarea unui bărbat chipeş, ale cărui degete îi intrau adânc în carnea coapsei când o obliga să stea aşezată, lăsându-i vânătăi pe care le va avea câteva săptămâni. Deşi nu am observat-o până nu a scăpat din ghearele bărbatului şi a fugit ţipând în direcţia bazilicii. Nici atunci nu o vedeam prea bine. Îmi pierdusem ochelarii care măreau, înţelegi, îmi căzuseră în fuga mea şi fuseseră călcaţi în picioare prin noroi de ceilalţi concurenţi. Nu-mi dădeam seama că era sora mea, nu-i vedeam vânătăile pe care i le făcuse Valentino.

– Stăpână, mă întreba omul lui don Gioffre, încotro?

– Lasă-mă. Am catârul, mă descurc singură.

– Don Gioffre îl va vrea înapoi, a zis bărbatul bănuitor.

– I-l voi trimite. Te rog, lasă-mă să plec. Voi fi în siguranţă şi vei şti că am ajuns la destinaţie după asinul pe care-l voi înapoia. Spune-i lui don Joffre că eu te-am lăsat să pleci. Sunt convinsă că are prea multe pe cap ca să se înfurie şi din pricina mea.

Părea că a înţeles că ce-i spuneam are o noimă şi s-a întors spre San Clemente. După cum îşi ţinea umerii, aş fi zis că e la fel de uşurat să scape de mine cum eram eu să scap de el.

Nici azi n-aş putea spune ce anume mi s-a întâmplat în ziua aceea în Piaţa Sfântului Petru. Privind înapoi, înclin să cred că a fost un simplu şiretlic al minţii mele istovite de călătorie şi de sănătatea şubredă. Atunci însă, memoria mea recunoscându-l pe Eli alergând alături de

ceilalţi evrei, scormonind prin noroi după ochelarii sparţi, sentimentul straniu de a fi el, şi nu eu însămi, îmi spunea să merg acasă, aşa cum eram, cu fiul meu şi cu catârul. Astă-seară mă voi aşeza la masa tatălui meu. Mă voi spăla, îmi voi schimba hainele şi voi aprinde luminile de parcă nici nu aş fi fost plecată. Familia mea mă va primi cu braţele deschise şi mă va striga *Esther*, iar eu mă voi întinde pe patul meu de odinioară şi-mi voi linişti copilul ca să adoarmă povestindu-i istoriile numelor mele.

Scăpând de scăunelul pe care mi-l dăduse don Gioffre, m-am aşezat în şa cu picioarele desfăcute şi am înghiontit catârul iute. Am în mine un ceas care îmi sună în minte cam cu o oră înainte de asfinţit. E o chestie evreiască, o necesitate de a mă afla înăuntru înainte ca luceafărul serii să răsară, întrucât marca începutul Sabatului. M-au oprit nişte bărbaţi pe podul Sant' Angelo, dar m-au lăsat să trec după ce le-am arătat sigiliul donnei Lucrezia şi de acolo călătoria mea a fost fără peripeţii. Am trecut pe lângă câţiva oameni pe drum, dar ei s-au grăbit mai departe, închişi în ei înşişi, aduşi de umeri şi ochii ţintă la peticul de pământ din faţa picioarelor lor.

Solii şi *avvisi* scriau apocaliptic despre societatea care se destrăma din pricina revoltelor legate de preţul pâinii, de mai multe morţi provocate de ciumă decât anul trecut sau de turcii care îşi zăngăneau săbiile lângă urechile noastre. Dar acesta, m-am gândit când umbre albastre se lungeau peste Tibru şi copitele catârului meu scoteau ecouri mici, ascuţite din pereţii opaci ai magazinelor şi caselor, era modul în care societatea îşi arăta adevărata faţă, în frânturi, cu fiecare om retras în propria cochilie, privind spre viitor nu mai departe de un pas.

Cartierul evreiesc arăta mai sărăcăcios decât îmi aduceam aminte, cu

străzi mai înguste şi câini mai slabi. Am devenit conştientă de oamenii care-şi întorceau capul ca să se uite la mine şi aproape că aveam iluzia că sunt la fel de elegantă ca harnaşamentul din piele roşie de pe măgar, cât timp mă uit drept în faţă, cât timp mâinile mele crăpate şi unghiile rupte nu sunt în raza mea vizuală, cât timp evit să mă gândesc la găurile din pantofi şi la tivul zdrenţuit al fustei. A trebuit să ocolesc o clădire prăbuşită care bloca în totalitate Via di Sant' Ambrogio, aşa că până am descălecat şi am bătut la uşa dinspre stradă a casei tatălui meu, aproape că s-a întunecat, iar luceafărul strălucea luminos pe peticul de cer movaliu dintre acoperişuri.

Uşa părea neîngrijită. Unele stinghii erau rupte, de parcă ar fi fost lovite cu toporul, deşi nu foarte tare. *Mezuzah* pe care o adusesem eu şi mama din Toledo era încă legată de cadrul uşii, dar într-un unghi ciudat şi mişcându-se uşor în vânticelul ce începuse să bată la asfinţit. M-am întins să o îndrept, deşi nu prea-mi dădeam seama de ce fac, de fapt. Parcă nicio lampă nu era aprinsă în curte. Am bătut a doua oară şi de data aceasta am fost răsplătită de foşnetul unor paşi moi pe lespezile din curte şi de un scârţâit de balamale neunse, care a făcut catârul să-şi mişte urechile necăjit, când s-a deschis portiţa.

– Îmi pare rău, a spus o voce de femeie bătrână, nu pot ridica drugul, atât e de îndoit. Va trebui să intraţi pe cealaltă uşă.

– Mariam!

Era mai adusă de spate decât mi-o aminteam şi mai grasă, iar lumina torţei dezvăluia fără milă pliurile şi cutele din carnea din jurul ochilor şi al gurii. Pentru a doua oară într-o singură zi eram faţă în faţă cu un om care parcă ar fi văzut o fantomă.

– Mariam, nu mă recunoşti? Sunt Esther.

Glasul îmi suna subţire şi linguşitor, ca al unui copil care se plânge.

– Nu poţi sta aici, a zis ea, aruncând o privire peste umăr.

– Ce?

Înainte să se explice, am auzit vocea lui Eli din partea cealaltă a curţii:

– Cine e, Mariam?

Părea temător şi resemnat în acelaşi timp, de parcă ar fi avut o mulţime de vizitatori nocturni şi niciunul nu era bine-venit. Unde era tata? Mariam parcă nu ştia ce să răspundă. Am păşit pe lângă ea în curte, strângându-mi la piept ca pe un scut copilul adormit.

– Doamne Dumnezeule! a zis Eli, apoi a şoptit repede o rugăciune pentru a-i cere iertare Domnului că-i rostise numele. Sunt uimit că îndrăzneşti să te arăţi aici.

– Ce vrei să spui? Unde e papá?

Primirea Mariei la hanul din Bethleem probabil că fusese mai binevoitoare.

– De parcă nu ai şti! a tunat Eli, cu zulufii de păr care îi atârnau lângă urechi tremurând, cu gura deschisă ca o tăietură furioasă printre cârlionţii negri ai bărbii. Zulufi la urechi? Când începuse să se poarte aşa? Papá îşi ţinuse mereu barba şi perciunii tunşi cum trebuie.

– Nu ştiu, am zis.

Glasul îmi tremura. Răceala lui Eli şi apoi această furie bruscă mă înspăimântaseră.

– Ser Eli, poate..., a început Mariam.

– Ţi-e interzis să vorbeşti. Şi oricum, ce cauţi afară din locuinţa femeilor?

Locuinţa femeilor? Ce se întâmpla aici?

– Nu a avut cine să răspundă la uşă.

– Mai bine nu ai fi deschis!

Cu un oftat de exasperare, Mariam s-a îndreptat greoi spre bucătării, deşi felul cum îşi ţinea umerii numai supunere nu arăta.

– Eli, ce se întâmplă aici? Cheamă-l pe tata. El nu va ţipa la mine aşa.

– Tata a murit, Esther. Vrei să zici că nu ştiai?

Curtea mi s-a clătinat sub picioare ca puntea unei corăbii. M-am împleticit sau poate doar mi-am imaginat, deoarece nu s-a ivit nicio mână care să mă ajute. Am încercat să fac un pas spre Eli, dar el şi-a pus o mână peste faţă, parcă apărându-se de mine.

– Nu ştiam, am şoptit, aplecându-mă să-mi sărut copilul pe cap, găsind singura alinare în căldura pielii lui, pe sub bonetă. Când? Cum s-a întâmplat?

– Uită-te în jur.

Eli şi-a mişcat brusc braţul. Am privit împrejur. Fântâna, vedeam acum, era înfundată de cărămizile căzute de pe ghizd şi arăta de parcă un copil uriaş şi furios ar fi lovit-o cu un băţ. Multe lespezi din curte erau crăpate şi cioblite. Inelele folosite la priponit fuseseră smulse din pereţi odată cu bucăţi mari de tencuială. Glicina din jurul uşii

vestibulului, care fusese mândria tatei, deşi încă nu distrusă în întregime, zăcea întinsă pe jos, cu bucăţi din grilaj ieşind din pâlcurile de frunziş şi ramurile ciuntite.

– Uite lucrarea iubitului tău, a zis Eli, scuipând cuvântul „iubit“ cu un dispreţ evident. Toată Roma ştie şi toată Roma ştie şi de ce. Iar tu ai obrăznicia să vii aici, făcând pe nevinovata, întrebând despre tata. Mă dezgusti.

A fulgerat cu privirea pruncul din braţele mele, cu ochii din spatele lentilelor duri ca pietrele.

– Ăsta e al lui, presupun. Hai, nu încerca să negi. Te-am văzut, ştii, stând cu mâna lui pe genunchi. N-am nevoie de ochelari ca să văd tot.

Am simţit alţi ochi care mă priveau din casă, mutându-se în spatele obloanelor pe jumătate închise, licărind în umbrele arcuite ale arcadelor. M-am simţit mică, meschină şi proastă. Ce aş fi putut spune? Că am copilul iubitului meu, dar nu şi încrederea lui? Am păstrat tăcerea.

– Acum ieşi afară. Du-te la el. Împărtăşeşte-i soarta, dacă ţi-a mai rămas măcar un strop de credinţă. Şi fie ca Judecătorul Oamenilor să îţi arate milă, dacă eu nu pot. Eu nu mai am soră.

Mi-a întors spatele şi a fost înghiţit de bezna de sub pridvor, poalele robei închise la culoare prinzându-se într-o rămurică răsucită de glicină, când a intrat şi a trântit uşa. Neştiind ce să fac, pur şi simplu am rămas unde mă aflam. În ciuda avertismentului lui don Gioffre, presupuneam că trebuia să merg la Vatican. Nu aveam unde altundeva să mă duc. Poate mă va primi donna Adriana, dar palatul de la Santa Maria părea gol când trecusem pe lângă el mai devreme în

aceeaşi zi. În plus, donna Adriana era căsătorită cu un Orsini şi probabil că hotărâse că e mai înţelept să-şi încerce norocul cu ei decât cu rudele ei Borgia, acum, că Alexandru murise, iar Cesare era grav bolnav. Va trebui să merg la Cesare, cu orice risc. Nu-l putea refuza pe Girolamo acum. Are nevoie de un fiu. Dacă ar fi fost să moară, la ce-i mai folosea o fetiţă în Franţa? Se înnopta repede. Trebuia să mă grăbesc.

– Domnişoară Esther!

– Mariam? M-am trezit că şi eu şoptesc, încordându-mi ochii să văd unde se ascunsese Mariam.

– Aici. Spre bucătărie.

În timp ce mă apropiam de arcada din zidul grădinii, care ducea spre bucătăriile din spatele casei, o mână a ţâşnit şi m-a apucat de braţ.

– Repede, a zis Mariam. Vino în camera mea. Nu se va gândi nimeni să te caute acolo.

Mi-am dat seama de adevărul spuselor ei oarecum ruşinată; nu fusesem niciodată în odaia lui Mariam, nici măcar nu mă gândisem la cum şi unde anume locuia în încrengătura de clădiri din spatele casei principale. M-am hotărât să mă port mai bine, odată ce-şi va reveni Cesare şi totul se va întoarce la normal, iar el ne va fi aşezat pe mine şi pe Girolamo în propria noastră casă din Roma.

Mariam mai mult mă trăgea după ea, împiedicându-mă prin întuneric pe cărări care nu-mi erau cunoscute, pe sub un buiandrug atât de jos, încât a trebuit să mă aplec ca să nu mă lovesc cu capul. Când Mariam şi-a făcut de lucru aprinzând o lampă, am stat ascultând vuietul

sângelui în urechi şi sunetul liniştitor al puilor care se prăjeau undeva în apropiere. O bucată de cremene a scânteiat, apoi lumina caldă s-a revărsat dintr-o lampă cu abajur din hârtie de calc, descoperindu-mi o cameră familiară. Podeaua din pământ bătucit era acoperită cu un preş deschis la culoare. Scaune solide, bine lustruite, flancau vatra şi o ladă pictată rudimentar, cu scene pastorale cu păstori şi păstoriţe, era folosită drept masă, în mijlocul camerei.

– Poţi dormi în patul meu în seara asta, a zis Mariam, aşezând lampa pe cufăr. Arăţi ca un mort care umblă.

– Am mers pe jos cea mai mare parte a drumului.

– Din Ferrara?

– Calul mi s-a furat, apoi...

– Şşş! Stai jos.

A luat un ciot de lumânare pe o farfurie din fier şi a aprins-o de la lampă. Merg până la bucătărie după apă caldă şi ceva de-ale gurii. Dacă se apropie cineva, suflă în lumânare şi nu mai respira.

– Voi pleca. Nu vreau să ai necazuri din cauza mea. Am catârul. Pot ajunge imediat la Vatican.

– Şi ce crezi că vei găsi acolo? Nu pleci nicăieri până nu te îmbăiezi, nu iei cina şi nu te odihneşti o noapte. Fratelui tău ar trebui să-i fie ruşine de el însuşi. Zice că e evreu credincios şi nu vrea nici măcar să-şi deschidă casa surorii lui când ea are nevoie de el. Părinţii voştri s-ar întoarce în mormânt.

– Mariam, ce s-a întâmplat aici?

Înţelegând că nevoia mea de a şti era chiar mai mare decât nevoia de hrană şi odihnă, s-a aşezat în faţa mea şi a pus lumânarea pe podea, lângă scaun.

– Primăvara trecută, papa a impus biruri noi pentru evrei. Se zicea că vor fi folosite pentru a plăti o nouă fântână publică. După cum ştii, singura pe care o avem e cea din Piazza Giudecca şi aproape că a secat vara trecută. Dar curând am descoperit că urmau să plătească pentru trupele iubi... ducelui Valentino. Aşa că mulţi oameni au refuzat să plătească. S-au înmulţit loviturile împotriva evreilor. Erau unele grupuri de tineri huidumaci care îşi pierdeau vremea pe lângă sinagogă sâmbăta, strigând şi împingându-ne. Nu ne-a spus nimeni că, de fapt, sunt oamenii ducelui, dar cu toţii ştiam. Tatăl tău a negociat o întâlnire cu papa pentru a încerca să lămurească lucrurile. Nu ştiu ce s-a întâmplat, dar s-a întors acasă negru de furie, ca o broască râioasă şi chiar în noaptea aceea ducele a poruncit raiduri asupra caselor tuturor familiilor importante de evrei. Le-au furat banii, bijuteriile, chiar şi *menorah*. Când au venit aici, tatăl tău a încercat să se înţeleagă cu ei, dar unul l-a lovit cu coada suliţei. A murit puţin mai târziu, în aceeaşi zi.

S-a întins spre mine ca să mă bată pe genunchi, să mă aline, deşi nu simţeam niciun fel de durere, doar o furie rece, şubredă şi pătrunzătoare, care părea să-mi prefacă organele vitale în gheaţă.

– Nu şi-a mai recăpătat cunoştinţa. A suferit foarte puţin, slavă cerului! Papa a trimis condoleanţe şi i-a promis lui Eli că ducele va avea grijă ca oamenii lui să fie pedepsiţi corespunzător.

Oh, dar el e foarte bun la a aplica pedepsele potrivite! m-am gândit. Mariam aştepta să spun ceva, dar ce aveam de spus nu era pentru ea. Cu un fel de cloncănit jenat din fundul gâtlejului, s-a ridicat, a luat

lumânarea şi s-a dus la bucătărie după mâncare şi apă fierbinte.

M-am lăsat în voia bunătăţii ei, lăsând-o să mă dezbrace de hainele de călătorie tocite şi pătate şi să mă spele cu un burete cu apă caldă pe umeri, în timp ce stăteam în faţa focului într-o copastie mică, pentru rufărie. A ţâţâit când mi-a văzut sfârcurile umflate şi s-a dus să scotocească după alifie printre medicamentele ei. Când mă uscam, a descusut restul de monede din aur de la donna Lucrezia din corset şi le-a aşezat cu grijă în grămezi pe ladă, înainte să-mi arunce toate hainele vechi pe foc, chiar şi pieptarul lui Beppo, deşi căptuşeala lui din lână ameninţa să înăbuşe flăcările. Apoi mi-a dat desuuri cu care să mă îmbrac şi o rochie pe care o recunoşteam.

– E una din rochiile mele vechi! am exclamat eu. Nu mi se va mai potrivi acum.

Dar îmi venea bine, mi se potrivea îndeajuns, deşi era cam strâmtă la corset şi la tiv şi mi-am dat seama cât de puţin timp lipsisem, de fapt.

– Mi-ai păstrat toate hainele? am întrebat când Mariam mi-a pus în poală o farfurie de anghinare prăjite în ulei cu usturoi.

– Nu se ştie niciodată când îţi pot folosi unele lucruri. Acum, mănâncă şi mă uit eu la copil.

Anghinarele erau una din specialităţile lui Mariam, dar aveau un gust amar şi metalic, de parcă fuseseră lăsate prea mult în tigăiţă, iar unsoarea uleiului îmi provoca greaţă. Pielea îmi strălucea după baie, sângele mi-era rece, iar lacrimile pentru tatăl meu, îngheţate. Am pus mâncarea deoparte şi am încercat să mă bucur, privind copilul desfătându-se în apa caldă, agitându-şi picioarele grăsuţe şi mâinile, chiţăind de fericire când Mariam îl stropea cu apă pe burtă şi îl gâdila

cu colţul cârpei cu care-l spăla. Era foarte pricepută cu el, pentru o femeie fără copii. De când o ştiam eu, de când mă lăsase în grija ei señora Abravanel, la sfârşitul călătoriei noastre din Toledo, Mariam era o femeie în vârstă, fără o altă familie în afară de a noastră. Poate că Eli şi Josefa aveau copii acum. Am vrut să o întreb, dar m-am hotărât că nu vreau să ştiu. Mariam l-a uscat pe Girolamo, apoi l-a întins pe covor şi s-a apucat să-i dea cu grăsime de gâscă pe coapse şi pe fund pentru a-i alina pielea iritată.

– Încă nu e circumcis, a observat ea, strângând uşor din buze.

– Nici tatăl lui nu e, am zis şi am văzut că e pe punctul de a spune mai mult, dar ceva din expresia mea a oprit-o. Mă întrebam dacă ea o fi fost vreodată cu un bărbat sau dacă măcar o fi văzut vreun bărbat dezbrăcat şi dintr-odată m-am simţit mult mai în vârstă decât ea.

– Cât de puţine ştiu despre tine, Mariam!

Ea a ridicat din umeri:

– Nu e prea mult de ştiut, a zis începând să-l înfăşoare pe Girolamo în scutece curate.

– Lasă-l. Îi place să se joace.

Mi l-am amintit cum stătea pe covorul din livada lui Taddeo, în timp ce eu şi Angela mâncam căpşuni şi beam vin. Mi-am dat seama că nu mă gândisem la Angela nici măcar o dată de când plecasem din Medelana. Vinovată, am încercat să-mi închipui cum s-o fi simţind ea acum, fără nicio şansă de a se căsători cu Giulio, dar nu simţeam nimic, în afară de furia împotriva lui Cesare. Eram plină de mânie, care-mi cădea greu la stomac ca o mâncare copioasă, îi simţeam gustul

în gură şi îi vedeam culorile în umbrele ce dansau pe pereţii lui Mariam.

– Mult timp m-am gândit prea puţin la onoarea familiei mele, Mariam.

– L-ai ascultat pe tatăl tău. Ce se poate aştepta mai mult de la o fată? Dacă mă întrebi pe mine...

– Tata şi-a dorit să o slujesc pe donna Lucrezia şi să-mi găsesc un soţ bun.

Amândouă ne-am uitat la copil, care surâdea, gângurea şi întindea degetele lungi ca petalele unui crin deschizându-se spre soare.

– Ştie că e în centrul atenţiei.

– Da.

Aşa tată, aşa fiu. L-am ridicat şi l-am ţinut aproape, înfăşurat în şalul curat pe care Mariam îl găsise pentru mine. M-a fixat cu ochii lui care nu clipeau. Madonna obişnuia să spună că pruncii arată aşa pentru că se nasc orbi, dar chiar dacă ar fi fost adevărat, Girolamo nu era orb acum. Era înfometat de lume şi aceasta trebuia să-i aţâţe şi să-i încânte simţurile.

– Ai grijă de el pentru mine, Mariam. Du-l să fie circumcis. Învaţă-l Tora. Creşte-l ca pe un evreu. Păstrează aurul, care ar trebui să acopere majoritatea cheltuielilor, căci mie nu-mi trebuie.

Acum ştiam ce doream să-i spun, iar cuvintele mi se învălmăşeau ca să-mi iasă din gură.

– Ştii bine că nu pot. Ştii că ser Eli îmi va interzice. Poţi rămâne aici

peste noapte, dar trebuie să pleci înainte de răsărit. E tot ce pot face pentru tine, în amintirea mamei tale.

– Te rog, Mariam! Eli m-a repudiat pe mine, nu pe Girolamo. E doar un copil. Poţi face orice din el. Nu trebuie să fie un Borgia. Poate fi un Sarfati, poate creşte alături de copiii Josefei, poate intra la treabă alături de fraţii mei. I-am dat numele tatei, ştii?

– Crezi că-ţi poţi da pruncul aşa, pur şi simplu?

Nu a ridicat vocea, dar a scos un soi de şuierat mânios, ca o gâscă furioasă.

– Crezi că biata ta mamă te-a târât tocmai din Toledo şi a murit făcând asta pentru ca tu să renunţi la copii de parcă ar creşte în copaci? Te-ai culcat cu fiul papei şi te crezi mai tare decât Atotputernicul?

– Vreau doar să-l ştiu la loc sigur.

Eu însămi vorbeam ca un copil plângăcios.

– Sigur? Nu există siguranţă pe lumea asta, dar, Esther...

– Da?

– Există dragoste. Urmează dragostea.

– Şi datoria?

– Urmează dragostea.

Ochii îi străluceau printre ridurile moi de pe faţă, iar mâinile pătate de la ficatul suferind trăgeau de fustă. Totul suna atât de simplu, dar ce dragoste era aceea care te sfâşia în două? Parcă Mariam nu mai avea

altceva de spus. Mi-a poruncit să mă duc la culcare, cum făcea când eram copilă, punându-mi-l pe fiul meu în scobitura braţului. Aveam doar amintiri vagi despre cum se culca ea alături de mine, cum se adâncea salteaua sub greutatea ei. Somnul mi-a fost adânc şi lipsit de vise şi când m-a trezit chiar înainte de răsărit, nimic nu era mai limpede. Păream prinsă într-un fel de ştafetă nesfârşită, în care părinţii le lăsau moştenire copiilor lor durerile sfâşietoare.

Când îl hrăneam pe Girolamo, Mariam mi-a împachetat într-o tolbă micuţă resturile de pâine de la cina din seara trecută, un borcan cu alifie pentru sânii care mă dureau şi, în mod deosebit, aurul donnei Lucrezia, numărând monedele cu mare chibzuială. Apoi s-a dus la raftul unde ţinea leacurile şi nişte mănunchiuri de ierburi uscate şi a dat jos ce părea a fi o carte. O carte? Mariam?

– Am păstrat-o pentru tine, a zis ea.

Copertele legate în piele erau pătate de sare şi ponosite, ceva ce odată probabil fusese marochin roşu, care se făcuse maro ruginiu din cauza vremii şi a nepăsării.

– Ce este?

– Cartea de reţete a mamei tale. Era printre lucrurile tale când ai venit aici. Nu cred că îţi aminteşti. Nu am găsit niciodată momentul potrivit să ţi-o dau, dar acum, că eşti femeie în toată firea, cu o familie proprie, ar trebui să o ai.

Cartea părea atât stranie, cât şi familiară în mâinile mele, la atingere, pielea fiind la fel de caldă ca cea a iubitului meu. Când am desfăcut cureaua din catarama care o lega, câteva file desprinse au căzut pe podea, aducând mirosul bucătăriei noastre din Toledo, de migdale

prăjite şi ulei de portocale, scorţişoară şi miel fript, preţioasa vanilie, ca o căptuşeală din mătase pentru nări, arome la fel de firave şi uscate ca florile presate. Nefiind sigură de ce aştepta Mariam de la mine, m-am aplecat şi am cules paginile desprinse, pentru a-mi ascunde faţa. *Lokum,* am citit eu, *este un desert făcut cu apă de trandafiri de maurii din Al-Andalus. Nu cred că există un echivalent spaniol pentru el. Lokum.* În exil, Cesare mă va învăţa să fac lokum şi vom fi fericiţi. Mariam zisese să urmez dragostea, iar acum, dragostea îmi dăduse un semn.

– Mulţumesc, Mariam. Ar trebui să ştii că vor veni nişte oameni să mă caute, din partea lui don Gioffre Borgia. Dacă vin, să le spui că mă îndrept spre Vatican şi că le voi înapoia catârul la San Clemente. Catârul. Uitasem de el. Dacă a fost dus la grajd sau lăsat în curte, Eli şi-a dat seama că sunt încă aici. Poate că oamenii lui don Gioffre veniseră deja după mine, iar Eli îi gonise. Nu, desigur că nu se putea, abia dacă se luminase, nu era nicio urmă de zi, ci doar o palidă umbră, aruncată prin pătratul de hârtie ceruită de pe fereastra lui Mariam.

– Mai bine renunţi la catâr, Esther. Te conduc pe poarta din spate. Dacă întreabă cineva, spui că te duci la piaţa din Campo de' Fiori. Trebuie să mergi devreme pentru a găsi cele mai bune legume.

Abia am auzit-o, aşa de tare îmi urla nerăbdarea în urechi. Tata murise şi fraţilor mei nu le mai păsa de mine. Acum, în sfârşit, eram cu adevărat Violante, *conversa,* fata fără nume de familie, în afară de cel pe care mi-l dăduse fiul meu. Borgia.

O ceaţă argintie plutea pe deasupra râului, din care ieşeau tăcute ca nişte strigoi siluetele celor care se treziseră şi ei devreme: cerşetori şi piloţi de şlepuri, femei cocoşate sub greutatea coşurilor acoperite.

Ceaţa parcă înfunda zgomotele şi lumina. A trebuit să păşesc cu grijă în jos, pe taluzul râului pentru a face loc unui grup răguşit de vânători tineri, bărbaţi şi femei, în catifele strălucitoare şi cu pălării cu pene, călărind cai vioi, ţinând pe încheieturile mâinilor şoimi în echilibru. Mi s-a părut că l-am recunoscut pe unul dintre bărbaţi, un văr de-al lui Orsini, care o însoţise pe donna Lucrezia în Ferrara, dar el nu a dat niciun semn că m-ar fi observat. Sub taluz, era o cu totul altă lume, acolo unde săracii care dormeau pe sub poduri stăteau prinşi în noroi ca Adam aşteptând mâna Creatorului. Un şir de bărbaţi încătuşaţi, legaţi unul de altul în dreptul grumazului, astfel încât căpăţânile arătau ca nişte mărgele înşirate în colierul unui căpcăun, zdrăngăneau la bordul unei corăbii care naviga spre Ostia şi de acolo spre galere.

Totuşi, pe când urcam scările din punctul cel mai vestic al docului de la podul Sant' Angelo, o dungă zdrenţuită de lumină a început să se arate pe deasupra acoperişurilor şi a turnurilor de la răsărit. Pescăruşii cloncăneau zburând pe cer, pe deasupra ceţii, iar părţile inferioare ale aripilor le străluceau în lumina soarelui. Le-am zâmbit, cu inima cuprinsă brusc de un extaz de culoarea albastrului marin pal, a rozului scoicilor, a galbenului primulelor. M-am gândit la pescăruşii care se învârteau pe lângă ferestrele înalte ale apartamentelor lui Cesare de la Vatican, la valetul său care deschidea obloanele pentru a avea lumină bună ca să-l bărbierească şi la soarele nou care se reflecta în firele roşcate din barba lui. Urmează dragostea. Dragostea e cea mai statornică dintre lucrurile statornice.

În Piaţa Sfântului Petru se strânsese mulţimea. Nu era ceva neobişnuit, exceptând ora matinală. Grupurile de pelerini şi alţi vizitatori străini care veneau să privească palatul conducătorului creştinătăţii apăreau mai târziu, după liturghie, şi micul dejun şi cu obişnuita tocmeală cu călăuzele oraşului. Toate capetele erau întoarse

spre partea de miazănoapte a pieţei, unde se afla Porta del Popolo. Când m-am alăturat gloatei, am fost îmbrâncită şi purtată înainte într-o bălăbăneală neaşteptată.

– Ce se întâmplă? am întrebat, nefiind suficient de înaltă să văd peste capetele celor câţiva bărbaţi din faţa mea.

– Ducele pleacă, mi-a răspuns unul peste umăr.

Pleacă? Cum se putea treaba asta? Don Gioffre îmi promisese că îl voi vedea în dimineaţa aceasta. Ceva trebuie să se fi întâmplat, dar ce? Legându-l pe Girolamo mai strâns în şal, mi-am croit drum până în faţa mulţimii, ignorându-i pe cei care mă înghionteau şi mă înjurau când călcam pe degete şi-i înghionteam cu coatele. Tocmai când evitam un suliţaş în livreaua lui Cesare, care se lupta să ţină calea deschisă pentru trecerea stăpânului său, norodul din spatele meu s-a oprit brusc şi a tăcut. O secundă mi s-a părut că întreaga lume s-a oprit; chiar mă aşteptam să plouă cu păsări din cer, ca o mie de Icari micuţi, căzând pentru cel care zburase prea aproape de cer.

Apoi clopotele din bazilică au început să dangăne pentru rugăciunea de dimineaţă, suliţaşul însuşi şi-a îndreptat atenţia asupra unui grup de soldaţi călare, care ieşeau pe porţile palatului, încet, grav. Erau urmaţi de opt bărbaţi care purtau o litieră închisă, cu draperii din damasc stacojiu, iar în spatele ei, de un cal înalt, fără călăreţ, îmbrăcat în catifea neagră şi purtând coroniţa ducală a lui Cesare şi alte însemne pe o pernă legată pe spate. Am văzut oamenii închinându-se şi am auzit o femeie izbucnind în lacrimi undeva în spate.

Trebuia să aflu. A nu afla era cel mai îngrozitor. Pot face faţă la ceea ce ştiu. În cele din urmă. Am alergat între mulţime şi litieră. Distanţa îmi părea interminabilă; când mi-am întins mâna spre draperiile cu

franjuri aurite, sângele a început să-mi bubuie şi să-mi şuiere în urechi, de parcă alergasem tot drumul din Ferrara. Aşa că nu am auzit strigătele, tunetul de copite galopând, scrâşnetul unei săbii trase din teacă. Apoi, dintr-odată, picioarele au început să-mi alerge prin aer, o amestecătură inimaginabilă de creste şi vârfuri intrându-mi în partea stângă, şi nările mi s-au umplut de mirosurile de cai şi de piele.

– Înapoi, don Gioffre! a strigat un glas familiar.

– Michelotto?

Cu siguranţă că nu mă auzea; abia de-mi puteam trage sufletul să vorbesc.

Oamenii care cărau litiera se opriseră consternaţi, deşi nu o lăsaseră jos. Michelotto m-a aşezat pe pământ cu blândeţe, pe când mulţimea ofta şi se minuna ca la un spectacol cu acrobaţi.

– Ce dracului...? Ea era... ea putea să fie...

Don Gioffre, fără respiraţie, roşu la faţă, cu sabia încă ridicată, îşi ţinea calul din frâie, bot în bot cu al lui Michelotto şi se uita la el. Era cu un cap mai înalt decât sluga fratelui său şi de rang mai mare, nu încăpea nicio îndoială despre cine avea controlul situaţiei.

– Nu a vrut să facă rău, a zis Michelotto, iar privirea lui don Gioffre a alunecat într-o parte.

Şi-a băgat sabia în teacă, a început să se joace cu frâiele, apoi şi-a întors calul şi a călărit înapoi spre coloana din care ieşise. Michelotto mi-a zâmbit, afişând un şir de dinţi zimţaţi, tociţi şi maronii.

– Copilul e nevătămat?

Girolamo urla cât îl ţinea gura, asigurându-mă astfel că nu fusese rănit.

– Mulţumesc. Cesare...? L-am legănat pe Girolamo în braţe pentru a-l linişti, ca să aud răspunsul lui Michelotto.

Faţa lui de rodie părea gravă:

– Ai ajutat-o pe donna Lucrezia. Îl vei ajuta şi pe el.

– Michelotto, eu nu sunt... ea s-ar fi făcut bine oricum.

– El nu crede asta. Lasă-l să te vadă.

Michelotto s-a aplecat în şa şi a ridicat una din perdele. Mişcările îi păreau interminabile, încete, în timp ce soarele trecea pe cer, aşa că momentul când am putut arunca o privire în întunericul dinăuntrul litierei a fost ca dispariţia soarelui sub linia orizontului.

Mai întâi m-a izbit mirosul, un amestec greţos de vomă, fecale şi sudoare stătută. Un câine bătrân. Avea cu el dulăul orb, ca de obicei. Era greu de crezut că orice om sau animal ar fi putut respira într-o astfel de atmosferă. O mână a ieşit din întuneric şi m-a apucat de şal, atât de slabă, încât pielea împrumutase culoarea oaselor de dedesubt şi am crezut că era mâna unui spirit care nu-şi găsise liniştea. Trăgându-mă aproape în spaţiul închis, de un roşu aprins, ca sângele, în duhoarea abjectă, a şoptit:

– Lucia. Ai venit să mă salvezi. Ca înainte. Totul va fi bine acum.

Apoi a fost copleşit de un acces violent de vomă şi scuipat.

Am prins o licărire din chipul lui, în timp ce se cufunda iarăşi în perne

şi surâdea. Zâmbetul lui m-a îngrozit. Nu puteam duce povara încrederii lui. Apoi mi-am dat seama că povara nu era a mea ca să o duc.

– Cine e Lucia? l-am întrebat pe Michelotto în timp ce mă escorta spre coloana de oameni, unde, spunea el, îmi va găsi un loc într-o trăsură.

– Oh, doar un nume. Devine tulbure. Torella i-a luat atât sânge, că mă îndoiesc că mai are suficient pentru a-i ţine mintea trează. Ştii cum e Cesare cu... femeile. Arăta stângaci, ceea ce m-a făcut să mă simt prost.

– Michelotto, cum se face că dintr-odată eşti aşa bun cu mine?

A clătinat din cap spre Girolamo, acum foarte absorbit de razele soarelui scânteind pe hamuri şi arme.

– Fiul lui e şi fiul meu, a zis el şi mi-a venit să-l îmbrăţişez.

Dacă Michelotto nu se îndoia de paternitatea lui Girolamo, cu siguranţă că nu se îndoia nici Cesare.

– Poftim, a continuat el, trăgând de frâie lângă o trăsură trasă de şase cai suri foarte frumoşi, intră aici.

Când am deschis uşa, o voce de femeie a întrebat:

– Ce se întâmplă? De ce ne-am oprit?

Era o voce puternică, aproape la fel de sonoră ca a unui bărbat şi obişnuită să primească răspunsuri.

– Don Cesare doreşte ca această doamnă să vi se alăture, monna Vannozza, dacă sunteţi de acord.

– E clar că nu contează pentru fiul meu dacă sunt de acord sau nu, deoarece doamna e deja în trăsura mea. Apropierea de moarte nu l-a învăţat ce e modestia?

– Trebuie să ne punem iarăşi în mişcare, madama. Don Prospero Colonna nu ne va aştepta la nesfârşit. Respectele mele, monna Violante.

S-a înclinat şi s-a îndepărtat, dând ordine din mers.

Deci trebuia să călătoresc împreună cu mama iubitului meu, redutabila Vannozza dei Catanei, a cărei absenţă din viaţa palatului Santa Maria in Portico mi s-a părut întotdeauna mai puternică decât prezenţa ei. Ce mamă îşi lasă singura fiică în grija altei femei şi nu participă în niciun fel la creşterea ei? Îşi vizita frecvent fiii în casele acestora şi ei pe ea, însă nu pusese niciodată piciorul în Santa Maria cât timp am locuit eu acolo. Gândindu-mă la acestea, nu-mi era greu să-mi ţin ochii plecaţi şi expresia feţei potrivit de solemnă, în timp ce mă aşezam vizavi de monna Vannozza.

– Hei, Violante!

Era o voce de băieţel, uşor şuierătoare.

– Giovanni!

Deşi niciodată nu-mi plăcuse în mod deosebit copilul, m-am întors şi l-am îmbrăţişat pe Infantul Romei cu atâta ardoare, că aproape l-am lăsat fără respiraţie.

– Zic, a spus el trăgându-se de lângă mine şi netezindu-şi pana de la pălărie, mi-ai rupt cumva pana? Unde e Lucrezia?

– Sfinte Iisuse, Marie şi Iosif! a zis monna Vannozza. Tu eşti evreica. E adevărat ce se spune.

– M-am născut evreică, dar m-am convertit, madonna, am răspuns eu.

Tonul nu-i era prietenos şi m-am întrebat dacă era una dintre persoanele care nu aveau încredere în *conversi*. Se zicea că e o femeie evlavioasă.

– Lucrezia e naşa ei, Nonna, a explicat Giovanni.

– Da, dragule, a zis monna Vannozza, dar a continuat să se holbeze la mine de parcă nu îndrăznea să se uite în altă parte.

Trăsura s-a pus în mişcare, s-a oprit iarăşi, apoi a pornit în trap lent. Huruitul roţilor vibra prin podea, murmurele mulţimii ajungeau la noi prin perdele, prin care intra o lumină difuză, subacvatică.

– Priveşte, Dorotea, priveşte. Nu seamănă leit cu ilustra mea fiică?

– Nu am avut niciodată onoarea de a o vedea pe ducesa de Ferrara, madonna.

Era o voce blândă, firavă, nesigură, cu un ton vălurit, de parcă posesoara ei ar fi vorbit foarte rar. Dorotea? Atunci, era aceasta misterioasa Dorotea Caracciolo, femeia pe care se presupunea că o răpise Cesare? Am aruncat o privire pe furiş şi am văzut că şi ea făcea la fel, deşi nu se uita la mine, cât la Girolamo, asupra căruia îşi fixase ochii întunecaţi, trişti, cu o resemnare de sfânt. A schimbat greutatea unei legăturici pe care o purta în poală de pe genunchiul stâng pe cel drept. Legăturica a scâncit uşor. Un copil. Avea un copil.

– Ei bine, seamănă, mă poţi crede pe cuvânt. E straniu.

Mi s-a părut că monna Vannozza se cam chinuie, deoarece poate nu-şi aminteşte exact cum arată fiica ei. Copilul Doroteei a început să scâncească.

– E înfometată? a întrebat monna Vannozza.

– Sper că nu o să înceapă iar să plângă, a zis Giovanni, pufăind şi încrucişându-şi braţele ca un adult iritat.

– Nu ar trebui. Am hrănit-o înainte să plecăm.

– Uite, dă-mi-o mie.

Monna Vannozza şi-a întins mâinile înmănuşate şi pline de bijuterii. Inele scânteiau pe fiecare deget, chiar şi pe cele mari, şi trei sau patru brăţări îi atârnau la fiecare încheietură. Probabil că purta cea mai mare parte a averii mobile. Dorotea i-a dat copilul. Părea apropiată ca vârstă de Girolamo.

– Cât are? am întrebat eu, regretând că n-am încotro şi ca întrebarea mea să nu sune prea prietenească.

Dorotea a zâmbit. Avea o gură frumoasă, cu buze pline, bine conturate, de un roz închis, ca măslinele de noiembrie.

– S-a născut chiar după Paşte.

Nu cu mai mult de şase săptămâni înaintea lui Girolamo. Am simţit că gelozia îmi pătrunde în spatele coastelor, ca un demon, şi am nădăjduit să nu mi se acrească laptele.

– Şi copilul tău?

– În mai, madonna.

Monna Vannozza arăta mândră, iar Dorotea şi-a schimbat privirea de la mine la creştetul copilului ei şi mi s-a părut că-i văd pielea obrajilor de paloarea sfinţilor colorându-se în roz. M-am trezit întrebându-mă dacă o ţinuse închisă în aceşti doi ani, ca pe o jucărie într-un dulap, şi o scotea doar când avea el chef. Pielea ei părea prea subţire ca să fi fost bătută de soare şi de vânt. Cel puţin eu nu avusesem aceeaşi soartă. Mă simţeam mai bine. Apoi m-am simţit ca o ţărancă şi mi-am ascuns mâinile printre scutecele lui Girolamo, fiind bucuroasă că părul mi-e despletit şi se scutură peste obrajii crăpaţi.

– E băiat sau fată?

– Băiat, madama.

– Minunat!

– Bine, a zis Giovanni, poate fi prietenul meu. Nu mai e decât Camilla, iar ea e fată. Unde e soţul tău, Violante? A murit şi el de febră, ca tăticul meu?

Am simţit ochii celor două femei asupra mea, aşteptând ce am de spus. Aşadar, Dorotea nu ştia cine e tatăl lui Girolamo, doar ghicise.

– A fost foarte bolnav, dragă, dar acum se va face bine.

– Bine. Eşti de treabă. Cesare zicea mereu că eşti cea mai nostimă dintre doamnele Lucreziei. A zis că poţi face glume în greacă.

– Doar una şi nici aceea nu îmi aparţinea, era ceva din Aristofan, ce a trebuit să învăţ pe de rost când eram doar o fetiţă. Presupun că don Cesare şi-a dat seama repede.

În acelaşi timp, am aruncat o privire spre Dorotea ca să văd cum primise remarca lui Giovanni. Îşi făcea de lucru aranjând copilul în poala monnei Vannozza şi nu părea să-l fi auzit. Privirea mea a întâlnit-o nu pe a ei, ci pe a monnei Vannozza şi o secundă ochii lui Cesare erau cei care mă priveau, umbriţi şi întunecaţi, plini de inteligenţă precaută.

– Fetele nu învaţă greaca de obicei, nu-i aşa? a zis Giovanni.

– Ei bine, de fapt eu nu făceam decât să stau cu fraţii mei la lecţii.

M-am gândit la micuţul profesor cu ochii arzători şi roşeaţă în obraji şi la cum i-aş fi frânt inima, dacă ar fi ştiu că tot ce m-a învăţat s-a redus doar la un flirt într-o limbă moartă.

– Pun rămăşag că Dorotea nu vorbeşte greaca.

Din spusele lui Giovanni, această lipsă a ei părea de neiertat. I-am luat mâna şi am strâns-o.

– Oh, într-adevăr, a zis monna Vannozza. Eşti prea precoce, copile. Taci.

– Îmi pare rău, Nonna.

A părut că se căieşte, dar, când a crezut că monna Vannozza nu-l vede, mi-a făcut cu ochiul. Mă întrebam câţi ani o fi având acum. Şase, poate? Şapte?

Vom ajunge destul de repede la Porta del Popolo, căci gloata se înghesuia pe străzile înguste şi grupul nostru, cu soldaţi călare şi pe jos, care de bagaje, şirurile de catâri şi, desigur, căruţe cu cuşti speciale, în care Cesare îşi ţinea leoparzii pentru vânătoare, nu era

deloc mic. Acolo ne-am oprit, probabil pentru a ne întâlni cu don Prospero, căruia, explicase monna Vannozza, i se interzisese să intre în oraş, deoarece era capul infanteriei spaniole. Don Prospero îşi pusese la dispoziţia lui Cesare vila din Tivoli pentru a-l ajuta să se recupereze şi, îmi spusese monna Vennozza, într-acolo ne îndreptam acum.

Când îmi explica toate acestea, uşa trăsurii s-a trântit la perete şi a apărut chipul lui don Gioffre, cu diamantul de la pălărie strălucind îngrozitor în soarele din mijlocul dimineţii.

– Tu trebuie să vii cu mine, a zis, aruncându-şi bărbia înspre Dorotea.

O încruntare de nedumerire i-a strâns sprâncenele o clipă, dar ea s-a întors fără să crâcnească să-şi ia fiica din braţele monnei Vannozza. Bănuiam că, după doi ani cu Cesare, se obişnuise cu poruncile misterioase şi cu schimbările bruşte de plan; deşi tot ce făcea avea sens doar pentru el, Cesare încerca să se asigure că nu are nicio noimă pentru ceilalţi.

– Copilul nu, a zis don Gioffre.

Vocea îi era mai aspră ca a fratelui său şi nu atât de studiată. Don Gioffre, am hotărât eu, era un leneş.

– Dar...?

Degetele palide, transparente ale Doroteei s-au strâns în jurul copilului. Mâinile pline de bijuterii ale monnei Vannozza, la fel. În această Judecată a lui Solomon era evident ce mamă va câştiga. Folosirea forţei poate face din orice parodie o cauză dreaptă.

– Copila va fi bine îngrijită de ilustra mea mamă şi de doica ei. Soţul

tău te vrea, femeie, bătrânul ramolit. Dar cu siguranţă că nu doreşte nimic care să-i reamintească de „vizita“ pe care i-ai făcut-o ducelui. Nu-ţi face griji. Sunt convinsă că va mai avea mulţi copii de la tine, dacă mai are cerneală în călimară.

Don Gioffre şi mama lui au schimbat zâmbete identice, dispreţuitoare. Lacrimile s-au adunat în ochii neîncrezători ai Doroteei; a clipit şi i s-au revărsat, curgând nestăpânite până în colţurile gurii frumoase. L-am strâns atât de tare pe Girolamo, că a început să scâncească şi să se zbată şi i-am mulţumit Creatorului pentru că mă făcuse încăpăţânată şi manipulatoare şi-i dăduse donnei Lucrezia o conştiinţă. Mie nu-mi puteau face asta. Girolamo nu avea o doică să-l alăpteze.

– Oh, dar mişcă-te odată, Dotti! a izbucnit don Gioffre. Te aşteaptă nişte oameni din Veneţia şi nu arată deloc în largul lor în preajma fratelui meu.

A izbucnit în râs:

– Mă tem că ei cred că s-a sculat din morţi.

– Gioffre!

Monna Vannozza a ridicat o mână de pe copila Camilla pentru a-şi face cruce. Când Cesare era copil, se spunea, ea pozase cu el pentru *Madonna cu Pruncul,* dar mai târziu ea considerase statuia o blasfemie şi nu îngăduise să fie expusă. Amintindu-mi, m-a apucat mila de ea, pentru că încercase să alunge nenorocul care-i adusese copilul în umbra morţii.

Dorotea a ezitat. Mâinile i se mişcau, ochii se uitau rătăciţi, de parcă nu suporta să-şi privească fiica. Copila, simţind starea mamei sau pe

cea a fiului meu agitat, a început să plângă. Cu un urlet de animal, Dorotea s-a aruncat din trăsură asupra lui don Gioffre, de parcă ar fi vrut să-l doboare la pământ, dar, deşi înaltă, nu era o femeie puternică. Don Gioffre, luat prin surprindere, s-a împleticit puţin, dar şi-a revenit iute şi a prins-o pe Dorotea de încheieturi. Ea s-a zbătut până am crezut că încheieturile îi vor ceda, apoi dintr-odată spiritul războinic a părăsit-o şi s-a prăbuşit, cu capul atârnând, genunchii slăbiţi, rămânând în picioare doar pentru că o strângea don Gioffre.

– Cuminte fată! a zis el. Aşa mai merge. Hopa sus!

A întors-o spre capătul coloanei şi a plecat cu ea, cu palma pe spatele ei, târându-şi picioarele înguste şi împleticindu-se prin colbul drumului.

M-am aplecat să-mi sărut fiul pe creştet. *Niciodată!* i-am spus. *Nimeni nu ne va face asta niciodată.*

– Îţi voi vorbi în latină, a zis monna Vannozza.

Giovanni, plictisit şi plângăcios, fusese trimis să stea pe capră cu vizitiul şi doica fetiţei îi luase locul în trăsură. Mă întrebam ce o avea de spus, de vreme ce doica nu trebuia să pricepă şi nu ştiam dacă într-adevăr o voi înţelege, pentru că nu prea vorbeam latineşte.

– Hai să ne înţelegem. Eşti mama nepotului meu şi te voi tolera. Nu putem da vina pe micuţ pentru orice înşelăciune veţi fi născocit tu şi fiică-mea ca să puneţi mâna pe el, aşa că poţi rămâne să ai grijă de el, până vom putea aranja lucrurile mai bine.

A făcut o pauză, cu gura strânsă de dezgust şi mâinile împreunate în

poală. Bijuteriile îi străluceau din când în când, în timp ce razele soarelui îşi croiau drum prin storurile de la ferestre. Am crezut că nu am înţeles-o cum trebuie, pentru că habar n-aveam despre ce vorbeşte.

– Da, domina.

– Dar nu te poţi aştepta să-mi câştigi bunăvoinţa.

– Nu, domina.

– Da, domina, nu, domina. Dac-o faci pe nevinovata, nu-ţi merge cu mine, domnişorico.

Atacul fără motiv m-a umplut de mânie.

– Domina, iertare, dar habar nu am despre ce vorbiţi. Sper că am slujit-o bine şi cu neştirbită credinţă pe ilustra voastră fiică şi sunt... îl iubesc pe duce foarte mult şi îmi doresc să-şi revină. Sunt aici doar pentru că mi s-a cerut, aşa cum stă martor şi Michelotto. Numele lui Michelotto se pare că a pus-o pe gânduri; oricare i-ar fi fost defectele, devotamentul lui Michelotto faţă de stăpânul său nu era pus la îndoială; dacă aveam sprijinul lui, nu era totul atât de rău.

– Poate că îl iubeşti. Poate că, la urma urmei, Lucrezia te-a înşelat şi pe tine, dar e prea complicat şi mă tem că latina mea nu poate să explice tot.

S-a întors spre doică:

– Tu, fato, să-ţi astupi urechile! Dacă repeţi vreun cuvânt din ce-i voi spune acum monnei Violante, fii sigură că voi afla şi îi voi spune ducelui, care îţi va smulge limba. M-ai înţeles?

Fata a încuviinţat. Mă întrebam dacă şi ea îşi amintea de soarta bărbatului care răspândise zvonurile despre scrisoarea Savelli.

– Bine. Monna Vannozza s-a aşezat parcă gata să-mi istorisească o poveste de adormit copiii. Povestea pe care mi-a spus-o era ciudată şi, ca orice poveste bună, începea cu un castel.

– Toţi copiii mei, adică copiii pe care i-am avut cu Rodrigo, s-au născut la castelul lui din Subiaco, pe dealuri. Ambiţia îl făcea discret pe atunci, înţelegi? Copiii trebuiau să se nască la ţară şi să fie aduşi la Roma doar când i-ar fi putut trece drept nepoţii sau protejaţii lui. Casa a fost reclădită între timp, dar pe vremea aceea era un adevărat castel, cu turnuri înalte şi creneluri. Nu existau zidurile astea urâte şi îndesate, care să reziste tunurilor.

Era o după-amiază minunată când m-au apucat durerile facerii şi urma să-l nasc pe Cesare, minunată ca o zi de la mijlocul lui septembrie, cu soare auriu, struguri pârguiţi şi fân cosit a doua oară. Dar noaptea diavolul a suflat asupra oraşului Subiaco. Până dimineaţă, pământul a îngheţat. Deşi eram în chinuri, tot simţeam frigul răcindu-mi sudoarea şi mâinile moaşei, care mă pipăia să văd cum înaintăm. Când Cesare a venit pe lume, a tăiat cordonul ombilical, i-a suflat peste faţă ca să-l facă să plângă şi atunci am ştiut, pur şi simplu am ştiut, aşa cum îşi dă seama o mamă, că odată cu plânsetul lui inspirase şi răceala diavolului. Vedeam că îi cuprinde plămânii, că îi zbârcea ca pe strugurii din vii. Când respira, îmi închipuiam că aud zgomotul ţurţurilor mişcaţi de vânt. Mânca foarte prost, buzele şi unghiile îi erau albastre, iar pielea, rece şi umedă ca un mormânt. Moaşa însăşi l-a botezat pentru că nu am crezut că va supravieţui. De-asta se numeşte Cesare, ştii, şi nu are un nume tipic pentru un Borgia, ca Juan sau Pedro Luis sau Rodrigo. Era numele

fratelui moaşei.

Dar îi subestimasem încăpăţânarea. A supravieţuit. Juan s-a născut şi l-a întrecut repede pe fratele său. Rodrigo îi trata la fel pe amândoi, le dădea săbii, ponei şi armuri micuţe, dar Cesare nu avea puterea de a călări şi de a învăţa treburile cavalereşti, deşi se vedea că îl invidia pe Juan cu toată fiinţa lui, când Juan se fudulea pe poneiu său cu sabia. Dar avea o minte din cele care învaţă de la sine. A deprins cititul foarte devreme şi tot timpul se uita şi asculta. Odată mi-a spus că-şi aminteşte cel mai clar din copilărie clipele când se întindea pe patul din grădina casei soţului meu şi auzea foşnetul unui gândac care, urmărit de mâţă, străbătea terasa. Era un copil remarcabil.

Când s-a născut Lucrezia, el avea cinci ani. Rodrigo era aşa de încântat să aibă o fiică, încât a stăruit să-i aducă pe amândoi băieţii la Subiaco să o vadă. Nu voiam să vină şi Cesare. Aveam un presentiment urât. Eram convinsă că drumul îl va ucide. Stătem întinsă în pat, cu noul prunc în leagănul de lângă mine. Juan a intrat în cameră ţopăind şi a sărit pe mine, acoperindu-mi faţa de sărutări, trăncănind încontinuu despre cum învăţase să sară el pe ponei şi cum papá îi promisese un şoim de ziua lui de naştere. Aşa că abia dacă l-am observat pe Rodrigo, care îl căra pe Cesare şi care a pus băiatul lângă leagăn şi i-a zis: „Uite! Este noua ta soră“. Ce a urmat, ţin minte de-a fir a păr.

Cesare s-a uitat spre leagăn, iar ea s-a uitat direct la el. Nu clipea, pur şi simplu se holba la el, iar ochii îi păreau bătrâni ca eternitatea. Cristalin ca un clopoţel – nici n-a şuierat, nici n-a tuşit –, el a zis: „Asta schimbă tot.“ Ce fel de vorbe erau astea pentru un copil de cinci ani, chiar dacă unul ca Cesare? Mi s-a făcut pielea de găină. Juan s-a oprit din ciripit şi chiar Rodrigo a părut uşor nedumerit. Atunci am ştiut. Îmi luaseră copilul şi puseseră altul în locul ei.

Am încercat să-i spun lui Rodrigo, dar el doar m-a mângâiat pe mână şi mi-a dat un inel cu diamant. Proaspetele mămici erau dispuse la fantezii, susţinea el, şi i-a zis moaşei să-mi dea ceva care să-mi strângă pântecele şi să-mi oprească laptele. „Hai să te facem să revii la normal“, zicea el, având în ochi o licărire de neconfundat. Timpul a trecut şi am învăţat să-mi ţin suspiciunile pentru mine. Cesare se făcea tot mai puternic. Până la prima aniversare a Lucreziei era înalt ca Juan şi îl întrecea la aproape toate sporturile, cel puţin pentru Lucrezia. De pe atunci ea încânta păsările din copaci, iar tatăl şi fraţii ei au răsfăţat-o până ce i-au stricat firea. Rodrigo spunea că efectul pe care ea îl avusese asupra lui Cesare fusese un miracol, dar eu nu aveam încredere în ea pe atunci şi nu am nici acum. E o vrăjitoare şi, orice ar urmări prin salvarea lui Cesare, nu poate fi decât un ţel malefic, sunt sigură. Mi-e frică de tine, Violante. Ai fost trimisă aici printr-o vrăjitorie şi voi face tot ce pot să te ţin departe de fiul meu.

M-am întrebat dintr-odată dacă ea credea cu adevărat tot ce spunea. Dacă nu credea, îmi insulta inteligenţa gândindu-se că mă poate face să cred că e adevărat. M-am uitat spre doică, dar era ocupată s-o alăpteze pe Camilla, stând cu capul plecat peste copilă, ale cărei gâlgâituri au sunat ca nişte pietricele aruncate în prăpastia de tăcere dintre mine şi monna Vannozza, în timp ce eu mă gândeam la povestea ei.

Era adevărat, Cesare şi sora lui erau foarte apropiaţi, mult mai apropiaţi decât eram eu de fraţii mei, m-am gândit, stomacul strângându-mi-se de regret. Dar, dacă nu era vorba despre o legătură de la egal la egal, atunci, Cesare era în avantaj, şi nu donna Lucrezia. Ea fusese redusă la o furie neputincioasă de faptele lui de la Urbino, ea aşteptase rezultatele de la Senigallia, fără să ştie nimic, nu invers. Chiar atât de puţin îşi cunoştea monna Vannozza fiul? Dacă

supravieţuirea lui se datora unui miralcol, miracolul era al lui, nu al donnei Lucrezia. Ca în basme, aidoma mie, şi ea era un copil lăsat de elfi în schimbul pruncului pe care-l răpiseră.

Apoi mi-am reamintit şi altceva, o scenă îndepărtată din copilărie. Rahela Abravanel mă trăgea de păr, dansând în jurul meu cu un smoc din părul meu în mână, cu gâtul tot sucindu-mi-se până trebuia să mă întorc, iar Rahela cânta: „Esther este un *dybbuk*, Esther este un *dybbuk.*“ Iar şi iar şi iar. Ce văzuse donna Lucrezia la mine, de o mulţumise? Am închis ochii şi am sperat ca monna Vannozza să creadă că am adormit. Poate chiar adormisem. Poate că imaginile cu Cesare şi sora sa, care se uneau, apoi pluteau despărţite şi se apropiau iarăşi sub pleoapele mele, erau doar un vis.

CAPITOLUL 4

NEPI, SEPTEMBRIE 1503

Întotdeauna mi-ai reproşat că am plecat din Nepi fără să-mi iau rămas-bun. Chiar nu ţi-ai dat seama că deja ne spusesem adio?

Am ştiut imediat că nu suntem la Tivoli. Fusesem adesea cu donna Lucrezia, care iubea oraşul şi spunea că va rivaliza cu împăratul Hadrian şi îşi va construi o vilă acolo într-o zi. Am coborât din trăsură în curtea unei fortăreţe şi ne-am întins picioarele şi mâinile înţepenite, iar aceasta nu era o casă pentru desfătare. Eram înconjuraţi de aceleaşi ziduri îndesate, antiartilerie, de care se plânsese monna Vannozza când descrisese Subiaco, iar locuinţele păreau o serie de turnuri rotunde, cu despicături pentru săgeţi în loc de ferestre. Zidurile împrejmuitoare păreau ultima găselniţă în materie de ştiinţe militare, dar clădirile dinăuntru probabil că aveau sute de ani, cu muşchi încolţit pe tencuieli şi vechi pete de apă, care le vărgau ca nişte lacrimi.

– Nepi! a exclamat monna Vannozza, aruncându-şi braţele spre cerul

albastru al după-amiezii, cu pietrele preţioase strălucindu-i în lumina blândă a soarelui. Băiatul ăsta nu face niciodată ce promite. Mă îndoiesc că o să am suficiente rochii călduroase.

Nepi. Inima mi-a tresăltat în spatele coastelor, în timp ce prin faţa ochilor mi-a trecut imaginea madonnei la Belfiore, în picioarele goale, însângerate, călcând pe cioburi de sticlă şi ceramică, strigând de parcă Cesare ar fi putut-o auzi tocmai din Urbino: *La Nepi. Mi-ai promis, ai jurat că nu vei interveni.* M-am uitat împrejur, la turnurile fără ferestre, care îşi aruncau umbrele lungi peste amestecul de oameni şi animalele, căruţele şi trăsurile din curte. Ce ascundeau, m-am întrebat, în timp ce privirea mi s-a oprit asupra litierei lui Cesare, aşezată enigmatic în mijlocul tuturor, înconjurată de gărzile lui, cu perdelele încă trase? Ce cuvinte se aflau prinse între pietre, ce fapte se săvârşiseră în fâşiile de lumină ce se furişau prin despicăturile pentru săgeţi şi în umbrele din afara razei lor de acţiune?

Monna Vannozza, observând probabil direcţia în care priveam, a trecut pe lângă mine atât de aproape, că i-am simţit foşnetul fustelor pe gleznele goale, şi le-a strigat porunci soldaţilor, care se mişcau pe loc stingheriţi, dar nici gând să i se supună. Michelotto i-a venit în ajutor, desprinzându-se de grupul de bărbaţi care rulau un tun mic pe poziţie, în faţa celui mai înalt turn al castelului. A tras perdelele de la litieră.

Când eram la mânăstire, sora Arcangelo ne învăţa să desenăm chipuri omeneşti folosind un manechin din lemn, cu articulaţii. Într-o zi un băiat care se ocupa să umple călimările cu cerneală i-a slăbit toate şuruburile, aşa că se bălăbănea ori de câte ori sora Arcangelo încerca să-l aşeze într-o anume poziţie. Exact de asta mi-a adus aminte Cesare când două gărzi şi-au unit mâinile într-un scăunel, iar altele două l-au

tras din litieră. Când îl susţineau de subraţ, membrele i se legănau, iar capul îi atârna pe-o parte. Capul lui slab era tuns, claia de bucle fiind înlocuită de fire de păr ţepoase, închise la culoare.

Am auzit un ţipăt de durere, urmat de o tăcere bruscă, izbitoare. Toată lumea s-a oprit din ce făcea. Toţi s-au întors spre mine: spălătorese cu gurile căscate, strângând boccelele la piept, catâri cu ochi răutăcioşi şi urechi mişcătoare, infanteriştii elveţieni voinici şi vreo doi pitici, care purtau bonete cu clopoţei şi învârteau ameninţător băşici de porc în vârf de băţ, chiar când se pregăteau să se dea în spectacol pentru stăpânul lor. Doica fetiţei Camilla mi-a pus o mână liniştitoare pe braţ. Atunci, eu strigasem? Credeam că el.

– Doamne, Violante! a şoptit Giovanni, strecurându-şi mâna într-a mea. Ce se va întâmpla cu noi? Voi mai fi duce de Camerino?

Deşi n-am făcut decât să-l strâng pe băieţel de mână, în semn de liniştire, m-am gândit că, orice ni se va întâmpla, se va întâmpla acum. Istoria nu e făcută din mesaje trimise din lumea nouă sau din observaţiile seci ale lui Herodot, Plutarh ori Livius, pe care îi studiasem cândva împreună cu fraţii mei, ci e un mic şi trist haos, un talmeş-balmeş fără direcţie, de femei uimite, copii, câini şi leoparzi în cuşti.

– Nu-ţi face griji, i-am zis, întrucât nu avea niciun rost să ne îngrijorăm.

Cesare a fost instalat în Turnul Guvernatorului, păzit nu numai de lăncierii elveţieni, ci şi de mama sa şi de preoţi. Ea se înconjurase de preoţii care se iveau din sutanele negre sau dintre umerii acoperiţi cu

danteluri, ca nişte soldaţi privindu-şi duşmanii din spatele unor baricade. Între timp, fiind în aşteptare, eu am început să explorez vechiul castel şi împrejurimile, plimbându-mă pe meterezele turtite şi cercetând camerele ca nişte mici peşteri din piatră, căutând indicii despre ce se întâmplase aici, despre ce îi promisese Cesare surorii lui şi apoi îşi încălcase promisiunea atunci când invadase Urbino.

Apoi, într-o dimineaţă m-am întâlnit cu Michelotto pe cărarea bătucită care ducea la latrină. Orice aranjamente particulare se vor fi făcut în Turnul Guvernatorului, renovat pentru donna Lucrezia când devenise stăpână peste Nepi, noi, ceilalţi, trebuia să ne descurcăm cu latrina dinafara zidurilor castelului, de pe buza prăpastiei; era cocoţată precar, dar curată, întrucât o cascadă mare se rostogolea grăbit de acolo în defileul aflat câţiva metri mai jos. Când ne salutam, monna Vannozza a trecut pe lângă noi cu un zornăit de chei şi un foşnet de mătase grea, brodată cu fir, care îi plăcea atât de mult. Cârdul de preoţi se grăbea în urma ei, cu capetele aplecate ca să se apere de vântul ascuţit, lăsând urme de tămâie şi camfor în aerul cu gust de piatră rece şi frunze moarte.

– Vine toamna, a remarcat Michelotto, uitându-se cruciş spre cerul plin de nori care se mişcau repede.

– Cum se simte stăpânul tău în această dimineaţă?

– Are nevoie de odihnă. Dar numai don Gioffre se ocupă de treburi şi...

Michelotto a ridicat din umeri.

– Aş vrea să-l pot vedea.

– Şi eu aş vrea.

A aruncat o privire întunecată spre monna Vannozza, apoi dintr-odată a început să rânjească la mine, oferind o privelişte fantastică la dinţii stricaţi.

– Toţi avem picioare de lut, înţelegi?

– Se cuvine ca un bărbat să-şi respecte mama.

– Dacă s-ar fi simţit îndeajuns de bine, şi-ar fi arătat respectul cu vârful cizmei, a zis Michelotto cu patimă. Vino azi. Să fiu al dracului dacă face tot numai cum vrea ea! Iar acum, măruntaiele îmi spun că nu mai pot aştepta, aşa că te rog să mă scuzi.

Nu mă temeam de monna Vennozza. Mi-am spus că ea avea mai multe motive să se teamă de mine, dacă tot mă credea vrăjitoare. Lăsându-l pe Girolamo în grija doicii Camillei, cu care împărţeam acum un pat într-o încăpere aglomerată cu tot felul de femei, în turnul ce găzduia şi bucătăriile principale şi auxiliare ale castelului, m-am îndreptat spre camera lui Cesare. Doi paznici erau postaţi în faţa dormitorului, dar uşa era pe jumătate deschisă şi auzeam şoapte stăruitoare dinăuntru. Un doctor cu chip grav a ieşit purtând un vas acoperit, urmat de o cameristă cu un braţ de aşternuturi murdare, cu obrajii mânjiţi de lacrimi. Am simţit că mi-e frig. Când fata s-a grăbit spre mine, ştergându-se la nas cu mâneca, am vrut să o întreb ce se întâmplase, dar inima părea că-mi blochează gâtul, ca şi cum nu aş fi vrut să aflu. Dintr-odată am auzit un strigăt cumplit, aproape un ţipăt, terminat cu un smiorcăit plângăreţ.

– Lucia? Lucia, unde eşti? Să o găsească cineva pentru mine, eu nu pot...

Nu am aşteptat să aud ce nu poate, ci am ţâşnit prin uşa întredeschisă înainte ca gărzile să-mi poată bara calea.

– Pe mine mă vrea, am zis, îndreptându-mă direct spre pat, împrăştiind un stol de preoţi, doctori şi încă o cameristă micuţă care se lupta de una singură să pună un aşternut curat sub pacientul care se tot zvârcolea şi se învârtea.

Scoteţi-o pe femeia asta de aici! Vrea să-i facă rău.

Am auzit zgomotul săbiilor trase din teacă, dar nu mi-a păsat. Dacă trebuia să mor, măcar muream încercând să-l ajut. Carnea a început să se răcească pe mine, încât i-aş fi putut domoli febra, întrucât era prea fierbinte ca să poată fi atins şi radia căldură ca diavolul în Gheena. L-am apucat de umeri şi am încercat să-l împing înapoi pe perne. A strigat iarăşi, iar bătrânul câine ghemuit la picioarele patului a început să mârâie. Am sărit înapoi, cu mâinile lipicioase de la sudoarea lui Cesare. Şi de la sânge. Cămaşa de noapte îi era umedă, iar pe piept şi pe spate i se întindeau pete de sânge maro pal şi puroi galben. Picături de sudoare îi apăruseră pe buza superioară şi-i străluceau în părul tuns scurt. Ochii priveau în gol, pupilele îi erau dilatate şi nu se putea citi în ele decât reflexia propriei mele feţe, a acestei Lucia, oricine ar fi fost ea.

– *Vamos*, a zis Michelotto de undeva din spatele meu.

Nu eram sigură dacă le vorbea gărzilor, monnei Vannozza sau oricăruia dintre oamenii care se înghesuiau în jurul patului. Nu-mi păsa.

– Are nevoie de aer ca să-i scadă febra, am zis, dorindu-mi să nu vărs. Daţi-vă înapoi cu toţii. Priviţi, deja e mai calm. Încetase să se mai lupte cu mine şi stătea nemişcat, cu ochii pe jumătate închişi, mâinile trăgând de cearşafuri, cu nişte convulsii uşoare, inutile. Acum am observat că pielea, acolo unde era vizibilă, era acoperită de băşici şi răni deschise. Încheieturile mâinilor şi ale degetelor erau umflate ca ale reumaticilor. Respiraţia îi era întretăiată, aspră şi urât mirositoare prin gura întredeschisă. Oricum avea să se oprească din zvârcolit imediat, m-am gândit, întrucât era pur şi simplu istovit, dar preoţii şi-au făcut cruce, doctorii au mormăit, şi-au dres glasul şi s-au scărpinat pe ceafă, iar micuţa cameristă a exclamat:

– E un miracol!

Monna Vannozza şi-a adunat anturajul şi a ieşit valvârtej din cameră, cu bărbia ridicată în sus şi o expresie răzbunătoare pe chip. In curând am rămas singuri, exceptându-l pe Michelotto.

– De ce ai nevoie? m-a întrebat el şi l-am auzit întrebându-l acelaşi lucru şi pe Cesare, dar în alte împrejurări.

– Apă şi cârpe curate. Un burete, dacă poţi găsi, şi vin amestecat cu apă, dulce dacă se poate.

Ce ar fi răspuns oare Cesare? Un spion, o sabie, capul unui om pe o tavă, o curvă curată?

Când Michelotto a plecat, dând ordine gărzilor în navareza lui barbară, m-am întins pe pat alături de Cesare. Dulăul s-a mişcat de pe loc, drept răspuns la piciorul pe care i l-am tras, lăsând smocuri de păr alb pe acoperământul din mătase violet, brodat cu blazonul familiei Bisceglie. Draperiile patului erau toate pentru doliul donnei Lucrezia,

presupuneam, ca un giulgiu pentru inima ei zdrobită. Mângâindu-l pe cap, i-am spus că a doua zi vom găsi accesorii mai vesele pentru pat pentru a-l ajuta să se recupereze. Aveam grijă să-mi păstrez vocea veselă, deşi nu eram prea sigură că el mă aude. Simţind sub palmă oasele fragile ale craniului său, m-am întrebat dacă deja ajunsese pe tărâmul de dincolo de auzul uman. Întrucât ceea ce camerista numise miracol mie îmi păruse mai degrabă moarte.

Apoi dintr-odată ritmul respiraţiei i s-a schimbat, s-a adâncit, iar el şi-a întors capul spre mine şi mi s-a cuibărit pe mijloc.

– Rochia e foarte drăguţă, a zis, deşi ochii îi rămăseseră închişi.

Vorbea uşor, intim. Evident că nu rochia o remarcase, întrucât o purtam tot pe aceea veche, pe care mi-o găsise Mariam, simplă, cu guler înalt, cu fusta prea scurtă şi prea strâmtă la corset. Vei fi o mireasă frumoasă, dar ştii că eu nu pot veni acolo.

– De ce nu?

M-am gândit că cel mai înţelept era să-i fac pe plac.

– Ştii de ce nu. Acum părea nerăbdător şi imediat mi-am regretat hotărârea. Am început să-l mângâi pe păr din nou şi am încercat să-l liniştesc, dar „vraja“ nu a mai avut efect. Dându-mă la o parte, s-a ridicat, cu ochii goi şi holbaţi, cu gura strâmbă de agitaţie. O crăpătură i s-a deschis pe buza superioară şi a început să sângereze.

– Dă-mi pantofii tăi.

– Ce?

Vorbea în catalană şi poate îl înţelesesem greşit.

– Pantofii. Cei pe care îi vei purta. Hai, repejor. Nu aveam toată ziua.

Mi-am scos pantofii şi i-am dat. Punând unul în poală şi ţinându-l în mână pe celălalt, a început să scotocească pe sub aşternuturi cu mâna liberă.

– Cuţitul, a zis, unde mi-e cuţitul? Împrumută-mi-l pe al tău, iubito.

Am avut îndoieli, dar în cele din urmă mi-am desfăcut cuţitul pentru mâncare din şnurul care îmi ţinea teaca de piele legată de brâu şi i l-am dat. Nu era prea ascuţit; îi făceam mai puţin rău dându-i-l decât refuzând. Am privit cu uimire cum a început să lucreze la tălpile pantofilor, marcând cu grijă pielea în diagonală, de la călcâi până la vârf, într-o direcţie, apoi în cealaltă, cum se pregăteşte un mistreţ de frigare.

– Poftim, a zis şi mi-a dat pantofii înapoi, acum nu vei aluneca atunci când va dansa prostănacul ăla cu tine. Întrucât lustruiesc podelele de câteva zile, iar în el nu putem avea încredere că te va ţine cum trebuie. În timp ce îmi puneam iar pantofii – deşi tălpile erau distruse, erau mai bune decât nimic pe podelele reci din piatră ale vechiului castel –, el m-a apucat de umeri, iar degetele m-au împins în oase cu o forţă neaşteptată:

– Întotdeauna sunt cu tine, să ştii, veghind asupra ta. Să nu uiţi niciodată!

Apoi m-a sărutat, un sărut aspru, furios, înfometat, lovindu-şi dinţii de ai mei, limba explorându-mi gura, bătăile inimii lui lovindu-mi-se de stern.

– Acum plec. Dar nu-ţi face griji. Noi nu suntem ca viţelul din

Caprarola. Noi nu vom muri.

Mi-a dat drumul, s-a întins la loc, s-a întors pe o parte, cu spatele la mine, şi a părut că adoarme, lăsându-mi gust de sânge în gură. Încă tremuram când s-a întors Michelotto.

– Poftim.

A pus jos un urcior, un lighean şi o grămăjoară de şerveţele împăturite pe lada de rufărie de la capătul patului. E totul în regulă? Arăţi de parcă ai avea şi tu febră.

I-am spus ce se întâmplase.

– Ce poate să însemne? l-am întrebat.

Michelotto a ridicat din umeri.

– N-am idee.

Eram sigură că minţea, dar era atât de încrezător în minciună, încât am ştiut că nu aveam nimic de câştigat dacă îl provocam. Mai târziu, în temniţele castelului Sant' Angelo, nici sub tortură n-a spus un cuvânt; aproape că îţi venea să crezi, se spunea, că nu auzise niciodată de Cesare Borgia. Oricum, pare liniştit acum.

– Da, cred că a adormit. Poate i-a scăzut febra.

L-am atins cu dosul palmei pe frunte. Se simţea mai rece, mai puţin lipicioasă.

– Rămâi tu cu el? Trebuie să-l hrănesc pe Girolamo.

Nu voiam să risc ca doica să-mi ia locul, nu după ce fusesem martoră

la despărţirea de fiica ei Dorotea Caracciolo. Mie nu mi se va întâmpla aşa ceva.

– Rămân.

Mi-a zâmbit, cu pielea îmbătrânită încreţindu-i-se pe lângă ochii ca nişte coacăze. Ce conta Lucia asta, oricum? Nu ea era aici, ci eu.

– Te-ai descurcat bine, fetiţo.

– Mă voi întoarce cât de iute.

După cum s-a dovedit mai târziu, nu m-am mai întors în ziua aceea, întrucât Girolamo a făcut febră şi nu am îndrăznit să îl las. În cea de-a treia zi, monna Vannozza a venit ea însăşi să întrebe despre el şi dacă aveam nevoie de ceva.

– Cum se mai simte ducele, madama? am întrebat eu fără să-i iau în seamă.

Eu eram femeia cu mâinile vindecătoare, nu-i aşa? În plus, eram sigură că obrajii fierbinţi şi scâncetul nemulţumit erau din pricină că-i ieşeau dinţii. Doica îi dăduse un mic zgârci să-l roadă, ceea ce părea să-l liniştească, iar ea ştia mai bine, întrucât îşi crescuse cei cinci copii ai ei şi avusese grijă de încă trei.

– Stă pe scaun pentru a primi o delegaţie din partea cardinalului Carafa, a spus monna Vannozza. Probabil că discută alegerile.

A privit prin camera aglomerată pentru a găsi un loc unde să se aşeze. Tânărul preot care o slujea a înţeles în cele din urmă aluzia şi i-a adus

un taburet jos, cu trei picioare, împiedicându-se de pachete cu haine şi încurcându-se printre aşternuturi. L-a curăţat viguros cu mâna înainte de a se aşeza şi de a-şi netezi fustele peste genunchi. Mi-a trecut prin cap că, probabil, hanurile pe care le cumpărase în Roma din banii papei Alexandru se menţineau la standarde foarte ridicate şi că era vai şi amar de camerista care lăsa vreun colţ neşters de praf sau vreun pat nefăcut.

Girolamo a întors capul spre bunica lui şi a privit-o cu ochii lui negri fără să clipească. Oare mi-am imaginat că ea a tremurat puţin? Un vânt rece trântea obloanele şi unduia jupoanele atârnate într-un cârlig de pe perete, aproape una dintre ferestrele înguste.

– A mâncat două castroane de supă de pui cu lapte de migdale la micul dejun şi a încercat să ceară şuncă. Ser Torella a zis că se temea că ar fi neînţelept, a continuat ea. Violante, să-ţi spun ceva.

S-a înclinat către mine, cu coatele sprijinite pe genunchi şi mi-a vorbit în şoaptă, ca să nu fie auzită de preot.

– Mai bine ar fi murit când era copil, aşa cum Domnul cu siguranţă că a vrut. Mai bine să nu fi trăit, ca să nu-mi înşele toate aşteptările pe care le-am avut de la el.

Nu-mi puteam imagina ceva mai oribil şi mai puţin firesc pentru o mamă, totuşi am ascultat cu un soi de uşurare, întrucât acum ştiam că, fără îndoială, e nebună, că, orice ar fi crezut despre donna Lucrezia şi orice or fi spunând despre mine în sinagoga din Toledo, niciuna dintre noi nu era vrăjitoare. Dacă Cesare măgulise zeii pentru a-i face voia, atunci, făcuse totul de unul singur.

– Am crezut că şi el va fi papă într-o zi, dar nu, el avea alte idei,

menite să-l împingă în cele din urmă la un conflict cu tatăl său. Şi întotdeauna a avut nevoie de protecţia lui Rodrigo, orice ar zice el.

– Cu siguranţă nu credeţi că era potrivit Bisericii, madama?

– Acolo ar fi fost în siguranţă, în siguranţă... faţă de ea.

– Serios, monna Vannozza, nu mai pot asculta toate astea. Ilustra voastră fiică a fost bună şi generoasă cu mine. E naşa mea şi se cade să-mi întorc faţa de la ce susţineţi despre ea. Vă rog...

– Prea bine, plec, dar eşti o fată proastă şi naivă şi nici nu vezi ce ai chiar sub nas. Chiar zidurile palatului o arată în zilele umede. Sau poate eşti doar încăpăţânată.

A plecat, aproape lovindu-se de Fatima, oacheşă cu cercei din cascade de monede micuţe, a cărei sudoare mirosea a chimion. Tânărul preot s-a grăbit să o urmeze, cu ceafa roşindu-i-se drept răspuns la buzele date cu carmin ale Fatimei şi la braţele ei goale.

Mai târziu în aceeaşi zi, Michelotto m-a căutat în bucătăria mică, unde îi spălam hainele lui Girolamo.

– Întreabă de tine, mi-a spus, rezemat de cadrul jos, arcuit al uşii, în spatele lui văzându-se puzderia de nori mânaţi de vânt, iar aburul mişcându-se acolo unde pământul se prefăcea în piatră şi teren acoperit cu arbuşti, în apropiere de pârâul care umplea fântâna castelului.

– Nu pot... M-am ridicat de pe jgheabul de piatră, scoţându-mi din ochi şuviţele ude de păr cu mâna înroşită şi încreţită ca a

spălătoreselor. Voi veni îndată ce termin aici.

– De fapt, el te-a chemat.

Michelotto aproape că îşi cerea scuze. Ceea ce arăta cum se schimbaseră toate.

– Dar...

– Lasă, nici el nu arată prea bine.

Am desfăcut cearşaful pe care mi-l înfăşurasem pentru a-mi proteja rochia şi l-am urmat.

Cesare stătea pe un jilţ cu spătar înalt, întors spre fereastra din dormitorul lui. Apartamentele guvernatorului aveau ferestre normale, parţial acoperite cu geamuri şi care dădeau spre o grădină mică şi un talmeş-balmeş de acoperişuri, teracotă şi muşchi galben din oraşul Nepi, de la poalele dealului. Strălucirea ca de miere a soarelui de toamnă cădea pe dosul palmei drepte a lui Cesare, în locul unde se odihnea pe braţul scaunului, pe arsura de la praful de puşcă, pe licărirea de păr galben-roşcat şi pe safirul verighetei. Inelul îi era larg şi îi alunecase spre încheietura degetului. O măsuţă era trasă lângă scaun, plină cu documente ale căror sigilii atârnau din panglicile lor ca nişte ciorchini de fructe ciudate, stacojii şi violete, verde-tisă şi aurii, iar unul era maro închis, ca de dudă, nuanţa preferată a donnei Lucrezia.

Am traversat camera şi am făcut o reverenţă, conştientă că Michelotto se retrăsese, închizând uşa după el.

– Ei bine, Violante, oare ar trebui să-ţi schimb numele? Ar trebui să te numesc Panaceia, poate, sau Egeria? Mi-au spus că mi-ai salvat viaţa.

– Socot că doar Cel care dăruieşte şi curmă viaţa a putut face asta, milord, şi nu pot decât să bănuiesc că eu am fost unealta Lui. Eşti puternic şi ai fost bine îngrijit.

– Oh, pentru Dumnezeu, să nu mai folosim cuvinte cumpătate şi respectuoase! Nu crezi că am trecut deja de asta? Ai adus băiatul? Aş dori să-l văd. Mama spune că e bucăţică ruptă din mine.

Chiar aşa spusese?

– Acum, că văd că te simţi îndeajuns de bine, îl voi aduce. Nu eram sigură... nu mi-ai răspuns la scrisoare.

L-am simţit că doreşte să îl privesc, cum fac unii leproşi când treci pe lângă ei pe stradă cu faţa întoarsă în cealaltă parte şi cu batista la nas, dar, ca în cazul leproşilor, nu am putut să mă uit la el.

– Scrisoarea?

Părea nedumerit.

– Ţi-am scris, ca să-ţi spun că sunt însărcinată. Poate că nu a ajuns niciodată la tine. Am trimis... nişte versuri din Pietro Bembo.

Tăcere. M-am simţit de-a dreptul prosteşte. Câte fete, mă întrebam, îi scriseseră, plătiseră un scrib să scrie sau doar visaseră să-i scrie o astfel de misivă unui bărbat precum Cesare? Ce drept aveam să cred că şi-o va aminti pe a mea?

– Oh, da, a zis el încet, apoi şi-a dres glasul, şi-a pliat între degete faldurile veşmântului larg, din brocart şi şi-a netezit manşetele din samur. Versurile nu erau din Bembo.

De parcă ar fi ştiut că dădusem peste el, de parcă mă descoperise.

– Nu ar fi trebuit să le trimiţi. De-asta nu ţi-am răspuns.

M-am holbat la mâinile lui, am deschis gura să întreb de ce nu, i-am văzut degetele strângându-se în pumni, cu încheieturile albe, apucând cămaşa din pânză de parcă ar fi vrut să o rupă. Cuvintele mi-au murit pe buze.

– Îmi pare rău, am şoptit şi am încercat să înghit, dar aveam gura prea uscată.

Apoi a ridicat mâinile, făcându-mi semn să ies. Îndepărtându-mă.

– Nu contează. Acum, ce-a fost, a fost. Aş dori să-l văd pe fiul meu.

– Acum?

– De ce nu? Mă crezi prea urât? Te temi că o să-l sperii?

A râs răguşit.

– Am observat că tu nu mă poţi privi, când până mai ieri nu-ţi puteai lua de la mine ochii ăia aiuriţi.

M-am uitat la pantofii mei stricaţi. Poate că fusesem îmbrobodită cu superstiţiile ciudate ale monnei Vannozza, dar am simţit că această siluetă micşorată, istovită, aproape înghiţită de scaunul înalt, închis la culoare, nu e deloc a lui Cesare. Şi, când îi priveam chipul, îmi dădeam seama, aşa că n-aş mai fi putut pretinde că era altfel şi toate visele şi amintirile mele vor fugi din faţa privirii lui ca de mort.

– Aşadar, eşti o Dalila a zilelor noastre. Eu sunt slăbit, tuns, iar tu vei fugi la filistinii tăi.

– Şi în acest moment, milord, cred că ai ambele picioare slăbite.

Încheieturile picioarelor şi gleznele, odihnindu-se pe un scăunel, îi erau umflate ca cele de la mâini.

– Nu te pot urma.

– Doar dacă merg foarte încet.

– Nu am chef de ghicitori.

Drept să spun, nici eu nu prea aveam.

– Îmi cer scuze. În varianta evreiască a legendei, Samson era şchiop.

– Te întrebi ce a văzut ea la el, nu-i aşa?

A întors gluma împotriva lui ca o torţă.

Acum mă uitam la el, atrasă de întoarcerea neaşteptată a umorului său de altădată, un umor care acum era altfel, ca un ecou al unei vremi când nu ştiam că sunt fericită, prinsă în febra pregătirilor de nuntă la Santa Maria in Portico. Oasele feţei îi erau ascuţite ca nişte cuţite şi uneori, chiar şi acum, când sunt obosită, închid ochii şi simt cicatricile pe care mi le-a lăsat pe dedesubtul pleoapelor. Privirea pe care mi-a întors-o a fost cea a unui copil curajos, hotărât, nesigur de soartă, speriat şi sfidător. Deşi măştile îi căzeau una după alta, deşi farmecul îi pierea, parcă îl înţelegeam din ce în ce mai puţin.

– Stai jos, Violante, mi-a zis.

Am găsit un scaun şi l-am tras în ambrazura ferestrei, acolo unde fusese aşezat scaunul lui. M-am aşezat şi am aşteptat. El s-a jucat cu

inelul, şi-a netezit manşetele şi, în cele din urmă, a spus:

– Copiii sunt importanţi pentru mine.

– Desigur că sunt. Trebuie să ai moştenitori.

– Adevărat, dar nu mă refeream doar la asta.

S-a oprit, de parcă nu era sigur de ce voia să spună, apoi a continuat:

– Când Juan a fost numit gonfalonier, tata a îngăduit o nouă punere în scenă pentru *Beatus Vir* pentru slujbă. După ce a murit Juan, iar distincţia mi-a revenit mie, a cerut ca aceeaşi piesă să fie jucată la învestitura mea. Iar acum el e mort, şi eu nu l-am putut face să mă iubească îndeajuns. Întotdeauna am fost substitutul lui Juan. Mai puţin arătos, mai puţin fermecător, mai puţin uşor de iubit. Nu am contat atât cât să am parte de muzică nouă, compusă pentru mine. Lucrurile la care eram bun – strategia, tactica, politica, guvernarea, diplomaţia – au contat doar în mintea tatălui meu, nu şi în inimă. Nu a trimis după mine niciodată când ştia că e pe moarte. Cât am zăcut bolnav, doar cu un etaj mai jos, nu a trimis nici măcar o dată pe cineva să afle cum mă simţeam. Nu mi-am putut găsi un loc în inima lui, iar acum e prea târziu. S-a dus. E ţărână. Înţelegi?

Cuvinte de piatră, prea meşteşugit sculptate.

Ceva s-a încleştat în mine şi mi s-a făcut un nod în stomac.

– Ştii de ce mă aflu aici, Cesare?

A clătinat din cap.

– Ca să fiu sincer, nu m-am gândit.

– Donna Lucrezia m-a trimis înapoi la tatăl meu. Din cauza lui Girolamo.

– Girolamo? Aşa se numeşte băiatul?

– Girolamo Giulio Cesare. Don Giulio d'Este e naşul lui.

– Bine. Giulio e un bărbat cinstit. Aşadar, de ce nu eşti acasă la tatăl tău?

– Deoarece atunci când am ajuns acolo am aflat că tata murise, iar fratele meu nu a vrut să mă primească. Din cauza ta.

– A mea?

– Tata a suferit un atac când oamenii tăi...

M-am oprit, am tras aer în piept şi am încercat să-mi liniştesc glasul:

– ...au venit să strângă birurile, aşa cum mi se pare că au spus ei. Ne-au luat chiar şi *menorah* pe care eu şi mama o adusesem din Spania. Ca să-ţi plătească soldaţii. Am călătorit prin Romagna ca să ajung la Roma, desigur. Am văzut ostaşi, deşi am încercat să mă ţin departe de ei. Nu se purtau ca nişte oameni bine plătiţi, Cesare.

– Artileria costă, a comentat el îmbufnat.

– Taci şi ascult. Am vrut să te ucid. Apoi o femeie bună mi-a reamintit că dragostea contează mai mult decât datoria. Deşi, din câte ştiu eu, ea nu şi-a făcut decât datoria toată viaţa. Nu ştiu de unde venea toată înţelepciunea. Aşa că ţi l-am adus pe fiul tău. E singurul tău fiu şi la el trebuie să ne gândim acum. Vom avea timp să ne jelim taţii mai târziu.

Inima îmi bătea atât de sălbatic în piept, încât am crezut că voi leşina.

Vederea mi s-a înceţoşat, iar capul îl simţeam ca pe o băşică plină cu aer şi aproape că aşteptam să mi se ridice de pe umeri şi să plutească afară, pe fereastra deschisă.

– Ce crezi că ar fi cel mai bine pentru el? a întrebat.

Vorbea cu tandreţe, aproape cu umilinţă, dar nu mă putea dezarma atât de uşor.

– Mă întrebi pe mine? Tu eşti marele Valentino, învingătorul de la Senigallia, cel care...

– Scuteşte-mă de sarcasmul tău, femeie! Cam taie din cuvântarea ta lucioasă de mai devreme. I-aş putea da o cârcă de titluri, dar, sincer să fiu, să-l ţinem în viaţă, să ţinem tot acest... – a gesticulat spre fereastră, spre cameră, spre castel; mânecile i s-au prins în grămada de pergamente şi le-au împrăştiat pe podea – ... circ e prioritatea mea numărul unu acum. Câţi oameni crezi că se află aici? Ce o să mănânce toţi când va veni iarna? Nu am nimic, în afară de ce a apucat Michelotto să adune înainte ca ulii să se rotească deasupra Vaticanului şi puţinul trebuie folosit ca să ţin fundul lui Della Rovere departe de Scaunul Sfântului Petru. Altminteri, s-a zis cu mine. Abia pot să mă ridic din scaun, dar să mă pun şi în capul unei armate? Ştii, mă gândisem la tot. Tot, Violante, numai că nu-mi trecuse prin cap că o să moară tata şi că eu o să fiu răpus de febră. Iar acum sunt atât de obosit... Uneori simt că am un demon întunecat agăţat de umeri, care mă strânge aşa de tare cu mâinile şi cu picioarele, că abia mai respir, mă mişc, gândesc sau orice altceva.

Dar sunt bolnav, scrisese el. *Boala mocneşte în mine ca focul în inima unei căpiţe de fân jilave, ticăie în noapte ca ceasul morţii printre luntraşi.* Acum înţelegeam.

– Ar trebui să faci pace cu Dumnezeul tău, Cesare.

– De ce? Ţi-ai schimbat părerea despre mine, doamna mea doctor? Sunt pe moarte, în cele din urmă?

– Dacă există o separare între om şi Creatorul său, pe acolo intră melancolia.

– Torella îmi spune că e un dezechilibru al bilei negre şi mă pune să mănânc numai mâncare albă, ca să o contrabalanseze. Îndrăznesc să spun că noi, creştinii, trebuie să o luăm pe o rută mai ocolită ca să ajungem la Dumnezeu, nefiind poporul Lui ales.

– Eu încerc să te ajut, iar tu eşti atât de neserios!

Dintr-odată a ridicat mâinile, cu dosul palmelor spre mine. Un gest de capitulare? Mânecile largi ale cămăşii i-au alunecat în sus pe braţe, expunându-le subţirimea şi pielea aspră, plină de băşici. Dar nu asta dorea să-mi arate.

– Vezi cicatricile? m-a întrebat, întorcând mâinile pe toate părţile.

Probabil că erau câte şase pe dosul fiecărei mâini, ca nişte ridicături subţiri de piele peste vene, lăsate de lamele doctorilor care îi luau sânge. M-au făcut să mă gândesc la călugăriţa surorii mele. Mi-am dat seama că profeţia ei e corectă.

– Cum corectă? am încercat să întreb pe un ton de bun-simţ, dar mi-am amintit şi vedeam că şi el îşi aminteşte, după albeaţa chipului uimit, după cum se împleticea, de parcă vorbele sorei Osanna îl loviseră fizic.

– Mi-a dat numărul douăzeci. Am crezut atunci că se referea la vârsta

mea. Cum deja trecusem de cea de-a douăzeci şi şasea aniversare, am luat-o drept o şarlatană ce vrea să mă flateze. Dacă Lucrezia dorea să i-o dea lui Ercole d'Este, toate bune şi frumoase, m-am gândit. Dar recent am realizat că, dacă numeri lunile de la data profeţiei sale până la moartea tatălui meu, sunt douăzeci. Şi astfel, de fiecare dată când văd o posibilă cale de ieşire din toată încurcătura, mă uit pe spatele mâinilor şi îmi reamintesc că nu are niciun rost, că niciun plan nu merită născocit, nicio faptă nu merită înfăptuită.

– Oh, Cesare!

M-am ridicat şi am străbătut micul spaţiu care ne separa, îndemnată de o vagă idee că trebuie să-l alin şi am încercat să-mi pun braţele în jurul lui, dar el s-a mişcat şi a şuierat de durere când mâinile mele i-au atins umerii. M-am dat înapoi, cerându-mi scuze. El a râs sinistru.

– Stai departe de mine, Violante. Eu sunt împăratul regatului durerii, învelit în gheaţă.

– Cesare, nu halucinezi iar, nu?

A dat din cap:

– Îl citez greşit pe Dante. La apogeul febrei mele, doctorii m-au aruncat într-un butoi plin cu gheaţă pentru a-mi împiedica sângele să fiarbă. Gheaţa mi-a jupuit aproape toată pielea de pe corp. *Nu am murit, dar nici viu n-am rămas.*

– Dar ai rămas viu. Dante nu a renunţat şi nici tu nu trebuie să renunţi.

– Dante avea credinţă. Dante o avea pe Beatrice.

– Iar tu mă ai doar pe mine. La asta te gândeşti?

– Nu te măguli singură! Ţi-am spus ce gândesc. Am fost sincer cu tine. Nu o poţi lua drept un compliment care ţi-era destinat?

– E o povară, o îndatorire. Te aştepţi să nu fac nimic cu toate cele ce mi le-ai împărtăşit? Aş putea foarte bine să iau un cuţit şi să ţi-l înfig între coaste.

Mi-a luat mâinile. M-am uitat la pielea mea aspră, roşită de săpunul pentru rufe şi de sifilis, şi la ale lui, umflate şi pline de cicatrici:

– Tu pur şi simplu nu renunţi, nu-i aşa?

– Dacă aş fi fost înclinată să renunţ, aş fi murit odată cu mama şi nu te-aş mai fi întâlnit niciodată, iar tu nu ai fi avut un fiu. Şi înainte să începi iar cu aiurelile cum că nu-i poţi fi de niciun ajutor, gândeşte-te la ce mi-ai spus despre Juan şi tatăl tău. Chiar dacă nu ai oraşe, arme sau inele cu diamant, îi poţi dărui dragostea ta şi asta va însemna pentru el mai mult decât orice altceva.

– Adu-mi-l şi vom vedea. Mâine. Acum sunt obosit. Cred că voi dormi un pic.

– Lasă-mă să te ajut să te urci în pat.

– Pot merge şi fără ajutor, pentru numele lui Dumnezeu! Lasă-mă!

Când m-am întors să plec, tocul pantofului, care se slăbise ca urmare a atacului lui Cesare în timp ce delira, mi s-a prins între două bucăţi din podea şi m-am împiedicat.

– Poftim, a zis el, prinde!

Dar m-am întors prea încet şi cheia a căzut pe podea. M-am oprit să o iau de jos şi el a continuat.

– La etajul de dedesubt există o cameră unde sora mea a lăsat nişte haine şi alte lucruri. Presupun că purtaţi aceeaşi mărime. Ia ce vrei.

Era imposibil să-mi dau seama dacă îşi amintea ce făcuse. Sau că mă sărutase.

Nu aveam de gând să îi accept oferta. Mi se părea nepotrivit să îmbrac veşmintele madonnei în absenţa ei, de parcă i-aş fi căutat printre scrisorile personale sau aş fi tras cu urechea la conversaţiile ei. Dar, odată ce mi-a intrat în cap ideea unei noi rochii care mi se va potrivi, a lenjeriei de corp curate, a ciorapilor ţesuţi şi a pantofilor rezistenţi la apă, nu mi-am mai găsit locul. M-am trezit plutind în derivă spre Turnul Guvernatorului, cu cheia presată de podul palmei, aducându-mi aminte de unele rochii şi născocind altele, licărindu-mi prin minte, de parcă ar fi fost cartea de modele a unui croitor. Ştiam că eram urmărită de Michelotto şi de monna Vannozza, de don Gioffre în timp ce traversa curtea consultându-se cu secretarul. Un mesager de la don Prospero Colonna îi adusese vorbă de curând lui don Gioffre că soţia lui intenţiona să-l însoţească pe don Prospero în Neapole, pentru a-l consola de decepţia suferită din cauza lui Cesare, iar don Gioffre trudea din greu să formuleze un răspuns. Simţeam că trebuie cel puţin să descui camera, chiar dacă doar pentru a le arăta tuturor că nu pierdeam vremea pe lângă Cesare, pentru a le şterge de pe chipuri diferitele zâmbete complicate.

Etajul de sub apartamentele lui Cesare era împărţit în două încăperi, una de la care aveam eu cheia, iar cealaltă tezaurul, păzit de patru dintre infanteriştii elveţieni cu suliţele şi uniformele lor ţipătoare. Am ţinut cheia în faţă, ca pe un permis de trecere, în timp ce mă

îndreptam spre uşă, iar muntenii mă priveau cu ochii lor reci.

Uşa era înţepenită. Ba nu, era blocată. A trebuit să o împing cu umărul ca să o deschid şi apoi să mă strecor ca un crab prin deschizătura îngustă. Nu voi lua nimic, mi-am spus, voi arunca doar o privire. Poate că erau unele lucruri pe care madonna le-ar fi vrut înapoi, lucruri pe care le puteam împacheta şi trimite cu următorul curier care venea din Ferrara. Fulgerul m-a făcut să mă răzgândesc. Nu băgasem de seamă cerul care se întunecase în timp ce stăteam de vorbă cu Cesare şi apoi când m-am grăbit să-l hrănesc pe Girolamo, cântându-i distrasă ca să-l adorm, în timp ce gândurile la fuste, corsete şi cămăşi brodate mi se învârteau prin cap. Dar explozia bruscă de lumină mi-a atras atenţia asupra despicăturii ferestrei, la ploaia care izbea pervazul din piatră, o frunză maro, răsucită, care dansa peste fâşia de cer de culoarea oţelului. Iarna se apropia. Aveam nevoie de pantofi solizi şi de o mantie decentă. Îi eram datoare fiului meu să nu-mi pun viaţa în pericol.

Tunetul a bubuit când am închis uşa în spatele meu. La început, camera era plină de umbre, forme ciudate, înceţoşate, care doar treptat mi s-au desluşit – cufere ferecate şi grămezi de haine. Dar mi-am dat seama că nu erau hainele madonnei, în timp ce căutam prin ele. Tunici cu rozete şi funde, ca straiele scamatorilor, mâneci şi pantaloni bufanţi tiviţi cu mătăsuri colorate şi pânze cu fir de aur, pălării bătute cu pietre preţioase şi perle de mărimea unor ouă de pasăre, mantii căptuşite cu blană cu catarame în filigran, cizme moi şi pinteni din aur, toate răspândite ca nişte trupuri dezmembrate pe un câmp de luptă, azvârlite laolaltă. La următorul fulger, aproape că m-a orbit strălucirea pietrelor.

Mi-am croit drum cu greu prin această mare fabuloasă, ridicând

articole la întâmplare, de parcă aş fi fost un spărgător de morminte din vreun regat de basm. Aici o pălărie din catifea de culoare violet, cu atâtea pietre incrustate, că avea aproape greutatea unei coroane, acolo un pinten bătut cu diamante. Erau cămăşi aşa de fine, că îmi alunecau printre degete ca aerul, un papuc de dans cu o talpă din piele aurită, care arăta de parcă n-ar fi fost purtat niciodată, împerecheat cu o cizmă din piele de ied, de culoare verde, cu partea de sus ştemuită şi plină de noroi. Am ridicat cizma la nas ca şi cum mirosul de pământ mi-ar fi putut spune ce călătorii făcuse, dar noroiul vechi şi uscat mi s-a sfărâmat sub atingere, fără niciun miros. O pană de păun tremura în curentul generat de furtună, ca o fântână de un albastru marin închis, care ieşea dintr-un turban de satin auriu, prins cu o bucată mare de coral lustruit. Mi-am imaginat fantoma prinţului Djem râzând pe înfundate, ca un unchi indulgent, de nebuniile junilor şi m-am întrebat dacă Cesare îl purtase vreodată sau era doar un memento mori. Aici se aflau toate pieile pe care şi le jupuise şi acum, că ultima învelitoare de decor fusese înlăturată, am văzut barba, un râu de păr roşu, tapiţeria unui muşchi, chiar pielea cu care se născuse, aşa că rămâneau doar sânge şi oase, focul din inima lui şi voinţa lui de piatră.

Am pus cizma jos, mi-am trecut degetele peste pana de păun, am păşit peste cufere de haine şi casete de bijuterii să ajung la capătul îndepărtat al camerei, unde un şir de fuste şi corsete atârna auster de un suport. Veşminte de doliu, mi-am dat seama când următorul fulger a luminat satinul negru, monoton, bogat, dantela ca o spumă de pe un guler, o manşetă sau tivul unei rochii. De-asta le lăsase madonna aici.

Am ales o fustă violet închis şi un corset cu dungi albe şi negre, croit pentru perioada de la jumătatea doliului. Erau puţin demodate şi mult prea mari pentru mine, dar bine cusute şi cu destule falduri la fustă

încât să le pot tăia şi să-mi fac o a doua rochie, dacă aveam nevoie. Un cufăr cu lacătul rupt era plin de lenjerie intimă din bumbac egiptean şi din mătase neagră, frumos brodată cu iederă şi mici figuri ale lui Orfeu care privea peste umăr. Am desfăcut nişte ciorapi de mătase violet, cu panglici negre la jartiere, frumos împăturiţi şi mirosind a cedru. M-am schimbat repede, cu sentimentul că încălcasem o proprietate, de parcă donna Lucrezia m-ar fi văzut cum îmi pun fustele ei, îmi leg ciorapii şi corsetul peste sânii plini, cum probabil că făcuse şi ea cu propriul său fiu în spatele acestor ziduri groase.

Pantofi, m-am gândit eu sau ea îmi pusese cuvântul în cap, un sâmbure de cuvânt care lăsa urme de râset uşor şi melodii de dans ce se auzeau din camera alăturată? Douăzeci de perechi erau aliniate sub suportul pentru rochii, papuci din catifea, cizme din piele de ied, cu tocuri aurite şi nasturi din perle, saboţi veneţieni înalţi, pentru ploaie. Unul după altul, am ridicat pantofii de jos, căutându-i pe cei mai solizi, examinându-le tălpile pentru a vedea dacă erau prea purtaţi. Am găsit destul de repede o pereche potrivită, nişte cizme de călărie din marochin, care parcă nu fuseseră purtate niciodată şi abia dacă mă strângeau. Dar când m-am aşezat pe capacul unei lăzi ca să le încalţ, o altă pereche mi-a atras atenţia.

Acestea nu erau negre, ci din satin roz şi cu perle micuţe şi smaralde. Le-am ridicat, doar ca să mă uit la măiestria lucrăturii, mi-am spus, doar din pură curiozitate. Erau purtate, cu călcâiele scâlciate, cu partea din faţă mototolită, iar una dintre ele, întunecată la vârf, de părea o pată veche de sânge. Am simţit o strângere de inimă când mi-am amintit cum dansam toate până ne sângerau picioarele, apoi ne petreceam ziua bârfind, oblojindu-ne degetele, cu picioarele ridicate în sus, gata să o luăm de la capăt noaptea următoare. De parcă acest ciclu ar fi continuat la nesfârşit, de parcă se petrecea cu aceeaşi siguranţă cu

care soarele răsărea şi apunea. Fulgerul mi-a prins lacrimile din ochi şi m-a orbit. Strângând pantofii, am numărat timpul care s-a scurs între fulger şi tunet şi, aşteptând să-mi revină vederea, am pipăit modelul broderiei de pe pantofi, vârful ascuţit, curba tocurilor. Mai era ceva. Tălpile erau despicate, ba nu, tăiate, în cruce.

Le-am aruncat din braţe de parcă mi-ar fi ars mâinile. În tăcerea bruscă lăsată după tunet, m-am auzit icnind, murmurând un refuz. Cred că mi-am auzit chiar şi oasele trosnindu-mi în ceafă în timp ce clătinam din cap. Adunându-mi hainele, am fugit. Nici măcar nu m-am oprit să încui uşa şi eram doar pe jumătate conştientă de fluierăturile elveţienilor care-mi pătrundeau prin zgomotul sângelui care îmi pulsa, tropăind cu cizmele madonnei de podeaua cu lespezi de piatră.

– Cine e ea?

Nu erau gărzi la uşa lui, nimeni şi nimic nu mă putea opri să intru în cameră să-i pun întrebarea care mă chinuia şi care simţeam că-mi va exploda în piept.

– Cine e Lucia?

Obloanele erau trase. Tunetul pândea afară, zdrăngănindu-le cu puterea glasului său. Monna Vannozza stătea în cercul tremurător aruncat de lumina lumânărilor, cu cercul pentru brodat în poală. Chipul pe care l-a întors spre mine, palid, cu ochii duşi în fundul capului, pe sub gluga voluminoasă bătută cu fir, nişte ochi mari, cercetători, era precum cel al unei bufniţe.

– A adormit, a zis ea, de parcă nici nu ar fi existat posibilitatea de a fi fost trezit de tunet, de fulgere, de strigătele mele sau de uşa pe care am trântit-o de perete.

De parcă nu ar fi stat întins în spatele draperiilor de la pat, ascultând furtuna, fâsâitul şi pârâiturile mucului de la lumânare, foşnetul aţei pe pânză, propriile bătăi ale inimii, demonul care îi şoptea în ureche. Se arătase atât de mândră de priceperea lui de a asculta.... M-a măsurat din cap până-n picioare şi a pufnit dispreţuitor.

– Aşadar, şi furtul e una dintre impertinenţele tale, nu?

– Alteţa Sa mi-a spus că pot lua orice. El mi-a dat cheia. Pantofii... aţi văzut în ce stare era rochia mea înainte. Iarna se apropie. Iar donna Lucrezia nu va mai dori aceste lucruri acum, că s-a căsătorit din nou.

Monna Vannozza a ales să-mi ignore ultima remarcă.

– Vorbeşti de spirit practic, dar îţi cunosc jocul. Vei pune aceste lucruri la loc, acolo unde le-ai găsit. Îţi interzic să te arăţi în faţa fiului meu în hainele diavoliţei. Şocul îl poate ucide.

Mi-am îndreptat spatele şi umerii şi am strâns din pumni pentru a-mi opri tremurul mâinilor.

– Fiul vostru conduce această casă, madama. Îmi voi schimba hainele numai dacă el îmi va porunci.

Nu am aşteptat replica ei. Voiam ca Cesare să doarmă, doream să se trezească a doua zi şi să fie el însuşi din nou, să fie puternic, nostim şi stăpân pe situaţie. Mă temeam de strigoiul cu degetele fragile ca moliile moarte şi de vorbăria lui sumbră despre demoni mai mult decât mă temusem vreodată de teribilul duce care îmi făcea cu ochiul

în timpul îngrozitoarelor concursuri de interpretare teatrală şi mă făcea să râd. Voiam să-l pot întreba despre Lucia, având siguranţa că îmi va răspunde cu vreo minciună oarecare şi amuzantă.

După două zile de frig şi umezeală a urmat ultima suflare uşoară a verii. Culesul viilor a început pe terasele de sub castel şi chiar în livezile castelului, aşa că dintr-odată eram cu toţii ocupaţi să adunăm perele şi merele timpurii şi caisele, aurii, umflate, care stăteau la soare pe lângă zidurile calde precum carnea. După furtuni şi o apatie adusă de norii joşi, de o lumină gri şi de focuri fumegând, ne-a copleşit un sentiment de apăsare, un sentiment că nu puteam rămâne aici pentru totdeauna.

La Roma, conclavul începuse alegerea succesorului tatălui lui Cesare şi printre cei nerăbdători să aştepte rezultatul se aflau fără îndoială şi bărbaţii pe care îi deposedase Cesare atunci când cucerise Romagna. Totuşi, când curăţam şi conservam fructele, noi, femeile, şi copiii râdeam, cântam şi bârfeam în jurul marii mese din bucătărie, ştiind că ne aflam în centrul unor evenimente şi aici. O reţea de informaţii se răspândise din Nepi şi înapoi, soliile sosind zilnic, uneori la fiecare oră, din toată Italia şi de mai departe, mesagerii veneau şi plecau, uneori în livreaua lui Cesare şi purtând scrisori sigilate, uneori îmbrăcaţi ca nişte oameni obişnuiţi şi ducând nimic.

Credeam că uitase de Girolamo şi pentru moment eram mulţumită să las lucrurile aşa, pentru că ştiam că atunci când îl voi revedea trebuia să aflu adevărul despre Lucia şi nu eram sigură că am curajul necesar. În ciuda ostilităţii monnei Vannozza, mă bucuram de un statut special printre femeile din castel, fiind mama fiului ducelui. Se purtau cu mine de parcă aş fi fost într-adevăr amanta lui şi eram bucuroasă să

prelungesc prefăcătoria. Poate, dacă ne prefăceam cu toţii suficient, se va adeveri cumva. Aşa că, atunci când m-am aflat faţă în faţă cu el în grădină, inima a făcut ceva întortocheat, care avea de-a face atât cu groaza, cât şi cu dorinţa.

– Vezi tu, Violante, a zis el, vânturând un baston de abanos în direcţia mea, eu sfidez ghicitoarea Sfinxului, mergând pe trei picioare în miezul zilei. În mod evident, articulaţiile încă îl supărau, deşi se mai îngrăşase puţin şi obrajii îi mai prinseseră culoare, iar zâmbetul, mărginit de barba care-i crescuse din nou, părea veselă şi feroce ca a unui pirat. Ieşisem afară să găsesc un loc liniştit unde să-l hrănesc pe Girolamo, ca să-mi odihnesc spatele pe pietrele calde după ce petrecusem ore întregi aplecată peste masa din bucătărie. Era însoţit de un întreg alai de oameni. Secretarul său, Agapito, întors recent de la Roma şi Torella discutau în timp ce se plimbau ca o pereche de corbi negri. Un paj era aproape înghiţit de un morman de perne, în timp ce altul se clătina sub un teanc de cărţi şi o chitară. O fată sfioasă şi osoasă ţinea un urcior de vin şi un pocal în balans pe o tavă, având şi un evantai cu coada lungă îndesat sub un braţ.

Am făcut o reverenţă.

– Mă bucur să te văd bine sănătos, milord.

– Mă simt mult mai puternic. Vino şi stai cu mine. Prezintă-mi-l pe fiul tău.

Un pat fusese aşezat pentru el într-o livadă de lămâi, care dădea spre terasele cu măslini, înnodaţi ca nişte pumni întunecaţi pe pământul roşu. Frunzele lămâilor licăreau pe fundalul cerului albastru, deşi castelul era prea sus pentru ca lămâile să fie bune, iar fructele erau încă verzi, cu o aromă acră şi purificatoare. Am aşteptat ca servitorii

să aranjeze pernele şi păturile pe pat. Girolamo a început să scâncească. Am încercat să-l liniştesc, mângâindu-l pe căpşorul pufos şi şoptindu-i, dar eram atât de încordată, temându-mă că Cesare e prea neliniştit şi şi-ar fi putut pierde răbdarea cu un prunc care plângea şi ne-ar fi concediat pe amândoi, iar fiul meu înfometat simţea mirosul laptelui.

– Îi voi cânta, a zis Cesare şi şi-a dres glasul. A încercat cuvintele câtorva cântece de leagăn, dar a renunţat iute. Nu pot. Vocea mi-e slabă de când cu boala.

– Îşi va reveni. Cânţi plăcut, Alteţă, din câte îmi amintesc.

– Ei bine, oricum, mult mai plăcut decât copilul ăla al tău. Nu, două la spate, băiete! s-a răstit la pajul care îi aranja pernele. Şi pune şi vinul acolo, unde îl pot ajunge, a adăugat el, schimbând o privire cu fata sfioasă, pe care mi-am dorit să nu o fi văzut.

– Îmi pare rău. Îi e foame.

– Atunci, hrăneşte-l.

Am simţit că roşesc.

– Poftim. Dacă mă aşez mai în spate, ai loc să stai la capul patului. Ce s-a întâmplat? Crezi că nu am mai văzut niciodată o mamă alăptându-şi copilul? Pe urechile milostivului Dumnezeu, femeie, opreşte-i ţipetele înainte să mă surzească!

A zis toate acestea mai degrabă mândru că Girolamo ar fi putut să-l surzească.

– Voi, ceilalţi, lăsaţi-ne! Maestre Agapito, pregăteşte scrisorile despre

care am vorbit şi adu-mi-le să le semnez.

Cu o ploaie de plecăciuni, alaiul a plecat, topindu-se printre lămâi de parcă nici nu fuseseră acolo, de parcă spiritele copacilor aranjaseră bolta de verdeaţă pentru noi, cu pernele cu aromă de cedru, cărţile în legăturile lor bătute cu pietre scumpe, urciorul de vin din argint, chitara spaniolă zveltă, sprijinită de pat.

Cesare m-a privit aproape cu aceeaşi foame ca Girolamo când îmi desfăceam corsetul şi-mi puneam fiul la sân şi am ştiut ce a vrut să ascundă, de fapt, după cum a luat o carte din grămada de lângă pat şi şi-a deschis-o în poală. Dar tot ce a spus a fost:

– Hainele surorii mele îţi vin bine.

– Mulţumesc.

I-am zâmbit, dar privirea pe care mi-a întors-o era, în mod curios, plină de durere. M-am întins şi i-am atins piciorul şi, poate datorită căldurii pielii sale, pe care am simţit-o prin ciorapi, sau de la aroma lămâilor ori de la o păsăre care cânta pe undeva ca primăvara sau senzaţia delicioasă a gurii copilului, care trăgea din sân, în loc să-l întreb despre Lucia şi despre pantofii de dans tăiaţi, am zis:

– Încă te iubesc.

El aproape că mi-a spus că nu mai merită să fie iubit, în degradarea în care se află, cu trupul slăbit şi pielea flască, cu craniul alb şi osos la vedere când îşi scotea boneta şi îşi trecea degetele prin părul ca nişte ţepi de un roşu închis.

Şi, odată cuvintele rostite, a fost ca şi cum toate vorbele care se înnodaseră în mine atât de strâns au început să se desfacă şi nu m-am

mai putut opri.

– Lasă-mă să stau cu tine. Nu voi cere prea multe, doar să te văd din când în când. Am putea avea mai mulţi fii. Voi fi discretă şi nu te voi pune în situaţii stânjenitoare nici pe tine, nici pe soţia ta. Mă voi căsători eu însămi, dacă asta ai dori, cu cineva mai în vârstă şi respectabil. Nu m-aş aştepta să-mi fii credincios sau să mă iubeşti în mod special. Dar aş vrea să dorm noaptea cu tine câteodată şi să mă trezesc lângă tine dimineaţa. Tot ce vreau e să-mi îngădui să te iubesc sau aş putea... Nu ştiu... Să nu mai respir sau ceva de genul ăsta.

Gura lui Girolamo a slăbit strânsoarea sfârcului, ochii i s-au închis şi a început să sforie dulce, uşor. În loc să mă acopăr, m-am întors spre Cesare, oferindu-i trupul meu, sânii nemaifiind pernuţele superficiale de carne rebelă pe care le mângâiase în grădina de portocali a surorii sale, ci umflaţi, cu sfârcurile moi, întărite acum sub adierea vântului. Eram frumoasă ca Elena sau ca Eva, când Adam a sorbit-o pentru prima dată din priviri. Amintirea atingerii lui Cesare mi-a luminat pielea; mă simţeam de parcă s-ar fi întâmplat chiar atunci, căldura greutăţii pântecelui său pe al meu, şoldul ascuţit apăsat de al meu, dulcea durere când m-a pătruns, limba lui cu gust de rozmarin în gura mea.

O clipă a rămas nemişcat, totul era nemişcat, cu excepţia inimii care mi se zbătea în piept şi a luminii dansând printre frunzele de lămâi. Apoi a şoptit:

– Nu.

Şi şi-a ridicat mâinile să mă îndepărteze.

– Chiar crezi că la asta s-a gândit femeia care şi-a făcut datoria, dar

care ţi-a vorbit despre dragoste?

Ochii lui îmi susţineau privirea cu dispreţul unui călugăr.

Învăţase să asculte, spusese mama lui, de la foşnetul unui gândac care mergea pe dalele de piatră până la strigătul subţire de ruşine care mi se târa pe piele. M-am întors cu spatele la el, aranjându-mi hainele, dar mâinile îmi tremurau atât de tare, încât degetele îmi umblau neîndemânatic printre cârlige şi danteluri:

– Iartă-mă.

– Dă-mi copilul, a zis Cesare blând.

Probabil că îşi imagina că iertarea lui o ceream.

– Îi voi scoate scutecele, a spus el. Vreau să mă asigur că are membrele drepte.

– ...voi scoate scutecele, am terminat eu propoziţia şi coincidenţă ne-a făcut pe amândoi să râdem. Vrei să le scot eu?

– Mă descurc.

Mă îndoiam şi am privit neliniştită cum şi-a tras una dintre pernele pe care le avea la spate, a netezit-o în poală şi a pus copilul pe ea, apoi a început să-i desfacă scutecele. A dus sarcina la îndeplinire cu mare siguranţă, fără a atrage niciun protest din partea lui Girolamo, care îşi ţinea ochii pe chipul tatălui său, apoi, eliberat de scutece, a ţipat de încântare şi a făcut pipi pe pernă.

– Vai, nu!

– E în regulă. Are o ţintă bună! A reuşit să evite hainele mele şi pe ale

lui, a zis Cesare, ridicându-i testiculele lui Girolamo cu vârful degetului, apoi trecându-şi mâna peste picioarele lui, de parcă ar fi căutat un cal, să vadă cât e de solid. Nimic nu se compară cu urinatul în aer liber, eh, Girolamo?

– Eşti foarte răbdător cu el, milord.

– Întotdeauna au fost mulţi copii în jurul meu. Te obişnuieşti până la urmă.

– Lumea nu prea te vede aşa, în general, milord, ca pe un mare patriarh.

– Am devenit capul familiei mele de foarte puţin timp, a replicat el liniştit.

Apoi a râs şi şi-a frecat barba cu încheietura mâinii libere:

– Şi acum, când chiar am nevoie de ea, medicii m-au lipsit chiar de barba mea patriarhală.

– Cred că era mai îngrijită ca a lui Moise. Şi a început să crească iarăşi. Până ce-i vor ieşi lui Girolamo dinţii din faţă, barba ta va fi invidiată de toată Italia, sunt convinsă.

– Crezi că doar barba? O alegere mă îngrijorează, Violante. Della Rovere va concura şi el e singurul de a cărui inteligenţă mă tem. Şi nu-mi va fi aliat niciodată. Ce-şi doreşte el e prea asemănător cu ce-mi doresc eu.

– Oricine ar fi ales papă, are nevoie de un gonfalonier bun. Şi nu există altul mai bun decât tine.

– Dar, chiar şi aşa, eu mi-am dat cărţile pe faţă. Toată lumea ştie că ambiţiile mele se întind mai departe de colectarea taxelor vicarilor pentru cuferele Sfântului Petru. Della Rovere mai degrabă şi-ar pune un scorpion în pantof decât să-mi dea mie o armată. În plus, mai degrabă ar face sigur treaba. În afară de Ippolito, el e singurul cardinal pe care-l ştiu care se simte mai bine într-o armură decât în mătasea stacojie.

– Ippolito?

Nu-mi venea în minte imaginea lui Ippolito în armură.

– Nu te lăsa înşelată de manierele lui plăcute. Iubeşte maşinile de război la fel de mult ca Alfonso, doar că se pricepe mai bine să se ascundă. Tinerii bărbaţi trebuie să disimuleze pentru a se înţelege mai bine cu lumea din jur.

– Tu te prefaci cu mine?

– M-am purtat cât de cinstit am putut.

Părea rănit. Girolamo a scâncit.

– Cred că i s-a făcut frig. Dă-mi-l şi-l voi îmbrăca.

Cesare mi l-a dat înapoi, iar pe când îl îmbrăcam, m-am aplecat şi l-am sărutat pe frunte, răspirându-i mirosul de vanilie, lapte acrit şi de rufărie uscată la focul care scotea fum. Aşadar, cine e Lucia?

– Nimeni, doar o închipuire.

Răspunsul lui a fost prea iute, ca un şablon. Nici măcar nu încerca să-şi ascundă cumva minciuna. M-a înfuriat când m-am gândit că nici

măcar nu se osteneşte să se prefacă a spune un adevăr, să mimeze nedumerirea, să caute în memorie numele vreunei iubite uitate.

– O închipuire ivită atunci când delirai. Am găsit pantofii, Cesare, ascunşi printre lucrurile donnei Lucrezia. Tălpile erau tăiate exact la fel cum le-ai tăiat şi pe ale mele.

Acum chiar părea nedumerit:

– Poftim?

– Mi-ai luat pantofii când aveai febră şi mi-ai tăiat tălpile până la şireturi. Uite-aşa.

Am tăiat aerul în formă de diamant, cu marginea palmei.

– Şi în dulap e o pereche la fel, printre lucrurile donnei Lucrezia.

– Ei bine, nu mă miră. E un truc de-al ei pentru a nu-şi pierde echilibrul când dansează. Ajută ca pantofii să adere mai bine la podea. Cu siguranţă că ai mai văzut pantofi de-ai ei tăiaţi astfel sau eşti o doamnă de onoare neatentă?

– Dar tu...

M-ai sărutat, am vrut să zic, dar cuvintele mi s-au lipit de limbă. Dacă aş fi vorbit despre sărut, s-ar fi dizolvat în aer ca parfumul sau ceaţa în soarele dimineţii.

– Nu-i de mirare că te-a trimis de lângă ea.

– Nu m-a gonit, ea...

– Da? Şi-a împreunat mâinile peste burtă şi a aşteptat.

Ce i-aş fi putut spune? Ce rost avea să mai zic ceva, când el deja avea răspunsul? M-am ridicat. Aveam de gând să plec. Voiam să iau un cal şi să plec din Nepi chiar în acea zi. Mă voi întoarce la Roma şi mă voi lăsa la mila lui Eli, voi renunţa la convertire şi nu voi mai pune niciodată piciorul printre creştini. Cesare poate fi aruncat în Tibru precum fratele lui Juan sau ales sfântul împărat Roman, că pentru mine nu va mai conta. El, sora lui, mama lui, Angela, toţi, cu privirile lor reci şi farmecul lor ucigător, n-aveau decât să trăiască şi să moară cum vor.

Brusc am auzit paşi alergând spre noi, tropăind pe aleea aşternută cu nisip. O voce striga după Cesare.

– Unde eşti, frate? S-a terminat. *Habemus Papam.* [38]

Era don Gioffre, roşu la faţă şi cu respiraţia tăiată, ştergându-şi sudoarea de pe buza superioară cu dosul mâinii. Un mesager, a cărui faţă era ca o mască albă de praf, a alunecat în spatele lui, s-a oprit şi s-a înclinat.

– Cine este? a întrebat Cesare.

Tonul îi era calm, dar ochiul stâng a început să i se zbată, iar degetele şi-au înteţit strânsoarea. Presupun că au trecut doar câteva secunde până a răspuns don Gioffre, dar, cu toate acestea, eu mă holbam la mâinile lui Cesare şi mă gândeam la tot ce ştiau ei, să provoace plăcere sau să strângă garota, să îmblânzească un cal, să scrie un sonet sau să semneze un ordin de execuţie, şi mi s-a părut că au trecut ore înainte ca don Gioffre să spună:

– Piccolomini.

Abia atunci mi-am dat seama că îmi ţinusem respiraţia.

L-am privit toţi pe Cesare, aşteptând reacţia lui, dar el a şovăit, părând nesigur.

– Ce părere ai, Gioffre? a întrebat el în cele din urmă.

– Eu?

Obrajii lui Gioffre au devenit la fel de palizi pe cât fuseseră de roşii. Ei bine, eu...

– Cardinalul Piccolomini e un învăţat, am zis eu repede.

Mi-l aminteam ca pe un bărbat plăpând, serios, care se interesase de convertirea mea deoarece trimişii tatălui meu negociaseră odată pentru el achiziţionarea unor Biblii rare.

– Nu cred că va fi interesat să schimbe lucrurile pe partea temporală, atât timp cât totul merge bine. Cred că te va reinstala în funcţie, Alteţă.

Cesare părea uşurat, poate chiar recunoscător, dacă nu era doar în imaginaţia mea.

– Da. Iar unchiul său, Pius al II-lea, i-a rămas dator tatălui meu pentru că l-a ales şi l-a preferat în multe chestiuni. Oare ce nume va lua?

– Tot Pius, a zis Gioffre.

– Bine, bine. Atunci, îi voi scrie şi-i voi reaminti că poate rivaliza cu unchiul său şi în ceea ce priveşte chestiunile practice, nu numai luându-i numele. Cum a decurs votarea?

Gioffre a pocnit nerăbdător din degete în direcţia mesagerului, care a scos o scrisoare şi i-a înmânat-o. A rupt sigiliul şi şi-a aruncat ochii peste ce conţinea:

– Della Rovere a ieşit cel dintâi la primul tur de scrutin.

Cesare a mârâit, iar Gioffre a trecut mai departe:

– Aşa că D'Amboise şi Ascanio Sforza şi-au unit forţele în cel de-al doilea tur şi l-au propus pe Piccolomini.

– Înseamnă că Agapito a amestecat în chip fericit instrucţiunile mele cu propria lui iniţiativă şi i-a sfătuit bine, a zis Cesare. Nimeni nu poate obiecta la alegerea lui Piccolomini. Nu are interese politice, nici o familie care să caute mărirea. Duşmanii mei vor începe să-i şoptească imediat la ureche, încercând să-l convingă că i-am aruncat din diocezele lor ilegal. Trebuie să mă asigur că i-am câştigat inima, înainte să pună alţii stăpânire pe ea.

– După câte se spune, nici el nu are o stare de sănătate prea bună, a adăugat Gioffre fericit. Posibilele implicaţii ale unei papalităţi scurte nu prezentau niciun fel de ameninţări pentru el, dacă Cesare redevenea hotărât ca de obicei. Suferă teribil de gută.

– Atunci, a zis Cesare, alegându-şi vorbele precaut, va arăta înţelegere faţă de propria mea situaţie dificilă. Vino, Gioffre, dă-mi braţul, căci avem multe de făcut.

Gioffre l-a ajutat să se ridice în picioare, dar a pornit cu pas vioi înaintea fratelui său, mers care-mi amintea de tatăl lui. Apoi s-a oprit atât de brusc, încât Gioffre a trebuit să facă un pas într-o parte pentru a nu se ciocni de el.

– O, aproape că am uitat, mi-a zis el, căutând într-un buzunar ascuns printre bucăţile matlasate ale tunicii sale. Poftim.

Mi-a aruncat o cutiuţă şi a înclinat capul în semn de apreciere când am reuşit să o prind cu mâna liberă. Era cutia de aur şi email pentru pastile de sifilis, cea pe care i-o dăduse ser Torella pentru tablete.

– Am observat că aveai o mică... cicatrice atunci când...

Căuta cuvinte discrete pentru auzul fratelui său şi a mesagerului de la Roma, dar în cele din urmă a recurs la un gest vag, punându-şi mâinile ca o cupă în dreptul pieptului. Trebuie să te asiguri că ai grijă de sănătatea fiului meu.

Don Gioffre a chicotit şi s-a îndepărtat uşor de mine. Şi el ar fi fost infectat, m-am gândit eu, cu o roşeaţă puternică urcându-se în obraji, dacă târfa napolitană cu care era însurat ar fi catadicsit să-i împartă patul.

– Dar tu nu ai nevoie de ele? l-am întrebat pe Cesare.

– Oh, eu sunt vindecat. Boala franceză nu poate supravieţui alături de febra malariei. Torella mi-a zis că nu sunt vecini prea buni şi că febra malariei întotdeauna o alungă pe cealaltă. Ia-le şi-i voi spune lui Torella să-ţi facă mai multe.

– Mulţumesc, am zis eu, deşi nu recunoştinţă era ceea ce simţeam.

Noul papă i-a reconfirmat rapid lui Cesare fostele titluri, dar şovăia, se pare, să-i dea permisiunea de a se întoarce la Roma. Regreta că nu putea garanta siguranţa ducelui şi nu şi-ar fi iertat-o niciodată dacă,

prin faptele sale, ar fi riscat viaţa fiului preaiubitului său predecesor.

– Cu toate acestea, abia dacă sunt în siguranţă aici, spumega Cesare de furie, făcând personalul din bucătărie să fugă cât colo.

Îi arăta lui Giovanni cum se omoară un rac şi chiar cel care adusese racul dintr-un butoi cu apă de la lacul Bracciano îi spusese zvonul că Guidobaldo de Urbino încerca să ridice oaste pentru a mărşălui spre Nepi. Şi-a înfipt cuţitul în capul racului, apoi a întors creatura abil, prin unghiul lui Pitagora, până ce lama cuţitului s-a aliniat cu mijlocul spatelui. Cleştii i s-au mişcat slab. Giovanni privea cu gura deschisă şi cu ochii rotunzi ca nişte castane.

– Trebuie să fii iute, înţelegi, pentru că, altfel, vei face prea mare dezordine.

– Poate că ar trebui să te duci în Romagna, am zis eu, prinzând dublul înţeles al vorbelor.

A tăiat crabul pe toată lungimea spatelui.

– Gata, i-a zis lui Giovanni, acum îl cureţi. Stomacul şi orice parte închisă la culoare din coadă. Asta ar face un laş, mi-a răspuns mie.

– Sau ar fi calea bunului-simţ. Reconstruieşte-ţi centrul puterii acolo, apoi mergi la Roma.

– Femeile nu înţeleg nimic. Nu, Giovanni, alea sunt icrele. Va trebui să înveţi deosebirea, băiete. Altfel, nu vei ajunge prea departe cu arta de a curta. S-a uitat la mine, a chicotit şi ceva parcă mi s-a topit între coaste şi i-am iubit capul îndrăzneţ şi felul în care reuşea întotdeauna să mă facă să râd şi am ştiut că nu-l voi părăsi.

De fapt, Papa Pius şi-a schimbat repede opinia, deşi pentru noi aşteptarea părea nesfârşită, văzându-l pe Cesare atât de nervos la Nepi. El era soarele şi luna noastră, iar firea lui ticăloasă ne afecta ca o schimbare a vremii. Toamna rămânea aurie şi caldă, dar oasele tot mă dureau de nelinişte, de parcă ar fi fost de la o răceală a iernii. Devenisem nerăbdătoare cu Girolamo, căruia îi dădeau dinţii şi care îmi respingea din plin eforturile de a-l înţărca. Smiorcăitul lui mă clăca pe nervi, încât m-am răstit la el, apoi, plină de remuşcări, m-am înmuiat şi l-am lăsat să sugă. Monna Vannozza mi-a zis că ar trebui să-l dau pe mâna doicii Camillei. Mi-a spus că devenisem dependentă de copilul meu, cum unii oameni sunt dependenţi de mac. Nu voi repeta cuvintele pe care i le-am spus drept răspuns atunci, întrucât mă ruşinează.

Apoi, într-o după-amiază, când mă plimbam pe dealurile din spatele castelului, încercând să-mi calmez nervii şi să-mi distrag atenţia de la sânii care mă dureau, l-am întâlnit pe don Gioffre la poartă, cu un teanc de scrisori. El era întotdeauna cel dintâi care primea mesagerii ce soseau aproape zilnic de la Roma, Ferrara sau de la Curtea Franţei, mereu sperând la o scrisoare din partea rătăcitoarei prinţese Sancia şi menit să fie mereu dezamăgit. Dar azi un rânjet i se întindea pe faţa îngustă dintr-o parte în alta, descoperindu-i cei trei canini rămaşi şi golul unde se aflase cel de-al patrulea, pe care-l pierduse într-o încăierare.

– În sfârşit, a făcut-o, a strigat Gioffre, fluturând un pergament cu sigiliul papal. Cesare l-a convins pe bătrânul ţap să ne lase să mergem la Roma.

– Mi-aş dori să nu-mi mai citeşti scrisorile, frăţioare. Cesare, gol până

la brâu şi trăgând după el prin ţărâna curţii o sabie veche, lată şi neascuţită, a vorbit calm, dar fixându-l pe don Gioffre cu o privire goală, ca de şarpe.

– Eu... eu am crezut că te odihneşti. Nu am vrut să te deranjez pentru ceva mărunt.

– Mă duelam cu Michelotto. Trebuie să-mi recapăt puterile acum, că voi fi gonfalonier din nou.

Pieptul său încă mai purta urmele băii de gheaţă, petice de piele albă, moartă şi zbârcită în locurile unde nu creştea părul, de parcă pocalul al cărui contur îl trasasem cu vârful degetelor fusese spart şi prost reparat. Dă-mi scrisoarea Geoff.

Geoffre i-a dat-o. A scuturat pergamentul rulat şi a citit atent, un zâmbet subţire întinzându-i buzele.

– I-a scris bătrânului Piccolomini şi i-a zis că e pe moarte, ştii, mi-a spus Gioffre. A implorat să fie lăsat să se întoarcă acasă şi să moară în linişte. Iar bătrânul ăla ţăcănit l-a crezut. Se pare că i-a mărturisit ambasadorului ferrarez că nu a crezut niciodată că va simţi milă pentru duce, dar acum s-a trezit că-l compătimeşte din adâncul sufletului.

Gioffre a râs enervant.

– Ţine-ţi gura, Gioffre! Pălăvrăgeşti tâmpenii, ca o fată.

– Sfinţia Sa va fi foarte surprins când te va vedea, milord, am zis eu. Plăcut surprins, sunt convinsă.

– Ah, dar sunt foarte multe feluri de a muri, Violante.

CAPITOLUL 5

ROMA, OCTOMBRIE 1503

Mi-am tot adus aminte de locul unde mă ascundeam printre trunchiurile pomilor, unde am strivit buburuza, fiind sigură că nu voi avea niciodată nevoie de norocul pe care-l aduce ea.

Şi pentru fiecare fel de a muri există şi un fel de a te apăra de moarte.

Roma era plină de duşmanii lui Cesare, de vulturi, cum spunea el, care veniseră să ciugulească din carcasa lui şi mai periculoşi decât înainte, acum că erau condamnaţi să moară de foame. Odată întorşi în palatul lui de la San Clemente, Cesare rareori îl părăsea şi niciodată după ce se lăsa întunericul. Porţile principale rămăseseră încuiate şi baricadate şi, în ciuda obiecţilor de la Vatican şi a tuturor familiilor romane importante, un şir de mici tunuri erau aliniate în partea cealaltă a pieţei din faţă, silind căruţaşii să aleagă drumuri ocolitoare, prin labirintul încâlcit din Borgo. Cesare improvizase scări din lemn în jurul zidurilor grădinii, pe care gărzile sale se urcau cu ajutorul unor scări de funie, astfel că zidurile semănau cu părţile înalte ale unei nave

pregătite de îmbarcare. Poteca edecului care se întindea din palat până la Tibru era patrulată de oameni cu câini şi s-au primit câteva plângeri de la piloţii de şlepuri ai căror cai fuseseră atacaţi. El îşi lăsase leoparzii să domnească în voie peste grădină, iar aceştia erau iritaţi după călătoria din Nepi, zdruncinaţi pe drumurile cu gropi, în spatele unei căruţe.

Cesare însuşi mergea tot timpul înarmat, chiar dormind cu sabia sub pernă, spuneau cei care ştiau sau nu ştiau prea bine. A început să poarte un inel pe care nu-l mai văzusem înainte, a cărui montură de camee reprezenta capacul unui mic compartiment care, se zvonea, conţinea legendara otravă numită cantarella [39] . Obişnuiam să râdem despre cantarella, despre care se presupunea că a fost născocită de donna Lucrezia pentru a scăpa de primul ei soţ, Giovanni Sforza.

– Ei bine, spunea Cesare, făcând aluzie la numele otrăvii, şi o ciupercă poate omorî un papă-lapte ca Sforza.

Dar acum, privind înapoi, nu-mi aminteam exact dacă într-adevăr îi negase existenţa.

Şi, privindu-l, mă întrebam dacă o ţine cu el ca să o folosească pentru el sau pentru duşmani. Pielea fină de sub ochii săi începuse să semene cu un pergament pătat de cerneală, iar pleoapele îi erau cutate de oboseală, ca ale unui om mult mai în vârstă. Linii ca nişte cicatrici adânci i se întindeau de la nas până la colţurile gurii. Mă îndoiam că dormea chiar atunci când se retrăgea în cele din urmă în camera lui, când zorile copleşeau puterea lumânărilor şi clopotele oraşului vesteau prima liturghie. Imaginaţia lui era mult prea iscusită; nici măcar o sabie scoasă din teacă pe pernă şi gărzi înarmate la uşi şi ferestre nu-l puteau apăra de teribilele posibilităţi pe care probabil că

şi le desfăşura în gând, spectre ale eşecului pândind prin colţuri neluminate, singurătatea, tentaţia morţii. Bănuiesc că pentru singurătate avea femei, dar acum înţeleg că nu ar fi făcut decât să înrăutăţească lucrurile.

Totuşi, pentru lumea din afară, el îşi păstra masca de zâmbet încrezător. Constructorii ce ridicaseră treptele pentru incendiu şi verificaseră punctele slabe din zidurile palatului îi păstra pentru a continua cu modernizarea lăsată de izbelişte la moartea tatălui său. Oriunde mergea, Cesare era urmat de şeful lucrărilor, care căra un morman de planuri îndoite, cu urme de degete, târând un şuvoi de întrebări şi observaţii despre clădirile grajdurilor cu hipocaust, despre sistemele de scurgere din latrine, despre ferestrele pentru bibliotecă şi dacă studioul ce se învârtea se putea construi cu mecanisme care să ţină pasul cu mişcarea zilnică a soarelui pe cer. Palatul în sine părea molipsit de aceeaşi efemeritate a gospodăriilor care se mută. Puteai păşi într-o cameră într-o zi, pentru ca apoi să te trezeşti clătinându-te pe marginea unui morman de cărămizi în ziua următoare. Pereţii apăreau, dispăreau şi reapăreau în chipuri noi, de parcă ar fi executat un dans încet, ciudat, prăfos. Candelabrele din sticlă de Veneţia atârnau din tavane învelite în in, precum crisalidele unor molii gigantice. Figuri în fresce pe jumătate pictate parcă aveau forţa lui Adam, luptându-se să iasă din noroi, dar în altele apăreau doar nişte fantome şterse pe ghipsul pal. Casa era plină de aburii varului, care ni se lipea de gâtlej şi ne făcea să lăcrimăm.

Pe măsură ce zidarii, tâmplarii şi zugravii îi reclădeau palatul, Cesare se străduia să-şi întremeze trupul slăbit. Se lupta zilnic cu uriaşul african pe care-l ţinea în acest scop şi petrecea ore întregi trăgând la ţintă cu arcul şi archebuzul sau duelându-se cu maestrul de arme. Organiza meciuri de fotbal între gărzi şi bărbaţii din suita lui, el însuşi

fiind unul dintre căpitani, şi don Gioffre, în fruntea celorlalţi, cu respiraţia şuierătoare şi mormăind, oprindu-se des să bea dintr-o butelcă de grappa [40] . Apoi a hotărât că jucătorii ar trebui să-şi întărească picioarele jucând fără pantofi, deoarece imediat ce noul Papă va fi încoronat vor mărşălui înapoi în Romagna sub stindardul gonfalonierului papal. Deja îl trimisese pe Michelotto înainte să păzească Rocca Soriana.

Toate alifiile pe care le aveam pentru băşici şi tăieturi s-au isprăvit rapid şi fiecare cămaşă purtată în plus a fost ruptă şi transformată în bandaje, iar şeful grajdurilor se îndoia că va reuşi să facă rost de suficienţi catâri şi care trase de boi pentru a-i transporta în nord pe toţi cei care şchiopătau, la timpul potrivit. În plus, ce fel de oaste călătoreşte în căruţe, cu picioarele înfăşurate ca ale curtezanelor din Cathay? Sănătatea oamenilor a avut şi ea de suferit din cauza nenumăratelor pariuri, soldate cu acuze că meciurile sunt măsluite, iar încăierările ce urmau au dus la coaste rupte şi nasuri sparte şi un om aproape că a murit de la o rană prin înjunghiere.

În cele din urmă, agentul de ordine, mormăind de zor şi clătinând din cap ca un comentariu despre sănătatea mentală a ducelui, m-a întrebat dacă nu-l pot convinge pe Cesare să oprească jocurile, întrucât el nu putea. Singura constantă în lumea inventată, închisă între zidurile înalte şi opace de la San Clemente, era ciudata mea lipsă de legătură cu Cesare, un cerc de întrebări nerostite, care nu primeau răspuns, care pentru cei din afară păreau o relaţie amoroasă.

– Dacă îi vorbeşti tu, te va asculta, spuneau oamenii şi mi-am dorit să-i pot crede.

El se afla în grădină. Nu-l vedeam în timp ce încercam să pătrund cu privirea prin spărtura luminată de soare din uşa ce se deschidea din salonul de la parter în grădină, dar ştiam că e acolo după numărul mare de bărbaţi din suita lui care stăteau la pândă printre statui şi garduri vii ornamentale. Avea chipul umbrit tare, de parcă avea nevoie de umbre ca să-i dea substanţă. Am deschis puţin mai mult uşa, precaut, spunându-mi să nu fac vreo prostie. Dacă gărzile lui Cesare nu erau prea preocupate, însemna că leoparzii erau legaţi destul de bine. Unul dintre bărbaţi s-a întors brusc când am păşit sub boltă, ducând mâna la mânerul sabiei. Am observat că mâna îi era bandajată, având nişte pete mari de sânge care trecuseră prin bandaje.

– Sunt Violante, am zis eu, sperând că vorbisem destul de tare, întrucât gândul la leoparzi îmi făcuse gâtul să se usuce.

– E în grădina de trandafiri, a răspuns el şi parcă ar fi vrut să spună mai multe, dar apoi s-a răzgândit şi s-a întors cu spatele la mine, privind în direcţia grădinii din faţa bucătăriei, cu zidul ei de piersici ale căror fructe erau în cea mai mare parte stricate şi pline de viespi. Păşind cu grijă pentru a evita bălegarul rămas de la leoparzi, care duhnea tare şi stăruitor, mi-am croit drum spre grădina de trandafiri.

Cesare era aşezat pe pământ, cu spatele rezemat de plinta unui bust din marmură înfăţişându-l pe Cicero. Un ţânţar întârziat stătea pe fruntea nobilă a marelui orator, iar ochii săi orbi priveau peste capul lui Cesare, cu buzele strânse într-o atitudine de dezaprobare stoică. Probabil că ar fi avut aceeaşi expresie şi când trăia şi l-ar fi privit pe Cesare. În apropiere am văzut lama lungă şi subţire a unui cuţit de Bizcaya, pe care Cesare îl ţinea între degete. Era negru de sânge. Mâinile lui şi manşetele flamande din dantelă erau pline de un fel de rugină. Am simţit că rămân fără suflu, de parcă aş fi fost lovită în

piept. Probabil că m-am şi clătinat puţin. Am crezut că e mort, că demonul se întorsese, îi luase pumnalul şi i-l înfipsese în burtă.

Nu mă puteam mişca. Să chem gărzile? Vor crede că eu l-am ucis? O făcuse vreunul dintre ei? Nu toţi erau dintre bărbaţii care fuseseră cu noi la Nepi. Cei care rămăseseră în urmă ar fi putut fi cumpăraţi uşor de duşmanii stăpânului lor, în timp ce el era cu spatele şi i se aştepta zilnic moartea provocată de febră. Urme de paşi. Trebuie să caut urme de paşi pe pământul plin de petale de trandafir.

Când stăteam aşa, nehotărâtă, Cesare şi-a întors capul şi s-a uitat la mine.

– Violante.

Tonul îi era monoton şi plictisit, de parcă aş fi fost de neocolit. M-am cutremurat de uşurare. Neştiind cum ajunsesem în această poziţie, m-am găsit în genunchi lângă el, trăgându-l de mână cu degete inutile, nesigure.

– Am crezut că eşti mort. Am venit să-ţi vorbesc despre fotbal şi... De unde e tot sângele ăsta? Eşti rănit? Ce s-a întâmplat?

Întrebările mi se rostogoleau din gură nătânge ca un răget de măgar.

– Tiresias.

A făcut un gest cu bărbia spre un punct aflat în faţa picioarelor sale. O grămăjoară de blană şi carne însângerată zăcea acolo, pământul din jur fiind pătat în roşu.

– Tiresias? am repetat eu.

– Probabil că s-a rătăcit pe aici, bietul bătrân. L-au prins leoparzii. Nu am mai putut face nimic când l-am găsit. A trebuit să...

Şi-a alunecat cuţitul peste beregată, cu lama aproape atingându-i barba. M-am uitat la câinele mort, am văzut tăietura, curată şi frumoasă, printre zdrenţele de carne şi blană lăsate de ghearele leoparzilor.

– Nu l-ai lăsat să sufere. Şi era foarte bătrân.

– S-a născut în aceeaşi lună când tatăl meu a fost numit papă.

Avea ceva în voce, de parcă ar fi încercat să nu plângă. Am observat că ochii îi erau injectaţi, dar toată lumea avea ochii roşii de la cuptoarele pentru ars varul folosite de zidari.

– Ar fi trebuit să poruncesc să fie înecat, dar m-am gândit că un câine orb poate fi un bun vânător de trufe. Au un simţ al mirosului mai dezvoltat, ştii? Aşa că l-am păstrat. Şi s-a dovedit un bun vânător.

– I-ai oferit o viaţă bună. Bătrânii se duc. Noi continuăm să trăim. E mersul lucrurilor.

– Da.

A oftat şi aerul pe care l-a tras în plămâni parcă l-a adus cu picioarele pe pământ. Şi-a şters cuţitul pe mânecă şi s-a aplecat să-l pună în teaca ataşată de centură, apoi şi-a scrutat manşetele pătate de sânge cu un aer supărat.

– Mă duc la rugăciunea de seară cu mama după-amiază, a zis. Mai bine m-aş schimba. Îl voi ruga pe Bernardino să-i facă un mormânt, a adăugat în timp ce s-a ridicat în picioare şi m-a tras după el, lăsându-

mi mici pete din sângele câinelui pe mânecă. Apare în una dintre picturile lui Bernardino, ştii, în fresca mare, pe care a pictat-o deasupra uşii din Sala dei Santi, cea în care eu sunt Împăratul, iar Lucrezia e Sfânta Ecaterina. Tiresias se află la picioarele calului lui Juan, privind cu adoraţie spre el, ceea ce doar un câine orb ar fi putut face.

A râs. I-am răspuns cu un zâmbet precaut, neştiind niciodată sigur ce sentimente nutrea Cesare faţă de fratele lui ucis.

Îşi luase obiceiul să meargă la liturghie regulat, de cele mai multe ori în compania mamei sale, în capela de la Santa Maria del Popolo, unde era îngropat Juan. *Avvisi* erau de părere că propria lui apropiere de moarte îi ascuţise conştiinţa; oamenii lui Cesare le rupeau de pe Pasquino şi le coborau în faţa mulţimilor adunate în jurul statuii în fiecare zi pentru a discuta ultimele zvonuri. Era imposibil de ştiut dacă era la ordinele lui Cesare sau fără ştirea lui.

Într-o dimineaţă, în timp ce stăteam în grădină cu Girolamo şi îi priveam silinţa de a se rostogoli pe burtă, am auzit voci ridicate venind din casă.

– Dar, dacă las ghipsul acum, se va usca şi tot peretele trebuie refăcut înainte să pot începe din nou.

Am recunoscut accentul din Mantova al micuţului pictor Bernardino, care fusese chemat înapoi la Roma de monna Vannozza pentru a împodobi pereţii capelei lui Cesare.

– Lucrarea lui Dumnezeu trebuie să aibă întâietate.

– Pictura e lucrarea lui Dumnezeu. Cum altfel vor putea înţelege

enoriaşii tăi ce predici în latină, dacă nu au picturi la care să se uite?

– Deşi frescele tale sunt minunate, ser Bernardino, trebuie să recunoşti că dorinţa ducelui de a se spovedi e ceva ce aduce a miracol.

– Aş avea grijă ce vorbesc dacă aş fi în locul tău, preotule.

– Iar tu ar trebui să ai grijă ce asculţi, pictore, întrucât nu eşti ocrotit de taina spovedaniei şi îndrăznesc să spun că sunt câţiva oameni la Roma care ar găsi... metode foarte inspirate să afle ce ar avea ducele de mărturisit. Un perete cu ghipsul stricat nu ar avea consecinţe atât de mari asupra ta decât nişte degete rupte.

Apoi, cu un şir de gângureli de triumf, Girolamo s-a întors în sfârşit pe burtă şi s-a întins, uitându-se la mine. Până când m-am întors spre ceartă, vorbitorii se mutaseră mai departe şi nu-i mai auzeam. Dar cuvintele lor mi-au rămas în minte şi tăcerile dintre ele nu m-au putut împiedica să mă întreb cum va rupe Cesare această tăcere când va decide să se spovedească.

Desigur, în zilele care au urmat, s-a purtat ca un om de pe umerii căruia se ridicase o povară, deşi eu credeam că reluarea unei îndatoriri îl înveselise atât, şi nu uşurarea adusă de spovedanie. Noul papă fusese încoronat şi, aşa cum promisese, i-a înapoiat lui Cesare lancea albă de gonfalonier şi căpitan general al armatei. Deşi cei din familia Orsini şi partizanii lor încă dădeau târcoale pe lângă Borgo ca nişte lupi în jurul unui foc, Cesare a anunţat că va da o petrecere pentru a sărbători şi pentru a le mulţumi celor care îl sprijiniseră să treacă de greutăţi. Zidarii şi decoratorii lucrau acum fără întrerupere, ciocanele băteau ca nişte inimi uriaşe, podelele acoperite cu marmură nouă erau spălate şi străluceau în lumina torţelor, praful era peste tot, acoperind strălucirea stelelor şi înecând luna.

Vaci şi porci mistreţi întregi, bancuri de peşti şi felurite stoluri de păsări au fost înghiţite de stomacul bucătăriilor. O tiară papală, din pastă de migdale cu pietre preţioase din fructe confiate şi o piramidă uriaşă din ouă de raţă aurite, conţinând mirodeniile numite *bottifacci*, erau ridicate în sala de mese, în ciuda prezenţei dulgherilor trudind să împodobească tavanul. Îndrăznesc să spun că tot atâtea frunze câte aşchii de lemn s-au folosit la confecţionarea acestora, deşi la final s-a dovedit că probabil fuseseră devorate de personalul de la bucătărie, care nu s-a plâns.

Un bucătar-şef care sugerase ulei aromat cu trufe în care să prăjească iepurii a fost concediat cât ai zice peşte de Cesare, care declarase că nu va mai mânca niciodată trufe de când cu moartea lui Tiresias. S-a adus un bucătar nou, care a venit cu o cutiuţă de mirodenii pe care nu o scăpa niciodată din ochi; băiatul care se ocupa de frigări şi probabil începuse să inventeze spunea că dormea cu ea legată pe piept cu o curea din piele, „cum doarme un evreu cu cutiile pentru vrăji peste cap şi braţe“. Un zvon a început să se răspândească, susţinând că are boabele plantei de cacao, foarte mult preţuită de sălbaticii din Lumea Nouă, care le foloseau în ceremoniile religioase. A urmat un zvon mai sinistru, anume că Cesare încerca să ascundă otravă în boabe, ca nimeni să nu afle ce gust au şi să nu spună că au un gust ciudat.

Acum mai mult ca oricând Cesare părea departe de genul de om care ar otrăvi pe cineva. Conducea treburile gospodăriei cu multă plăcere şi era într-o dispoziţie bună, mediind cu toate abilităţile sale diplomatice între bucătari arţăgoşi şi pictori certăreţi. Audia muzicieni, inspecta noii recruţi pentru armata papală şi petrecea ore întregi în întrevederi cu don Gioffre şi o cană de vin tare din Avignon, preferatul său în mod special, punând la cale spectacole pentru a-şi amuza oaspeţii.

Pe neaşteptate am fost chemaţi toţi să fim martori la unul dintre spectacole. Ne-am adunat în sala de mese, înghesuiţi ciudat printre stâlpi de schele, bănci de lucru şi vase de vopsea, iar Cesare şi fratele său s-au urcat pe o platformă suspendată de scripeţi în tavanul puţin ridicat, astfel că toată lumea vedea bine. Aveau cu ei o farfurie întinsă, aşezată pe un vas de jăratic, şi câţiva iepuri tăiaţi, deja goliţi de măruntaie şi umpluţi. Prins de zumzetul de agitaţie din încăpere, Girolamo smiorcăia şi mi se zbătea în braţe ca un porcuşor; renunţasem de mult să-l înfăş, căci pur şi simplu începea să ţipe până ce îl desfăşam. Monna Vannozza ar fi putut foarte uşor să se întoarcă în propria ei casă acum, că Cesare era confirmat în funcţia de gonfalonier, dar alesese să rămână la San Clemente şi se încrunta spre noi înainte ca reprezentaţia propriilor săi fii să-i atragă atenţia.

Gioffre a pus unul din iepuri pe farfurie. Privitorii au tăcut. Iepurele a început să sfârâie, iar mirosul de carne friptă s-a amestecat cu miasmele de vopsea, praf şi trupuri nespălate. Murmurul s-a reluat şi s-a înteţit, ca un val ce pătrundea înăuntru. Gioffre s-a întors spre Cesare, care arăta nedumerit, apoi iritat, trecându-şi mâna peste claia de păr negru care îi acoperea ţeasta. I-a şoptit ceva lui Gioffre, care a luat nişte cleşti şi era pe punctul de a ridica iepurele de pe tavă, când nişte bolboroseli dinspre rândurile din faţă ale gloatei ne-au făcut să ne îmbrâncim şi să ne ridicăm gâtul ca să vedem mai bine. Strângându-mi copilul sub un braţ, mi l-am folosit pe celălalt să mă echilibrez când m-am ridicat pe un stâlp mai jos, în formă de cruce, ca să privesc peste capetele celorlalţi.

Iepurele sărea în farfurie ca un peşte pe uscat, burta agitându-se de vălurele şi tremurături din ce în ce mai tare, până ce picioarele au început să se ridice şi să cadă într-o parodie de alergătură. Gioffre a râs pe cinste şi a dănţuit uşor, făcând platforma să se mişte, vărsând

puţin jar peste mulţime. Cesare, atârnându-se de frânghia scripetelui ca să se echilibreze, rânjea ca un băietan preocupat să-i rupă aripile unei muşte.

Apoi s-a auzit o bubuitură mare. O femeie a ţipat, iar Girolamo a început să plângă. Amândoi bărbaţii au sărit înapoi, iar mâna liberă a lui Cesare a zburat spre mânerul sabiei. Gioffre şi-a pierdut echilibrul şi a căzut în braţele unei femei dolofane, responsabilă cu lenjeria, apoi a rămas fericit în îmbrăţişarea ei, pe când Cesare îşi recăpăta echilibrul şi privea precaut în tava acum goală.

– Ce s-a întâmplat? a strigat Gioffre.

– Să fiu al naibii dacă ştiu!

– Ei bine, eu ştiu, a strigat o voce de pe podea. Iepurele a explodat. Am pe mine carne pe jumătate friptă şi... picături de ploaie ca de argint?

– Mercur, a zis Cesare. Dacă pui mercur în burta unui iepure şi îl găteşti, începe să sară de parcă ar mai fi viu. Am vrut să văd dacă merge, înainte să încerc pe oaspeţii mei.

– Ei, nu mai spune! a zis monna Vannozza, întorcându-se să plece, mulţimea dându-se în lături din faţa ei.

Am privit chipul pătat de lacrimi al copilului meu şi m-am întrebat cât va mai trece până ce va pune şi el la cale astfel de glume, căci eu nu vedeam umorul, ci doar pericolul din ele, fragilitatea îngrozitoare a vieţii lui.

– E bine? Îmi pare rău dacă l-am speriat, am auzit vocea lui Cesare în apropierea mea.

M-am uitat în jos de la înălţimea stâlpului meu la chipul lui întors în sus, spre mine, care părea plin de remuşcări. Mi-a întins mâna şi m-a prins când am sărit.

– Nu am ştiut că mercurul explodează când se încinge. Înainte doar l-am încălzit puţin, în timpul băilor pe care mi le-a prescris Torella.

Şi-a dres glasul.

– Pastilele...? Au efect?

– Mă simt destul de bine, mulţumesc.

– Bine. Da, îmi amintesc de Sandro Farnese, fratele Giuliei, care îmi spunea că a văzut acest truc pus la cale cu puii şi întotdeauna mi-am dorit să-l încerc.

A rânjit iar ca un băieţaş şi a continuat să mă ţină de mână, aşa că nu am avut altă posibilitate decât să merg odată cu el, în timp ce se îndrepta afară din sală. Am simţit ochii tuturor aţintiţi în spatele meu, încolţindu-mă cu speculaţiile lor, dar am rezistat ispitei de a face stânga-mprejur şi de a striga la ei: *Asta nu înseamnă nimic,* aş fi spus, *nu sunt diferită cu nimic faţă de voi, lăsaţi-mă în pace, nu-mi mai daţi speranţe.*

Dar nu am spus nimic. Îmi plăcea căldura mâinii lui, strânsoarea fermă, foşnetul umărului meu lovindu-i-se de braţ şi cum îmi potriveam paşii cu ai lui, în timp ce mergeam. La baza scării care ducea spre apartamentele sale private, s-a oprit şi a zis:

– Am mult de lucru acum, dar mă întrebam... După petrecere, ai vrea să cinezi cu mine? În particular?

A dat din cap în direcţia camerelor de la etaj. Gâtlejul mi s-a strâns de emoţie. Neputând vorbi, am încercat să zâmbesc, nesigură dacă trupul mi se va mai supune în acel moment.

Cesare mi-a aruncat o privire şăgalnică, cu sprâncenele ridicate:

– Asta înseamnă da?

– Da, am reuşit să îngaim cu un cârâit strangulat şi am luat-o la fugă înainte să fiu nevoită să mai spun altceva.

În semn de respect faţă de cardinalii invitaţi, nu vor fi femei la petrecere, spunea el, arătându-şi smerenia de parc-ar fi fost o favoare din partea unei doamne. *Deoarece sunt treburi complicate de discutat*, voia să spună, de fapt. *Pentru că Pius e bătrân şi plăpând şi Della Rovere încă dă târcoale casei mele ca un lup înfometat.* Propriile mele pregătiri, totuşi, erau intense şi frenetice, de parcă aş fi fost chiar oaspetele de onoare.

Să găsesc o rochie potrivită, asta mă apăsa cel mai mult. Fusta şi corsetul pe care le luasem din garderoba aruncată de donna Lucrezia la Nepi dădeau semne de purtare, tivul rochiei fiind ros şi prăfuit, iar corsetul pătat de lapte. Nu-mi dădeau pace rochiile şi bijuteriile lăsate la Ferrara, pe care mi le aduceam aminte şi care-mi pricinuiau un chin, o frustrare neputincioasă, înainte să ies din inerţie şi să încep să cerşesc şi să împrumut ce se poate de la celelalte femei din casă. Pretindeam că e doar o chestiune de necesitate, de a schimba hainele o vreme, până ce le repar şi le spăl pe cele aduse de la Nepi, dar nimeni nu se lăsa păcălit; îl văzuseră pe Cesare ţinându-mă de mână, ne văzuseră cu toţii vorbind la piciorul scării sale particulare.

Unele mormăiau şi refuzau, altele erau prinse de agitaţia mea şi împreună porneam să lucrăm cu acul şi aţa pe ce puteam obţine viclean prin propriile noastre resurse, ce obţinusem prin troc la piaţă sau furasem de la proprietarii care-şi plângeau de milă. De la moartea lui Tiresias, Cesare dăduse ordin ca leoparzii să fie închişi în cuşti iar, aşa că în zilele frumoase, câteva dintre noi stăteau în grădină, cu Girolamo şi Camilla, şi uneori şi cu Giovanni jucându-se pe un covor din mijlocul nostru, în timp ce noi cârpeam şi cleveteam. Un fir întins, zbârnâitor de posibilităţi ne unea. Era uşor să spun ce gândeau celelalte, după febra din ochii lor şi după cum le zburda imaginaţia în timpul conversaţiilor. De data asta s-ar putea să-mi meargă, dar data viitoare şi după aceea? Sultanul lor îşi manifestase intenţia de a vizita haremul şi toate începuseră să se înghesuie după o poziţie bună, ca porumbeii într-o crescătorie supraaglomerată.

Nu mă deranja. Îmi puteam permite să fiu generoasă. Într-o după-amiază, Fatima s-a oferit să-mi ghicească norocul în *tarocchi.* Cum toate celelalte au început apoi să facă gălăgie pentru că voiau şi ele să-şi afle viitorul, Fatima a ţinut ca totul să fie simplu, folosind doar Arcana Mare şi cărţi răspândite câte trei. Prima dată a întors Marea Preoteasă, cu *Tora* în poală, a doua oară Îndrăgostiţii, apoi, la final, Împăratul şi nu era nevoie să fii un expert pentru a înţelege ce înseamnă. Aşa că abia dacă i-am mai ascultat tălmăcirea, am refuzat să o privesc în ochi în timp ce vorbea de alegeri şi dualităţi, de linia prea subţire dintre înţelepciune şi nebunie şi despre cum puterea nu poate fi stăpânită întotdeauna.

În ziua de dinaintea petrecerii, am sustras o lămâie din bucătărie, i-am stors sucul într-un vas cu apă şi mi-am spălat părul cu o coajă de săpun cu aromă de trandafiri, pe care o păstram ca pe o comoară, deoarece era din acela care-i plăcea Angelei şi îmi amintea de ea. Mi-

am împletit părul încă ud pentru a-l încreţi puţin, apoi m-am aşezat în faţa unui vas cu jăratic în cămăruţa pe care eu şi Girolamo o primisem doar pentru noi şi mi-am frecat pielea cu cojile de lămâie ca s-o albesc puţin în timp ce mi se usca părul. Faţa şi braţele îmi erau inacceptabil de arse de soare de la cât călărisem şi mersesem de când părăsisem Medelana.

În după-amiaza de dinaintea petrecerii, când oaspeţii lui Cesare soseau într-un vacarm de grăjdari care strigau, zdrăngănind hamurile şi bufnind litierele pe lespezile de piatră, m-am dezbrăcat şi m-am spălat pe tot corpul cu multă grijă cu urma de săpun pe care o mai aveam. Parfumul de mosc m-a făcut să-mi fie dor de Angela. Cât ar fi de amuzant, dacă ar fi şi ea aici, cu sfaturile ei sincere despre arta de a iubi, cu degetele ei lungi, puternice, ale căror vârfuri erau tot timpul uşor bătătorite de la cântatul la chitară, cu felul ei de a se învârti prin cameră cu tot soiul de combinaţii de fuste şi corsete, cămăşi şi şaluri pe care şi le punea până hotăra ce-i venea mai bine. M-am uitat în jos la triunghiul dezordonat de păr încâlcit şi negru care îmi acoperea părţile femeieşti şi ceva din pulpe. Era la fel de rău şi la subraţ. Necesitau ceară fierbinte şi foarfeci, dar nu aveam nici una, nici alta. În plus, dacă foloseam ceara, acum aş fi arătat ca un pui proaspăt jumulit.

– Probabil că mă va obliga să înghit mercur şi apoi va pune un foc sub mine, i-am zis eu fiului meu care nu înţelegea şi era la fel de preocupat să se ridice în sus, sprijinindu-se pe braţe.

Am reuşit să-mi aranjez puţin „grădina“ cu ajutorul unui pieptene şi al cuţitului pentru mâncare şi m-am consolat cu ideea că va fi întuneric când el... când noi... Şi, în plus, probabil că va fi şi puţin beat. M-am îmbrăcat încet, ca să treacă după-amiaza lungă, îndreptând

toate cutele micuţe de pe lenjeria curată şi ciorapii de mătase, doar puţin roşii deasupra genunchilor. Când mi-am strâns corsetul, am fost foarte atentă să-mi ridic sânii, pentru a-i arăta din poziţia cea mai avantajoasă. Deşi îl înţărcasem pe Girolamo, îl mai alăptam noaptea uneori, astfel că sânii îmi erau plini şi tari, iar sfârcurile, frumos conturate, purtând pe vârfuri amintirea limbii iubitului meu, a degetelor lui şi a ciudatei cunoaşteri a corespondenţei personale a lui don Cristoforo Columb.

În cele din urmă, mi-am pus fusta din satin, de culoarea primulei, cu prea puţină dantelă aurie, mi-am legat în faţă, ca să reuşesc singură, corsetul din brocart de culoarea mărului verde, mi-am pus pantofii de nuanţa piersicii, care mă strângeau doar puţin la degete, şi m-am aşezat să aştept. Ce? Ce se va întâmpla mai departe? Va trimite un sclav după mine? Oare Cesare măcar ştia unde e camera mea în acest labirint al palatului, a cărui formă părea să se schimbe de la o zi la alta? Cât va dura petrecerea? Am încercat să-mi închipui numărul de soiuri de mâncare, cât va dura fiecare, distracţiile dintre feluri şi cât timp va petrece Cesare discutând cu fiecare dintre aceşti bărbaţi, mulţumindu-le prietenilor şi măgulindu-şi duşmanii. Cu siguranţă că va dura aproape toată noaptea şi apoi va fi prea epuizat să mă mai întreţină şi pe mine la cină. Sau pur şi simplu va uita că m-a invitat.

Mi-aş fi dorit să am ceva cu care să-mi distrag atenţia, un lucru de mână sau o carte de citit. Acum, pentru prima dată, îl lăsasem pe Girolamo în grija doicii Camillei, aşa că nu-l aveam nici pe el să mă joc, să-i cânt sau să-l liniştesc ca să doarmă când pătratul de lumină aruncat de fereastra mea micuţă dispărea; apoi s-a înroşit, când s-au aprins torţele în curte. M-am ridicat să-mi aprind lumânarea, oprindu-mă lângă lighean pentru a-mi privi reflexia pe suprafaţa apei, întrucât nu aveam oglindă. Apa era întunecată de la urma săpunului, aşa că

mă uitam la chipul meu ca prin ceaţă, dar chiar şi aşa, chiar şi în lumina lumânării care mă avantaja şi a torţelor de afară, observam că mi se ascuţiseră trăsăturile şi că îmbătrânisem în ultimele câteva luni, că ajunsesem să semăn cu mama.

M-am tras înapoi ca lovită de un pumn ieşit din apă. Ce ar crede mama despre mine, îmbrăcată în rochia decoltată şi cu bijuterii ieftine, ca o târfă de la colţ de stradă? Eli avusese dreptate să nu mă lase să intru în casa lui şi să-şi ţină soţia ascunsă de mine. Şi apoi, dacă familia mea nu ar fi fost atât de nerăbdătoare să-mi exploateze drăgălăşenia, acum aş fi fost o nevastă evreică bună, observând *kashrut*-ul, învăţându-mi copiii *Tora,* aprinzând lumânările de Sabat. Şi nu eram o curvă. Aveam un singur amant, nici măcar nu-mi aruncasem privirea la alt bărbat şi lui îi dăruisem unicul său fiu. Din toate punctele de vedere, în ciuda prinţesei lui franceze, eu eram soţia lui Cesare.

Deci nu exista nimic care să mă oprească să mă duc în apartamentele lui. Nu era nevoie să aştept să mă cheme, de parcă aş fi fost vreo sclavă cu care să-şi facă doar cele necesare. Pur şi simplu mă voi duce la el în dormitor şi-l voi aştepta şi, dacă mă va face să aştept prea mult, poate chiar voi trimite un sclav să-i aducă aminte de îndatorirea lui.

– Ei bine, nu are rost să te întreb unde te duci în hainele cele mai bune şi cu părul ondulat, a zis monna Vannozza.

Stătea la baza scărilor particulare, flancată de două gărzi elveţiene, ca un corb mic, curtat de o pereche de papagali. Când m-a scrutat din cap până-n picioare într-o tăcere plină de dispreţ, am auzit sunetul înfundat al conversaţiei din sala de mese şi arome delicate de vanilie şi ceară de albine mi-au ajuns la nas, o combinaţie care până şi azi mă face să mă gândesc la castane.

– Aş zice că o să te pună să aştepţi, a continuat ea. Aici miza e mult mai mare decât inima ta care se zbate.

– Ştiu toate astea, madama, nu sunt proastă.

– Dar te prefaci foarte bine că eşti. Violante, hai să ne plimbăm puţin.

M-a luat de braţ, nu prea ferm, dar cu o atitudine care îmi arăta clar că nu se aştepta să-i opun rezistenţă, şi m-a condus mai departe de gărzi, într-un alcov ce o adăpostea pe clasica Venus fără braţe.

– Ţi-am vorbit despre pericolul pe care cred că-l prezinţi pentru fiul meu, a început ea, iar tu ai ales să-ţi urmezi propria cale egoistă. Poate acum vei asculta când îţi voi spune că eu consider că tu şi fiul tău sunteţi un risc pentru el.

S-a oprit, scuturând cu o unghie uşor îngălbenită praful care se prinsese între faldurile draperiei de lângă Venus.

– Fiul meu e un bărbat pătimaş, Violante.

Am vrut să-i zic că ştiu, dar apoi mi-am dat seama că îl văzusem pe Cesare furios şi plin de ambiţie, îl ştiam seducător, flirtând mereu şi râzând până la lacrimi, dar pătimaş, niciodată. Acum mi se părea că are ceva rece, detaşat şi scrutător în sufletul lui, un fel de lume personală, unde toată pasiunea îngheţa. Voiam să aflu singură dacă e în stare de aşa ceva, nu să stau sub o Venus de marmură şi să-mi spună mama lui.

– Trebuie să plec, am anunţat.

– Aşteaptă, lasă-mă să termin. Această... patimă a lui, nu există alt

cuvânt pentru ea. E ceva foarte intim şi foarte adânc. Ascuns, poate, acolo unde tu n-o poţi vedea. Dar eu văd cum te atrage în vârtej. Eşti ca o bărcuţă în vârtejul stârnit de o corabie care se scufundă. Ia aminte la ce-ţi spun! Du-te înapoi în camera ta, te implor.

Dacă ar fi vorbit la fel de simplu despre patima lui Cesare, cum avea obiceiul să vorbească despre alte lucruri, poate că aş fi făcut ce îmi cerea. Sau poate că nu. Această pledoarie fără substanţă mai că îmi trezea dispreţul.

– Credeaţi că, dacă îl duceţi la mesă în fiecare dimineaţă, asta îl va face să-şi schimbe obiceiurile? am izbucnit eu. V-aţi închipuit că-l va ruga pe Papa Pius să-i redea pălăria roşie, nu lancea albă?

Spre uimirea mea, a izbucnit în râs o clipă.

– Nu sunt nebună, fato, şi-l înţeleg pe Cesare mult mai bine decât tine. Merge la biserică nu pentru a fi văzut de Dumnezeu, ci de oamenii apropiaţi Sfântului Părinte. Pius este evlavios şi se înconjoară de servitori devotaţi. Cesare a luat Sfânta Cuminecătură de la el, chiar înainte de încoronare. Pun rămăşag că a fost ceva veselie în iad în acea zi. Cred că a fost o dovadă a milei Domnului nostru faptul că fiul meu nu s-a înecat cu pâinea.

O dovadă în plus, m-am gândit eu, a necredinţei lui Cesare, pentru oricine s-ar fi oprit să reflecte la ideea că pâinea şi vinul, prefăcute miraculos în carne de om şi sânge când preotul rosteşte cuvinte asupra lor, îl puteau îneca. Dar nu aveam dispoziţia necesară pentru discuţii teologice.

– Ei bine, ştiţi cât îi place lui Cesare să mănânce. Aşa că nu trebuie să-l fac să aştepte la cină. Scuze, madama.

Am trecut pe lângă ea şi am ieşit din alcov. Prinsă pe picior greşit de impoliteţea mea, m-a lăsat să trec.

Nu ar fi trebuit să mă îngrijorez că-l fac pe Cesare să aştepte la cină. Apartamentele lui erau goale, în afară de paznicul de la uşă, care a recunoscut ce eram, chiar dacă nu ştia cine sunt, şi s-a dat la o parte să mă lase să trec, cu un rânjet urâcios, greu de confundat. Un foc ardea în camera de primire, la a cărui lumină am văzut o masă aşternută pentru două persoane, cu porţelanuri delicate şi tacâmuri din aur. Erau chiar şi furculiţe, am observat cu oarecare îndoială, întrucât nu eram adepta lor. Don Alfonso adusese câteva de la Veneţia la scurt timp după ce plecasem eu din Ferrara şi, deşi le încercasem cu toţii la dineurile private oferite de donna Lucrezia în apartamentele ei, majoritatea nu am ştiut să le folosim cum trebuie şi am scăpat mâncarea în poală.

Am luat o surcică din vasul de alabastru care stătea pe şemineu şi am aprins lumânările, elegante şi simple, aşezate într-un suport împodobit din argint aurit. Mirosul curat, dulce al cerii de albine, amestecat cu răşina de pin arsă, din surcică şi un pic de iasomie, mi-a trezit un fel de poftă în părţile femeieşti. M-am aşezat pe unul din divanele aranjate de-o parte şi de alta a mesei, cu mâinile strânse între coapse, pentru a le opri din tremurat. Dorinţa îmi flutura prin stomac, ca o molie prinsă în capcană. Nu mai contau furculiţele, m-am gândit, pentru că nu aveam poftă de mâncare. Vinul licărea auriu ca mierea în urciorul din cristal, dar nu îndrăzneam să-mi torn o cupă, de frică să nu-l vărs. M-am uitat prin cameră şi am sperat să găsesc ceva care să-mi distragă atenţia.

Era bogat mobilată, cu lambriurile de pe pereţi ornamentate cu scene

din viaţa lui Cesare, cu tavanul împânzit cu stucaturi aurite, înfăţişând tauri, crini şi cheile Sfântului Petru. Scaune din abanos, incrustate cu fildeş şi sidef, stăteau ca nişte santinele pe lângă pereţi, iar divanul pe care mă aşezasem eu şi perechea lui erau tapiţate în catifeaua lui Alexandru. Un motto era sculptat pe panoul de marmură de deasupra şemineului: *Aut Caesar, aut nihil.* Cesare sau nimic. Nimic, m-am gândit eu, aruncându-mi iar ochii prin încăperea elegantă şi goală, într-o aşteptare stranie a actorului principal.

Un buştean s-a prăbuşit în cămin într-o ploaie de scântei. Am adunat tăciunii şi am aruncat un alt buştean din cutia de cupru de lângă şemineu. Pe măsură ce căldura se înteţea şi lumânările se consumau, pleoapele mi-au devenit tot mai grele, dar trebuia să rămân trează. Ce ar fi zis Cesare dacă m-ar fi găsit adormită? Luând o lumânare din candelabrul masiv, m-am hotărât să explorez. La urma urmei, era doar un şir de încăperi mici şi voi auzi cu uşurinţă zgomotul paşilor lui pe scări, zăngănitul de arme în timp ce paznicul va lua poziţia de drepţi. Voi avea timp să mă întorc în camera de primire şi să mă aşez pe divan de parcă nici nu m-aş fi desprins de el.

Camerele erau legate prin uşi de nuc, mai întâi un birou mic, cu o masă de lucru, pe care se găseau unelte de scris. O lupă stătea pe o carte deschisă, de Euclid, după cum arăta, sau poate de Vitruvius, deoarece era plină de diagrame adnotate şi avea doar rânduri răzleţe de explicaţii în latină. Vitruvius, obişnuia să spună donna Lucrezia, era Biblia fratelui său şi tunurile Sfinţii Apostoli care-şi propovăduiau evanghelia de putere şi distrugere. Mai era şi o cutie de cărţi încuiată, conţinutul fiind legat în spatele unor benzi ornamentate, din alamă, iar legăturile bătute cu pietre scumpe dezvăluiau o licărire monotonă în lumina lumânării mele. Astfel de scrieri valoroase veneau, probabil, din biblioteca de la Urbino. Gândul acesta mi-a dat un frison de

nelinişte prin corp, când am deschis uşa următoare şi m-am trezit în pragul dormitorului iubitului meu.

Şi am rămas acolo, ţintuită de un sentiment copleşitor că sunt o intrusă. Mă simţeam ca un copil care a dat din greşeală peste părinţii lui care fac dragoste. De ce? Nu aici îmi doream să mă aflu, unde intenţiona Cesare să fiu? M-am uitat la pat, la draperiile legate, dând la iveală perne umflate desăvârşit, aşternuturi de mătase şi o cuvertură din brocart, îndoită la un colţ. Îmi doream să mă întind, să ridic cearşafurile şi să mă strecor sub ele, să-mi odihnesc capul cum făcea şi el în fiecare noapte, deşi mă oprea totala lui impersonalitate. Nici măcar o cută sau încreţitură nu trăda faptul că cineva dormise vreodată în acel pat, că visase, făcuse dragoste sau pur şi simplu se holbase în întuneric, aşteptând ca noaptea să se termine. Putea foarte bine să fi fost pus acolo odată cu furculiţele din aur şi lumânările noi, pentru a stabili un decor numai bun să ispitească.

Totuşi, mirosul de iasomie era puternic aici, atrăgându-mă în încăpere. Ardea un foc şi, la lumina lui nesigură, tremurătoare, am văzut chipuri privindu-mă de pe pereţi, batjocoritoare, nepăsătoare, oarbe. Mă străfulgerau cu zâmbete, fără a li se vedea dinţii, scoteau ţipete mute, se strâmbau enigmatic, cu buze roşii ca rubinul. Deşi ştiam că sunt agăţate pe pereţi, parcă pluteau prin faţa acestora, provocându-mi simţul posibilităţii şi aducându-mi-o în minte pe monna Vannozza, cu poveştile ei despre vrăji şi copii răpiţi de zâne.

Dar monna Vannozza era la fel de nebună ca don Sigismondo şi ştiam ce sunt acele feţe strălucitoare. Erau măşti, măşti din aur. Fără îndoială că erau măştile făcute de fratele Fidelmei şi dăruite lui Cesare de către donna Isabella. Am surâs imaginându-mi expresia ei, dacă ar fi ştiut că el le folosise să-şi împodobească dormitorul, vizuină de vicii

misterioase. Am mers încet în jurul pereţilor, ridicând lumânarea în faţa fiecăruia, admirând măiestria şi delicateţea lucrăturii, micile înfloriturі ale expresiei graţie cărora păreau vii în lumina focului.

Lângă patul unde un om evlavios ar fi pus un crucifix era o mască în formă de craniu, cu maxilarul articulat cu mici ace din aur şi cu dinţi din sidef. Câte un diamant era montat pe fiecare canin, dându-i rânjetului său un farmec ştrengăresc. Craniul morţii avea genul de zâmbet care te silea să-i zâmbeşti şi tu. Mâine dimineaţă, l-am întrebat, întinzându-mă să-i ating linia elegantă a pometilor, mă voi trezi privind la tine? Dacă nu mâine, într-una din zile, poţi fi sigură, mi-a răspuns craniul. Focul a trosnit şi a aruncat scântei, ceara din lumânarea mea a sfârâit uşor înainte să mi se verse pe mână, unde s-a întărit şi s-a uscat. Tăcerea lăsată de absenţa lui Cesare acoperea totul, în timp ce mă întorceam în camera de primire, închizând cu grijă uşile după mine.

Cât va mai dura? Am traversat camera până la fereastră şi am întredeschis obloanele, dar nu era nimic de văzut, nimic de auzit, doar foşnetul neliniştit al frunzelor ridicate de vânt şi, dincolo de ele, râul care se izbea de maluri. Camerele dădeau spre grădina palatului, dar toată distracţia se desfăşura înăuntru astă-seară, din pricina anotimpului târziu. Dintr-odată, un ţipăt de animal a străpuns întunericul, poate un iepure sau doar un şobolan de apă, şi m-am gândit la leoparzi, la trupurile lor suple, tăcute, la strălucirea secretă din ochii lor, la urmele însângerate de pe colţi. Nu exista odihnă în această casă. Închizând obloanele şi aşezând lumânarea în suport, m-am pus pe aşteptat.

Un gust uscat, negru şi amar pe vârful limbii, pe buza de jos, îmi

umbrea starea dintre somn şi veghe. Am deschis ochii şi am văzut că întunericul luase forma unui chip, al lui Cesare, atât de apropiat de al meu, că aproape se reducea la un amestec de lumină şi umbră. Dar trupul meu îl recunoscuse, încolăcindu-se în jurul lui ca un pumn strâns.

– Puterea boabelor de cacao, a zis el, o ofertă de pace.

Mi-am lins buzele, descoperind cu limba vârful degetului care îmi deschisese gura, având un gust sărat acum, amestecat cu cel al boabelor de cacao.

– Cât e ceasul? am bâiguit eu, încă adormită pe jumătate.

– Habar nu am. A cincea sau a şasea oră poate? Oricum, în ceea ce mă priveşte, e abia miezul nopţii. Nu am putut scăpa mai devreme. Ambasadorul florentin a sosit foarte târziu cu o poveste despre o aventură amoroasă care se terminase urât, iar între mine şi Florenţa sunt multe lucruri care trebuie îndreptate. În plus, a adăugat el, îndreptându-se din locul unde se ghemuise lângă mine, întinzându-se şi căscând, îmi place messer Nicolo. E foarte inteligent.

M-am ridicat, îndreptându-mi părul şi rochia, îndepărtându-mi rămăşiţele de cacao de pe buze cu vârful degetului.

– Ce părere ai?

– E ciudat. Amară. Are gust de... coajă de copac. Ce se face din ea?

– Se pare că au pus puţină în sosul de vin pentru iepure, dar eu nu am putut-o gusta. De-asta am cerut ca asta să fie râşnită separat.

A bătut în capacul unei cutiuţe de mirodenii puse pe masă, lângă sare.

– Ştii ce vor spune? Că ai adus-o aici ca să o amesteci cu otrăvuri. Cariera boabei de cacao se va isprăvi înainte să fi început.

Am râs şi el s-a aşezat lângă mine, cu picioarele lui lungi întinse în faţă şi încrucişate la glezne.

– Boaba de cacao ca o metaforă. Ţi-e foame? Am clătinat din cap. A turnat două cupe de vin.

– Bea, atunci. Dormeai cu gura deschisă. Probabil ţi s-a uscat.

Am simţit că încep să roşesc, iar el m-a mângâiat cu un deget pe obrazul care îmi ardea, trasând o linie ca o cicatrice de la un duel, de la tâmpla mea până în colţul gurii.

– Nu te teme, a zis, arătai minunat. Aproape că nu am vrut să te trezesc, dar am făcut-o. Muzică?

Gura lui era atât de aproape de a mea, că îi simţeam respiraţia pe buze, mirosul de vin, nucşoară şi iasomie. Nu-i puteam citi nimic în ochii mari şi negri, cu o fărâmiţă de argintiu în iris, dar probabil că era vreun muzicant cu noi în cameră, deoarece a început să cânte o lăută, un şuvoi de note curgând în izvorul fierbinte al dorinţei care mă topea.

Ne-am sărutat, la început uşor, apoi cu lăcomie. Ceva a căzut de pe masă şi s-a spart pe podea, apoi s-au auzit şi mai multe ţipete, bătăi în uşă, vacarm de încăierare, o bufnitură de la ceva care loveşte uşa. Muzicantul s-a oprit din cântat. Cesare era în picioare, cu pumnalul scos.

– Acoperă-mă, i-a zis instrumentistului, aşteptând cu mâna liberă pe mânerul uşii până ce omul şi-a pus jos lăuta, a scos o sabie scurtă şi a

păşit alături de stăpânul său.

Apoi Cesare a deschis uşa şi a ţâşnit prin ea când don Gioffre a căzut peste prag, direct în cameră. Un fel de bucurie nebună m-a invadat şi am început să râd nestăpânit, deşi niciunul dintre fraţi nu înţelegea unde era gluma. Cesare avea o înfăţişare de criminal. L-a întors pe Gioffre pe spate şi l-a ţintuit de podea cu piciorul pe stern, în timp ce muzicantul îi ţinea vârful sabiei în gât şi alţi câţiva bărbaţi din gardă cu suliţe gata să atace blocaseră capul scărilor.

– Ce înseamnă asta, frate?

Cesare a scuipat cuvântul *frate* de parcă ar fi fost cea mai mare insultă pe care ar fi putut-o născoci. Dar ce-l condamna cel mai mult pe Gioffre era faptul că Cesare îi vorbea în italiană, şi nu în dialectul valencian pe care membrii familiei îl foloseau între ei.

– Lasă-mă să mă ridic, Cesare. Nu vreau să-ţi fac rău. E papa.

– Papa?

Cesare şi-a luat piciorul de pe pieptul lui Gioffre, iar muzicantul şi-a ridicat vârful sabiei, deşi a rămas în gardă şi i-a arătat clar lui don Gioffre că ar fi neînţelept să facă mişcări bruşte. Gioffre s-a ridicat în picioare precaut, frecându-şi oasele lovite.

– L-au apucat o febră mare şi voma. Se zice că e pe moarte, Cesare.

Acesta şi-a băgat pumnalul înapoi în teacă.

– Pe sângele şi oasele lui Hristos! a strigat şi a luat unul dintre scaunele de abanos şi l-a aruncat spre uşă.

Suliţaşii s-au răspândit când a sărit scaunul şi s-a rotit pe scări, aruncând o avalanşă de aşchii.

– N-a mai putut aştepta o săptămână?

Un al doilea scaun l-a urmat pe cel dintâi.

– Linişteşte-te, a zis Gioffre.

– Să mă liniştesc?

Cesare l-a apucat pe fratele său de barbă şi i-a răsucit-o până când Gioffre a fost nevoit să-şi încline capul atât de mult, că parcă avea gâtul rupt.

– Să mă liniştesc?!, a repetat Cesare. Sunt batjocorit şi mi se pun beţe în roate la fiecare colţ, şi tot ce-mi poţi spune e să mă liniştesc !? Pentru numele lui Dumnezeu, ce am făcut ca să merit o astfel de soartă?

– De unde ai vrea să încep? a răspuns fratele lui, oarecum preocupat de propria-i siguranţă, mi s-a părut mie.

Dar mânia lui Cesare se domolise sau poate şi-a dat seama că e în pericol să devină ostaticul propriei retorici.

– Trimite-l pe Sassatelli la mine şi găseşte-mi un mesager care călăreşte repede.

– Ultima dată când l-am văzut pe Sassatelli zăcea inconştient în sala de mese.

– Atunci, aruncă o găleată de apă pe el şi spune-i că papa e pe moarte. Asta ar trebui să-l vindece de mahmureală.

Întorcându-se cu spatele la Gioffre, privirea i s-a oprit asupra mea. Părea nedumerit, surprins, de parcă ar fi uitat complet de mine.

– Ah, Violante, a zis el, trecându-şi mâna peste ochi, parcă încercând să mă şteargă din vedere.

– Eşti obosit, am zis eu uimită de propria mea îndrăzneală. Nu se va întâmpla nimic astă-seară. Nu poţi trimite soli pe întuneric. Las-o pe mâine dimineaţă.

Spre şi mai marea mea uimire, a părut că mă ascultă. Luându-mi amândouă mâinile şi trăgându-mă în picioare, s-a holbat la mine stăruitor.

– Ce vrei? m-a întrebat. O tăvăleală în grabă cu un bărbat care are chestiuni mai importante la care să se gândească? Vrei să fii tratată ca o sclavă sau ca o târfă de la colţ de stradă? Sau ai vrea să lăsăm treaba asta până când vom găsi un moment mai potrivit, când îţi pot oferi toată atenţia mea? Ţi-am promis ceva, din câte îmi amintesc, în grădina de portocali a surorii mele. Cel puţin lasă-mă să-mi ţin făgăduiala. Acum du-te şi ai grijă de fiul meu. Mă bizui pe tine să-l ţii departe de pericol.

Alergam după o bestie ca un leu cu o coamă roşie şi cu spatele pătat de lumina subacvatică a pădurii adânci. Îmi era teamă, dar doream ca animalul să ştie că sunt acolo, aşa că l-am strigat. O vreme nu mi-a răspuns, nu am auzit decât hârâitul respiraţiei mele şi bufniturile ritmice ale labelor bestiei pe pământul din pădure. Apoi, deodată, s-a întors să-şi arate chipul, cel al unui craniu din aur. Am păşit într-una

din orbitele cavernoase, urmărind un punct aruncat de lumina unui foc care-i licărea în inimă, dar nu era un foc, era faţa bestiei rânjind şi arătând nişte dinţi din perlă. Ştiam că trebuie să fug, dar eram ţintuită pe loc de viţe târâtoare, cu frunzele ca palmele asudate şi lipitori mici care-mi înţepau pielea. Creatura a strâns fălcile în jurul umărului meu şi a început să mă scuture.

– Eşti o mască, i-am spus.

– Sunt Tiresias cel orb, a răspuns.

– Violante, trezeşte-te.

Am deschis ochii. O siluetă înaltă, fără chip, îmi ţinea fiul la piept, cu mâna pe capul lui, buclele lui roşietice înfăşurându-i-se printre degete ca flăcările unui foc proaspăt aprins.

– E un vis, am zis, cu toate că inima îmi bătea ca un clopot de avertizare.

– Trezeşte-te, fetiţo.

Doream să rămân în vis, să urmez voinţa bestiei, dar nu-l puteam lăsa pe Girolamo în ghearele unei arătări cu mâinile arzând şi fără chip.

– Dă-mi copilul, am strigat eu, dă-mi-l pe fiul meu!

– Poftim.

Monna Vannozza mi l-a întins, aplecându-se în faţă astfel că lumina după-amiezii i-a arătat faţa, numai petice de umbre întunecate, prin găurile glugii rigide.

M-am ridicat, scoţându-mi părul din ochi, netezindu-mi fustele

încâlcite.

– Trebuie să mergem la mine acasă, a zis monna Vannozza.

– Noi? La tine acasă? am repetat, cu mintea încă toropită de somn. Bate de rugăciunea amiezii? Ce oră e?

– Cam a douăzecea. Prea devreme pentru rugăciune. El zice că va pleca din Roma şi se va duce în Romagna de dimineaţă. Vrea să luăm copiii înainte să plece, cât mai are aici trupe care să ne protejeze.

M-a cuprins o groază ca o mantie udă.

– Înseamnă că Papa a murit?

Legile romane îi obligau pe toţi soldaţii să se retragă din oraş în *sede vacante*.

– Nu încă, dar cu siguranţă că se va muri în curând. Nu-l mai poate apăra pe Cesare de duşmanii lui. Cea mai bună soluţie e să i se alăture lui Michelotto şi să aştepte un interregnum în propria sa bază.

M-am ridicat, mi-am înghesuit picioarele în pantofi, mi-am simţit sânii umflaţi, ceea ce-mi spunea că Girolamo o fi înfometat şi o apăsare în vezică m-a făcut să mă gândesc că dormisem, probabil, multe ceasuri. Îmi aduceam aminte conversaţia cu el de la Nepi, când considerase o astfel de mişcare o scăpare de laş şi mă ironizase pentru lipsa mea de înţelegere.

– Vreau să merg cu el, am zis. Fără îndoială că Girolamo va fi mai în siguranţă în afara Romei.

Girolamo a scâncit şi şi-a împins nerăbdător capul în pieptul meu

până ce m-am aşezat iarăşi pe marginea patului şi l-am pus la sân.

– Vor fi lupte, a zis, uitându-se cu un zâmbet vag, nostalgic la obrajii grăsuni ai nepotului ei şi la mişcarea viguroasă a maxilarului în timp ce sugea. Îmi spune că a prins de veste despre o întâlnire în casa ambasadorului veneţian ieri-noapte. Annibale Bentivoglio s-a aflat acolo, la fel şi Giovanni Sforza şi nişte oameni ai clanului Manfredi. Cu obişnuita lui ironie, Cesare zice că e puţin probabil că s-au dus acolo să compună un imn de laudă în cinstea lui.

Deci de-asta venise atât de târziu.

– Mi-l amintesc pe lordul Annibale, am zis eu prosteşte, din timpul călătoriei în Ferrara.

Greu de imaginat o astfel de cacealma, că omul acela galant pune la cale un asasinat. Totuşi, scurta noastră şedere acolo, unde Giulio şi Angela s-au întâlnit pentru prima dată şi donna Lucrezia a jucat rolul iubitei inocente în faţa noului soţ, părea pur şi simplu ireală.

– Păcat că fiica mea nu a putut face mai mult pentru a-l câştiga de partea ei.

Clopotul încă bătea, un dangăt subţire, de jale.

– Ce e asta? am întrebat iarăşi.

– Nu o lua în seamă, a comentat monna Vannozza. E una dintre afacerile noastre, a adăugat, ca să se convingă mai mult pe ea decât pe mine.

Foarte repede mi-a devenit limpede că erau destui cei care nu se lăsau reţinuţi atât de uşor. În timp ce îi strângeam lucrurile lui Girolamo şi

cele câteva obiecte ale mele, glasurile ridicate şi răsunetul picioarele care alergau s-au înteţit de cealaltă parte a uşii. Când am ieşit din coridorul îngust, ne-am găsit purtate de valul celor care alergau.

Toată lumea se grăbea spre curtea principală. Ne-am alăturat unui şir de brutari şi secretari, preoţi şi spălătorese miorlăite, toate dându-şi coate şi înghesuindu-se una în alta pe culoarele înguste şi prin uşile vechi, joase, ce pândeau în spatele faţadei moderne. Pe măsură ce ne apropiam, bătaia clopotului era tot mai ţipătoare, până ce mi-am dat seama că era chiar cel din clopotniţa de la San Clemente.

Ceea ce însemna că palatul era atacat.

Am intrat în curtea mânăstirii, care se învecina cu a noastră, deasupra unui val de băieţei, membri ai corului, toboşari şi băieţi care se ocupau cu frigările. Cesare stătea pe parapetul fântânii, înconjurat de o spirală de bărbaţi înarmaţi, care strigau şi păreau foarte ostili. Un desiş de săbii le licărea deasupra capetelor în soarele amiezii, care strălucea chiar deasupra curţii, şi aprinsese iar focul din buclele tăiate scurt ale lui Cesare. Am simţit, cu groază şi dorinţă, că mi se strânge stomacul.

– Vreţi să mă omorâţi?

Nu părea că strigă, deşi vocea i se auzea clar peste protestele de nemulţumire ale trupelor sale răsculate.

– Haideţi, atunci, sunt singur şi neînarmat. Acum aveţi ocazia.

Ce spunea nu era în totalitate adevărat. Când mintea mea începea să priceapă ce vedeau ochii, am înţeles că fântâna fusese înconjurată de un cordon de lăncieri elveţieni uriaşi, care formau garda personală a lui Cesare. Dar felul cum şi-a pus o mână pe gâtlej şi şi-a desfăcut

gulerul cămăşii ne-a convins pe noi toţi, care priveam, de vulnerabilitatea lui. Nu a văzut nimeni lăncierii sau cum se făcuseră ciorchine în jurul conducătorului lor şi-şi lăsaseră în jos vârfurile lăncilor. Tot ce-şi va aminti fiecare dintre noi din acel moment va fi triunghiul de piele fragilă de la baza gâtului lui.

Am auzit-o pe monna Vannozza trăgându-şi respiraţia. Şi-a făcut cruce, împungându-se în frunte şi pe umeri cu degete ţepene, febrile.

– Ce are-n cap? a murmurat ea. Îl vor tăia în bucăţi.

Aerul a şuierat. De parcă vorbele monnei Vannozza l-ar fi invocat, un cuţit lung a tăiat un arc peste bucata de cer pe care o vedeam între zidurile palatului. Lumina soarelui s-a oglindit în el şi a sărit mai departe, ca apa de pe fierul încins. Am crezut că va zbura prin aer o veşnicie, în timp ce ochii răsculaţilor care tăcuseră erau ridicaţi într-o parodie de rugăciune, şi Cesare şi-a aruncat braţele în sus cu un strigăt ce părea aproape de bucurie. Am închis ochii, am simţit miros de sudoare şi de grăsime pentru gătit, duhoarea pişcătoare a fricii monnei Vannozza şi a laptelui care mi se acrea pe corset. Parcă m-am prăbuşit în faţă, cocoşată peste fiul meu, cu mâna protejându-i căpşorul fragil, cu degetele lui încurcate în părul meu, trăgând, trăgându-mă în jos...

Când am deschis iar ochii, m-am trezit că îngenuncheasem, mâna monnei Vannozza strângându-mi mâneca.

– E un miracol, a respirat ea, un miracol.

Curtea era goală, cu excepţia lui Cesare, aşezat acum pe ghizdul fântânii, cu coatele pe genunchi, mâinile împreunate în spatele gâtului plecat, în vreme ce doi dintre elveţieni tăiau barele de fier ale porţii

principale. O licărire de oţel mi-a arătat că pumnalul se oprise pe gura fântânii, lângă el. Cadavrul unui bărbat zăcea cu faţa în jos, la o depărtare nu mai mare de două braţe de fântână, cu o lamă de topor înfiptă pe jumătate în şira spinării.

– Ce s-a întâmplat?

– Cuţitul nu a ajuns până la el, apoi poarta s-a deschis cumva şi elveţienii i-au urmărit afară din curte, până în stradă.

Când ne ridicam în picioare, un bărbat a trecut pe lângă noi împingându-se cu umerii, iar mulţimea de băieţei a rămas cu gura căscată, nemişcată ca o stană de piatră, ca un cârd de cupidoni din marmură, murdari. Strigându-l pe Cesare, el a luat-o la fugă de-a lungul curţii.

– Acum ce mai e? a întrebat monna Vannozza.

Cesare a sărit în picioare, în timp ce bărbatul gesticula stăruitor spre Piaţa Sfântul Petru. Deşi nu am auzit tot ce spunea, totuşi am prins cuvântul *Orsini,* apoi Cesare a slobozit o ploaie de înjurături care a făcut-o pe monna Vannozza să ţâţâie a dezaprobare, apoi el a cerut să i se aducă armura şi calul. Încă o dată curtea s-a umplut cu soldaţi, mai mulţi elveţieni de data aceasta, şi cu o trupă condusă de don Gioffre, care nu purta altă protecţie în afară de o platoşă şi părea foarte agitat, călare pe un cal sperios. După o altercaţie între cei doi fraţi, Cesare şi-a luat armăsarul şi i-a dat pinteni spre poarta palatului, iar oamenii care o baraseră au deschis-o din nou. Cu sabia scoasă, a galopat pe stradă în fruntea a ceea ce părea mai degrabă o gloată decât o armată. Poarta s-a închis iarăşi până ce pajul lui Cesare, Juanito, un bărbat destul de în vârstă, deşi credincios şi pisălog, s-a întors în curte cu armura lui.

El era cel care bătuse clopotul de alarmă în clopotniţă şi văzuse totul, cel care ne-a explicat în cele din urmă ce se întâmplase. Gărzile, care îi alungaseră pe răsculaţi din palat în Piaţa San Clemente, descoperiseră aproape în acelaşi timp că un contingent ostil de oameni adunaţi de familia Orsini şi sprijinitori ai acestora spărseseră porţile din Borgo şi înaintau spre palat. Mulţi răsculaţi fuseseră doborâţi, însă alţii se îndreptaseră spre Orsini, iar unii schimbaseră din nou tabăra, de partea lui Cesare, când a apărut printre ei, vânturând sabia deasupra capului, strigând că nu-şi dorise niciodată să moară în propriul pat.

Nu, m-am gândit având vie în minte imaginea gâtului său dezgolit şi a cuţitului ce se învârtea pe cerul albastru, dar nu l-ar deranja să moară acolo, în piaţa unde odată dansase cu taurii, sub ochiul de aur al lui Iulius Cezar. Eram furioasă. Cum putea fi atât de nechibzuit şi destrăbălat? Era clar că sentimentalismul faţă de copiii lui, când eram la Nepi, fusese inspirat doar de slăbiciunea lui, iar acum, că era din nou puternic, era bucuros să cadă la învoială cu demonul său şi să-i dea dracului pe toţi ceilalţi.

– El însuşi e un copil, i-am spus lui Girolamo furioasă, dar pruncul abia dacă şi-a întors privirea rece, întunecată asupra mea câteva secunde, pentru ca apoi să adoarmă.

Nu puteam îndura să stăruiesc asupra a ceea ce se petrecea dincolo de zidurile palatului, aşa că am ieşit afară în grădină şi am mers către râu, cât de departe am putut de partea cu strada. M-am trezit în grădina de trandafiri, deşi chiar şi acolo pătrundea zarva luptei, întrecându-se cu bâzâitul leneş al ultimelor albine şi cu strigătele piloţilor de şlep, pentru care nu conta nici cât negru sub unghie cine e papă, dacă locuitorii Romei aveau nevoie în continuare de măsline şi grâu, brânză, cârnaţi şi dopuri ca să înfunde sticlele de vin. Cineva

greblase locul unde sângele lui Tiresias se îmbibase în sol, lăsând un petic de pământ curat, fără buruieni sau petale căzute. După luptele de tauri se împrăştia rumeguş prin piaţă pentru a se absorbi sângele, apoi se măturau grămezile roz pal şi se încărcau în roabe, apoi se puneau în căruţe pentru a fi duse la gropile de gunoi din afara oraşului şi arse. Speram că va fi cineva care să facă măcar atâta pentru Cesare atunci când va cădea.

– Usucă-ţi lacrimile, fetiţo.

Nu mi-am dat seama că plânsesem, deşi monna Vannozza îmi atrăgea acum atenţia şi simţea umezeala răcindu-mi-se pe obraji în briza ce adia dinspre râu.

– Sunt în siguranţă.

Chipul ei, încadrat de gluga neagră, austeră, părea bătrân, cu pielea căzută în jurul gurii şi a nasului în pliuri fine, uscate:

– Sunt în Sant' Angelo.

Dintr-odată m-am simţit slăbită, am început să tremur de uşurare şi aproape că l-am scăpat pe Girolamo înainte să mă reculeg.

– Ce s-a întâmplat?

– Au fost nevoiţi să se retragă, dar au reuşit să intre în Vatican prin uşa din Bazilică şi apoi prin pasajul subteran au ajuns în castel. Probabil că Pius nu a ştiut că se aflau acolo până ce nu au ieşit pe partea cealaltă.

Am schimbat zâmbete reţinute, fiecare ascunzând, fără îndoială, amintirile noastre personale despre uşi ascunse şi pasaje secrete, despre aerul rece, plin de temeri străvechi şi poveşti de dragoste. M-am întrebat o clipă ce făcea La Fiammetta acum, cui îi transferase favorurile sale când căzuse Valentino.

– A negociat libera trecere pentru familia lui. Pentru noi. Trebuie să mergem alături de el la Sant' Angelo imediat.

Papa a murit două zile mai târziu, dar viaţa din vechiul castel era deja aproape de nesuportat. În ciuda îmbunătăţirilor făcute la porunca tatălui lui Cesare, camerele de locuit erau la fel de înghesuite cum mi le descrisese Cesare în grădina de portocali din Ferrara, iar ţipetele prizonierilor din temniţe ajungeau până la noi prin zidurile groase, stăruind lugubru, departe şi aproape în acelaşi timp. Aşa că ne-am lăsaţi cuprinşi de optimismul cu care Cesare a întâmpinat iniţial posibilitatea unei noi alegeri. L-a chemat iar pe Michelotto de la Rocca Soriana, împreună cu alte trupe care fuseseră în serviciu cu francezii, iar cardinalii i-au îngăduit cu multă bunăvoinţă să le păstreze. Făcuse ultima alegere de pe patul de suferinţă din Nepi. Acum, că se însănătoşise şi se întorsese în miezul lucrurilor, putea să facă următoarea alegere. Şirul de solii a început din nou, cu procesiuni formale, alaiuri ce traversau podul Sant' Angelo şi negocieri dure în pasajul subteran umed, care lega castelul de Vatican.

Veştile au început să curgă din Romagna, venind de la mesageri zdrenţăroşi, care-şi cereau iertare şi îl implorau pe duce să le înţeleagă poziţia. Li s-a spus că fusese întemniţat în Sant' Angelo. Della Rovere urma să câştige alegerile şi auziseră că avea sprijinul francezilor, dar şi pe al spaniolilor. Cum ar fi putut să reziste? Ce chezăşii aveau că ducele îi va proteja? Trebuia să se gândească la bunăstarea cetăţenilor

lor. Desigur că vicari erau nişte tirani lacomi şi capricioşi, dar vechiul proverb spune că e mai bine să te însoţeşti cu diavolul pe care îl cunoşti... Îl rugau pe duce să fie milostiv. Ducele a poruncit să fie aruncaţi în temniţă sau, dacă i se părea că priveau oamenii potriviţi, să li se taie gâtul cu garota şi să fie aruncaţi în râu.

Când nu-l privea nimeni, stătea multe ceasuri cufundat într-o nemişcare de neatins, cu ochii absenţi, cu mâinile goale în poală şi ştiam că demonul îl apăsa greu şi că îşi dorea să scape de el. Speram că îşi va reînnoi invitaţia la o cină privată, dar la Sant' Angelo intimitatea era un lux de care se bucurau doar prizonierii din temniţele de sub noi. Părea să găsească alinare în compania lui Giovanni mai mult ca în a oricui altcuiva. Răbdarea faţă de fratele lui smiorcăit mă făcea invidioasă, dar îmi dădea şi speranţă că, atunci când Girolamo va creşte, va fi la fel de bucuros să-l înveţe trucuri la cărţi, să răspundă la întrebări despre dresatul câinilor, alcătuirea stelelor sau durata unei călătorii până în regatul Preotului Ioan.

Ajunsese chiar să îl ia pe Giovanni cu el la o întâlnire de la Vatican, cu Della Rovere şi alţi cardinali. O schimbare de scenariu îi va prinde bine băiatului, spunea el. Giovanni avea şapte ani acum şi era timpul să-i pună în folosinţă educaţia, mai zicea. I-am privit călărind peste pod, Giovanni aşezat în faţa lui Cesare, în timp ce el conducea poneiul fratelui său. Giovanni părea adormit, cu obrazul atârnând pe pieptul lui Cesare. A aşteptat în curte un grăjdar care să-l ridice pe băiat din şa, l-am văzut aplecându-se să sărute copilul pe cap, într-un gest de pură tandreţe, care m-a făcut să-mi întorc privirea, de parcă îl prinsesem asupra unui fapt secret şi ruşinos.

Peste două zile, Della Rovere a fost ales papă şi, cu o ironie care nu a scăpat nimănui, a luat numele de Iulius. Predecesorul său, îşi amintea

Cesare din studiile lui teologice de la Pisa, fusese un sfânt adorat pentru rolul pe care-l avusese în hotărârea despre controversa arianismului, dar se îndoia că din acest motiv alesese Della un nume faimos, mai ales pentru că era adesea asociat cu cel de Cezar. Apoi, cu un zâmbet subţire, dur, el a dispărut în camera de toaletă, pe care o folosea pentru audienţele private, urmat de Agapito, care-şi ascuţea creionul din mers.

Deja se întunecase când a apărut din nou Cesare. Îl pregătisem pe Girolamo pentru somn şi aşezam cupele şi farfuriile pentru cină. Exista un egalitarism ciudat în ceea ce privea gospodăria noastră. Aşa înghesuiţi cum eram în cele câteva camere cu pereţi groşi, cu tavanele joase, mâncam împreună, bărbaţi şi femei, copii, soldaţi, ofiţeri şi câţiva servitori care ne însoţiseră din San Clemente. Cei mai mulţi împărţeam camerele, cu nişte pături care se spânzurau de sfori întinse de-a lungul încăperilor mai mari, pentru a separa bărbaţii de femei şi copii. Doar Cesare şi monna Vannozza aveau camere pentru ei înşişi.

Totuşi, fusesem singură până când a apărut Cesare în încăpere. Camilla şi Giovanni erau supravegheaţi de doică, iar monna Vannozza plecase să aducă pâinea de la bucătărie. Nu a spus nimic, abia dacă a înclinat din cap; a rămas privindu-mă până ce am simţit o roşeaţă puternică ridicându-mi-se pe gât, obraji şi pe piept. M-am încurcat în ce făceam şi am scăpat pe podea un corn de băut. Înaintând, el s-a aplecat să-l ridice şi l-a pus într-un suport pe masa lungă.

– Lasă restul, a zis, şi vino cu mine pe acoperiş. Vreau să-ţi vorbesc.

Lăsând grămada de farfurii şi căni, mi-am şters pe fustă palmele asudate, l-am urmat în timp ce se pitea ca să încapă pe o uşă dintr-o nişă adâncă şi a început să alerge pe scările şerpuind ca o spinare

răsucită, aflată în centrul străvechii fortăreţe. Când mă luptam cu fustele care mă împiedicau pe scările înguste, tocite peste poate de paşii care le folosiseră timp de secole, am simţit că îl iubesc pentru siguranţa cu care păşeşte. Soldat până în măduva oaselor, Cesare se simţea ca acasă aici, orice ar fi spus, în această fortăreaţă veche şi cenuşie, ale cărei ziduri erau legate cu mortarul poveştilor despre eroii săi.

A traversat acoperişul, presărat cu moloz şi găinaţ, spre un horn ce dădea spre râu, spre oraş şi spre Vatican.

– Vin aici, sus, ca să respir, a zis punând mâinile pe parapetul zidului.

Când am înaintat ca să mă alătur lui, paznicii care patrulau în zona pe care o aveau în grijă, văzând că stăpânul e însoţit de o femeie, s-au topit imediat în întuneric. Câteva lumini mai pâlpâiau sub noi, de la torţele celor necugetaţi sau disperaţi pentru a ieşi afară după ce se întunecă, de la luminile ce se revărsau din taverne, de la micile focuri ale oamenilor care locuiau sub poduri şi de la vasele cu jăratic ale barjelor care ancoraseră pentru noapte. Vaticanul era în întuneric.

Luna strălucea convulsiv, între brazdele adânci de nori, presărate cu stele mici, îndepărtate. Vântul avea ceva rece, pătrunzător, care mă făcea să-mi doresc să-mi fi adus mantia. Sau să îndrăznesc să-mi lipesc trupul de al lui pentru a mă încălzi.

– Mă mut înapoi la Vatican de dimineaţă, mi-a spus el, făcându-şi de lucru cu inelul său cu camee.

– Asta e dorinţa ta? Sau cea a Papei?

– Eu sunt gonfalonierul. Dorinţa lui e şi a mea.

– Aşadar, în final, i-ai acordat sprijinul.

– Aveam de ales? Colegiul cardinalilor l-a respins pe D'Amboise şi nu aveam nicio şansă să-i fac să aleagă un alt spaniol.

S-a oprit pentru o clipă. Poate că spera să-i răspund cu vreo neghiobie măgulitoare despre tatăl său.

– Te vei întoarce la Vatican ca invitat al meu, a continuat el. Asta a zis Della Rovere. Mă asigură că-i voi fi oaspete, totuşi nu-mi cere prezenţa, ci o porunceşte. *Oaspete* e un cuvânt care poate avea multe interpretări. Contextul face totul.

– L-ai putea întoarce în favoarea ta, am zis, încercând să par stăpână pe mine. În latină, accentul cade pe finalul propoziţiei, iar nu pe început.

El a râs sumbru:

– Iulius Cezar. Cum crezi că s-a simţit de Idele lui martie? Oare ştia în ce intră sau doar a avut încredere în Brutus? Della Rovere are reputaţia unui om de onoare.

– La fel şi Brutus.

Îmi pare rău că n-am răspuns altceva, dar atunci mi s-a părut potrivit şi amândoi am râs, iar el mi-a lăudat isteţimea, spunând că e ca a unui bărbat.

– Ei bine, trebuie să sperăm că Della Rovere e mai bun decât Brutus sau cel puţin că se teme mult mai mult să nu ajungă în cazanul Satanei. Dar, Violante...

S-a întors cu faţa spre mine chiar când luna a ieşit dintre nori, săpându-i trăsăturile în marmură.

– ...chiar dacă sperăm ce e bine, trebuie să ne facem planuri pentru ce e mai rău.

Am simţit că mi se strânge inima.

– Copiii vor merge la casa de la ţară a mamei mele din Caprarola. Când mă voi restabili în Cesena, voi trimite după ei.

– Eu şi mama ta ne-am înţeles destul de bine în ultima vreme, am zis şi imediat mi-a fost ruşine de vorbele mele, de neadevărul lor evident, de speranţa lor înşelătoare, fragilă.

– Tu nu vei merge cu ei.

O asemenea posibilitate a început să se umfle în mine ca un val fierbinte de greaţă. Cum putea să vorbească aşa de liniştit, de hotărât, de parcă ar fi ordonat dispunerea trupelor sau ar fi plănuit amănuntele pentru o farsă de carnaval?

– Altceva aş vrea să faci pentru mine. Te vei întoarce în Ferrara şi îi vei da surorii mele asta.

Când şi-a scos inelul cu camee de pe deget, am slobozit un strigăt, o explozie de zgomote care l-a făcut să se dea înapoi, să-şi piardă echilibrul şi aproape să cadă peste parapet. Într-un moment de calm în inima mea înfuriată, m-am gândit să-l împing. Poate chiar am pus mâinile pe el, dar următorul lucru pe care mi-l amintesc e că mă ţinea cu un braţ peste umeri şi cu celălalt cu mâna făcută căuş pe capul meu, apăsându-mi obrazul de pieptul său, astfel încât îi simţeam bătăile inimii şi firele de aur care-i împodobeau tunica şi-mi

pătrundeau în carne. Ca un şoim acoperit cu glugă, în întunericul îmbrăţişării lui, am devenit dintr-odată supusă, neajutorată, legată de el printr-o încredere oarbă.

Doar că nu eram un şoim, ci o femeie ameninţată cu pierderea copilului. Imaginea monnei Vannozza cu Girolamo în braţe, cu chipul acoperit de umbra aruncată de gluga ei, cu buclele lui de foc, prinse între degetele ei ca nişte gheare, s-a ridicat între mine şi Cesare, obligându-mă să mă retrag din îmbrăţişarea lui.

– Nu! am strigat eu, pitindu-mă pe sub braţul lui.

El m-a prins de încheietură, dar m-am răsucit, eu m-am eliberat şi am luat-o la fugă. Un paznic mi-a barat trecerea cu suliţa. L-am auzit pe Cesare undeva în spatele meu, de-abia respirând, poruncindu-i paznicului să se întoarcă la post. Uşa dinspre scări era la vedere, încă întredeschisă, aşa cum o lăsasem. Dacă aş fi putut să mă strecor şi să o închid în spatele meu, aş fi câştigat timp cât să-mi înşfac copilul şi să-mi iau tălpăşiţa. M-aş fi putut duce la râu, aş fi găsit o corabie şi aş fi plecat spre Ostia. De acolo mă puteam întoarce acasă, în Spania, pentru că aici nu mă mai ţinea nimic. Mai bine să mi se pună credinţa la îndoială de către Inchiziţie decât să renunţ la fiul meu. Poate că voi fura un cal de barjă şi voi ieşi din oraş la noapte.

O rafală puternică de vânt a trântit uşa şi a închis-o. M-am aruncat spre ea, dar luna a dispărut printre nori şi nu am găsit clanţa. Am bâjbâit şi am împins, dar degetele îmi erau slăbite şi lipsite de control şi eram mult prea slabă ca să clintesc uşa de stejar cât un lat de palmă.

– În regulă.

Îmi şoptea la ureche şi-i simţeam respiraţia fierbinte pe gât, în timp ce

braţele lui îmi îmbrăţişau mijlocul. M-am gândit că, la nevoia, mi l-ar frânge şi va crede că a spart carcasa unei păsări la cină. Apoi mi-am dat seama, cu un sentiment răzvrătit de plăcere, că îşi strecurase o mână în sus, până ce îmi cuprinsese sânul.

– Ai câştigat. Copilul tău e în siguranţă. Acum, vino în pat.

Luna s-a ivit dintre nori de parcă i-ar fi poruncit el şi a strălucit pe zăvorul uşii. Încă ţinându-mă cu un braţ, a apăsat mânerul cu mâna liberă, a trântit uşa de perete, apoi m-a ridicat în braţe şi m-a dus pe scări în jos. Oare am trecut prin sală, prin faţa mulţimii de ochi ai oamenilor care luau cina acolo? Nu prea cred. Încă am impresia unui pasaj îngust, umed, neluminat şi a unei podele vălurite. Încă simt atingerea magică a pânzelor de păianjen şi mirosul pietrei reci şi îmi amintesc că am deschis ochii într-o încăpere la fel de confortabilă şi de bogat împodobită, ca o cameră din inima iubirii.

M-a întins pe pat tandru, apoi s-a aşezat lângă mine şi şi-a scos cizmele.

– Mai iei pastilele lui Torella? m-a întrebat în timp ce îmi desfăcea pieptarul şi îmi săruta locul călduţ dintre sâni.

Am încuviinţat din cap, nefiind în stare să vorbesc.

– Bine.

În seara aceea a făcut dragoste cu mine dăruitor şi fără grabă, de parcă nu-l aştepta nimic de dimineaţă, doar un mic dejun târziu. Avea gura şi mâinile curioase, ceea ce era dulce, aşa că m-am simţit prima femeie al cărei trup îl explorase el vreodată, iar atingerea lui era atât de

iscusită şi drăgăstoasă, că părea să jupoaie straturile normale ale simţurilor şi să expună nervii vii, chiar miezul plăcerii. Când am adormit, în cele din urmă, braţele îi erau încă încolăcite în jurul meu, iar ochii lui negri încă mai surâdeau în ai mei.

M-am trezit cu sentimentul că somnul îmi fusese tulburat. Când mintea îmi înota încă spre conştiinţă, mi-am dat seama că obloanele se trânteau şi ploaia se scurgea pe ferestrele înguste, mate. M-am ridicat tremurând şi am aruncat o privire prin cameră, căutând ceva cu care să mă acopăr. Şi am simţit că ceva era în neregulă. Cesare plecase. Nu se ridicase ca să meargă la toaletă sau să strige pe scări după valet, ci pur şi simplu se făcuse nevăzut, de parcă nici n-ar fi fost vreodată acolo. Uitându-mă la aşternuturile netede şi la pernele umflate de pe partea patului unde stătuse el, am început să mă întreb dacă nu cumva visasem toată noaptea, deşi, atingându-mi cu vârfurile degetelor buzele crăpate şi simţind strângerea uşoară, delicioasă din muşchii coapselor în timp ce mergeam, am ştiut că nu visasem.

Apoi am observat inelul cu camee pe noptiera unde îl lăsase el, spunând că îl stânjeneşte în munca delicată pe care trebuia să o facă mâinile. Era aur pur, pentru că era moale şi luase forma degetului său, dar montura era simplă, ornamentată doar cu un motto gravat. Cameea însăşi descria sinuciderea Lucreţiei. M-am întrebat ce motto alesese să însoţească o astfel de temă? Am citit, întorcând inelul încet când silabiseam: *Age debendo quiquid accidet.* Apoi am văzut că mai erau şi alte cuvinte scrise înăuntru, de această dată în catalană: *Un cor, una vida.* Am stat pe marginea patului, trăgându-mi cuvertura de mătase în jurul meu şi m-am uitat la imaginea femeii care îşi înfipsese pumnalul în piept. Ce însemna? Gândurile mi-au zburat la Nepi.

Făcuseră un fel de pact acolo, vreun plan întunecat şi sinistru despre o viitoare catastrofă care pe atunci nu părea decât un joc periculos? Şi care era rolul meu în toate astea? De ce mă alesese pe mine să-i duc surorii lui instrucţiunile lui sumbre? Nu voiam să am de-a face cu asta. Îmi voiam fiul, rutina noastră zilnică şi să văd dacă îi apăruseră dinţi peste noapte, prin gingiuţele lui tari.

Dar mai întâi, dacă era otravă în inel, trebuia să scap de ea. Donna Lucrezia era naşa care-mi dăduse o nouă viaţă şi, oricât de nesigură mi-ar fi fost credinţa în religia ei, eram convinsă că ar fi fost de prost-gust să-i duc chiar eu mijloacele care ar fi putut să slujească moarta. Dacă Dumnezeul Răzbunării alegea să se răzbune asupra fiului meu pentru un asemenea act de trădare? Nu eram cu toţii Avraam, nu ne puteam bizui cu toţii pe vrabia de pe gard. Am încercat să deschid inelul cu o unghie, dar nu s-a clintit. Am pipăit pe margini să găsesc vreun mecanism sau vreun punct de presiune care l-ar fi putut deschide cu un arc, dar a fost în zadar. Poate dacă reuşesc să găsesc vreo unealtă care să mă ajute. Camera de toaletă a lui Cesare ar fi locul perfect în care să caut. Acolo aş fi putut găsi vreun pieptene, pile pentru unghii, lame de ras, ace pentru broşe.

Cu inelul strâns în pumn, am deschis precaut uşa de la camera de toaletă. Era goală, cuferele pentru haine dispăruseră, lăsând nişte pătrate fără praf pe podea, masa unde lucrase el fusese curăţată de toate lucrurile, cu excepţia unei pene rupte şi a unui ciot de lumânare lipit în propria ceară. O pânză de păianjen atârna peste un colţ din tavan şi tremura mişcată de curent; nici măcar aceasta nu avea un păianjen care să sălăşluiască în ea. Aerul de părăsire mi se agăţa de piele ca un succubus, mirosind a praf, piatră şi iasomie. Abia dacă am îndrăznit să deschid următoarea uşă, de teamă ce aş fi găsit acolo.

– Aşadar te-ai trezit.

Era Michelotto. Un zâmbet de uşurare mi s-a întins pe faţă. Dacă Michelotto se află aici, înseamnă că stăpânul lui nu putea fi departe. Eram obosită, istovită. Un oblon care se trântea şi o pânză de păianjen şi iată-mă şi pe mine, crezându-mă lăsată de izbelişte.

– Mă tem că am dormit prea mult. Înălţimea Sa probabil că s-a trezit în linişte.

Michelotto a scos din gât un sunet în semn că n-are de gând să se angajeze în discuţie.

– Mai bine m-aş îmbrăca şi m-aş duce să-mi găsesc fiul.

Simţeam inelul presat în palmă; deşi Cesare mi-l încredinţase mie, nu prea voiam să ştie Michelotto că e la mine. Aveam nevoie să scap de el, în vreun colţ retras, unde să-l pot examina în voia inimii.

Michelotto s-a ridicat de pe taburetul de lângă uşă şi a păşit în faţa mea. Nu era mult mai înalt decât mine, dar trupul său era lat şi puternic, iar atitudinea mi-a arătat clar că nu e gata să mă lase să plec.

– Ce este? am întrebat.

– A plecat.

– Cine? Cesare? La Vatican?

Mă simţeam o nătângă aruncată ca o cămaşă murdară sau ca o pereche de ciorapi rupţi.

El a clătinat din cap, apoi a părut că se răzgândeşte şi a încuviinţat.

– Da, adică nu. Da, a plecat, dar nu la asta m-am referit.

– De ce nu eşti cu el?

Am încercat să mă refugiez în spatele unui ton poruncitor, dar am părut mai degrabă plângăreaţă şi stridentă.

– Pentru că mi-a poruncit să stau aici, cu tine.

– Chiar aşa? Nici că-mi închipuiam o onoare mai mare!

– Monna Violante...

Şi-a pus o mână pe braţul meu. Mi s-a părut un gest prea familiar, pe care stăpânul său nu l-ar fi acceptat, dacă ar fi fost prezent, aşa că mi-am mişcat braţul. A înţeles aluzia şi a lăsat mâna în jos cu un oftat.

– Au plecat cu toţii, a zis, don Cesar, monna Vannozza, copiii...

– Nu, te înşeli. El a zis...

– Nu mă înşel. Chiar eu l-am ridicat pe fiul tău în trăsură. Au plecat aseară. Probabil că au ajuns departe pe drumul spre Caprarola până acum.

– Atunci, trebuie să luăm nişte cai rapizi şi să-i prindem din urmă.

– Violante...

– Nu folosi tonul ăsta familiar cu mine!

– Oh, pentru numele lui Dumnezeu, ascultă-te ce spui, târfuliţă proastă! Ba nu, dacă mă gândesc mai bine, ascultă-mă pe mine.

A făcut semn spre scaun:

– Aşază-te aici, nu te mişca şi ascultă ce am de zis. Te vei duce în Ferrara. Trebuie să te însoţesc. Îi vei da...

Ştiam ce avea să spună, aşa că am deschis pumnul să-i arăt inelul.

– Exact asta, a exclamat el. I-l vei da donnei Lucrezia. Când îl va vedea, te va primi înapoi. Fiul tău va fi crescut bine de bunica lui. E puţin probabil că-l vei mai vedea vreodată. Ai înţeles?

Picioarele au început să-mi tremure. M-am clătinat pe scaun, vag conştientă de faptul că Michelotto mă strângea de cot pentru a mă echilibra, dorindu-mi să mă lase să cad şi să tot cad, departe de acest castel gol, departe de trădarea lui Cesare, de umilinţa mea şi de vidul dureros care se forma în interiorul meu, în locul unde se aflase bucuria de a-l avea pe fiul meu.

– Noaptea trecută, zici?

– Îmi pare rău.

– Chiar îţi pare? Cumva, mă îndoiesc. Eu nu contez pentru el, aşa că de ce aş conta pentru tine?

Ea n-a mai avut niciun răspuns.

– Acoperă-te, a zis, trăgând de cuvertura ce îmi alunecase de pe umeri. Du-te şi îmbracă-te. Şi nu încerca ceva prostesc. Eu voi fi la uşa asta, iar cealaltă uşă e zidită pe dinafară. Şi-ţi ia mult să te prăbuşeşti de la fereastră. Poate că mai bine m-ai lăsa pe mine să am grijă de inel.

A întins mâna şi i-am pus inelul în palmă.

M-am gândit la lunga prăbuşire până în râu, desigur că m-am gândit, apoi mi-am amintit că, oricât de văduvită m-aş simţi, fiul meu e în viaţă. Dacă va veni să mă caute într-o zi, doar ca să i se spună că renunţasem atât de uşor şi că mă aruncasem de la o fereastră când mi-l luaseră? Ce fel de dragoste prăpădită ar mai fi şi asta? Dragostea îmi dădea datoria de a rămâne în viaţă şi de a spera că ne vom reîntâlni. Urmează dragostea, îmi zisese Mariam; însă nu-mi spusese niciodată că va fi uşor.

M-am îmbrăcat degrabă. Doream să mă acopăr cât mai repede pentru a ascunde ruşinea şi pentru a strânge răzvrătirea trupului între oasele de balenă, dantele şi straturi de pânză. E timpul să mă maturizez, mi-am spus, smucindu-mi corsetul peste sânii învineţiţi şi trăgând de gulerul cămăşii să ascund locul unde dinţii amantului îmi muşcaseră carnea. În timp ce îmi adunam corsetul de pe jos şi începeam să-i strâng şireturile, am observat un fir de păr fin, roşcat, prins între unul dintre ochiuri. Mi-am amintit că Cesare apreciase schimbările din trupul meu provocate de naştere când îşi trecuse mâinile înşelătoare peste sânii şi pântecele meu, oprindu-se între coapse. Schimbări permanente, care nu vor pieri ca muşcăturile sau vânătăile de la el şi care nu se vor preschimba în minciuni, spre deosebire de alinturile iubitului meu.

Mi-am amintit de mottourile de pe inelul lui: *Fă ce trebuie, indiferent de urmări,* mi-am spus. *O singură inimă, o singură cale.*

CARTEA LUI GIDEON

Cine e al treilea care umblă mereu lângă tine
Când număr nu suntem decât tu şi eu împreună,
Dar când mă uit înaintea mea pe drumul alb,
Acolo e mereu altul umblând lângă tine.

T. S. Elliot, *Ţara pustie*

CAPITOLUL 1

REGGIO, OCTOMBRIE 1505

Trimite-mi ceva ce ai purtat. Trimite-mi nişte ciorapi în care ai dansat sau o cămaşă în care ai dormit într-o noapte fierbinte. Trimite-mi faţa de pernă sau peria de păr. Linişteşte-mă că încă trăiesc.

– Madonna e într-o dispoziţie bună în dimineaţa asta.

– Poate că s-a mai întremat copilul.

– Nu ştiu. Cred că are mai mult de-a face cu scrisorile care au ajuns de la fratele ei.

Abia acum, în ciuda a ceea ce-mi propusesem, am început să fiu atentă la conversaţii, să disting în mintea mea un vorbitor de altul şi să înţeleg ce spun. O ceată de fete noi se alăturase suitei madonnei de la moartea bătrânului duce iarna trecută. Erau toate la fel, imposibil de tinere şi pline de speranţă, atât de preocupate de coliere, podoabe pentru păr şi modele de tocuri de pantofi, de parcă viaţa lor ar fi

depins numai de astfel de lucruri. Şi bănuiesc că aşa şi era, dacă mă gândeam mai bine. Nici nu-mi doream să le deosebesc. Deşi Angela mă certase şi-mi reamintise că sunt neschimbată, credeam că o înşală memoria; niciodată nu fusesem mai neserioasă, întrucât nu avusesem ocazia.

– Oh, mi-aş dori să-l cunosc, a zis prima vorbitoare. Se spune că era teribil de arătos.

– Ei bine, nu cred că mai e, nu după un an şi jumătate petrecut în temniţa spaniolă. Violante, tu trebuie să ţi-l aminteşti. Era foarte chipeş?

Eram conştientă că Fidelma se oprise din lucru, cu acul ridicat în aer ca o antenă.

– Ei bine? a insistat curioasa.

– Avea nasul ca de şoim, m-am auzit spunând, iar ochii, prea apropiaţi unul de celălalt.

Apoi mi-am pus lucrul jos şi am îngăimat că am nevoie să merg la toaletă, deoarece nu doream să mai vorbesc despre el.

Am plecat să-mi iau mantaua şi am găsit un sclav care să mă însoţească până la casa unde stăteau Angela şi Giulio. Trebuia să ies din *rocca* înainte ca donna Lucrezia să trimită după mine, cum ştiam că va face, dacă într-adevăr primise scrisori de la Cesare. Nici gând să înţeleagă că pentru mine ar fi fost dureros să aflu veşti despre el sau că pur şi simplu poate îmi pierdusem interesul. Când am ocărât-o, spunându-i cum mă înşelase el în privinţa lui Girolamo şi ce crud o făcuse, mi-a răspuns cu un zâmbet rece:

– E regula de bază a înşelăciunii să întorci sensibilitatea victimei împotriva ei însăşi. Şi, în plus, ce rău ţi-a făcut cu adevărat? Copilul e în siguranţă, s-a asigurat că ai ajuns aici teafără şi nevătămată. Fără îndoială că nu te aşteptai să-ţi păstrezi fiul pentru totdeauna. Nu ăsta e mersul lucrurilor. Uită-te la Rodrigo al meu.

Şi uită-te la tine, am vrut eu să zic, la darurile pe care le alegi pentru el, la scrisorile pe care i le trimiţi şi despre care soţul tău nu ştie nimic, la cum cazi pe gânduri când auzi veşti despre ciuma din Neapole sau despre verile care sunt prea calde şi iernile prea reci.

– Domnia Voastră aţi avut timp să vă luaţi rămas-bun, madonna. *Nu zăceaţi în braţele amantului în timp ce fiul vă era luat pe sus şi dus departe, în întuneric, rămânând doar în memorie, cu toate festele pe care ţi le joacă ea.*

Când am bătut la uşa care dădea spre stradă, mi-a răspuns chiar. Cu părul prins sub o pălărie de paie, cu boruri largi, cu fusta sumecată până la glezne şi cu picioarele în cizme de călărie vechi, arăta ca o ţărancă frumoasă.

– Lucrăm în grădină, a zis şi am sperat că proprietarul casei, care se mutase la sosirea fratelui ducelui, nu se va supăra pe urmările pasiunii lui Giulio. Vino, stai alături de noi. Arăţi palidă.

– Iar tu eşti bronzată ca o fată de la fermă.

Angela şi Giulio trăiau împreună la vedere, ca soţ şi soţie, şi se ştia că se vor căsători pe parcurs, odată ce ducele Alfonso îl va câştiga de partea sa pe fratele lui, cardinalul, acum principalul său sfătuitor. În cele trei săptămâni de la naşterea fiului madonnei deveniseră şi mai

încrezători în propria lor fericire. Arătându-se în stare de a purta în pântece un băiat, madonna alungase cu siguranţă şi ultima pată de pe numele ei. Iar ultimele certuri ale lui Ippolito cu Giulio, stârnite de *cappellano* Rainaldo, se terminaseră convenabil, cu dispariţia bruscă a muzicianului. Giulio credea că murise; Angela spunea că probabil se săturase ca ei să se certe pentru el şi plecase la curtea altcuiva. Ippolito nu zicea nimic.

– Ia te uită cine a venit! a strigat ea în timp ce mă conducea printre colonadele arcuite din grădină.

Giulio a ieşit ca un faun prăfuit dintr-un tufiş de fuchsia, scuturându-şi din păr florile roz ca din basm.

– Violante!

A ieşit din tufiş şi m-a strâns în braţe, inundându-mă cu mirosul lui de pământ şi sudoare şi verdeaţă, în timp ce mistria din lemn mă împungea în spate.

– Chiar aşa, dragă, l-a certat Angela, luându-i-o din mână, ştergând pământul de pe lamă cu degetele în ale căror unghii avea pământ cât pentru încă un strat de flori.

– Eşti singură?

– Am adus un sclav. S-a dus la bucătărie.

– Trebuia să ne anunţi că vii. După cum vezi, nu suntem pregătiţi pentru a primi oaspeţi.

– Nu contează.

– Violante nu e chiar un oaspete, Giulio.

– Am venit în grabă. Trebuia să scap o vreme.

Adresându-mă Angelei, am adăugat:

– A primit veşti...

– Despre Cesare, a zis ea, uşurându-mă de povara de a-i rosti numele. Aşadar, Sancho a reuşit să-l vadă, în cele din urmă. Ştii în ce stare se află?

Am vrut să i-o întorc că nici nu ştiam şi nici nu-mi păsa, dar mi-am muşcat limba. La urma urmei, era vărul ei. Am clătinat din cap.

– Am plecat înainte să trimită Lucrezia după mine.

– Ei bine, mă aştept să mă anunţe mâine dacă sunt veşti importante.

– Şi eu cred la fel.

– Las-o baltă, Angela! Violante nu a venit aici să vorbească despre Cesare. Dimpotrivă, presupun. Vom ocoli până la terasa de la apus, ca să prindem ultimele raze ale soarelui şi să bem o cupă de ceva.

Bătând din palme pentru a chema un sclav, Giulio ne-a condus pe lângă casă, până la o terasă cu balustradă, cerându-ne imperios să călcăm pe firele de cimbru care încolţiseră printre lespezile de piatră.

– Îţi va înveseli inima, Violante. Toată căldura zilei prinsă în aceste frunzuliţe. Un miracol.

– Tu îmi înveseleşti inima, Giulio.

Ne-a aşezat pe fotoliile vechi, comode, acoperite cu covoare, care, mulţumite, parcă în lumina serii, la fel cum îmi plăcea să cred că vor face el şi Angela, când vor avea în spate mulţi ani, iar peluzele de iarbă de sub noi vor fi pline cu plante mature. Un sclav din casă a venit cu o cană cu suc de lămâie îndulcit.

– Am avut gheaţă de dimineaţă, a zis Angela, dar s-a topit până acum. Căruţa ar trebui să treacă de două ori pe zi.

Am sorbit băuturile şi am contemplat umbrele lungi, albăstrii, ale pomilor fructiferi din fundul grădinii, de chipul de foc al soarelui ce apunea printre crengile lor încrucişate. Am ascultat în linişte cum respiră pământul, ultimele triluri ale păsărilor în aerul care se răcorea, şoapta ceţii care se strecura dinspre râu de-a lungul străzilor înguste ale oraşului.

– E deja octombrie, a zis Angela, trăgându-şi un şal peste umeri.

– Slavă Domnului! a zis Giulio cu patos.

Fusese o vară îngrozitoare, fierbinte, cu izbucniri de ciumă şi, cum bătrânul duce vânduse aproape tot surplusul de grâne din anul anterior pentru a-şi plăti arhitectul, mulţi dintre oamenii din Ferrara făcuseră foamea. Madonna ne spunea neîncetat că, dacă nu ar fi fost generozitatea lui Francesco Gonzaga care ne oferise mijloace de transport prin teritoriile sale pentru grânele comandate în Piemont, mult mai mulţi ar fi murit de foame decât din cauza ciumei.

– Tot aia, căci o răceală nu-l va ajuta pe Alessandro.

Noul moştenitor era bolnăvicios, nedezvoltat şi deloc dornic să sugă la sân. La fel ca unchiul său, Ferrante, glumeau mucaliţii, deşi eu mă

gândem la un alt unchi de-ai lui şi mă uitam să văd câtă hotărâre poate încăpea între buzele lui palide sau în felul cum îşi strângea pumnii mici.

– O să trăiască, dacă o să vrea, am zis eu.

– E cineva care să nu vrea? a întrebat Giulio.

– Cu siguranţă că un copil nu ar avea nimic de spus în această privinţă.

– Of, dar are, am zis eu, iar când Giulio şi-a întins mâna să o atingă pe Angela, mi-am dorit să nu o fi făcut.

Ea se temea că îşi făcuse rău atunci când se hotărâse să lepede pruncul şi că nu-i va putea face copii lui Giulio şi era limpede că, în mintea ei, eu ştiam unele lucruri pe care catadicseam să le împărtăşesc doar mamelor. M-am gândit că ar fi trebuit să plec. Amărăciunea mea şi împietrirea din suflet nu aveau ce căuta în paradisul lor. M-am ridicat şi m-am scuzat.

– Când ne vom întoarce cu toţii în Ferrara, trebuie să ne faci o vizită cumsecade şi să iei cina cu noi, tu şi Ferrante, a zis Angela.

Căsătoria mea cu Ferrante era o parte din viaţa pe care ea şi Giulio o plănuiau pentru ei.

– El e bun, îmi spusese Angela. Va fi o consolare şi, când îţi vei găsi alt iubit, el nu va fi tocmai copleşit de gelozie, nu?

Simplu.

– Pe unde ai umblat?

Fidelma arăta mai severă decât îi suna vocea, mai ales că purta rochia ei simplă, neagră şi cu o glugă ce îi acoperea în întregime părul.

– A întrebat de tine.

De când eu plecasem şi Angela se retrăsese din suita verişoarei sale pentru a locui cu Giulio, Fidelma devenise una dintre cele mai vechi doamne care o slujeau pe madonna şi i se părea că asta îi dă dreptul să adopte un ton destul de posesiv. Ea stătea cu stăpâna noastră şi, drept urmare, Fra Raffaello a fost invitat să predice în capela ei de trei ori în timpul postului Paştelui.

– Am fost să o văd pe Angela. Dă-mi cinci minute să-mi schimb pantofii şi să-mi aranjez părul.

– Nu ar trebui să facă asta. E voia lui Dumnezeu ce i s-a întâmplat ducelui Valentino, fără îndoială. Dacă ea crede că lui i se va permite să se întoarcă vreodată în Italia, se amăgeşte de una singură şi te amăgeşte şi pe tine.

– Pe mine nu, Fidelma. Nici pe el, presupun.

Aproape vrând să-mi confirme suspiciunea despre starea de suflet a lui Cesare, primul lucru pe care mi l-a spus madonna când am intrat în camera ei a fost:

– Veşti bune! L-au mutat în La Mota.

La Mota era cea mai mare fortăreaţă regală din Medina del Campo, inima de nestrăpuns a Spaniei. Nu înţelegeam cum de erau veşti bune.

– Spune că acolo îl vizitează des emisarii lui Filip de Flandra, care se munceşte ca să-l elibereze. Zice că Filip doreşte să îi încredinţeze sarcina de a-l creşte pe don Carlos de Castilia, acum că mama lui a devenit regină.

– Deci ei i se va permite să domnească?

De iarna trecută, de la moartea Isabelei, soţia lui Filip, Juana, regina Castiliei, dar doar cu numele, era considerată în general nebună şi ţinută într-un fel de arest la domiciliu de către tatăl ei, regele Ferdinand.

Donna Lucrezia a ridicat din umeri.

– Nu ea e problema fratelui meu.

– Unde se află don Carlos acum?

– În Flandra, cred.

– Înseamnă că Cesare nu se va întoarce în Italia.

Madonna şi-a pus o mână peste a mea.

– Îmi pare rău. Nu încă. Trebuie să-şi schimbe poziţia înainte să se întoarcă să-l înfrunte pe Papa Iulius.

Nu-mi părea rău; mă preocupa doar Girolamo. Donna Lucrezia fusese destul de mărinimoasă să mă ţină la curent cu veşti despre el, deşi uneori credeam că mi-ar fi fost mai uşor dacă nu ar fi făcut-o.

Cesare reuşise să-şi negocieze libertatea de la Papa Iulius, cu condiţia să plece în surghiun în Neapole. Cei trei copii, Girolamo, Giovanni şi Camilla, plecaseră acolo cu el, în casa lui don Gioffre şi a prinţesei

Sancia. Totuşi, Papa îl trăsese pe sfoară. Sau poate era invers. Între Iulius şi Cesare era imposibil de ştiut care înşela pe care. Cesare fusese arestat iarăşi, de data aceasta din porunca reginei Isabela, care îl dorea judecat în Spania pentru uciderea lui don Juan şi a lui Alfonso de Bisceglie. Dacă Cesare se va întoarce în cele din urmă în Italia, cu siguranţă că va pune în mare pericol viaţa fiului şi moştenitorului său.

– Dar Sancho l-a văzut, a continuat donna Lucrezia cu acelaşi ton luminos, vioi, pe care îl folosea când avea de-a face cu petiţii la care nu putea da un răspuns prea plăcut, şi zice că e bine. Puţin cam slab, dar într-o bună dispoziţie. Şi aceste scrisori – a fluturat spre mine un eventai de hârtii pline de pete – sunt pline de explicaţii referitoare la cât de confortabile sunt camerele sale faţă de cele de la Chinchilla. Şi cum regele Ferdinand îl favorizează de când a murit regina… Ferdinand ne e rudă, la urma urmei.

– Ducele va avea parte de o iarnă mai călduroasă, în orice caz.

– Va ajunge în Flandra până la începutul iernii, a răspuns madonna, de parcă nu ar fi admis nicio împotrivire. Liber.

– Cum se simte don Alessandro azi? am întrebat, trăgând cu ochiul spre leagănul învelit în dantelă, de lângă patul madonnei.

Deşi îmbrăcată, era încă obligată să rămână în camerele ei, incapabilă să poarte pantofi, întrucât tălpile şi gleznele îi rămăseseră umflate după febra pe care o suferise după naştere. Copilul părea calm, cu feţişoara lui prinsă între bonetă şi scutece, palid şi nemişcat ca un sfânt. Cu un junghi dureros, mi-am amintit de cum era Girolamo la aceeaşi vârstă, cu obrajii roşii tot timpul, cu trăsăturile schimonosite din pricina neplăcerii de a fi înfăşat, neajutorat şi dependent.

– A supt puţin, a zis madonna, dar e prea liniştit.

– Presupun că ne ascultă.

Nu-i vorbisem niciodată donnei Lucrezia despre conversaţiile cu mama ei. La întoarcerea mea pur şi simplu îl văzusem pe Michelotto cu ochii mei înmânându-i inelul, apoi îl lăsasem să-i dea ce veşti considera el potrivite despre fratele ei. Făcusem ce mi se încredinţase; acum el nu putea spune că l-am înşelat, cum mă înşelase el. M-am întors în camera pe care o împărţisem odată cu Angela, la rochiile ei demodate şi la aroma stătută de parfum de tuberoze şi mi-am reluat îndatoririle gospodăreşti de parcă nici nu aş fi fost plecată.

Dar acum madonna a zis:

– Deci ştii, atunci? Despre Cesare? Am speranţe. Alessandro are acelaşi semn din naştere ca el.

Ştiam. *Speranţa,* îmi spusese el într-o zi încercând, cred, să fie bun, *este lucrul de care ar trebui să ne temem cel mai mult.* Am întins mâna spre pătuţ, cu intenţia de a mângâia copilul pe faţă, dar nu am putut atinge o piele atât de fină. L-am mai legănat o dată sau de două ori şi am bâiguit o neghiobie liniştitoare, de genul celor care liniştesc mintea de femeie imediat ce sămânţa de bărbat prinde rădăcină în ea. Faţa i s-a schimonosit puţin. A deschis ochii. Am crezut că va începe să plângă, apoi am observat că are ochii daţi peste cap, aşa că i se vedea doar albul. O spumă de salivă îi apăruse în colţul gurii.

– Madonna, cred că...

– Sfântă Marie! E altă criză, nu? Repede, du-te după Castello şi după *comatre.*

Medicul şi infirmiera nu erau prea departe. Alessandro suferise câteva crize pe parcursul nopţii şi, după expresiile de pe feţele lor, după zâmbetele de încurajare, ca nişte măşti puse înainte să intre în camera madonnei, era limpede că nu-şi mai puneau nicio nădejde în supravieţuirea copilului. Am vrut să mă retrag, dar madonna m-a rugat să rămân. Am tras un scaun lângă pat şi am stat ţinând-o de mână, în timp ce medicul şi *comatre* făceau ce puteau.

Când moartea a pătruns în cameră, doctorul s-a dat înapoi cu capul plecat. Infirmiera a ridicat trupuşorul rigid din leagăn şi l-a pus în braţele mamei. Donna Lucrezia l-a sărutat pe frunte şi i-a şoptit ceva în limba ei veche: *Adeu, nen petit.* Apoi i l-a dat cu blândeţe preotului, care a zis ce avea de zis şi a dus cadavrul să fie îngropat.

Castello şi-a împachetat instrumentele şi a plecat după doar o plecăciune mută, rapidă. *Comatre* a încercat să-i dea sfaturi despre cum să-şi lege sânii şi despre un unguent cu ulei de trandafiri şi pastile din rodie pentru a micşora pântecele înainte ca eu să o scot afară. Având în vedere meseria pe care o avea, te-ai fi aşteptat să fi învăţat să se poarte mai socotit cu mamele îndoliate, dar venise în Reggio la recomandarea donnei Isabella, a cărei afecţiune pentru cumnata sa nu crescuse în lunile cât fusesem plecată. Iar acum, fără îndoială, se va grăbi înapoi la donna Isabella, care era, de asemenea, însărcinată. A patra oară.

– Şi fără îndoială la fel de sănătoasă ca o iapă de prăsilă, remarcase madonna când sosise *comatre,* cu o scrisoare arogantă de la donna Isabella.

De parcă faptul că a fi sănătoasă ca o iapă înseamnă un fel de dezavantaj social.

Am chemat un sclav să ia pătuţul din încăpere, dar madonna s-a agăţat de dantela lui şi a refuzat să-i dea drumul. A luat o pernă pe care stătuse Alessandro şi a culcuşit-o în poală, împingându-şi faţa în bumbacul alb şi fin de parcă ar fi vrut să se sufoce. Cu toate acestea, respira lacom pe nas, inspirând mirosul de lapte şi de piele proaspătă, singurul lucru rămas de la fiul ei, apoi s-a îndreptat de spate, a netezit perna neîncetat cu degetele durdulii, ciupindu-i cutele şi colţurile cu unghiile ei desăvârşit îngrijite.

– Soţul meu trebuie înştiinţat.

Deşi obrajii îi străluceau de lacrimi, vocea îi era fermă. Ducele Alfonso se afla la Belriguardo. Petrecuse vara acolo supraveghind renovările pe care le pornise la moartea tatălui său.

– Şi mai e încă o scrisoare pe care trebuie să o scriu. Mă vei ajuta cu ea.

– Nu, madonna, eu...

– Nu către fratele meu, Violante. Către Francesco Gonzaga.

Ceva din felul cum a rostit acest nume m-a făcut să mă întreb o clipă despre paternitatea lui Alessandro, dar am alungat gândul la fel de iute cum mi-a venit. Puteam să mă trezesc spânzurând într-o cuşcă agăţată de Torre Leone sau chiar mai rău. Dar un ecou amar mi-a rămas, un glas firav şi răutăcios, care îmi spunea că madonna cel puţin se putea consola cu o nouă iubire pentru a diminua durerea pierderii fiului său.

A scris o scrisoare cu propria ei mână, iar eu am dus-o, aşa cum mă instruise, într-un loc în apropiere de poarta principală, unde se afla un chioşc unde se vindeau găini, chiar sub o placă din zidul oraşului, ce-i

comemora pe cei care muriseră în bătălia de la Legnano. Ercole Strozzi a ieşit şchiopătând din spatele unei grămezi de coteţe şubrede din lemn, pline de pui furioşi şi de potârnichi derutate. S-a înclinat şi m-a salutat de parcă ne-am fi văzut în fiecare zi. M-a întrebat despre sănătatea madonnei şi mi-a zis că spera că Cesare se simte bine în noul lui mediu, iar eu am început să mă întreb dacă ultimul an şi jumătate nu fusese decât un vis din care mă trezisem acum doar pentru a vedea că totul e la fel ca înainte de moartea Papei Alexandru. Am răspuns că nu am vorbă de la don Cesare, dar madonna se recupera cum trebuie, însă, când i-am înmânat scrisoarea şi m-am întors să plec, Strozzi mi-a pus o mână pe umăr:

– Viaţa nu ia prizonieri, ştii, amantă mică ce eşti!. Stăpâna ta, ducesa, ştie şi ai face rău dacă nu ai învăţa din exemplul ei.

– Mulţumesc, ser Ercole, sunteţi înţelept.

– Doar practic, draga mea, doar practic.

Când i s-a vestit moartea propriului său fiu, ducele Alfonso şi-a chemat soţia la Belriguardo.

– El îşi exprimă speranţa că schimbările pe care le face îmi vor abate atenţia, a zis donna Lucrezia, în timp ce ne supraveghea împachetatul. Dossi e epuizat, zice el, aşa că aduce un pictor din Carpi să termine principalul *salone* la timp pentru un concert cu un cântăreţ... cum se numea... sincer, memoria mea... asta vă face sarcina, doamnelor, să nu ziceţi că nu v-am avertizat... şi a continuat să flecărească, la fel de veselă şi de fragilă ca un fluturaş.

– Rămâi o clipă, mi-a poruncit ea, odată ce toate cuferele erau jos, la căruţele care aşteptau în curte, iar casetele de bijuterii, încredinţate majordomului ei. Mai am un comision pentru tine înainte să plecăm.

În expresia ei se amestecau istovirea şi spiritul dominator, ceea ce îmi amintea de fratele ei, în ciuda a ce îmi propusesem în ultima noapte petrecută între zidurile de la Sant' Angelo.

– Trebuie să te întâlneşti cu ser Ercole înainte. Va avea ceva pentru mine.

Strozzi nu era acolo când am ajuns la chioşcul de păsări. Am aşteptat, nerăbdătoare la început, în vântul care bătea dinspre munţi, rece de la primele ninsori, stârnind praful de pe coteţele de găini, praf care-mi intra în ochi. Apoi, când vânzătorul de păsări a început să mormăie ceva despre oamenii ce îşi pierd vremea prin faţa depozitului său fără să cumpere nimic, nelinişstea a început să-mi crească. Mi-am schimbat locul puţin mai încolo şi m-am prefăcut că examinez o piramidă de mere galbene de pe taraba vecină. Tocmai îl alesesem pe cel mai puţin lovit şi-i dădusem câteva monede vânzătorului, când am observat o altă siluetă ce se tot învârtea pe lângă coteţele găinilor. Era un bărbat pe care nu-l mai văzusem înainte, înalt, osos, îmbrăcat destul de prost, parcă pentru a compensa înălţimea şi subţirimea lui uimitoare. Probabil că e vreun spion, m-am gândit, iar trucul madonnei fusese descoperit. Trăgându-mi gluga mai bine peste faţă, am pornit în direcţia opusă, obligându-mă să nu o iau la fugă, să nu fac nimic care să atragă atenţia asupra mea. Eram doar o fată care cumpăra un măr. Ce putea fi mai firesc?

Dar ceva care a început să mi se scurgă lipicios printre degete m-a

făcut să-mi dau seama că îmi înfipsesem unghiile chiar prin coaja mărului. Apoi am simţit greutatea unei mâini pe umăr. Am scos un ţipăt scurt şi mi s-a tăiat respiraţia. Undeva am auzit zgomotul unei săbii ce iese din teacă. O voce a început să murmure rugăciuni pentru naşterea copiilor sau în caz de primejdie, era un glas de femeie, cu respiraţia tăiată şi tremurătoare. Glasul meu.

Acum vorbea altcineva, un bărbat. Iscoada.

– Lasă sabia, nu vreau să-i fac rău!

Picioarele m-au lăsat şi m-am prăbuşit în genunchi în praful drumului, printre frunzele de varză şi rahaţii de câine.

– Îmi pare rău, nu am vrut să te sperii, a zis spionul. Punându-mi o mână sub cot, m-a ridicat în picioare şi a început să-mi scuture praful de pe fustă.

– Cine eşti?

– Messer Ercole m-a trimis.

Uşurarea mi-a fost atât de mare, încât aproape că m-au lăsat picioarele a doua oară, ceea ce m-a iritat.

– Păi de ce nu ai spus aşa, în loc să dai târcoale ca un... ca un...

– Bucătar care caută pui? Columbofil?

– Nu erau porumbei acolo, am izbucnit eu, dar mi-am auzit zâmbetul din voce şi astfel, faţa mesagerului lui ser Ercole a fost tăiată dintr-odată pe din două de un rânjet uriaş.

Dinţii, am băgat de seamă, erau mari şi oarecum strâmbi; un bărbat cu

o creştere mai aleasă s-ar fi asigurat că-i ţinea acoperiţi când zâmbea.

– Aştepţi ceva de la mine, nu?

Putea fi încă o păcăleală.

– Mă confundaţi, domnule.

– Cu siguranţă că eşti monna Violante.

– Cum de ştiţi?

– Nu am ştiut până nu te-am auzit spunând *Birchat-Hagomel*. Atunci am fost sigur. Ser Ercole mi-a zis că eşti o conversa. Cealaltă conversa, a explicat el.

A făcut o plecăciune vagă:

– Eu sunt Gideon da Quieto d'Arzenta din Mantova, fratele femeii pe care cred că o cunoşti drept Fidelma.

– Bijutierul! am exclamat eu.

– În persoană.

– Dacă v-aţi fi purtat steaua, aş fi ştiut.

Când l-am privit din nou, era chiar evident. Avea construcţia greoaie a Fidelmei, aceeaşi faţă osoasă şi ochi frumoşi, dar bulbucaţi. M-am gândit că aduce mai degrabă cu un iepure.

– Crezi? Din câte ştiu eu, *conversos* sunt cei mai afurisiţi antisemiţi. În plus, o port.

A desfăcut haina ţesută în casă pe care o purta peste tunică pentru a scoate la lumină un petic galben, cusut înăuntru.

– Uite un motiv să fiu arestat într-una dintre misiunile clandestine ale ducelui Ercole. Acum, să-ţi dau scrisoarea?

– De ce v-a trimis ser Ercole? De ce nu a venit personal?

– Nu te mai trage de mantie aşa, că arăţi ca o hoaţă de buzunare! Nu m-a trimis, ci m-a rugat să vin.

A râs şi m-a tras pe marginea drumului, ca să evite un măgar încărcat cu nişte coşuri mari.

– Nu te măguli, frumoasă doamnă! Nu frumuseţea chipului tău m-a inspirat, deşi într-adevăr e frumos şi, dacă l-aş fi văzut mai înainte, poate că aş fi vorbit mai devreme cu ser Ercole. A fost datorită influenţei tale asupra ducesei. Sora mea îmi spune că ducesa are mare încredere în tine, iar eu sunt nerăbdător să câştig o lucrare de la ea. Fratele ei îmi cunoaşte munca şi...

– Ştiu.

Mă întrebam ce s-o fi ales de măştile alea. San Clemente fusese prădat de familia Orsini după bătălia din Piaţa Sfântul Petru. Mă întrebam care dintre ei avea *huspa* să atârne capul aurit al morţii lângă pat şi, cu un sentiment de mare mândrie, am ajuns la concluzia că niciunul.

– Dar, în situaţia de acum, stăpâna mea prea face caz de apropierea de fratele ei. Aţi putea, am continuat eu, alegându-mi cuvintele cu grijă, câştiga mai mult din rivalitatea ei cu donna Isabella Gonzaga.

– Deci asta e de la don Francesco?

– Şşş! Fiţi cu ochii în patru când pleacă ducesa din Reggio. Asta e tot.

Era înţelept să călătorim până la Borgoforte, de unde mă aşteptam să mergem pe râu până la Belriguardo, dar când don Francesco ne-a întâmpinat acolo, el şi donna Lucrezia şi-au făcut repede alte planuri. El stăruia că donna Isabella vrea să îşi vadă cumnata, pentru a-şi oferi condoleanţele, acum că propria ei sarcină era atât de avansată şi nu putea părăsi Mantova. Aşa că, după o noapte petrecută la Borgoforte, am plecat mai departe spre Mantova. Mi se părea plauzibil că donna Isabella ar vrea să-şi afişeze fertilitatea în faţa bietei mele stăpâne, era evident din atitudinea madonnei, în timp ce o îmbrăcam pentru călătorie, că ea şi don Francesco profitaseră din plin de ocazia de a schimba câteva cuvinte în particular cu o seară în urmă. Bănuiam că, dacă îşi urzeşte victoria, donna Isabella va suferi o dezamăgire.

Mi-aş fi dorit ca Angela să fie cu noi, dar ea şi Giulio se întorceau în Ferrara. Nu aveau niciun chef de Belriguardo, unde urmau să-l întâlnească pe Ippolito. Nu-mi puteam destăinui suspiciunile Fidelmei, chiar dacă aş fi vrut, întrucât nu doream să dau de gol rolul pe care-l jucase fratele ei în toată povestea. Sau pe el meu, de altfel. Aşa că mi-am păstrat gândurile pentru mine şi, dacă apăruseră bârfe, nu doream să le aud. Prezenţa mea avea, de obicei, efectul de a le lăsa cu gura căscată pe fetele cele noi ale madonnei. Angela obişnuia să spună că asta era din cauză că veneam de la Roma; în jurul nostru, glumise ea, plutea parfumul sanctităţii Borgia. Dar eu ştiam că e mai mult de atât. Deşi niciuna dintre ele nu ştia de existenţa lui Girolamo, eu purtam pierderea lui ca pe un giulgiu, eram ca o fantomă deloc bine-venită în cercul lor plin de viaţă, animat de modă, flirturi şi petreceri.

Nu am fost de faţă când madonna a fost primită de donna Isabella, dar, odată ce ne-am îmbarcat pe bucentaurul lui don Francesco, intimitatea forţată a vieţii la bordul navei a adus cleveteli după cleveteli. Madonna se asigurase că doar cei în care are încredere călătoreau cu ea şi don Francesco, în timp ce toţi ceilalţi ne urmau într-o a doua barcă. Aşa că m-a surprins când, aplecându-mă peste prova în cea de-a doua dimineaţă de când ridicasem pânzele, m-am trezit alături de Gideon d'Arzenta. Scârţâitul şi plescăitul vâslelor se amestecau cu crâmpeie de muzică venind dinspre cântăreţii la chitară ai lui don Francesco, creând o perdea de sunete între noi şi cei doi îndrăgostiţi aşezaţi într-un umbrar improvizat la pupa bărcii. Mirosul de gudron proaspăt şi de fum de la vasul de jăratic îmi înţepa nările.

– Cred că ne putem aştepta la ploaie, a remarcat Gideon, uitându-se cruciş la un nor ce atârna jos şi gălbui, peste apele râului. Fac pariu că nu te aşteptai să mă vezi din nou, nu? a continuat el când a văzut că nu-i răspund.

– Nu m-am gândit la tine în niciun fel, ser d'Arzenta.

– Iar eu m-am gândit că ai pierdut ocazia de a mă recomanda stăpânei tale.

– Dacă aş fi avut o ocazie, nu aş fi ratat-o.

El a râs atunci, ridicându-şi bărbia pentru a-şi expune pielea maronie şi oasele proeminente ale gâtului. Întorcându-se cu spatele la balustrada de pe punte şi sprijinindu-şi coatele de ea, a zis:

– Eşti dură, Violante. Nu-l invidiez pe soţul tău. Cred că îmbrăţişarea ta înţeapă mai rău decât fecioara-de-fier.

– Cum anume ai ajuns aici, messer?

– Ah, sunt ochii şi urechile donnei Isabella.

Probabil că înfricoşarea mi s-a citit pe faţă, căci el a râs iar apoi, mi-a atins cotul cu vârful degetelor şi a zis:

– Eşti o ţintă uşoară pentru glume, doamnă.

– Sunt unele lucruri cu care nu ar trebui să glumeşti.

– Iar unele ca aventura dintre oameni ca ducesa ta şi remarcabilul nostru marchiz de Mantova ar trebui luate în serios?

– Dragostea e o treabă foarte serioasă.

– Dacă am fi vorbit despre dragoste, aş fi fost de acord cu tine, dar asta – şi a făcut un gest cu capul spre pupa – e doar un joc. Aş lua fotbalul mai în serios.

O parte din mine ştia că are dreptate, că mâna lui don Francesco aşezată în poala donnei Lucrezia nu făcea rău nimănui. Totuşi, dacă nu credeam în sinceritatea dragostei lor, cât de ieftin îmi fusese înşelată propria-mi inimă?

– Tot aia, am zis, şi cred că stăpâna mea are o conştiinţă destul de sensibilă ca să reziste prezenţei ochilor şi urechilor donnei Isabella.

– În schimbul vagii mele promisiuni de a-i raporta ce fac soţul şi cumnata ei, donna Isabella mi-a dat o scrisoare de recomandare către donna Lucrezia. Îi voi trimite ceva care nu implică niciun angajament. La urma urmei, ce am văzut? O doamnă şi un domn relaxându-se într-o barcă. O mamă îndurerată căutând consolare la un prieten. Eu dorm

pe punte printre sclavii de la vâsle şi nu-mi tulbură somnul decât zăngănitul lanţurilor lor când se ridică să urineze. Scuză-mi francheţea.

– Încep să mă obişnuiesc cu ea.

– Mă bucur, deoarece sper că voi putea vorbi cu tine mult mai mult când mă voi instala în Ferrara. Cred că în tine zac filoane adânci, care trebuie exploatate.

– Presupun că e un compliment. Dacă vine de la un bijutier.

La Sermide, la graniţa dintre Mantova şi Ferrara, don Francesco şi-a luat la revedere de la noi şi cei care călătoriseră în cea de-a doua barcă ni s-au alăturat pentru ca el să aibă cu ce se întoarce acasă. Din cârdul ca de gâşte al fetelor donnei Lucrezia, care mă asaltau cu întrebări şi bănuieli, doar Fidelma păstra tăcerea şi nu eram sigură dacă o face doar pentru că nu e de acord sau dintr-un fel mai subtil de curiozitate. Mă aşteptam să-l aducă în discuţie măcar pe fratele ei, dar nu a făcut-o şi doar o dată i-am văzut împreună, discutând, când l-am scos pe Fonsi să-şi facă plimbarea zilnică pe punte. Nu păreau în largul lor unul în compania celuilalt, cu unghiurile ascuţite ale trupurilor tăind aerul dintre ei în forme ciudate, picioarele mari mişcându-li-se ca într-un dans stângaci.

Mi-a adus aminte de cum îi plăcea Sfântului Părinte să-i privească pe Cesare şi pe donna Lucrezia dansând împreună, sângele lor curgând la unison când conduceau acele *sardanas* catalane şi sunetul tulburător de la *flaviol* stârnindu-i tatălui lor lacrimile. Am revăzut cu ochii minţii vechii pantofi de dans ai donnei Lucrezia, cu tălpile lor însemnate, şi

pe Cesare în delirul lui, măcelărindu-mi pantofii cu cuţitul. Şi poate că aş fi văzut mai departe dacă barca nu ar fi alunecat chiar în clipa aceea pe lângă debarcaderul din fundul grădinii lui ser Taddeo di Occhiobello, iar eu m-am întors cu spatele şi am coborât sub punte.

Crezusem că madonna se odihneşte, dar când coboram pe culoar, m-a strigat ca să mă duc la ea. Când am intrat şi am făcut o reverenţă ciudată în spaţiul înghesuit, mi-a arătat locul de lângă ea, pe pat, şi mi-a poruncit să mă aşez. Nu era loc pentru un scaun, nici măcar pentru un taburet; tot spaţiul era ocupat de cuferele cu haine. M-am trezit gândindu-mă cât de nelalocul lui păruse, probabil, don Francisco, printre grămezile de mătase şi dantelă. Am pus căţelul jos, pe perna lui de satin, şi m-am aşezat pe marginea patului.

– Ce ştii despre tânărul de care zice Fidelma că e fratele ei? m-a întrebat.

– E fratele ei într-adevăr. Seamănă. Ser Strozzi are încredere în el.

– Strozzi?

– Ultima dată când mi-aţi cerut să-l întâlnesc pe ser Strozzi în Reggio, madonna, l-a trimis pe ser d'Arzenta în locul lui.

– Vrei să zici...?

– Am fost prudentă, madonna. Nu am acceptat nimic până nu am fost sigură de el.

– Sigură? Cum poţi fi sigură, fată proastă? Poate că a fost trimis de cineva. Donna Isabella, soţul meu...

A făcut o pauză, apoi a continuat cu o voce mai blândă, de parcă ar fi

vorbit cu ea însăşi...:

– Nu, el nu. Isabella, ea trebuie să fi fost. Nu a zis Fidelma că a lucrat pentru ea?

– Madonna, am vorbit cu el puţin. Chiar nu cred că e interesat de...

– Va fi interesat de ce e plătit să fie interesat. Aşa merge lumea. Fonsi, câine rău!

Câinele, nemairezistând să nu fie în centrul atenţiei, sărise în poala madonnei şi se ridicase pe picioarele grase din spate, încercând să o lingă pe faţă. De obicei, asta o făcea să râdă, dar acum l-a pocnit nerăbdătoare peste nas.

– Dă-l jos de aici, Violante! a continuat, ridicând vocea peste scâncetele câinelui. Hai să aflăm ce pune Isabella la cale.

L-am găsit tot pe punte, cu Fidelma.

– Donna Lucrezia vrea să te vadă, am zis.

Faţa lui s-a luminat în rânjetul lui strâmb:

– Adevărat?

Chiar şi Fidelma era mai puţin gravă ca de obicei şi a început să se învârtească în jurul lui, îndesând în manşeta uzată un fir rupt, spunându-i să-şi netezească părul, să-şi ascundă steaua şi să nu arate aşa de... evreu.

– Şi ai desenele? a întrebat ea în cele din urmă.

El s-a bătut peste traista de piele ponosită, care îi atârna la brâu:

– Întotdeauna, a zis.

– Eu nu mi-aş face speranţe prea mari, l-am avertizat eu, dar deja începuse să păşească larg în faţa mea, spre trapa scărilor, iar vântul mi-a dus vorbele departe de urechile lui.

Când stătea în uşa cabinei şi se înclina, m-am întrebat ce o fi văzând. Bogăţie şi influenţă, scopul ambiţiei lui? Putere şi maiestate sau vreo ultimă rămăşiţă de magnifică decadenţă a Curţii tatălui ei? Sau vedea ce vedeam şi eu? O femeie întinsă pe pat, în haine de doliu, cu părul dezlegat şi cu crucea de cenuşă pe frunte, pe care o reîmprospăta în fiecare dimineaţă din cutia cu praf sfinţit pe care o ţinea printre borcanele cu pastă de carmin şi praf de plumb alb. O fi băgat de seamă hotărârea din ochii ei cenuşii sau îl va lua prin surprindere?

– Ser d'Arzenta, a zis ea.

– Duchesa. Îmi faceţi o mare onoare.

– Dimpotrivă, eu sunt cea care ar trebui să se simtă măgulită de atenţia voastră. Trebuie să mă iertaţi pentru că nu v-am remarcat mai devreme. Aţi fluturat o mână înşelător de moale. Atât de mulţi bărbaţi, înţelegeţi? Mereu a fost astfel.

El a picat direct în capcană:

– Marea voastră frumuseţe, duchesa...

Donna Lucrezia s-a ridicat ca fulgerul, mişcând una dintre perne, care l-a lovit pe Fonsi peste nas când a căzut. A început să latre frenetic. L-am văzut pe Gideon tresărind când sunetul a tăiat prin aerul cu miros

de mucegai.

– Frumuseţea mea nu vă priveşte, băiete! a zis madonna, iar vocea, deşi joasă şi ameninţătoare, i se auzea perfect peste gălăgia câinelui.

Gideon se holba la ea şi i-am făcut un semn să se uite în altă parte. Oricât ar fi fost de ambiţios, era evident că nu se prea omorâse să studieze bunele maniere la curte.

– Aşadar, vă veţi întoarce ochii de la mine şi îmi veţi spune ce anume vă aduce pe bordul vasului meu.

Am luat câinele de jos şi l-am apăsat pe nas ca să tacă, deşi acest truc nu-mi ieşea la fel de eficient ca lui Cesare. Mi s-a părut că umerii lui Gideon se relaxau puţin, pe măsură ce scârţâitul şi plescăitul vâslelor deveneau sunetul predominant din încăpere.

– Singura mea preocupare este să vă slujesc, duchesa.

A privit spre punte, dar nu mi s-a părut că suna atât de pocăit cât şi-ar fi dorit madonna.

– O frază frumoasă, dar am auzit altele mult mai frumoase înainte să ies din camera copiilor. Am fost înconjurată de complimente toată viaţa.

– Atunci, veţi şti că eu nu vă măgulesc. Nu sunt curtean, duchesa...

– Asta, cu siguranţă.

– ...dar am unele iscusinţe pe care cred că le-aţi găsi destul de plăcute.

– Şi care anume sunt acestea? Înşelăciunea? Şiretlicul? Iscodirea? Cititul scrisorilor intime ale altora? Aş putea să poruncesc să vi se lege

pietre de picioare şi să fiţi aruncat în râu ca gunoiul de bucătărie sau mai rău!.

Mâna i s-a mişcat spre traistă, care era legată de curea, lângă cuţit. Donna Lucrezia a tresărit:

– Ce face, Violante? Unde-mi sunt gărzile?

– Nu cred că vrea să vă facă rău, madonna.

– Vreau doar să vă arăt nişte mărturii ale talentului meu, duchesa.

O necăjea, mi-am dat seama, cu uimire şi admiraţie în acelaşi timp. Nimeni nu îndrăznea să o ironizeze pe madonna, nici măcar don Alfonso. Ei bine, aproape nimeni.

A tras un teanc de hârtii din desagă şi mi le-a dat mie.

– Dacă mi-aţi face onoarea să vă uitaţi pe ele, duchesa... Sunt schiţe pentru un proiect pe care mi l-a încredinţat marchiza de Mantova în ultimul an de pontificat al ilustrului vostru tată.

Am aruncat o privire la fiecare foaie, înainte să le pun, una câte una, în poala madonnei. Am văzut chipuri foarte cunoscute, dar fiecare mutilat cu linii trase cu rigla şi mâzgălite cu adnotări de unghiuri şi lungimi măsurate. Aici era un potentat cu turban şi dincoace o pisică mustăcioasă. Un heruvim cu păr creţ, apoi un mandarin cu ochii oblici. Ultima schiţă prezenta un craniu cu un zâmbet ştrengăresc şi o montură de diamante pe un dinte.

– Cred că ştiu toate acestea, a zis madonna cu un ton de tulburare reţinută, care mă făcea să sper că pericolul trecuse.

Recunoscuse talentul lui Gideon, mirosise ocazia de a i-l sufla de sub nas donnei Isabella.

– Sunt unele dintre măştile făcute pentru fratele meu, nu? Dar de la marchiză?

– Da, duchesa. A cerut douăzeci şi cinci de măşti din aur şi douăzeci din argint. Eu trebuia să le fac pe cele din argint, dar stăpânul meu s-a îmbolnăvit şi nu mi-am permis să întârzii. Costul aurului, înţelegeţi? Aşa că am făcut eu însumi schiţele şi le-am turnat, sub supravegherea lui.

– Sunt turnate, nu cioplite? a întrebat madonna, vicleană ca o gospodină care încearcă aşternuturile sau prospeţimea peştelui.

– Acestea sunt toate turnate, duchesa. Unele au fost bătute, după cum a cerut modelul.

– Şi cine v-a fost maestru?

– Sperandio, duchesa.

– Oh, da, cred că-l ştiu. Odată a turnat o medalie pentru nobilul meu cumnat. Şi are multe cunoştinţe despre bronz.

– A murit anul trecut, duchesa. Avea aproape optzeci de ani.

– Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Madonna şi-a făcut cruce, iar Gideon s-a uitat la mine să vadă dacă fac la fel.

– Aşadar, acum eşti propriul tău stăpân?

– Sper că într-o zi voi avea propriul meu atelier. Deocamdată, o să muncesc unde se poate.

– Şi nu chipuri ale unor oameni?

– Măştile nu reprezintă oameni vii, duchesa. Sunt doar măşti.

– Ei bine, poate scoatem un creştin din ser d'Arzenta! Sora voastră e o femeie foarte evlavioasă.

El a făcut o mică plecăciune, dar gura îi era strânsă într-o atitudine de răzvrătire care m-a făcut să cred că e foarte puţin probabil să-i calce pe urme Fidelmei, în drumul ei spre Hristos.

– Am o provocare pentru dumneavoastră, atunci. Veţi turna o medalie cu chipul meu pe o parte, iar pe cealaltă cu un model pe care-l veţi alege, pentru a sărbători primul meu an plin ca ducesă de Ferrara. Trebuie să fie gata înainte de începutul postului Paştelui, anul viitor.

– Mulţumesc, duchesa. Nu veţi regreta că aveţi încredere în mine.

– Ştiţi cu ce scop a cerut marchiza măştile?

– Toată lumea ştie, duchesa.

– Atunci, aş vrea să vă reamintesc ce li s-a întâmplat celor care s-au aliat împotriva fratelui meu la Senigallia. În caz că veţi fi vreodată ispitit să faceţi ceva care să mă aducă în stare să regret că am avut încredere.

– Înţeleg, duchesa.

S-a înclinat şi s-a retras mergând cu spatele, făcându-mi cu ochiul când s-a întors şi a ieşit pe culoar.

CAPITOLUL 2

FERRARA, NOIEMBRIE 1505

Azi de dimineaţă mi s-a adus o oglindă din argint bine lustruit şi mi-am văzut chipul pentru prima dată după nu ştiu câte luni. Mă întreb ce fel de dar a fost acesta?

Când ne-am întors la Ferrara, la sfârşitul vânătorii organizate de Strozzi la Ostellato, madonnei i se citise deja liturghia şi nu aveam nicio îndoială că ea şi don Francesco născociseră vreo cale să-şi potolească patima, chiar dacă ducele Alfonso şi Ippolito se aflau printre oaspeţii din vila lui Strozzi de la ţară. Era mai mult decât limpede că ducele e prea prins de întrecere pentru a-şi da seama de ce pune la cale soţia sa, însă m-am mirat că au reuşit să-l înşele pe Ippolito. Pentru mine, era foarte evident, deşi don Francesco nu ajunsese în patul ei şi nici ea în al lui şi am presupus că profitaseră de orice ocazie apărută în grotele din grădinile lui ser Ercole, de plimbările prin pădure sau de hangarul pentru bărci, unde îşi ţinea şlepul grandios cu care mergea pe râu. Dar donna Lucrezia era însufleţită de o nelinişte pe care nu o mai văzusem înainte de moartea

tatălui ei, iar don Francesco, a cărui poftă trupească era bine cunoscut şi nepretenţioasă, era neglijent de atent faţă de ea. Stârniţi de dorinţă, asudau ca nişte armăsari, iar eu mă simţeam ca o femeie înfometată care stă în mirosul de la o brutărie.

Aşa că, deşi madonna devenise ţâfnoasă şi neîngăduitoare odată ce ne-am întors în Ferrara şi don Francesco a revenit în Mantova să aştepte sorocul soţiei sale, eram uşurată că ne întorsesem. Aşteptam cu nerăbdare săptămânile liniştite ale postului Crăciunului, serile luminate de focul din vatră, când coseam veşminte pentru catedrală, dar şi propriile noastre rochii pentru petrecerea de Crăciun, distrându-ne cu bârfe spuse în şoaptă şi cu pasaje exaltate, spre a ne pregăti pentru sezonul ce urma. Nici soarta, nici flirturile nu mai contau pentru mine, ceea ce mi-a adus pace, şi preţuiam lucrurile mărunte, ca mirosul de lemn de măr ars, ploaia răsunând pe obloanele ferestrelor la miezul nopţii, pânza unui păianjen strălucind de rouă. Acesta era cursul gândurilor mele şi nu-mi doream mai mult.

Vizitele la sora Osanna erau, de asemenea, o obişnuinţă a donnei Lucrezia, care se pregătea de post, deşi condiţiile de la Santa Caterina erau mai puţin spartane decât înainte. Zvonurile începuseră să umble încet, după moartea bătrânului duce, cum că sora Lucia da Narni ar fi fost o impostoare care îşi provocase singură stigmatele şi îşi ţinea rănile deschise înţepându-le cu un băţ ascuţit în timpul nopţii, în intimitatea chiliei. În câteva săptămâni s-a trezit închisă în chilie permanent, fără a i se permite să iasă afară măcar pentru a merge la slujbele din capelă, iar sora Osanna era considerată singura purtătoare a rănilor autentice ale lui Hristos în Ferrara. Ea şi-a dezvăluit dintr-odată gustul, până atunci ascuns, pentru mâncarea dulce şi mobila tapiţată, precum şi o ştiinţa de a face lucrurile cum are chef, ca un copil tiranic.

Una dintre vizite a fost plănuită într-o dimineaţă rece, de la sfârşit de noiembrie, când respiraţia râului plutea încă deasupra oraşului ca o ceaţă joasă care se prefăcea în broboane pe pereţii castelului, în spatele tapiseriilor agăţate pentru iarnă. Dar madonna s-a trezit plângându-se de dureri de cap şi friguri la picioare, aşa că m-a trimis în locul ei la Santa Caterina, cu lumânări parfumate din ceară de albine şi cireşe în sirop, drept semn de căinţă. Lumânările, mi-a spus ea, urma a fi folosite pentru rugăciuni întru eliberarea lui Cesare, iar eu am zâmbit şi am dat din cap în semn de încuviinţare, dar m-am simţit ca o tapiserie bogată, pe care curge sudoarea rece a iernii.

Călătoria m-a dus prin dreptul palatului lui Giulio şi am hotărât, dintr-un capriciu, să mă opresc şi să-i fac o vizită Angelei. Abia dacă o mai văzusem de când ne întorsesem, iar o pauză în scurtul drum până la mânăstire era bine-venită pentru articulaţiile mele, care mă dureau îngrozitor de la umezeală. Eram convinsă că farmacistul, care preluase misiunea de a prepara pastilele lui ser Torella, are o reţetă greşită.

Erau deja câţiva cai în curte, iar după un catâr acoperit cu o cergă stacojie mi-am dat seama că sunt ai cardinalului. M-a apucat un tremur ce nu avea de-a face cu vremea rece. De la afacerea cu Rainaldo, Ippolito şi Giulio nu mai schimbaseră un cuvânt civilizat. Prezenţa lui Ippolito în casa lui Giulio nu putea fi decât de rău augur. Chiar înainte ca unul dintre sclavii casei să deschidă larg marile uşi duble din sala de primire, am auzit voci ridicate.

– Unde e? întreba Ippolito. Ai face bine să-mi spui. Oamenii mei caută prin casă şi în împrejurimi. Îl vor găsi.

– Ia-ţi mâinile de pe mine! a strigat Angela. Giulio nu e aici şi nu ştiu nimic despre nenorocitul de cântăreţ. Şi nici nu-mi pasă.

Deşi vorbele-i erau sfidătoare, glasul îi suna încordat şi temător.

Sclavul a şovăit, mâinile lui cu mănuşi albe rămânând în aer deasupra mânerelor din argint aurite. Cu o mişcare a capului, l-am îndemnat să continue.

– Monna Violante, a anunţat el cu o plecăciune de mântuială şi s-a grăbit să plece.

Ippolito era cu mâna pe una dintre încheieturile Angelei. I-a dat drumul ca unui fier înroşit în foc când m-a văzut. Ea s-a grăbit să mă îmbrăţişeze şi am simţit că tremura când buzele uscate mi-au atins obrazul. A rămas lângă mine, strângându-mă de mână, în timp ce Ippolito stătea cu spatele întors la foc, cu pumnii încleştaţi, cu mătasea roşie a robei întinsă peste piept. Începuse să se îngraşe şi arăta solid şi puternic ca un taur de lupte, iar mânia lui părea să umple încăperea.

– Eram în drum spre Santa Caterina, am zis eu încet, înfundat. M-am gândit să...

Chiar atunci uşa s-a deschis din nou. Am simţit-o pe Angela relaxându-se, apoi încordându-se iar când şi-a dat seama că nu e Giulio, ci un cavaler de-ai lui Ippolito.

– Nimic, Excelenţă, a zis, lovindu-şi elegant călcâiele. Am căutat peste tot, chiar şi în gheţărie.

– În toate încăperile gospodăreşti? În peştera din spatele cascadei? În Templul Graţiilor?

– Da, Excelenţă.

Fornăind pe nas mânios, Ippolito a mers în faţa noastră şi s-a oprit atât

de aproape, că-i simţeam mirosul de vin şi de ulei de cuişoare din respiraţie şi un iz de camfor pe haine. Holbându-se la Angela de parcă eu aş fi fost invizibilă, a întrebat:

– De ce crezi că micul bastard vrea tot ce-i al meu?

– Eu nu sunt a ta şi nici Rainaldo. Dumnezeu i-a dat fiecăruia libertatea de a alege.

– Îndrăzneşti să-mi vorbeşti despre Dumnezeu, târfă?!

A ridicat mâna ca să o lovească, dar ea a rămas pe poziţii, cu bărbia ridicată în sus în semn de sfidare, iar el şi-a coborât mâna.

– Ce-ţi poate da el şi eu nu pot, Angela? Am o avere mai mare, am putere şi nu poţi spune că nu am ştiut să te mulţumesc.

– Dragostea nu are legătură cu averea, puterea şi priceperea din dormitor, Ippolito, a zis ea cu asprime, dar cu răbdarea unui adult obosit să-i vorbească unui copil stăruitor. Îl iubesc. O privire a lui înseamnă mai mult decât orice mi-ai putea oferi tu. Îmi pare rău.

– Îţi pare rău? a repetat el. Tu nu ştii ce înseamnă acest cuvânt!

S-a oprit, trăgând aer cu putere:

– Dar vei şti.

Strigându-şi gărzile, ne-a lăsat, iar Angela s-a prăbuşit pe pervazul unei ferestre, sprijinindu-şi spatele de oblonul deschis. M-am aşezat lângă ea şi am aşteptat în tăcere, în timp ce ea privea peste grădină, ochii reflectându-i neliniştea fântânii de dedesubt, biciuită de vânt. Apoi şi-a adunat gândurile, mi-a zâmbit şi mi-a luat amândouă

mâinile.

– Sunt însărcinată, a anunţat. Cred că am rămas grea demult, dar am crezut că e... ştii... de când cu avortul. Dar seara trecută am simţit copilul mişcând. Am crezut că e o indigestie. Am avut nişte macaroane foarte bune la cină, iar Giulio a zis să mă frece pe burtă şi atunci şi-a dat seama.

Mi-a dus o mână pe burta ei.

– Uite. Pipăie!

Deşi nu foarte mare, pântecele îi era destul de rigid şi după câteva secunde am simţit zbaterea unei noi vieţi sub palmă.

– În câte luni să fie? am întrebat, părând încântată.

– În cinci, poate şase. Nu e minunat? Acum vor trebui să ne lase să ne căsătorim.

– Sper că nu i-ai spus lui Ippolito.

– Eşti primul om căruia i-am spus. Chiar dacă nu veneai azi, ţi-aş fi zis chiar înainte să-i zic Lucreziei. Bucură-te pentru mine, Violante.

Am zâmbit, sperând că zâmbetul va fi o cataplasmă convingătoare peste inima rănită. Doream să-i împărtăşesc bucuria. Nu mă vindecam de pierderea propriului meu copil dacă uram fericirea ei. Şi, după o vreme, căldura ei a început să-mi dezgheţe sufletul. Ne-am mutat de la fereastră pe o canapea tapiţată de lângă şemineu. Un sclav a pus vreascuri pe foc şi a adus o tavă cu salate, *crostini* şi urechi de iepure bine prăjite, pe care Angela le-a refuzat, de teamă să nu nască un copil cu buză de iepure. Am discutat că, dacă vrea un băiat, trebuie să

mănânce doar feluri fierbinţi, strălucitoare, despre odihnă, mişcare, nume şi despre cum va mobila camera copilului. Spera că voi putea să stau cu ea pe toată perioada izolării şi mi-a spus că Giulio începuse deja să compună cântece pentru a o alina când va fi în chinurile facerii. Uşa de la camera de naştere va rămâne deschisă, mi-a explicat ea, doar cu o perdea, ca să fie cuviincios, iar Giulio va sta chiar afară, împreună cu muzicanţii lui, cântând cu vocea lui frumoasă. Am bârfit despre donna Lucrezia şi don Francesco Gonzaga şi despre frecvenţa cu care corespondau. Madonna spunea că don Francesco o ajută ca să-l elibereze pe Cesare din închisoare şi poate că într-adevăr o ajuta. Era cel mai sigur mod de a-i câştiga inima.

Se apropia seara şi, când un sclav a venit să aprindă lumânările, mi-am adus aminte dintr-odată de darul pe care trebuia să i-l duc sorei Osanna. Angela m-a dus până în curte. M-am urcat pe catârul meu, ea l-a mângâiat pe bot în timp ce ne luam rămas-bun şi am promis să ne vedem iar în ziua următoare, când Angela intenţiona să-i dea verişoarei ei vestea despre sarcină. Brusc porţile dinspre stradă s-au deschis trântindu-se de zid şi Ferrante a intrat în galop în curte, împrăştiind pisicile şi puii şi aproape trântindu-l la pământ unul dintre băieţii de la bucătărie care aducea apă de la fântână. Familia încă mai purta doliu după moartea ducelui Ercole, iar barba netăiată şi părul netuns al lui Ferrante îi înrămau chipul ca nişte şerpi sălbatici. Pântecele umflat al calului era pătat de sudoare şi stropit de spumă.

– Angela, trebuie să vii. Slavă Domnului că eşti aici, Violante! a icnit el, aruncându-se din şa.

– Ce s-a întâmplat?

Primul instinct a fost să-l dispreţuiesc că dăduse buzna aşa, neinvitat, în intimitatea noastră, dar ceva îmi spune că urmează o dramă, gând

care mă înspăimânta. Privind spre Angela, am observat că şi ea presimte ceva. Aş fi vrut să-l pot lua pe Ferrante deoparte şi să aflu ce are de spus, departe de urechile ei, dar era prea târziu.

– Giulio, a zis, a fost atacat.

– Atacat?

Angela a scos un fel de guiţat ascuţit. S-a clătinat şi s-a prins de hăţurile catârului ca să nu cadă. Animalul a întors capul, s-a scuturat şi, în timp ce mă chinuiam să-l ţin în frâu, Ferrante a luat-o de braţ şi a aşezat-o pe o scară pentru călărie. Disperarea ei părea că-l liniştise.

– A căzut într-o ambuscadă, pe drumul spre Belriguardo.

– A plecat acolo de dimineaţă, a zis Angela. Ca să vâneze cu şoimii pe pajişti, a zis. M-aş fi dus şi eu, dar...

– Ştiu, a zis Ferrante, eşti însărcinată. Mi-a spus mai devreme. Am stat cu ei ceva timp.

– A...?

Ferrante a clătinat din cap şi mi-am dat seama că îmi ţinusem respiraţia. Aerul care mi-a invadat dintr-odată plămânii m-a făcut să ameţesc.

– L-au dus la castel. Cred că ar trebui să te întorci cu mine.

– E rănit grav?

Ferrante a făcut o pauză şi mi s-a părut că aproape am văzut cum îşi caută cuvintele, dar apoi le respinge. La urma urmei, nu poţi deghiza în niciun fel nici veştile bune, nici pe cele rele, ci doar compromisurile

şi greşelile dintre ele.

– E vorba despre ochii lui, a zis el punând un braţ în jurul Angelei şi strângând-o de umăr, de parcă s-ar fi temut să nu se rupă în bucăţi. Cine a făcut-o a încercat să-i scoată ochii.

– Ştiu cine e de vină.

– Ştii?

– Ippolito.

– Ippolito? Nu fi absurdă!

– Crede-mă, Ferrante. Nu mă întreba de unde, dar pur şi simplu ştiu.

Ferrante s-a uitat la mine, făcând un apel mut la raţiune.

– Mă tem că Angela ar putea avea dreptate. Dar lasă asta acum. Cu siguranţă că ar fi mai bine să ne ducem la el acum.

– Nu pot, a zis Angela.

– Dar are nevoie de tine, a întrebat de tine. Haide!

A încercat să o ridice în picioare, dar nu s-a clintit. A încercat să o mişte, dar trupul îi părea greu ca scara pe care stătea, apoi a renunţat, clătinând din cap de nedumerire. De ce?

– Nici nu mă pot uita la el. Dacă e orb? Dacă şi copilul va fi orb din pricina asta?

Giulio a zăcut într-o cameră întunecată două săptămâni şi, deşi era evident că va supravieţui, rănile fiindu-i curate şi neinfectate, vederea îi era grav afectată. Îl îngrijea nu numai medicul personal, ci şi doi trimişi din Mantova de donna Isabella. Giulio era fratele ei preferat şi ne vestea că e zdrobită de durere din cauza atacului asupra lui. Ducele Alfonso şi donna Lucrezia îl vizitau zilnic, iar Ferrante abia dacă pleca de lângă căpătâiul lui, punându-şi în pericol propria vedere, mă temeam, pentru că-i citea lui Giulio ore întregi, la lumina unei singure lumânări. Chiar don Sigismondo venea să-l vadă. Dădea vina pe şobolani pentru rănile lui Giulio şi îl asigura că deja pune la cale ofensiva împotriva lor şi că se va răzbuna. Doctorii lui Giulio îl tolerau pentru că era singurul care-l făcea pe pacient să zâmbească. Însă lui Fra Raffaello, care venise o singură dată, la cererea donnei Lucrezia, i-au interzis să revină deoarece morala pe care i-o făcuse părea să-i fi agravat suferinţa.

Doi oameni s-au remarcat prin absenţă: Ippolito şi Angela. Deşi versiunea oficială era că Giulio fusese atacat de bandiţi, toată lumea ştia de certurile dintre el şi Ippolito şi, când a început să umble zvonul că vinovaţii fugiseră în Ungaria, unde Ippolito avea o arhiepiscopie, lucrurile s-au puse cap la cap mai iute decât de obicei. Totuşi, ducele Alfonso nu dădea niciun semn că ar fi vrut să acţioneze împotriva cardinalului, ba chiar i-a îngăduit să viziteze Mantova, unde donna Isabella l-a primit cu îngăduinţă, în ciuda durerii pentru Giulio. Curtea zăcea sub un nor de indispoziţie şi disconfort, drept care mi se părea o adevărată uşurare să o vizitez pe Angela, care se încuiase în palatul lui Giulio, ca o pustnică.

Mă duceam aproape zilnic, de multe ori îndemnată de Ferrante, ca să încerc să o conving să-l viziteze pe iubitul ei. El întreba neîntrerupt de ea, absenţa ei îl îndurera până la lacrimi, iar sarea din răni îi făcea

suferinţa aproape de neîndurat. Ferrante nu-i înţelegea cruzimea. I-am repetat că e îngrijorată pentru copil, în speranţa că îi va mai alina durerea lui Giulio, dar ştiam că adevărul era urât şi fără nădejde, adânc înrădăcinat în sângele de Borgia a Angelei. Nu dorea să-l vadă pentru că nu suporta să se uite la el. Îl iubise pentru frumuseţea lui, pentru forţa deplină şi aurie al tinereţii lui, iar în inima ei nu-şi găsea loc compasiunea pentru o epavă oarbă, cu cicatrici. Ascultându-i scuzele din ce în ce mai neghioabe pentru neputinţa de a merge la el, am început să înţeleg ceva şi despre donna Lucrezia, despre asasinarea lui don Alfonso de Bisceglie, care se scufundase în străfundul oceanului din inima ei. Ce iubeau aceste femei Borgia, de ce se agăţau pentru propria lor supravieţuire era succesul. Lăsându-se pradă atacatorilor lor, atât Giulio, cât şi ducele de Bisceglie eşuaseră.

Donna Lucrezia le oferise serviciile mele medicilor, spunând că am cunoştinţe despre vindecare şi sunt de neclintit în situaţii care ar fi putut învinge şi cel mai robust temperament. Nu ştia nici măcar pe jumătate, mă gândeam, în timp ce înclinam din cap cu modestie, iar doctorii în robele lor negre zâmbeau ca nişte stăncuţe ce furau fleacuri. Într-o dimineaţă, când îi îndepărtasem bandajele lui Giulio pentru ca să vadă doctorii cum i se vindecau rănile, ser Andrea, cel mai în vârstă dintre cei doi medici din Mantova, a zis că doreşte să încerce să aplice pe ochiul drept un tratament pe care-l văzuse odată în Florenţa, aşa că m-a trimis la piaţa de lângă catedrală să fac rost de doi porumbei albi. Deşi ameţit de la licoarea din mac pe care i-o dădusem înainte să-i dau jos bandajele, Giulio însuşi mi-a şoptit să aprind o lumânare pentru el la Sfânta Lucia şi să o rog să binecuvânteze străduania medicilor. Mi-a aruncat un dulce zâmbet poznaş.

– Dacă tu crezi că va asculta rugăminţile mele, am zis.

– Oh, cred că e numai bunăvoinţă cu mine. Te pot vedea de dimineaţă. Cu acest ochi.

A arătat spre ochiul stâng, ţinând degetul foarte departe de tăietura zdrenţuită, cusută grosolan, care urma linia orbitei ochiului, dar, ca prin minune, ratase ochiul în sine.

– Ce vezi? a întrebat ser Andrea, deschizând oblonul o fracţiune de secundă.

– Un înger într-un halou de lumină.

Ser Andrea s-a închinat, iar Giulio a râs. Râsul lui mi-a înceţoşat privirea cu lacrimi, aşa de mult timp trecuse de când nu-l mai auzisem râzând.

– Nu te teme, doctore, nu sunt pe moarte. Lumina ce cade pe părul monnei Violante face ceva extraordinar. De parcă m-aş uita la ea printr-o prismă. Pământul pe care trăim, ştii, e plin de miracole.

Am plecat repede, înainte să încep să jelesc de-adevăratelea. Mi se părea că el însuşi e un miracol, cu temperamentul lui stoic şi iertător. Când eu şi sclava ne chinuiam să ne facem loc printre oamenii din piaţă, ea cu coşul, iar eu cu coatele, m-am înfuriat şi mai şi, pe de o parte din cauza situaţiei în care se afla Giulio şi, pe de altă parte, din pricină că nu o ocărâse pe Angela, că nu jurase să se răzbune pe Ippolito sau chiar că nu se plânsese de cruzimea sorţii sale.

– Poate că ar trebui să se călugărească, am bolborosit eu, înghiontind în dreapta şi în stânga pentru a ajunge în faţa mulţimii adunate în jurul celui mai bun vânzător de păsări.

Avea o dugheană chiar lângă uşile principale ale catedralei şi etala mândru blazoanele familiei Este şi ale arhiepiscopiei pe steguleţele ce unduiau deasupra rândurilor de păsări grase, legate.

– Cine ar trebui să se călugărească?

O vooce de bărbat, vag amuzată, prea aproape de urechea mea. Nu aveam chef de familiarităţi. Începuse o ploaie subţire, unsuroasă, care nu mă ajuta deloc să-mi îmbunătăţesc dispoziţia. Fără să răspund la întrebare, am păşit înapoi hotărâtă, călcându-l pe picior pe cel care mă întrebase. A tras aer printre dinţi de durere, iar eu m-am concentrat să i-o iau înainte unei femei uriaşe, cu un turban înalt, ca să pun mâna pe ultima pereche de porumbei.

Am trimis sclava înapoi la castel cu cumpărăturile şi am intrat în catedrală să-mi ţin promisiunea faţă de Giulio. Am cumpărat lumânarea de la magazinul aflat pe o parte a capelei unde Madonna Străinilor privea la preoţi şi la băieţii de altar, la călugăriţele care veniseră în vizită din mai multe colţuri ale ţării, la cumpărători, la negustori şi la fetele care le aruncau ocheade băieţilor din spatele vălurilor şi al însoţitoarelor. Giulio îmi dăduse un *scudo* de aur ca să plătesc rugăciunile, aşa că m-am gândit că-mi permit şi o a doua lumânare pentru Catherinella. Am aprins cele două luminiţe şi le-am adăugat mulţimii de flăcări mişcătoare şi fitiluri fumegânde de lângă altar, apoi m-am sprijinit de unul dintre stâlpii îndurării, care flancau capela, şi mi-am lăsat gândurile să zboare aiurea. M-am gândit la Giulio, la curajul nerostit al lui Ferrante, la farmecul lui Ippolito, la ducele retras, morocănos şi la ce era în sufletul lui, având în vedere faptul că-şi pierduse tatăl, fiul şi loialitatea fraţilor în doar un an. Mi-am amintit de propriii mei fraţi, înainte ca gândul să mi se revolteze din pricina ultimei amintiri despre Eli – furios printre tufişurile de

glicină distruse de la noi, din curte. Şi gândurile mi-au zburat la fratele donnei Lucrezia, Cesare, pe care nu mi-l puteam imagina în închisoare, apoi la fiul nostru, care avea acum mai mult de doi ani şi pe care probabil că nu l-aş fi recunoscut dacă l-aş fi văzut.

– 'Neaţa, doamnă.

Gideon d'Arzenta s-a îndreptat de spate după ce mi-a făcut o plecăciune, iar eu mi-am venit în fire şi am înţeles că cineva vorbea cu mine.

– Ser d'Arzenta. Ce faci aici?

– Mă rog pentru piciorul meu, a răspuns cu un zâmbet întristat. Cineva m-a călcat când eram la vânzătorul de păsări. Mă tem că e rupt.

Stânjeneala m-a făcut să i-o tai scurt:

– Aşa îţi trebuie, dacă vorbeşti cu o doamnă fără a-ţi anunţa prezenţa cum se cuvine.

– Ai dreptate. Manierele mele sunt îngrozitoare. Sora mea îmi repetă la nesfârşit. Te rog să mă ierţi. Şi-a aruncat coşul plin cu legume şi o gâscă legată, care stătea întinsă pe spate, cu picioarele ridicate în aer şi bătea furioasă din aripi.

– Cum merge cu lucrul? Sper că te-ai instalat bine şi că începi să te simţi ca acasă.

A ridicat din umeri.

– Un singur lucru e de spus despre evrei: nu aparţin niciunui loc, aşa

că întreaga lume e casa lor.

Gâsca a gâgâit, aruncându-i o privire duşmănoasă unui preot care începuse să se învârtească pe lângă altarul Madonnei negre.

– Poate că ar fi mai bine să mergem afară, a zis Gideon. Mă tem că gâsca o să mă dea de gol, oricât aş încerca să-mi ţin steaua ascunsă.

– Parcă pui la cale o petrecere pe cinste.

– E Hanuka. Ai uitat?

Hanuka, atunci când mi se permitea să stau trează până târziu să o ajut pe mama, iar mai târziu, Mariam aprindea lumânările. Eu şi Mariam aveam mereu aceeaşi conversaţie. Eu o priveam înmuind brânza dulce în aluat ca să facă *bimuelos* şi o întrebam de ce mâncăm mereu brânză de Hanuka.

– Ca să ne aducem aminte de cum l-a păcălit Judith pe Holofernes, răspundea ea.

– De ce l-a păcălit?

– Pentru că a fost o femeie curajoasă, care a făcut ce trebuie.

Am clătinat din cap, dar nu l-am putut privi pe Gideon, ştiind că probabil îşi dă seama că mint.

– De ce nu ni te alături? a întrebat el. Vino astă-seară acasă, pentru aprinderea lumânânărilor. Şi la cină, desigur, a adăugat el, fluturând gâsca indignată spre mine. Dacă îţi dă voie soţul.

Stăteam la adăpostul uneia dintre cele două uşi vestice ale catedralei, de unde vedeam Torre Marchesana, pasarela spre Torre Leone şi

grădina de portocali a ducesei Eleanora, unde ploaia făcuse vasele cu jăratic să fumege.

– Trebuie să am grijă de don Giulio.

– Chiar şi noaptea? E chiar atât de bolnav? Prin oraş se aude că va supravieţui.

– Oh, va supravieţui, cel puţin trupul său. Deşi lumina i-a dispărut din suflet, ca şi din ochi. E cel mai bun, cel mai dulce om în viaţă şi ea se poartă aşa de... ei bine, ea nu ştie ce norocoasă e, asta e tot.

– E clar că eşti foarte ataşată de el. Sper că soţul tău nu e gelos.

– Îmi pare rău, am spus vorbe nelalocul lor. Uită ce am zis. Sunt treburi de familie. Şi de ce, am adăugat după o scurtă pauză în care raţiunea ar fi trebuit să pună stăpânire pe mine, mă tot întrebi despre soţ? Ce te face să crezi că sunt căsătorită?

Gideon şi-a dres glasul şi a părut brusc preocupat de legumele din coş:

– Doar am presupus... vreau să zic, *pari* căsătorită.

– Nu sunt.

– Dar ai vrea să fii. Ai pe cineva, nu-i aşa?

– Ser d'Arzenta, te asigur că nu am pe nimeni.

– Bine, atunci, ne-am înţeles. Ne vom întâlni la poarta San Romano la asfinţit.

– Nu promit, am zis. Trebuie să am învoire de la donna Lucrezia.

Era de neconceput că îmi va îngădui să particip la o sărbătoare evreiască, deşi, când mă grăbeam de-a lungul pieţei, cu capul plecat ca să nu mă ude ploaia, deja începusem să clocesc un plan să scap de la curte în seara aceea.

Am folosit-o pe Angela drept scuză. Ea va minţi pentru mine, dacă va fi nevoie, chiar dacă numai ca să se simtă mai bine în ce-l priveşte pe Giulio. Alegând un sclav căruia îi recomandasem odată cu succes o cataplasmă cu potbal pentru hemoroizi, l-am trimis la ea cu un mesaj, iar lui i-am spus să nu se întoarcă până nu se culcă toată casa. Soarele deja apusese când am reuşit să plec de la castel. Madonna se răzgândise de câteva ori în privinţa rochiei pe care să o poarte seara, chiar dacă sau poate tocmai din acest motiv trebuia să cineze cu ducele. Apoi Fidelma m-a acostat rugându-mă să citesc predica pe care Fra Raffaello voia să o ţină în ultima sâmbătă din postul Crăciunului. Dacă o găsesc convingătoare, a motivat ea, cu siguranţă că îl va mişca şi pe cel mai puţin evlavios enoriaş.

Ridicându-mi torţa în dreptul feţei, ofiţerul de pază m-a recunoscut şi m-a lăsat să trec. Deşi se întunecase, norii păreau să reţină ultimele raze de lumină cât să merg spre poarta din colţul pieţei catedralei, care ducea în cartierul evreiesc. Era înaltă şi opacă, iar eu nu ştiam, cu toate că dispuneam de toate cunoştinţele, ce se afla în spatele ei. Când Gideon a ieşit din umbra zidului, ţinând în sus o torţă a cărei lumină îi licărea pe chip ca o privelişte sălbatică, plin de hopuri, m-a apucat teama şi aproape că am dat să fug înapoi spre castel. Dar era prea târziu când el mi-a pus mâna pe cotul meu şi m-a condus, iar paznicul a deschis portiţa, mustrându-l pe Gideon să nu mai rămână atât de târziu data viitoare.

Străzile erau goale, dat talmeş-balmeşul de case înalte părea să pulseze de viaţă, de parcă între zidurile care le mărgineau şi acoperişurile neglijente ar fi existat urme de viaţă omenească. Frânturi de conversaţie, chicote sau ţipete de copii încântaţi se revărsau în întuneric şi, trecând pe lângă o casă, am auzit bărbaţi cântând pe ritmul vesel al unei ţitere. Aerul umed era încărcat de mirosurile de mâncare şi când inspiram simţeam aromele de ulei încins şi caramel, gâscă friptă şi ceapă prăjită adunându-se în gâtlej şi îmi lăsa gura apă.

Aproape că am ratat intrarea îngustă pe aleea unde locuia Gideon, aşa că, atunci când s-a întors spre dreapta, am încercat să merg mai departe şi ne-am ciocnit. O clipă trupurile noastre s-au lipit şi parcă luminile, râsetele şi muzica mi-ar fi făcut un gol micuţ în stomac, un fel de *bimuelo* de fericire, scufundat în siropul delicat al dorinţei. Am trecut mai departe şi am păşit pe alee în faţa lui, nepăsătoare la avertismentele lui să am grijă că e plin de noroi, că pot fi şobolani şi că la următoarea casă e un cocoşel ce stătea treaz până la ore târzii, ceea ce e ciudat pentru un pui. Era imposibil să-l doresc; nici măcar nu eram sigură că-mi placea. Apoi, dintr-odată, parcă ieşind dintre umbrele torţei lui Gideon, ca printr-o magie, chipul lui Cesare mi-a apărut în faţa ochilor, cu râul de păr roşu, cu zâmbetul lui strălucitor, cu oasele feţei ascuţite şi sălbatice. În asta mă transformase el? Într-o femeie bolnavă de dorinţă pentru orice bărbat care o atinge din pură întâmplare?

– Aici e, a zis Gideon, împingând uşa dinspre stradă şi dându-se la o parte ca să intru.

Uşa era deformată şi a scârţâit când a atins dalele de piatră, iar un câine a început să latre şi a scos toată familia afară ca să ne salute. Curtea era mică, acoperită aproape în întregime de o fântână stricată,

ale cărei ţigle crăpate străluceau albastre în lumina torţei, ca marea vara, şi poate că de aceea mi s-a părut că sunt cel puţin douăzeci de persoane care se înghesuie şi zâmbesc, urându-mi bun venit în casa lor de Hanuka. Câţiva copii s-au împins în faţa mulţimii şi s-au holbat la mine cu ochi ca de bufniţă, rotunzi, serioşi şi mi-am amintit plină de remuşcare că ar fi trebuit să aduc daruri. Totuşi, iată-mă stând acolo, cu mâinile goale şi cu inima plină doar de ecourile amărui ale iubirii părăsite. Un bărbat, pe care l-am luat drept capul familiei, a certat copiii, care au luat-o la fugă, unduindu-se ca peştii printre fustele femeilor şi robele lungi şi negre ale bărbaţilor.

Amânaseră aprinderea lămpilor până la sosirea noastră, iar acum ne conduceau într-o încăpere neluminată, cu excepţia unei lumânări *shamash,* iar *menorah* din spatele ei strălucea în întuneric ca un pomuleţ. Ne-am adunat în jurul ei, adulţii amestecându-se politicos, împingând prichindeii în faţă, trecând bebeluşii din mână în mână, până când s-a aşezat toată lumea. Eu am stat la marginea cercului, cu ochii plecaţi, ocolindu-i privirea lui Gideon, care îmi tot făcea semn să vin mai aproape. La aprinderea primei lumânări, am tresărit, dar poate că era doar o mişcare a sufletului meu, şi nu a trupului, întrucât nimeni nu a băgat de seamă, nici chiar Gideon, a cărui privire o simţeam aţintită asupra mea, stăruitoare şi îngrijorată. Aşa că m-am trezit relaxându-mă puţin, pe măsură ce continua ceremonialul. Am descoperit că încă ţineam minte toate cuvintele binecuvântărilor şi îmi dădeam seama de cum variau obiceiurile casei faţă de cele din casa tatălui meu.

Când s-au aprins toate lumânările, iar *menorah* şi-a luat locul pe uşa deschisă de la intrare, lămpile s-au luminat şi ele în încăperea principală şi femeile au început să aducă mâncarea pe masa lungă, ce strălucea de pahare din argint, bronz şi sticlă. Totuşi, mi-am dat

seama că îi cunosc pe aceşti oameni când femeia mai în vârstă îmbrăcată în negru mi-a dat un castron mare, din faianţă, plin cu varză în unt şi mi-a zis să îl pun pe masă. Erau aceiaşi oameni cu care sărbătorisem toate festivalurile la Roma când eram copilă, oameni care trăiau neobservaţi în căsuţele lor simple, cu toată agoniseala împachetată în cutii, gata de plecare. Dar, dacă intrai în casele lor de Purim, de Hanuka sau de Yom Kippur, vedeai cum înfloresc dintr-odată ca florile deşertului după ploaie. Fetele mai mari şi mamele îşi schimbau hainele modeste, chiar mizere, cu mătăsuri dungate, catifele despicate şi batice cu clinchet de monede de aur. Tacâmurile de lemn şi corn erau înlocuite cu argintărie şi sticlă şi se serveau feluri colorate cu şofran şi curcuma, cu miros de scorţişoară, nucşoară şi apă de flori de portocal. Foarte încrezător în sine, jovial, om cu puzderie de relaţii în oraş, tata avea un alt fel de casă. Arăta ca vilele de la ţară ale unui *goyin* căruia îi împrumutase bani să le construiască şi era chiar la marginea cartierului evreiesc, aşa că eu şi fraţii mei ne puteam căţăra în cei mai înalţi pruni din livadă şi ne uitam direct în casele creştinilor prin ferestrele de la etajul superior.

După cină, copiii au fost rugaţi să strângă masa şi atunci Gideon s-a ridicat şi a început să se caute prin buzunare în mod teatral. Când micuţii i s-au strâns în jur, a început să scoată nişte *sevivot* [41] frumos sculptate şi împodobite, nesemănând între ele, câte una pentru fiecare.

– Lucrează la ele de săptămâni, mi-a spus o tânără pe un ton mândru, posesiv, care m-a făcut să o remarc.

Mi s-a părut frumoasă, de aceeaşi frumuseţe fragilă, nepământească precum cea a Doroteei Caracciolo. Am văzut că nu are verighetă şi că se uită la Gideon să vadă cât de des priveşte în direcţia ei. Dar el era absorbit cu împărţitul titirezelor şi cu explicatul regulilor jocului

pentru un public foarte emoţionat, unul dintre copii urcându-se pe masă şi încercând acum să-i smulgă capul lui Gideon. O clipă am avut straniul sentiment că privesc în jos spre viitor, ca printr-un telescop magic, văzându-l aşa cum va arăta în zece sau douăzeci de ani, ca un patriarh binevoitor, domnind peste familia lui. Imaginea m-a încălzit o fracţiune de secundă şi mi-am dorit atunci să nu fi venit niciodată, pentru că viitorul lui era trecutul meu, iar trecutul este un loc în care nu te mai poţi întoarce.

M-am ridicat brusc.

– Nu te simţi bine? m-a întrebat tânăra mai mult cu speranţă decât cu preocupare.

– Ar trebui să plec, am zis, adresându-mă lui Gideon. Dacă stau prea târziu, nu mai pot trece de gărzile de la poartă.

– Oh, nu-ţi face griji pentru ei. S-au obişnuit cu mine să tot intru şi să ies la ore ciudate.

A rânjit.

– Le spun că m-a chemat ducesa să discutăm despre lucrul pe care mi l-a încredinţat.

Un zumzet de râs nervos a trecut printre comeseni, ochii strălucindu-le spre mine, pentru ca apoi să-i plece iarăşi. Copiii, simţind tensiunea adulţilor, au tăcut dintr-odată.

– Ei bine, am zis străduindu-mă să zâmbesc, e adevărat că uneori ne ducem la culcare târziu. Presupun că te vor crede.

– Aşadar, mai rămâi puţin?

– Nu, chiar... Eu... toţi aţi fost foarte primitori, iar mâncarea, delicioasă, dar...

– Îţi aduc mantaua, a zis tânăra ridicându-se de la masă.

– Atunci, te voi escorta până acasă, a zis Gideon.

– Îl veţi rata pe Cordoban, l-a prevenit un bărbat mai în vârstă, cu barbă şi cârlionţi.

– Nu voi întârzia mult. Mergeţi în camera mea ca de obicei, atunci când va sosi. Totul e pregătit.

Noaptea era senină şi se făcuse frig, iar o lună tulbure argintea acoperişurile umede. Cea mai mare parte din Hanuka se sfârşise, iar străzile vechi nu adăposteau decât pisici care se furişau şi vagi rămăşiţe de mirosuri de gâscă friptă şi zahăr ars. Şi noi. Eu şi Gideon, ascultând stângaci zgomotul paşilor noştri.

– Cine este Cordobanul? am întrebat doar ca să fac conversaţie. Îmi pare rău că-l vei pierde din cauza mea.

– Mai bine nu întreba, a răspuns pe tonul lui hotărâtor, care nu se potrivea cu vorbele.

Între cuvintele noastre s-a căscat o prăpastie, iar secretele au început să clocotească în ea.

– Drăguţ din partea ta, Gideon, am zis, dar să nu mă mai inviţi aici!

– Mi-ai folosit numele.

Părea victorios:

– Mi-ai folosit numele dat. Desigur că te voi mai invita. Nu te-ai distrat? Nu a fost minunată mâncarea? Nu te-ai simţit bine-venită?

– Gazdele tale s-au purtat cum trebuie atunci când un oaspete le calcă pragul într-o zi de sărbătoare, dar nu m-au încălzit. Oamenii erau curioşi, atâta tot. O *conversa* de la curte. Probabil că ar fi înfipt ace în mine dacă ar fi îndrăznit, ca să vadă dacă sângele care îmi curge prin vene are aceeaşi culoare cu al lor.

– Nu, există un pasaj în *Tora* care interzice asta.

Vorbea aşa de serios, că nu mi-am dat seama imediat că glumeşte, aşa că m-a ciupit de braţ ca să mă facă să râd. Dar a fost un râs mincinos şi tânjeam să mă întorc în camera mea.

– Locul meu nu e aici, asta e tot. Nu mai sunt evreică.

Nu mai aveam alt loc în afară de camera aceea, unde vechile rochii ale Angelei strângeau praf, unde schiţa lui Leonardo începuse să se şteargă şi scrisoarea de la Cesare se crăpase la îndoituri, pe fundul cufărului meu. Nu aveam altă familie în afară de Girolamo, iar el era un Borgia. Eu sunt Violante, încalc promisiuni.

– Întotdeauna ai fost evreică. Chiar şi sora mea mai e. Nu am cerut să fim evrei, am fost aleşi să fim. Nu i-am făgăduit nimic Lui; făgăduieli sunt doar din partea Lui.

Trecusem de poartă şi eram aproape de piaţa catedralei. Priveliştea fortăreţei uriaşe ce se ivea din şanţul cu apă îmi stârnea dorul de acasă, de parcă aş fi fost plecată amar de vreme. Doream să fiu între zidurile ei, prinsă în coconul ei de urzeli ca o muscă într-o pânză de păianjen.

– Mă poţi lăsa aici, i-am spus lui Gideon.

– Dacă eşti sigură. Ei bine...

Mi-a oferit torţa lui.

– Sunt sigur că te voi vedea când voi veni la curte să-i prezint schiţele ducesei.

Am strâns degetele pe mânerul torţei, dar el nu i-a dat drumul imediat şi am stat acolo, cu mâinile atingându-se, blocaţi într-o luptă mută, cuviincioasă pentru lumină.

– Să nu mă cauţi, l-am prevenit. Nu ştii nimic despre mine. Nimic!

– Un motiv în plus să-ţi caut compania. Sunt un bărbat curios, monna Violante.

S-a înclinat şi apoi a plecat cu pas săltăreţ prin piaţă, cu mâinile în buzunare. Borurile pălăriei din fetru erau împopoţonate ca o salată, ivindu-se în aerul umed.

Când am ajuns în cameră, m-am pregătit de culcare, dar nu am putut să adorm. Focul se stinsese, aşternuturile păreau jilave şi masa de Hanuka îmi căzuse greu la stomac. Poate tocmai de-asta mi-a venit în minte cartea de bucate a mamei. Zăcea pe fundul cufărului, printre celelalte fărâme din istoria mea sărăcăcioasă. O pusesem acolo la întoarcerea în Ferrara şi de atunci nu mă mai uitasem la ea. Am aprins lumânarea de pe noptieră, am scos cartea şi m-am urcat înapoi în pat şi, cu genunchii îndoiţi pe post de pupitru, am deschis-o la prima pagină.

Leah Sarfati, scrisese ea, cu mâna mult mai sigură când îşi aşternuse

numele ei decât pe cel primit de la tata. Data de dedesubt am luat-o drept ziua căsătoriei lor, întrucât cădea cam un an înainte să se fi născut Eli. *În această carte voi ţine evidenţa a tot ce am învăţat despre cum să întreţii cumsecade o gospodărie evreiască şi să creşti copiii întru învăţătura Tatălui nostru. Prin milostenia Lui, poate că într-o zi voi avea o fiică şi i-o voi putea da ei în ziua când se va căsători, dar mă rog ca mai întâi să am fii.* Dedesubt, cu scrisul tatei, erau câteva cuvinte în ebraică, pe care le-am luat drept rugăciuni şi binecuvântări pentru casă şi familie.

Pe paginile următoare erau reţete pentru bucate de sărbători şi feluri zilnice, leacuri pentru tăieturi, vânătăi şi friguri, descântece împotriva ciumei şi a vărsatului de vânt, amestecuri pentru curăţarea argintăriei şi a bronzului şi pentru repararea oalelor sparte. Consemnase şi un calendar pentru pregătirile de Sabat, în ce ordine trebuia făcută curăţenia şi gătitul, cum trebuiau aşezate hainele băieţilor şi cum trebuia împletit părul meu vinerea, înainte de asfinţit, pentru a se asigura că rămân curată până ce se termina Sabatul. Ustensilele de gătit erau înşiruite meticulos, ca să fie limpede care trebuie folosite pentru carne şi care pentru lapte.

Toate notiţele de la început erau scrise cu acelaşi scris îngrijit, sfielnic pe care-l folosise să-şi treacă numele după căsătorie, dar pe măsură ce treceau anii, familia creştea şi Spania devenea cel mai înspăimântător loc cu putinţă pentru evrei, devenea tot mai grăbit şi mai dezlânat, cu pete de cerneală, mâzgăleli, înclinat din ce în ce mai mult spre dreapta, de parcă ar fi silit cuvintele să ajungă la sfârşit. Cât de fericită trebuie să fi fost, m-am gândit, cu o cruntă strângere de inimă amintindu-mi de pierderea ei, când a avut în cele din urmă o fiică să-i poată lăsa toată înţelepciunea pe care o strânsese. Era un mănunchi de descântece de rostit la naştere şi leacuri pentru durerile facerii, pentru durerile de sfârcuri şi vergeturile de pe burtă, scrise cam în vremea

când se născuse Eli. Urmau apoi poţiuni de adormit copiii, alifii pentru dureri de gingii în timp ce le ieşeau dinţii, sfaturi despre cum să faci ca picioarele micuţilor să crească drepte ori ca să li se încreţească părul. Povestea fiecăruia dintre noi se putea desluşi printre rânduri, în reţetele pentru mâncărurile de înţărcat, leacuri pentru colici, unguente pentru pojar şi cataplasme pentru genunchi juliţi; însă niciunul dintre noi nu era menţionat cu numele, de parcă dragostea ei pentru noi ar fi fost o forţă primejdioasă, ce trebuia legată prin listarea grijulie a ingredientelor şi a proporţiilor, a metodelor şi a dozelor, aşa cum spiritele se pot lega prin farmece.

Viaţa gospodărească a mamei mele se curma brusc cu o reţetă pentru ceară de albine de lustruit mobila, pe care o primise, însemna ea, de la Yasmin Abravanel, în luna Elul din anul 5251. Cu un an înainte să plecăm din Toledo.

Încet-încet am trecut prin toate paginile goale, până am dat peste alta, spre sfârştul cărţii, unde începuse să scrie iar. *Descântece pentru a reaprinde patima,* scrisese la începutul paginii. *E nevoie de o lumânare bună din ceară, care trebuie unsă cu scorţişoară. În flacăra ei se arde o frunză de laur, pe care în prealabil s-a scris numele celui iubit. Se pune o pernă umplută cu cuişoare şi flori de vanilie pe partea lui de pat. Se ia o sămânţă de la o lămâie pe care ai folosit-o şi se sădeşte, iar planta i se dă celui iubit pentru a păstra dragostea proaspătă şi adevărată. Trebuie făcută o păpuşă în care se pun păr sau frânturi unghii de la rivala ta, pe care trebuie să o înfăşori cu frunze de angelică şi, astfel, o vei alunga din casa ta.*

Toate acestea mi le-a spus señora da Souza, spălătoreasa portugheză din Cal' Ebraico, adăugase ea sub vrajă. *Bănuiesc că sunt doar prostii, dar ce pot face împotriva unei femei atât de puternică în magie, încât îl poate atrage până la Roma? A plecat iarăşi azi de dimineaţă, spunând că are o treabă pe*

care nu o poate amâna, dar are funcţionari la Roma. De ce trebuie să meargă acolo el personal, doar la şase luni de la ultima vizită? Noaptea trecută i-a rostit numele în somn, aşa că azi am mers la señora da Souza, cunoscută pentru discreţia ei, sau cel puţin aşa mi s-a spus. Numele femeii e Mariam.

Am închis cartea brusc, ca şi cum l-aş fi putut şterge, dacă nu aş fi văzut ce scrisese mama. Deci de-asta ne lăsase în urmă. Nu avea nimic de-a face cu ochii mei albaştii şi părul bălai, deşi sigur că de atunci se folosise din plin de ele. Ca orice om de afaceri de succes, el exploatase ce avea şi nu regreta nimic din ce pierduse. Eram vrăjită de un sentiment ameţitor de dezrădăcinare, de ideea bruscă cum că omul care mă credeam şi locul pe care socoteam că îl ocup în lume nu existaseră niciodată, iar eu eram cu totul altcineva. Abia când mi-am dat seama de ce plecase mama atât de speriată, de nedumerită din Toledo, după care urmase moartea ei nenorocită, abia atunci am înţeles cât mă apăsase vina. Acum, când aveam atât de multe, de la munca gospodărească până la dragostea pentru familie, pur şi simplu puteam să pun tot pe seama lui Mariam.

Urmează dragostea, zisese ea. Dar unde o adusese dragostea pe ea sau pe tatăl meu? Nu se căsătoriseră, nici atunci când el a ştiut că e liber să o facă. Am scotocit printre amintiri şi nu am găsit măcar una singură cu ei doi arătându-şi iubirea unul faţă de celălalt. Urmase mama dragostea când m-a luat din Toledo, chiar dacă am fi putut trece drept creştine foarte uşor, sau se lăsase condusă de cu totul altceva? Când am isprăvit cu întrebările, se crăpase deja de ziuă, iar eu nu mă apropiasem nicidecum de răspunsuri. De-abia închisesem ochii, gândindu-mă că trebuia să încerc să dorm măcar pentru o oră, când clopotul catedralei a început să bată şi mi-am adus aminte că e Ajunul şi că trebuie să o însoţesc pe donna Lucrezia la liturghia de dimineaţă.

Pe tot parcursul slujbei care-mi părea fără sfârşit, capul mi-a pulsat de o durere înfundată, iar genunchii i se împotriveau frigului ce pătrundea prin pardoseala de marmură din capela madonnei. Speram că e doar o răceală, dar m-am gândit că mai degrabă este vorba despre cealaltă boală, care se reaprinde, şi mi-am pus în minte să stau de vorbă cu spiţerul afon. Fra Raffaello nu a ţinut predica, slavă Domnului, stilul său potrivindu-se mult mai bine cu sărbătorile mai puţin vesele din calendarul lui Hristos. La sfârşitul slujbei, am întrebat-o pe madonna dacă pot să mă întind puţin, dar n-a fost de acord.

M-a obligat să merg în camera ei, ca să-i pun la loc cartea de rugăciuni şi şiragul de mătănii, dar eu mă temeam că, de fapt, vrea să-mi vorbească despre Cesare. Majordomul ei, Sancho, se întorsese din Spania cu câteva zile în urmă. Îl văzuse pe Cesare la Medina del Campo şi adusese scrisori de la el. O fi vreuna şi pentru mine, m-am întrebat, apoi am alungat gândul. Chiar dacă îmi scrisese, nu doream să ştiu ce are de zis, nu voiam să-mi arunc ochii pe scrisul familiar, cu buclele şi curbele lui, să-i citesc minciunile frumoase. Aşa că vă spun că am fost uşurată când mi-a poruncit:

– Vreau să mă însoţeşti în camerele ducelui, Violante. A făcut aranjamente să-i pună faţă în faţă pe cardinal şi pe don Giulio. Vrea să facă pace înainte să înceapă festivităţile mâine. Apoi vom merge la Angela. Am o propunere şi pentru ea.

A fost o întrevedere îngrozitoare. Cu un bandaj peste ochiul drept şi cu cel stâng încă foarte umflat şi decolorat, în ciuda tratamentului cu sânge de porumbel, Giulio stătea într-un colţ întunecat din salonul particular al ducelui, în afara cercului de lumină al lămpilor. Ippolito,

care fusese chemat înapoi din Mantova de duce, arăta ca un buldog ursuz. Stătea cât putea de departe de Giulio, în încăperea intimă şi nu accepta provocarea venită din partea frumuseţii moarte a fratelui său. În afară de cei trei Este, de madonna şi de mine, mai erau doar secretarul personal al ducelui, poetul Niccolo da Corregio. M-am întrebat dacă o fi trebuit să compună vreo elegie în cinstea evenimentului.

Ducele l-a privit pe Ippolito pentru a începe dezbaterile, dar el a refuzat să vorbească, aşa că ducele i-a spus lui Giulio cât de mult regretă Ippolito răul pe care i-l făcuse. Apoi, scuturându-şi cotul din strânsoarea servitorului care trebuia să-l călăuzească, Giulio a păşit în lumină. Am simţit-o lângă mine pe donna Lucrezia, care s-a cutremurat şi a privit în altă parte. Mi-am ţinut ochii plecaţi, deoarece rangul meu mi-o cerea, aşa că am văzut picioarele lui Ippolito, încălţate în stacojiu, mişcându-se puţin sub sutană.

– Milord, a zis Giulio adresându-se ducelui de parcă ar fi fost singuri, vedeţi în ce stare mă aflu. Totuşi, întorcându-se spre Ippolito, trebuie să-i aduc mulţumiri lui Dumnezeu şi binecuvântatei Fecioare că mi-au dat vederea. Şi, deşi cazul meu a fost unul dintre cele mai crude şi inumane, săvârşit asupra mea fără ca eu să am vreo vină, totuşi, te iert pe Domnia Ta şi nu voi înceta să-ţi fiu acelaşi frate bun, aşa cum am fost întotdeauna.

Ducele Alfonso, care nu părea conştient de ironia lui Giulio, pe care probabil că eu o prinsesem pentru că nu puteam privi şi mă bizuiam doar pe auz, a mormăit ceva, apoi a cedat şi a izbucnit în lacrimi, după care Corregio i-a rugat pe fraţi să se iubească unul pe celălalt şi să se bucure de starea lor sau ducele se va vedea silit să acţioneze împotriva înclinaţiei sale naturale spre iertare.

– Un sărut de împăcare, a zis ducele Alfonso, revenindu-şi.

Nimeni nu s-a clintit. Mi-am ţinut respiraţia şi sunt sigură că şi donna Lucrezia a făcut la fel. În cele din urmă, Giulio a făcut un pas spre Ippolito.

– Înălţimea Ta? l-a îndemnat ducele şi Ippolito a păşit înainte.

Mi s-a părut că n-am auzit niciun sărut, doar atingerea bărbilor.

– Mi-am făcut planurile în ultimul moment, a zis donna Lucrezia imediat ce sclavul lui Giulio a închis uşa în spatele nostru şi am rămas singure cu Angela în odăiţa de zi, cu vedere spre grădină, unde îşi petrecea acum cea mai mare parte a timpului.

Deşi habar nu avea când trebuia să nască, era tot mai limpede că se va întâmpla în câteva săptămâni, nu luni. Uriaşă şi fără vlagă, zăcea pe un pat de lângă singura fereastră înaltă a camerei. Cuvertura subţire nu-i arăta numai umflătura pântecelui şi a sânilor, ci şi grăsimea de pe coapse, umeri şi braţe. Pe masa de lângă ea se afla o farfurie cu dulciuri şi fructe confiate şi o cană de vin alb îndulcit. Nici nu ne-a privit şi nici nu ne-a oferit nimic de băut, ci continua să se holbeze pe fereastra deschisă, peste grădina umedă şi maronie, în timp ce mâna i se mişca mecanic între farfuria de dulciuri şi gură. Nu era niciun foc aprins şi camera era îngheţată bocnă. În tăcerea care a urmat după cuvintele rostite de donna Lucrezia, nu am auzit decât ciripitul subţire al măcăleandrului de iarnă şi mi-am dat seama că până şi fântânile erau fără viaţă.

Donna Lucrezia a oftat exasperată. Făcându-mi semn să trag un scaun

lângă patul Angelei, s-a aşezat aplecându-se înainte, cu braţele pe lângă coapse. Era o postură foarte bărbătească, ce-mi amintea de fratele ei.

– Ei bine, dacă nu vrei să-mi vorbeşti, măcar poţi să asculţi. Azi de dimineaţă soţul meu a încercat o împăcare între fraţii săi. Dacă vei avea grijă de el, Giulio e liber să plece de la Corte şi să vină acasă.

Din nou tăcere. Se pare că urma o zi plină de tăceri elocvente.

– În cazul ăsta, a continuat madonna, va rămâne unde e până... se va obişnui cu situaţia. Evident că trebuie să te căsătoreşti. Am vorbit cu lordul de Sassuolo, Alessandro Pio, şi te va accepta bucuros. E foarte generos, aşadar, mă tem că zestrea nu va fi prea mare. Ce am va trebui să cheltuiesc pentru a-l elibera pe Cesare. I-am scris fratelui tău. Nu trebuie să mai spun că, dacă ar fi fost la fel de bogat în ducate cum e în scuze, nu ar fi fost nicio problemă. Totuşi, socot că ne vom descurca. Don Alessandro ţi-a lăudat frumuseţea – i-a aruncat verişoarei sale o privire sceptică – şi înfăptuirile şi mi-a zis că se consideră foarte norocos. Fă tot ce poţi şi nu-l vei dezamăgi. Vom face nunta la carnaval. Între timp, vei merge la Medelana să naşti. E destul de departe ca să fie un loc discret. Mărinimos, ducele ţi-a pus la dispoziţie bucentaurul său pentru călătorie. Violante te va ajuta să împachetezi.

La auzul acestor cuvinte, Angela a întors capul spre noi şi şi-a fixat-o pe verişoară cu o privire de vită. Ochii îi erau plictisiţi, pielea gălbejită, iar fruntea plină de pete. Părul îl ţinea legat neglijent şi şuviţe ca nişte fire de cupru întunecat îi atârnau pe la tâmple. Aş fi vrut să plâng. Aş fi vrut să o strâng în braţe şi să-i spun că nu se schimbase nimic, că eram tot doar noi două, cu glumele şi planurile noastre, şi că toţi bărbaţii n-au decât să se ducă dracului să ardă în iad.

– Nu pot merge azi. Trebuie să mă odihnesc, a zis ea.

Când a deschis gura să vorbească, am observat că de la dieta bazată numai pe dulciuri începuseră să i se decoloreze dinţii.

– Te vei urca la bordul vasului înainte să se întunece, a zis donna Lucrezia. Violante va merge cu tine. Am tocmit o moaşă şi o *comatre* care te vor însoţi. Nu ai de ce să te temi. Aerul de la ţară îţi va face bine. Acum, jos din pat şi hai să ne apucăm de împachetat.

În timp ce eu şi madonna am apucat-o fiecare de câte un braţ şi am ridicat-o, primul gând a fost că mă bucur să merg cu ea. Cel de-al doilea s-a îndreptat spre chipul urât, dar fermecător al lui Gideon d'Arzenta.

Până să urc împreună cu Angela în vasul ducelui, lumina se scursese dintre norii joşi, iar râul plescăia lângă debarcader gros şi negru ca melasa. Privind înapoi spre oraş, vedeam Corte şi castelul aprinse de luminile pentru festivităţile din ajunul Crăciunului şi mi-am privit în propriul suflet, în căutarea unui simţământ care să nu fie nici invidie, nici sentimentul că sunt surghiunită. Cu toate acestea, eram mulţumită, fericită să fiu singură cu prietena mea, chiar şi în asemenea împrejurări, gata să pornim pe râu în întunericul iernii, în ceea ce era, chiar dacă doar pentru o vreme, un fel de exil. Barja ducală era luxoasă ca un palat mai mic, pereţii cabinelor fiind căptuşiţi cu catifea şi îmbrăcaţi cu tapiserii ca să nu pătrundă frigul şi zgomotul vâslelor. Pe lângă moaşă şi *comatre,* aveam cu noi nişte sclavi şi un bucătar, iar madonna ni-l împrumutase pe La Fertella ca să ne desfete. Poate că nici ea, nici Angela nu mai ţineau minte că paiaţa îi fusese oferită de

Ippolito.

Toate acestea îşi spuneau cuvântul întru mulţumirea mea, care n-ar fi dispărut nici dacă aş fi rămas fără ele. Când aşteptam ca litiera madonnei să ne fie adusă în faţa palatului lui Giulio ca să mergem la debarcader, ea m-a luat deoparte.

– Am veşti care-ţi vor fi pe plac, mi-a zis ea. Ştii că Sancho a venit din Spania prin Neapole? A stat o noapte la fratele meu, don Gioffre.

– Şi fiul meu e bine?

Nu ar fi trebuit să o întrerup, dar nu m-am putut abţine, iar ea a părut că trece peste impoliteţe.

– Foarte bine, a răspuns, cu faţa luminată de o veselie caritabilă, după cum vei vedea foarte curând cu propriii tăi ochi. Va călători spre Ferrara cu sora lui, Camilla, şi cu ducele de Camerino de Anul Nou.

Nu-mi amintesc dacă am întrebat-o cum aşa sau dacă ea a ales să mă onoreze cu o explicaţie. În clipa aceea abia dacă mi-a venit să cred urechilor. Conta atât de puţin de ce vine, în comparaţie cu minunea că urma să vină, că în câteva săptămâni ne vom reîntâlni şi mă voi simţi întreagă din nou. Motivul era, pare-se, că don Gioffre, rămas văduv după moartea neaşteptată a prinţesei Sancia în anul când Cesare fusese trimis în Spania, dorea să se recăsătorească, iar noua mireasă era cam şovăielnică în privinţa îngrijirii celor trei mici bastarzi Borgia. Ducele Alfonso era de acord ca ei să vină la Ferrara, cu anumite condiţii. Nu am întrebat care erau ele, iar madonna nu mi-a spus. Nu atunci.

CAPITOLUL 3

FERRARA, CARNAVAL 1506

Eram atât de tânără pe atunci, că luam pofta trupească drept dragoste, cum fac tinerii.

Privind peste umărul gol al Angelei, la reflexia ei luminată de flacăra lumânării în oglinda alungită, m-am gândit la cum merg mai departe vieţile noastre, în trepte mici. Ca o maree de primăvară, făceam paşi mari înainte şi înapoi, însă fiecare val mai înalt se strecura doar puţin mai sus decât cel de dinainte.

În ziua de Crăciun, când navigam spre Medelana, Angela a născut o fetiţă pe vas. Pruncul era mic, venind pe lume mai devreme din pricina schimbărilor aduse de călătorie, dar era puternic. Mai demult Angela era foarte hotărâtă să-i dea fiicei ei numele Giulia, dar i-a dat-o doicii şi n-a părut s-o mai intereseze. Cât am stat la Medelana, s-a plâns tot timpul de ravagiile pe care sarcina le făcuse în trupul ei şi s-a apucat să încerce să-l readucă la gloria de odinioară. Şi-a legat sânii cu bandaje înmuiate în pastă din ulei de migdale dulci şi lavandă

împotriva vergeturilor. Chiar înainte să i se oprească sângerarea, a început deja să meargă şi să călărească, ceea ce, credeam eu, îi va face pântecele să se lase, dar ea era convinsă că o va ajuta să-şi întărească părţile femeieşti, pentru ca noul soţ să se poată bucura de ea. Cel puţin, a spus ea singura dată când am auzit-o vorbind despre fiica ei, copilul era fată şi, pe deasupra, era şi mică, aşa că nu-i largise prea tare sexul, cum s-ar fi întâmplat dacă ar fi născut un băiat.

Donna Lucrezia făcuse o alegere înţeleaptă în privinţa acelei *comatre.* Avusese grijă de multe femei care, pentru un motiv sau altul, doreau ca după naştere să se întoarcă în patul bărbatului cât mai repede. Joacă-te, sugerase ea cu un râs nu lipsit de respect. Amestecă puţină apă de trandafiri cu ulei de măsline şi lasă-l să te maseze. Ei bine, eu şi Angela nu aveam amanţi sau soţi, dar ne aveam una pe alta şi ne petreceam timpul cu jocuri la care *comatre* nici că visase vreodată.

Dar acum, că nunta era doar la un ceas depărtare, ea încă nu era mulţumită de înfăţişarea ei.

– Dumnezeule! a exclamat ea, răsucindu-se pe toate părţile în timp ce flăcările lumânărilor îi pâlpâiau pe piele. Arăt exact ca o baborniţă. Burta îmi atârnă de parc-aş fi o scroafă, iar ţâţele îmi sunt ca nişte clătite. O să alerge la maică-sa strigând în gura mare, iar ei i se va părea că pe bună dreptate.

Mama mirelui era mai mult decât nemulţumită de căsătorie, motiv pentru care Angela nu călătorise la Sassuolo pentru nuntă, ci urma să se căsătorească în secret în capela donnei Lucrezia şi să rămână tot la curte şi după aceea. Angela privise planul uşurată, deoarece nu dorea să se îngroape la ţară, unde putea să-şi ocupe timpul doar cu lăptăria şi cu livada.

– Te va iubi cum te iubim noi toţi, am zis eu.

– Serios?

S-a întors spre mine.

Faţa îi părea obosită acum, că nu se mai reflecta pe suprafaţa lustruită a oglinzii din argint, cu pielea de sub ochi fragilă şi umflată, iar în jurul gurii îi apăreau zbârcituri prea adânci când râdea. Orice ar spune artiştii, defectele sunt cele care înfrumuseţează omul. Poate tocmai de aceea Creatorul nu l-a părăsit pe Adam când a muşcat din fruct.

– Serios.

Aveam dreptate. Don Alessandro, însoţit de un văr din Carpi, nu şi-a putut lua ochii de la mireasa lui pe parcursul scurtei ceremonii sau a lungii cine care a urmat. Credeam că va exploda de atâta veselie, când madonna s-a milostivit în cele din urmă de el şi, ridicându-se de la masă, le-a poruncit lui Perro şi Gato să escorteze fericitul cuplu spre camera de nuntă. În scurtul răgaz care a urmat în timp ce aşteptam să se facă loc pentru comedianţii şi muzicanţii care aveau să ofere un spectacol, în vreme ce don Alessandro şi Angela îşi întăreau în camera alăturată promisiunile făcute, mi s-a părut că din încăpere nu lipseau numai ei. M-am gândit la Giulio, care încă stătea în Corte Vecchio, la fetiţa lui, care se afla la Medelana, la casa lui închisă şi la fântânile tăcute din grădina lui. M-am întrebat ce o fi făcând Girolamo pe drumul dinspre Neapole, aşa cum mă întrebam de o mie de ori pe zi, rugându-mă într-o tăcere disperată la oricare divinitate m-ar fi ascultat să ajungă teafăr. Am încercat să-mi închipui cum o arăta acum, dar nu vedeam decât chipul tatălui său, aceasta fiind cea mai importantă dintre toate absenţele.

– Ţi-e dor de el? mă întrebase Angela într-o seară la Medelana, când stăteam amândouă întinse în faţa focului şi beam vin dres cu miere şi cuişoare.

– De cine? Poftim, mănâncă, am spus şi am aruncat o mână de stafide spre ea.

Ea mi le-a aruncat înapoi.

– Sunt la regim. Ştii asta şi ştii şi de cine.

Poate pentru că băusem mai mult vin decât îmi făcea bine, m-am trezit că am chef să-i dau un răspuns sincer.

– Nu-l voi putea ierta niciodată pentru cum m-a păcălit. Dar, da... mi-e dor de el.

– El ştie?

– Crezi că i-ar păsa?

Ea a ridicat din umeri, cămaşa alunecându-i de pe unul din ei.

– Scrie-i şi vezi dacă îţi răspunde. Se pare că unele scrisori de-ale lui pot fi scoase de acolo.

– Nu.

M-am ridicat, dintr-odată stânjenită de trupul meu, conştientă de respiraţia rece a palatului de vară, acum gol. M-am cutremurat şi mi-am îmbrăţişat genunchii.

– Nimic din sufletul lui nu m-ar face să fiu mărinimoasă în ceea ce-l priveşte. Nu merită, iar el nu mi-ar mulţumi dacă l-aş trata caritabil.

Angela a început să aplaude:

– Vai, ce discurs drăguţ!

A îngenuncheat în spatele meu şi mi-a înfăşurat rochia în jurul umerilor ca pe o mantie.

– Ce vrei să spui, de fapt, e că te temi că nu-ţi va răspunde la scrisoare. Tot mai fugi de adevărul despre vărul meu, nu-i aşa, Violante? Doar pentru că acordă favoruri aşa de uşor nu înseamnă că poate fi cumpărat ieftin.

– Ştiu. Numai că nu mai sunt aşa de sigură că merită preţul.

Mâinile i-au încremenit pe umerii mei atunci şi am ştiut că scosesem la iveală un adevăr mai ascuns decât cel pe care dorea ea să-l afle. Dădusem glas gândurilor din inima ei despre Giulio.

După nuntă, don Alessandro s-a întors singur acasă, la mama lui, în timp ce Angela s-a aruncat în vârtejul carnavalului ca un om însetat într-un râu. A dansat toată noaptea, de cele mai multe ori cu vărul lui don Alessandro din Carpi şi o însoţea pe donna Lucrezia în fiecare zi la cavalcadele mascate din jurul oraşului, în compania anumitor favoriţi ai ducelui. Stătea în faţă la fiecare spectacol, atrăgând mai mulţi dintre campionii bătăliei cu ouă, apoi îi trimitea câte o bezea bărbatului care reuşea să înţepe un porc în timp ce era legat la ochi. Ea scotea cele mai extravagante suspine de admiraţie când Il Cingano, ţiganul ducelui, mergea pe o frânghie întinsă pe deasupra pieţei, cu bare din metal, legate cu lanţuri de glezne.

Toţi curtenii şi-au ţinut respiraţia când Ippolito, purtând o mască

extravagantă cu perle şi pene de păun, a invitat-o să i se alăture într-un ciaccona. Am suspinat cu toţii când ea a acceptat şi a dansat cu o graţie de neegalat, în spatele măştii din satin alb, tivit cu panglici din tul, care-i pluteau pe lângă cap ca suflarea îngerilor. Ducele Alfonso şi donna Lucrezia erau splendizi şi plini de energie, iar prezenţa lor în iureşul festivităţilor era ca o mască ce acoperă pietrele îndoliate ale castelului nostru plin de fantome.

De Lăsata Secului am mers în vizită la Giulio. I-am dus clătite şi o farfurie de *pane perso* din bucătăria madonnei; nu doream să înceapă lungul post fără ca o fărâmă din veselia bâlciului să-l anime şi pe el. Totuşi, când am sosit, deja avea companie. Ferrante şi vărul lui don Alessandro, don Alberto Pio da Carpi, veniseră să-l viziteze. O cană de vin goală stătea pe o măsuţă dintre ei, care erau pe cale să o termine pe cea de-a doua. Prezenţa lui don Alberto m-a surprins. Ruşinat de faţa plină de cicatrici şi de neîndemânarea pricinuită de pierderea vederii, Giulio stătuse departe de carnaval şi abia dacă primise vizitatori. Ferrante mergea la el zilnic. Spunea că i-ar fi luat bucuros pe oricare dintre fraţii lui, cardinalul sau ducele, dar se pare că niciunul dintre ei nu găsea potrivit să-şi întrerupă distracţiile spre a înveseli orele plictisitoare ale unui invalid. Despre Angela şi fiica lui nu spunea nimic, deşi dorinţa de a petrece timp în compania mea, de a mă asculta cum citesc, sau chiar de a sta în tăcere, era destul de grăitoare. Mirosul de la curtea donnei Lucrezia zăbovea în jurul meu. Eram prietena Angelei şi fusesem cu ea la naşterea copilului. Poate că, pentru el, eu întruchipam speranţa, posibilitatea.

Aşa că, deşi am pus mâncarea jos şi mi-am cerut scuze, Giulio a insistat să rămân, iar prietenii săi, înveseliţi de vin, au stăruit cu argumentele lor entuziaste, oarecum tulburi, în favoarea mea. M-am aşezat şi le-am răspuns la întrebările despre sănătate, despre cum

petrecusem de carnaval, care fuseseră măştile şi spectacolele mele preferate, dar tot timpul cu sentimentul că am întrerupt ceva. Conversaţia noastră politicoasă era doar suprafaţa unui schimb de cuvinte mult mai adânc, mai sumbru şi nu mă simţeam în largul meu. Când sclava dalmată a madonnei a apărut în uşa camerei întunecate a lui Giulio şi mi-a spus, în italiana ei greu de desluşit, că madonna vrea să vin la Camera di Paravento, mi-a venit să o îmbrăţişez.

Camera di Paravento era o nouă adăugire la apartamentele lor, o încăpere despărţită de un paravan ca un grătar, în spatele căruia se aşeza madonna cu doamnele ei, în timp ce bărbaţii dansau de partea cealaltă. Era un dispozitiv pe care-l folosea pentru ca fetele necăsătorite pe care le are în grijă să poată observa comportamentul tinerilor pe care îi dorea pentru ele fără a se compromite. Eram sigură că fie sclava îi răstălmăcise ordinele, fie eu nu o înţelegeam pe ea. Nu venise vorba să-mi găsească un soţ de când mă întorsesem de la Roma, iar la vârsta mea şi cu trecutul meu, eram cam „nemăritabilă". Nici nu mai aveam prea multă decenţă de compromis. Dar dalmata şi-a croit drum cu destulă hotărâre prin pasajul dintre Corte Vecchio şi Torre Marchesana, aşa că am urmat-o fără să pun întrebări, alegându-mi drumul prin desişul de stâlpi de schelărie, ca un copil din basm rătăcit prin pădure. După sărbători, trebuia să înceapă lucrările la un nou acoperiş deasupra pasajului, m-am gândit în timp ce păşeam printr-o pojghiţă de gheaţă direct într-o baltă.

Madonna era slujită doar de Fidelma, ceea ce era, de asemenea, ciudat, întrucât să admire pulpele unui tânăr sau să chicotească atunci când i se unduiesc şoldurile în timp ce dansează moresca nu era una din distracţiile ei preferate. Inima Fidelmei îi era atât de credincioasă lui Fra Raffaello, cu paloarea şi strălucirea argintie de sfinţenie din ochii lui negri, încât credea că i se dăruise Dumnezeului creştinilor şi o ruga

necontenit pe madonna să îi îngăduie să intre într-o mânăstire. Îşi ţinuse făgăduiala faţă de tatăl ei, iar fratele ei obţinuse lucrarea dorită de la ducesă, aşa că acum dispunea de propria ei viaţă aşa cum dorea. Când nu mi se părea iritantă, în această naivitate era chiar înduioşătoare.

– Priveşte, a zis madonna când am intrat, iar sclava şi-a făcut de lucru turnând vin şi aducând o tavă de curmale învelite în marţipan.

A ridicat un disc din argint cu marginile neşlefuite:

– Modelul pentru medalia mea. Ser d'Arzenta mi l-a prezentat ieri.

Venise la curte cu o zi înainte, şi nu mă căutase? Ei bine, eu îi spusesem să nu mă caute.

– Ce părere ai?

Madonna mi-a dat discul. Pe o faţă era un profil al madonnei care-i semăna foarte bine. Mă temeam că ea nu-l va considera îndeajuns de măgulitor, deoarece nu-i modificase bărbia retrasă şi rotunjimea obrajilor. Pe de altă parte, reuşise să surprindă gura deformată oarecum de hotărârea ei, de parcă ar fi cunoscut-o de o viaţă.

– Găsesc că imaginea e foarte plăcută, madonna.

– Bine. Şi eu la fel. E sinceră, după cum a observat Fidelma.

Desigur că observase; metaforic vorbind, ochii îi erau mari, ca şi picioarele.

– Sinceritatea e o trăsătură pe care ar trebui să o admir, ca ducesă.

– Da, madonna.

Ce aş fi putut spune? Poate, fiind cea care îi ducea scrisorile de dragoste şi femeia care, credea ea, îl iubeşte pe fratele ei la fel de mult ca ea, eram singurul om din lume cu care ar fi putut fi sinceră.

– Şi nu aş dori să mă înfăţişeze ca pe vreo mlădiţă de fată. Nu le-ar inspira încredere supuşilor mei. E adevărat că ar trebui să arăt puţin... matriarhală. Acum, a continuat înainte ca noi să mai putem reflecta asupra ironiei înspăimântătoare a cuvântului „matriarhal“, întoarce-o pe partea cealaltă. Priveşte reversul!

Pe cealaltă faţă era un Cupidon legat la ochi, ţintuit de un dafin, iar lângă acesta se aflau un stativ pentru partituri şi o vioară cu un arcuş, marginea ei voluptoasă fiind atinsă de vârfurile aripilor lui Cupidon.

– E foarte meşteşugită, madonna.

Compoziţia era desăvârşită, copacul arcuindu-se peste chipul auriu, iar curba lui se oglindea în unghiul trupului lui Cupidon, în timp ce trăgea de arc. Totul era fluid, ca bătut de vânt, surprins chiar pe marginea schimbării, aşa că simţeai că, dacă ai fi închis ochii pentru o clipă, imaginea ar fi fost alta dacă priveai din nou. Nu puteam asocia graţia cu mâinile mari, osoase ale lui Gideon, cu degetele lui boante la vârf şi încheieturile tocite.

– Cum o interpretezi? a întrebat madonna.

– Trebuie să las asta în seama voastră, madonna. Aveţi avantajul unei educaţii superioare.

– Vai, ce prostie! Când ne-am întâlnit prima dată mi-ai citat din Dante, iar greaca ta e destul de... subtilă.

M-am gândit la Giovanni şi la gluma mea în greacă şi la cum el, fiul meu şi Camilla vor sosi aici dintr-o zi în alta.

– Ei bine, am început eu, Cupidon legat de laur ne previne să nu iubim fără a chibzui înainte.

Madonna a zâmbit şi a încuviinţat din cap, deşi în lumina iernii, care ajungea la noi prin paravan, mi-era greu să-mi dau seama dacă zâmbetul i se regăsea şi în ochi.

– Continuă, a zis.

– Vioara poate că-l întruchipează pe ilustrul vostru soţ, având în vedere că el cântă atât de bine, iar arcuşul este... virilitatea lui.

Am auzit-o pe Fidelma icnind.

– Iar... arcuşul e îndreptat spre Cupidon, în timp ce aripile ating vioara, în semn că vă binecuvântează uniunea, madonna.

– Bine, dar eu aş merge şi mai departe şi aş presupune că ser d'Arzenta vrea să vedem vioara ca fiind cioplită din lemn de dafin, ceea ce simbolizează castitatea lui Dafne. Iar faptul că este legat la ochi mă face să mă concentrez pe ce-mi spun celelalte simţuri, să nu mă bizui numai pe ce văd, ci şi pe ce ascult. Soţul meu îmi spune că el e cuminte şi că totul este bine la Ferrara. Iar eu trebuie să cred.

– Vă dezvăluie taina armoniei conjugale, madonna.

A râs.

– Vezi ce inteligent este? Uite că ne-am luat cu vorba pornind de la opera lui şi aproape că am uitat de ce am trimis după tine. Fidelma,

poţi pleca. Caută-l pe fratele tău şi spune-i că suntem mulţumiţi şi că poate să continue să toarne cele douăsprezece medalii din aur pentru cele douăsprezece luni de domnie ale soţului meu şi treizeci – nu, mai bine douăzeci şi nouă – din argint. Sancho va face aranjamentele necesare în privinţa plăţii dacă fratele tău va trece mâine pe la biroul lui.

Când a plecat Fidelma, mi-am dat seama de un curent brusc şi de o schimbare a luminii când s-a deschis uşa camerei, de cealaltă parte a paravanului. O conversaţie înfundată şi un tropăit de picioare ne-au ajuns la urechi, de parcă cineva ar fi fost împins sau tras peste prag. Apoi un strigăt ascuţit – *Refuz!* –, urmat de bufnituri rapide pe ringul de dans ridicat mai sus decât restul camerei. Paşi, uşori şi rapizi. Paşii de copil. Lipindu-mă de paravan, am strigat: *Girolamo!* Apoi mi-am dat seama că fugarul era o fetiţă, după care n-am mai fost sigură. La urma urmei, Girolamo mai avea câţiva ani până să i se dea pantaloni şi să i se tundă părul. Bucle roşii, un temperament nesupus şi o aversiune pentru tot ce însemna autoritate puteau fi la fel de bine şi Camilla, şi Girolamo sau oricare alt copil de-ai lui Cesare.

– Şşş! mi-a poruncit madonna. Să nu vadă că suntem aici.

Toţi copiii intraseră acum în încăpere, cu o ceată de doici obosite şi cu un bărbat plin de colbul drumului, care ducea un căluţ de lemn, un braţ de păpuşi şi un cerc cu un băţ. Giovanni, am observat, era mult mai înalt şi mai slab, deşi asemănarea lui cu donna Lucrezia şi cu tatăl lor era izbitoare. Îndreptându-mi atenţia spre ceilalţi doi, mi-am dat seama într-un atac de panică şi de vinovăţie că abia dacă-i puteam deosebi unul de celălalt, în timp ce tropăiau prin faţa bărbatului cu jucăriile şi îl trăgeau de mâneci ca să le pună jos. Amândoi erau în nişte rochiţe din lână, simple, dar de calitate, cu bonete moi, trase bine

pe cap ca să-i apere de frig şi amândoi aveau un păr dezlânat, lung şi roşu.

– Girolamo?

Făceau prea mult zgomot ca să mă poată auzi. Unul dintre ei a înşfăcat o păpuşă, pe care celălalt şi-a dorit-o imediat, aşa că a început un adevărat război. În mod inevitabil, capul păpuşii a fost smuls, iar copilul care-l ţinea şi-a pierdut echilibrul şi a căzut în fund. Celălalt a strigat în semn de triumf, fluturând corpul decapitat prin aer, şi a dat un tur al victoriei în jurul camerei, scoţând la iveală o parte din picioarele grăsuţe, în ciorapi de lână. Şi, de parcă vacarmul n-ar fi fost în toi, Fonsi, care stătuse cu nasul lipit de paravan, a scăpat pe sub el şi a început să se agite, lătrând printre copii. Micuţul care ţinea capul păpuşii s-a uitat spre paravan şi, deşi eu nu mi-am dat seama, ochii ni s-au întâlnit o clipă. Ai lui erau negri, cu un spirit bătrân, rece, înfundat în adâncimile lor, pe care eu îi cunoşteam foarte bine. Apoi s-a întors la câine şi i-a aruncat capul păpuşii. Acela era Girolamo.

– Madonna, pot merge la fiul meu, te rog?

– Nu, Violante, şi mi-a pus o mână liniştitoare pe umăr. Mai bine nu.

– Nu înţeleg, am zis, cu un sentiment de groază care începuse să-mi curgă prin vine, nefiind sigură că vreau să înţeleg.

– Am vrut să-ţi dau prilejul să vezi că e bine, dar nu ţi-l voi înapoia să ai grijă de el. Va merge la Carpi, sub tutela lui don Alberto Pio. Don Alberto e de familie bună şi are oameni talentaţi în suită. El se va asigura că Girolamo va creşte cu tot ce-i este necesar rangului său.

– Dar...

– Nu începe discuţie! Dacă ai fi fost căsătorită, altfel ar fi stat lucrurile, dar nu prea ai fost norocoasă, aşa că trebuie să ne descurcăm cu ce avem, ceea ce, fără îndoială, ţi-ar spune şi fratele meu.

– Eu sunt dornică să mă mărit, madonna. Când am zis că nu sunt?

Mi-a zâmbit trist.

– E o prăpastie mare între a vrea şi a face, iar eu nu-mi permit să cheltuiesc ceva pentru a ridica un pod peste prăpastie. Aş fi nevoită să-i plătesc unui alt bărbat un preţ mare pentru tine, iar eu pur şi simplu nu am banii. Papa Iulius i-a sechestrat toată averea lui Cesare, ştii. Îţi vei putea vedea fiul. Mă voi îngriji să fie adus la Ferrara din când în când. Dar trebuie să promiţi că nu-ţi vei dezvălui identitatea în faţa lui. După o scurtă pauză, a continuat: Asta e şi dorinţa lui Cesare, Violante.

Copiii sunt importanţi pentru mine, spusese el, o dovedise şi îmi făcuse favoarea de a petrece o noapte întreagă în patul lui pentru a o dovedi. Mi-a trecut prin minte să mă împotrivesc, dar gândul e ca o stea căzătoare şi eu am văzut foarte limpede în întunericul care a urmat. A mă împotrivi planurilor lor ar fi însemnat doar să mă despartă şi mai mult de fiul meu; cel puţin, dacă respectam condiţiile madonnei, îl puteam vedea uneori şi primeam veşti despre el. Puteam să aflu cum creşte şi ce a învăţat, când trece prin bolile copilăriei, când primeşte un ponei, când se îndrăgosteşte prima dată. Aş şti mai multe despre el decât propria mea mamă aflase vreodată despre mine. *Urmează dragostea.* Nu e o cale dreaptă şi poate nici măcar morală.

M-am trezit că sunt tot mai atrasă de Giulio. Deşi Angela se mutase

înapoi în camera pe care o împărţisem înainte şi se purta de parcă nimic nu s-ar fi schimbat de când venisem în Ferrara, cu patru ani în urmă, nu-i împărtăşeam sentimentul tot mai profund că îl trădasem pe Girolamo. Fiica ei, încă la Medelana, în grija doicii, părea să nu lase în sufletul mamei mai multe urme decât îi lăsase pe trup, care acum îşi revenise foarte frumos. Pur şi simplu mi-ar fi spus că astfel e mersul lucrurilor, că mă desfătasem, apoi plătisem preţul şi era timpul să merg mai departe. Aerul suferind de nostalgie din apartamentele lui Giulio se potrivea mai bine cu sentimentele mele.

Chiar dacă sărbătoarea de Paşti se tot apropia şi ziua se mărea, Giulio continua să rămână înăuntru, în spatele obloanelor închise, spunând că lumina îi face rău la ochi. Camerele lui rămâneau într-o iarnă perpetuă, deşi primăvara se răspândise deja peste tot. Uneori îi citeam, iar alteori ne distram recitând din memorie sau cântând, deşi priceperea mea la muzică era nimic faţă de a lui şi era o adevărată uşurare când venea acolo Ferrante sau cântăreţul din Artigianova, pe care ducele îl plăcea foarte mult şi i-l împrumuta fratelui său pentru a-i grăbi recuperarea.

– Al dracului cântăreţ! a zis Giulio cu o grosolănie care nu-i stătea în caracter, când Gian Cantore a sosit în camera lui. Şi chiar eu i-am făcut rost de el. Am nevoie doar de bani. Pe boaşele lui Hristos! Nu pot nici măcar să mai vânez ca să am ce pune pe masă şi nici nu văd să semnez chitanţele pentru pânza din care mi se fac plasturii pentru ochi. Cum să trăiesc aşa?

Exagera, desigur, iar cântăreţul ştia la fel de bine ca mine şi a trebuit mai mult decât o *barzelleta* nouă pentru a-l calma. Muzica îl înveselea mereu deoarece nu avea nevoie să-şi folosească ochii; dimpotrivă, descoperea că urechea îi era mai precisă, că degetele îi răspundeau

mai mult la tremurul corzilor fără ca vederea să-l distragă. A făcut o dată o glumă amară, cum că, dacă Angela s-ar fi întors vreodată la el, ar fi aflat că atingerea lui i-ar fi oferit şi mai multă plăcere decât înainte. Noaptea, adăugase el, cu toate lumânările stinse. Şi-a cerut scuze imediat pentru că fusese nepoliticos şi nu a mai adus vorba despre ea niciodată. De cele mai multe ori mie îmi revenea sarcina de a umple tăcerile, ceea ce făceam vorbind despre Girolamo. Deşi nu am vorbit niciodată despre Giulia, ştiam cumva că Giulio îmi înţelege durerea şi că, ascultându-mă pe mine vorbind, îşi uşura propria nefericire.

La puţin timp după Paşti, ducele Alfonso a plecat să viziteze Veneţia şi a numit-o pe madonna guvernator în absenţa lui. I-a trimis vorbă lui Giulio că ar trebui să se întoarcă în propriul său palat, întrucât dorea ca ducesa, soţia sa, să ocupe camerele lui din Corte cât timp era plecat, iar camerele pe care le folosea Giulio erau necesare pentru suita ei. A încartiruit în castel un contingent de mercenari elveţieni, deşi nu părea că are vreun motiv întemeiat, ceea ce a generat un val de neplăcere prin toată curtea. Îmi amintea de San Clemente, în timpul ultimelor zile pe care le petrecusem la Roma. Când intram în castel, suna la fel ca San Clemente, plin de bubuitul gutural al elveţienilor, de zăngănitul pintenilor, de zarurile ce se loveau de pahare. Chiar mirosul era acelaşi ca în San Clemente, de piele, unsoare şi oţel, vin stătut şi sudoare de bărbaţi.

Credeam că tocmai asta e pricina neliniştii mele, până când, în timp ce-l ajutam pe Giulio să se instaleze în vechea casă, am scăpat pe jos una din cărţile sale şi o scrisoare a zburat dintre file. Nu m-aş fi uitat la ea, doar că am văzut scris numele lui Alberto Pio şi nu am putut rezista ispitei. Giulio se afla în grădină cu Ferrante. Le auzeam vocile prin ferestrele deschise, Giulio plângându-se din cauza luminii şi

Ferrante spunându-i că are nevoie de aer şi exerciţii şi că va fi nevoit să se obişnuiască cu asta.

Scrisoarea era de la Francesco Gonzaga, deşi nu scrisă de mâna lui, întrucât i-aş fi recunoscut scrisul imediat. Îi mulţumea lui Giulio pentru că-şi exprimase sentimentele de prietenie şi îl asigura de dragostea pentru cumnatul său şi de supărarea că rănile nu-i erau mai puţin grave. *Don Alberto Pio*, scrisese el, *cred că v-a transmis personal simpatia mea pentru faptele pe care dumneavoastră şi don Ferrante vi le propuneţi ca să răzbunaţi abuzul prin care Excelenţa Sa, venerabilul cardinal, s-a folosit de persoana voastră...* Nu am îndrăznit să citesc mai departe. Ce însemna? Îmi suna a trădare, întrucât orice metodă ar fi ales Giulio ca să se răzbune pe Ippolito, ar fi fost un atac asupra ducelui însuşi, atât de apropiaţi erau cei doi. Dacă plănuiau să se răzbune, cum puteau Giulio şi Ferrante şi asociaţii lor să fie atât de nesăbuiţi să-şi ia angajamente în scris? Poate că, la urma urmei, nu era decât o glumă, care nu mai avea acum nicio relevanţă şi care fusese îndesată în carte şi de mult uitată. Am privit cartea; erau nişte versuri proaspăt tipărite ale lui Ariosto, pe care i le citisem lui Giulio cu doar câteva zile mai înainte. M-am uitat iar la scrisoare să văd când era datată: era scrisă în Săptămâna Patimilor. Îndesându-mi scrisoarea în corset, le-am strigat prin fereastra deschisă bărbaţilor din grădină că trebuie să plec, întrucât ducesa mă va căuta să o ajut să se îmbrace pentru audienţele de seară.

– Se pare că o doamnă din Cento doreşte să-i dea o petiţie ca să-i ceară permisiunea pentru un turnir al doamnelor în Barco, de Corpus Christi [42] , le-am spus, uimită de propriul meu calm.

– Sper că va fi de acord, mi-a strigat Ferrante. Ar fi o adevărată privelişte pentru ochii răniţi.

Giulio l-a înghiontit în coaste şi s-au încăierat ca doi copii. Nu aveau habar despre ce găsisem sau ce intenţionam să fac.

Ce puteam face cu scrisoarea? Şi cât de repede îşi va da Giulio seama că lipseşte şi mă va suspecta? M-am gândit să i-o duc direct donnei Lucrezia; ea ar face orice i-ar sta în putere ca să evite primejdia adâncirii discordiei dintre cei doi fraţi. Dar tocmai aici era buclucul. Cât stătuse retrasă la mânăstirea Corpus Domini în Săptămâna Patimilor, suferise un acces de febră a malariei şi era încă slăbită. Mă temeam că va recidiva, dacă îi arată scrisoarea. Mergând înapoi spre Corte pe Via degli Angeli, am trecut pe lângă un bărbat care ducea pe umeri nişte boccele legate de un băţ, pline cu păsări, iar asta mi-a dat o idee.

După ce a ascultat cererea doamnei din Cento, pe care a refuzat-o, şi multe altele pe temele mult mai practice ale diferendelor privind proprietăţile, dispense pentru căsătorie, cereri de pensie şi de patronaj, madonna a mers să se odihnească, iar eu m-am strecurat afară. Influenţa donnei Lucrezia îl ajutase pe Gideon să se instaleze în atelierul unui argintar foarte apreciat, care îşi avea magazinul chiar sub arcadele ce mărgineau piaţa, aşa că nu trebuia să merg prea departe. Seara era frumoasă, iar oamenii mai cheltuiau entuziaşti după privaţiunile postului, aşa că partea veche a oraşului era înţesată de cumpărători, hamali şi negustori de peşte cu mirosul râului impregnat în haine, *campesini* cu pământ pe sub unghii, împingând roabe cu dovlecei încă plini de floricelele lor galbene. Un meşter de săbii şi un ascuţitor de cuţite se duelau în cuvinte despre calitatea mărfii lor şi aproape că m-au surzit în timp ce mă piteam ca să intru pe o alee mică, pe lângă farmacie, unde predomina mirosul de nucşoară râşnită, amestecat cu baliga de porc. La capătul acesteia, pe lângă cocina de porci, o magazie de lemne şi un rând de gropi de

saramură, pline cu sâmburi de măsline puşi la uscat, se afla atelierul argintarului, unde speram să-l găsesc pe Gideon.

Când am intrat, dând la o parte perdeaua din piele groasă ce ţinea loc de uşă, am auzit fluierând şi nişte lovituri dinspre cineva care lucra cu unelte mici. Nicio lampă nu era aprinsă, dar fâşii de lumină pătrundeau prin întuneric prin golurile dintre scândurile pereţilor şi acoperişului, formând un grilaj de raze în care fire de aur şi argint pluteau şi se răsuceau mişcate de curent. În timp ce ochii mi se obişnuiau cu obscuritatea, această temniţă de lumină s-a topit şi l-am zărit pe Gideon, aplecat peste masa de lucru, aşchiind ceva cu o daltă cât penseta pe care o foloseam ca să-i smulg madonnei sprâncenele. Avea o lupă într-un fel de suport de sârmă legată de frunte, iar o farfurie cu pâine şi felii de ţipar afumat zăcea lângă el neatinsă. Mâncarea strălucea de un strat de praf de aur. Mi-am dres glasul, şovăind din cauză că-l întrerupeam. S-a ridicat în poziţie de drepţi şi aproape că s-a lovit cu capul de grinzile acoperişului. Lupa a sărit în sus, i-a alunecat pe un ochi şi i-ar fi căzut dacă nu şi-ar fi aruncat o mână să o prindă. Desfăcând fâşia de piele cu care şi-o legase pe cap, a pus ciudata născocire pe masă. Am observat că pe dosul mâinii îi strălucea un strat de praf de aur care, atunci când mi-a zâmbit, i-a subliniat ridurile de pe faţă de parcă ar fi avut toţi porii plini.

– Ah! a zis, de parcă mă aştepta.

– Am nevoie de ajutorul tău, i-am spus, simţind că e important să nu-i irosesc timpul.

S-a rezemat cu fundul de masă şi şi-a încrucişat braţele:

– Înţeleg. Şi cum te pot ajuta?

Nu a încercat să-şi întoarcă privirea atunci când am început să-mi scotocesc prin corset după scrisoarea care mi se strecurase şi mai mult înăuntrul rochiei în timp ce mersesem. Când mâna mi-a atins sânul, am avut un sentiment ciudat, că mâna lui se afla acolo, răspândindu-mi praf de aur pe piele şi un foc mocnit mi s-a aprins în stomac.

– Te pot ajuta în vreun fel? m-a întrebat el, cu o urmă de râs în glas.

M-am întors cu spatele. Nu ar fi trebuit să vin. Ar fi trebuit să mă duc direct la donna Lucrezia.

– Am găsit asta, am zis, dând în sfârşit peste un colţ al scrisorii şi trăgând-o afară prin gulerul rochiei. Când i-am dat-o, mi-am dat seama cât de caldă e la atingere şi cum se îndoise pergamentul după forma corpului meu. Ţinând-o în una dintre razele de lumină, acum mai oblică şi mai slabă pe măsură ce seara se apropia, şi-a aruncat repede ochii peste scrisoare, cu gura strânsă şi cu o încruntătură între sprâncene.

– Unde ai găsit-o?

– A căzut dintr-o carte a lui Giulio. Nu am vrut... doar că...

Dar cum i-aş fi putut explica? Acum nu era momentul să-i spun povestea mea.

– Mai bine o puneai la loc.

– Dar, dacă Giulio plănuieşte să facă...

Nu am putut rosti cuvintele:

– Şi Ferrante. Trebuie opriţi. Don Francesco îi foloseşte, evident, poate

din cauza madonnei, poate din pricina vreunei noi dispute cu ducele. Şi, dacă vor fi prinşi, crezi că el îi va proteja?

– Sunt şi cumnaţii lui, a zis el, dar nu părea prea convins. Dar, oricum, ce legătură are cu mine?

– Mi-am amintit de ce ai zis pe vapor. Că eşti spionul donnei Isabella. Ştiu că ai spus-o în glumă, dar în acelaşi timp, dacă eşti urechile ei, i-ai putea vinde pontul, iar ea i-ar putea zice lui don Francesco şi...

– Mai degrabă ar merge direct la duce sau la cardinal. Şi ar vrea o dovadă, ar vrea să ştie cum am aflat.

Nu mă gândisem la asta. Mă întrebam dacă mă gândisem la ceva, de fapt, cu excepţia momentului când omul cu păsările îmi amintise de Gideon cu gâsca lui de Hanuka.

– De ce nu te duci la donna Lucrezia? E clar că îi eşti favorită şi mi se pare că e genul de femeie care ar înclina mai degrabă spre aplanarea conflictului.

– A fost bolnavă. Nu am vrut să o supăr.

– Ei bine, poate ai da vina pe mesager, acest...

Şi-a aruncat din nou ochii peste scrisoare pentru a-şi reaminti numele:

– ...Pio. Spune-i doar că poate el a priceput greşit şi...

– Nu, am strigat eu.

Gideon a părut alarmat o clipă, apoi faţa i s-a luminat, în semn de înţelegere.

– Aha, a zis. Deci ai un iubit, până la urmă. Ştiam eu.

– Nu... nu, ai înţeles greşit, Gideon. Nu am niciun iubit, dar... nu aş dori să-l acuz pe don Alberto pe nedrept.

Explicaţia mea era jalnică, dar cum i-aş fi putut justifica preocuparea mea pentru reputaţia lui don Alberto? Deodată nu am vrut ca Gideon să afle că sunt amanta alungată a unui Valentino căzut în dizgraţie, că am un fiu şi nu sunt considerată destul de iscusită să-l cresc. Mi-aş fi dorit ca el să mă topească în cuptorul lui ca pe un ornament prost turnat şi să mă prefacă în ceva nou. M-am zbătut, am clipit, am înghiţit şi am scrâşnit din dinţi, dar tot nu mi-am putut stăpâni suspinele care m-au copleşit.

Gideon s-a ridicat şi m-a luat în braţe.

– Îmi pare rău, a zis, orice aş fi zis sau ce aş fi făcut, nu a fost cu intenţie. Îmi pare foarte, foarte rău.

Probabil că era cam de aceeaşi înălţime cu Cesare, m-am gândit, deoarece clavicula lui mă apăsa pe tâmplă ca cea a lui Cesare, dar pânza de lângă obrazul meu era ţesută în casă, nu era catifea şi era pătată de ceară. Mirosea a fum, a lână şi a vin ieftin, nu a iasomie cu miros întunecat şi ispititor şi a fricile celorlalţi. Un om bun, m-am gândit, cu un amestec de dezamăgire şi uşurare.

– E în regulă, am zis, ridicându-mi faţa dintre pliurile pieptarului său.

Am strănutat. El şi-a scos batista roasă din mânecă şi mi-a oferit-o. Mi-am suflat nasul, iar el a râs.

– Acum ai un nas de aur, a zis, ceea ce m-a făcut şi pe mine să râd.

– Spune-mi, ţie îţi spală hainele gratis? Având în vedere că spălătoreasa poate căuta aur prin apa de spălat?

– Stau la coadă ca să-mi spele cămăşile. Nu se vede?

Am tras de mâneca şifonată a cămăşii lui, care fusese odată albă. Sub ea, braţul îi era cald, muşchii tari şi viguroşi. Ridicându-mă pe vârfuri, l-am sărutat pe gura mare, cu zâmbet strâmb. S-a holbat la mine uimit, ceea ce m-a ruşinat.

– Ar trebui să plec, am zis. Ai dreptate, ar trebui să merg pur şi simplu la donna Lucrezia şi să o las pe ea să se descurce.

Conversaţia noastră mersese deja prea departe. Nu voiam să risc iar să aducă vorba despre don Alberto Pio. M-am întors ca să plec.

– Stai! a zis el, punând o mână pe braţul meu.

Am înţepenit; legătura trecătoare stabilită între noi de lacrimile mele se rupsese acum, iar familiaritatea lui era necuviincioasă. Şi-a retras mâna de parcă s-ar fi ars în foc.

– Pescuieşti?

– Poftim? Întrebarea era atât de bizară, că m-am întors cu faţa spre el, să văd ce îl îndemnase să mă întrebe.

– La pescuit, a zis el iar, de parcă ar fi fost cel mai normal lucru din lume.

Care, desigur, era, dar în lumea altor oameni.

– Vino cu mine la pescuit duminică.

– Trebuie să merg la slujbă duminica.

– Cu siguranţă că nu toată ziua.

– De două ori.

– Bun, înseamnă că poţi veni.

– Mă îndoiesc că madonna îmi va îngădui.

Deşi, chiar când spuneam acestea, ştiam că madonna nu avea să se supere. Voi inventa vreo scuză oarecare, voi spune că sunt bolnavă, poate, pentru a-mi explica absenţa de la cusut şi de la cititul din vieţile sfinţilor, iar ea îmi va ura să mă însănătoşesc grabnic. Amândouă vom şti că cealaltă minte şi că, deşi mă plăcea şi uneori avea încredere în mine, puteam face ce doream, întrucât nu mai avea nicio valoare în ceea ce priveşte căsnicia ei.

– Vrea să vadă medaliile terminate. I le voi aduce mâine şi o vom putea convinge împreună.

– De ce la pescuit? O doamnă aşteaptă de obicei invitaţii să admire o grădină sau să asculte muzică.

– Aşa că pescuitul va fi ceva nou şi original pentru tine. Fac pariu că ser Pio nu te duce la pescuit sau poate că aş face dacă el ar fi un parior.

– Abia dacă îl cunosc pe don Alberto Pio, sincer.

Gideon a fornăit sceptic.

– Acum, a zis el, du-te înainte să se întunece. Te voi vedea mâine. Şi succes.

– Succes?

– Cu scrisoarea.

Aproape că uitasem de ea. Începusem să mă gândesc la peşti.

Când coteam pe aleea spre Corte, o siluetă a ieşit din umbra unei arcade şi s-a oprit în faţa mea. Cu pălăria trasă pe ochi şi mantia ascunzându-i partea de jos a feţei, nu l-am recunoscut imediat pe Ferrante.

– Violante.

Am tresărit. Mâna mi s-a îndreptat involuntar spre sâni, unde pusesem scrisoarea.

– Sunt eu, Ferrante. Nu te teme.

Coborându-şi mantaua, mi-a dezvăluit un zâmbet ironic, care nu-i ascundea neliniştea din ochi.

– Te voi însoţi înapoi.

– Foarte politicos din partea ta!

Pielea mi se umpluse de broboane de sudoare. Poate că astfel cerneala va curge, iar vorbele periculoase ale lui don Francesco nu vor fi decât o mâzgălitură neagră pe pielea mea. Ferrante mi-a oferit braţul. Am acceptat.

– Îţi mulţumesc că îl ajuţi pe Giulio. Are aşa de puţină încredere, iar tu ai fost foarte bună cu el.

– Mă consider prietena lui.

– În toate privinţele?

– Aşa îmi place să cred.

– Atunci, îi vei înapoia ce ai luat.

– Eu? Nu am luat nimic!

Vocea îmi suna forţată şi nefirească. Am simţit că scrisoarea mă apasă ca un pietroi pe piept.

– Ah, bine, poate m-am înşelat.

Vorbea pe tonul folosit la conversaţiile uşoare, dar şi-a tras cotul, prinzându-mi mâna între coaste.

– După ce te-ai declarat prietena lui Giulio, cu siguranţă că nu avem de ce ne îngrijora.

– Sper că nu, Ferrante, chiar sper.

Aproape că ajunsesem în Corte, dar la poartă Ferrante m-a tras într-o parte şi am continuat să mergem de-a lungul zidului palatului. Întunericul se înteţise în piaţă, iar mulţimile de cumpărători se subţiaseră, în timp ce negustorii trăgeau obloanele şi se pregăteau să-şi numere banii. Eu şi Ferrante, învăluiţi în lumina slabă, puteam fi singurii oameni de pe lume şi mi-a trecut prin cap să mă întreb dacă nu cumva are de gând să mă omoare, să-şi strecoare cuţitul printre coastele mele sau să-mi sucească gâtul. Gândul acesta m-a liniştit, deoarece, dacă aceasta era într-adevăr intenţia lui, eu nu puteam face nimic. Ca toţi fraţii Este, Ferrante era un bărbat bine făcut.

S-a oprit şi s-a întors cu faţa spre mine, de parcă ajunsese la o

concluzie. M-am gândit la Gideon şi m-am întrebat cât timp mă va aştepta duminică înainte să renunţe. Mi-am pus întrebări despre durere, despre rugăciuni şi dacă, în vreun colţ întunecat al inimii sale, Girolamo îşi va aminti vreodată de mine.

– Ai putea să ni te alături, a zis Ferrante.

Interpretând tăcerea mea năucă drept aprobare, a continuat:

– Ne-ai putea ajuta să avem acces la Alfonso şi Ippolito, iar tu ţi-ai primi copilul înapoi.

Inima mi-a tresărit.

– Cum?

– Odată... înlăturaţi, eu voi fi duce. Ne-am putea căsători. Voi fi nevoit să-mi iau o soţie, presupun, de dragul aparenţelor, şi ce mi s-ar potrivi mai bine decât o femeie care are deja un fiu? L-aş face pe Girolamo moştenitorul meu. Ar putea fi următorul duce de Ferrara. Gândeşte-te.

Am încercat să mă gândesc, dar mintea nu-mi era decât un vârtej de praf, în care se întrezăreau forme şi posibilităţi, dar care nu deveneau clare. Apoi, spre surprinderea mea, tatăl lui Girolamo mi-a venit în ajutor. M-am gândit la cum îmi luase fiul de lângă mine, cum el şi donna Lucrezia îl trimiseseră pachet până în Carpi, de parcă n-ar fi fost decât un cadou de catâri pentru căruţe sau *cedri* îndulcit. Dacă eram de acord cu propunerea lui Ferrante, cu siguranţă că nu aş fi fost mai bună decât ei. Şi eu l-aş fi folosit pe Girolamo pentru a-mi atinge propriile scopuri. *Urmează dragostea*, zisese Mariam, iar uneori ea te poartă în direcţie opusă celei de pe indicator.

– Nu, Ferrante, nu vreau să mă implic.

– Ai scrisoarea?

– Ţi-am spus. Nu vreau să mă implic, iar tu şi Giulio ar trebui să încetaţi înainte să pricinuiţi şi mai mult rău. Nu faceţi decât să mai aruncaţi o picătură într-un ocean.

Ferrante mi-a dat drumul la braţ brusc şi s-a lăsat moale pe peretele de sub una dintre ferestrele înalte, cu gratii din Corte care dădeau spre stradă.

– Doamne, sunt atât de sătul de toate astea! a zis el. Nu vreau să fiu duce. Ţi-ai putea imagina? Voiam doar să îl ajut pe Giulio, iar acum... ei bine, totul a scăpat de sub control.

– Pleacă o vreme. Du-te la băile de la Porretta. Au o mulţime de distracţii pe gustul tău acolo, nu-i aşa?

– Nu încetezi să mă uimeşti, Violante. Cum ar putea şti o tânără ca tine ce se întâmplă la Porretta?

– Don Francesco a vorbit despre asta.

– În faţa doamnelor?

– Pentru... lămurirea ducesei.

A rânjit.

– Violante, îţi spun că noi doi am face o pereche de duci mai potriviţi decât Alfonso şi doamna lui, el, care merge toată ziua la bordel, iar ea, entuziasmată să asculte poveşti despre băile din Porretta.

– Să nu mai pomeneşti niciodată de asta, Ferrante. Pleacă şi spune-i lui Giulio să facă la fel.

M-am întors şi m-am îndepărtat de el.

– Tu ce vei face? l-am auzit strigând după mine, dar m-am făcut că nu aud.

Donna Lucrezia a rămas tăcută multă vreme după ce a citit scrisoarea, apoi a întors pagina şi a parcurs-o iar. Deşi era palidă, nu mă temeam pentru sănătatea ei, deoarece, în acelaşi timp, trăsăturile i se aranjaseră într-o expresie de viclenie şi hotărâre calculată, una din acele expresii care îi subţiau faţa şi i-o făceau să pară mai osoasă, reamintind de chipul fratelui ei.

– Lăsaţi-ne! le-a poruncit ea doamnelor.

Angela a ezitat.

– Şi tu, a zis madonna, iar Angela a trântit pe masă cărţile pe care le avea în mână. Când a ieşit, mi-a aruncat peste umăr o privire înveninată.

– Priveşte pe fereastră, mi-a ordonat madonna. Uită-te să vezi dacă sunt obloane deschise la o distanţă de unde am putea fi auzite şi asigură-te că nu se află nimeni în şanţ.

Îl dragau mai devreme. Şanţul era dragat în fiecare primăvară pentru a i se menţine adâncimea constantă şi apa curată, ca să nu miroasă prea rău când se încălzea vremea. În fiecare primăvară, inima mea îşi amintea de chipul ca o mască al lui Cesare, cu ochii goi, atunci când

mă privise urcând pe parapet şi golind ligheanul de la ser Torella, şi mă temeam că vor descoperi oscioarele pruncului mort. Dar era o idee greşită. Câte oase nu se scufundaseră în şanţ de-a lungul anilor? Cum se putea deosebi între oasele ei şi cele ale animalelor de companie moarte sau ale resturilor de mâncare aruncate din bucătării?

– Trebuie să-mi spui tot ce ştii despre asta, a zis madonna în timp ce eu închideam obloanele ca măsură de precauţie, deşi nu văzusem niciunde urme de iscoade.

Dar iscoadele se aflau peste tot la curte; ele sunt esenţa când vine vorba de curte, cum lemnul este esenţa copacului, fără de care curţile ar arăta cu totul altfel.

I-am povestit cum descoperisem scrisoarea, despre vizita pe care i-o făcusem lui Giulio şi îl găsisem pe Alberto Pio în compania sa şi toate celelalte lucruri care-mi veneau în minte, deşi nu i-am menţionat vizita la Gideon d'Arzenta. Şi nici conversaţia cu Ferrante.

– Ei bine, cu Pio e uşor, a zis ea când am terminat de povestit. Găseşte un sclav şi trimite după el.

Deşi Girolamo fusese trimis la Carpi cu doica lui, un valet şi un grup de profesori, don Alberto rămăsese în Ferrara. Motivele lui erau acum evidente.

– Apoi du-te să-mi aduci scrisorile de la fratele meu. Ştii unde le păstrez.

Şi-a dezlegat de la cingătoare cheia de la scrin şi mi-a dat-o.

– Întotdeauna a crezut că mă voi simţi mai bine dacă ştiu unde se află scrisorile lui; uneori mă întrebam dacă nu cumva vrea ca eu să le

citesc, deşi nu am făcut-o niciodată.

Când m-am întors cu caseta din piele, atât de subţire, încât nici nu se observa ascunsă sub fundul fals al biroului decât dacă ştiai că e acolo, don Alberto stătea în faţa madonnei ca un iepure surprins de o lumină puternică. Epistola de la don Francesco zăcea pe masă, aruncată printre cărţile de *cacho* şi movile de monede mici. Ori de câte ori se uita spre ea, madonna atrăgea şi privirea lui don Alberto în aceeaşi direcţie, spre numele parcă înscris pe o condamnare.

– Ah, Violante, muţumesc, a zis ea când i-am înmânat mapa şi a făcut un adevărat spectacol din deschiderea ei. M-am gândit că ai vrea să ştii, don Alberto, că am veşti excelente de la fratele meu.

A scos un pergament şi l-a fluturat în direcţia lui. Monograma lui Cesare şi semnătura lui personală erau la vedere. Data scrisorii nu se vedea. Don Alberto a clătinat din cap, a înghiţit în sec cu zgomot şi mi s-a părut că faţa îi capătă o nuanţă de verde. Încercarea de a zâmbi a eşuat.

– Da, a continuat madonna. Îmi scrie că el crede că acuzaţiile ce i se aduc vor fi retrase, deoarece nu există nicio dovadă, şi că regele Ferdinand îl va elibera. Zice, a adăugat ea, crezând că, dacă o spune cu voce tare, va deveni realitate, că speră să-şi petreacă sărbătorile de Crăciun cu familia lui în Ferrara. El acordă o importanţă deosebită familiei, don Alberto, şi celor care ne slujesc şi ne sunt loiali.

– Sunt onorat dacă-l pot sluji pe nobilul vostru frate, duchesa.

– Chiar eşti, don Alberto? Crezi că eşti cel mai potrivit pentru a-i da un exemplu lui don Girolamo? Oare va mai aproba fratele meu să continui să ai grijă de el data viitoare când îşi va vedea fiul?

Don Girolamo, m-am gândit eu, copilul meu, făcut din două rânduri de vise foarte diferite.

– Chiar voi i-aţi ales tutorii, madonna. Era foarte clar că don Alberto credea că se poate refugia în spatele unei măşti de indignare îndreptăţită.

– Da, a zis donna Lucrezia, cu un glas care-ţi dădea de înţeles că ar fi putut grava un model pe lama unei săbii, şi te-am ales pe tine. Dacă te-am favorizat şi dacă verişorul tău e căsătorit acum cu verişoara mea nu înseamnă că ai dreptul să te amesteci în treburile mele.

– Madonna, eu...

– Nu mă întrerupe, don Alberto! Şi dacă-ţi apreciezi cât de cât capul ăla destul de plăcut pe care-l ai pe umeri, foloseşte-te de creierul pe care ţi l-a pus Dumnezeu înăuntru pentru a te hotărî pe ce parte îţi place să ungi pâinea cu unt. M-am făcut înţeleasă?

El a înclinat capul, într-un fel de plecăciune.

– Bine. Atunci, îţi sugerez să te întorci în Carpi cât mai grabnic şi să ai grijă de nepotul meu sau va trebui să discut despre viitorul lui cu fratele meu. Şi cu soţul meu, desigur.

Don Alberto s-a înclinat iar şi a ieşit nesigur din cameră, mergând cu spatele.

– Vin! mi-a zis madonna. Toarnă-ţi şi tu o cupă. Bănuiesc că nu ţi-a fost prea uşor. Totuşi, a continuat ea înainte să-i pot răspunde, poate am împuşcat doi iepuri deodată şi se va duce la Giulio şi la Ferrante şi-i va avertiza că au fost descoperiţi. Aş prefera să nu-l trag pe Alfonso în toată povestea.

M-am gândit că ar fi bine să nu şi m-am rugat ca Giulio şi Ferrante să îl asculte pe don Alberto, dacă nu vruseseră să mă aculte pe mine. Ne-am băut vinul în tăcere pentru scurtă vreme, apoi ea a dat drumul unui oftat puternic.

– Of, Doamne, ce dor îmi e de el!

– Cu siguranţă se va întoarce în curând, madonna. S-a dus doar până la Veneţia.

Şi oricum îl ai pe don Francesco, am adăugat eu în tăcere.

– De Cesare, Violante. Ce mi-aş dori să fie numai la Veneţia! Jur pe Dumnezeu că tot ce i-am spus lui don Alberto e adevărat. Ştii, dacă nu te-aş fi avut pe tine să vorbim, cred că aş fi înnebunit de grijă.

– Mă onoraţi, madonna.

– Nu, nu. Doar că... ne uneşte aceeaşi grijă.

M-am gândit la Gideon, la invitaţia lui şi la invitaţiile lui Cesare, la ochelarii sparţi ai fratelui meu strălucind prin noroi şi la un scaun făcut bucăţi pe scările din piatră. Inimia îmi bubuia în piept ca o creatură înnebunită în captivitate şi nu mă lăsa să vorbesc, dar madonna părea mulţumită de tăcerea mea.

– Când eram copii, bineînţeles că nu am locuit împreună. Eu eram cu mătuşa Adriana, după cum ştii, iar băieţii aveau propria lor casă, la cardinalul Vera. Dar ne petrecem cele mai călduroase săptămâni de vară împreună, la ferma mamei de la Caprarola. Într-un an s-a născut un viţel cu două capete şi şase picioare. Surprinzător, nici el, nici mama lui nu au murit imediat, aşa că bărbatul care avea grijă de fermă pur şi simplu l-a părăsit.

Raţiunea mă îndemna să mă întreb de ce începuse să-mi povestească toate acestea, dar instinctul îmi spunea să tac şi să ascult.

– Se afla pe un câmp de lângă casă la început, iar Juan obişnuia să arunce cu pietre în el, aşa că văcarul l-a mutat într-un staul, la o distanţă destul de mare de sat. Era mai bine aşa, pentru că neliniştea oamenii, şase fiind numărul diavolului. Dădeau vina pe furtunile puternice din vara aceea, iar când, ca în fiecare an, a venit tinichigiul evreu, oamenii l-au bătut cu pietre pe strada principală şi au refuzat să mai cumpere de la el.

Am crezut că poate uitase de mine, dar a zis cu un zâmbet răutăcios:

– Cesare a încercat să-i oprească. Zicea că el nu crede că diavolul poate alege un tinichigiu evreu ca să-l reprezinte, deoarece s-ar fi apropiat prea mult de Dumnezeu, care alesese un tâmplar evreu. El era de părere că diavolul ar fi fost mai original. Desigur că nimeni nu a priceput gluma şi o vreme a părut că vor începe să arunce cu pietre şi în el. Ca omul care e mâna dreaptă a diavolului, cariera lui a început devreme, înţelegi?

– Câţi ani aveaţi pe atunci? m-am aventurat eu.

– Să mă gândesc... el trebuie să fi avut doisprezece, deoarece a fost penultima vară înainte să plece la Perugia. Aşa că eu aveam şapte.

– Şi ce s-a întâmplat cu viţelul?

– A murit în cele din urmă. Văcarul a devenit tot mai convins că începuse să se separe în doi viţei. Aşa că într-o zi a hotărât să-l taie în două. Ne-am dus să ne uităm. Adică lui Cesare şi lui Juan li s-a permis să se ducă. Mie şi lui Gioffre nu ne-au dat voie, dar l-am convins pe

Cesare să mă scoată din casă în timpul siestei, când mama şi doica mea dormeau. Făceam asta tot timpul; ieşeam pe o fereastră şi coboram pe scările din logie.

Unde era ea acum, m-am întrebat, fata gălăgioasă, cu tălpile goale, care se căţăra pe ferestre pentru a se aventura afară cu fraţii ei, cu fustele suflecate până la genunchii slăbănogi şi cu seminţe de iarbă în păr? Dacă aş fi dat la o parte straturile de splendoare şi de costume elegante, praful alb de plumb şi carminul, cicatricile din inima ei şi ridurile de pe faţă care o făceau să arate mai în vârstă decât cei douăzeci şi cinci de ani, oare aş mai fi găsit-o acolo pe fetiţa aceea?

– Era destulă lume, dar ne-au recunoscut şi ne-au lăsat să mergem în faţă, deşi îţi spun că m-au întâmpinat nişte priviri dezaprobatoare. Cred că le erau destinate băieţilor, pentru că mă luaseră cu ei, dar Juan i-ar fi dezarmat cu zâmbetul său şi cumva Cesare reuşea mereu să alunge privirea oamenilor, de parcă ar fi avut scuturi în jurul lui. Viţelul era prins într-un ham legat de acoperişul staulului. Mugea cu o singură gură, iar o pereche de ochi era larg deschisă şi i se mişcau. Celălalt cap nu crescuse cum trebuia. Ochii erau albaştri şi ceţoşi. Arăta mai degrabă ca o umflătură mare, complicată. Văcarul avea un ciocănel cu care să-l ameţească pe viţel. Juan a încercat să i se opună, să-i zică să nu-l folosească. La început am fost de acord cu el, dar Cesare a zis două lucruri. Primul: ciocanul arăta felul cum gândeşte văcarul. Dacă el credea că animalul trebuie ameţit înainte să înceapă separarea, atunci, ştia că va suferi şi că probabil va muri. Apoi mi-a zis să privesc în ochii viţelului şi, dacă mă uit bine, o să văd tot ce am nevoie să văd. Am înţeles în cele din urmă ce voia să spună, recent, de când a fost trimis în Spania.

Noi nu suntem ca viţelul din Caprarola. Noi nu vom muri.

– Este unul dintre indiciile pe care mi le-a lăsat. Toată viaţa mea.

Eram sigură acum că uitase că sunt acolo şi că vorbea singură, scoţând la lumină ceva ce lăsase neexaminat multă vreme.

– Simt că aveam deja gânduri atunci când m-am născut, gânduri pe care chiar el le-a pus acolo, pe care le lăsase în pântece ca să le găsesc eu.

Mama ei credea că e un copil vrăjit de zâne. Un *dybbuk.* Ca mine.

Întrevederea madonnei cu don Alberto parcă şi-a atins scopul. El s-a întors în Carpi în ziua următoare. Totuşi, ducele s-a întors pe neaşteptate de la Veneţia sâmbăta, dar părea relaxat şi a plecat iar duminică de dimineaţă la târgul anual de la Lanciano. Îi plăceau sezonul târgurilor şi scuzele pe care i le oferea pentru a merge la târfe, a bea şi a se lua la harţă prin taverne.

În zarva plecării lui, mi-a fost foarte uşor să mă furişez ca să-mi ţin făgăduiala faţă de Gideon, care m-a aşteptat la Porta Mare, prin care ultima dată trecusem cu Angela, în drumul spre Medelana. O ceartă îngrozitoare izbucnise între un căruţaş care ducea o încărcătură de materiale de construcţii şi un bărbat care stătea în faţa unei roţi de caşcaval rupte, ce zăcea în mijlocul drumului. Era una din roţile acelea uriaşe de brânză sărată care se fac în Parma, aproape la fel de tari ca marmura. Ferrante glumea spunând că o aşchie din ea ar putea fi o armă perfectă pentru crimă, fiindcă şoarecii ar putea să înfuleze dovezile. O mulţime destul de numeroasă se adunase pentru a-l susţine pe unul sau pe celălalt. Uitându-mă după Gideon, am observat un ştrengar întreprinzător, care a luat o mână de legături pentru

schele din spatele căruţei şi m-am întrebat cât va cere pe ele ca să le vândă înapoi zidarilor ducelui a doua zi.

Gideon, fiind înalt, era uşor de observat. Purta o pălărie moale, cu boruri largi, care se bălăbănea pe deasupra gloatei în timp ce-şi croia drum spre mine. În bentiţa de la pălărie erau înfipte o mulţime de pene micuţe, multicolore, ceea ce îmi amintea de tablourile pe care le văzusem cu băştinaşii din Noua Spanie sau aşa mi se pare acum? Undiţele îi erau aruncate peste umăr, dar părea să tot uite unde ne aflam, aşa că agăţa neîncetat hainele oamenilor sau pulpele acestora, iar înaintarea lui era însoţită de un cor de strigăte indignate. Când a ajuns la mine, aproape că râdeam cu lacrimi.

– Un adevărat circ! a zis el în loc de salut, folosind coşul voluminos pe care-l căra ca să pocnească un copilaş pe punctul de a-mi tăia punga.

A ratat lovitura, iar ţâncul a fugit să-şi încerce norocul în altă parte.

– Mereu e aşa aici, jos.

– Mi-ar fi plăcut să te duc la miazănoapte de oraş. Se pescuieşte mai bine acolo, dar e pământul ducelui. Mă tem că va trebui să mergem ceva mai mult.

M-a prins de cot şi m-a călăuzit pe lângă oamenii care se certau şi pe lângă caşcavalul rupt, prin poartă şi spre docul public, cu larma clopotelor şi a vocilor care strigau, cu velele ce fluturau pe catarge şi clinchetul monedelor azvârlite pe mesele toptangiilor şi ale celor care strângeau birurile. Aerul mirosea a peşte şi gudron. Pescăruşii ţipau deasupra capetelor noastre şi, privind spre ei, am simţit dintr-odată imensitatea cerului, cum se întindea de acolo, peste Carpi şi Nepi, peste Nettuno şi Roma, până în Spania şi Ierusalim şi peste Lumea

Nouă şi regatul preotului Ioan. Cuprindea tot ce cunoşteam şi tot ce urma să cunosc. Parcă se legăna, ca un acoperiş din pânză mişcat de vânt, dar probabil că mi se părea doar mie, căci Gideon m-a strâns şi mai tare de cot şi m-a întrebat dacă mă simt bine.

– Mulţimea, am zis eu, şi e cam cald.

– Perfect pentru peşti. Nu e vânt, iar vremea caldă scoate musculiţele la suprafaţă în această perioadă a anului.

Am râs.

– Dacă ai vorbi în turcă ar fi acelaşi lucru pentru mine.

– Ignoranţa ta mă uimeşte. Tatăl tău nu s-a gândit să te educe?

– Sunt fată de oraş, Gideon. Am crescut la Roma.

– Roma are un râu, nu-i aşa?

– Nu unul din care ţi-ai dori să mănânci peşte.

– Ei bine, Mantova e un orăşel cu o mulţime de lacuri împrejur.

– Aşadar, ai curtat toate fetele pe malul râurilor? l-am necăjit eu.

– Cel mai mult pe bărci, a răspuns şi mi-a fost imposibil să ştiu dacă vorbeşte serios sau nu.

Trecând pe lângă debarcaderul privat al ducelui, părăsit acum, că el plecase cu bucentaurul la Veneţia, am văzut toate frânghiile pentru amarare încolăcite grijuliu, iar stindardul Este atârnând bleg de pe stâlpul său în aerul umed, şi Gideon a zis:

– Povesteşte-mi despre Giulio d'Este.

– De ce?

– A trimis după mine. Zice că a văzut medalia pe care am făcut-o pentru ducesă şi ar vrea să îmi încredinţeze o lucrare.

– Deci de-asta mă aflu eu aici!

Mi-am răsucit braţul, m-am eliberat din strânsoare şi am păşit pe mal pentru a mări distanţa dintre noi. Nu a făcut nicio mişcare să se apropie iar, doar şi-a ridicat puţin glasul, aşa că suna ca un biet acto, care încearcă să se facă auzit până în spatele unei încăperi mari.

– Gândeşte-te un pic înainte să mă priveşti iar de sus, Violante! Când te-am invitat la pescuit cu mine, încă nu văzuse nimeni medaliile finisate, nici măcar ducesa. Toate astea s-au întâmplat ieri.

Desigur. Ce mă apucase? Îmi zburase mintea în Carpi, odată cu fiul meu? Sau umbla razna după iubitul de odinioară?

– Aici. Aici e un loc bun.

S-a oprit unde râul începuse să se îngusteze şi era umbrit de sălcii cu frunze noi, toate cu coaja albă, ca un verde argintiu reflectându-se pe suprafaţa apei. A pus coşul jos şi a lăsat undiţele lângă el, pe o bancă gri argintiu, curbată de parcă fusese cojită de unghia unui uriaş, iar eu am început să hoinăresc pe creasta plină de iarbă aflată puţin mai sus, întrebându-mă dacă petele de iarbă şi de nămol din râu mi se vor curăţa greu de pe fustă. Purtam mătase, vremea fiind prea caldă pentru o rochie din lână şi, deşi nu era chiar cea mai bună, îmi plăceau albastrul ei intens şi broderiile *mille fiori*, pe care le făcusem chiar eu. Purtându-se exact ca un păstor dintr-o eglogă, Gideon a scos o pătură

din coş şi mi-a întins-o la picioare.

– Stai jos, mi-a zis scotocind prin fundul coşului, scoţând mai întâi nişte cutiuţe misterioase, apoi atât de multă mâncare cât să hrănească un întreg echipaj de pe un vas de pescuit.

Cornuri albe, brânză proaspătă, fructe şi salată urmau una după alta pe pătură, de parcă ar fi început să golească cornul abundenţei.

– Nu am ştiut ce-ţi place, a zis, aşa că am adus de toate.

– Văd.

Am încercat să sune apreciativ, dar m-am simţit vinovată. O asemenea risipă probabil că-l costase mult mai mult decât îşi permitea, chiar şi cu promisiunea unei lucrări de la Giulio.

– Cu toate acestea, trebuie să munceşti ca să-ţi câştigi mâncarea.

Lăsându-se pe vine, a deschis una dintre cutiuţe şi a scos o biluţă ca o alică din plumb. Din alta a scos un cârlig micuţ, cu o pană asemănătoare celor pe care le avea la pălărie. Pe acestea le-a încercat pe unul dintre fire, apoi a repetat acţiunea şi cu celălalt. După aceea, păşind pe marginea apei, mi-a spus să privesc cu atenţie în timp ce-mi arată cum se aruncă.

– Mai întâi, priveşti în spate. Nu e nimic mai prostesc decât un pescar, fie el şi femeie, căruia să i se fi prins firul prin vreun pom. Apoi trebuie să te gândeşti la undiţă ca la un arc. Pui pe ea greutatea firului, apoi o eliberezi spre apă.

Am încercat să mă uit în timp ce îmi explica, fiind atentă la unghiul undiţei când o arunca în spate, apoi la cât de dreaptă trebuia să stea şi

la alte o mie de detalii tehnice, dar tot ce voiau să accepte simţurile mele refractare era doar el, silueta lui lăbărţată, învăluită într-un halou trasat de strălucirea râului, la graţia neaşteptată a mişcărilor lui, la expresia concentrată a chipului, la încântarea ridicolă, mândră ori de câte ori prindea un peşte, oricât de mic ar fi fost. Aşa că m-am dovedit o elevă slabă. Firul mi s-a încurcat, nu aruncam destul de departe şi, când am crezut că am prins ceva, s-a dovedit a fi doar o cizmă veche.

– Nu ne e de mare folos, a observat Gideon, doar dacă îi găsim perechea.

Dar eu eram deja prea îmbujorată, încinsă şi mult prea enervată ca să-i mai apreciez umorul. Azvârlind undiţa pe mal, m-am urcat înapoi ca să stau pe pătură şi să bombăn. Corsetul mă irita, iar pielea capului mă mânca pe sub bonetă de la sudoare. Privind râul ce îşi croia leneş drumul sinuos printre maluri, peştii argintii care săreau după libelulele turcoaz, arcurile largi, joase, rapide pe care le descriau rândunicile, mi-am dorit să înot, să fiu parte din natura nepăsătoare, cu nevoile ei atât de simple. Măcar aş fi putut să-mi dau jos boneta, să mă descalţ de ciorapi şi de pantofi şi să-mi răcoresc picioarele în apă. Crezând că Gideon e absorbit de pescuit, am fost neglijentă, ridicându-mi fustele până la genunchi ca să-mi desfac ciorapii mai uşor. Deodată, o linişte bruscă, un sentiment de respiraţie ţinută m-au făcut să mă uit în sus şi să-mi dau seama că el mă priveşte. În ciuda pulpelor goale şi a părului despletit, m-am simţit şi mai încinsă, trupul meu luptându-se să se elibereze de constrângeri.

Gideon a pus undiţa jos şi s-a urcat spre mine, pe mal. Îşi dăduse pieptarul jos. Cămaşa îi era atât de roasă, că îi vedeam foarte clar prin ea forma sfârcurilor şi smocul de păr de pe piept. Un pandantiv din aur îi atârna pe un lanţ ce îi ieşise peste guler în timp ce urca. M-am

gândit că ar trebui să mă acopăr, dar mâinile îmi erau prea grele ca să le pot ridica în căldura înăbuşitoare. Când a îngenuncheat în faţa mea, chipul lui încadrat de bucle negre părea al unui înger lovit, dar trupurile bărbaţilor nu sunt subtile, iar dorinţa i se arăta cu tot ce avea ea mai omenesc. Aplecându-se înainte, mi-a mângâiat genunchiul cu vârful degetelor, apoi m-a apucat de tivul fustei şi mi-a tras-o în jos, până la glezne.

– Nu ştii niciodată, a zis el, cine trece pe aici.

M-am simţit murdară şi ruşinată şi mi s-a părut că surprind imaginea lui Cesare râzând de mine, în castelul său din Spania. Tu m-ai făcut aşa, a izbucnit inima mea, ştiind în acelaşi moment că el mi-ar fi răspuns că noi înşine ne facem aşa cum suntem.

– E prea cald.

Gideon a avut politeţea să nu-mi ia în seamă scuzele jalnice.

– Hai să mâncăm, a zis el, înainte să se facă şi mai cald.

A îngenuncheat pe pătură, şi-a suflecat mânecile şi mi-a dat un codru de pâine cu brânză şi măsline.

– Nu e elegantă ca masa ducelui, mă tem.

Îi tremura mâna.

Când am terminat de mâncat, ne-am întins unul lângă celălalt pe pătura plină de firimituri, cu ochii închişi, ascultând murmurul râului şi plescăitul peştilor din plasa lui Gideon. Păsările se opriseră din

cântat în căldura după-amiezii, iar debarcaderele din aval erau tăcute. Soarele care sclipea printre ramurile salciei îmi părea roşu prin pleoapele închise. În afară de Gideon, care respira lângă mine, simţeam că pot fi singură în tot universul. După o vreme i-am simţit mâna mângâind-o pe a mea, mai degrabă ca pe o apăsare a aerului decât ca pe una a muşchilor şi oaselor.

– Violante?

– Mmm?

– Cum te cheamă?

Învăluită în sentimentul meu de singurătate, nu vedeam de ce nu i l-aş dezvălui, deoarece într-un fel mi se părea că mi-l spun mie însămi. Dar, când mi-am adus aminte vechiul nume, m-am îndoit dintr-odată că aş fi în stare să îl rostesc.

– Mi-ar plăcea să ştiu, a stăruit el, simţind că şovăi.

– De ce?

– Pentru că Violante e o poreclă crudă. Mă doare să o folosesc.

– E doar o ironie, Gideon.

Dar nu era; la momentul respectiv fusese adevărată, iar inconsecvenţa mea, eşecul meu de a răspunde unei invitaţii la cursele de cai mi se întorseseră împotrivă cu vârf şi îndesat. Nu aveam de gând să mai încalc şi alte promisiuni.

– Esther, am zis. Numele meu este Esther Sarfati.

– Vezi? a zis el strângându-mi palma între degetele lui. N-a fost aşa de

greu, nu?

O schimbare bruscă a luminii m-a făcut să deschid ochii. Gideon se întorsese pe o parte, cu faţa spre mine, cu obrazul sprijinit pe pumnul stâng. Petice de lumină se revărsau în jurul său, fiindu-mi destul de greu să-i văd clar chipul.

– Vrei să te căsătoreşti cu mine, Esther Sarfati? m-a întrebat el.

Am râs de absurditatea întrebării.

– Nu vrei să te căsătoreşti cu mine, Gideon.

Nici măcar nu mi-a trecut prin cap să-i mulţumesc său să-i spun că mă onorează.

– Nu mă cunoşti.

– Ştiu că eşti deşteaptă şi frumoasă şi că prezenţa ta îmi bucură sufletul.

– Ştii că nu am avere şi nici familie.

– Dacă m-ar fi interesat zestrea, m-aş fi dus direct la ducesă.

Într-adevăr, aşa ar fi făcut, m-am gândit, chiorându-mă la el din pricina soarelui. Nu cred că exista în toată Italia un bărbat mai nepăsător la obiceiurile curţii. Probabil că avea nevoie de o femeie ca mine ca să-l protejez de el însuşi.

– Pot să-mi câştig existenţa... şi pentru tine, a continuat el. Nu eşti dintre fetele acelea neserioase, nu?

Am clătinat din cap.

– Nu sunt deloc fată.

Aveam douăzeci de ani pe atunci, dar puteam foarte bine să am şi nouăzeci.

– Măcar fă-mi favoarea de a te gândi la propunerea mea.

– Îţi voi face o favoare şi mai mare şi o voi refuza. Crede-mă, Gideon, nu sunt ce-ţi doreşti.

– Spui toate astea, dar nu-mi dai nicio dovadă. Fără dovezi, cum să mă pot convinge că, dacă mă căsătoresc cu tine, voi face o greşeală enormă? Trăim în epoca ştiinţei, Esther. Cunoştinţele sunt cele care contează. Spune-mi ceva despre tine. Explică-ţi afirmaţiile.

Dacă i-aş fi povestit despre Cesare şi Girolamo, cu siguranţă că şi-ar fi pierdut interesul faţă de mine. Am deschis ochii şi l-am privit, de parcă i-aş fi putut citi pe faţă ce fel de informaţii l-ar fi mulţumit. Un nor a plutit prin spatele capului său. Forma lui mi-a reamintit de sânul unei femei.

– Bine, am zis, uite ceva ce ştiu. Don Cristofor Columb i-a scris odată Isabelei Catolica faptul că, de-a lungul călătoriilor lui, a ajuns la concluzia că pământul are forma unui sân de femeie.

Gideon nu s-a arătat impresionat.

– Nu e deloc un secret şi nici măcar nu e al tău ca să-l spui.

– Te asigur că e un secret. Nu cred că Inchiziţia ar fi de acord să se creadă sau să se răspândească aşa ceva. Şi am aflat dintr-o sursă foarte bună la a descoperi taine. Cum sursa a fost a mea, şi secretul e al meu.

– Într-adevăr, acesta este un argument, deşi nu unul de nerespins.

– Nu aşa sunt toate argumentele? Acum e rândul tău. Ce-mi vei spune despre tine?

S-a ridicat, şi-a desfăcut lanţul de aur de la gât şi mi l-a pus în mână, cu pandantivul încă încălzit, încât am simţit că ţin ceva viu în podul palmei. Era făcut din trei cercuri concentrice, cu un triunghi în mijloc, legate de caractere în care am recunoscut litere evreieşti.

– Iată secretul meu, a zis el pe un ton ce spunea limpede că îmi arată ceva de mare importanţă pentru el.

– Ce este?

Mă simţeam o proastă şi oarecum vinovată că-i servisem una dintre metodele de seducţie drăguţe şi probabil foarte false ale lui Cesare.

– Simbolul cunoaşterii. Al cunoaşterii speciale, acordat doar celor care au urechi să audă şi ochi să vadă.

Şi astfel s-a deschis o încuietoare, o uşă a alunecat şi mi-a deschis calea memoriei, era o amintire despre bărbaţii serioşi care-l vizitau pe tata în casa noastră din Toledo în lunile de dinainte de plecarea sa la Roma. Mi se păruse că-i mai văzusem pe câţiva dintre ei şi aici. Tata nu fusese niciodată foarte strict cu regulile casei, dar, când veneau aceşti bărbaţi, mă alunga întotdeauna din încăperile publice. Parcă îmi aminteam că unul dintre ei venea din Cordoba.

– Are legătură cu Cordobanul?

– Şşş!

Şi-a pus lanţul în jurul gâtului:

– Nicio vorbă despre asta! Poate că ar fi mai bine dacă ai uita că ţi-am arătat simbolul.

– Atunci, de ce mi l-ai arătat?

– Pentru că am crezut... m-am întrebat dacă nu cumva ţi-e cunoscut.

Am clătinat din cap.

– Literele sunt în ebraică, nu-i aşa? Câte femei care citesc în ebraică ştii? Tata era un om luminat, dar avea şi limite.

– Literele în sine contează mai puţin. Important e cum sunt aşezate, ce reprezintă. Arată universul. Literele din mijloc îl numesc pe Cel care nu poate fi numit; de-asta ţin pandantivul ascuns.

– Şi totuşi, mi l-ai dezvăluit mie?

– Vreau să înţelegi că nu sunt numai cine par a fi.

Era ceva ce înţelegeam foarte bine.

– Pentru că nici tu nu eşti, nu prea cred, a continuat el. Dar obiectul – a ridicat pandantivul de pe gât şi l-a îndreptat spre mine – ne învaţă că va veni o vreme când vom putea fi noi înşine. Nu va mai trebui să ne deghizăm ca să ne dăm seama de adevărata noastră putere.

M-am ridicat, dintr-odată speriată.

– Gideon, vorbeşti despre rebeliune? Dacă da, te avertizez că nu pot asculta aşa ceva. Orice ai crede despre poziţia mea, donna Lucrezia a fost bună cu mine. În plus, nu ştiu cum stau lucrurile în Mantova, dar

în Ferrara evreii sunt trataţi cum se cuvine. De ce să tulburi apele?

– Ei bine, Esther, crezi că evreii sunt trataţi cum se cuvine? Chiar şi în propria noastră ţară, în Israel, suntem nişte proscrişi. Trebuie să ne înclinăm în faţa papei creştinilor, pe de o parte, iar pe de cealaltă parte, sultanului. Suntem hăituiţi pretutindeni, înghesuiţi în cele mai vechi şi mai proaste locuinţe, excluşi din slujbele oficiale, învinuiţi pentru toate relele, de la ciumă până la recolte rele.

Şi la viţei schilozi, m-am gândit eu, deşi am păstrat tăcerea şi l-am lăsat să-şi epuizeze argumentele.

– Pentru tine, asta înseamnă că suntem trataţi cum se cuvine? Îţi zic ceva: când vom fi gata în ochii Domnului, iar Mesia va veni, vei vedea nişte schimbări.

– Oh, probabil că voi fi cuprinsă de flăcări, la un loc cu creştinii şi musulmanii.

– Nu fi neserioasă! a zis el blând. Nu m-am exprimat bine. Desigur că ştiu că vorbăria mesianică e caraghioasă. Mesia nu e om, nici chiar un Dumnezeu îmbrăcat în haine de om. Mesia e o stare de suflet, o disponibilitate, o deschidere. Ceea ce ne învaţă Cordobanul este să căutam posibilităţi şi să profităm de ele unde le găsim. Asta îţi dau eu, Esther, o posibilitate.

– Pentru ce? Să mă căsătoresc cu tine şi să fiu o nevastă evreică bună, cu două rânduri de oale şi o *mezuzah* agăţată de fiecare uşă? Sau să mă întorc împotriva ducesei mele? În ciuda păcatelor ei, ea e mama mea întru Hristos, Gideon, şi ea şi familia ei mi-au dat mai mult decât mi-a dat vreodată propria mea familie.

M-am ridicat în genunchi şi am început să strâng în coş rămăşiţele picnicului, zdrobind brânza şi lovind fructele, în loc să-l lovesc pe Gideon, ceea ce îmi doream foarte mult să fac.

– Acum aş vrea să merg acasă.

– Dorinţa ta este poruncă pentru mine, madam, a zis, ridicându-se, sărind în picioare şi apoi făcând o plecăciune adâncă.

– Opreşte-te!

Am încercat să leg coşul, dar nu am putut lăsa capacul în jos. Smucind închizătoarea, nu am reuşit decât să o rup. Am început să tremur de parcă aş fi fost răcită şi m-am întrebat dacă nu cumva făcusem febră. Gideon mi-a luat coşul şi, din câteva mişcări, a pus închizătoarea la loc. Mi-a oferit braţul, dar m-am ridicat fără ajutor şi am pornit spre oraş fără măcar să îl aştept să-şi adune undiţele sau să-şi ia plasa de pescuit. Am mers în linişte până la docurile pustii, am trecut de debarcaderul ducelui, pe lângă pescăruşii ce dormeau pe baba cheiului şi docherii aţipiţi în umbra depozitelor. Gemete şi ţipete mi-au atras atenţia spre o târfă care îşi slujea clientul lângă un trunchi de copac, cu picioarele cu pielea cenuşie, ciupită de vărsat, înfăşurate în jurul taliei lui, cu fesele lui grăsuţe mişcându-se şi tremurând. Mi s-a făcut pielea de găină de la o mie de emoţii, de parcă mi s-ar fi jupuit ca a lui Cesare după baia de gheaţă.

Abia când am ajuns la Porta Mare mi-am dat seama că Gideon nu are niciun peşte şi am rupt tăcerea mormântală care se aşternuse între noi întrebându-l ce s-a întâmplat cu ei.

El a ridicat din umeri.

– A trebuit să-i las. Nu mi-ai dat timp să-i înţep şi să-i adun.

– Ce pierdere!

– Nu cred.

CAPITOLUL 4

FERRARA, CORPUS CHRISTI 1506

Noi nu ne-am ascuns niciodată unul de altul. Iată puterea noastră fără pereche, deoarece amândoi a trebuit să învăţăm să le ascundem adevărul celorlalţi.

L-am mai văzut pe Gideon abia peste câteva luni. Viaţa noastră a continuat destul de liniştită în apartamentele ducelui din Corte, dar acum, când privesc în urmă, văd limpede că rutina noastră calmă era ca suprafaţa liniştită a unei mări ce ascunde curenţi îngrozitori.

Madonna devenise inseparabilă de Ippolito, cu care guverna statul cât ducele era plecat. Un membru frecvent al regenţei lor, chiar dacă puţin credibil, era micul Giovanni, căruia i se permisese să rămână în Ferrara. Mă consolam cu gândul că ducele poate îl credea pe fratele mai mic al madonnei o ameninţare mai măruntă decât fiul lui Cesare. Madonna manifesta un interes deosebit pentru educaţia lui şi credea că el ar fi putut învăţa multe, dacă era zilnic de faţă la diversele activităţi de conducere a ducatului, deşi de obicei el părea foarte

plictisit şi de multe ori întrerupea procedurile aruncând jucăriile pe jos şi întrebând cât mai trebuie să stea acolo. Madonna îi zâmbea răbdătoare. Orice ar fi crezut Ippolito, îşi păstra gândurile pentru el.

Nu numai că el şi donna Lucrezia lucrau împreună, primind emisari, ţinând procese, revizuind sistemul de apărare al oraşului, dar de multe ori şi cinau împreună, râzând de scrisorile ducelui, care povesteau în amănunte siropoase aventurile sale pe Marea Adriatică, cu vreo doi căpitani de vas pe care îi luase din Lanciano, şi plănuiau distracţii pentru Corpus Christi. Angela nu se afla niciodată prea departe de Ippolito acum, că soţul ei era în siguranţă în casa mamei lui din Sassuolo, iar fiica ei era încă la ţară.

La curte eu jucam un rol mărunt, căci nu trebuia decât să-i duc lui Ercole Strozzi scrisorile madonnei pentru şi de la don Francesco. Încă se aştepta să o ascult, atunci când nimeni nu o asculta, vorbind despre planurile de a obţine eliberarea lui Cesare, să citesc şi să aprob apelurile patetice pe care le făcea regelui Ferdinand, bizuindu-se pe o legătură de rudenie despre care toţi, mai puţin cei din familia Borgia, ştiau că e o invenţie. Îi scria chiar şi Papei Iulius, care, fără îndoială, se ruga zilnic ca temniţa să-şi pună amprenta pe sănătatea lui Valentino, iar EL să ajungă cât mai repede în groapă. Se afla deja în închisoare de doi ani şi încă nu se stabilise o dată de judecată pentru crimele de care era acuzat. Nu mai aveam nicio veste despre el de la ultimele scrisori pe care ni le adusese Sancho sau, dacă madonna avea veşti, nu mi le împărtăşea şi mie.

Era, totuşi, destul de meticuloasă în a mă înştiinţa despre progresul fiului meu la Carpi. Se dovedise isteţ de foarte mic, spusese ea, şi deja identifica literele din numele lui, scrise pe o tăbliţă. Don Alberto îi luase un ponei şi îl învăţase să facă sărituri mici fără să cadă. Soţia lui

don Alberto şi doamnele ei erau încântate de el, deşi servitorii nu prea.

– Mi se pare că seamănă mai mult cu Juan decât cu Cesare, a remarcat ea, împreunându-şi sprâncenele într-o încruntare scurtă, îngrijorată.

Sau cu Micul Haim, m-am gândit eu, care obişnuia să o distragă întotdeauna pe Mariam cu dezordinea lui şi cu farsele pe care le improviza şi care implicau creaturi pline de noroi sau insecte mari.

Ferrante venea la curte când şi când şi nu era o companie prea bună. Vittorio al lui parcă se evaporase împreună cu tot ce îi aparţinuse lui Cesare, mai puţin locul pe care îl ocupa în inima surorii lui, ceea ce îl aruncase pe Ferrante într-o iritabilitate febrilă, pe care o recunoşteam prea bine. Presupun că mai avea şi alţi băieţi, dar nu erau ca Vittorio. Părea că se revoltă în tăcere faţă de modul cum îl ignorau toţi pe Giulio, privindu-i pe Ippolito şi pe donna Lucrezia cu o strâmbătură cinică a gurii, care-i desfigura faţa lată şi plăcută, aproape cum asasinii plătiţi de Ippolito îl desfiguraseră pe Giulio. În cele din urmă, a încercat să-i vorbească donnei Lucrezia. Dacă Ippolito nu s-ar fi aflat acolo, dacă ea ar fi putut vorbi liber, rezultatele ar fi fost altele.

Madonna ţinea audienţele zilnice în castel, în Sala Grande. Ea şi Ippolito stăteau pe o estradă, la capătul îndepărtat al încăperii, madonna aşezată pe tronul cu spătar înalt al ducelui, care o făcea să pară mai mică decât era, cu picioarele odihnindu-se pe un scăunel tapiţat cu auriu şi roşu, întrucât nu ajungea cu ele la podea. Notarii lui Ippolito erau în spatele lui, Giovanni şi cele dintre noi care o slujeau pe madonna stăteam pe pernele din faţa tronului, cum stătuse ea când era copil şi participa la audienţele pe care le ţinea tatăl ei. Gărzile erau postate la uşile principale şi la cele mai mici din spatele nostru, care duceau spre încăperea utilizată de înţelepţi pentru a se îmbrăca.

Vremurile fiind atât de nesigure, aveam soldaţi care, la un anumit interval, se postau de-a lungul zidurilor.

În dimineaţa aceea, Ferrante a aşteptat în spatele camerei până când ceilalţi petiţionari au fost ascultaţi. Odată ce încăperea s-a golit, a păşit în faţă, cizmele bubuindu-i pe podele şi creând ecou din pereţii cu fresce şi tavanul boltit. Scoţându-şi pălăria voluminoasă, pe care o folosise ca să rămână anonim, a făcut o plecăciune adâncă. Ippolito s-a mişcat în scaun ca un om care suferă de hemoroizi, dar madonna i-a aruncat lui Ferrante zâmbetul ei cel mai fermecător.

– Frate, a zis ea, îţi urăm bun venit!

Ferrante a păşit pe estradă şi a îngenuncheat ca să-i sărute mâna, dar ea s-a ridicat, l-a ridicat şi pe el de jos şi l-a sărutat pe amândoi obrajii, stând pe vârfuri ca să ajungă la el. El a aruncat o privire în direcţia mea.

– Cum te pot ajuta, Ferrante? l-a întrebat madonna. Mă întristează să te văd simţind că trebuie să îţi aştepţi rândul printre toţi aceşti oameni care se plâng despre capre furate şi gunoiul din oraş. Ştii că te ascult cu bunăvoinţă oricând. Nu-i aşa, cardinale?

Ippolito a scos un sunet care nu însemna nimic, pe care l-am interpretat drept aprobare. Ferrante nici măcar nu s-a uitat la el.

– Vin aici din partea lui Giulio, a început el.

– Nu a putut veni el în persoană? E bolnav iar?

Înainte să plece, ducele îi arătase clar lui Giulio că e liber să vină şi să plece când doreşte. Ducele Alfonso spusese răspicat că nu acordă nicio importanţă zvonurilor despre comploturile împotriva lui. Avea

încredere în fraţii săi aşa cum se cuvine. Sporirea numărului gărzilor era o precauţie normală pe perioada absenţei sale.

– Nu vrea să-şi părăsească palatul, madonna. Preferă să-şi petreacă timpul cu caii sau printre plantele lui decât la această curte, unde se teme că oamenii îl vor privi. Mă tem că mândria lui se vindecă mai încet decât trupul.

– Bietul Giulio!

– I-ai uşura mult suferinţa, dacă l-ai vizita, soră!

– Putem pleca? E plictisitor aici, a zis Giovanni.

Întotdeauna fusese un copil insensibil, căruia îi lipsea flerul pentru stările adulţilor, pe care se pare că cei mai mulţi dintre copii şi-l dezvoltă pentru a putea supravieţui. I-am făcut semn să tacă şi am încercat să-i distrag atenţia cu un mic cavaler din lemn călare, pe care-l adusese cu el.

Privirea madonnei a licărit nesigură în direcţia lui Ippolito.

– Da... da, trebuie să-l vizitez curând.

– Se simte foarte mâhnit că s-a făcut atât de puţin pentru el. La fel ca mine şi Sigismondo, el are doar casa şi pensia lăsate de tata, iar acum nu mai are alte mijloace de a-şi creşte venitul de pe urma războiului sau a unei căsătorii avantajoase.

– Nici Sigismondo, a răspuns Ippolito.

– Cu tot respectul, Excelenţă, cazul lui e oarecum diferit. El nu are nicio obligaţie să menţină aceleaşi standarde gospodăreşti ca Giulio.

Nevoile lui sunt simple, ca şi el, dacă doreşti. Poate... vreun venit parohial sau două? Fratele nostru simte că ar putea foarte bine să depună jurămintele sfinte. E un om evlavios după cum ştiţi, iar dragostea lui pentru muzică îi va fi de folos, dacă se va dedica Bisericii. Cu un venit corespunzător, poate deveni chiar un ocrotitor al muzicii sfinte.

– Aştepţi să-mi împart traiul cu el?

– Unii ar spune că s-ar cam face dreptate cu asta. Alţii ar zice că slujitorii lui Hristos pe pământ au datoria de a-L depăşi în bunătate.

– Vorbeşti înţelept, Ferrante, a comentat madonna. Îi voi scrie soţului meu.

– Cu respect, duchesa, a zis Ippolito, dar vei descoperi că e de aceeaşi părere cu mine. Eu şi don Giulio ne-am rezolvat neînţelegerile. Mi-am cerut scuze pentru purtarea nechibzuită şi prea puţin frăţească. Don Giulio e bine îngrijit. Şi, dacă nu va mai putea lupta iar, nu există nimic care să-l împiedice să se căsătorească. Un bărbat nu are nevoie de ochi pentru a avea moştenitori. Fac pariu că, în unele cazuri, e mai bine să fie orb.

Madonna a răspuns glumei lui Ippolito cu un zâmbet vag.

– Dacă aceasta e opinia ta, cardinale, mă tem că nu pot face mai mult. Ferrante, te rog spune-i lui Giulio că... sufăr pentru el.

– Şi fiica lui, madonna? Poate măcar să o vadă?

– Mă tem că hotărârea îi aparţine lui don Alessandro Pio, frate, deoarece el este acum tutorele ei legal. Donna Angela... donna Angela se teme de efectele pe care le-ar avea rănile tatălui asupra sănătăţii

copilului. Îmi pare rău.

Ferrante a devenit foarte palid, iar pistruii răspândiţi pe nas au căpătat o culoare albăstruie. S-a uitat la noi toţi, aşa de fumos aşezaţi pe estradă, cu un dispreţ care m-a făcut să roşesc, apoi a făcut o plecăciune şi a ieşit maiestuos.

– Nu-mi întoarce spatele! a strigat Ippolito după el, dar a părut că nu-l aude.

– Ce păcat! a şoptit Giovanni. Speram că se vor certa.

– Încă e posibil, a şoptit una dintre fete.

Ea însăşi parcă abia ar fi ieşit din copilărie.

Cum s-au închis uşile, donna Lucrezia s-a întors spre Ippolito.

– Tot ce ai spus probabil că a fost calculat să înrăutăţească lucrurile. Asta ţi-a fost intenţia? Dacă da, mă îndoiesc că Alfonso va fi foarte impresionat.

– Crezi că nu? Ştie la fel de bine ca mine că cei doi s-au cuplat pentru a pune ceva la cale. Cu cât sunt daţi la o parte mai repede, cu atât mai bine.

Obrajii îmi ardeau. Mi-am făcut de lucru cu Giovanni şi am sperat să nu observe Ippolito.

– Nu crezi că cea mai bună cale de a-i câştiga de partea ta ar fi să faci ceva pentru Giulio? a zis madonna. Ce zici de arhiepiscopatul de aici? Ar fi un gest frumos.

Ippolito s-a uitat la creştetul lui Giovanni.

– Cât timp eşti ducesă aici, mă îndoiesc că Sfântul Părinte va asculta vreo rugăminte din partea acestei familii.

– E o ameninţare, Alteţă?

– Bineînţeles că nu.

S-au privit o clipă ca doi luptători de box, apoi madonna a zis:

– Ei bine, dacă nu mai avem alte treburi în dimineaţa asta, eu voi călări la Barco să văd în ce stare se află pista pentru curse. Doamnele mele vor vrea să ştie cum să parieze de sărbătoarea Corpus Christi. Tu, Gi'anni?

L-a mângâiat pe cap pe fratele ei, ne-a zâmbit, apoi s-a ridicat, şi-a adunat fustele şi a trecut pe lângă Ippolito prin uşiţa din spatele estradei, ce dădea în camera pentru îmbrăcat.

De cum s-a întors în intimitatea apartamentelor ei, iar Giovanni a fost trimis la profesorul de matematică, şi-a eliberat furia. A început să se plimbe prin cameră, trecându-şi o mână prin păr, încât am crezut că ne vom petrece după-amiaza rearanjându-l, nu călărind spre Barco.

– De ce trebuie să fiu năpăstuită cu fraţi care se ceartă?

A clătinat din cap, a suspinat, a început să bombăne ceva numai pentru ea şi, în cele din urmă, s-a oprit în faţa mea. Trăgându-mă mai departe de celelalte doamne pentru a nu fi auzite, mi-a poruncit să mă duc la Giulio.

– Roagă-l, ba nu, spune-i din partea mea că trebuie să părăsească

oraşul cât mai repede cu putinţă. Ar trebui să se ducă în Mantova. Donna Isabella va avea grijă de el, iar eu voi pune o vorbă bună pe lângă don Francesco.

– E înţelept, madonna? Având în vedere scrisoarea pe care v-am arătat-o?

– Îţi voi vorbi sincer, Violante, deoarece nu are rost să fac altfel. Am abordat chestiunea în corespondenţa mea cu don Francesco, iar el m-a asigurat că nu are nicio intenţie să continue complotul împotriva soţului meu. Crede că mă pune într-o situaţie imposibilă şi zice că a fost motivat doar de gelozie, care, deşi mă flatează, nu e demnă de el. Mi-a dat cuvântul de onoare.

– Îmi daţi un bilet pentru Giulio, madonna?

– Nu cred. Nu trebuie să avem nimic scris, dacă putem evita. Arată-i asta, ca însemn al bunelor mele intenţii.

A scos o perlă mare de pe corset, dar de nuntă de la Giulio, şi mi-a dat-o.

– Mă voi întoarce într-o oră, madonna, înainte să-şi dea cineva seama că lipsesc.

Am ajuns la palatul lui Giulio, unde mi s-a zis că el se află la Templul Graţiilor. Acesta era o casă de vară, pe care o construise la poalele unei cascade în trepte, ce curgea pe toată lungimea grădinii. O fântână cu delfini din bronz, care împroşcau apă, o ascundea de casă din mijlocul unei grădini în stil englezesc. Intrarea, cu stâlpi şi portic din marmură cu vine roz, era îndreptată în direcţia opusă faţă de palat,

dând spre parcul unde Giulio ţinea cerbi, căluţi şi o girafă, într-un fel de colivie uriaşă, din fire de argint. Cunoşteam foarte bine grădina lui Giulio, aşa că am găsit drumul spre templu neînsoţită.

Când mă apropiam de terasă, mi s-a părut că aud un murmur, dar majordomul lui Giulio nu-mi spusese că ar avea alţi vizitatori, aşa că am crezut că e doar o iluzie, de la apa ce plescăia în fântână. Păşind sub portic, l-am strigat. Nu mi-a răspuns, dar cu siguranţă auzeam voci acum şi, urmând firul sunetului de-a lungul atriumului, unde Giulio îşi păstra colecţia de sculpturi clasice, un zgomot ciudat, gutural, li s-a alăturat, ca şi cum cineva ar fi strâns un câine de gât. Am şovăit, apoi am grăbit pasul.

L-am găsit pe Giulio în încăperea lungă şi luminoasă, care ar fi fost sanctuarul, dacă templul său ar fi fost unul adevărat. Era înclinat intenţionat peste „altar". O corcitură cu aspect dur zăcea întinsă pe-o parte, înconjurată de o mulţime de borcane, ligheane şi un pistil cu mojar mare din piatră, ca cele de la spiţeie. Capul câinelui zăcea într-o baltă de vomă uscată, cu ochii larg deschişi şi cu privirea goală, ca pietricelele de sticlă de pe plajă zgâriate de sarea mării. Giulio nu m-a observat imediat, fiind prea absorbit de conversaţia cu Gideon d'Arzenta.

Am înaintat uşor, atentă la amănunte. În afară de câinele mort, mai erau şi alte animale soioase în cuşti împrăştiate pe podea: câini, pisici, porumbei şi o şopârlă mare. Încăperea duhnea a frică, iar băltoacele de urină şi fecale pătau podeaua de marmură. Nimfe cu ochii goi şi satiri supravegheau scena de pe soclurile lor. Graţii atrăgătoare, bucolice, cu trăsături ce semănau cu cele ale Angelei, trândăveau prin păduri şi pe pajiştile de pe malurile râurilor, peste tot pe pereţi şi pe tavan. Am privit spre Gideon, care întindea o linguriţă de pudră albicioasă cu o

spatulă din lemn, înainte să o verse într-un lighean de alabastru, apoi spe Giulio, cu faţa cusută şi zbârcită, cu ochiul drept acoperit cu un plasture din catifea neagră, şi mi s-a făcut rău.

Ar fi trebuit să plec chiar atunci, dar aveam de dus la îndeplinire misiunea donnei Lucrezia. Şi, în plus, lumina ce cădea pe umerii lui Gideon îi punea în păr nişte luciri ispititoare, negre-albăstrui.

– Bună ziua, domnilor! am zis ridicându-mi vocea pentru a mă asigura că mă aud peste mieunături, cotcodăceli şi bătăi din aripi.

Amândoi s-au uitat repede în sus, vinovaţi ca nişte băieţei prinşi punând la cale vreo farsă.

– Violante? a zis Giulio pe un ton neîncrezător.

– Madonna...

Gideon s-a înclinat potrivit etichetei, ceea ce mi s-a părut o ironie.

– Cărui motiv îi datorăm această plăcere? a întrebat Giulio.

Înţelegând aluzia din duritatea vocii lui, nu am mai pierdut timp cu amabilităţi.

– Putem vorbi între patru ochi?

– Nu am nimic de ascuns faţă de ser d'Arzenta, a răspuns el, de parcă ar fi ştiut că am ceva de ascuns.

– Stăpâna mea m-a însărcinat să vă transmit un mesaj.

– Continuă.

– Zice că ar trebui să plecaţi din Ferrara. Vă sugerează să mergeţi la sora din Mantova.

– De ce? Crede că o schimbare de aer îmi va readuce vederea?

– Giulio, pot să-ţi vorbesc deschis?

Am aruncat o privire spre Gideon, care îşi făcea de lucru cu prafurile de parcă nici nu asculta vreo vorbă din ce spuneam.

– Aşa am zis.

– Prea bine. Ferrante a venit în audienţă la madonna în dimineaţa asta. Ippolito era acolo, ca de obicei. Ferrante a venit să ceară să se facă mai mult pentru tine. Ippolito nici n-a vrut să audă. El a zis... ei bine, a zis că el crede că tu şi Ferrante puneţi ceva la cale şi trebuie să vă înlăture.

Gideon a scăpat un borcan şi un câine din cuşti a lătrat frenetic. Un lichid vâscos, violet sfârâia printre cioburile de sticlă albastră, de parcă podeaua de marmură începuse să se dizolve ca sarea. Giulio a râs.

– Dacă e atât de preocupată de mine, de ce nu a venit ea însăşi?

– Ştii bine că nu poate fi văzută acţionând împotriva soţului ei.

– În afară de faptul că se culcă cu cumnatul lui, vrei să zici?

– Sunt sigură că nu ştiu despre ce vorbeşti.

– Oh, Violante, mai lasă-mă cu morala ta! Nu ţi se potriveşte. Ai fost solia ei tot timpul.

Aproape că auzeam vocea Angelei, râsul ei ca un clinchet, insinuant, când bârfea despre mine, cu capul lângă perna lui, sau ciripind peste

umăr în timp ce servitoarea îi lega corsetul şi el se plimba pe lângă uşă. Dacă ar fi putut, nu ar fi arătat vreun semn. Un chip de bărbat nu se citeşte aşa de uşor, dacă ochii nu au nicio expresie.

– Scrisorile pe care le duc au legătură cu campania pe care o desfăşoară madonna pentru a obţine eliberarea ducelui Valentino. Don Francesco o susţine.

– Don Francesco e la fel de nerăbdător ca noi, ceilalţi, ca ducele să nu mai calce pe ţărmurile Italiei niciodată. Drăguţa mea, fostul tău amant o să atârne în ştreang. Obişnuieşte-te cu gândul.

Pentru o clipă care mi s-a părut cât o viaţă, scena din jurul meu a împrumutat ceva din încremenirea frescelor de pe pereţi. Cuştile cu animale, câinele mort care zăcea în propria vomă, rânjetul lui Giulio ce părea doar o altă cicatrice pe faţa lui desfigurată, Gideon în genunchi, cu o perie în mână, curăţând cioburile de sticlă, toţi păream nişte personaje dintr-un basm, loviţi de o vrajă neaşteptată.

Apoi Gideon a vorbit:

– Scuzaţi-mă, a zis, voi merge să arunc astea.

A fluturat făraşul plin cu cioburi şi a fugit. Ne-am uitat la spatele lui, eu şi Giulio, până când a dispărut prin uşă.

– Am făcut ceva, nu? Ce am făcut? a zis Giulio, părând lovit, aşa cum obişnuia atunci când Angela se certa cu el şi venea la mine, neputând înţelege ce făcuse să o supere.

Tonul lui m-a jignit.

– De vreme ce vorbim deschis, îţi voi spune. M-a cerut în căsătorie

acum câteva săptămâni. Am încercat să-l previn că nu ştie nimic despre mine. Ei bine, presupun că acum a aflat.

– Luaseşi în considerare propunerea lui?

– Nu, bineînţeles că nu. E evreu şi bijutier. Nu e un soţ tocmai potrivit pentru mine.

– Aunci, nu am făcut niciun rău.

– Nu. Giulio?

– Da?

– Te rog, du-te la Mantova. Chiar dacă Ippolito e puternic, ţi-a dovedit cât de periculos poate fi pentru tine.

– O să mă gândesc. Acum trebuie să merg şi să-l recuperez pe ser d'Arzenta. Mai avem mult de lucru.

– Desigur.

M-am mai uitat o dată la câinele mort şi la animalele din cuşti şi am hotărât că nu doream să aflu în ce se implicaseră.

L-am văzut pe Gideon când am plecat, o siluetă neclară pe partea cealaltă a fântânii, cu soarele apunându-i în spate. Mi s-a părut că m-a văzut, aşa că am luat-o pe alt drum spre porţile palatului, de-a lungul aleii de chiparoşi şi pe lângă micul amfiteatru unde odinioară Giulio pusese în scenă desfătări pentru serile de vară.

Peste două zile mai târziu, prima victimă a fost trasă la fund de

curenţii puternici de sub marea noastră calmă. Un servitor de-ai lui Giulio, un bărbat pe care nu-l cunoşteam, dar despre care se spunea că lucrează la bucătărie, unde apără mâncarea de muşte, a fost arestat pe Via San Romano, în timp ce ducea un coş cu pisici fără stăpân. La început, am fost nedumeriţi, deoarece nu am văzut niciun motiv pentru care să prinzi pisici, putea fi o crimă. Apoi au sosit veşti cum că, în momentul când i s-a arătat *strappado* [43] , a mărturisit că don Giulio vrea pisicile pentru experimentele lui. Experimente? îl întrebase inchizitorul. Cu otrăvuri, răspunsese bărbatul. L-au aruncat în temniţele castelului. Cel puţin, m-am gândit eu, dacă avea puterea să se ridice până la gratiile de la ferestre, ar fi putut privi la cursele de bărci ce urmau să aibă loc în şanţ de Corpus Christi.

Totuşi, nu s-au ţinut curse de bărci, ci doar obişnuitele curse de cai din Barco, cam vetuste, în tribuna ducală fiind doar madonna, Ippolito şi Giovanni. Cel puţin acesta din urmă părea să se distreze, pariind împotriva maestrului său de călărie cu monedele vechi şi mărgelele dintr-o cutie pe care i-o dăduse madonna. Speram că don Alberto îl va aduce pe Girolamo în oraş pentru festival, dar madonna l-a sfătuit să nu vină, având în vedere vremurile nesigure. Mi-am spus că grija ei e bine-venită. Mi-am zis că, văzându-l, nu voi face decât să-mi redeschid rana din suflet şi m-am gândit la donna Dorotea şi m-am întrebat cât de des se gândeşte ea la Camilla. Nici Camilla nu a venit la curse, deoarece fusese lăsată în grija călugăriţelor de la Corpus Domini.

Singura bucurie pe parcursul festivităţilor a fost generată de Sigismondo, care într-un rar moment de luciditate şi-a amintit că i se spusese că, dacă se va culca cu o virgină, se va vindeca de sifilis. Nefiind un bărbat care să umble cu jumătăţi de măsură, a fost prins încercând să pătrundă în mânăstirea Corpus Domini. Era la jumătatea

drumului pe o scară, gol puşcă, când maica stareţă l-a văzut şi a dat alarma. Doctorii lui au venit şi l-au dus înapoi la palat, învelit într-o pătură aspră, cu un sac pe cap. Ca un şobolan de-ai lui, m-am gândit, în timp ce Angela făcea glume despre probabilitatea de a găsi virgine între maici.

La o săptămână după Corpus Christi, oamenii lui Ippolito au arestat doi cavaleri ai lui Ferrante în Romagna. Deşi au fost eliberaţi fără a li se aduce acuzaţii, acţiunea lui Ippolito a avut efectul unui cutremur. Nu s-au prăbuşit clădiri, nu au apărut crăpături pe drumuri, dar totul s-a mişcat uşor, a părut mai întunecat, mai puţin sigur. Noi stăteam în Corte, plimbându-ne uneori în grădina ducelui, deşi se făceau mari schimbări pe-atunci şi nu-mi părea decât o grămadă de movile de pământ, cu beţe înfipte în ele, care promiteau să devină tufişuri de glicină, labirinturi verzi sau covoare de garoafe în anotimpurile ce vor urma. Fonsi se bucura, săpând multe gropi şi împroşcându-şi blana albă cu bulgări de pământ.

Ferrante ne însoţea, ca un bărbat care poartă haina deschisă doar pentru a arăta tuturor că nu are nicio armă înăuntru. Giulio a plecat, în cele din urmă, în Mantova, iar întâmplarea a făcut ca Fidelma să bage de seamă că fratele ei plecase cu el. M-am hotărât că mă simt uşurată în privinţa asta.

Alţi oameni au fost arestaţi sau au dispărut, lăsând în urmă doar ecourile zvonurilor. Unul plănuise să-l otrăvească pe duce la Veneţia, altul să-l înjunghie, luându-l prin surprindere în bordelul lui preferat. Don Giulio, se spunea, complota să-l facă pe don Ferrante duce, pentru că don Ferrante îi promisese o pensie dublă şi ştia doctori în est care-i puteau vindeca ochii lui don Giulio şi-l puteau face chiar mai arătos decât înainte. Ippolito şi donna Lucrezia râdeau de toate astea

în public, de parcă ar fi fost doar una dintre comediile lui ser Niccolo da Correggio, dar cel mai mic scârţâit al podelelor sau zgomotul vreunui oblon în negura nopţii o trezeau pe madonna, iar Angela spunea că Ippolito e ca un urs înfometat pus în lanţuri.

Într-o noapte, auzind-o pe madonna strigând, m-am dus în dormitorul ei şi am o găsit-o stând în capul oaselor, cu lumânarea aprinsă şi inelul lui Cesare strâns în palmă. Fără să mă gândesc la ce fac, m-am aplecat după el. Cu o privire uimită şi dezaprobatoare, ea l-a strâns la piept.

– Madonna, nu trebuie...

– Nu trebuie ce, fato?

– Inelul... nimic nu e chair atât de rău. Gândeşte-te la duce. Gândeşte-te la... fiul tău.

Mă întrebasem adeseori dacă ataşamentul ei faţă de Giovanni are vreo legătură cu separarea ei de Rodrigo şi cu eşecul de a-i oferi un moştenitor ducelui Alfonso.

Pe moment a părut că nu înţelege, apoi a izbucnit în râs. Cu ochii la ea, la faţa ei nemachiată, la părul ce îi ieşea de sub bonetă, mi-am dat seama că am uitat cât de tânără era.

– Credeai că are otravă în el? a întrebat ea. Mă mir că nu te-ai uitat niciodată înăuntru.

– Nu am ştiut să îl deschid, am mărturisit cu o sinceritate nenorocită.

– E unul din cele mai ingenioase dispozitive ale fratelui meu, e adevărat, a recunoscut, dar pe cuvânt că nu conţine nimic periculos.

Doar... Printr-o scamatorie pe care nu am văzut-o prea bine din cauza luminii slabe a lumânărilor, a deschis capacul şi mi-a arătat... asta.

Apropiind lumânarea, m-am uitat înăuntru. Era îmbrăcat în sidef. Împletită în mijloc zăcea o şuviţă de păr mică, murdară, care-şi pierduse culoarea, deşi mai avea atâta cât să-mi dau seama că buclele erau amestecate, unele de un roşu închis, iar celelalte blonde.

– Am făcut-o acum mulţi ani, într-o după-amiază de vară, în locul secret pe care-l aveam printre tufele cu fructe ale mamei. Pasămite Cesare studia la greacă, turnase cu Juan sirop de smochine în vinul de la prânz al profesorului şi amândoi fugiseră în timp ce bietul om trebuia să facă faţă consecinţelor. Îţi vine să crezi că i se potrivea la încheietura mâinii?

A continuat să o privească, de parcă ar fi văzut aievea încheietura băiatului, subţire şi arsă de soare, cu umflăturile oaselor şi venele care i se vedeau pe sub piele. Atât de puternic, părul oamenilor, şi foarte elastic.

– Crezi că de-asta ţi-a trimis inelul?

Ea a clătinat din cap.

– Nu ştiu. Poate.

A zâmbit.

– Îl voi întreba cum îl voi vedea. Îi voi spune că Violante vrea să ştie.

– Mă îndoiesc că asta îl va influenţa, madonna. Totuşi, am simţit că roşesc de plăcere.

– Nu ţi-am spus înainte deoarece... ei bine... oricum. El ţi-e recunoscător pentru că l-ai îngrijit şi pentru prietenia ta în vremuri grele.

Încurajată de intimitatea cerculeţului de lumină care ne unea, am zis:

– Aşadar, de-asta mi-a luat copilul de lângă mine şi m-a trimis înapoi ca pe un... ca pe un... cal pe care l-a încercat şi s-a trezit că-l vrea?

– Oh, Violante, dacă nu i-ai înţeles încă acţiunile, nu te pot ajuta. A pus inelul pe noptieră. Lasă-mă. Vreau să dorm şi aşa ar trebui să faci şi tu.

A suflat în lumânare, iar eu m-am întors în pat, deşi nu am dormit prea mult. Mintea îmi fierbea de ruşine şi sentimentul că ceva important e chiar în faţa mea, că am nevoie de încă o lumânare pentru a găsi indiciul pe care-l căutam, deşi încă nu am cremene pentru a aprinde flacăra. Totul va fi mai limpede dimineaţă, mi-am spus; era doar o chestiune de a aştepta.

Dimineaţa a adus un mesager grăbit de la ducele Alfonso, care spunea că se întoarce în Ferrara. Veneţienii îi arestaseră pe prietenii lui, căpitani, ca fiind spioni şi refuzaseră să asculte rugăminţile ducelui în favoarea lor, aşa că se întorcea acasă pentru a se gândi cum să răspundă la serenisima aroganţă. Cel puţin asta le spusese madonna lui Ippolito şi lui Ferrante. Mai târziu, a devenit foarte limpede că mai are şi alte motive. Până când Ippolito şi Ferrante s-au întors din Monastirolo, unde plecaseră în speranţa că îl vor întâlni, el ajunsese deja în Ferrara şi se afundase în discuţii intime cu madonna şi un bărbat pe nume Capilupo, care ducea de multe ori scrisorile între

curţile din Mantova şi Ferrara.

Desigur că nu am luat parte la niciuna, dar punând totul cap la cap, mult mai târziu, iată ce cred că s-a întâmplat. Când a auzit de fuga lui Giulio în Mantova, ducele s-a convins mai mult ca niciodată că fratele său complota împotriva lui, aşa că a pus capăt călătoriilor folosind incidentul cu căpitanii drept scuză. I-a scris, de asemenea, lui Giulio, chemându-l acasă, dar acesta a refuzat. Potrivit lui Niccolo da Correggio, Giulio credea că are motive întemeiate să nu se întoarcă în Ferrara, aşa cum avusese ca să plece, în primul rând. Se făcuseră mai multe arestări printre oamenii apropiaţi lui Ferrante şi Giulio. Ferrante a mers la duce ca să mijlocească pentru ei, însă, în loc de asta, i-a povestit fratelui totul despre experimentele lui Giulio cu otrăvuri şi despre planurile lor de a prelua conducerea ducatului. Am aşteptat, simţind că mi se face rău din stomac, să mărturisească şi despre propunerea pe care mi-o făcuse mie. Nimeni nu va crede că o respinsesem, nu dacă intenţionam să-mi recuperez fiul şi nu dacă aflau că fusesem martoră la ce se întâmpla în Templul Graţiilor, şi nu spusesem nimic.

Erau mulţi care spuneau că Ferrante e un laş, dar eu nu am crezut asta niciodată. În felul lui, Ferrante era cel mai curajos bărbat. Nu mai era pregătit să mintă, să urmărească să-i facă dreptate lui Giulio prin mijloace nedrepte. Cred că văzuse în vis, asemenea mie, oasele albe ale Catherinellei. Dar el, spre deosebire de mine, ţinea minte expresia întipărită pe chipul ei când deschisese cuşca şi îi aruncase funia.

Ferrante a fost închis într-o cameră de sub apartamentele madonnei din Torre Marchesana, la acelaşi etaj cu bucătăriile. Când un bucătar a raportat că-l văzuse uitându-se pe fereastră, peste şanţul cu apă şi până în piaţa unde avusese loc o spânzurătoare la care asistase multă

lume, a unui bărbat acuzat că avusese relaţii trupeşti cu un măgar, ducele a poruncit ca fereastra să fie zidită. Am auzit despre cântăreţul Gian Cantore, arestat la Roma, care dădea concertul vieţii lui în faţa inchizitorilor papei în Castel Sant' Angelo. Sfinţia Sa, se spunea, abia aştepta să audă noile episoade din saga familiei Este, nerăbdător ca un copil care aşteaptă urmarea unei poveşti. Cât despre mine, fiecare nouă descoperire părea să vină cu priviri cercetătoare îndreptate în direcţia mea, expresii şi tonuri pline de insinuări. Aveam o faţă serioasă, scoteam sunete de uimire sau de simpatie la locul potrivit şi începusem să simt lama fină a unui topor care îmi atingea firele de păr de pe ceafă.

Fără să ştiu de ce, eram mulţumită să sufăr astfel, deoarece aveam o situaţie comună cu a lui Cesare, el însuşi la dispoziţia puterilor pe care nu le putea controla. Ne punea în aceeaşi situaţie.

La începutul lui august, a pornit un proces al conspiratorilor în palatul lui Sigismondo. Se numea Schifanoia, *Palatul Iertării.* Cred că numele fusese ideea lui Giulio. Acesta rămăsese în Mantova. Don Francesco şi donna Isabella fuseseră de acord ca el să fie închis în camera lui, dar nu doreau să-l trimită înapoi în Ferrara, chiar dacă ducele ar fi trimis o poteră de arcaşi să îl aducă.

Procesul s-a deschis cu o parodie sumbră a spectacolului măreţ ce marcase anul acela trecerea de la un festival la altul. Unul dintre conspiratori, un bărbat numit Gherardo din Carpi, a fost purtat prin piaţă aşezat de-a-ndoaselea pe cal şi legat de mâini şi de picioare. Era precedat de preoţi şi de soldaţi, iar cel care ieşea cel mai mult în evidenţă era Fra Raffaello, pe care oamenii îl aclamau la fel de entuziaşti cum îl huiduiau pe Gherardo. Noi am privit de la balconul de deasupra porţii principale din Corte, flancaţi de strămoşii ducelui,

Borso şi Niccolo, bărbatul care îi executase pe Ugo şi Parisina.

Gherardo s-a uitat în sus când a trecut prin faţă noastră şi m-am trezit că l-am privit direct în ochi. Oare îl cunoştea pe fiul meu, m-am întrebat? Era oare posibil să văd, în spatele unei priviri pline de spaimă, clipind nedumerită, imaginea băieţelului meu roşcat, aşa cum arăta el acum, călare pe ponei, scriind literele, înarmat cu sabia sa de lemn împotriva manechinelor din paie din curtea lui don Alberto? Prostie femeiască, ştiu, dar în timp ce clopotul catedralei trimitea ce ar fi putut fi dangătul funerar al Casei de Este, fiecare dintre noi avea nevoie de ceva de care să se agaţe. Când o îmbrăcasem pe donna Lucrezia de dimineaţă, alesese să poarte, printre alte bijuterii, inelul cu camee de la Cesare. Era prea mare, desigur, aşa că şi l-a fixat de deget cu un ac de păr din aur, pe care l-a îndoit.

Mai târziu în ziua aceea, toată curtea şi nobilimea oraşului au participat la o slujbă solemnă în catedrală. Când mergeam de-a lungul culoarului, conduşi de Ippolito, clerul său şi cântăreţii din capela ducelui, cu care Gian Cantore obişnuia să cânte ca un înger, mi-am mutat privirea de la lespezile din faţa picioarelor cât să prind cu colţul ochiului chipul Madonnei negre. Când ne ridicam şi îngenuncheam, ne plecam capetele în tăcere sau murmuram răspunsurile, chipul ei în rama bătută cu aur îmi aducea alinare cu simplitatea ei fără trăsături, cu zâmbetul care era doar vopsea, cu ochii în formă de migdale rotunde, care nu vedeau nimic. Ea nu văzuse umerii încordaţi ai lui Ferrante în ziua de după moartea Catherinellei, nici veselia lui Gideon când mă invitase la cina de Hanuka, nici penele lăsate de gâsca lui, plutind printre firele de praf din aerul rece, umed. Nu ştia nimic despre noi, despre iubirile şi geloziile noastre, despre temeri şi dezamăgiri. Nu avea o inimă care să-i fie frântă. Mă întrebam acum de cât timp se afla acolo şi ce alte lucruri nu văzuse şi ce nu va vedea în

vremurile care vor veni, iar gândul că ea nu va vedea îmi aducea alinare ca o rugăciune.

În dimineaţa următoare, suita donnei Lucrezia a călărit devreme spre Belriguardo, pentru a evita zăpuşeala de august, trecând pe drum prin locul unde oamenii lui Ippolito îl prinseseră în capcană pe Giulio şi iscaseră toată încurcătura. Am jucat un joc sinistru cu mine însămi. Dacă oamenii ducelui nu ne vor opri acolo pentru a mă aresta, voi fi în siguranţă, iar Ferrante nu va fi menţionat numele meu. Pe măsură ce drumul înainta peste pajiştea unde Giulio vânase cu şoimii, mi-am fixat ochii pe un loc aflat undeva între urechile calului şi am încercat să ignor sentimentul că toată carnea mi se strânge pe şira spinării. Dar nu am putut ignora ce-mi spuneau urechile în timp ce ne apropiam de marginea pajiştii, iar zgomotul de copite se înteţea în spatele nostru. Picioarele au început să-mi tremure. M-am agăţat de oblâncul şeii pentru a nu cădea şi mi-am îndreptat gândurile spre Cesare. Oare el cum se purtase când oamenii lui Gonsalvo da Cordoba veniseră după el în Neapole? Fusese binevoitor, abject, înfuriat? Râsese, plânsese sau blestemase soarta ori pe el însuşi că avusese încredere în ea? Ce să fac? Desigur că ducele va înţelege, va arăta milă. Eu nu îmi doream decât fiul înapoi, asta era tot. Ce ar fi fost mai firesc?

Călăreţii, doi bărbaţi răsuflând cu greu, cu caii pătaţi de spumă şi de sudoare, erau deja lângă noi.

– Un mesaj pentru ducesă, a rostit gâfâind unul dintre ei, în timp ce al doilea călărea spre litiera ei, unde i-a vorbit scurt unui soldat care o flanca.

Litiera s-a oprit. O mână înmănuşată s-a ivit la fereastră pentru a da la o parte perdeaua, în timp ce mesagerul a descălecat, a îngenuncheat şi a vorbit repede prin deschizătură.

– Ce este? l-am întrebat pe celălalt bărbat.

Vocea îmi tremura, dar el n-a părut să bage de seamă.

– Au dat un verdict în privinţa lui don Ferrante, a zis el.

Ducele a ieşit să-şi întâmpine personal soţia când ne-am întors. Părea bătrân şi zdrobit, aşa cum o aştepta la baza scărilor lungi, din curtea palatului. Cu capul plecat şi adus de umeri, părea mai mic şi mai fragil decât gărzile ce îl înconjurau. Aruncându-se de pe ponei şi alergând spre madonna în timp ce ea-i făcea o reverenţă ducelui, Giovanni a fixat nişte ochi rotunzi, curioşi asupra lui şi a zis tare, cât să auzim toţi:

– Ai plâns cumva?

– Don Giovanni!

L-am pocnit peste ureche şi i l-am dat pe Fonsi.

– Poftim, du-l în grădină. Cred că ar cam vrea să alerge după călătorie.

O clipă a părut că vrea să se plângă surorii sale despre cum îl tratasem, dar s-a gândit mai bine şi a luat-o la fugă cu câinele în braţe. Am tras foarte mult de timp când îi aranjam trena lungă a madonnei ca să nu se împiedice când urcă scările, pentru a auzi cât mai mult din conversaţia ei cu ducele.

– Giulio e pe drumul de întoarcere. Am trimis două sute de oameni de data asta, inclusiv nişte călăreţi albanezi. Pot să-ţi spun că l-a cam alarmat pe Francesco. După toate cele, mă tem că restul e doar o

formalitate. Dovezile sunt copleşitoare. Cică ar fi avut un evreu care îi prepara otrăvurile.

– L-au prins şi pe el? a întrebat madonna, parcă simţind cum îi strângeam trena cu putere.

Cât ştie ea, de fapt, mă întrebam, despre ce pusese la cale Giulio în Templul Graţiilor?

Ducele a clătinat din cap.

– Francesco a trimis oameni să-l caute, desigur. Dar se pare că e originar din Mantova şi probabil că s-a dus să se ascundă printre cei din neamul lui. Nu sunt îngrijorat. Îndrăznesc să spun că era interesat mai degrabă de banii lui Giulio, iar acum, că el a plecat, îşi va găsi un alt stăpân.

– Ai dreptate, milord. Şi aşa ai destule pe cap cu fraţii tăi, ca să te mai interesezi şi de un evreu fără importanţă.

Mi-am terminat treaba şi m-am dat înapoi cu o plecăciune. Aşadar, Gideon era liber, iar Ferrante nu menţionase conversaţia noastră din piaţă. Ziua venise cu un vânt puternic, aşa că poate a fost doar umbra hainelor ce se vânturau sau a cozilor cailor, sau poate doar fanioanele care fluturau pe acoperişul din Corte, sau poate că madonnei îi intrase doar praf în ochi, dar aş fi putut să jur că mi-a făcut cu ochiul înainte să-i dea braţul soţului ei şi să intre înăuntru.

Ultima dată când l-am văzut pe Giulio a fost tot într-o dimineaţă cu soare strălucitor şi vânt uşor de la începutul lui octombrie. Ziua precedentă fusese destinată executării celorlalţi conspiratori şi, mă

ruşinează să spun, dar am stat în spatele madonnei şi le-am dat binecuvântarea înainte să se ducă la moarte. Un eşafod era ridicat în piaţă, dar s-a dovedit aproape imposibil să transporte vinovaţii pe distanţa scurtă de la temniţele castelului, întrucât mulţimea furioasă atacase căruţa în care se aflau, lovind în spiţele roţilor şi speriind caii. Venise o a doua căruţă, iar caii erau legaţi la ochi şi, în timp ce prizonierii aşteptau, doi paznici şi alţi câţiva spectatori au fost răniţi. Mulţimea nu s-a liniştit decât atunci când primul dintre complotişti a fost dus pe eşafod, unde a primit iertarea păcatelor de la un preot ranchiunos, care făcea parte din suita lui Ippolito, apoi a fost legat la ochi, lovit ca să leşine, decapitat şi ciopârţit. Toţi ceilalţi i-au împărtăşit soarta, deşi mulţimea a arătat foarte clar că ar fi preferat să fie conştienţi când merg spre butucul călăului. Capetele şi trupurile sfârtecate au fost înfipte în lănci, care au fost ridicate apoi deasupra porţilor oraşului.

Am dormit în reprize în noaptea aceea şi mi-am dat seama că Angela se tot răsuceşte în patul de lângă mine, deşi niciuna nu a zis nimic. Era mai uşor să ne prefacem că dormim. Uneori mi se părea că visez, coşmaruri sumbre dominate de silueta întunecată a eşafodului ghemuit ca un monstru în piaţă. Dar nu erau vise cu adevărat, iar eşafodul era acolo, adăpostind poate câţiva cerşetori de răcoarea nopţii, aşteptând sosirea dimineţii, pe Ferrante şi pe Giulio. Iar pe mine ca să aflu valoarea binecuvântărilor mele.

Toţi ne aşteptam ca ducele să schimbe sentinţa. S-au ridicat mai multe voci când donna Lucrezia a încercat să sugereze acest lucru. Acum, în timp ce întunericul se subţia şi lăsa loc luminii de culoarea perlei şi a lămâii peste acoperişurile şi turnurile oraşului, iar steaua dimineţii pălea, porumbeii au început să se foiască şi să gângurească în turnul clopotniţei lui Alberti, iar şorecarii să se rotească şi să ţipe pe deasupra

capetelor şi trupurilor sfârtecate şi agăţate de porţi. Atunci am ştiut că nu mai exista nicio speranţă.

Împreună cu Angela, ne-am îmbrăcat în tăcere, prefăcându-ne că suntem adormite. Ne-am legat una alteia şnururile şi ne-am coafat părul în linişte şi tot aşa am mers să o trezim pe donna Lucrezia, cu cornuri albe şi portocale din grădina de pe acoperiş. Am găsit-o deja trează şi îmbrăcată, deşi părul nu-i fusese aranjat şi nu purta machiaj sau bijutetrii. Îngenunchease pe scăunelul de rugăciune, iar Fra Raffaello şi Fidelma erau cu ea. Poate că am văzut doar reflexia propriei mele stări, dar mi s-a părut că trupul ei, cu spatele drept, cu capul plecat, călcâiele strânse frumos împreună, era un câmp de luptă pentru propriul ei sine, pentru trecutul şi viitorul ei, care se sfâşiau unul pe celălalt.

Când şi-a terminat rugăciunile, i-a alungat pe Fidelma şi pe călugăr. Am aşezat micul dejun pe masa din faţa ferestrei, iar Angela a deschis obloanele. Madonna s-a aşezat, dar nu a făcut nicio încercare să mănânce, iar noi stăteam acolo, în faţa ei, aşteptând instrucţiunile referitoare la păr şi bijuterii, în timp ce sclava dalmată îşi vedea în linişte de împăturitul cămăşii de noapte şi de aranjatul patului. Zgarda pe care i-o pusese Cesare îi rămăsese de mult mică, dar gâtul îi era foarte lung şi alb, de parcă lanţul îl făcuse să arate astfel. În cele din urmă, madonna a împins mâncarea la o parte şi i-a spus sclavei că o poate mânca ea. Aceasta s-a strecurat printr-o parte şi a luat-o cu sfiala şi graba unui animal sălbatic, apoi s-a ghemuit cu ea lângă şemineu, unde a început să decojească portocalele, iar sunetul, care semăna cu cel al pielii jupuite de pe carne, a umplut camera.

– Îţi aminteşti când a murit Juan? a întrebat-o donna Lucrezia pe Angela.

– Nu chiar. Nu mă aflam la Roma pe atunci.

– Nu mai pierdusem pe nimeni apropiat până atunci. Mă întrebam cum de e posibil să suport o astfel de durere şi să mai trăiesc şi apoi... mi-am dat seama. Durerea dovedeşte că suntem încă în viaţă. Dumnezeu înfige tot felul de ace în noi pentru a ne ţine treji, a zis ea şi a râs istovită. Să nu uiţi, indiferent de ce s-ar întâmpla azi. Dumnezeu ţi-a dat viaţa. Trăieşte-o!

– Am să încerc, a zis Angela solemnă, dar era imposibil să-ţi dai seama dacă se şi simţea astfel sau doar se hotărâse că situaţia cerea acest lucru.

Piaţa era deja plină de gură-casă atunci când am ajuns noi să ne ocupăm locurile în balconul de deasupra porţii. Oamenii stăteau înghesuiţi sub coloane şi pe la ferestrele caselor ce mărgineau piaţa, ai căror proprietari scoteau cu siguranţă bani buni de pe urma lor. Băieţei mişunau pe lângă statuile lui Borso şi Niccolo, iar bărci supraîncărcate se înclinau periculos în şanţ. Vânzători ambulanţi de plăcinte şi de miracole se înghionteau cu cârciumarii şi vânzătorii de dulciuri pentru a hrăni trupurile şi sufletele celor din mulţime. Târfe cu sânii dezgoliţi stăteau în umbra uşilor. Familii întregi veniseră de la ţară şi se balansau acum pe căruţele lor, cu copiii pe umeri. Mirosul de carne fiartă şi trupuri nespălate era prins sub domul albastru al cerului, iar ochii mă dureau de la strălucirea steagurilor şi a aripilor păsărilor, a trompetelor şi a bijuteriilor ieftine.

Când s-a răspândit vorba că grupul ducelui a apărut, toate acele chipuri, cu obrajii îmbujoraţi şi gurile deschise, s-au întors către noi, ca o hidră cu multe capete de ţărani mărunţi şi îndesaţi din Padano. O

bucată de hârtie ieftină a plutit pe deasupra balconului şi mi-a aterizat la picioare. Am ridicat-o şi m-am uitat la ea. Era un portret în xilogravură destul de colţuros al lui don Giulio şi al unui evreu cu nasul coroiat, rânjind hidos în timp ce studiau o sticlă mare, cu o etichetă pe care scria OTRAVĂ. Am cocoloşit-o şi mi-am îndesat-o în mânecă, dar era prea târziu. Madonna o văzuse deja. I-a vorbit încet ducelui, care s-a roşit, şi-a încleştat un pumn şi s-a lovit de câteva ori peste picior. Madonna a pus mâna peste a lui, dar el şi-a tras-o şi s-a întors să vorbească ofiţerului gărzilor, care stătea în spatele nostru. Apoi îmi amintesc că a urmat o scurtă încăierare în piaţă şi un bărbat cu o tolbă din piele aruncată peste umăr a fost luat pe sus şi dus în direcţia castelului.

Apoi cineva a observat mişcare la poarta castelului şi mulţimea s-a întors să privească, murmurul lăsând loc tăcerii, în timp ce căruţa de ieri, purtând victimele de azi, a început să se târască peste pod şi apoi spre piaţa. De data asta nu au mai lovit roţile şi nu au mai speriat caii, gloata s-a tras puţin în spate, despicându-se ca Marea Roşie, pentru a lăsa căruţa să treacă. Mulţi dintre cei din primele rânduri şi-au tras bonetele de pe cap şi s-au înclinat, iar femeile au făcut reverenţe dizgraţioase. Chipurile lor exprimau ruşinea şi jena, de parcă răul făcut de conducătorii lor s-ar fi abătut cumva şi asupra lor. Un băiat prea mare ca să mai plângă a izbucnit în suspine zgomotoase; m-am întrebat dacă nu cumva fusese vreunul dintre amanţii lui Ferrante.

Ştiu că Angela, aşezată lângă mine, a respirat dintr-odată zgomotos. Încă nu-l văzuse pe Giulio, de când cu atacul lui Ippolito. Oare de la şoc, m-am întrebat, sau doar din regret? Deoarece Giulio arăta magnific. Era cu capul dezgolit, iar părul auriu, care îi crescuse destul de lung de când fusese în captivitate în Mantova, îi flutura peste faţă, acoperindu-i cicatricile. Spre deosebire de Ferrante, el îşi ţinea capul

sus, linia curată, elegantă a maxilarului său putându-se discerne foarte bine, în ciuda bărbii neîngrijite. Fie că ne vedea, fie că nu, a rămas ferm pe poziţie, cu faţa spre balconul nostru, întors cu spatele la eşafod, în timp ce căruţa se clătina prin mulţime.

Când căruţaşul a coborât uşa din spate, Giulio a sărit jos, neajutat, în ciuda lanţurilor legate la mâini şi la picioare, apoi s-a întors să-l ajute cât poate pe Ferrante. Ferrante arăta slăbit şi se mişca de parcă greutatea lanţurilor ar fi fost mai mult decât putea duce. Îndrăznesc să spun că nu avuseseră grijă de el la fel de bine ca de Giulio în Mantova. Giulio aproape că a trebuit să-l împingă pe treptele eşafodului şi s-a clătinat când a dat cu ochii de călău, aşa că m-am temut că va leşina.

L-am văzut pe călău îngenunchind şi cerând iertarea victimelor, iar Giulio a părut chiar să glumească cu el. În timp ce fraţii îngenuncheaseră la rândul lor pentru a cere iertarea păcatelor de la preot, Giulio din nou a încercat să-l echilibreze pe Ferrante. Mi-am dat seama că o făcea atât pentru el, cât şi pentru Ferrante. *Suntem la fel,* îmi spusese Ferrante odată, *amândoi toleraţi, dar nu pe deplin acceptaţi.* M-am gândit la madonna şi la *conversa* ei, la Ferrante însuşi redându-i Catherinellei demnitatea ei de om şi am înţeles ce mare nevoie avem ca cei din exterior să ne stabilească graniţele propriilor personalităţi. Apoi mi-au distras atenţia degetele Angelei, care mi se strecuraseră pe sub palmă şi am strâns mâna ca s-o opresc din tremurat.

– Cât vede el? a şoptit ea repede. E o zi aşa de frumoasă! Îmi doresc ca el să o poată vedea.

Un diacon tânăr, cu o mână nesigură, tocmai începuse să vânture o cădelniţă, aruncând fuioare de tămâie în aer, când ducele s-a ridicat în picioare. A încercat să poruncească să se facă tăcere, dar vocea l-a lăsat. Un trâmbiţaş isteţ i-a venit repede în ajutor şi a improvizat un

cântec. Ducele şi-a înclinat capul, în semn de mulţumire.

– Să nu lăsăm semnul lui Cain să se abată asupra acestei case! a zis el, vocea întărindu-i-se pe măsură ce misiunea îl înflăcăra. Nu voi accepta ca sângele fraţilor mei să-mi mânjească mâinile, chiar dacă ei nu ar fi şovăit să-şi murdărească mâinile cu al meu. Călău, jos barda! Nu va mai muri nimeni azi!

În timpul cuvântării, fraţii lui se ridicaseră şi stăteau acum cu faţa spre balcon, cu mâinile legate, cu lanţurile întrepătrunse. L-am văzut pe Ferrante tremurând de parcă ar fi avut febră şi sprijinindu-se de Giulio, care s-a clătinat uşor, dar a reuşit să se menţină drept. Călăul şi-a pus securea pe butuc şi ovaţii reţinute au izbucnit din mai multe părţi ale gloatei, deşi majoritatea păreau dezamăgiţi. Mulţi veniseră de departe să vadă spectacolul, iar alţii probabil că se aşteptau să scoată veniturile pe un an într-o zi. Punându-se repede de acord cu mulţimea, ducele a continuat:

– Mai bine să sărbătorim, să punem capăt discordiei şi vărsării de sânge dintre fraţi şi să începem o nouă eră de pace şi prosperitate. Vom aprinde ruguri, vom avea muzică şi dansuri şi vom frige boi şi purceluşi de lapte în piaţă.

Ducele s-a aşezat, părând mulţumit de el însuşi.

– Bun, a zis, cu compasiunea brutală a unui chirurg care trage piele peste ce a amputat, acum să cinăm.

Ovaţiile s-au unit într-un vuiet vesel, tare cât să sperie vulturii de deasupra porţilor oraşului. Zâmbete şi murmure de încuviinţare s-au răspândit printre membrii grupului ducelui, deşi am băgat de seamă că donna Lucrezia nici nu zâmbeşte, nici nu-şi priveşte soţul. Poate că

ştiuse de la început ce avea el de gând.

Ferrante şi Giulio au fost duşi înapoi la castel, în două camere separate din Torre Leone. Uşile încăperilor erau sigilate, iar ferestrele zidite, până când a rămas doar un spaţiu nu mai mare decât cel tăiat în uşi şi destinat pisicilor bătrânului duce. Au fost condamnaţi să-şi petreacă acolo restul vieţii şi s-a interzis să li se mai rostească numele în tot ducatul Ferrara sau în Ţinutul Modenei, deşi uneori, în somn, prietena mea Angela nu respecta porunca.

În anul acela al creştinilor, o mie cinci sute şase, Ferrante d'Este avea douăzeci şi nouă de ani, iar fratele său, don Giulio, douăzeci şi şase. Nu l-am mai revăzut niciodată pe niciunul, aşa că în amintirea mea au rămas la aceeaşi vârstă, prinşi, precum cei care mor tineri, într-un caleidoscop de aduceri aminte.

CARTEA IUBIRII

În mine este un frate
Ale cărui scrisori
Erau ca apa
Când inima mi-era-nsetată.

Acum, când altele sosesc,
Dar nu sunt de la el,
Gândul la el scriind
Arde în mine ca un foc.

Shmu'el Hanagid, *La moartea lui Isaac, fratele său*

Capul lui Jupiter, Mantova, a şasea zi de Teveth din anul cinci mii două sute şaizeci şi şapte

Pentru Esther Sarfati de la Gideon da Quieto d'Arzenta, salutări.

Mi-am făgăduit că nu o să fac asta. Mi-am făcut o promisiune solemnă că nu o să încerc niciodată să te găsesc, dar acum, aflând că Valentino e liber şi se va întoarce în Italia, mi se pare că nu am nimic de pierdut, ci totul de câştigat scriindu-ţi această scrisoare.

Bănuiesc că eşti foarte fericită şi mă bucur pentru tine, sincer, dacă e aşa. Totuşi, îmi amintesc unele lucruri pe care mi le-a spus don Giulio în exilul său, despre tine şi Valentino, şi mă întreb dacă eşti fericită şi atunci simt cum mi se crapă armura, cum sunt ispitit să ajung la tine şi să văd dacă ce am crezut că văd în tine era real sau doar rodul închipuirii mele, aţâţată de pierdere, foame, frică şi deznădejde.

Va trebui să încep cu începutul, din clipa când te-am văzut fugind de mine în grădina lui don Giulio. Te-am privit până când ai ajuns la sticlărie, apoi soarele a apărut brusc de după un nor, iar lumina pe care a aruncat-o pe sticlă m-a orbit. Când mi-am recăpătat vederea, dispăruseşi.

Don Giulio a avut bunăvoinţa să se scuze pentru indiscreţie. Era furios, îndurerat şi teribil de îngrijorat pentru viitorul său. Era atât de prins cu propriile griji, că nu a mai acordat suficientă atenţie efectului pe care-l puteau avea cuvintele lui asupra celorlalţi. Şi nu m-a învinovăţit pe mine că am o slăbiciune pentru tine, deoarece erai o fată atât de drăguţă, rafinată şi nostimă şi o prietenă devotată preaiubitei sale donna Angela. Nu a încetat niciodată să vorbească despre donna Angela; chiar şi după nunta ei cu Alessandro Pio, o parte din el credea că ea se va întoarce şi că vor trăi fericiţi până la adânci bătrâneţi, cu fiica lor. În timp ce o altă parte s-a îmbolnăvit tot mai mult, a început să comploteze împotriva ducelui şi a cardinalului şi părea să creadă sincer că don Ferrante ar putea fi un bun conducător. Nu-l cunoşteam deloc pe don Ferrante, dar nu vedeam în el decât un filfizon leneş şi fermecător, incapabil să conducă un coteţ de găini, ca să nu mai vorbim de un stat. Pe-atunci puterea lui don Giulio de a se autoiluziona părea de nemăsurat.

Mă întreb acum dacă tocmai de-asta am rămas în slujba lui, chiar şi după ce mi-am dat seama că el nu e interesat de meşteşugul meu artistic, ci de cunoştinţele mele de chimie. Eram atras de iluzionare. Trăiam într-un vis în care urma să devin faimos, ca Michelangelo, ca Leonardo sau ca tânărul Rafael. Chiar mi se părea că semăn cu cel din urmă. L-am văzut o dată, când stăpânul meu m-a luat într-o excursie la Urbino; şi el era slab, ca mine, cu păr cârlionţat, dar nu la fel de înalt. De fapt, chipul îi era foarte frumos proporţionat, ceea ce nu se întâmplă şi în cazul meu, dar, cum spuneam, această parte a poveştii mele este despre iluzii. Poate te interesează, totuşi, să afli că excursia noastră n-a dat roade, întrucât Valentino al tău tocmai ocupase oraşul şi nu era interesat să angajeze artişti. Nu am putut intra în palat, aşa că am rămas o noapte la ser Santi, tatăl lui Rafaelo, şi ne-am întors la Mantova a doua zi. Pe drumuri, îmi amintesc, mişunau soldaţi.

Când te păcăleşti singur, poţi căpăta un curaj extraordinar, unii spun chiar nechibzuit. Privind înapoi, abia dau crezare faptului că don Giulio a rămas în

Ferrara atât şi a făcut experimente directe cu otravă, având în vedere că – fără a fi detectabilă, desigur – avea să-i ucidă pe duce şi pe cardinal ca să se răzbune pentru pierderea vederii. Poate ar fi trebuit să-i ceară sfatul lui Valentino al tău în privinţa asta. Nu se pricepe el foarte bine la otrăvuri?

În cele din urmă, totuşi, donna Isabella a învins, iar fratele ei a plecat spre Mantova. M-a invitat să-l însoţesc, arătându-mi că cel puţin o persoană de la curte – tu, bineînţeles – ne prinsese pe noi în împrejurări compromiţătoare şi că aş fi mai în siguranţă înapoi în Mantova. Printre cei din acelaşi neam cu mine, zicea el, de parcă evreii se aseamănă foarte mult unii cu ceilalţi şi m-am fi putut amesteca printre ei fără niciun efort, de parcă un aurar nu se deosebeşte de un măcelar, de un lumânărar sau de un ascuţitor de cuţite. Eram bucuros să plec. Nu mai aveam de lucru în Ferrara şi nimic nu mă reţinea acolo şi, aşa cum donna Isabella fusese ocrotitoarea mea şi înainte, nu aveam niciun motiv să cred că nu va face la fel.

Familia Borgia se pricepe aşa de bine la otrăvit deoarece membri ei nu sunt făcuţi din carne, ci dintr-o substanţă otrăvitoare? Foarte repede a ieşit la iveală faptul că don Giulio nu era un oaspete prea onorat în casa surorii sale, ci un prizonier, chiar dacă stătea destul de tihnit. Cât despre mine, auzind că „fusesem luat", aşa cum s-a exprimat ea, de cumnata ei, donna Isabella s-a întrebat dacă nu voi găsi că solicitările sale umile nu sunt îndeajuns de provocatoare pentru marele meu talent. Şi aşa şi pe dincolo. Raţiunea îi dicta să se îndepărteze de mine, deoarece acum mă vedea drept participant la conspiraţia lui don Giulio, dar de ce nu m-a refuzat direct? De ce a mai folosit toţi termenii care lăsau să se înţeleagă că mă contaminase asocierea cu donna Lucrezia? Ei bine, aşa era moda pe atunci, nu, de la căderea lui Valentino, iar donna Isabella a fost întotdeauna o sclavă a modei.

Aşa că, poate eliberarea – sau evadarea nu ne-a spus prea clar aici, la Mantova? – lui Valentino va fi un semn că soarta mi se va îmbunătăţi. Poate însuşi marele bărbat se va uita la mine cu generozitate, întrucât, din câte am

auzit, a fost foarte mulţumit de măştile mele. Le-ai văzut? Donna Isabella mi-a spus că a fost atât de încântat de craniul meu din aur, că şi l-a atârnat lângă pat, deci îndrăznesc să presupun că măcar pe acesta l-ai văzut.

Atotştiutorul ştie că am nevoie de o pauză în ceea ce priveşte norocul meu. Până au venit soldaţii după don Giulio, am reuşit să găsesc câte puţin de lucru, la oameni mai puţin scrupuloşi ca donna Isabella. Am făcut o pivniţă din sare, de o vulgaritate fabuloasă, pentru un om care se îmbogăţise din vânzarea de mănuşi parfumate. Există şi la Ferrara sau rivalitatea dintre ducesă şi marchiză exclude orice loc comun în modă? Am lucrat nişte bijuterii mărunte cu email pentru un căpitan de vas ce avea patru neveste printre indienii din Noua Spanie. Voi reveni asupra lui. Don Francesco însuşi mi-a dat o lucrare, deşi foarte discret, prin altcineva, o insignă din argint pentru pălărie, cu un citrin mare, pentru un băiat de la cor care îi atrăsese atenţia, deşi încă mai trebuie să-mi plătească ultima parte din bani. Mă întreb dacă stăpâna ta, Lucrezia, ştie ce desfrânat este cu afecţiunea sa sau dacă e obişnuită cu astfel de lucruri în familia ei.

De la proces, totuşi, sunt persona non grata *peste tot. M-am mutat din casa tatălui meu, deoarece mă tem că prezenţa mea mi-ar putea pune familia în pericol. M-am gândit că mi-aş găsi adăpost în atelierul fostului meu maestru, care a rămas gol de la moartea sa, în timp ce văduva şi fiii lui se ceartă pe ce ar trebui să facă cu el, dar totul era încuiat şi cu grilaje, iar eu detestam să-l sparg ca să intru, ca să nu atrag atenţia asupra mea şi să nu fiu arestat. Te întrebi de ce nu am plecat şi eu din Mantova? Ei bine, desigur că nu te întrebi, cu toate că s-ar putea. Îţi voi spune: dacă ar fi trebuit să plec din Mantova, singurul loc în care aş fi vrut să merg ar fi fost Ferrara. Aş fi fost atras acolo, aşa cum Platon spune că sufletul e atras de frumuseţe, dar nu sunt aşa de sigur că aş fi fost bine-venit.*

Se apropia iarna şi începusem să mă întreb dacă mă voi lăsa la mila franciscanilor care au o pensiune aici. Cel puţin oamenii ducelui Alfonso,

dacă veneau, nu ar fi căutat un evreu într-o pensiune a franciscanilor. Apoi mi-am amintit de Jupiter. Când a murit, bătrânul Sperandio lucra la o statuie din bronz a lui Jupiter, atât de mare, încât nu putea să o toarne dintr-o bucată, ci trebuia să o facă pe secţiuni, pe care apoi să le îmbine. O tehnică revoluţionară, foarte greu de meşteşugit, dar asta nu te interesează. Ce ar putea să te intereseze, având în vedere adresa pe care am scris-o la începutul scrisorii – oh, un joc de cuvinte destul de fin, demn de un curtean – este că, la moartea sa, Sperandio terminase doar capul lui Jupiter, iar acesta zăcea în curtea atelierului său, întrucât era prea mare ca să intre înăuntru. Fusese turnat folosind o metodă pierdută, cu ceară, şi era gol, aşadar, şi mare cât să-mi încapă în el un fel de pat.

O soţie junǎ, care îşi aranjează căminul, nu s-ar fi putut arăta mai încântată decât mine în timp ce m-am căţărat prin barba lui Jupiter, apoi prin gura deschisă şi am pătruns în domul gol al capului său. Un astfel de mulaj e ca o poveste moralizatoare transpusă în imagini, deşi e frumos pe dinafară, pe dinăuntru poate fi necizelat, cu găuri de la bulele de gaz, de când se încălzise metalul, şi colţuri ascuţite acolo unde bronzul se răcise în jurul miezului din ghips. Aşa că prima mea sarcină a fost să bat cu dalta şi ciocanul şi să pilesc până ce am avut un spaţiu unde să-mi pun aşternutul fără să-l rup în fâşii pe el sau propria mea carne. Eram foarte mulţumit, întrucât descoperisem o parte ieşită în afară între nasul lui Jupiter şi ochiul stâng, care putea fi transformată într-un cârlig foarte util pentru hainele mele.

Stau aici de două luni deja şi e destul de tihnit. Am reuşit să şparlesc nişte piei de la tăbăcar, pe care le folosesc drept perdele pentru a mă apăra de vânt. Sunt grele, ceea ce e foarte bine, deşi miros tare a urină de oaie. Am aranjat un raft în sprânceana lui Jupiter, unde îmi aprind lumânările de Sabat, şi o tăblie pe o parte a maxilarului, unde mănânc şi îţi scriu această scrisoare. Nu mă deranjează nimeni, deoarece când văd lumină sau mişcare în gura zeului sau în orbitele lui oamenii cred că e bântuit şi se ţin departe. Aş putea rămâne aici, presupun, atât cât va rămâne don Giulio în închisoare – până

când mor de foame sau înnebunesc. Dar Valentino e liber şi asta schimbă tot.

Am hotărât să părăsesc Mantova imediat ce vremea se va îmbunătăţi. Voi merge prima dată la Roma şi de acolo la Ostia, unde mă voi întâlni cu căpitanul de vas pe care ţi l-am menţionat, bărbatul cu patru neveste indiene. Esther, m-am hotărât să plec în Noua Spanie. Nu am niciun viitor aici, niciunul dintre noi nu are, mă tem. Ştii, desigur, din cauza masacrului evreilor din Lisabona.

Sunt un om plin de resurse şi, deşi încă am ambiţia de a deveni un mare artist, ştiu că nu se poate împlini repede sau direct. Priceperile dobândite în meşteşugul meu se pot adapta şi pot fi puse în aplicare oriunde – dacă voia Lui este să fiu fierar sau făuritor de săbii, aşa să fie! Cum ţi-am mai spus şi înainte, convingerile mele mă învaţă că trebuie să fiu pregătit, deschis planurilor Lui pentru mine.

Cererea mea în căsătorie nu a fost un flirt, deşi m-a surprins şi pe mine la fel ca pe tine. Te iubesc şi nu pot face nimic în privinţa asta. Am încercat. Şi eu, şi don Giulio am încercat ce încearcă bărbaţii când vor să uite de femei. Am trudit, am băut şi am făcut dragoste cu străine – şi încă ne trezeam vorbind fără încetare despre tine şi donna Angela şi ni se părea că străinele cu care ne tăvăleam ajungeau să vă semene în cele din urmă.

Don Giulio mi-a mai spus ceva despre tine, în timpul unei discuţii lungi, sentimentale, purtate la beţie. A socotit, cred, că dacă gândul că sunt rivalul periculosului Valentino nu mă opreşte, trebuie să ia măsuri mai drastice. Mi-a spus că ai un fiu şi că el este naşul băiatului.

Nu-ţi voi descrie cât de rău m-am simţit, gândul că există cineva care trăieşte, respiră şi care confirmă dragostea pe care v-o purtaţi, în felul cum un copil vă uneşte trainic, mi-a adus în minte imagini şi în suflet simţăminte care mă fac să mă ruşinez. Se spune că Valentino are părul roşcat. Şi fiul tău are părul roşu? Nu, nu vreau să ştiu. Voi afla destul de curând.

Esther, vrei să vii cu mine în Noua Spanie? Dacă nu de dragul tău, măcar pentru fiul tău. Chiar dacă Valentino poate lua înapoi tot ce a pierdut, ce sorţi are băiatul la Ferrara, cu don Giulio drept naş? Cu ajutorul Tatălui nostru al tuturor, sunt pregătit să-i fiu tată şi în lumea nouă poate creşte liber de trecut şi de toate primejdiile lui. Şi un copil ne poate apropia, cine ştie?

Ei bine, dacă mă înşel, poate că voi mai primi veşti de la tine din când în când, din casa mare pe care amantul tău ţi-o va dărui, şi voi regreta ziua în care nu am rămas în Italia ca să te am drept patroană. Dar fă-mi onoarea de a te gândi cu grijă la cererea mea, în cazul în care ce crezi tu că îţi doreşti nu e, de fapt, ce îţi doreşti cu adevărat sau dacă nu-l mai iubeşti pe Valentino şi nu te bucuri de eliberarea lui. Deşi, dacă sunt sincer, aşa cum trebuie să fiu acum, îmi dau seama că aceasta e mai mult o iluzie pe care mi-o fac, deoarece întotdeauna am simţit că există cineva special în viaţa ta, dar am ales să nu dau atenţie instinctelor mele.

Îmi doresc să fi avut încredere în mine şi să-mi fi povestit viaţa ta mai înainte, apoi mi-am reamintit că tot ce faci te reprezintă, chiar şi minciunile pe care le spui. Ţi-a fost teamă să te încrezi în mine? Poţi iubi un bărbat care te face să te temi? Ai sărbătorit Hanuka anul acesta, cum am făcut anul trecut? Nu, nu e o întrebare dreaptă. E târziu şi mă doare capul de frig. Trimite-mi răspuns. Pune-mi întrebări nedrepte. Nu plec din Mantova decât peste o lună cel puţin, deoarece căpitanul meu nu va ridica ancora până în luna lui Adar. Spune-mi dacă eşti un bun marinar.

Robul inimii tale,

Gideon d'Arzenta

CAPITOLUL 1

FERRARA, 22 APRILIE 1507

Iată scrisorile pe care nu le voi trimite niciodată, sângele sufletului meu. Fapta rămâne pentru mâine. Încredinţez acestea lui Juanito, cu poruncă să ţi le aducă dacă voi muri în încercare. Din cuvintele mele mă vei putea reconstrui, ca Isis pe Osiris.

Zvonurile clocoteau în jurul nostru de câteva săptămâni. Sunt sigură că toţi repetam ce aveam să spunem şi să facem, ce vom simţi şi vom gândi, dacă totul se va confirma. Totuşi, când a sosit Juan Grasica şi a descălecat încet în curtea castelului, de parcă întârziind finalul călătoriei putea să-i nege şi scopul, nu eram pregătiţi. Eram ca o miliţie a oraşului care se pregăteşte an de an pentru inundaţii, dar care rămân perplecşi când râul fuge iute pe străzi, ducând cu el sacii de nisip şi lăsând în urmă o dâră de noroi galben, porci înecaţi şi mobilă ruptă.

Juanito fusese bine instruit pentru misiunea lui. A mers mai întâi la

Ippolito pentru a-i duce veştile, dar presupun că rămăseseră în urmă la Pamplona, în ţinutul sălbatic al Navarei. Relaţiile dintre Ippolito şi donna Lucrezia nu-şi reveniseră în totalitate după *Coniurga*; numele nerostite ale lui Giulio şi Ferrante planau între ei ca zânele care acresc laptele. Nu era momentul ca Ippolito să se prefacă altfel, aşa că l-a însărcinat pe Fra Raffaello să-i ducă mesajul lui Juanito madonnei.

Sărbătoarea de Paşti cădea devreme în acel an, iar madonna fusese ocupată în timpul carnavalului cu vizita lui don Francesco, aşa că unele căsătorii pe care le negociase pentru tinerele sale doamne urma să aibă loc între Paşti şi Corpus Christi, întrucât carnavalul căzuse în miezul iernii. Madonna pierduse încă o sarcină, pe care unii o puneau pe seama faptului că dansa prea mult şi că îi plăcea să călărească, în timp ce alţii vobeau pe la spate că e din pricina altor fapte săvârşite în compania lui don Francesco Gonzaga, care venise în Ferrara fără donna Isabella, care trebuia să nască din nou.

Ne aflam în Camera Dal Pozzolo şi coseam un trusou pentru o verişoară Gonzaga îndepărtată, care urma să se căsătorească cu nepotul ambasadorului veneţian sâmbăta următoare. Mi-am amintit aceste amănunte fără importanţă, chiar şi că doar ce-mi pusesem în ac aţă de mătase stacojie, cu care urma să brodez buchete de panseluţe în jurul gulerului unei cămăşi de noapte. Îmi amintesc obrajii roşii ai lui Fra Raffaello, gura care se mişca, felul cum mulţumirea de sine şi groaza se războiau în ochii lui şi calmul cu care madonna şi-a pus lucrul de mână în poală când sclavul a bătut la uşă, iar ea i-a zis „Intră!“.

Ce nu-mi amintesc, ce tot încerc să recompun în închipuirea mea este cum m-am simţit eu când Fra Raffaello a înclinat din cap şi a zis:

– Madonna, trebuie să te pregăteşti. Am o veste de mare importanţă.

– Da, a zis ea.

Sunt sigură că ştia, cum ştiam şi eu, ce urma să spună.

– Veşti de la regele Navarei, a continuat el, luptându-se să-şi ducă sarcina la capăt.

Madonna nu a făcut nimic să-l ajute; privirea pe care i-a aruncat-o era rece şi cenuşie ca bucata de cer care se vedea prin fereastra din spatele ei. Deşi ea îi aprecia sfaturile spirituale, nu era printre oamenii ei de încredere, şi îl agrea doar pentru că era ducesa de Ferrara. Privind-o, mi-a devenit foarte limpede că se pricepe, în felul ei, să poarte măşti, cum se pricepuse şi Cesare. Cândva. Mă gândeam la el la timpul trecut.

– Mesagerul său aduce veşti despre moartea în luptă a ducelui de Valentinois, madonna.

– Ducele de Romagna, l-a corectat ea, aproape fără suflu.

Fra Raffaello nu a arătat că ar fi auzit-o.

– Dumnezeu i-a dat un sfârşit măreţ pentru o cauză dreaptă, a continuat el.

Donna Lucrezia a dat din cap, de parcă şi-ar fi arătat aprecierea pentru o poezie sau o compoziţie muzicală.

– Mesagerul, a întrebat ea, cine e?

– Un bărbat numit Juan Grasica, madonna. Cred că este...

– Ştiu cine este, frate. Îţi voi fi recunoscătoare dacă ne vei lăsa acum şi

îi vei cere lui Juan Grasica să vină la noi.

– Nu te vei ruga, madonna?

– Sigur că mă voi ruga, dar nu aici şi nu acum. Nu prea sunt în relaţii bune cu Dumnezeu acum. Cu cât încerc mai mult să-L mulţumesc, cu atât mă încearcă mai tare, se pare.

Călugărul a făcut o plecăciune şi s-a retras.

– Fidelma, a zis madonna, mergi şi spune-i călugăraşului tău că îl voi primi pe Juan Grasica în propria mea cameră. Celelalte, plecaţi. Tu nu, Violante, a adăugat ea când ne-am pus lucrul jos şi ne pregăteam să ieşim. Tu mergi cu mine.

S-a ridicat de pe scaun şi dintr-un impuls am înaintat şi am luat-o în braţe. După o scurtă ezitare, mi-a întors îmbrăţişarea. Ori de câte ori aş revedea scena în memorie, nu pot fi sigură de ce era în mintea mea. Am căutat să o alin pe ea sau pe mine însămi sau poate că încercam să trăiesc prin ea vreo emoţie pe care nu o puteam simţi.

Juanito nu a fost primit în camera ei până ce nu am îmbrăcat-o în hainele de doliu, atât de recent puse deoparte după moartea socrului şi a fiului ei. A ales doliul cel mai adânc, corset şi fustă neagră, simple, o cămaşă fără dantelă sau broderii, ciorapi negri şi pantofi la fel. I-am şters machiajul de pe faţă, i-am desfăcut şi i-am pieptănat părul şi nu i-am pus alte bijuterii în afară de coroniţa de la nuntă şi inelul cu camee otrăvită pe care-l adusesem de la Roma. Apoi s-a aplecat să-şi înmoaie degetul în cenuşa focului din seara trecută şi şi-a făcut o cruce pe frunte.

– Ar fi trebuit să-l las pe preot să facă asta, a murmurat ea, dar lui

Cesare i-ar fi plăcut aşa. Sunt gata, Violante. Te rog cheamă-l pe Juantio. Mă voi întinde pe pat. Nu cred că am puterea să stau în picioare.

– Poate ar trebui să amânaţi întrevederea, madonna.

– Nu. Îl voi primi acum.

– Da, madonna.

Bietul Juanito! Nu era un bărbat prea tânăr; asemenea lui Michelotto, i se alăturase lui Cesare când acesta plecase la şcoală în Perugia şi-i rămăsese alături la toate greutăţile vieţii. Când a intrat în cameră, şi-a scos pălăria şi a îngenuncheat în faţa surorii stăpânului său, părând mohorât, cenuşiu de istovire şi tristeţe şi de praful pe care călătoria nenorocită îl ridicase într-un nor în jurul lui. Picioarele îi erau aşa de înţepenite de la cât călărise, că a trebuit să-l ajut să se ridice.

– Te rog să stai jos, Juanito, l-a îndemnat madonna, dar el a refuzat.

A rămas în poziţie de drepţi lângă patul ei, cu o mână strângând pălăria la piept, iar cu cealaltă pusă protector pe o tolbă umflată care îi atârna pe o parte.

– Prea bine, dar te previn că va fi o discuţie lungă. Îţi cer să îmi spui totul.

– Mă aşteptam, madonna.

– Începe, te rog.

Indicându-mi să stau lângă ea pe pat, mi-a luat mâna. Când Juanito a terminat de povestit, degetele îmi amorţiseră, iar încheieturile lor mi

se învineţiseră de la strânsoarea ei.

– Milord, după cum ştiţi, trebuia să îl escorteze pe Excelenţa Sa don Carlos din Flandra în Spania.

Amândouă am încuviinţat din cap. Convingerea lui Cesare că are de jucat un rol în susţinerea infantului don Carlos, pretendent la tronul Castiliei, nu fusese zdruncinată de moartea bruscă, din pricina gripei, a tatălui băiatului, Filip de Flandra. Dimpotrivă, tocmai asta îl făcuse să evadeze. După cum îi scrisese madonnei când sosise la curtea cumnatului său din Pamplona, nu avea nicio intenţie să stea degeaba ca o găină în coteţ şi să aştepe ca bătrânul vulpoi Ferdinand de Aragon să pună mâna pe el.

– El şi regele Ioan doreau să întărească sistemul de apărare al Navarei şi i-au cerut contelui de Beaumonte să le înapoieze fortăreaţa de la Viena. Acesta a refuzat, spunând că e vasal al regelui Ferdinand, şi nu al regelui Ioan, aşa că Alteţa Sa regele l-a pus pe milord în capul unei armate şi i-a cerut să ia Viena cu forţa. Madonna, ar fi trebuit să-l vedeţi în ziua când a ieşit călare din Pamplona! Era ca în vremurile bune, bărbaţii îl aclamau, iar femeile plângeau pe marginea drumului, băieţeii i se agăţau de scara de la cal, iar el însuşi era măreţ şi chipeş, *soro,* ca un şoim tânăr. Mai întâi am mers la Larriaga şi am asediat-o.

Am văzut că madonna îşi pierde răbdare, dar de milă l-a lăsat să continue. Stăruind asupra amănuntelor campaniei, îşi păstra preaiubitul stăpân viu în suflet, iar aceasta îi dădea curaj să meargă mai departe. După multă vorbărie misterioasă despre bombe şi parapeţi, muschete, baliste şi calcularea traiectoriilor şi a felului cum trebuiau săpate tranşeele, a reieşit că Cesare şi-a pierdut răbdarea cu Larriaga, care refuza să cedeze, şi-a încetat asediul şi a plecat la Viena.

– Regele Ioan deţinea oraşul, a explicat Juanito, dar fiul lui Beaumonte pusese stăpânire pe castel. Rămăsese fără hrană, totuşi, şi niciun fel de provizii sau întăriri nu puteau ajunge la el fără să afle regele sau don Cesar. Aşa că părea o treabă uşoară, care se putea isprăvi iute, pentru a putea pleca apoi spre Flandra. Vremea era îngrozitoare. Dealuri netede şi maro, cu nimic care să oprească vântul şi ploaia. Nimic, în afară de oi şi de râpe în care să cadă. Milord a decis să nu pună santinele noaptea, spunând că furtunile sunt cea mai bună apărare. Aveam o casă decentă, cu ziduri bune, din piatră, dar chiar şi înăuntru era foarte frig. Regele Ioan îi dăduse lui don Cesar o mantie din blană de lup şi nu cred că şi-a dat-o jos nici măcar o dată, nici când dormea, decât dacă, scuzaţi-mi expresia, doamnelor, găsea alte mijloace să se încălzească.

Pe 12 martie, într-o marţi, ne-a trezit o mare zarvă, strigăte, clopote care băteau, gărzile de pe zidurile oraşului alergând ca nişte pisici opărite, spunând că suntem atacaţi. Am aflat mai târziu că Beaumonte reuşise să aducă provizii în castel, la adăpostul furtunii, aşa că vremea se dovedise cel mai bun aliat al lui, nu al nostru, şi ce văzuseră gărzile era doar escorta care se întorcea. Dar o iau înainte.

L-am auzit pe don Cesar strigând după armură, dar era în una din crizele lui de furie, plimbându-se de sus în jos ca un leopard în cuşcă, înjurând atât de rău, că până şi zdreanţa din patul lui părea ruşinată. Nu am reuşit să-l fac să îmbrace decât armura uşoară şi o platoşă şi a trebuit să arunc coiful pe scări după el, pentru că îl uitase.

Donna Lucrezia a zâmbit, iar eu mă gândeam la „zdreanţa“ din patul lui Cesare, desfăcându-i trupul din mantia din blană de lup ca pe un dar, şi m-am întrebat dacă încercase să-l împiedice să plece.

– Când m-am urcat pe cal, el plecase deja. Nici măcar nu se oprise să-

şi verifice chinga, a zis grăjdarul, ceea ce nu-i stătea în fire, după cum ştiţi, şi arăta nerăbdător să termine toată treaba cu navarezii aceia micuţi şi cu disputele lor interne. Era atât de furios, că a călărit ca un nebun, aşa că niciunul dintre noi nu a putut să ţină pasul, prin urmare...

– Continuă, Juanito. Vreau să aud tot. Aşa ţi-am spus.

– Când a intrat în ambuscada lui Beaumonte, era singur. Nu mi-am dat seama ce s-a întâmplat până când nu i-am văzut calul galopând înapoi spre noi. Şi atunci am crezut... ei bine, era un luptător foarte bun şi aproape de două ori mai înalt ca navarezii.

Juanito şi-a dres glasul. Începuse să se joace cu închizătoarea de la tolbă şi arunca nişte priviri rugătoare spre madonna, dar ea nu l-a ajutat.

– Când am ajuns eu acolo, deja plecaseră. Luaseră tot, armura lui, armele, chiar şi hainele. Unul a avut buna-cuviinţă să pună o piatră peste părţile intime, asta era tot.

Lacrimile au început să şiroiască din ochii scutierului, lăsând dâre pe praful de pe obraji. Doar apăsarea mâinii madonnei, care-mi sfărâma degetele, îmi reţinea lacrimile, dându-mi o durere mai simplă, imediată pe care să mă concentrez.

– Încă ploua torenţial, aşa că trupul îi era destul de curat, doar pământul din jurul lui, roşu. Regele a venit atunci şi l-a acoperit cu mantia. A spus o rugăciune, apoi a poruncit să fie dus înapoi în oraş. Chiar eu am făcut pregătirile. Nu voiam să se ocupe nişte străini de el. Am fost slujitorul său de când avea paisprezece ani, aşa că era cel mai nimerit lucru.

– Mulţumesc, Juanito. A fost foarte corect şi grijuliu din partea ta.

– Arăta ca un mire când şase dintre cei mai buni cavaleri ai regelui Ioan l-au dus în Biserica Santa Maria. Îi pieptănasem părul, îi tăiasem barba aşa cum îi plăcea lui şi-l îmbrăcasem în cea mai bună armură, cea neagră cu gravuri din aur pe piept. Spunea mereu că îi e ca o a doua piele armura aceea. Avea şi verigheta, şi Ordinul Sfântului Mihail pe care i-l dăduse regele Ludovic, iar regele Ioan i-a dăruit o coroană, în locul însemnelor ducale care se rătăciseră cumva în toată zarva din Neapole.

– Spune-mi cum arăta la faţă.

– După cum spuneam, madonna, arăta foarte chipeş şi senin. Biserica era plină de femei care plângeau. Mi-au spus că avea douăzeci şi cinci de răni pe sărmanul trup, deşi faţa îi rămăsese neatinsă. Tot ce ştiu e că au fost prea multe ca să le pot număra şi că probabil dusese o bătălie pe cinste.

– Douăzeci şi cinci. De cinci ori cele cinci răni ale Domnului nostru pe cruce. Avea ochii închişi sau deschişi?

– Închişi şi cu monede madonna, bineînţeles.

– Nu, atunci când l-ai găsit.

Îmi doream să se oprească. Nu eram sigură că Juanito are puterea să continue, cu toate acestea, ea părea de neoprit, aşa că şi eu, şi el trebuia să mergem mai departe.

– Deschişi, madonna. Şi cumva... surprinşi.

– Şi ai putut citi ceva în ei? Se zice că imaginea ucigaşului se imprimă

pe retină pentru o scurtă vreme după moarte.

– Aşa se zice, madonna? Ei bine, poate că am ajuns prea târziu. Nu am văzut nimic în ochii lui. Doar ploaia.

– Zeii probabil că i-au plâns moartea. Mulţumesc, Juanito. Ai vorbit bine şi cu curaj. Îl cunoşti pe Sancho, majordomul meu?

– L-am întâlnit în Medina del Campo, madonna.

– Mergi la el. Îţi va da bani şi îţi va găsi o locuinţă. Când voi putea, mă voi îngriji să ai o situaţie mai stabilă. Aş vrea să rămâi în Ferrara, Juanito, ca să putem vorbi uneori despre vremurile trecute.

Scutierul s-a înclinat.

– Nu am unde altundeva să merg, madonna.

Când l-am condus şi i-am spus unde l-ar putea găsi pe Sancho, l-am rugat să îi zică acestuia să-i trimită un curier donnei Angela, la Sassuolo.

Angela a sosit în seara următoare călare şi însoţită doar de un servitor. Una dintre doamnele ei de onoare trebuia să o urmeze mai târziu cu bagajele, ne-a explicat ca să umple tăcerea stânjenitoare dintre noi. Ultima dată o văzusem iarna trecută când madonna reuşise să amaneteze ceva bijuterii şi să vândă o bucată de pământ, pe care uitase ca o are în Calabria, ridicând astfel zestrea verişoarei sale, cât să o îmbuneze pe mama lui don Alessandro. Tot clanul Pio venise la Ferrara pentru o a doua nuntă, de data asta publică, în încăperile proaspăt reamenajate din Corte ale ducelui. Ne-am înfruptat din

farfurii de stridii cu portocale şi pere, ştiucă cu flori de limba-mielului caramelizate şi salate de hamsii, aşa că nici n-am simţit ca e postul Crăciunului. La desert ni s-au adus nuduri din biscuiţi de lemn dulce, care au stârnit o mulţime de glume potrivite unui astfel de eveniment, deşi mama lui don Alessandro nu părea prea amuzată. După cină am format o poteră gălăgioasă, cu muzicanţii şi acrobaţii în frunte şi cu un bărbat care înghiţea foc, pe care îl scosese de undeva La Fertella ca să escorteze mireasa şi mirele spre casa lor din oraş. Obrajii ne străluceau de la frig şi de la vin, iar lumina torţelor sclipea pe podoabe şi dănţuia printre străzile acoperite de zăpadă, aruncând umbre sălbatice pe pereţii clădirilor şi aprinzând licăriri în privirile celor care ne urmăreau din spatele obloanelor trase.

Am simţit o clipă atracţia întunecată a Turnului Leone, în timp ce mergeam pe lângă el, uitându-mă în sus, ca de obicei, să văd dacă mai atârnă coşuri de mâncare de scripeţii din acoperiş, întrucât mişcarea lor zilnică în susul şi-n josul turnului era singura dovadă că Ferrante şi Giulio mai sunt în viaţă. Din locul unde mă aflam în coloană mi-era imposibil să spun dacă Angela se uită şi ea acolo, dar gândurile mi-au fost atrase degrabă spre propria mea bucurie.

Don Alberto Pio îl adusese pe Girolamo cu el în Ferrara pentru nuntă. Ataşamentul lui Giovanni faţă de mine, care începuse cu comentariul lui Cesare despre gluma mea în limba greacă, se înteţise cât stătusem la Nepi şi Roma. Eram, presupun, ca soldaţii care trecuseră prin mai multe campanii împreună, legaţi de o experienţă comună, pe care nimeni din jur nu o împărtăşea. Aşa că, atunci când se juca cu Girolamo, de cele mai multe ori dorea să mă includă şi pe mine. Entuziasmată şi tristă, i-am urmărit alergând după cercuri prin Sala Grande sau se jucau de-a turnirul cu căluţii de lemn şi cozi de mătură. Intervenisem în luptele lor când Giovanni încerca să-şi domine

nepotul, iar Girolamo, mic şi forţos, tenace şi curajos, ripostase. Deşi nu mai era la fel de grăsuţ, era încă moale şi cam încet la minte. Totuşi, Girolamo era cam cum îmi închipuiam că o fi arătat tatăl lui, dacă nu ar fi fost atât de slab la acea vârstă, aşa cum ajunsese după ce se născuse donna Lucrezia şi se hotărâse să trăiască.

Tot atunci ne parvenise şi vestea că Cesare e liber. Îşi fracturase clavicula, nişte coaste şi o gleznă când sărise de la capătul funiei pe care o agăţase de fereastră, calculând greşit căderea, iar călătoria lui spre Pamplona se dovedise o adevărată tortură. Dar acum abia aştepta să sărbătorească Crăciunul împreună cu cumnatul său şi aştepta venirea anului Domnului o mie cinci sute şapte, despre care ştia că-i va aduce noroc cu carul.

Iar acum murise.

Când m-am salutat cu Angela în curtea castelului, în apusul rece, de primăvară, depărtare dintre durerea din prezent şi fericirea din trecut părea să întărească prăpastia ce se căscase între noi de când se măritase cu un om bun, cu o avere frumuşică.

– Ea cum se simte? a întrebat Angela când ne îndreptam spre camerele madonnei.

– Nu am cuvinte să-ţi spun. Vei vedea singură.

Donna Lucrezia ţinea doliu după fratele ei cu toată disperarea şi încrâncenarea pe care le va fi simţit el când şi-a dat sufletul. Nu avea nici pic de demnitate, de reţinere, de conştiinţă sau de gândire. Odată ce Juanito a terminat de povestit şi a plecat, pur şi simplu s-a prăbuşit.

Apoi şi-a rupt hainele, şi-a smuls părul, şi-a sfâşiat pielea de pe faţă şi braţe şi a urlat ca posedată de diavol, scoţând gemete nepământeşti şi mormăieli ce mă făceau să mă gândesc la pisici care se bat şi la cerşetori lipsiţi de decenţa de a muri în linişte, pe marginea drumului. A luat pumni de cenuşă pe care şi-a frecat-o pe faţă, pe cap şi pe piept, iar când focul s-a reaprins, a scos cărbuni aprinşi şi a încercat să meargă pe ei, aşa că a trebuit să-i sting cu primul lichid care mi-a căzut la îndemână, anume cu ce era într-o oală de noapte. Sclava dalmată a fugit speriată, închinându-se neîncetat, cu degetele ei lungi şi albe agitându-se în faţa gâtului lung şi alb.

Am crezut că prezenţa Angelei o va linişti pe madonna, dar abia dacă a observat sosirea verişoarei ei. Când am încercat să plec, s-a ridicat o clipă deasupra gropii în care căzuse şi mi-a interzis să ies.

– Tu eşti eu, a zis. Nu ai unde să te duci.

– Violante vrea doar să-mi aducă ceva de mâncat şi de băut, verişoară, a zis Angela, şi o mătură ca să curăţăm cenuşa.

Donna Lucrezia s-a holbat la ea de parcă habar nu ar fi avut cine e sau despre ce vorbeşte şi a clătinat din cap. O şuviţă de păr i s-a lipit de buză. A scos limba, a tras părul în gură şi a început să-l sugă. A părut să o distragă o clipă şi ne-a lăsat să o conducem înapoi în pat.

– Crezi că ar trebui să o legăm? m-a întrebat Angela. Măcar până aducem doctorul să o vadă.

Dar, înainte să răspund, madonna se ridicase iar, scuipând părul, îndreptându-se spre fereastra dormitorului, mormăind ceva despre funii, căderi şi cum Cesare ar fi fost un bun matematician dacă ar fi avut mai multă răbdare. Am alergat şi m-am oprit în faţa ei, am trântit

obloanele şi mi-am folosit cingătoarea ca să le leg, în timp ce Angela se chinuia din nou cu madonna ca să o pună în pat.

– Mă duc după medic, a zis Angela. E mult mai rău decât mă aşteptam.

– La ce te aşteptai?

Mi-a aruncat o privire stranie, atât calculată, cât şi preocupată, dar nu mi-a răspuns.

Când s-a întors cu medicul, madonna tocmai spărgea o sticlă de parfum şi striga prin uşă că, dacă altcineva în afară de Angela va îndrăzni să intre în cameră, va fi înjunghiat cu sticla spartă. Era un parfum floral, cu note de iasomie, iar aroma se răspândea ca o stafie pe lângă pat, mobile şi sculpturile din tavan, printre picioarele scaunelor şi crucifixul bătut cu pietre de lângă scăunelul de rugăciuni şi ne zăbovea pe piele.

Donna Lucrezia se tăiase la mână, dar când am încercat să o bandajez, s-a tras.

– Crezi că asta contează? a întrebat ea cu o voce plină de dispreţ.

Fra Raffaello a avut parte de acelaşi tratament, la fel ca Ippolito şi chiar ducele, care a sosit într-un suflet din Genova, unde îl ajuta pe regele francez să zdrobească o rebeliune. Fără îndoială că era bucuros că trebuie să se întoarcă după aceea. Două săptămâni madonna nu a lăsat pe nimeni să se apropie de ea, doar pe mine şi pe Angela. Era înfuriată, plângea şi striga după Cesare, uneori vorbind cu el în catalana ei rapidă, de neînţeles, de parcă îl putea convinge să vină înapoi. Nu ne lăsa să-i schimbăm hainele zdrenţuite, aşa că am

încercat să o acoperim cu pături, pe care le târa după ea prin cameră, dărâmând mobila, măturând de pe mese cărţi şi ceşti, perii de păr, bijuterii şi borcane cu prafuri, până când podeaua a devenit lipicioasă şi înşelătoare, acoperită cu un terci de vin vărsat şi machiaj şi cioburi de sticlă. Ea însăşi se murdărea cu încăpăţânarea unui copil mic. Rareori o convingeam să mănânce şi să bea şi atunci îşi îndesa mâncarea în gură cu degetele şi lipăia apa dintr-un castron, iar pe buze şi pe bărbie i se formase o pastă ca o crustă, care crăpa şi-i irita pielea.

Când dormea, ceea ce se întâmpla foarte rar şi pentru scurt timp, eu şi Angela rămâneam cufundate într-o tăcere semiconştientă, fără a avea energia necesară să deschidem gura, ca să nu mai vorbim de curăţatul mizeriei urâte care ne înconjura. Am aşteptat, pregătită pentru propria mea durere, care eram sigură că trebuie să apară, dar care nu mai venea. Nu atunci. Parcă suferinţa madonnei, în toată grandoarea ei sălbatică, o făcea pe a mea să se ruşineze şi să se ascundă. Nimeni nu jelea ca ea; în comparaţie cu ea, chiar şi femeile din Troia păreau doar nişte bocitoare nepricepute. Iar eu eram atât de obosită, prea obosită ca să-mi adun resursele de care aveam nevoie pentru a-mi plânge cum trebuie prima iubire, pe tatăl fiului meu, pe bărbatul ai cărui ochi negri şi zâmbet inteligent fuseseră, pentru mine, lumea întreagă.

Madonna dormea mai mult pe podea, ghemuită ca un copilaş, cu genunchii în piept şi degetul mare în gură. Aşa că, atunci când s-a trezit în ultima dimineaţă, uitându-se cruciş la raza de lumină strălucitoare ce intra prin deschizătura dintre obloane, primul lucru pe care l-a văzut a fost tolba prăfuită lăsată de Juanito, pe care eu o îndesasem sub pat şi la care nu m-am mai gândit.

– Ce e asta? a întrebat ea, scoţându-şi degetul din gură şi ştergându-l

de ceea ce fusese corsetul ei. Ce e asta? a repetat, în timp ce eu şi Angela ne chinuiam să ne trezim şi încercam să desluşim încotro priveşte. Sub pat! Nu era acolo înainte.

– Ah! am răspuns eu înţelegând. A lăsat-o Juanito. Nu ştiu ce e înăuntru.

S-a târât pe podea, încă întinsă pe o parte, unduindu-şi trupul ca un şarpe, până a băgat mâna sub pat, de unde a tras tolba. Când o scotea la lumină, capacul s-a deschis şi câteva documente au căzut din ea. Erau şterse şi învechite, dar scrisul, cu bucle, rotunjimi şi tendinţa de a se înclina spre finalul fiecărui rând, era inconfundabil. Donna Lucrezia s-a ridicat. Şi-a scos părul din ochi, apoi şi-a privit mâna cu unghiile rupte, cu cuticulele ca nişte semicercuri pline de murdărie, de parcă erau ceva nefamiliar, chiar oribil.

– Lăsaţi-mă, a zis.

– Dar..., a început Angela.

– Nu are de ce să vă fie frică. Mergeţi!

N-am mers în camera mea cu intenţia de a dormi. Dar, deşi trupul îmi era greu din cauza epuizării, mintea era la fel de ascuţită şi de neliniştită, în aşteptare. Incapabilă să stau locului, am scos cufărul de sub pat şi am scotocit prin el după scrisoarea pe care Cesare mi-o scrisese de la Roma şi după schiţa făcută de ser Leonardo. Mai întâi a trebuit să scot cartea de reţete a mamei şi misiva recentă de la Gideon. M-a surprins pe mine însămi că am păstrat-o, după evenimentele care au urmat. Mi se părea ciudată şi, oricum, făcusem o imprudenţă

ţinând-o, iar el probabil că plecase de mult.

Am înşirat pe pat toate aceste obiecte şi m-am uitat la ele de parcă aş fi aşteptat să-mi spună ceva. Am luat scrisoarea lui Cesare şi am citit-o, dar rămânea la fel de elegantă şi de neînţeles ca întotdeauna. Am pus-o jos şi privirea mi s-a mutat la desen, la ochii umbriţi, la expresia gurii întunecate de barbă şi mustaţă. Era un desen minunat, cu chipul sincer şi omenesc, în uşoara iregularitate a nasului şi a pungilor de sub ochi, dar era lipsit de viaţă, o închipuire încropită din cărbune şi piele de miel, un moment surprins şi imortalizat ca nişte fluturi frumoşi într-un insectar.

– Îmi pare rău, i-am zis şi dintr-odată chiar mi-a părut rău pentru tot ce făcusem împreună, pentru petrecerile la lumina lumânării pe care mi le imaginasem, când mergeam să patinăm, pentru plimbările din fiecare vară prin grădinile parfumate, pentru cântecele niciodată cântate şi dansurile nedansate, pentru versurile pe care nu le schimbasem între noi şi pentru dulcegăriile prosteşti pe care nu ni le şoptisem niciodată. Întotdeauna presupusesem că vom avea un viitor, dar acum, după lovitura bruscă a unui navarez anonim, nu mai exista nimic. Strângând desenul la piept, m-am aruncat pe pat printre celelalte mici relicve ce demonstrau şederea mea pe pământ şi am plâns până ce ochii au început să mă ardă şi gâtul să mă doară şi am crezut că am vărsat toate lacrimile pe care aveam să le mai vărs vreodată.

Nu mi-am dat seama că Angela e acolo până când nu s-a aruncat pe pat, lângă mine, şi m-a luat în braţe.

– E mai bine acum, a zis ea, mângâindu-mă pe cap şi pe spate, scoţând o batistă din mânecă ca să-mi suflu nasul în ea. E important să plângi.

Afecţiunea ei, apropierea ei fizică îmi aduceau alinare. Am reuşit să zâmbesc vag, dar privirea pe care mi-a întors-o era una foarte serioasă.

– După ce Giulio a fost atacat, a zis, am simţit frig pe dinăuntru. De parcă m-aş fi prefăcut într-o statuie sau într-unul din acele mecanisme pe care le pun în carele pentru carnaval, care fac lucrurile automat, a râs brusc. Iar tu erai atât de dezaprobatoare...

– Nu eram.

M-am gândit la tot timpul pe care îl petrecusem împreună singure la Medelana, înainte de naşterea Giuliei. Asta era dezaprobare?

– Of, ba erai înlăuntrul tău. Credeai că trebuie să-i rămân alături, în ciuda a tot ce s-a întâmplat. Te cunosc, Violante, ai uitat? Nu era nevoie să spui nimic. Şi aveai dreptate. Dar pur şi simplu n-am putut. Am continuat să mă gândesc că poate îl voi găsi respingător, iar el va simţi. Nu ar fi fost mult mai rău decât dacă făceam ce aşteaptă toată lumea de la noi?

– Noi?

– Eu şi Lucrezia. Cei din familia Borgia. Nemiloşi. M-am înşelat, totuşi. Dacă aş fi fost mai curajoasă şi mai sinceră, Giulio nu ar fi acum închis în camera aia, a zis ea tresărind. Îţi spun, Violante, că nu trece o zi fără să mă gândesc la asta. Dacă aş fi făcut aşa, dacă aş fi făcut altfel... Şi Giulia seamănă cu el acum, nici urmă de mine în ea. Parcă Dumnezeu a făcut-o ca să mă pună la încercare.

– El ne ironizează mult, mi se pare. Te încearcă prin prezenţa fiicei tale, iar pe mine, prin absenţa fiului meu.

Am simţit că un nou val de durere îmi trece peste inimă.

– Nu-l voi mai lua înapoi niciodată, nu?

Tăcerea ei mi-a spus tot ce aveam nevoie să ştiu. În cele din urmă, m-a bătut pe genunchi şi a zis:

– Cesare nu a fost crescut de mama lui. Nici eu. Majoritatea oamenilor nu sunt. Nu ne face niciun rău.

– Cei mai mulţi oameni îşi cunosc mama.

– Oh, Lucrezia se va îndupleca. Acum, că s-a instalat cum trebuie în Carpi şi nu mai e nicio... posibilitate ca împrejurările să se schimbe din nou, nu va mai fi niciun rău. Va fi chiar nostim. Îl putem vizita împreună, când soţul meu se întâlneşte cu don Alberto. Îţi spun cum facem. Îi strecurăm nevestei lui don Alberto o stridie stricată, iar când o să moară ea, te căsătoreşti tu cu el.

Acum era strălucitoare, legănându-se înainte şi înapoi ca un copil, entuziasmată de planul ei. Era vorba iar despre Ferrante şi Giulio, o altă urzeală imposibilă care să-i dea iluzia că e stăpână pe propria ei viaţă. Versiunea domestică, m-am gândit cu o urmă de amuzament, a ceea ce vărul ei mort încercase, dar eşuase cu armatele şi politica lui.

Dacă nu ar fi fost veşmintele de doliu ale donnei Lucrezia, crucea de cenuşă de pe frunte şi zgârieturile de pe faţă şi mâini, aş fi crezut că totul a fost doar un vis, de la solemnitatea studiată a lui Fra Raffaello până la intensitatea abjectă, animalică a suferinţei ei. Aproape că îmi venea să cred că trimisese după mine să-mi spună că Cesare se va întoarce în Italia la primăvară. Deja petrecuse ceva timp singură cu

Angela în acea dimineaţă şi îl primise pe Agapito, acum secretar al legatului papal din Bologna, cu care împărtăşea amintiri intime despre fratele său. La curte erau foarte puţini dispuşi să vorbească despre el. Ducele nici nu vedea rostul unui doliu oficial, deşi fusese de acord ca Ippolito să aranjeze un recviem în catedrală. Eu speram că va fi muzică nouă pentru această ocazie.

– Îţi datorez mulţumiri, mi-a zis donna Lucrezia în timp ce făceam o reverenţă.

Stătea întinsă pe pat, pe care nu se simţea îndeajuns de puternică să-l părăsească. Avea traista lui Juanito lângă ea, împreună cu cutia în filigran pe care mi-o încredinţase să i-o dau lui Cesare, dacă ei i s-ar fi întâmplat ceva.

– Nu mi-am făcut decât datoria, madonna.

– Violante, de când te cunosc, ai făcut mai mult decât o simplă datorie. Şi acum o să îţi cer încă o favoare.

M-am înclinat.

– Mai târziu azi va trebui să vorbesc cu Giovanni. El ştie că Cesare a murit, desigur, dar nu i-am vorbit încă direct şi nici nu i-am descoperit sentimentele. Era foarte ataşat de el, după cum ştii. E foarte ataşat şi de tine şi aş dori să stai alături de mine când voi discuta cu el. Sunt multe lucruri pe care nu le poate înţelege şi mă tem că asta nu va face decât să-i înteţească durerea.

– Desigur, madonna. Voi face tot ce-mi stă în putinţă să-l alin.

M-am întrebat cine îl alina pe Girolamo când avea nevoie.

– Mai întâi trebuie să afli ceva despre Giovanni.

S-a oprit. Un ton neobişnuit al vocii ei m-a făcut să o privesc. Pielea de sub ochi îi era cenuşie, iar buzele, umflate şi cutate, precum ale femeilor mult mai în vârstă. Privirea pe care mi-a aruncat-o părea neliniştită, parţial vinovată, parţial sfidătoare. Cu aerul unui om care a luat o hotărâre ce se putea dovedi nesăbuită, a continuat: Giovanni nu e fiul tatălui meu, ci al lui Cesare.

– Înţeleg.

Mi-am dat seama că nu mă mir. O imagine mi-a plutit prin adâncul amintirii – Cesare în curtea castelului Sant' Angelo, aplecându-se să sărute pe cap copilul adormit, înainte ca servitorul să îl ridice din şa. Un gest plin de tandreţe de părinte afectuos. Am presupus că madonna şovăie din cauză că se teme de cum o să reacţionez când voi afla că Girolamo nu era, la urma urmei, moştenitorul lui Cesare. Mi-am dat seama că nu sunt mânioasă. Ce le mai rămăsese să moştenească? Poate ar fi trebuit să mă bucur că Girolamo fusese lăsat în grija lui don Alberto, în loc să plutească pe undeva prin Ferrara fără scop, cum părea că făcea Giovanni.

– Nu, draga mea, nu înţelegi. Cesare este tatăl lui, iar eu sunt mama.

Ar fi trebuit să plec chiar atunci. Îmi tot spun că am rămas din compasiune pentru madonna sau deoarece mă obişnuisem să-mi zică ea când să plec, dar ce mă ţinea în loc era fascinaţia mea obscenă.

Tu eşti evreica. E adevărat ce se spune. Priveşte, Dorotea, nu seamănă leit cu ilustra mea fiică?

– Am fost o idioată, nu?

Donata. Darul. Observaseră o posibilitate şi se agăţaseră de ea.

– Nu, Violante, ai fost înşelată de oameni care sunt foarte buni la aşa ceva. Mi-am dat seama de greşeală aproape imediat, imediat ce am văzut cât de sincer se ataşase Cesare de tine. Am încercat să-l fac să se oprească...

Aha, deci de asta părea totul mai frumos; dacă madonna încercase să acţioneze conform conştiinţei sale, ea cel puţin era dezvinovăţită.

– Sună de parcă eu şi el am fi fost cumva mult mai adânciţi în acest rău decât aţi fost voi doi, am zis eu cu o notă de uimire.

– Îl iubesc.

Vocea i se ridicase într-un tremur isteric şi o clipă m-am temut că va plonja înapoi în durerea ce pusese stăpânire pe ea după conversaţia cu Juanito, dar s-a stăpânit şi a continuat:

– Cum îl iubeşti şi tu. Mai mult decât atât. Nu a fost nicio zi, nicio clipă din viaţa pe care mi-o amintesc când nu m-am simţit torturată de vină, atât pentru mine, cât şi pentru el. Iar acum..., a făcut un semn cu mâna în jurul camerei... iată-mă cu tot luxul meu, iar el este... este...

Cuvintele i-au părăsit buzele. S-a cutremurat.

– Domnia Ta i-ai spus să-mi scrie scrisoarea, nu? am întrebat eu. Deoarece trebuia să ştiu, şi eu, ca şi ea, mă micşorasem de la cât mă gândisem la unde se afla Cesare acum. Simţeam un impuls iraţional de a mă ruga ca el să fi avut dreptate, că religia înseamnă doar poveşti şi că el era praf acum, doar carne ce se desprinde încet de pe oase în pământul uscat şi roşu al Navarei.

A clătinat din cap nenorocită:

– Dar nu a dorit să rupă de tot relaţia cu tine. Poate că asta ne flatează pe amândouă. Cesare a pus întotdeauna preţ pe onestitate. Majoritatea oamenilor găsesc că e ciudat şi mulţi au văzut-o ca pe o slăbiciune. Uneori s-a bazat mai mult pe reputaţia oamenilor decât pe dovezile din faţa ochilor. Cred că o preţuia, căci întotdeauna apreciem ce nu putem avea. Şi a recunoscut-o şi a preţuit-o şi la tine. M-am convins că şi-ar fi dorit ca eu să-ţi spun toate acestea, dar poate că o fac doar pentru că nu-mi pot susţine toate amintirile, toată... dragostea de una singură. Dacă voi trăi şi voi avea grijă de fiul meu şi o să fac planuri pentru el, trebuie să ştiu că mai e cineva pe lume care să mă ajute să-mi duc povara. Şi, evident, nu-i pot spune lui Giovanni. Nu încă. Probabil că niciodată.

– Nu e suficient ce aţi spus deja? M-aţi luat în casa voastră ca să fiu o jucărie pentru fratele vostru. Fiul meu, despre care am crezut întotdeauna că e moştenitorul său, nu este. Sunt singura care nu ştia ce se întâmpla? Angela?

– Angela s-a împotrivit vehement planului meu încă de la început. S-a împrietenit cu tine ca să te ocrotească. Ai tot dreptul să fii mânioasă, iar eu nu am cum să mă apăr. Nu-ţi cer decât să mă asculţi, din compasiune omenească.

Dar înşelăciunea ei mă înfuria, faptul că nu-mi lăsase ce să mai plâng. Bărbatul pe care îl jeleam nu existase niciodată. Nu puteam avea încredere în mine însămi ca să-i îndeplinesc ruga, aşa că am privit-o într-o tăcere îngrozitoare trăgând teancurile de documente din traista lui Juanito.

– Poţi să le citeşti pe toate, a zis, răspândindu-le pe pat.

Am refuzat clătinând din cap, am ridicat mâinile ca pentru a mă feri de o lovitură, dar ea mi-a împins paginile cu nişte mişcări mici, stăruitoare, bruşte.

Unele erau scrise ordonat, pe pergament curat, altele scrijelite pe pergament răzuit şi îndoit la colţuri. Erau chiar şi câteva bucăţi de in sfâşiate, parcă rupte din aşternuturi sau chiar din cămăşi. Cerneala se decolorase în unele locuri, până se făcuse de un galben pal, ruginit, abia vizibilă, ca să nu mai spunem că era ilizibilă în lumina artificială şi întunecată din camera cu ferestrele oblonite a madonnei. Cum observasem şi înainte, toate documentele erau scrise de mâna lui Cesare. Am văzut acum că erau scrisori şi că toate începeau la fel. *Lucia, mi cor,* scrisese el la începutul fiecăreia. Lucrezia, Lucia. Era atât de limpede, că mă simţeam şi mai neghioabă şi mă înfuriam şi pe mine însămi fiindcă nu-mi dădusem seama mai devreme. Credinţa lui că îl voi vindeca, pantofii tăiaţi, vorbăria despre viţel, sărutul pe care mi-l dăduse când delira nu erau nimic artificial, ci doar foamea disperată pe care eu însămi o cunoscusem odată, atunci când mă gândeam la el. Toate indiciile se aflau acolo, iar eu mă împleticisem în încurcătură, oarbă ca un Cupidon.

– Ştiu cum a început, a zis ea când căutam prin scrisorile de pe pat cu zădărnicia cuiva care încearcă să dea de combinaţia câştigătoare la o mână proastă de cărţi. Mama ţi-a spus.

– Mama ta mi-a spus că eşti un copil înlocuit şi că l-ai ţinut pe Cesare în viaţă într-un scop ticălos, vrăjitoresc.

– Iar tu cam eşti de acord cu ea.

A râs scurt, înăbuşit:

– Mama se simte bine doar cu lucruri pentru care poate găsi explicaţii. Cesare şi cu mine... eram... poate prea asemănători, dar ne-am trezit că stăm cu un picior pe marginea acestei lumi, iar cu celălalt... în altă parte. Uneori simt că trăiesc o nesfârşită zi a Tuturor Sfinţilor.

– Cesare ce credea?

Voiam să o fac să-mi spună.

– Îşi amintea că avusese impresia, când mă văzuse prima dată, că totul pe lumea asta se schimbase puţin pentru a-mi face mie loc. Şi că, atunci când Juan l-a împins la o parte ca să mă poată privi el, nu l-a necăjit pentru că ştia că n-are nicio importanţă.

– Tu nu crezi că Cesare l-a ucis pe don Juan, nu-i aşa?

Era momentul să vorbim deschis, momentul adevărurilor de neînchipuit.

– Ştiu că n-a făcut-o el. Juan a fost ucis la ordinele clanului Orsini. Fata cu care trebuia să se întâlnească Juan în a seara aceea, capcana cu miere, dacă vrei, era din familia Orsini. Singura crimă a lui Cesare a fost că l-a convins pe papá să anuleze vânătoarea criminalilor şi să-l lase să pună la cale o răzbunare pe măsură. L-a făcut să pară vinovat. Şi mai este ceva. La botezul fiului meu, Rodrigo, el i-a fost dat lui don Paolo Orsini să-l ducă din bazilică înapoi la Santa Maria. Priveam de la fereastră, căci încă nu intrasem în biserică, aşa că nu am putut participa la ceremonie. În clipa când i l-au pus în braţe lui don Paolo, a început să ţipe, cu toate că până atunci fusese cuminte. Cu siguranţă că a fost un semn al vinovăţiei lor. Cesare era în stare de crimă, ştiu

din propria experienţă, dar şi din a lui, şi nu avea niciun motiv să-l vrea pe Juan mort. Dimpotrivă, Juan îi asigurase un loc la curtea spaniolă, cât timp se comporta cum trebuie. Şi nu era vicios, ştii, doar că nu era prea matur pentru anii lui şi puţin cam prostuţ.

Am simţit un fel de teamă ascultând-o analizând cu foarte mare răceală asasinatul lui don Juan. Începeam să înţeleg ce văzuse în ea monna Vannozza, de ajunsese să se teamă de propria fiică.

– Dar o iau înainte. Nu trebuie să îmi mai pui întrebări şi să mă laşi să spun povestea, aşa cum s-a desfăşurat ea.

Nu dădea vreun semn cum că şi-ar fi dat seama de efectul pe care îl avea asupra mea.

– Nu am nicio amintire despre vremea când am trăit cu toţii în casa mamei. Eu aveam cam şase ani când m-au trimis la mătuşa Adriana, iar Cesare şi Juan plecaseră de mult. Ne întâlneam la Santa Maria pentru vizitele tatei, dar, după cum ştii, petreceam perioade mai lungi împreună doar vara, la Caprarola.

A rostit numele cu tandreţe, iar expresia feţei i s-a înmuiat:

– În nopţile fierbinţi dormeam pe acoperiş şi, uneori, dacă mă speriam sau mă simţeam singură – stelele te pot face să te simţi singură – mă culcuşeam cu Cesare sub păturile lui. Niciodată cu Juan, căci el nu făcea decât să se plângă că îi e prea cald sau că îi iau eu toate păturile. Şi nici cu Gioffre, desigur, care era doar un copil.

A făcut o scurtă pauză şi a început să scotocească printre scrisorile împrăştiate pe pat. A luat una şi mi-a dat-o.

– Poftim, a zis, citeşte. Lasă-l să-ţi spună cu propriile lui cuvinte.

– Nu. Vă rog! Oricum, nu vă înţeleg limba.

– Înţelegi, dacă vrei, mi-a răspuns ea.

Mă simţeam de parcă aş fi încălcat o proprietate, un loc secret şi intim, dar totuşi, nu era o fărădelege, fusesem invitată şi nu refuzasem invitaţia. Am început să citesc:

> *În prima noapte în care m-au lăsat să stau sub punte, în timpul călătoriei spre Villa Nueva del Grao, era lună plină. Mai ţii minte – desigur că ţii – cum dormeam cu toţii pe acoperişul de la Caprarola, iar tu te târai sub pătura mea şi îmi puneai toate întrebările care îţi treceau prin minte şi nu te lăsau să dormi? Cum de văd liliecii în întuneric? De unde ştiu planetele încotro să se îndrepte? Ce se va întâmpla cu viţelul cu şase picioare? Poţi să te căsătoreşti cu mine când te vei face mare? Cred că eu aveam unsprezece ani, iar tu, şase.*
>
> *Într-o noapte, când era lună plină, ţi-am explicat cum anume luna dictează mareea, iar tu ai zis că eu sunt ca luna şi tu eşti ca marea, urmărindu-mă mereu. Iar eu nu am spus nimic, întrucât ştiam că e cu totul invers.*

M-a fermecat iar. Uitându-mă în sus, i-am întâlnit privirea, iar ea şi-a dat seama pe loc de ce însemna privirea mea:

– Toate sunt aşa, a zis. Poftim.

Mi-a dat altă scrisoare:

> *Am început aşa de tineri eu şi cu tine, am citit, eram ca argila*

moale, numai bună de modelat. Trupurile noastre sunt ce am făcut noi din ele, lovite şi netezite pentru a ne potrivi desăvârşit unul cu altul. Şi apoi am fost puşi la ars în cuptorul vieţii, puşi pentru totdeauna într-o formă care să ni se potrivească doar unul altuia.

A vorbit din nou:

– Totul a început să se schimbe cam când Cesare a plecat la şcoală. Prima vară când ne-am dus la Caprarola, iar el a venit din Perugia, a fost altfel. Era mai mare, mai lat în umeri, barba începuse să-i crească, dorea să stea doar cu Juan şi să facă treburi de bărbaţi, aşa cum le numeau. Mergeau la vânătoare şi la pescuit, se tot agitau pe lângă căţeluşii lor şi se luptau cu tăuraşi, ca întotdeauna, dar îşi petreceau ore întregi prin colţuri, chicotind deasupra unei cărţi obţinute de Cesare, despre care îi spusese soţului mamei că e un dialog al lui Platon, despre cum trebuia să se comporte tinerii bărbaţi. Nimic de genul ăsta, desigur, dar era în greacă, iar greaca lui ser Giorgio nu era prea bună.

Încă dormeam pe acoperiş şi tot mă mai duceam lângă el, dar uneori se întorcea cu spatele la mine şi devenea nerăbdător la toată vorbăria mea. Apoi, într-o noapte, mâna mea a dat peste...

– Vă rog, madonna, sunt sigură că nu am nevoie să aud amănuntele!

Dar nu am putut-o opri, fie pentru că se uşura, fie deoarece căuta o compensaţie... sau poate că şi una, şi alta.

– M-a uimit, a zis, dar el m-a apucat de încheietură şi mi-a ţinut mâna acolo, iar apoi am devenit curioasă. Am fost mereu curioasă, înţelegi? Nu e o trăsătură a femeilor. Apoi am fost mulţumită, deoarece mi-am

dat seama că ce făceam îmi dădea putere asupra lui. Nu mă mai simţeam lăsată la o parte. Ne-a reunit ca înainte, eu şi Cesare împreună, iar Juan şi Gioffre, pe dinafară. Şi aşa a şi rămas. Indiferent de costuri. Perotto, Pantasilea, Djem...

Primele două nume nu-mi spuneau nimic, sunau ca nişte personaje de comedie, dar Djem... Mi-l aminteam pe Cesare imitându-l şi pe madonna implorându-l să se oprească, fiindcă o dor sânii legaţi din pricina râsului.

– Djem? am întrebat eu.

– Ştii că tata l-a moştenit pe prinţul Djem, aşa cum era el, când a devenit papă? Iar noi, copiii, am început să-l vizităm în apartamentele sale. Oh, Violante, era ca şi cum am fi păşit în altă lume. Poate tocmai de-asta eu şi Cesare ne simţeam acasă acolo, chiar dacă Djem dorea să-l vadă cel mai mult pe Juan. Chiar şi aerul. Ardea tot timpul tămâie, dar la el nu avea mirosul rece, virtuos pe care îl are în biserică. Era condimentat, fierbinte, ca şi când am fi respirat în soarele deşertului din care venea Djem. Şi nu avea scaune, doar perne pe toată podeaua, aşa că stăteam toţi laolaltă, fratele sultanului şi noi, cei trei bastarzi *marrano*, mâncand dulciuri. Ne simţeam ca nişte adevăraţi ţigani acolo, în „cortul" lui Djem. Nu peste foarte mult timp, Djem l-a sedus pe Juan. Obişnuia să-l îmbrace în robe turceşti şi turbane şi... să-l atingă. Fiindcă eram ameţiţi de la vinul amestecat cu mac, ni se părea chiar amuzant.

Mă întrebam dacă din acest motiv madonna, cu toată evlavia ei, acceptase întotdeauna înclinaţiile lui Ferrante cu multă resemnare.

– Atât de amuzant, încât îl imitam şi noi, Cesare jucând rolul lui Djem, iar eu pe cel al lui Juan. Ei bine, pe atunci Cesare avea cam

optsprezece ani. Fusese la universitate, era un bărbat umblat, chiar dacă abia l-au primit în Colegiul Sacru şi era obligat să poarte tonsura.

Madonna a început să chicotească.

– Dumnezeule mare, cât ura asta! Mereu lăsa să-i crească părul şi primea pedepse pentru asta. Oricum, da, în ceea ce mă privea pe mine, se vorbea foarte mult despre logodne, iar mătuşa Adriana îmi ţinuse şi un mic discurs despre îndatoririle soţiilor. Deşi îndatoririle soţiilor erau cam diferite, cred, faţă de cele ale tinerelor îndrăgostite de propriii lor fraţi. Aşa că nu pot spune că nu ştiam ce fac sau că nu ne afundam în cel mai mare păcat cu putinţă, dar, totuşi, ni se părea... normal. Era finalul inevitabil al drumului pe care pornisem din naştere.

Djem ne lăsa să fim noi înşine, îmi spusese el.

– Dar tocmai de-asta a lăsat ca Djem să fie ucis.

Nu-i voi ierta niciodată pe francezi pentru Djem.

– Cesare? am întrebat eu.

– Nu a murit de febră. Nu Djem. El nu era niciodată bolnav.

– Dar credeam că Cesare ţine foarte mult la Djem.

– Nu atât de mult cât ţinea la mine şi la propria lui reputaţie.

Am încercat să mă consolez cu ideea că cel puţin trupul său nu minţise, că dorinţa lui faţă de mine fusese reală. Apoi mi-am amintit pielea lui fără cusur, graţia pură a oaselor şi a muşchilor, frumoasa înşelăciune prin care trupul lui i-a dat boala lui trupului meu.

– A avut grijă de toate, a zis madonna, dar nu şi-a putut ţine în frâu gelozia.

Erai atât de geloasă pe Sancia, scrisese el pe o altă pagină. *Ai acuzat-o că ar fi fost prima mea dragoste. Auzi!!! Tu eşti prima, ultima şi singura mea dragoste şi tu ştii asta. Erai doar făţarnică, nu-i aşa?*

– Nu a vrut să vină la nunta mea, ştii, la prima nuntă, cu Giovanni Sforza.

Eram foarte tânăr. Confundam dorinţa cu dragostea, aşa ca toţi tinerii. A existat poate o zi când am crezut că nu voi putea trăi fără Sancia (probabil ziua când mi-a dat costumul din catifea albă. Îţi aminteşti?), o zi de uşurare şi disperare. Dar am ştiut întotdeauna că nu pot trăi fără tine. Asta e o constantă, aşa cum soarele răsare din est sau cum eu am cinci degete la fiecare mână. Aceasta este dragostea, Lucia, şi nu o simţi doar pentru nişte leşinuri ostentative, fraze frumoase sau daruri extravagante. E simplă şi adâncă, ca marea când nu o priveşte nimeni.

– De dimineaţă a venit în camera mea din Santa Maria, unde mă îmbrăcau slujnicele. Am fost atât de crudă! Nu l-am lăsat să mă îmbrăţişeze. Eram acoperită toată cu suc de lămâie, înţelegi, ca să mi se albească pielea şi eram lipicioasă. Stăteam acolo în cămaşă, cu sucul prelingându-se pe corp, şi l-am lăsat să sufere. A zis că mi-a adus un dar.

A ridicat obosită cutia în filigran, de parcă ar fi fost foarte grea:

– Nu era nimic înăuntru, doar un pergament înfăşurat, legat cu un şnur din fire de aur şi cupru. Când l-am ridicat, a zis: „Acolo, acum, înăuntrul cutiei se află inima mea, goală fără tine.“ Am izbucnit în lacrimi şi m-am oprit din teatrul pe care-l jucam din cochetărie. Eram

îngrozită de Giovanni, de plecare, de gândul de a-l pierde pe Cesare. El m-a liniştit.

Madonna a râs scurt:

– Şi-a murdărit toată sutana de suc de lămâie.

– A spus că voi nu veţi fi ca viţelul, nu-i aşa că nu veţi muri din pricina despărţirii? Şi ţi-a tăiat tălpile pantofilor pentru dans.

– De unde ştii?

– Mi-a vorbit sincer odată, atunci când delira.

– Îmi pare atât de rău.

– Ce scria pe pergament?

– Oh, nu prea mult, doar nişte versuri dintr-un poet catalan care ne plăcea.

A tăcut. M-am holbat la scrisorile împrăştiate, frazele ieşind dintre rândurile scrijelite aşa cum uneori norii formează nişte imagini.

E o ţigancă... Aş vrea să-i smulg cântecele din aer şi să le presez între filele cărţilor, ca pe nişte flori, pentru tine... M-am trezit în miez de noapte cu gust de zmeură pe limbă... Ar fi trebuit să-ţi spun despre apus... pământul ardea de durerea despărţirii... întotdeauna când dansez, dansez cu tine.

Mă întrebam dacă va mai citi şi altcineva aceste cuvinte şi cum îşi va da seama că sunt adevărate. M-am uitat la madonna, care strângea cutia goală, cu mâinile împreunate ca cele pe care femeile însărcinate şi le pun pe ridicătura pântecelui.

– Povestiţi-mi de Giovanni, am zis.

A clipit şi s-a uitat la mine uimită, ca un om trezit brusc dintr-un somn adânc, apoi a pus cutia deoparte.

– Când mi-am dat seama că sunt însărcinată, m-am dus la San Sisto. Ştiam că e al lui Cesare şi chiar şi un tâmpit ca Sforza îşi putea da seama că pruncul nu e al lui, dacă putea să numere până la nouă. Eu şi el fusesem destul de mulţumiţi în Pesaro, dar, odată întorşi la Roma, lucrurile s-au complicat. Cesare avea scuza perfectă să ne ţină despărţiţi, întrucât era evident acum că acea căsătorie nu servea niciunui scop politic util, iar tata era nerăbdător să aranjeze un divorţ. Aveam nevoie de timp să mă gândesc, undeva unde puteam fi departe de familia mea. Am luat o servitoare cu mine, pe preferata mea, Pantasilea, şi am refuzat să mai comunic cu familia altfel decât prin mesageri. Papá îl trimitea pe Perotto Calderon, deoarece ştia că ţin la el. Asta l-a înfuriat şi mai tare pe Cesare şi în cele din urmă a izbucnit într-o zi, împrăştiind călugăriţele ca vulpea găinile, şi m-a acuzat că am o aventură cu Perotto. L-am liniştit şi l-am luat cu mine spre colţul îndepărtat al grădinii mânăstirii, unde ştiam că nu putem fi auziţi, şi i-am spus că sunt însărcinată, iar el e tatăl.

O lumină caldă a aprins ochii madonnei.

– Era atât de emoţionat şi ridicol de grijuliu... Era îngrozit că ţipase la mine. Era îngrijorat că mersesem prea mult, a început să se agite ca un neghiob din cauza mâncării de la mânăstire, a paturilor tari şi despre o mie de lucruri prosteşti. Mâncarea şi paturile de la San Sisto se deosebeau prea puţin de lucrurile cu care fusesem obişnuită la Santa Maria.

Mi-a aruncat un zâmbet răutăcios:

– Sora Osanna s-ar fi simţit ca acasă acolo. Ştii că am trimis-o înapoi în Mantua pe impostoarea bătrână? Isabella e bine-venită să o aibă. Mi-am pus în gând să o numesc pe Fidelma stareţă la Santa Caterina şi să-l fac pe Fra Raffaello consilierul ei spiritual. Ce părere ai?

Dar a continuat fără să aştepte răspunsul.

– O clipă, în acel colţ neglijat şi plin de urzici şi de fluturi, eu şi Cesare am fost ca oricare alţi îndrăgostiţi care se iubeau şi care tocmai descoperiseră că aşteptau primul copil. Am fost foarte fericită pe toată durata sarcinii, gândindu-mă la acea bucăţică de dragoste, la clipa magică de uniune care creştea înăuntrul meu într-o viaţă nouă. Parcă aş fi fost ocrotită de o carapace de mulţumire, chiar şi atunci când Juan a murit şi Cesare a plâns când mi-a spus, apoi s-a înfuriat pe el însuşi şi a rupt un scaun. I-a fost întotdeauna dor de el, cred, deoarece întotdeauna se comparase cu el. Chiar când a trebuit să merg în faţa Colegiului Cardinalilor şi să mint despre căsătoria mea cu Sforza, mi-am ţinut ochii aţintiţi în cei ai lui Cesare, m-am gândit că nu mai e nimeni în încăpere şi că declaraţia mea elegantă este, de fapt, un imn al dragostei pentru frumosul meu frate. Eram cam de aceeaşi vârstă pe care o aveai tu când l-ai născut pe Girolamo, aşa că înţelegi că, pentru mine, să văd cum îţi creşte copilul în pântece, să-ţi stau alături la naştere era ca şi cum aş fi retrăit acele vremuri. Îmi măsor toate bucuriile ulterioare comparându-le cu clipa aceea. Niciunul nu s-a apropiat de puterea ei, iar acum niciunul nu se va mai apropia.

M-am întrebat despre cea de-a doua căsătorie, cu ducele de Bisceglie, dar am aşteptat, întrucât ştiam că va ajunge şi la asta. Trebuia. Când aşteptam să continue povestea, am ridicat altă scrisoare de-a lui Cesare.

Am încercat să mă gândesc la o clipă când am fost cu adevărat fericit, am

citit şi am avut sentimentul ciudat că el îmi călăuzeşte faptele din locul unde se află acum, ca un mod de a continua conversaţia lui de o viaţă cu sora lui, de cealaltă parte a morţii. *M-am aşteptat s-o găsesc printre amintirile cu tine, dar nu a fost aşa. Nimic nu a fost simplu pentru noi, nu-i aşa?*

– Deschide obloanele, a zis ea, sau îţi vei face rău la ochi.

I-am ascultat porunca şi m-am uitat la porţiunea de grădină vizibilă de la fereastra ei, cu trandafirii care tocmai îmboboceau, la tufele de rozmarin argintiu, cu floricele albastre, la aleea acoperită de viţă-de-vie, unde citisem odată singura scrisoare pe care mi-o trimisese Cesare. Se apropia asfinţitul, calmându-mi ochii tensionaţi, învăluind grădina în uitare. O lună palidă şi argintie, fină ca o unghie cojită, atârna deasupra zidurilor oraşului, pe un cer acvamarin. Rândunele se roteau şi apoi coborau ca săgeata pe lângă fereastra noastră dreptunghiulară, trecând uşor peste şanţ şi înălţându-se iar spre cuiburile lor.

– Va fi o seară minunată, am zis eu.

– Da?

A bătut cu palma pe pat:

– Vino şi aşază-te iar. Mai am multe să-ţi spun înainte să trimit după Giovanni şi nu vreau să-l ţin treaz până târziu.

Făcându-mi iar loc printre epistole, mi-am reluat poziţia, lângă madonna, iar ea şi-a continuat povestea.

– Timpul trecea, iar noi tot nu ne hotărâsem ce să facem când se va naşte copilul. El era de părere că trebuie să revenim la ideea lui, cum

că eu aş fi avut o aventură cu Perotto. Trebuia să-i „mărturisesc“ tatei, iar tata urma să se asigure că pruncul va fi îngrijit. Dar nu am fost de acord. În primul rând, Perotto ar fi fost pedepsit pentru ceva ce nu făcuse, dar mult mai rău era că tata sigur mi-ar fi luat pruncul de lângă mine. Era foarte implicat în negocierile cu Alfonso de Bisceglie în vederea unei căsătorii, iar eu trebuia să fiu prezentată iarăşi drept *virgo intacta.*

A râs sumbru şi ironic.

– Nu suportam gândul că îmi voi pierde copilul şi cred că Cesare simţea la fel, în sinea lui, ceea ce explica de ce şovăie, chiar dacă aceea părea unica sugestie practică. Soarta ne-a întins o mână, de parcă zeii ar fi vrut neapărat să ne hotărâm odată şi ar fi simţit că trebuia să intervină să ne salveze de la un dezastru. În aceeaşi zi în care a venit pe lume Giovanni, a născut şi Giulia Farnese un băieţel. Aceasta era soluţia noastră. Giulia era cam prostuţă, iar copilul fusese încredinţat direct doicii. Nu am avut nevoie decât de o sumă de bani şi de ajutorul lui Perotto şi al Pantasileei pentru a face schimbul, iar Giulia nu era prea înţeleaptă. Sau cel puţin aşa am crezut. Cesare a hotărât că aveam nevoie de mai multe... precauţii.

Giovanni i-a fost dat doicii Giuliei, aşa cum plănuisem, dar Cesare s-a gândit că trebuie ceva mai mult decât bani pentru a-i cumpăra tăcerea. A poruncit uciderea lui Perotto şi a Pantasileei şi s-a asigurat că leşurile le vor fi găsite în râu, aproape de podul Sant’ Angelo. Pe teritoriul nostru, se poate spune. Astfel, femeia ar fi primit cu siguranţă mesajul.

– Şi celălalt copil?

A făcut o pauză înainte să răspundă, apoi a zis:

– Mi s-a spus că a murit.

L-am văzut iarăşi pe Cesare păşind pe parapetul de lângă podul mobil al castelului, golind în şanţ ligheanul din argint al lui ser Torella. I-am văzut faţa şi am înţeles în cele din urmă de ce era lipsită de orice expresie. M-am dus spre cămin, am lovit cremenele de piatra vetrei şi am început să aprind lumânările.

– Aşa că ai aflat, Violante. Acum te duci să îl aduci pe Giovanni?

S-a apucat să strângă scrisorile de la Cesare şi să le înghesuie în tolbă. Una dintre ele a căzut pe podea, iar eu m-am oprit să o ridic.

Întotdeauna mi-ai reproşat că am părăsit Nepi fără să-mi iau rămas-bun, am citit pe primul rând înainte să i-o dau înapoi.

– Madonna, am ascultat cu răbdare şi nu fără suferinţă personală tot ce mi-aţi povestit. Poate că îmi veţi îngădui să întreb ceva?

Arăta de parcă ar fi preferat să mă refuze, dar, la fel ca fratele ei, avea un simţ al onoarei oarecum special.

– Desigur, a zis ea.

– Ce s-a întâmplat la Nepi? De ce aţi fost atât de supărată de acţiunile lui Cesare de la Urbino?

– Sunt două întrebări, dar ai dreptate să le pui împreună şi îţi voi răspunde. Va trebui să ne întoarcem în anul jubileului, când Cesare s-a întors în cele din urmă din Franţa. Fusese plecat mai bine de un an. Ne scrisesem, desigur, aproape zilnic, aşa cum făcusem întotdeauna, dar atunci s-au întâmplat foarte multe lucruri care ne-au schimbat pe amândoi. Eu descoperem în mine, împreună cu ducele de Bisceglie, o

capacitate de a iubi şi de a fi fericită care nu era legată de relaţia mea cu Cesare şi am mai avut un fiu, pentru a-mi domoli durerea de a fi obligată să-l privesc pe Giovanni crescând ca fiind copilul altei femei. Cesare, de asemenea, avea o soţie de care spunea că e foarte mulţumit şi acum şi o fiică, deşi el nu o văzuse niciodată. Dar, mai mult, începuse să-şi clădească statul. Şi reputaţia. Când ne-am întâlnit iar, am încercat să fim ca înainte, dar nu a mers. Nu mă puteam bucura de el, deoarece mă simţeam vinovată faţă de Alfonso şi apoi vinovată faţă de el, pentru că îl rănisem. După şederea în Franţa, ce făcusem înainte îi părea prostesc şi limitat. Stătea printre noi ca un corb, în hainele sale negre, şi ne plictisea cu planuri fără noimă despre curtea lui de la Cesena, odată ce o stabilea, şi cu francezii în sus şi francezii în jos. Şi cu cât lăuda mai mult virtuţile Franţei, cu atât mă convingea mai tare că îşi iubeşte soţia şi cu atât mai mult mă apropiam de soţul meu. Ce zici de asta?

A răscolit tolba şi a scos iar o epistolă. M-am minunat de siguranţa cu care o deosebise de restul, de parcă ar fi ştiut pe dinafară fiecare pliu, fiecare cută a pergamentului, aşa cum o mamă îşi cunoaşte copilul.

Mă trezesc gândindu-mă la Charlotte, deşi abia dacă mai ţin minte cum arată. Ştii cum am cucerit-o? Pentru că ştiam numele florilor sălbatice. Până când am plecat din Franţa, trebuia doar să-i şoptesc la ureche cuvântul italian pentru podbal *sau pentru* nalbă, *iar ea s-ar fi lipit de mine ca o* rosa gallica *agăţătoare. Nu i-am spus niciodată că ştiu florile sălbatice deoarece prezenţa sau absenţa lor îţi poate da indicii despre natura terenului pe care te afli. Un politician trebuie să ştie să citească pe chipurile oamenilor, un soldat trebuie să se gândească la crinii de pe câmp.*

– Pare foarte... adevărat, madonna.

– Da. E ceva ce mă nelinişteşte la ea. Ei bine, am tot timpul din lume să mă întreb despre ea, nu-i aşa? Unde rămăsesem? Ah, da. Ştii, desigur, cum s-a terminat totul între familia noastră şi cea de Aragon? Nu numai Alfonso şi Sancia îi stăruiau în gând lui Cesare, ci faptul că sora lor, Carlotta, refuzase să se căsătorească cu el, iar tatăl ei nu făcuse nimic ca să o oblige. Mândria lui nu putea îndura, nici măcar după ce regele Ludovic i-a dat-o pe Charlotte, de rang la fel de înalt şi mult mai drăguţă. Nu-l puteam consola şi era teribil de singur, înconjurat peste tot de oameni care îşi vedeau de propriile vieţi. Desigur că şi el îşi vedea de a lui, dar avea mult mai puţină răbdare decât noi, ceilalţi. Nu putea să aştepte ca lucrurile să-şi urmeze cursul, ci trebuia să le grăbească tot timpul. A hotărât brusc că mariajul meu cu Alfonso stă în calea alianţei lui cu francezii, deoarece şi cei din urmă ridicau pretenţii asupra Neapolelui. Sau cel puţin aşa spunea el. Ştiam că e gelos, nu doar pe Alfonso, ci pe noi toţi şi pe grupul familial intim, care credea că devenisem în absenţa lui. Avea impresia că Sancia îl sedusese pe papá şi încerca să-i submineze poziţia pe lângă propriul lui părinte. Apoi acoperişul s-a prăbuşit, la propriu.

Ţin minte. Într-o vară, în timpul unei furtuni foarte puternice, un coş de pe acoperişul Vaticanului se prăbuşise în locul unde stătea papá. Câteva ore crezuseră că murise, până când gărzile lui au reuşit să-l dezgroape din moloz, teafăr şi nevătămat, cu doar o tăietură la cap.

– După asta, a continuat madonna, nu ne-am mai putut înţelege cu Cesare. Parcă nu avea decât un sigur gând în minte, anume că trebuie să-şi asigure viitorul cât timp tata mai era în viaţă. Avea şaptezeci de ani pe atunci. Orice s-ar fi putut întâmpla. Cesare nu s-a obosit nici măcar să-şi discute planurile cu mine. Nu-mi mai căuta compania pentru niciun motiv. Dormea cu târfa lui, La Fiammetta, spunând că e

mai uşor să plătească decât să-şi irosească puterile pentru a momi femeile în pat. Nu m-a mirat că l-a trimis pe Michelotto să-l omoare pe Alfonso, dar am fost îngrozită de cât de împietrit era şi de cât de neghiob îl făcuse agresivitatea. Se zice că m-am dus la Nepi să-mi plâng soţul şi exact asta am făcut, dar era mult mai complicat de atât. Plângeam după două iubiri: pentru Cesare şi pentru Alfonso. Şi trebuia să mă gândesc. Era clar că nu mai pot avea încredere în Cesare în ceea ce priveşte viitorul meu, din cauza geloziei lui, totuşi, viitorul meu era vital pentru al lui, dar şi pentru al fiului nostru. Gândindu-mă la Giovanni, am avut un fel de revelaţie. L-ai citit pe Heraclit?

Am dat din cap. Auzisem de el, desigur, dar ştiam prea puţine despre filosofia lui.

– A fost unul dintre preferaţii lui Cesare. „Natura iubeşte tainele“, zice el, ceea ce ar fi putut fi foarte bine scris exact pentru Cesare. Vorbeşte, de asemenea, despre *logos,* care pune ordine în haos, dar care nu poate fi înţeles decât de foarte puţini. Ei bine, la Nepi, preţ de o clipă filosofică am înţeles despre ce vorbeşte. Am văzut extrem de limpede ce am de făcut. Am scris două scrisori, una pentru Cesare, implorându-l să vină după mine la Nepi şi să-mi ceară iertare, deoarece eram îndurerată, că mă temeam că nu voi supravieţui. El nu era singurul care spune minciuni frumoase, înţelegi, sau le face oarecum credibile. Cea de-a doua scrisoare era pentru Ercole d’Este, în care mă propuneam drept soţie pentru don Alfonso. Ştiu. Îndrăzneală de neînchipuit, dar ştiam că tata avusese deja o tentativă de a negocia, iar mizele erau foarte mari pentru mine. Şi pentru Giovanni. Tata era bătrân şi slăbit de accident şi fratele meu aparent scos din pepeni de gelozie în ceea ce mă priveşte, asta dacă celelalte lucruri pe care le făcea în viaţă aveau vreun sens. Pe cine mă puteam baza, dacă nu pe mine însămi? Şi o căsătorie într-o familie distinsă precum Este m-ar fi

pus la adăpost, m-ar fi făcut o parte din înţelegere. Indiferent de ce ar fi zis Cesare, pentru mine era cel mai bun lucru spre a-i putea asigura viitorul lui Giovanni.

Ne-a întrerupt o bătaie discretă la uşă.

– Ce e? a izbucnit madonna.

– Cardinalul a trimis vorbă că vrea să afle dacă veţi cina cu el astă-seară, a răspuns o voce detaşată.

– Te rog mulţumeşte-i cardinalului şi spune-i că nu mă simt bine. Voi cina în camera mea.

Am aştepta în tăcere, în timp ce paşii moi se îndepărtau.

– Nu e o conversaţie pe care mi-aş dori să o audă cineva, a zis madonna.

– Mi-ar fi plăcut să-i văd faţa ducelui Ercole atunci când a primit scrisoarea Voastră.

– Răspunsul lui a fost foarte pe loc şi curtenitor. Îi scrisesem pe larg despre religiozitatea mea, despre interesul pentru rănile Domnului, reamintindu-i şi că îmi dovedisem capacitatea de a naşte un fiu sănătos – un râs ironic aici – şi de a-mi administra bunurile în nume propriu. Oh, şi poate că am atins şi subiectul referitor la ambiţiile teritoriale ale fratelui meu şi la succesele sale militare recente. Nu avea decât să asculte ce am de zis.

– Şi Cesare?

– A venit, după cum ştii. Era pe drum spre trupele sale, pentru a li se

alătura în vederea unei campanii de toamnă, şi s-a oprit la mine o noapte. Da, a zis ea, prinzându-mi privirea, o noapte. Ce ciudat e că secretoşii sunt de multe ori şi cabotini! El a intrat în sala mare a castelului meu purtând o armură desăvârşită, cu capul dezgolit, ca un personaj din romanele cavalereşti şi, fără să rostească niciun cuvânt, a căzut în genunchi la picioarele mele şi mi-a sărutat poalele rochiei. Ştii, Violante, m-am întrebat neîncetat dacă a fost ultimul sunet pe care l-a auzit.

Vocea i-a devenit îndepărtată.

– ?

– Sunetul armurii în timp ce cădea de pe cal. Şi, dacă i-a amintit de... dacă s-a gândit la... ei bine, nu contează, e doar o vagă speculaţie. O parte din mine ştia că joacă teatru. Era evident că nu călărise tot drumul de la Roma îmbrăcat în armură. Probabil că se oprise chiar lângă Nepi ca să o îmbrace. Dar altă parte, cea care îi aparţinea lui, nu se putea gândi la nimic, doar la faptul că el se afla acolo, singur cu mine, cu părul lui frumos răspândit la picioarele mele ca un lac de foc. Am îngenuncheat şi l-am luat în braţe şi, o clipă care ne-ar fi putut costa totul, am crezut că pot rămâne aşa pentru totdeauna, închişi în vechiul fort, ascunşi de lume, hrănindu-ne cu dragoste.

Am fost brusc şi în mod straniu mişcată de ce povestea şi am vrut să-i iau mâinile în ale mele, să-i arăt că nu numai înfăţişarea ne apropia, ci şi visele noastre sălbatice.

– L-am condus în camera mea şi l-am ajutat eu însămi să scoată armura, ca să nu fim deranjaţi. El credea... ce cred mereu bărbaţii, dar l-am refuzat. Aveam lucruri importante să-i spun. S-a eschivat, insistând că are nevoie să facă o baie şi mi-a spus că-i pot vorbi în

timp ce se îmbăiază şi că-i pot spăla părul, deoarece întotdeauna i l-am spălat mai bine decât oricine altcineva. Albia a fost umplută. S-a dezbărcat în faţa mea de parcă eu aş fi fost o târfă, iar el un client, iar frumuseţea lui în lumina focului şi în aburul de la apă aproape că mi-a frânt inima. Cum ştiam că se va întâmpla. Dar el mă subestimase de această dată. A tras de timp şi şi-a prelungit baia, iar eu i-am spălat părul şi i-am spus de ce-l chemasem acolo. Că mersese prea departe ucigându-l pe Alfonso şi că, oricât ne-am iubi, nu trebuie să ne mai lăsăm conduşi de patima noastră. Deoarece trebuia să ne gândim la Giovanni, numai la Giovanni. I-am zis că ştiam că el şi tata discutaseră posibilitatea de a mă căsători cu Alfonso d'Este, aşa că îi scrisesem chiar eu ducelui şi îl asigurasem că va găsi în mine o noră dornică, evlavioasă şi devotată, care va pune mereu dorinţa lui şi a fiului său pe primul loc, chiar înaintea celei a tatălui şi a fratelui meu. Făcusem aluzie şi la faptul că prezenţa mea în Ferrara va modifica orice plan ar fi avut fratele meu de a pune mâna pe acel stat, deoarece cu siguranţă că Ferrara va deveni aliatul său în aceste împrejurări. I-am spus că trebuia să continue să-şi întărească statul şi că prezenţa mea în Ferrara îi va asigura graniţa de nord şi va ţine Veneţia departe de treburile lui, până când va fi îndeajuns de puternic pentru a o cuceri. Într-o zi, am zis, fiul nostru va fi regele Italiei. Cesare a început să tremure. I-am ţinut un prosop când a ieşit din cadă, l-am învelit ca pe un copil şi mi-am spus că trupul pe care i-l simt pe sub pânză nu înseamnă nimic pentru mine. Am încercat să-mi fac inima tare ca vechile pietre care ne înconjurau, dar am dat greş. Intenţionasem să-l fac să plece imediat, dar nu i-am putut rezista, cu pielea lui curată şi mirosind a săpun. Aşa că am... apoi i-am pieptănat părul în timp ce se usca lângă foc, iar noaptea se apropia. Când m-am trezit în dimineaţa următoare, el plecase, aşa că am ştiut că înţelesese. A fost ultima dată când am fost împreună. De acum nu ne mai puteam gândi la noi înşine, ci doar la

Giovanni şi la statul pe care Cesare îl va construi pentru el. Acum înţelegi de ce am fost furioasă în legătură cu Urbino? A fost o acţiune precipitată şi a pus în pericol tot ce făcusem până atunci. Ne-a trădat dragostea. Îşi bătea joc de tot ce sacrificasem eu pentru el.

M-am holbat la ea. Nu mai ştiam ce să cred. Era ca o glumă cosmică revelaţia că marele Valentino, în egală măsură flagelat de tiranii şi de femeile din Italia, îşi dăduse inima şi supunerea surorii sale mai mici. Dar, în acelaşi timp, puterea ei asupra lui mă făcea să mă tem. Am început să-mi fac de lucru cu scrisorile, nesigură dacă ar fi trebuit să mă simt onorată de încrederea ei sau rănită de nepăsarea ei vădită faţă de propriile mele sentimente.

Am ridicat un dreptunghi aspru de ceea ce părea a fi aşternut de pat, ale cărui cuvintele mâzgălite, pătate de o cerneală de culoarea prafului de cărămidă, m-au făcut să mă hotărăsc: *Pio îmi spune că Girolamo dă dovadă de tărie de caracter şi de o mare inteligenţă. Ţine-l aproape, Lucia, şi nu-l lăsa să uite că Giovanni e moştenitorul meu.* Fiul meu era tot ce-mi mai rămăsese, tot ce era plămădit din mine şi din Cesare şi din ce fusese între noi, doar între noi, fără a fi mediat sau manipulat de donna Lucrezia. De ce ar trebui ca el, ca şi mine, să-şi petreacă viaţa pe locul al doilea? Îl voi lua de la don Alberto şi voi pleca departe, departe, acolo unde numele Borgia nu însemna nimic. Voi avea grijă ca Giovanni să nu aibă niciun rival la moştenirea tatălui său.

Am găsit-o pe Angela în vechea noastră cameră, cu servitoarea ei, împachetând pentru întoarcerea la Sassuolo. Când am intrat, s-a întors spre mine, ţinând deasupra cufărului ei corsetul cu dungi albe şi negre pe care-l luasem de la Nepi.

– Dragă, pot lua ăsta? Ar arăta aşa de drăguţ, dacă...

Cuvintele i-au murit pe buze când mi-a văzut faţa. Gonind servitoarea, a zis:

– Ştii, nu-i aşa? Ţi-a spus. Mă întrebam dacă o va face... acum. Stai jos. Ttrebuie să fie îngrozitor pentru tine.

I-am dat la o parte mâna care mă trăgea de mânecă.

– Nu am timp. Mă aşteaptă să i-l duc pe Giovanni, înainte de ora de culcare.

Angela părea înspăimântată, cu faţa palidă şi ascuţită în lumina lumânărilor ce pâlpâiau în curentul iscat atunci când am intrat. Am privit în altă parte, la cuferele deschise, la cutiile împrăştiate prin cameră şi la goliciunea de dedesubt.

– Nu-i va spune, nu-i aşa?

– Sigur că nu. E doar o scuză pentru ea, pentru a vorbi în continuare despre Cesare.

– Eşti supărată. Ia o pauză scurtă. Sunt sigură că ora de culcare a lui Giovanni mai poate aştepta, având în vedere circumstanţele.

– Off, opreşte-te şi nu mai încerca să fii binevoitoare. E cam târziu pentru asta acum. Ai ştiut despre... ei, Cesare şi..., dar nu am putut să le leg numele cu voce tare. Tot timpul. De ce nu mi-ai spus? Ce fel de prietenă mai eşti şi tu? Imaginea lui Giulio, cu părul strălucitor fluturându-i peste faţa plină de cicatrici, a părut să-mi dea răspunsul.

– Am încercat, a ţipat ea, am încercat de o mie de ori, dar nu ai vrut niciodată să mă asculţi. Erai la fel de oarbă precum câinele ăla respingător al lui.

– Ei bine, ascult acum. Ajută-mă să-l recuperez pe Girolamo. Spune-mi cum să fac şi nu voi mai deranja niciodată pe niciuna dintre voi.

I-aş fi putut cere la fel de bine să fure bijuterii de la madonna sau să-l seducă pe ducele Alfonso.

– Mai degrabă te va ucide decât să te lase să-l iei. E imposibil. Doar nu crezi că acum, că Cesare a murit, va renunţa la ambiţiile ei pentru el? Îi va ţine pe cei doi băieţi mai apropiaţi ca niciodată. Singura ta speranţă de a-l mai vedea pe Girolamo e să continui ca şi cum nimic nu s-ar fi schimbat.

– Nu. Cum aş putea? Îl voi lua. Ea e interesată de Giovanni, oricum. Eu şi Girolamo putem să... dispărem.

M-am gândit la scrisoarea lui Gideon şi dintr-odată am ştiut de ce o păstrasem, în ciuda impertinenţei sale şi a riscului. Ştiu cum. Am un plan.

Angela a început s-o facă pe actriţa, acoperindu-şi urechile cu mâinile.

– Nu-mi spune. Chiar nu mă pot implica în treaba asta.

– Nu, bineînţeles că nu poţi. Niciodată nu ai putut. Îţi doresc să călătoreşti în siguranţă! Probabil că voi dormi în camera copiilor astă-seară, aşa că presupun că nu te voi mai vedea înainte să pleci.

Urmează dragostea. Chiar dacă drumul duce spre compromisuri proaste, secrete şi minciuni. Şi totuşi, cum o poţi urma dincolo de punctul în care încetezi să fii omul pentru care dragostea înseamnă ceva? Ce nu înţelesese Mariam niciodată, trăind doar în camera ei de slujnică, cu podea din pământ şi mobilă sărăcăcioasă, e că dragostea îţi cere să fii sincer faţă de tine însuţi în primul rând.

EPILOG

CACHIQUIN, ZIUA ISPĂŞIRII 5281

Azi de dimineaţă, cei care m-au capturat s-au hotărât, în sfârşit, că e sigur să mă scoată din lanţuri. Am stat legat de perete de încheieturile mâinilor şi glezne de când m-au adus aici – de cinci sau şase zile, cred. Am reuşit să nu înnebunesc de durere şi inerţie, gândindu-mă la Crăciunul pe care l-am petrecut în Cesena, când eram încă foarte viu, călărind incognito prin satele din munţi, luptând, dansând, bând atât din băutura lor tare şi culcându-mă cu femeile lor durdulii. Eram fericit, Lucia, o fericire simplă, nepăsătoare. Ştii de ce? Pentru că nimeni nu ştia cine sunt.

Nu mai sunt prea multe de spus despre vremea când şi felul cum am slujit-o pe donna Lucrezia Borgia, ducesa de Ferrara. De când am plecat din Italia, viaţa mea e parte dintr-o altă poveste, una în care nu sunt mama, fiica, servitoarea sau concubina cuiva, ci doar eu însămi. Nu are loc în această poveste despre măşti şi prefăcătorie, aşa că nu o voi spune aici.

La slujbă s-a cântat un recviem pentru preanobilul şi ilustrul duce de Romagna şi Valentinois, senior al Franţei, în catedrala din Ferrara, într-o miercuri din luna mai. Familia Este, precedată de cler şi urmată de servitori, a mers în procesiune prin piaţă în lumina strălucitoare a soarelui ce deja aducea asprimea verii. Toţi purtau haine negre, de doliu, şi steaguri negre fluturau pe faţadele caselor; chiar şi bătrânul Borso şi încornoratul Niccolo erau înfăşuraţi în panglici negre. Magazinele erau închise şi clopotul bătea a jale în clopotniţa lui Alberti, iar câţiva locuitori ai oraşului stăteau pe margine, într-o tăcere resemnată şi sceptică. Dacă nu ar fi fost marea supărare a surorii sale, faţa plină de zgârieturi, acoperită de un văl gros, şi mâinile ascunse sub mănuşi, Cesare s-ar fi prăpădit de râs.

Donna Lucrezia insistase ca toţi copiii lui să participe la slujbă, aşa că două călugăriţe de la Corpus Domini o însoţeau pe Camilla, cu chipul ei mic, oval, solemn, cu părul roşu ascuns sub vălul alb de novice. Don Alberto Pio şi soţia îl aduseseră pe Girolamo personal, preferând să nu-l încredinţeze tutorilor, iar el stătea aşezat pe bancă între cei doi, cu o expresie de o gravitate desăvârşită pe faţă, în timp ce o gâdila pe fiica mai mare a lui don Alberto, iar ea se zbătea lângă el, agonizând de veselie. Mă asigurasem că voi avea un loc acolo, de unde l-aş fi putut privi şi aş fi putut reflecta, nu asupra tatălui său, care reprezenta trecutul meu, ci asupra viitorului, care va începe când se va termina slujba şi vom ieşi din nou la lumină.

Cum mi-a spus madonna că Girolamo va veni la Ferrara pentru slujbă, mi-am şi făcut planurile. Am aflat de la Fidelma pe unde se află Gideon şi i-am scris, deşi mă îndoiam că va primi scrisoarea înainte ca eu şi fiul meu să ajungem pe ţărmurile din Noua Spanie. Rezervasem

locuri din Veneţia, anonim, prin agenţii cu care făcea negoţ familia mea. Trimisesem dinainte puţinul bagaj pe care îmi propusesem să-l iau cu mine în noua mea viaţă şi aranjasem cai de poştă, astfel încât să călătoresc repede până la Veneţia. Toate se făcuseră fără a atrage cea mai mică suspiciune; nu degeaba fusesem amanta lui Valentino. Tot ce-mi mai rămânea de făcut acum era să găsesc prilejul să-l iau pe fiul meu şi să-l scot din Ferrara înainte ca cineva să observe că plecasem. Castelul şi Corte erau, ca de obicei, într-un haos total, din pricina oaspeţilor veniţi să stea la noi, înghiontindu-se pentru un loc cât mai în faţă, pierzându-se prin labirintul de camere şi coridoare. Era mai rău ca niciodată acum, că Torre Leone nu se mai folosea, iar ducele Alfonso îi dăduse palatul spaţios al lui Giulio favoritului său, Niccolo da Correggio. Nu mă îndoiam că voi găsi un prilej destul de repede, cât timp rămâneam vigilentă.

Chiar când toată adunarea a tăcut pentru a asculta predica lui Ippolito, fiica lui don Alberto a contraatacat şi l-a pocnit pe Girolamo în fluierul piciorului. El a urlat de durere şi a tras-o de păr. Când Ippolito şi-a dres glasul şi îşi punea hârtiile în ordine, iar adulţii s-au uitat la cei doi copii cu priviri amuzate sau dezaprobatoare, soţia lui don Alberto s-a aplecat şi i-a certat cu blândeţe. Am văzut-o zâmbindu-i fiicei sale şi mângâindu-i buclele lui Girolamo. El s-a apropiat mai mult şi şi-a pus capul pe ea, cu obrazul pe mijlocul ei. Ea a continuat să-l mângâie şi, în câteva clipe, ochii i s-au închis şi a adormit, cu gura strânsă într-un botic mulţumit.

Ippolito a început să vorbească în frazele sale elegante, lipsite de sens, iar în liniştea celor care auzeau, dar nu ascultau nimic, în care audienţa se întreba cât o să mai continue aşa şi ce vor avea la masa de după slujbă, mi-am auzit sufletul frângându-se. Mi s-a părut că s-a auzit foarte tare, ca atunci când spargi gheaţa sau sticla, aşa că am zis

că cel mai bine e să plec din catedrală înainte să mi se rupă de tot şi să distrag atenţia tuturor. Sau să-mi trezesc copilul. Nu aveam de gând să fug. Ştiam că era lipsit de respect, dar tot era mai bine decât să mă sparg în bucăţi în faţa marilor doamne şi domni, a învăţaţilor şi negustorilor, a rangurilor sociale cărora nu le aparţineam, cărora nu le aparţinusem niciodată, deşi Girolamo era altfel. Donna Lucrezia se asigurase de acest lucru.

Navigând din Veneţia, nu aveam în minte decât un vârtej de amintiri sparte, naufragiate din corabia scufundată a sufletului meu. Câteva zile am zăcut, suferind de rău de mare, torturată de mirosul de portocale şi de privirea oarbă a Madonnei Străinilor, de cuştile care se prefăceau în coşuri cu mâncare, carne neagră şi pâine albă, oase albe, înnămolite în mâl negru, ochi negri, dinţi albi şi râuri de păr roşu. Cred că speram să mor.

Dar Moartea e perversă; rareori vine când ţi-o doreşti. Mi-am revenit, mi-am recăpătat picioarele de marinar şi am început să mă gândesc la cum voi trăi, o femeie singură în lumea nouă şi crudă, a cărei simplă noutate făcea totul posibil. Nu avea niciun fel de reguli, căci nu-şi aflase încă limitele. Când am ajuns pe Insulele Azore, unul dintre căpitanii secunzi a primit vestea că soţia lui a născut primul lor copil. Dorea să-i trimită o scrisoare, însă nu era aşa de experimentat în arta scrisului, încât să găsească cuvintele potrivite care să exprime ce dorea el. M-a întrebat dacă l-aş putea ajuta; celelalte femei de pe vas erau nevasta căpitanului, pe care nu îndrăznea să o abordeze, şi femeile ce locuiau sub punte, spălau rufele şi prestau şi alte servicii echipajului, deşi nu din cele care implicau compunerea scrisorilor către soţiile lor. Sentimentele lui, simţea, erau prea delicate pentru a le putea împărtăşi

altui bărbat.

L-am ajutat. Am găsit în mine iscusinţa de a orândui şi articula simţămintele altor oameni şi, într-un fel sau altul, ştiam o mulţime de lucruri despre scrisori şi despre puterea cuvântului scris. Când am ajuns în Villa Rica, deja îmi făcusem o reputaţie printre cei de pe corabie. Am închiriat o cameră într-o casă plină de viaţă, parte tavernă, parte pensiune, parte bordel, chiar în spatele pieţei principale a oraşului, iar cu banii rămaşi după ce am plătit chiria pe o lună am cumpărat pene şi un briceag pentru a le ascuţi, o nisiparniţă, cerneală şi pergamente curate. Fratele proprietăresei mi-a făcut o firmă, o pană viu colorată, pictată pe o bucată de trunchi, pe care am agăţat-o într-un molid ce umbrea peticul de pământ roşu pe care ea o îngrădise şi pe care o numea terasă. Stăteam acolo, dimineaţa şi seara, la o masă şubredă, proptită de nişte pietre, scriind scrisorile altor oameni pe bani. Gazda mea îşi lua dijma şi prospera în aura de respectabilitate pe care i-o confeream casei sale, precum florile ciudate, strălucitoare, roşii care creşteau în tufişurile din jurul nostru. Când a aflat cât de puţin sunt dispusă să vorbesc despre trecutul meu, l-a pus pe fratele ei să adauge un desen aproximativ al blazonului Casei Este pe firma mea.

Dacă mă gândesc bine, cred că aşa m-a găsit Gideon. Cozile se formau repede. Uneori aveam mai mulţi clienţi care aşteptau în timp ce-mi aşezam ustensilele în lumina înşelătoare a dimineţii, în umbra ascuţită, albastră a copacului. Mă rugau să compun solicitări de bani sau veşti de acasă, cereri în căsătorie, relatări despre succese sau eşecuri, scrisori pătimaşe sau îngheţate de respingere. Lumina cădea pe vieţile muşteriilor mei cum cădea prin acoperişul din frunze de palmier al tavernei, în pete şi fâşii, înconjurată de umbră. Am scris rugăciuni pe pergamente micuţe, pentru a fi lăsate, rulate strâns, în

crăpăturile pietrelor sfinte sau sub uşile bisericilor care se crăpaseră de la aerul fierbinte, sărat. Scriam cu aceeaşi uşurinţă în spaniolă, latină, italiană sau franceză, de parcă libertatea Lumii Noi mi-ar fi dezlegat limba.

Dar cele mai bune dintre toate erau scrisorile de dragoste. Am devenit oarecum vestită pentru iscusinţa mea de a da chip dorinţelor nerostite ale îndrăgostiţilor în fraze elegante, pasionale. Desigur, multe nu-mi aparţineau. *Am plâns atât de mult, că arăt ca un bărbat orbit de zăpadă. Te implor să-mi săruţi ochii, să-i alini pentru o ultimă dată cu balsamul buzelor tale.* Dacă această frază mi-ar fi aparţinut, mă îndoiesc că mi-aş mai fi amintit-o. Când adăugam o înfloritură finală în coada ultimelor litere, mi-am ridicat privirea şi am zâmbit. Deoarece ştiam că bărbatul care plânsese toată noaptea la Nepi nu mai avea pe nimeni care să-i sărute ochii şi speram ca tânărul îndrăgostit care stătea în faţa mea, cu viitorul strălucindu-i pe faţa rumenă, se va descurca mai bine. Clientul s-a înclinat spre mine şi, iată cum acolo, în spatele lui, dominându-l cu statura sa, se afla Gideon, îmbrăcat ca un indian, într-o tunică din bumbac alb, cu o cingătoare ţesută într-o mie de culori. Am aşteptat în timp ce clientul îşi punea semnătura pe scrisoare şi îmi înmâna banii. Gideon m-a privit când puneam deoparte banii pentru gazdă, iar pe restul i-am băgat în buzunar.

– Aşteptam veşti de la tine, a zis el, punând pe masă scrisoarea pe care i-o trimisesem de la Ferrara, apoi cineva mi-a zis că în Villa Rica e o femeie care scrie scrisori pentru ceilalţi. Ceva ce merită văzut, m-am gândit. Îţi dai seama că, atunci când dai peste o lume nouă, ea rămâne stăpânită de aceeaşi repetitivitate specifică celei vechi? Eu sperând, iar tu dându-mi papucii?

Eram dezamăgită. Nu suna deloc ca bărbatul care îmi scrisese despre

cât de important e să aştepţi cu o inimă deschisă.

– Planurile mele nu au funcţionat, i-am spus.

Şi-a tras un scaun şi s-a aşezat în faţa mea, astfel că nu aveam decât să-l privesc drept în faţă. Deşi zâmbea, iar ochii îi erau calzi, era o blândeţe obosită, o dragoste veche. Dosul mâinilor îi era vărgat de arsuri în felurite stadii de vindecare.

– Te-am aşteptat o lună la Ostia, a zis, punând coatele pe masă, după ce s-a răspândit zvonul că a murit Valentino. Am crezut că te va face să te răzgândeşti.

O indiancă în haine spaniole, cu o faţă lată, înzorzonată cu un şal complicat, a început să se mişte şi să ofteze nerăbdătoare peste umărul lui Gideon.

– Am închis până la a douăzeci şi treia oră, am zis, până când se va duce soarele.

Am arătat spre clopotul din turnul Bisericii Sfintei Cruci. Femeia a plecat, mormăind ceva pe limba ei, ceva ce l-a făcut pe Gideon să râdă.

– Aşadar, le înţelegi limba.

– Şi aşa ai înţelege şi tu, dacă ai încerca. Vorbeşte limba poporului Totonac. Eu trăiesc în Cachiquin acum, de acolo de unde vin ei.

– Şi cum mi-a zis?

– N-ai vrea să ştii.

Am ridicat din umeri. Lucrasem de la răsăritul soarelui. Ochii mă înţepau, iar umerii mă dureau de la cât stătusem aplecată, ore întregi,

asupra dorinţelor altora. Voiam să mănânc, apoi să dorm ca să uit de căldura după-amiezii, fără să visez. Nu aveam dispoziţie de jocuri.

– Aşadar, am avut oricum dreptate, a zis Gideon.

– Dreptate?

– Valentino a murit, iar tu ai venit aici. În sfârşit. Fiul tău e cu tine?

Am clătinat din cap. Mă temeam de gustul amar pe care mi-l lăsa în gură numele lui Girolamo. Gideon s-a întins peste masă şi mi-a acoperit mâna cu laba lui osoasă, plină de cicatrici.

– Să te duc undeva să mâncăm.

– Pot mânca aici. E gratis.

– Am bani, a zis el. Destui bani, de fapt.

Văzând că mă uit la cum e îmbrăcat, la tunica lui indiană şi la pălăria de paie din poală, a adăugat:

– Mă îmbrac aşa din cauza vremii. Dacă eram sigur că o să te întâlnesc azi, m-aş fi aranjat puţin.

Am observat că nu mai purta pandantivul de aur pe care mi-l arătase în ziua când mă luase la pescuit.

– Ceva s-a schimbat, Gideon. Unde e lănţişorul tău de la gât? Ce s-a întâmplat?

A ridicat din umeri.

– Am descoperit că obiceiurile vechi şi lumile noi nu se amestecă.

M-a dus într-un loc de lângă docuri, nu prea elegant, dar ieftin şi renumit pentru tocana de peşte şi vinul bun pe care proprietarul reuşea să-l scoată din depozitul de lângă el, care aparţinea unui genovez ce făcuse avere din vanilie. Gideon mi-a zis că şi el cultiva şi făcea comerţ cu mirodenii, dar la scară mai mică, deşi îşi câştiga aproape toate veniturile din fabricarea şi repararea suporturilor din sârmă pe care păstăile subţiri şi negre erau întinse să se usuce.

– De aici arsurile, a zis. Când am ajuns prima oară aici, m-am gândit că e uşor să fac bijuterii. La urma urmei, pământul de aici e pavat, la propriu, cu aur şi argint. Dar indienii cred că aurul e sacru. Doar preoţii lor au voie să-l lucreze sau aurarii preoţilor lor. Iar mie... nu-mi place cum au aranjat spaniolii lucrurile.

O clipă expresia lui a fost umbrită de o furie mohorâtă.

– Mi-am luat pandantivul şi l-am topit. A sfârşit dintr-o aiureală pe care i-am făcut-o iubitei unui marinar. Cantitatea de sânge care s-a vărsat aici pentru aur a făcut să nu mai aibă valoare, îl face ruşinos.

Apoi s-a luminat:

– Vanilia este mult mai bună, deoarece chiar o poţi cultiva, poţi spera că viţele vor creşte pe copacii pe care-i ai. Xanat zice că Dumnezeu le dă flori oamenilor cu inima curată.

– Drăguţ!

Cine e Xanat? Nu a fost nevoie să-mi răspundă. Mi-am dat seama după lumina jucăuşă din ochi şi din felul cum a înghiţit, de parcă era mai bine ca răspunsul pregătit să nu fie rostit.

– Ah, am zis. Şi ea are inima curată?

– Ne înţelegem, a răspuns.

În ziua următoare s-a întors şi a aşteptat iar până am isprăvit cu clienţii, strângându-şi pălăria de paie la piept.

– Căsătoreşte-te cu mine, Esther, a zis cum a plecat ultima persoană. Nu am putut închide un ochi noaptea trecută. Am discutat pe îndelete situaţia mea cu moliile, cu ţânţarii şi cu o şopârlă măricică şi toţi mi-au zis că faptul că te-am găsit iar, aşa, înseamnă că a fost mâna sorţii şi m-au îndemnat să-mi reînnoiesc propunerea.

Am râs. Mi se părea că muşchii feţei îmi sunt ţepeni şi m-am întrebat când râsesem ultima dată.

– Nu mă necăji! i-am poruncit. E ceva serios.

– Prea târziu, atunci.

– Dar Xanat?

El a ridicat din umeri.

– Ea e o băştinaşă. Obiceiurile lor sunt diferite.

Mi-a revenit în memorie atunci imaginea lui Judith cu capul lui Holofernes într-un coş pe care-l căra o sclavă neagră.

– Aşa vorbesc ceilalţi despre evrei, Gideon, de parcă noi nu am fi tot oameni cu sentimente. Mi s-a părut că ai renunţat la vechile valori. Xanat este femeie. Nu e nicio diferenţă între mine şi ea.

– De ce ai venit aici, atunci, dacă nu să mă găseşti pe mine?

Nu i-am putut spune. Nici acum, când donna Lucrezia a murit, nu-i pot spune, nici lui, nici altcuiva. Mă rog ca scrisorile să fi fost distruse.

– Când eram copil, aveam o femeie în casă, Mariam. Odată, când am ajuns la un fel de cumpănă în viaţa mea, m-a sfătuit să urmez dragostea. Nu eram prea sigură că ştia despre ce vorbeşte atunci, dar mai târziu am aflat că ştia. Am încercat când am ajuns aici şi încerc şi acum. Îmi pare rău, Gideon, e cea mai bună explicaţie pe care ţi-o pot da.

– Aşa că ar trebui să te căsătoreşti cu mine. Urmează dragostea.

– Nu merge aşa. Trebuie să-mi urmez dragostea mea şi nu prea cred că ai vrea să mergi acolo unde mă duce.

Am ridicat pana, am înmuiat vârful într-un pahar cu apă curată şi am pus-o deoparte.

– Mai e un lucru pe care trebuie să-l afli despre mine şi Cesare Borgia, un lucru pe care nu l-ai aflat de la don Giulio. El mi l-a dăruit pe fiul său, dar mi-a dat şi boala franceză. Cât a trăit Cesare, am continuat să cred în pastilele lui ser Torella, dar moartea lui mi-a tăiat toate speranţele, sentiment despre care el mă avertizase. Avea dreptate; e o iluzie. Mai devreme sau mai târziu, dacă reuşeam să evit muşcăturile de şarpe sau febra care-ţi face pielea galbenă sau cea care-ţi înnegreşte urina, tot aveam să mor de sifilis.

– Era un bărbat foarte gelos, înţelegi? Îi plăcea să-şi înfiereze amantele ca fiind ale lui.

– Eu pe tine te iubesc, Esther. Boala nu eşti tu.

Avea dreptate, dar port o mască, iar acesta e un mod convenabil de a-mi ascunde sentimentele. Am venit în Cachiquin când începuse să mi se şubrezească sănătatea, dar nu ca să mă căsătoresc cu Gideon. Mi-am găsit într-un fel pacea, privindu-i pe el şi pe Xanat îmbătrânind împreună, împletiţi precum copacul cu viţa. I-am spus că voi locui cu el, ca sora lui, şi asta şi fac acum. Sunt o bună mătuşă pentru copiii lui, certându-i şi răsfăţându-i pe rând. I-am adus pe toţi pe lume şi am îngropat doi. Gătesc şi fac curat, construiesc şi repar împreună cu Xanat şi uneori mai scriu scrisori pentru alţi oameni. Nu mai am pe nimeni căruia să-i scriu din partea mea, nimeni care să ştie ce înseamnă cuvântul „soră“ pentru mine.

Aşadar, am ajuns la sfârşit. Îmi ridic ochii obosiţi de pe pagină şi privesc afară prin uşa deschisă, la curtea cu pământ bătătorit, la pui, capre şi la atelierul lui Gideon, unde face suporturi pentru uscat vanilia, din fire de oţel de Toledo. Vălătuci de fum albăstrui îmi plutesc prin faţa ochilor, ascunzând pădurea, copacii dezgoliţi de ramurile joase şi încolăciţi cu viţe, iar parfumul lor exotic e amestecat cu cel de oţel încins. Gideon spune că dragostea e o povară grea. Mă gândesc la părinţii mei, la Mariam, la Angela şi Giulio, la Cesare, la Lucia lui şi la doi tineri care cresc în Ferrara şi care nu ştiu cine sunt mamele lor şi-mi dau seama că voi fi bucuroasă să scap de povară.

Privirea mi-e atrasă de portocal, cu cele două portocale verzi şi cu frunzele lucioase strălucind pe fondul negru al pădurii de vanilie. Mă întreb dacă fiul meu se plimbă vreodată prin grădina de portocali când vizitează Ferrara, dacă se aşază sub balconul unde a fost conceput. Când am început, credeam că voi scrie o poveste despre mine, dar acum îmi dau seama că tot timpul a fost vorba despre el,

despre băiatul cu ochi negri, zâmbet isteţ şi un râu de păr roşu, băiatul pe care l-am iubit şi pe care l-am lăsat în urmă.

Sfârşit

POSTFAŢĂ

Aceasta este o lucrare de ficţiune, aducând împreună fiinţe imaginare, dar şi vieţile închipuite ale unor personalităţi din istorie. Cartea nu are pretenţia de a da dovadă de acurateţe istorică.

O convertită, evreica La Violante, s-a aflat printre femeile care au însoţit-o pe Lucrezia Borgia la Ferrara. Cesare a avut într-adevăr un fiu numit Girolamo, a cărui mamă nu se cunoaşte. Paternitatea lui Giovanni Borgia, aşa-numitul Infans Romanus, i-a fost atribuită mai întâi lui Cesare şi apoi Papei Alexandru. Din nou, mama lui rămâne necunoscută. Dovezile care indicau că Lucrezia ar fi fost însărcinată când a divorţat de Giovanni Sforza rămân la stadiul de cleveteli. Nu există decât mărturii indirecte că mama Camillei ar fi fost Dorotea Caracciolo sau că Angela ar fi avut un copil al cărui tată era Giulio d'Este. Pe de altă parte, nu există probe care să dovedească falsitatea acestor presupuneri.

Lucrezia a fost căsătorită cu Alfonso d'Este şaptesprezece ani şi au avut cinci copii. Cel de-al doilea fiu, cardinalul Ippolito d'Este al II-lea, a construit faimoasa Villa d'Este de la Tivoli. Oamenii au plâns-o sincer pe Lucrezia, când a murit dând naştere unuia dintre copii, la

vârsta de 39 de ani, iar ferrarezii încă îşi amintesc de ea cu afecţiune, pentru curtea ei rafinată şi vitejia cu care a ajutat la apărarea oraşului împotriva unei armate conduse de Papa Iulius al II-lea în timpul războiului Ligii de la Cambrai. A păstrat corespondenţa cu Pietro Bembo tot restul vieţii, iar prietenia ei intimă cu Francesco Gonzaga a durat până la moartea lui, în martie 1519, cu trei luni înainte de moartea ei. Isabella le-a supravieţuit cu douăzeci de ani.

Ferrante d'Este a sfârşit în închisoare în 1540. Avea şaizeci şi trei de ani şi petrecuse treizeci şi doi de ani fără a fi vizitat de vreun membru al familiei. Giulio a fost eliberat la urcarea pe tron a nepotului Lucreziei, Alfonso al II-lea. Avea optzeci şi unu de ani şi petrecuse cincizeci şi trei în închisoare. Istoria nu a înregistrat dacă Angela Borgia mai trăia sau nu atunci. Ea dispare din arhive în jurul datei morţii lui Cesare, la fel ca La Violante.

Atât Giovanni, cât şi Girolamo Borgia au rămas la curtea din Ferrara. Se pare că primul a fost un bărbat ineficace, tolerat de Alfonso d'Este din afecţiunea pe care i-o purta soţiei sale. Girolamo s-a căsătorit cu una dintre fiicele lui Alberto Pio şi a fost o figură destul de populară, dar umbrită mai târziu din cauza asocierii cu câteva morţi misteriose. Camilla Borgia a devenit stareţa mânăstirii Corpus Domini şi a murit acolo în 1573, fiindu-i recunoscute abilităţile administrative şi având reputaţia unei sfinte. Prin cea de-a doua căsătorie cu Filip de Bourbon, Luisa a întemeiat dinastia conţilor de Busset şi Chalus, care continuă până în zilele noastre. Mama Luisei, Charlotte d'Albert, nu s-a recăsătorit şi a trăit purtând doliu după soţul ei tot restul vieţii.

Vannozza le-a supravieţuit tuturor copiilor săi, cu excepţia Lucreziei, Gioffre murind brusc la Neapole, în 1517. La înmormântarea ei a participat întreaga curte a Papei de atunci, Leon al X-lea, care, la fel ca

Giovanni de Medici, fusese coleg cu Cesare la Universitatea din Pisa.

Michelotto da Corella e menţionat ultima dată drept *condottiere* în slujba Florenţei, post pentru care fusese recomandat de Niccolo Machiavelli, ambasadorul Florenţei la curtea lui Cesare Borgia. Cesare a fost vestitul model pentru capitolul al VII-lea din *Principele,* intitulat „Despre principatele noi care se cuceresc prin armele şi prin favoarea altuia".

Constrângerile acestui roman şi anumite aspecte pe care am vrut să le explorez m-au obligat să simplific drastic fundalul politic şi militar, în special pe cel legat de invazia lui Cesare din Urbino şi lovitura din Senigallia. Punctul de vedere asupra căruia m-am hotărât m-a condus, de asemenea, la diminuarea talentului diplomatic şi a vicleniei Papei Alexandru al VI-lea, a cărui viaţă personală colorată tinde să pună în umbră contribuţia sa la menţinerea cotropitorilor străini în afara Italiei prin consolidarea puterii temporale a papalităţii. Am contopit, de asemenea, cele două călătorii pe care Cesare le-a făcut în Ferrara cât timp Lucrezia a fost bolnavă, la sfârşitul verii lui 1502. Cititorilor care doresc să cerceteze mai mult istoria le recomand ca punct de plecare biografiile elegante, perspicace şi pline de compasiune ale lui Cesare şi Lucrezia, *Cesare Borgia. His Life and Times (Viaţa şi epoca lui Cesare Borgia)* şi *Lucrezia Borgia: Life, Love and Death in Renaissance Italy (Lucreţia Borgia – viaţa, iubirea şi moartea în Italia renascentistă),* scrise de Sarah Bradford.

MULŢUMIRI

Cele mai multe mulţumiri i le datorez în primul rând Emmei Barnes şi tuturor celor de la Snowbooks. Toată dragostea şi recunoştinţa mea, ca întotdeauna, pentru Mary Allen, Mary-Jane Cullen şi Sue Fletcher, Bernardine Coverley, Ingrid Perrin şi pentru colegii mei, membri ai Writers without Walls: Harriet Carter, Karen Cheung, Claire Hynes, Gary Kissick, Claire MacDonald, Michelle Remblance, Iain Robinson şi Barrie Sherwood. Mi-au oferit sfaturi bune şi un bun feedback. De asemenea, mulţumiri lui Stephanie Thwaites şi, nu în ultimul rând, lui Mark, pentru că şi-a împărtăşit viaţa cu familia Borgia cu o asemenea resemnare.

Curtezană (portretul Lucreziei Borgia),
pictură de Bartolomeo Veneto

Note

1 - Şef de echipă – în lb. sp. în orig. (n. tr.).

2 - Numărătoarea de Omer reprezintă o perioadă de şapte săptămâni şi se referă la numărarea zilelor dintre a doua zi de Paşti şi Sărbătoarea Recoltei. În cele patruzeci şi nouă de zile ale acestei perioade, fiecare zi se numără cu glas tare în timpul slujbei de seară. În cea de-a cincizecea zi se serbează Shavuot (Sărbătoarea Recoltei) (n. tr.).

3 - În folclorul evreiesc, un dybbuk este un spirit rău, despre care se credea că ar fi sufletul unei persoane decedate (n. tr.).

4 - Vârsta de 12 ani la fete şi de 13 la băieţi (n. tr.).

5 - Cutiuţă care conţine un pergament pe a cărui faţă sunt scrise versete din *Deuteronomul,* în timp ce pe partea cealaltă este înscris cuvântul *Shaddai – Atotputernicul* (n. tr.).

6 - Document ce detaliază obligaţiile soţului faţă de soţia sa, un fel de contract de căsătorie (n. tr.).

7 - Abilitatea de a merge fără să te dezechilibrezi pe puntea unui vas care se clatină (n. tr.).

8 - Harta oficială şi secretă folosită de spanioli ca model pentru hărţile distribuite fiecărei corăbii spaniole în secolul al XVI-lea. A fost îmbunătăţită constant de la prima versiune, din anul 1508, şi era echivalentul hărţii portugheze *Padrão Real* (n. tr.).

9 - Etajul principal al unei case mari, construit de obicei într-unul din stilurile caracteristice arhitecturii clasice renascentiste. La acest nivel se aflau sala de primire şi dormitoarele (n. tr.).

10 - Tatăl nostru carele eşti în Ceruri,/ Sfinţească-se numele Tău... – în lat. în. orig. (n. tr.).

11 - Denumire dată evreilor din Peninsula Iberică obligaţi să se convertească la creştinism, dar care continuau să practice iudaismul în secret (n. tr.).

12 - Lăsaţi orice speranţă, voi ce intraţi – în it. în orig. Aceste cuvinte sunt înscrise pe poarta pe care se intră în infern, potrivit poemului *Divina Comedie* al lui Dante Aligheri (n. tr.).

13 - Un fel de pâine nedospită, uscată si presată, asemănătoare foilor de napolitane (n. tr.).

14 - Urechile lui Haman – în sp. în orig., un fel biscuiţi (n. tr.).

15 - Vechi dans de carnaval, în ritm vioi, introdus în Peninsula Iberică de mauri (n. tr.).

16 - Anunţuri sau notificări – în it. în orig. (n. tr.).

17 - Sifilis (n. tr).

18 - Canal subteran care servea la încălzirea de aer cald (n. red.).

19 - Dulciuri turceşti, un fel de rahat (n. tr.).

20 - Tehnică artistică utilizată în pictură în scopul creării iluziei de tridimensionalitate. A fost folosită de greci şi romani în pictura murală şi s-a dezvoltat mult în Renaştere, odată cu descoperirea

legilor perspectivei şi cu progresul ştiinţei şi al opticii – în lb. fr. în original (n. tr.).

21 - Motanul şi Câinele – în lb. sp. în orig. (n. tr.).

22 - *Duminica Tuturor Sfinţilor* – în lb. it. în orig. (n. tr.).

23 - Corabie de festivităţi a dogilor veneţieni (n. tr.).

24 - Sfatul Înţelepţilor în Evul Mediu (n. tr.).

25 - Faianţă italiană (n. tr.).

26 - Zarurile au fost aruncate – în lb. lat în orig. (n. tr.).

27 - Statuia lui Pasquino, alături de altele precum cele ale lui Marforio, Babuino, Abate Luigi, Madama Lucrezia, formează grupul de „statui vorbitoare“ de la Romei. Locuitorii Romei obişnuiau să lipească pe ele, în timpul nopţii, scrisori în care îşi exprimau nemulţumirea cu privire la imoralitatea papei (n. tr.).

28 - Expresia este cunoscută datorită poetului francez Phillipe Gautier de Chatillon, din sec. al XII-lea. Ea rezumă o legendă povestită de Homer în *Odiseea* despre două femei, Scylla si Caribda, prefăcute de zei într-o stâncă primejdioasă şi, respectiv, într-o prăpastie adâncă. Aşezate una lângă alta pe coasta Siciliei, ele puneau în mare pericol navele care treceau prin regiune. Astăzi, expresia se referă la situaţiile fără ieşire, de genul între ciocan şi nicovală (n. tr.).

29 - Mămăligă – în lb. it. în orig. (n. tr.).

30 - Substanta alb-cenuşie, care acoperă în straturi mai mult sau mai

puţin groase pielea nou-născutului (n. tr.).

31 - Unitate de măsură ce echivalează cu 0,323 kg (n. tr.).

32 - Ciupercă în formă de pâlnie, cunoscută sub denumirea de „trompeta morţii“ sau „cornul abundenţei“ (n. tr.).

33 - Unele lucruri nu se schimbă – în lb. fr. în orig. (n. tr.).

34 - Dans vechi, de origine provensală, în ritm vioi (n. tr.).

35 - În mitologia greacă, Leda a fost fiica regelui Etoliei şi soţia regelui spartan Tyndareos. Legenda spune că Zeus s-a preschimbat în lebădă pentru a o putea seduce pe Leda, iar în urma unirii, ea a făcut două ouă, din care au ieşit două perechi de prunci: Polux şi Clitemnestra, Castor şi Elena (n. tr.).

36 - Pseudonim – în lb. fr. în orig. (n. tr.).

37 - Povestea lui Judith şi a lui Holofernes e relatată în *Vechiul Testament*. Judith, o văduvă frumoasă şi bogată, reuşeşte să pătrundă în cortul generalului asirian Holofernes, care asedia oraşul Betualia, datorită faptului că acesta o dorea. Ameţit de băutură, el leşină şi este decapitat de Judith, care astfel îşi salvează căminul. Capul îi este luat într-un coş de o servitoare în vârstă (n. tr.).

38 - *Avem papă* – în lb. lat. în orig. Anunţul pe care îl face cardinalul proto-diacon în limba latină, la alegerea unui nou papă (n. tr.).

39 - Otravă specială, un derivat al arsenicului, care nu ucidea pe loc (n. tr.).

40 - Băutură distilată, făcută din tescovină, seminţe de struguri, codiţe şi tulpini rămase în urma procesului de vinificaţie (n. tr.).

41 - Un fel de titirez cu patru feţe, oferit copiilor în dar de sărbătoarea Hanuka. Fiecare parte e inscripţionată cu o literă din alfabetul evreiesc, literele formând împreună un acronim pentru *Nes Gadol Hayah Sham* – „o mare minune s-a petrecut acolo“ (n. tr.).

42 - Sărbătoare catolică, introdusă în anul 1246. Procesiunea de Corpus Christi are loc anual, la 60 de zile după Paşti, în prima joi de după duminica Sfintei Treimi (n. tr).

43 - Metodă de tortură, în care mâinile victimei erau legate la spate, apoi era suspendată în aer cu ajutorul unei funii, ceea ce probabil că-i disloca ambele braţe (n. tr.).